ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 | Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 | C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 փրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 1ER EFVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8108 34EME ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

6ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3909

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԶՈՒԳԱՀԱՒԱՍԱՐ ԱՍՏԻՃԱՆԱԿԻՑ"

Ի՞նչ «բարի ծրագրեր» էր կազմած Վեհ. Վազգէն Ա. «ըղձալի միութիւնը վերահաստատելու» համար «անջատուած եկեղեցիներուն» միջեւ :

«Յառաջ» կոնդակին մէջ ո՛չ մէկ բացատրութիւն այդ «բարի» ծրագիրներուն ի՛նչ ըլլալուն մասին :

Ինչո՞ւ: Որովհետեւ դժբախտաբար Էջմիածնի երիտասարդ գահակալը ո՛չ մէկ ծրագիր ունեցած է «հոգեւոր միութիւնը» վերահաստատելու համար «ամերիկահայութեան ծոցին մէջ»: Իրեն համար աւելի կարեւոր է եղած Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութիւնը, որ այդ օրերուն հրատապ հանգամանք կը ներկայացնէր :

Ի՞նչ գործ ունէր սակայն ինքը Լիբանանի մէջ, որ իր թեմը չէր:

Եթէ իրբեւ հովուապետ փափաք ունէր այցելելու իր հօտին, ընտրութենէն չորս ամիս վերջ, ինչո՞ւ համար առաջին անգամ չգնաց Ամերիկա, որ Էջմիածնի ամէնէն կարեւոր թեմն էր եւ ուր «երկփեղկում»ը կը շարունակուէր 1933էն ի վեր: Ինչո՞ւ փութկոտութիւն ցոյց չտրուաւ փնտռելու իր «կորուսեալ ոչխար»ը, որուն համար հիմա արցունք կը թափէ :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին վրայ 1441էն մինչեւ Սահակ Բ. Խապայեան՝ բազմած են 48 կաթողիկոսներ, բոլորովին անկախ Էջմիածինէն :

Մայր Աթոռը ո՛չ մէկ մասնակցութիւն ունեցած է Կիլիկեան Աթոռի գահակալներու ընտրութեան մէջ :

Էջմիածին եւ Սիս իրարմէ անկախ կաթողիկոսական աթոռներ եղած են, այն տարբերութեամբ միայն, որ առաջինը «գերադահ» եղած է «ի հոգեւորս»:

Երջանկայիշատակ Մկրտիչ Ա. Խրիմեան «եղբայրակից ու զուգահաւասար աստիճանակից» անուանուած էր Սահակ Բ. կաթողիկոսը «յամի շնորհաց Փրկչին մերոյ 1903 եւ տումարական թուաբերութեան մերոյ ՌՅԾԲի տասներորդ ամի գահակալութեան, համար 634 շնորհաւորական կոնդակով մը» (տե՛ս Պատմութիւն Կաթողիկոսաց Կիլիկիոյ, էջ 896):

Գահիրէի «Եպիսկոպոսական ժողով»ը ծրագրած էր իր նշանաւոր «համաձայնագիր»ով պարզապէս Անթիլիասի վանահօր աստիճանին իջեցնել ազգընտիր Վեհ. Զարեհ Ա.ը, փոխանակ զայն նկատելու Էջմիածնի հայրապետին «եղբայրակից ու զուգահաւասար աստիճանակից»:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը ձախողելէ վերջ իր արտասահմանեան առաքելութեան մէջ, այժմ կը փորձէ վրէժ լուծել՝ պատրուակ բռնելով Ամերիկահայ Ազգային Թեմին Անթիլիասի միացումը :

Իր «յատուկ կոնդակ»ին մէջ կ՚ըսէ.

« Հայաստանեայց եկեղեցիին ու Մայր Աթոռիս համար Տ. Զարեհ Եպիսկոպոս է եւ կը մնայ զուրկ կաթողիկոսական իշխանութենէ, որ իր հետեւորդներով միասին հերձուած մը ստեղծեցին եւ չեն ներկայացներ Տանն Կիլիկիոյ նուիրապետական Ս. Աթոռի եւ կիլիկեան հաւատացեալ հայ ժողովուրդը »:

Այս անկապակից շարադրութեան մէջ յայտնուած մտքերը նոր չեն: Ամերիկա–Հայ Ազգ. Թեմին պատմութենէն տարի մը առաջ, Էջմիածին 1956 նոյեմբեր–դեկտեմբեր միացեալ թիւին մէջ մեր վերածնունդը եւ Անթիլիաս խորագրով տասը սիւնակնոց խմբագրականին հեղինակը կը գրէր.

« ... Եւ հետեւաբար Զարեհ եպիսկոպոսը ոչ միայն կաթողիկոսական իշխանութիւնից զուրկ է, այլ Նորին Սրբազնութիւնը, գերաշնորհ խորէն եւ Ղեւոնդ եպիսկոպոսների հետ միասին պատասխանատու են Հայ եկեղեցու նուիրապետութեան առաջ՝ իրենց յանձնուած սուրբ աւանդները պահպանելու ուխտը դրժելու եւ ներքին հերձուած առաջ բերելու համար »:

Ուրեմն ինչ որ 1956ի աշնան պաշտօնաթերթի մէջ կը գրէին, այսօր վերածած են կոնդակի, յաւելումով մը միայն, որ վարկաբեկիչ է ո՛չ թէ ենթակային, այլ հեղինակին համար .—

« Իբրեւ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց եկեղեցիի եւ ազգի առաջ՝ յաթոռոյ կը դատապարտենք Տ. Զարեհ եպիսկոպոսը եւ իր գործակիցները, որոնք իրենց հակականոնական արարքներով եւ Ամերիկայի մեր թեմերում մէջ կատարած ոտնձգութիւններով ենթակայ պիտի դառնան մեր եկեղեցիի եւ ազգի նզովքին »:

Այսքանով ալ չի գոհանար Վազգէն կաթողիկոս: Տիրահռչակ Նիկոլ Թորոսովիչի հետ բաղդատութեան եզր գտնելու կը նկրտի ու երեմիական լալկան ողբեր կ՚արձակէ, կարծես թէ աշխարհ կործանած ըլլար: «Անչափելի է ողբերգութեան անդունդը, դէպի ուր կը գահավիժի Անթիլիաս իր գործակիցներով »:

Մետասաներորդ ժամու այս անաթեմաներն ու ողբուկոծները չեն, որ պիտի դարմանեն իսկական «ողբերգութիւն»ը, ա՛յն ողբերգութիւնը, որուն եղերական հանգամանք տուաւ Վազգէն Ա. 1956 փետրուարին դէպի Անթիլիաս կատարած իր այցելութիւնով:

Էջմիածնի երիտասարդ կաթողիկոսը շա՛տ պէտք ունի քրիստոնէական խոնարհամտութեան դաս առնելու Մայր Աթոռի բիւրեղս երանեալ գահակալ Հայոց Հայրիկէն, որ ոչ թէ անաթեմա կը կարդար Կիլիկիոյ կաթողիկոսի հասցէին, այլ զայն կը կոչէր եղբայրակից ու զուգահաւասար աստիճանակից :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

278 ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Պաշտօնական չորս զեկոյցներ հրապարակուեցան առջի օր, արեւմտեան երկիրներու միաժամանակութիւնը ցոյց տալով՝ Ֆրանսայի նկատմամբ: Տնտեսական Գործակցութեան Եւրոպական Կազմակերպութեան, Միջազգային Հիմնադրամի, ամերիկեան եւ ֆրանսական կառավարութեանց զեկոյցները անգամ մը եւս կը փաստեն թէ Արեւմուտքը զօրավիգ կանգնած է Փարիզի, անոր տնտեսական աննախանձելի վիճակը բարելաւելու համար:

Նիւթական լայն օժանդակութիւն պիտի ըլլայ: 1958ի ընթացքին՝ 547 միլիոն տոլար, 1959ին՝ 78 միլիոն, 1960ին՝ 30 միլիոն. ընդամէնը 655 միլիոն տոլար երեք տարուան ընթացքին (275 միլիառ ֆրանք):

Ընդհանուրին վրայ՝ ամէնէն մեծ գումարը պիտի տայ Վճարումներու Եւրոպական Միութիւնը: Այս դրամատունը 250 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մըն է որ կը կատարէ, 3.5 առ հարիւր տոկոսով: Անկախ ասկէ, 150 միլիոն տոլարի բացառիկ գումար մըն ալ տրամադրած է, որ պիտի գործածուի մնացեալ բացերը գոցելու համար : Այս բացառիկ օգնութիւնը իրականացնելու համար Արեւմտեան Գերմանիա տուած է հարիւր միլիոն տոլար, Զուիցերիա՝ եօթը միլիոն, Պելժիա եւ Իտալիա միասին՝ 11 միլիոն : Մնացեալ 32 միլիոնը դրամատան գանձէն պիտի տրուի, եթէ Շուէտ եւ Աւստրիա չմասնակցին այս վճարումին: Այս 150

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԵՐԿՈՒ ՃԱԿԱ՛Տ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

ԱՅՍՕՐ ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԻ ՍՈՒՐԻԱ–ԵԳԻՊՏՈՍ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Քուաթլի Եգիպտոս գնաց, ուր այսօր պիտի յայտարարուի Սուրիա – Եգիպտոս միացեալ պետութիւնը: Արտաքին նախարար Սալահ Պիթար նախապէս Գահիրէ գացած էր արդէն, մասնակցելու համար նախապատրաստական աշխատանքներուն:

Սուրիական մամուլը հրատարակած է քաղաքական զանազան կուսակցութեանց յայտարարութիւնները՝ որ պատրաստ են լուծելու իրենց կազմակերպութիւնները, դիւրացնելու համար Միացեալ Պետութեան աշխատանքը: Սուրիոյ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխ Խալէտ Պէքթաշ իր կարգին յայտարարած է, թէ հարկ չի տեսներ լուծելու կազմակերպութիւնները, քանի որ ստեղծուելիք պետութիւնը պիտի ունենայ ժողովրդավար վարչակարգ :

Միւս կողմէ Յորդանանի փոխ – վարչապետ Ռիֆէ գնաց Պաղտատ, Հիւսէյն Թագաւորի անձնական մէկ նամակը տանելով Ֆէյսալ Թագաւորին: Յորդանանի վեհապետին պատգամաւորը շուտով պիտի երթայ նաեւ Ռիատ՝ ուրիշ նամակ մը տանելով Սէուտ արքային :

Թէեւ պաշտօնական յայտարարութիւն մը չկայ այս ուղղութեամբ, բայց իրազեկներու կարծիքը այն է, թէ Հիւսէյն Թագաւորը պիտի առաջարկէ Յորդանան – Իրաք – Արաբիա դաշնակցութիւն մը հիմնել, ընդդէմ՝ Սուրիա – Եգիպտոս միացեալ պետութեան :

Մինչ այս մինչ այն Մոսկուայի մէջ ստորագրուեցաւ Եգիպտոսի եւ Խ. Միութեան միջեւ տնտեսական ու մասնագիտական գործակցութեան սկսելու համար համաձայնագիր մը:

Այս առիթով Մոսկուայի ձայնասփիւռը յայտարարեց .— Յունուար 6–29ի ընթացքին կատարուած բանակցութիւններ յաջողութեամբ պսակուեցան :

Միւս կողմէ, Անաստաս Միկոյեան կը յայտարարէր .— Այն միջոցին, երբ այստեղ Եգիպտոսի հետ տնտեսական հարցերու մասին կը խօսինք, Պաղտատի Ուխտի անդամները Անգարայի մէջ Արեւելքի երկիրները սպառազինելու ծրագիր մը կը պատրաստեն :

Ա. Միկոյեանի այս ձեւի մեկնաբանութիւնը «վտանգաւոր զուգահեռ» մը կ՚որակէ «Լը Մոնտ» իր խմբագրականին մէջ, քարոզչական նպատակներու վերագրելով կնքուած համաձայնագիրը :

Գահիրէի ձայնասփիւռն ալ, իր կարգին, խորհրդային մեկնաբանութեան ձեւերը որդեգրելով կը յայտարարէ թէ Եգիպտոս մտահոգ է Միջին Արեւելքի այն երկիրներուն նկատմամբ, որոնք համաձայնած են իրենց հողամասին վրայ հրթիռներու արձակարաններ հաստատել : Այդ արձակարաններուն կառուցումը Միջին Արեւելքի մէջ, կ՚աւելցնէ Գահիրէի ձայնասփիւռը, պատճառ կրնայ ըլլալ նաեւ, որ մահմետականներու եւ քրիստոնեաներու սուրբ վայրերն ալ քարուքանդ ըլլան :

× Դամասկոսի ձայնասփիւռին համաձայն, վաթսունի մօտ թուրք զինուորներ զինեալ յարձակում մը գործեցին սահմանագլուխի սուրիական Պուսան գիւղին վրայ: Սուրիացիք դիմադրած են. զինեալ այս բախումին ընթացքին Սուրիացի մը սպաննուած է, իսկ երկու թուրք զինուորներ վիրաւորուած են :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ 26 ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ

Կոստանդինի շրջանին մէջ երկու բախումներ եղան առջի օր: Առաջինը՝ Այն–Միլայի մօտ, զինուորականներու եւ ըմբոստներու միջեւ տեղի ունեցաւ զինամարտ մը, պատճառ դառնալով երեք ապստամբներու սպանութեան: Պատերազմական երեք զէնքեր դրաւուեցան : Իսկ Շերիայի մէջ ոստիկանները ձեռք ձգեցին քանի մը զէնքեր եւ 10.000 փամփուշտ:

Փոքր շրջանի մը մէջ ալ երեք այլ Ֆելլաղաններ սպաննուեցան. երկու հատ ալ գերի ինկան: Քանի մը մահմետականներ մորթած, երկու օրինազանցներ ըսպաննուեցան Թոքվիլի մօտերը : Օրանիոյ մէջ երեք ահաբեկիչներ, Պելվիւի մէջ երկու եւ Սիտի – Պէլ – Ապէսի մէջ ալ չորս հոգի սպաննուեցան :

Ապստամբները վերջերս մեծ խումբերով յարձակումներ չգործեցին. պատահածները գրեթէ աննշան զինամարտեր էին, հոս ու հոն: Քանի մը ձեռնառումներ արձակուեցան, երկու հոգի վիրաւորելով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՄԷՆԻ կառավարութիւնը երկրէն արտաքսեց անգլիացի գործավարը, կը հաղորդէ Բրիտանիոյ Արտաքին Նախարարութիւնը :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ վեց անչափահասներ ութէն տասնեւութ տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան, բանուորներուն գործադուլի կոչ ընող թռուցիկներ ցրուելու յանցանքով :

ՀՌՈՄԻ մէջ անգլեւեգիպտական խորհրդակցութիւնները վերսկսան, չորրորդ անգամ ըլլալով (ութ ամսուան մէջ):

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ առաջարկեց որ մաքսատան տուրքերը թեթեւնան. հարցը սկսաւ քննուիլ :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ընդհանուր քարտուղար Սփաք այսօր Պոն գնաց, գերման ղեկավարներու հետ հրատապ կարգ մը հարցեր քննելու համար :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Աշխատանքի նախարարութեան քարտուղարը յայտարարեց թէ չորսուկէս միլիոն անգործներ կան Միացեալ Նահանգներու մէջ :

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ մէջ բանտարկուած 421 պաշտօնեաները, որ ձերբակալուած էին գործադուլի առեն, ազատ արձակուեցան :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտասահմանեան երկիրներուն ըրած նիւթական օժանդակութիւնը վեց անգամ աւելի քիչ է ամերիկեանէն :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ 1957ի ընթացքին համալսարանական քառասուն ուսանողներ գնդակահարուած են : Ուսանողները փորձած էին սպաննել Չու Ան Լէն :

ԼՈՆՏՈՆԻ արուարձաններէն մէկուն մէջ երկաթուղիի արկած մը պատահեցաւ, որուն հետեւանքով վեց հոգի մեռաւ. երեսուն վիրաւոր կայ:

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Վարչապետ Քարամանլիս երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ Մակարիոս Արք.ի հետ, Կիպրոսի կացութեան շուրջ :

ԻՐԱՔԻ Վարչապետ Ապտիւլ Միրժան անակնկալօրէն Անգարա գնաց: Իսկ Կիպրոսի կառավարիչ Ֆութ, որ մասնակցած էր Պաղտատի Ուխտի ժողովին, վերադարձաւ Նիկոսիա (Կիպրոս):

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կառավարութեան տնտեսական պատուիրակութիւնը Փրակայի մէջ բանակցութեանց սկսաւ Չեխոսլովաքիոյ իշխանութեանց հետ, Արտասահմանի հետ Առեւտուրի նախարարութեան մէջ :

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ...

Տարի մը առաջ, այս օրերուն էր երբ իր անակնկալ մահուան լուրը հասաւ մեզի, — «Ընկ. Շ. Միսաքեան ոչ եւս է...» ու «Յառաջ»ը ամբողջ սեւով երիզուած: Լուրը սահմռկեցուցիչ էր, ու հոգիներու վրայ ծանր թախիծը նստաւ շուտով: Ծանօթն ու անծանօթը, մօտաւորն ու հեռաւորը խոր, անկեղծ զգացումներով կը սգային մեծ կորուստը:

Շաւարշ Միսաքեան լոկ անուն մը չէր տարագիր բազմութիւններուն համար, այլ՝ խորհրդանշան մը, — չըսելու համար կուռք մը, — այդ պատճառաւ ալ, շատ դժուար էր հաշտուիլ անոր կորուստին հետ: Զինքը մօտէն ճանչցողներուն համոզումն այն էր, որ Եղեռնի շրջանին նախախնամութիւնը իրեն խնայած էր մահուան մանգաղը, որպէսզի լիովին եւ համոզումով սատարէր այն գործին ու գաղափարներուն, որոնք ժառանգ մնացած էին մեզի հիներէն՝ եւ կտակն էր մեր մեծ մեռելներուն: Ինք, արդէն շատ կանուխէն, զինուորագրուած էր մեծ գաղափարապաշտներու փաղանգին, ու իր նուիրումովը ցոյց տուած էր թէ՝ ունի դիմադրական կամք եւ պայքարի ոգի:

Շ. արժեցո՞ւց մեր մեծ մեռելներուն իրեն հանդէպ անոնց ունեցած յոյսը եւ վստահութիւնը: Անտարակոյս: Եւ աւելիով, ու առաւելագոյնով: Անիկա մեզի, մեր պատմութեան, մեր դատին տուաւ իր ամբողջութիւնը՝ կատարեալ եւ անբասիր, նուիրումով մը:

Եթէ փորձուինք ազգային, քաղաքական եւ ընկերային կեանքին ի նպաստ անոր սպառած շունչը եւ կորովը նժարի կամ կշիռի մէջ դնել, չափ մը պիտի չկրնանք գտնել զայն կշռելու համար, այնքան մեծ, ծանր է իր վաստակը: Ու այս բոլորը անբասիր նուիրումով:

Անբասիրը եթէ տարազ մըն է շատ մը ոչինչութիւններ արժեքաւորելու համար, ընկեր Միսաքեանի պարագային իրական վարքագիծ մըն է իր բովանդակ իմաստով ու տարողութեամբ: Անուն մը չինելը շատ դիւրին է, զայն պահելն է դժուար...» ըսուած է: Շաւարշը շատոնց դադրած է լոկ անուն մը ըլլալէ, ու դարձած է խորհրդանշան: Եղած է ներշնչման աղբիւր այժմու սերունդին համար: Վաղը պիտի ըլլայ նոյնը գալոց սերունդներու համար:

Հոս, արտասահմանի մէջ ահա մեր մեռելները ու մեր գերեզմանները: Ու տարագիր բազմութիւններ հալ ու մաշ անկերպարան կեանքով մը: Երկար, շատ երկար տեւեց մեր «բանակում»ը այս օտար ափերուն վրայ: Այլեւս հաշտուած եղածին հետ, տուն – տեղ եղանք: Կարծէք քանի մը հազար տարի առաջուան Իսրայելացիներու պատմութիւնն է որ կը կրկնուի:

Այս բոլորին մէջ սակայն կա՞յ յուսալից, մխիթարիչ կէտ մը: Ի հարկէ: Իսրայէլացիները տէր դարձան քանանու երկրին ու իրենց կուռքը, Մովսէսը պարտադրեցին բովանդակ աշխարհին: Այսօր հազարաւոր տարիներ վերջ, չկայ երկիր մը ուր իր անունը չի հնչուի, չկայ տեղ մը որ չի ճանչցուի:

Խորապէս հաւատացած եմ, որ օր մը, մենք ալ տէր պիտի դառնանք մեր երկրին, պիտի գտնենք մեր ամբողջական ազատութիւնը, ու մեր Շաւարշ Միսաքեաններուն աճիւնները պիտի փոխադրենք Հայրենի հող, որուն նուիրեցին իրենց ամբողջ կեանքը:

Ասիկա սերունդներու գործն է: Մեր պարտքն ու մեր հաւատամքը:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

Ո՛ՐԻՇ ՄԱՐԴ ԷՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Տպարանի մելանով քարտեսուած եւ տառերու փոշիին մէջ թաթխուած ձեռքերուս վրայ դեռ կը զգամ ջերմութիւնը իր ձեռքի սեղմումին:

Խմբագրատան նայուածքին մէջէն դեռ կը տեսնեմ համակրելի եւ բարեկամական ժպիտը, որ լռելեայն մեզ իրարու մօտեցնող ներքին գոհունակութենէ մը ծնունդ կ՚առնէր:

Կը տեսնեմ, ու պիտի տեսնեմ տակաւին, իր յանցաւոր տղան յանդիմանելու պատրաստ հօր ճակատին կնճռոտումը, երբ իրեն անհաճոյ արտայայտութիւն մը լսէր բերնէս:

Ականջներուս մէջ կը բզզայ տակաւին իր խորունկ ձայնը, որ այսօր նուագի մը քաղցրութիւնը ունի:

Չէ՞ որ «անցնելու մօտ՝ իրերն զմեզ կը կաթեն»:

×

Եղա՞ծ է արդեօք թերացում մը՝ Շ. Միսաքեանի արժանիքներու գնահատման մէջ:

Կա՞յ արդեօք դեռ չյիշատակուած, դեռ չգրուած կէտ մը, ուր ի յայտ գայ շատ մեծ խմբագրապետը՝ իր հոգեկան, մտային եւ ընկերային դիմագծով:

Անկասկած՝ ո՛չ:

Անոր բոլոր շնորհքներն ու արժանիքները հազարերանգ գոյներով ներկայացուած են իրենց բոլոր մանրամասնութիւններով, եւ դարձած ժողովուրդին սեփականութիւնը, որպէս ուղեցոյց յառաջիկայ գործունէութեանց:

Կա՞յ արդեօք կեանքի երեւոյթ մը, որ գրագէտները իրենց ներշնչումի աղբիւր դարձուցած չըլլան: Մնացա՞ծ է միթէ մարդկային մտածողութենէն խուսափած հում նիւթ:

Ինչ որ կը գրուի, ինչ որ կը պատմուի, շարունակական կրկնութիւնն է արդէն գրուածին եւ պատմուածին: Կը տարբերին միայն շարադրութեան եղանակը, ոճը, պատկերները եւ ուժգնութիւնը:

Ուրեմն կրկնութիւն մը ըրած ըլլալու սարսափը չէ՛ որ պիտի կասեցնէր մեզ ոգեկոչելու իր յիշատակը, անոր կեանքի դրուագներէն դաս մը եւս ընդօրինակելու համար, երբ մանաւանդ այնքա՛ն թարմ է տակաւին իր հողակոյտը, երբ տակաւին այնքա՛ն ուժգնօրէն դեռ կ՚ապրի ան՝ բոլոր զինքը ճանչցողներու, բոլոր զինքը կարդացողներու եւ բոլոր զինքը ունկնդրողներու սրտին ու հոգիին մէջ:

Երբ տակաւին կ՚ապրի՝ խմբագրատան ամէն մէկ իրին ու առարկային մէջ, թերթերու եւ գիրքերու հաւաքածոներուն մէջ, թուղթերու դէզին ու կաղամարին մէջ...

Կ՚ապրի «Յառաջ»ի ամէն մէ՛կ տողին մէջ: Տպարանի սա չորս պատերուն մէջ իր շո՛ւնչն է որ կը սաւառնի տակաւին եւ մեքենաները իրենց հեւքը կը ստանան ա՛յդ շունչէն...

Ա՛յսպէս են մեծ մարդիկ:

Կ՚ապրին մեռնելէ վերջն անգամ:

Եւ Շաւարշ մեծ էր: Մե՛ծ էր չմեռնելու ատրճան: Մեծ էր բոլոր մեծերու պէս, որոնց իւրաքանչիւր շարժումը, իւրաքանչիւր գրչի նոթը, իրենց բովանդա՛կ կեանքը մեկնակէտ կ՚առնուի ապագայ գործունէութիւն մը յաջողութեամբ պսակելու որոշումի առեն:

Այդ դէմքն էր Միսաքեան՝ հայ հանրային կեանքին մէջ:

×

Մեծ էր Միսաքեան. բայց, ինծի կը թուի թէ՝ անոր մեծութիւնը պէտք չէ անպայման չափել իր հրապարակագրի առանձնայատկութեամբ, վաւերական գրագէտի իր դիտելու կարողութեամբ եւ հասարակական մարդու իր կատարեալ հասունութեամբ:

Այս բոլորը առանձին առանձին շնորհքներ են, որ կը զարգանան ուսման, փորձառութեան եւ կեանքին հետ համընթաց, պճնելով եւ զարդարելով ենթական, եւ անոր արժանիքին վրայ գումարելով կամ բազմապատկելով նոր կշիռներ:

Ո՞ւր է, ուրեմն, Շաւարշին ինքնատիպ արժանիքը:

Եթէ մարդը, որպէս ընկերային էակ, սահմանուած է ընկերութենէն նպաստաւորուելու՝ իր ֆիզիքական եւ իմացականութեան ուռճացման համար անհրաժեշտ բոլոր նախանիւթերով ու բազմապիսի բարիքներով, իր կարգին՝ կոչուած է այդ ընկերութեան տալ իր շնորհքներուն եւ ուժին բովանդակ կարողութիւնը, ըլլայ այդ հասարակ գործաւոր թէ մտքի հերոս մը Շ.ի նման:

Հո՛ս է մարդու մը արժանիքին իրական ստուգանաչափը:

Մեզմէ ո՞վ կրնայ մատ բարձրացնել եւ ըսել հպարտօրէն. «ես քամեցի երակներըս, քամեցի ուղեղս ի հաշիւ ազգիս եւ հայրենիքիս, ուրեմն՝ մարդկութեան»:

Կարելի է վստահօրէն ըսել որ՝ ցուցամատի սովի մը առջեւ պիտի գտնուէինք, երբ փորձէինք հրապարակաւ նման հարց մը դնել սեղանի վրայ:

Եւ ասիկա՝ համեստութենէ ծնունդ առած սով մը չէ...

Որովհետեւ, այսօր, շատերու համար նպատակ է՝ սակարանային թուանշաններով բուրգեր կազմել:

Ուրիշներու համար՝ որքան ալ անարժան, «ես»ային շարականներու խնկարկումով զինովնալ:

Կան տակաւին ուրիշներ, որոնց համար մարդկութեան ծառայել կը նշանակէ՝ սրճարաններու անկիւնները, ակադեմական կեղծ հագուստներով՝ գաւաթ մը ջուրի մէջ խեղդել աշխարհը կամ կեղծ տաղանդի մը փրփուրով՝ գիրար նսեմացնելու նոր դարձուածքներ որոճալ:

Միսաքեան ապրեցաւ ու գործեց Մարդու պարտականութեան խոր գիտակցութեամբ՝ տալու համար առաւելագոյնը զինք ծնեցնող ժողովուրդին:

Այո՛, ուրիշ մարդ էր Միսաքեան, — Մարդ մը՝ բառին ամէնէն ազնիւ, ամէնէն լայն իմաստով, մարդ մը որ, իր կեանքին ամբողջ տեւողութեան, սեղանին առջեւ լռիկ մնջիկ պեղեց, փորեց, հերկեց, ցանեց իր գրիչով, որ հնձեն ուրիշները, որ լիանան ու զինովնան իրեն յաջորդող երիտասարդները:

Եւ աս՛որ համար մեծ էր Շաւարշ:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ԳԻՐ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԻ

Տարի մըն է անցեր այն դժբախտ օրէն, երբ հոգին յանձնեց սա հոգեւոր հայրս՝ Շաւարշ Միսաքեանը:

Բոլորը գրեցին իր մասին: Մտքի եւ գրչի բոլոր մշակներն ու հայ մամուլը դառնօրէն սգացին իր կորուստը:

Մեր մեծ ու աննման կուսակցութիւնն խսկ ցնցուեցաւ: Խոովեցաւ որբերու սերունդը, որուն կուռքը եղած էր Շաւարշ Միսաքեան:

Զինքը առաջին անգամ տեսայ 1926ի գարնան: Անունս եւ տարիքս հասկնալէ վերջ, խորհուրդ տուաւ որ հեռանամ Փարիզէն երթամ գաւառ, տուն տեղ կազմեմ եւ ազգային կեանքին կապուիմ:

17 տարեկան պատանի՝ շատ ալ չհասկցայ իր միտք – բանին: Բայց անիկա մեծ համակրանք եւ վստահութիւն ներշնչեց ինծի: Ինկայ իր ազդեցութեան տակ, եւ «Յառաջ»ը եղաւ իմ երկրորդ տունս, հոն էի ամէն օր: Եղայ «Յառաջ»ի տղան, անոր սանը եւ թղթակիցը: Անունըս ալ իր նուէրը:

Իր յանկերգը՝ «Դէպի գաւառ», կը կրկնէր ամէն առիթով, բոլոր նորեկուկ եւ նորաբոյս պատանիներուն:

Մեր բոլոր հրապարակային ձեռնարկներուն կ՚ուզէինք որ Շաւարշ Միսաքեանը ըլլայ մեր բանախօսը եւ ի՞նչ հնարամտութիւններ կը խորհէինք զինքը համոզելու: Բայց քիչ անգամ կը յաջողէինք վայելել իր ներկայութիւնը: Երբ գար անմիջապէս մարմնի անդամները ժողովի կը հրաւիրէր, կը քննէր անոր բոլոր աշխատանքները: «չորս տողը կը բաւէ ատենագրութեան եւ նամակի մը համար», — նոյն խորհուրդը ամէն տեղ:

Ընդհ. ընկերական ժողովներուն՝ կը լսէր ամէնքը, յետոյ ինք, զեկուցում կու տար ներքին եւ արտաքին խնդիրներու շուրջ, կարճ, կուռ, կտրուկ:

Իր անունն ու հմայքը միշտ լեցուցած են՝ մեր սրահները իրբանախօսութիւնները մեծ ազդեցութիւն կ՚ընէին նոյնիսկ չէզոքացուած հակառակորդներուն վրայ:

Կ՚այցելէր մեծ ու պզտիկ շրջանները, անոնց ներշնչելով աշխատանք եւ հաւատք:

Այսպէ՛ս էր իմ հայր – դաստիարակս, համակ հոգի, կամք, հաւատք եւ գործ: Կը խոնարհիմ իր հողակոյտին առջեւ:

ՇԱՀԱՆ ՍԵՒԱՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ՇԱՒԱՐՇԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ճի՛շդ մէկ տարի առաջ, երբ մեր սիրեցեալ ընկերոջ անակնկալ կորուստը ողբացինք Շաւիլի հին մատուռը քանդուած էր արդէն, եւ մեր գաղութը, չկարողացաւ իր պարտականութիւնը կատարել՝ հոգեհանգիստով մը յարգելու համար մեր մեծ ընկերոջ եւ աննման հայորդիին յիշատակը: Լաւ կը յիշեմ իր ցաւալի մահէն երկու շաբաթ առաջ էր, երբ մտայ խմբագրատուն: Ան, ըստ իր բարի սովորութեան, ինծի երկարեց ձեռքը՝ գրիչը մատներուն միջեւ: Այս անգամ քիչ մը երկար նայեցաւ եւ իր բարի ժպիտովը «ի՞նչ, արդէն կը քակէ՞ք» ըսաւ: Յետոյ աւելցուց. «մէջէն պիտի կարենա՞ք ելլել»: Աւելի քան տարի մը անցեր է այդ օրէն: Դժբախտաբար չկայ ինքը, որպէսզի հպարտութեամբ ըսէի իրեն, «տեսար, ընկեր Շաւարշ, ինչպէ՞ս մէջէն ելանք»: Փոխարէն ատոր վաղը իր մահուան տխուր տարելիցին առթիւ մեր նորաշէն եկեղեցիին մէջ պիտի օրհնուի իր անունը եւ հոգեհանգիստէն յետոյ իրր ոգեկոչում՝ իր անմոռանալի յիշատակին, իր ընկերներու կողմէ հոգեճաշ մը պատրաստուած է եկեղեցւոյ կից նորաշէն սրահին մէջ:

Այո, անզուգական հայրենասէր ընկեր, քու մահէդ յետոյ, ձեր բոլորին մահէն յետոյ մենք մնացողներս, քար դրած մեր սրտին վրայ, դարձեալ պիտի շարունակենք կեանքը ձեր գծած ճամբով: Դարձեալ ժողովներ եւ հաւաքոյթներ պիտի ունենանք, հանդէսներ եւ խնջոյքներ պիտի սարքենք, ուրախութեան եւ սուգի պահեր պիտի ապրինք: Սակայն ամէն անգամ ամէն պատեհութեամբ միշտ պիտի յիշենք ձեզ ու ձեզմով պիտի առաջնորդուինք:

ԳՐ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԱՍԻՆ

Մի տասը օրից յետոյ, երբ հանդէսին ելոյթ ունեցայ «Ս. Նունէ»ն արժանացաւ ընդհանուր գովասանքի: Կոմիտաս վարդապետը կանչեց ինձ ու ձեռքը դնելով ուսիս զորովական տոնով ասաց. «Մեծագոյն ուսուցիչը ժողովուրդն է, նրանից պէտք է սովորել»:

1905 թուականին եւ յաջորդ տարիներին, արձակուրդի ժամանակ, Ճեմարանից յետոյ էլ, ես թափառել եմ Զանգեզուրում, Ղարաբաղում, Շամշատինում, Լոռում, Վայոց ձորում, Շիրակում ու Արարատեան դաշտում, Կոտայքում ու Ապարանում եւ ամէն տեղ էլ յիշելով Կոմիտաս վարդապետի եւ Աբեղեանի խորհուրդները, հետաքրքրուել եմ ժողովրդական երգերով, հէքեաթներով, լեգենդներով, առակներով եւ բարոյախօսութիւններով:

Այդ նպատակով էլ գրուցել եմ ծերունիների, առակախօսների հետ, լսել եմ աշուղների եւ հէքեաթ պատմողներին, ներկայ եմ եղել ուխտագնացութեան, հարսանեաց հանդէսների եւն.: Այդ թափառումների ժամանակ, որքան հնարաւոր է եղել, գրի եմ առել կամ սովորել լաձներս, որոնցից մի մասը մշակել եմ, որքան կարողացել եմ: Դրանցից Կոմիտաս վարդապետը լսել եւ հաւանել է «Զանգեզուրի հորովելը», «Նազլու եարը», «Աղջի Մարան»ը, «Կայնի սեւմ»ը, «Լալազար Շուշանը»ը, «Լալվարա ջուրը» եւ «Դարի բոմմ»ը: Սրանցից «Նազլու եար»ը եւ «Աղջի Մարան»ը հաղորդում են ռատիոյով: «Կայնի սեւմ»ը դարձրել եմ «Կայնի դամ» եւ տեքստը մի քիչ փոխել:

Ինչ վերաբերում է առածներին, լեգենդներին, մանաւանդ ժողովրդական բարոյախօսական իմաստաբանութիւններին, աֆորիզմներին, մեծ քանակութեամբ ժողուել, գրի եմ առել եւ քառեակների վերածել: Կոմիտաս վարդապետը ու Աբեղեանը իմ մէջ արթնացրել են սէր դէպ ի ժողովրդական բանահիւսութիւնը:

×

Կոմիտաս վարդապետ հայ ժողովուրդի հանճարեղ զաւակը, ապրեց իր ազգի վէրքերով, աշխատեց իր ժողովուրդի համար: Նա հայ երգի համար կատարեց այն պատմական դերը, ինչ Թորոս Թորամանեանը՝ հայ ճարտարապետութեան մէջ:

Նա մեռաւ ժամանակից առաջ, իր ըստեղծագործական ուժերի փթթումի շրջանին: Այնուամենայնիւ նա կը մնայ մեր երգի պատմութեան մեծանուն վաստակաւորներից մէկը:

Կ՚անցնին դարեր, կուգան կ՚երթան անթիւ սերունդներ, Կոմիտաս վարդապետը կը յիշուի բոլոր տեղերում, ժամանակներում, ուր երգ ու սէր կը լինի մարդկանց սրտերում:

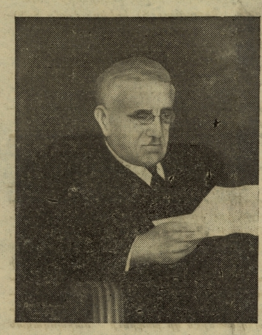
Ս. ԲԱՂԻՐԵԱՆ

(13 եւ վերջ)

ԱՆՆՄԱՆ ՎԱՐՊԵՏ

Մահուանդ առաջին տարելիցին առթիւ, կ՚ուզեմ ուխտի գալ շիրիմիդ եւ երկու խօսք ըսել, բայց… գրիչս չի հնազանդիր, որովհետեւ ձեռքս կը դողայ :

Ձեմ ուզեր հաւատալ, թէ խկապէս անդարձ կերպով բաժնուած ես մեզմէ : Առանց չափազանցութեան, շատ բան կը պարտինք քեզի : Դուն, Մեծ Եղեռնէն հրաշքով ազատուած հերոս, մեր գթառատ հայրն էիր, սրտի գեղումով կը

Ինչպէս գրած էինք այս նկարը Մշակոյթի Տան նուիրած են Գէորգ եւ Օննիկ Փափազեան (գործ Օ. Փափազեանի, Ժան – Փազօ) :

գուրգուրայիր մեր վրայ, կը քաջալերէիր մեզ ու կ՚առաջնորդէիր մեր վարանոտ քայլերը ու կը սրբէիր որ սխալ կամ չիտակ, անպայման գրէինք : «Ձայներ Գաւառէն»ը Յառաջին համար կը սրբագրէիր համբերութեամբ եւ կը յանձնէիր գրաշարին : Գորովագութ հօր մը նման՝ ժպիտէդ կը փոթփոթէր խոհուն դէմքդ ակնոցիդ տակ : Շատ բան կը պարտինք քեզի, վարպե՛տ :

Բծախնդիր էիր աշխատանքիդ մէջ, նոյնքան եւ աւելի բծախնդիր էիր անձիդ հանդէպ… սպառելու աստիճան :

Յառաջի մէջ հարց–պատասխանի ձեւով գրած խմբագրականներդ անփոխարինելի էին եւ այդպէս ալ պիտի մնան յաւիտեան :

1916ին կրած տառապանքներդ թող մեզի խթան ըլլան եւ առաջնորդեն մեզ :

Սրտաբուխ այս երկու խօսքս, փունջ մը ծաղիկ թող նկատուի հողակոյտիդ վրայ, հաւաքուած Ջիմառա գիւղի լեռներէն :

Հողը թեթեւ ըլլայ վրադ, սիրելի վարպետ :

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ԱՋՔԴ ՏԵՍԻՆ…

Հայ մշակոյթի անխոնջ եւ բազմարդիւն մշակներէն էր ան, գլխագիր Շ.ի անուան տակ, որ տքնեցաւ գիշեր ցերեկ վառ պահելու եւ արծարծելու համար Հայու ոգին հայ ժողովուրդին մէջ : Մաքառեցաւ մինչեւ վերջին օրը, ու ինկաւ աչքը դեռ ետին ու գրիչը ձեռքին :

Կ՚ողբանք իր կորուստը դառնօրէն, որովհետեւ ան իր պարտականութիւնը կատարեց լիովին, իբր ճշմարիտ առաքեալ մամուլի եւ գրականութեան :

Եւ ամէն օր իր բոցեղէն «Յառաջ»ով յառաջ տարաւ ազգին նաւը, ալեծուփ ջուրերու վերիվայրումներուն մէջէն հասնելու համար խարիսխ, մը լաստ մը ուր կարենար հանգչեցնել զայն :

Երեսուներեք տարի շարունակ, աշխատեցաւ գլուխը հակած թուղթերու դէզերուն վրայ, ու աչքը յառած անոնց, գտնելու փափաքով ծիրանի գօտին…

Մեծ էր ան իր կոչումին մէջ եւ մնաց ալ այդպէս մինչեւ որ անգութ մահուան մանգաղը յանկարծ գգեստնեց զայն, իր եբազներուն ու տեսիլքներուն հետ անկատար :

Գիտէր թէ այդ վաղը թերեւս ինք չի տեսնէր, բայց պատրաստ ըլլար ան գոնէ գալիք սերունդներուն համար :

Նորահաս սերունդներուն վրայ կը գուրգուրար եւ ամէն ջանք կը թափէր իր գրչովն ու լեզուովը որ անոնք ապրին իբրեւ Հայեր, սիրեն իրենց մայրենի լեզուն, իրենց ազգը, հայրենիքը, եւ պատմութիւնը, եւ հպարտ ըլլար անոնցմով :

Պարտականութիւնդ կատարած լլուլի կը հանգչիս հիմակ խաղաղ, թէեւ աչքդ ետին : Բայց, մխիթարուէ որ շարունակողներ պիտի ըլլան քու գործդ որպէս զի յիշատակդ վառ մնայ մեր մէջ, ու հըրճուիս ու վերապրիս մեզ հետ :

ՄԻՆ – ՍԷ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄՇՏԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային Գրականութեան եւ Արուեստի թանգարանին մէջ առաջին անգամ ըլլալով բացուած է Հայ Թատրոնի Պատմութեան մշտական ցուցահանդէս մը : Թատերական արուեստին վերաբերող նիւթերը, ժամանակագրական կարգով, ցուցադրուած են չորս սրահներու մէջ :

Առաջին ցուցասրահին մէջ կը գտնուին Պլուտարքոսի վկայութիւններուն բնագիրները եւ թարգմանութիւնները, ինչպէս նաեւ Եւրիպիդեսի «Բաքոսուհիներ» ողբերգութեան բնագիրն ու ռուսերէն թարգմանութիւնը : Ապա՝ Մովսէս Խորենացիի «Գիրք Պիտոյից»ը, ուր կը խօսուի կատակերգութեան եւ ողբերգութեան մասին : Տիգրանակերտի եւ Արտաշատի սքանչելի մաfէpները հին յունական ոճով թատերական շէնքերու փայլուն նմուշներ են :

Միջնադարի բաժնին մէջ ցուցադրուած է Յովնան Մանդակունիի ճառը, որ կը կոչուի «Վասն անօրէն թատերաց դիւականաց» : Ուշագրաւ են այն բազմապիսի դիմանկարները (տխրութեան, ուրախութեան, եւայլն), որոնք առնուած են Ախթամարի որմնաքանդակներէն : Ցուցահանդէսին մէջ կան նաեւ նիւթեր 17րդ դարուն Լվովի մէջ եւ ապա 18 – 19րդ դարերուն Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան մէջ գործող թատրոններուն մասին :

Երկրորդ ցուցասրահը կը պատկերացնէ 19րդ դարը, երբ Հայ ժողովուրդը, հակառակ տնտեսական եւ քաղաքական ոչ բարենպաստ պայմաններուն, իր հայրենիքէն դուրս՝ Թիֆլիսի, Մոսկուայի, Պոլսոյ մէջ ստեղծեց ու զարգացուց իր ազգային թատրոնը, բեմադրելով ըլլայ հայկական, ըլլա՛յ եւրոպական կամ ռուսական դասական թատերգութեան լաւագոյն գործերը : Ապա կը ներկայացուի հայ խրապաշտ թատրոնի շրջանը : Այստեղ ցուցադրուած են երկար տարիներէ ի վեր խնամքով պահուած նիւթեր — Գ. Սունդուկեանի թատերգութեանց առաջին տպագրութեան օրինակները, եւայլն : Շատ նիւթեր կան 1860 – 80ական թուականներուն Պոլսոյ մէջ գործած Ս. Հէքիմեանի, Պ. Մաղաքեանի, Վարդովեանի ջանքերով ստեղծուած թատրոններուն մասին, ուր աշխատած են Սիրանոյշն ու Պետրոս Ադամեանը :

Մասնաւոր բաժին մը նուիրուած է Պ. Ադամեանի կեանքին ու գործունէութեան, ուր պատկերուած է Ադամեան–դերասանը, Ադամեան – նկարիչը, Ադամեան – բանաստեղծը : Լայնօրէն ցուցադրուած են Սիրանոյշի, Յ. Աբէլեանի, Շիրվանզատէի, Օ. Մայսուրեանի, Գ. Պետրոսեանի, Յ. Զարիֆեանի, Յ. Սեւումեանի եւ ուրիշ թատերական դէմքերու վերաբերող նիւթեր :

Երրորդ բաժինը յատկացուած է խորհրդահայ թատրոնի այն նուաճումներուն, որոնք ձեռք բերուեցան վերջին 35 տարիներուն ընթացքին : Ընդարձակ կերպով ներկայացուած է Ամօ Խարազեանի, Վահրամ Փափազեանի, Յասմիկի, Արուս Ոսկանեանի, Օլգա Գուլազեանի, Վաղարշ Վաղարշեանի, Հրաչեայ Ներսիսեանի եւ ժամանակակից միւս դերասաններուն գործունէութիւնը :

Իսկ վերջին ցուցասրահին մէջ ներկայացուած են Հայաստանի մէջ գործող թատրոններու Գ. Սունդուկեան պետական թատրոնը, օփերայի եւ պալէի պետական ակադեմական թատրոնը, Կ. Ստանիսլաւսկի ռուսական թատրոնը, ինչպէս նաեւ Արտաշատի, Կիրովականի, Գորիսի, Նոր Բայազէտի եւ այլ միջ–շրջանային թատրոնները :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, (Յառաջ) — Խումբերը ծանր պարտութիւններ կը կրեն մասնակցելով Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն : Նոյնը պատահեցաւ նաեւ Ալֆորվիլի Հայ Մարզականին որ շաբաթներէ ի վեր կ՚աւելցնէր իր պարտութիւններու շարքը : Ամէնէն սաստիկը՝ ընդդէմ Շուագիի (2 – 9) : Բայց 26 Յունուարի մրցումը մեր դաշտին վրայ Իւ. Ա. 16րդի դէմ պատահական դիպուածի մը նշանակութիւնը չունի միայն : Այլ կամքին ու եռանդին վերանորոգումը մեր մարզիկներուն մէջ : Պէտք էր տեսնել վճռականութիւնն ու կորովը մեր պաշտպանողական գծին՝ ընդդէմ հակառակորդին գրոհներուն, միեւնոյնատեն մօլեգին յարձակումները մեր յառաջապահներուն յանդելու համար մեր վերջնական յաղթանակին (2–0) :

Յուսանք որ այս արդիւնքը բարեպատեհ ըլլայ ու նոր յաղթանակներու ճամբան բանայ :

Այս կիրակի մեր դաշտին վրայ պիտի ընդունինք Փօնթուազի խումբը, բարեկամական մրցումի մը համար, այս առիթով քանի մը նորեր իրենց արժանիքները պիտի փորձեն Ա. խումբին մէջ :

Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ԿԱՂԱՆԴԸ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴԸ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՍՎԱԶԷՆ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐ ԵԿԱԾ ԵՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ԱՌԹԻՒ

Կեսարիայէն 8 Յունուար թուականով կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն :

Նոր Տարւոյ եւ Քրիստոսի Ս. Ծննդեան եւ Մկրտութեան տօները շատ լաւ անցուցինք այս տարի, գարնանային պայծառ օդով մը : Քաղաքիս եւ շրջակայից ժրաջան հովիւ Տ. Հայկազուն Ա. քահանայ Կարապետեան որ Կաղանդէն առաջ քանի մը օր հիւանդ պառկած էր, ապաքինած ըլլալով, Ճրագալոյցի եւ Ս. Ծնունդին Աստուածայայտնութեան արարողութիւնները անթերի եւ կանոնաւոր կերպով կատարեց, ի ներկայութեան հաւատացեալներու բազմութեան :

Պոլիսէն կարգ մը ազգայիններու կողմէ յայտնուած փափաքին համաձայն, Կեսարիոյ Հայրապետ Ս. Բարսեղի անուան տօնին առթիւ Յունուար հինգին Ս. Ծննդեան Ճրագալոյցի երեկոյին Ս. Պատարագի միջոցին հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կատարուեցաւ ողբացեալ բարերար Գարսէրցի Բարսեղ Աղա Իհմալեանի եւ Ճըրճըրեան եւ Մոստիչեան հաբազատներու եւ պարագաներու յիշատակին : Այս առթիւ Տօքթ. Մելիքօֆի միջոցաւ նուիրատուութիւններ եղած են Ս.

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԲ.

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ ՎԱՆՔԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Նրանք պատասխանում են միմեանց զանազան սրախօսութիւններով :

Պարի եղանակը կամ ձեւը պահպանւում է ոտքերի զանազան տեսակ շարժուածքներով : Երբեմն շղթայի բոլորակ շարքը ստանում է ոլորմոլոր ձեւ, այն ժամանակ կազմւում է մի կատարեալ լաբիւրինթոս : Բայց երբեք խաղացողները չեն խառնւում միմեանց :

— Կ՚ուզե՞ս, մենք էլ պար բռնենք, հարցրի Մարոյից :

— Ձէ, գնանք ուրիշ բաներ մտիկ անելու, պատասխանեց նա :

Պատառելով խառնուած ամբոխը, մենք անցանք վանքի գաւիթը · այստեղ հանդիսանում էր մի այլ տեսարան :

Մարօն սարսափեցաւ :

Այստեղ բազմութիւնը շրջապատել էր մի նորահաս կնոջ, որ ուշաթափ եղած, մոլեգնաբար թաւալւում էր գետնի վրայ : Նրա բերանը փրփրում էր, աչքերը վառւում էին վայրենի կրակով, մարմնի անդամները դողդողում էին, եւ կատաղի կերպարանքը ցոյց էր տալիս, որպէս թէ նա տանջւում է մի աներեւոյթ զօրութիւնից : Նա երբեմն իր դողդոջուն շըրթունքի միջից արձակում էր խուլ, մթին եւ անկապ խօսքեր :

Նրան կոչում էին «ընկաւոր» :

Մի ·ւվարդապետ փոքրիկ խաչը ձեռին կանգնած էր «ընկաւորի» մօտ : Նրա մօրուքի եւ շրթունքի ցնցողութիւնից երեւում էր, թէ աղօթում է :

«Ընկաւորը» կրկին ուշաթափ եղաւ, մտաւորապէս յափշտակուելով մի վերին ազդեցութիւնից : Քանի րոպէ նա մնաց անշարժ : Եւ ապա սկսեց արձակել խորին հառաչանքներ, արտասանել կցկտուր բառեր, եւ կոչել հրեշտակների, դեւերի, սատանաների, սուրբերի անուններ :

Վարդապետը դրեց «ընկաւորի» բերնում փոքրիկ խաչը : Նա ագահ ախորժակով խաչը ներս է կլանում : Քանի րոպէից յետոյ վարդապետը ձգում է շղթայից, որին կապուած էր փոքրիկ խաչը, եւ դուրս է քաշում :

« Ընկաւորը » փոքր ինչ սթափւում է : Բայց տակաւին նրա երեսը զարհուրելի է եւ աչքերն արտայայտում են սարսափելի վրդովմունք :

Վարդապետը դարձեալ նրա բերնումն է դնում խաչը, եւ այս գործողութիւնը կրկնում է երեք անգամ :

«Ընկաւորը» բաւականին զգաստացած, ձայն է տալիս ·

— –Վանեցի Շուշան – Խաթունը թող այստեղ հրամայէ, «Աղան» (Աստուածամայրը) կանչում է :

Շուտով երեւան է լինում Շուշան – Խաթունը լի ահ ու դողով : Դա մի հարուստ վաճառականի կին է, որ աւելի քան տասն տարի ամուսնացած լինելով, տակաւին զաւակ չունի :

« Ընկաւորը» սկսում է բարբանջել ·

« Եղիսաբէթն աւետիս առեց … կոյս Մարիամը յղացաւ … Գաբրիէլը ուրախացաւ … որդին արգանդումը ցնծացաւ : Ո՞վ է, որ բաց է անում ամլութեան կապը … : Սուրբ Տիրամայրն է այն … : Գոհացէք, ժողովուրդներ … : Ուրախ եղէք, ուխտաւորներ … : Աստուծոյ ատեանը բացուել է … : Լոյսը վերեւից կաթել է … : Երանի տեսնողին … երանի լսողին …» :

Վարդապետը սկսում է բացատրել «ընկաւորի » խօսքերը · ասում է Շուշան – Խաթունին, թէ «Աղան» , այսինքն Աստուածածինը, ընդունեցաւ նրա խնդիրքը, թէ նրա ամլութեան կնիքը ջնջուեցաւ, եւ նա կը ծնէ մի որդի, որը մինչեւ եօթը տարի պէտք է նուիրուած լինի վանքին, ամէն տարի նրա տօնախմբութիւնների ժամանակ կատարելով Տիրամօր ուխտագնացութիւնը, եւ ողորմութիւն տալով նրա «խեղճերին» :

Շուշան – Խաթունը ուրախանում է, եւ արձակելով իր պարանոցէն ծանրագին շղթան, զարդարած ոսկի դրամներով, ձգում է «ընկաւորի» առջեւը :

Մարգարէ կինը դարձեալ ընկնում է մտաւոր յափշտակութեան մէջ : Նրա բերանը սկսում է փրփրել, երեսի վերայ երեւում են զարհուրանքի նշաններ : Նա մրմնջում է, որպէս թէ խօսելով մի աներեւոյթ էակի հետ : Վարդապետը դորձ է դնում խաչի ներգործութիւնը : Նա փոքր ինչ ուշի գալով, ձայն է տալիս ·

— Մշեցի Գրիգոր աղային կանչեցէք :

Ցայտնւում է Գրիգոր աղան :

«Ընկաւորը» կարդում է պատգամը ·

— Անբաժան վարձն է գաժան … : Սեւ հաւեր կարմիր կատու … նա թող լինի ինձ վարձատու … : Քո սիրտն ինչո՞ւ չէ ցնծում … չցանած տեղից դու չես հընձում Ալաք … բալաք … առ … չորս կողմը զառ … մէջն արբէչում … : Գնա բեր … Ուրախացիր … :

Վարդապետը բացատրեց պատգամախօսի գուշակութիւններն այսպէս ·

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար :

Յունուար վեցին երկուշաբթի Ս. Ծննդեան առաջին օրը Տէր Հօր մատուցած հանդիսաւոր պատարագին ալ տաճարը լեցուած էր նոյնպէս երկսեռ բազմութեամբ եւ քաղաքիս շրջականերէն ու մինչեւ Ավալէն բաւական ուխտաւորներ եկած էին :

Երեքշաբթի, Յունուար 7ին, Ս. Ծննդեան Մեռելոցին առթիւ եւս պատարագի մատուցմամբ ընդհանուր ննջեցելոց համար հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ :

Նոյն օրը տեղի ունեցաւ նաեւ երեք մանչ երախաներու մկրտութիւնը :

միլիոն տոլարին տոկոսը պիտի ըլլայ՝ 4·25 առ հարիւր :

Ֆրանսա 1960 Յունուարին պիտի սկսի իր պարտքը վճարել, ամսական՝ հինգ միլիոն տոլար :

Միջազգային Հիմնադրամը 131·250·000 միլիոն տոլար կուտայ Ֆրանսայի : Այս գումարին գործածութեան սկսած թուականէն երեք (կամ հինգ) տարի վերջ միայն Հիմնադրամը պիտի սկսի դանձել իր փոխատուութիւնը :

Ամերիկեան կառավարութիւնը փոխատուութիւն չէ որ կ'ընէ, այլ՝ կը դիւրացընէ Ֆրանսայի ելեւմուտքը :

Ֆրանսա 90 միլիոն տոլարի պարտք ունէր արդէն Միացեալ Նահանգներուն : Ամերիկա երեք տարիով յետաձգեց անոր դանձումը : Ֆրանսա 96 միլիոն տոլար ալ պարտք ունի Էքսփոր– Իմփոր դրամատան (ամերիկեան կառավարութեան կազմակերպութիւնը)· կը յետաձգուի նաեւ անոր վճարումը : Համագումար՝ 186 միլիոն տոլար : Անկախ ասկէ, Ֆրանսայի իրաւունք կը տրուի որ Միացեալ Նահանգներէն 43 միլիոն տոլարի բամպակ գնէ· վճարումը՝ ֆրանքով :

Նոյնպէս ֆրանքով, 45 միլիոն տոլար արժողութեամբ զինուորական պիտոյքներ պիտի գնէ Փարիզ՝ Ամերիկայէն :

Այս վերջինը ոչ մէկ կապ ունի հըրթիռներու արձակարաններուն եւ Ալժերիոյ պատերազմին հետ :

Միացեալ Նահանգները այս ձեւով մեծապէս կը դիւրացնեն ֆրանսական տընտեսութեան բարելաւման աշխատանքները : 88 միլիոն տոլար արժէքով պիտոյքներ պիտի ծախեն Ֆրանսայի եւ ֆրանքով պիտի գանձեն համապատասխան գումարը : Զանազան միջոցներով ֆրանքները պիտի տան Վիէթնամի, որպէս զի ֆրանսական արտադրութիւններ գնէ :

Ինչպէս կը տեսնուի, Ֆրանսա 655 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը կը ըստանայ, մինչդեռ իր տնտեսական վիճակը բարելաւելու համար պէտք ունէր 415 միլիոն տոլարի :

Այս փոխատուութիւնը ցոյց կուտայ, թէ Ամերիկա եւ միջազգային դրամատուները գոհ են Ֆլիմլէնի վարած ելմտական եւ տնտեսական քաղաքականութենէն և վըստահութիւն ունին Ֆրանսայի վրայ :

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ
ՋԱԽԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Ե. ՏԱՐԻ, 1958
Նիւթ՝ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԸ

Պայմաններ.—

1.— Էջերու եւ սեռի սահման չի դըրուիր : Նախընտրելի է միայն, որ հայ կեանքէ առնուի նիւթը :

2.— Երկու առաջնութիւն ստացողներուն կը տրուի 75ական ս. ոսկի :

Երկու երկրորդութիւն ստացողներուն կը տրուի 50ական ս. ոսկի :

Երկու երրորդութիւն ստացողներուն կը տրուի 25ական ս. ոսկի :

3.— Գրութիւնները պէտք է հասնին մինչեւ 31 Դեկտ. 1958 :

4.– Արդիւնքը կը յայտարարուի 1959ի Ապրիլի սկիզբը :

5.—Ձեռագիրները չեն վերադարձուիր :

Հասցէ.— ԳԷՈՐԳ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ,

37, Rue Keyaly, Djidcydé, Alep - Syrie

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ
ՇԱՒԻԼԻ ՆՈՐԱՇԷՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին

× Արարողութեանց կը մասնակցին հըրաւիրեալ դպիրներ՝ ղեկավարութեամբ Պ. Ն. Սերգոյեանի :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէն կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, մատուռին մէջ :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին, իր մահուան տարելիցին առթիւ :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն եւ Նոր Սերունդի Շ. Միսաքեան խումբը կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին, իր մահուան տարելիցին առթիւ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ : Պիտի յիշատակուին նաեւ ընկերներ՝ Զ. Տարագճեան, Ա. Թէպոյեան, Խորէն Պէքմէզեան, Մարգարեան, Գէորգ Գասեան, Երուանդ Տէր Ղուկասեան :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Պանեօ Քաշանի վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հազար ֆրանք Տէր եւ Տիկին Ս. Թորոսեանէ, իրենց որդւոյն Հրայրի նշանախօսութեան առթիւ :

×

Սերաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրացը հետեւեալ հայրենակիցներէն զանազան առիթներով ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Բարթող Սարխոշեան հազար ֆրանք, Յարութիւն Շիրվանեան հինգ հարիւր, Սերճիվան Շէրպէթճեան հազար, Եղիազար Մինասեան հազար, Արա, Անդրէասեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկ. Մարթայեան երկու հազար ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մուրատ Պօյաճեան կը նուիրէ հինգ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օղափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մանիկ Աւագեանի (Լիոն) մահուան առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Մեծպահքեան կը նուիրեն հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օղափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, Օր. Վ. Վէլէտեանի մահուան առթիւ :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌՒԷ

Արհեստաւոր երիտասարդ մը, (առւտիւր – մոնթաժ – կառէի մեքանիկ կամ թուրնէօր) : Դիմել Պ. Օննիկ Սարեանի, 47 րիւ Ֆելիքս, Քոլոմպ :

ՏՈՒՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վարձու յարկաբաժին մը կը փնտռուի, 1 – 2 սենեակ, խոհանոցով, Փարիզ կամ արուարձանները : Դիմել Օննիկ Սարեան, (Գայմաքեան), 47 րիւ Ֆելիքս, Քոլոմպ, (Սէն) :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Փարիզէն Տիկին Ստեփանեան վեց ամսուան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ամուսնոյն Պ. Ստեփանեանի (Լա – Սիոթա) :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Սէնթ Էթիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը ներկայացնէ Յ. Պարոնեանի՝

ՇՈՂՈՔՈՐԹԸ (կատակերգ. 3 արար)

Այս Կիրակի (2 Փետր.) ժամը 20·30ին : Սալ Սէնթ Պարպ, րիւ Հանրի Կոնար :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Համբարձում Պալթայեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Պայթայեան (Փարիզ) կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի (Փետր. 2) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիին մէջ (րիւ տէ Պրօշէ) իրենց ողբացեալ հօր՝ ՌՈՒԲԷՆԻ (Շապին Գարահիսարցի) եւ մօր՝ Վարսենիկի յիշատակին, (երկուքն ալ մեռած Պոլիս), իրենց մահուան վեցերորդ եւ 11րդ տարելիցներուն առթիւ :

Ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Խրիմեան դպրոցը : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԽԻՍՏ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, Շաբաթ (Փետրուար 8) երեկոյ ժամը 8·30–ին, Սօսիէթէ Սավանթի ԱՇ սրահին մէջ : 28 րիւ Սէրփանթ, մէթրօ Օտէօն :

Կը դասախօսէ ընկ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Այս դասախօսութեան կը հրաւիրուին «Նոր Սերունդի» հին ու նոր անդամները, ինչպէս նաեւ ուսանողական միութեան երիտասարդները :

ՀՐԱՒԷՐ
ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Ողջատախնամ Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, 15Փետր. Շաբաթ օր, կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, 32 րիւ տը Թրէվիզ :

Այս ժողովը ի զօրու ըլլալու համար անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, այս պատճառաւ եւ մանաւանդ նկատի առնելով օրակարգի կարեւորութիւնը բոլոր անդամներէն կը խնդրուի անպողական ներկայութիւն այս արտակարգ ժողովին :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Անտիյլի մէջ անբուժելիներու 20 անկողիննոց յաւելուածական շէնքի մը կառուցման առթիւ վարչական խորհուրդին որոշած փոխատուութեան վաւերացումը :

ԿՆԻՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 2 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8109 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3910

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ԵՒ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԸ

« Երկու աթոռների միջեւ գոյութիւն ունեցող իրաւասութեան խնդիրը հին է, եւ ամէն անգամ հրապարակ է գալիս ու այնքան սիրտ դառնացնող բնոյթ է ցուցադրում, որքան կաթողիկոսներից մէկն ու մէկը սին փառասիրական տկարամըտութեամբ հարուստ է լինում : Այս խնդիրը խրիմեան Հայրիկի կաթողիկոսութեան օրերում էր, որ բնաւ ոեւէ անախորժութեան նշան ցոյց չտալու հետ, նոյնիսկ մի գոհացուցիչ լուծումն ընդունեց, բայց, ափսո՜ս, հրապարակ չելաւ այդ լուծումը» :

Այս տողերը կը քաղենք խորհրդային իշխանութեանց հովանաւորութեամբ Երեւանի մէջ լոյս տեսնող ազատ եկեղեցի *«Կրօնաբարոյական եւ Պատմագրական Թերթ»էն (Գ. տարի*, 1927, *Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր – Դեկտեմբերի միացեալ թիւ, էջ* 310) :

Յօդուածագիրը որ բարձրաստիճան եկեղեցական մըն է — կը պատմէ թէ 1903–*ին, երբ Էջմիածնի «եկեղեցական կալուածների գրաւման հրամանը տեղի ունեցաւ, եւ այս առթիւ խնդիրն այնտեղ հասաւ, որ հաւանական տեղեկութիւններ ստացուեցին թէ ցարական կառավարութիւնը մտածում է Հայոց ծերունազարդ Հայրապետին մի որեւէ վանք աքսորելու, անհրաժեշտ համարուեց եկեղեցին ցարական «պրուկորոր»ի ու սրա աչքի տակ կծկուած սինոտականների վտանգաւոր հոգաբարձութեան տակ չթողնելու համար՝ միջոցներ մտածել » :*

*Ու այդ նպատակով գինքը ղրկած են Պոլիս, ուր Օրմանեան Պատրիարք, Վահրամ եպիսկ. Մանկունի եւ Գաբրիէլ Նորատունկեան զաղտնի ժողովի մը մէջ հաւանութիւն յայտնած են, որ «Կիլիկիա*յի կաթողիկոսը համարուի աթոռակից էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի : *Հայոց բոլոր եկեղեցիների մէջ յիշատակուեն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը եւ՝ իբր սրա աթոռակից՝ Կիլիկիայի կաթողիկոսը : ... Էջմիածնի գահի թափուր ժամանակներում՝ այդ իշխանութիւնն է անցնում Կիլիկիոյ կաթողիկոսին մինչեւ նորի ընտրութիւնը : Վերանում են այսպիսով երկու կաթողիկոսների միջեւ եղած տարաձայնութիւնները»* : (Անդ) :

Շատ պարզ է միտքը :

Ազգ. Սահմանադրութեան գլխաւոր հեղինակ Գրիգոր Օտեան ժամանակին Պոլսոյ Ազգային Ժողովի բեմէն արտասանած էր պատմական ճառ մը եւ ըսած՝ որ Կիլիկիոյ Աթոռը պէտք է պահել նոյնինքն էջմիածնի շահուն համար :

Օտեան մարգարէացած էր Էջմիածնի Մայր Աթոռի գլխուն գալիք փորձանքները : Ցարականէն ետք՝ նաեւ բոլշեւիկեանը :

Այս վերջինը շատ աւելի անգութ գըտնուեցաւ Էջմիածնի հանդէպ : Ո՛չ միայն գրաւեց բոլոր կալուածները անպատիժ կերպով, այլ եւ փակեց հարիւրաւոր եկեղեցիներ ու վանքեր, զանոնք յատկացնելով աշխարհիկ նպատակներու — չարժանկարի սրահ, մթերանոց, ցորանոց եւայլն :

Հայաստանեայց եկեղեցին եւ անոր գահակալը բոլշեւիկեան բռնակալ իշխանութեան կաշկանդումներէն ազատելու համար էր, որ Ընծայեցին *փարիզեան* վէմ *ամսագրի* 1937 *Ապրիլ – Յունիս միացեալ թիւին մէջ կ'առաջարկէր ապակեդրոնացման դրութեամբ վարել մեր եկեղեցական – վարչական գործերը :*

Ընծայեցիէն *տասը տարի առաջ, ահա՛ թէ ինչ կը գրէր Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ հրատարակուող* Ազատ Եկեղեցին .—

«Թուում էր թէ պատերազմի հետեւանքով առաջ եկած մեր ժողովրդի, լինի էջմիածնական թէ կիլիկիական, վտարանդի կացութիւնը, ժամանակի ոգին, դաւանութեան նոյնութիւն, զաղթական վիճակի բնոյթ հարկադրաբար կը պահանջէն ըստ տեղւոյն, ըստ տարածութեան ընձեռած դիւրութեանց ո՛ր վիճակ ո՛ր կաթողիկոսի կամ պատրիարքի մօտ գտնուի, անոր ալ հովուութեան ենթարկուի » :

Ու կ'աւելցնէր .

« Բայց չէ՛ . ԷՋՄԻԱԾԻՆ՝ ԻԲՐ ԹԷ ՀԵՆՑ ԻՐ ՔԹԻ ՏԱԿ ԸՆԿԱԾ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԿԱՄ ԱՅԼ ՎԻՃԱԿՆԵՐ ԿԱՐԳԱՒՈՐԵՑ, ՎԵՐՋԱՑՐԵՑ, ՄՆԱՑԻՆ ՀԵՌՈՒՆԵՐԸ : Ցաւօք սրտի պէտք է ասել, որ էջմիածին առաջինը խտրական ոգի է ցուցադրում եւ ձեռքը այստեղից պարզում է Սիրիա, Կիպրոս, էջմիածնական հօտը Կիլիկիա – յականից զատելու – անջատելու » : (*Ազատ Եկեղեցի*, Նոյն թիւը, էջ 311) :

Ի՞նչ կ'ըսէ այսօր Վազգէն կաթողիկոս :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎՐԻՊԱԿ .— Երէկուան խմբագրականին Առաջին սիւնակ, վեցերորդ պարբերութեան մէջ . — «1441էն մինչեւ Սահակ Բ. Խապայեան՝ բազմած են 48 կաթողիկոսներ ...» կարդալ՝ 38 կաթողիկոսներ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՐԲԱՆԵԱԿԸ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՅԱՅՏՆԵՑ ԱՆՈՐ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական ժամով 4.48*ին, Շաբաթ առաւօտ Նախագահ Այզընհաուըր ամերիկեան ձայնասփիւռէն յայտարարեց թէ* Արամազդ Գ. *(Ժիւփիթեր Սէ) հրթիռով Ամերիկացիք յաջողած էին արձակել արուեստական իրենց առաջին արբանեակը՝* «Հետախոյզը» :

Ուրբաթ գիշեր (ֆրանսական ժամով շաբաթ առաւօտ) ամերիկեան ձայնասփիւռէն կը խօսէր նախագահութեան նախկին թեկնածու՝ Ատլայ Սթիվընսըն, երբ խօսնակը յայտնեց թէ բոլոր ձայնասփիւռները պիտի դադրին, որովհետեւ Նախագահ Այզընհաուըր յայտարարութիւն մը ունի :

Եւ նախագահը յայտարարեց թէ Քափ Քանավերայէն յաջողութեամբ արձակուած Արամազդ հրթիռը, որուն մէջ էր ամերիկեան արուեստական առաջին արբանեակը՝ «Հետախոյզ»*ը :*

Տակաւին կը պակսին մանրամասնութիւնները, սակայն շաբաթ առտու յայտնի էր արդէն թէ արբանեակը երկրագունդին շրջանը ըրած էր առաջին անգամ՝ 106 *վայրկեանէն :*

Ինչպէս յայտնի է Դեկտեմբեր 7*ին, առաջին անգամ փորձ մը կատարուած էր նոյն արձակարանէն, բայց ձախողած : «Հնդկալեմոնը» ճամբայ չէր կրցած ելլել, որովհետեւ հրթիռը կրակ առած էր :*

Այն ժամանակ արդէն կը նախատեսուէր քանի մը շաբթուան աշխատանք՝ նոր արբանեակ մը արձակելու համար : Մօտ երկու ամիս վերջն է միայն որ ամերիկեան առաջին արբանեակը արձակուեցաւ :

Համաձայն վերջին տեղեկութեանց ամերիկեան արբանեակը շատ աւելի զօրաւոր է քան խորհրդային Սպուտնիկը :

Ձայնասփիւռը կը հաղորդէր շաբաթ առաւօտ թէ «Հետախոյզ»ը կը շարունակէ իր շրջանը, բայց պիտի չանցնի Խ. Միութեան վրայէն :

ՍՈՒՐԻԱ - ԵԳԻՊՏՈՍ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ՆԱՍՐ

ՄԷԿ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ ԵՒ ՄԷԿ ԲԱՆԱԿ

Ինչպէս գրած էինք, Շաբաթ օր Գահիրէի մէջ յայտարարուեցաւ Սուրիա – Եգիպտոս միացեալ պետութիւնը : Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Քուաթլիի հետ Եգիպտոս գացած էին Արտաքին Նախարար Պիթար եւ բանակի ընդհանուր հրամանատար Պզրի :

Թնդանօթի քսան հարուածներով ընդունուեցաւ սուրիական պատուիրակութիւնը եւ առաջնորդուեցաւ Քուպպէհի դղեակը : Քաղաքը զարդարուած էր եգիպտական եւ սուրիական դրօշակներով :

Անկախ ասկէ խումբ մը սուրիացի երեսփոխաններ ալ գացին Եգիպտոս, մասնակցելու համար նոր պետութեան ծննդեան արարողութեանց : Յառաջիկայ չորեքշաբթի, երկու խորհրդարաններու անդամները պիտի հաւաքուին՝ միաբանաբար ընտրելու համար Միացեալ Պետութեան Նախագահը. գնդապետ Նասրի ընտրութիւնը ապահովուած է ամէն ձեւով : Բոլոր երեսփոխաններուն կարծիքը այն է, թէ Նասր միաձայնութեամբ պիտի ընտրուի :

Ընտրեալ Նախագահը անմիջապէս պիտի կազմէ առժամեայ կառավարութիւն մը. նախարարներուն երեք չորրորդը Եգիպտացիներ պիտի ըլլան : Առժամեայ կառավարութիւնը պիտի պատրաստէ Սահմանադրութիւնը, որ վեց ամիս կը պահանջէ. այնուհետեւ՝ երկու երկիրներու ժողովուրդը պիտի ընտրէ միացեալ խորհրդարանին առաջին անդամները :

Նախարարաց առաջին Խորհուրդը գումարուեցաւ արդէն շաբաթ օր, Քուպպէհի դղեակին մէջ, Նասրի եւ Քուաթլիի նախագահութեամբ :

Նախագահ Քուաթլի այս առիթով յայտարարեց .— Աշխարհ պիտի գիտնայ թէ արաբական ազգայնականութիւնը ծնաւ : Համոզուած եմ որ անիկա պիտի ըլլայ առաջին հանգրուանը՝ արաբական ճակատին հզօրացման :

Միացեալ Պետութեան ձմեռնային մայրաքաղաքը պիտի ըլլայ Դամասկոս, իսկ ամառնայինը՝ Գահիրէ :

Սուրիա – Եգիպտոս դաշնակցութիւնը պիտի ունենայ մէկ Նախագահ, մէկ Խորհրդարան, մէկ դահլիճ, մէկ բանակ եւ մէկ Արտաքին սպասարկութիւն :

Միւս կողմէ Իրաքի Ֆէյսալ Թագաւորը պատասխանեց Յորդանանի վեհապետին նամակին :

Իրաքի արքայական շրջանակներուն մէջ շրջան ընող զրոյցներուն համաձայն, կրնայ ըլլալ որ երեք Թագաւորներու ժողով մը գումարուի .— Արաբիա, Յորդանան, Իրաք : Օրակարգի գլխաւոր նիւթը՝ Սուրիա – Եգիպտոս միացեալ պետութիւնը :

Թագաւորաց ժողովի մը համար Իրաք հաւանութիւն տուած է, թէեւ տակաւին թուական մը չէ ճշդուած :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ *նախարարութիւնը զեկոյցով մը կը հաղորդէ որ* 1937 *Դեկտեմբեր* 21*էն* 1938 *Փետր.* 18 *ծնած երիտասարդները պիտի կանչուին օդային բանակին մէջ, յառաջիկայ* Փետրուար 13*ին, իսկ ծովային եւ ցամաքային բանակներու մէջ՝ Մարտ* 1*ին :*

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ *մէջ մնացող զինուորներուն համար, Անգլիայէն վերջ ֆրանսական կառավարութիւնն ալ կը պահանջէ որ Պոն յաւելեալ վճարում մը մասնակցի ծախքերուն : Ինչպէս ծանօթ է, անգլիական պահանջը մերժած էին Գերմանացիները :*

Օրը Օրին

ԳԵՏՆԻՆ ՏԱԿԸ ՊԻՏԻ ԱՆՑՆԻՆ...

Խորհրդային գիտունները սկսած են գուշակութիւններ ընել, յառաջիկայ տասը տարիներու ընթացքին իրենց կատարելիք աշխատանքները ներկայացնելով : Հետաքրքրական յայտարարութիւններ՝ այս ուղղութեամբ :

Կենսաբան Վիկտոր Էնկէլհարտ կը յայտնէ, թէ տասը տարի վերջ մարդիկ օրական երկու ժամ պիտի քնանան միայն ...

Սրամտութի՞ւն մըն է, որ կը փորձէ գիտնականը, թէ՞ հաստատում մը : Ամէն պարագայի մէջ, ծանօթ իրողութիւն է թէ երկարէ վարագոյրէն անդին մարդիկշատ չեն քնանար. օրական քանի մը ժամ, կէս քուն կէս արթուն, «խուլիգան»ի յաւիտենական վախ մը իրենց սրտին մէջ : Կ'երեւի թէ ա՛ն ալ շատ գտած է «ընկեր» գիտունը եւ կ'առաջարկէ երկու ժամ միայն քնանալ... զարկ տալու համար լենինեան մե՛ծ հայրենիքին :

Ուրիշ գիտնականներ ալ, Լայքային սատկելէն ի վեր, իրենց յայտարարութիւններով այն տպաւորութիւնը կը ձգեն, թէ Լուսին, Հրատ, Արեւ «ուտոպիա»ներ են պարզապէս եւ մարդկութիւնը պէտք է զբաղի «երկրային սնունդներ»ով :

Երկրաբան Ջերպաքով կը յայտնէ թէ համայնավարները երկրագունդը նեղքելով քսան քիլոմեթր հողին տակը պիտի մտնեն... տասը տարիէն :

Անշուշտ կրնայ պատահիլ, որ տասնամեակի մը ընթացքին զանազան անցուդարձեր ըլլան եւ շա՛տ աւելի առաջ գետնին տակը անցնին եւ թաղուին աւելի խորը՝ քան քսան քիլոմեթր : Կրնայ ըլլալ նաեւ որ ուրիշներ թաղուին՝ իրենց պատճառով :

Ամէն պարագայի մէջ, գետնին տակը անցնելու պատմութիւն մը կայ, եւ խորհրդային գիտնականը ամենայն հպարտութեամբ կը հաստատէ, թէ իրենք պիտի ըլլան առաջինները ... :

ԱՐՄԵՆԱԿ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔԻ ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԸ

Ուրբաթ օր Ազգ. Ժողովին մէջ Ալժերիոյ Հիմնական Օրէնքը վերջնապէս վաւերացուեցաւ (երրորդ ընթերցում) 244*ի դէմ* 296 *ձայնով : Ընդունուած են նաեւ Հանրապետութեան Խորհուրդին (Ծերակոյտ) կարգ մը բարեփոխումները :*

Քուէարկութենէն առաջ Թիքսիէ – Վինեանքուր անգամ մը եւս քննադատեց Հիմնական Օրէնքը, ֆրանսական Ալժերիոյ ապագային համար վտանգաւոր եւ անպատեհ նկատելով զայն :

Այս քննադատութեան միացան Համայնավար Պալանժէ եւ փուժատական Փելա :

Վերջին բացատրութեանց ընթացքին միջամտութիւն մը ընելով Անտրէ Միւթէր յայտնեց թէ Անկախները ծրագիրը պիտի քուէարկեն, որովհետեւ Ալժերիոյ հարցը միայն զինուորական միջոցներով կարելի չէ լուծել :

Քուլիսներուն մէջ Ռոպէր Լաքոստ կը յայտնէր, թէ յիսունի մօտ հրամանագիրներ պիտի պատրաստուին, որոնց 15*ը արդէն խմբագրուած է : Ալժերիոյ մէջ հինգ շրջաններ ստեղծելու գաղափարը պիտի քննուի :*

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչները յաջողեցան տեսակցութիւն մը ունենալ Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատի մօտ բանտարկուած Ֆրանսացի չորս զինուորներուն հետ :

ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԻ ԿԱՂԱՆԴԸ

ԵՐԲ ՊԱՏԱՆԻ ԷԻՆՔ

Կար ժամանակ մը որ ես, խօսելով ծննդավայրիս մասին, կ'ըսէի «մեր գիւղը» այսպէս, կամ «մեր գիւղը» այն–պէս: Օր մըն ալ հայրենակիցներս բողոք բարձրացուցին.

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես մեր քաղաքը գիւղի վերածելով. ուրիշներ իրենց ունե–ցած պզտիկը կը մեծցնեն, իսկ դուն, ընդհակառակն, ելեր մեր ունեցած մեծը կը փոքրացնես. Գարահիսարը կարգին քաղաք էր:

Իրենց բացատրելէ վերջ թէ ես բնաւ մեր քաղաքին յիշատակը նսեմացնելու միտք չեմ ունեցած, ըսի թէ այդ ձեւը կը գործածեմ պարզապէս անոր համար որ, գիւղ որակումը աւելի յուզիչ ու բանաս–տեղծական կը գտնեմ. քաղաքը գիւղի վերածելով, բնակիչներն ալ կ'ըլլան գիւ–ղացի, ու գիւղացին աւելի բարի է, Աս–տուծոյ մօտ, մաքուր, աւանդապահ, ու քիչ մը աւելի Հայ՝ քան քաղաքացին: Չեմ գիտեր թէ համոզուեցա՞ն. բայց այդ առթիւ ես անոնց խոստացայ այսուհետեւ նման «սխալ չգործել եւ մինչ այդ կա–տարած վրիպումներուս համար ալ՝ զղ–ջում յայտնեցի:

Մեղա՛յ, հազար բերան մեղայ, ալ նը–ման ապուր չեմ ուտեր:

Ահա թէ ինչո՞ւ յուշագրութիւններուս մէջ գիւղ բառին չէք հանդիպիր հիմա եւ ան փոխարինուած է քաղաք բառով ...

Կ'ենթադրեմ թէ, եթէ սեւ ձեռք մը, սեւ Թուականի մը Յուլիսին անոր կեանքի թելը կտրած չըլլար, ան հիմա աճած, ուռճացած, հասակ նետած կ'ըլլար խո–շոր քաղաք, մեծ քաղաք:

Ո՞վ կրնայ կասկածիլ հայ ժողովուրդի շինարարութեան վրայ, ո՞վ ...

×

Մեր քաղաքին մէջ կային բազմաթիւ անջատ շուկաներ, հրապարակներ, ար–հեստանոցներ: Պղնձագործներն իրենց տեղն ունէին, դարբինները՝ իրենցը, կօշկակարները բոլորը գրեթէ մէկ տեղ էին հաւաքուած ու կերպասավաճառնե–րու շուկան, քաղաքի ամէնէն լաւ բաժնին մէջ էր: Փայտ, յարդ, կամ պտուղ ծա–խողներն իսկ իրենց առանձին առանձին պազարներն ունէին: Մինակ նպարավա–ճառներն էին որ, լեզուական ու քերակա–նական օրէնքներու անտեղեակ տղու մը շարադրութեան մէջ տիրող կէտադրական անկանոնութեան պէս, ցիրուցան, ինկած էին հոս ու հոն: Անոնցմէ մէկը, Թօփալ Ապտուլլահ անուն ղաժանդէմ Թուրքի մը խանութը, եղբօրս կօշիկի արհեստա–նոցին ճիշդ դիմացը կը գտնուէր: Աչնան, սաթի պէս դեղին ու մեղրի պէս քաղցր խաղողներու կողովներ շարուած կ'ըլլա–յին անոր առջեւ, ու Ապտուլլահ, երբե–մըն, խռպոտ ձայնով մը, անոնց գովքը կը պոռար: Կուզ մը խաղող վեր բռնած, կը յայտարարէր թէ «աս միւպարէքը չու–տողը կամ խելք չունի, կամ դրամ»...

Խաղողէ զատ ան նաեւ կը ծախէր լաւ տիկի պանիր ու Մալաթիոյ չորցած քաղ–ցըր ծիրան: Մեր առեւտուրը կ'ընէինք իրմէ՝ հակառակ ղաժանդէմ ու թթուած Թուրք մը ըլլալուն: Կաղինի իր խորո–վածը միշտ թարմ ու բուրումնաւէտ կ'ըլ–լար ու իր չամիչներուն հատիկները՝ կո–վու մը ծիծին պտուկներուն չափ խոշոր էին միշտ:

Այս բոլորը կը բաւէին իր խանութը նշանաւոր դարձնելու համար, բայց դեռ աւելին կար. երբ մեր հայրենիքին նշա–նաւոր ձմեռը իջնէր մեր լեռներուն ու քաղաքին վրայ, երբ անվերջ տեղացող ձիւնը ծածկէր սար ու ձոր, երբ տանիք–ներէն վար թափուող ձիւնէն փողոցները նեղնային, երբ ժամուն գմբէթը իր ձեւն ու գիծերը կորսնցուցած գորշ երկնքին խառնուէր ու խաչը միայն մնար անտե–սանելի թելով երկինքէն կախուածի պէս, երբ լեռներէն վար գիւղերն իջնող սովահար գայլերու եւ բքախեղդ ճամ–բորդներու պատմութիւնները շրջան ը–նէին սրճարաններու չոգիին մէջ, Թօփալ Ապտուլլահի խանութին փեղկերուն ետեւ նարինջի դեղին դէզեր կ'երեւէին:

Ու անոնք Նոր Տարուան նախակարա–պետներն էին, ինչպէս ծիծեռնակները՝ գարնան:

Տղու մեր աչքերը լայն կը բացուէին ու մեր կռնակներէն անբացատրելի, անմեկ–նելի դողեր կ'անցնէին:

Առտու մը, դպրոցի միացող՝ բայց տաքութիւն չտուող վառարանին շուրջ հաւաքուած տղոցմէն մէկը, գրպանէն դեղնորակ բուրումնաւէտ բան մը հանե–լով, կ'ըսէր.

— Տղաք, երէկ գիշեր փորթուգալ կե–րայ ...

Կարգով հոտոտեցինք այդ բուրումնա–ւէտ կեղեւը՝ ու մեր մէջի ամէնէն թերա–հաւատներն իսկ կը հաւատային այդ բախտաւոր տղուն պատմութեան:

Չեմ կարծեր որ իմ բարի հայրենակից–ներս վրդովին, երբ խոստովանիմ թէ Նա–րինջը հազուագիւտ բան մըն էր մեր քա–ղաքին մէջ:

Տարեգլխէ տարեգլուխ յայտնուող հազ–ուագիւտ բան մը՝ որ Կիրասոնէն, լեռներ անցնելով, մեզի կուգար:

Այդ օրերուն էր որ, հայերէնի դասին, տղայ մը, մատը վեր բարձրացուցած, խօսք կ'առնէր եւ ուսուցիչին կուտար տարուան էն կարեւոր հարցումը.

— Պարոն Տիգրան, Թօփալ Ապտուլլա–հին խանութը նարինջ կայ, կաղանդի մեր արտասանութիւնները ե՞րբ պիտի տաս ...

Ուսուցիչին կողմէ գրուած ու մեր կող–մէ գոց սորված եւ արտասանուած այդ ճառերէն մենք շատ բան չէինք հասկնար, բայց ամէն տարի կը սորվէինք մեծ ե–ռանդով ու Նոր Տարուան գիշերը, ճաշէն առաջ, սեղանին շուրջ հաւաքուած ընտա–նիքի անդամներուն ներկայութեան, կ'արտասանէինք զանոնք:

Մեծերը կը պագնէին մեր ճակատները, մենք անոնց ձեռքերը ու աւանդական պա–հոց ճաշը կը սկսէր: Ճաշէն վերջ կը վա–ռէինք հիւրանոցի վառարանը՝ որուն կո–ղերը կը կարմրէին ու դռնակէն փախող բոցի լոյսի տակ կատուն իր դէմքը կը լուար:

Մայրս լիարուռն չոր պտուղ կը բաժ–նէր մեզի ու մեր երջանկութիւնը կ'ըլլար լման:

Պառկելէ առաջ, մինչ մայրս աղբիւր գացած կ'ըլլար ջայն կաղնտելու, հայ–րըս, տունին միւս անդամները շուրջը հաւաքած, կը կենար աղօթքի: Տարուան մը մեր կեանքին ի հաշիւ շնորհակալ կ'ըլլայինք Արարչին՝ եւ Իր օրհնութիւնը կը խնդրէինք գալիք 365 օրերուն համար: Որովհետեւ Թուրքիա կոչուող դժոխքին մէջ, տարեգլխուն աղօթող ամէն բերան, ամէնէն առաջ մէկ բան կը խնդրէր Աս–տուծմէ.

— Տէր. Նոր Տարին, եկող տարին, ըրէ օրհնուած, բարի. հինը փնտռել մի տար ...

Այս հաւաքական աղօթքէն վերջ, որ մեր հոգիներու խաղաղութեան՝ եւ ըն–տանիքի անդամներուն ու իր Աստծուն միջեւ կապը ամրացնելու կը ծառայէր, երբ դուրսի ձիւնամրրիկը ահաւոր ըլլար, մայրս, մոռցուած՝ բայց կարեւոր Յ. Գ. մը պէս, կ'աւելցնէր.

— Տէր, ծովերուն բացերը, լեռներուն վրայ անպատսպար եղողներուն Դո՛ւն հասնիս, Դո՛ւն ողորմիս:

×

Հո՞ս ...:

Հոս ամէն բան տակն ու վրայ է, Ծը–նունդն անգամ Նոր Տարիէն առաջ կու գայ, եւ Նոր Տարին՝ Ծնունդէն վերջ:

Ծառեր, լոյսեր, նուէրներ, Ծննդեան երգեր, մեղեդիներ:

Ու լոյս. ծովերով լոյս:

Բայց անոնք չունին գիւղերու անկիւնը կորսուած եւ ձիւներու ծանրութեան տակ հեւացող մեր եկեղեցիներուն մէջ եր–գուած շարականներուն քաղցրութիւնն ու խորհրդաւորութիւնը: Խունկի բուրու–մին՝ ու մոմերուն թրթռուն լոյսին տակ խոր, անսահման հաւատքով ըսուած ա–ղօթքներուն անկեղծութիւնը:

Պոլսոյ մէջ անգամ, բազմաթիւ ջահե–րու թրթռուն լոյսին տակ եպիսկոպոսա–կան պատարագներուն ունկնդրելէ վերջ երազած եմ գաւառի մասին ...

Հոն, գիշերուայ լուռ մէկ պահուն, Աստուած վար կ'իջնէր անշշուկ իր հօ–տին մէջ թափառելու՝ եւ զայն օրհնելու համար ...

Հո՞ս ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԱՐԵՒԵԼԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

——o——

30.000 ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ

ԽՄԲ.— Ռումանիոյ Արեւելագիտական ընկերութեան նախագահը՝ Փրոֆ. Վլատ Պրնըցեանու շահեկան յօդուած մը գրած է իր երկրին մէջ կատարուող արեւելա–գիտական աշխատանքներուն մասին, ստորեւ՝ գլխաւոր մասերը:

Ռումանիան հանդիսանալով դէպի Ա–րեւելք բացուող Արեւմուտքի դուռը, նա–խասահմանուած էր արեւելեան ուսում–նասիրութիւններու, մանաւանդ Թրքարա–նութեան, հայագիտութեան եւ Թաթա–րագիտութեան համար: Պուքրէշի մէջ կան աւելի քան 220 հազար Թրքական փաստաթուղթեր, որոնք մեծ նշանակու–թիւն ունին Ռումանիոյ պատմագիտու–թեան համար:

Գոյութիւն ունին 30.000 հայկական փաստաթուղթեր, ինչպէս նաեւ արաբա–կան, Թրքական, հայկական, պարսկա–կան, հրէական, Թիպեթական, արեւել–եան շրջաններով շատ մը ձեռագիրներ: Այս բոլորը մօտաւոր Թուանշաններ են, որովհետեւ ասոնց Թիւը պիտի բարձրա–նայ՝ երբ դասաւորուին: Վերջերս ճըշ–դուեցաւ Զիփարիուի Ֆոնտին պարունա–կութիւնը՝ մօտ 175 ձեռագիր եւ 600 գիրք: Տակաւին յայտնի չէ Թրանսիլվա–նիոյ արեւելեան ֆոնտերուն քանակը:

Այսուհանդերձ, Ռումանիոյ մէջ արե–ւելագիտական գործունէութիւնը ոչ մէկ արդիւնք տուաւ, որովհետեւ ցարդ ամէն մարդ ինքնագլուխ կ'աշխատէր, առանց ծրագրի. Ռումանիոյ մէջ ոչ ոք կը հե–տաքրքրուէր արեւելագիտութեամբ, ոչ ոք նեցուկ կը հանդիսանար անոր, իսկ վերջին պատերազմն ալ պատճառ դար–ձաւ, որ այդ ուղղութեամբ ամէն գոր–ծունէութիւն դադրի:

1944էն վերջ հրապարակ եկան կարգ մը արեւելագէտներ, մեծ մասը արտասահ–մանի մէջ պատրաստուած, մանաւորա–պէս՝ հայագէտներ, Թրքագէտներ, սե–մագէտներ եւ հնդկագէտներ:

1956ին հիմնուեցաւ երեսուն անդամնե–րէ բաղկացած ընկերութիւն մը, նախա–գահութեամբ Փրոֆ. Վլատ Պրնըցեա–նուի:

Արեւելեան ուսումնասիրութիւններու այս հաստատութիւնը իր գործունէու–թեան սկսաւ 1957 Յունուարին, իբրեւ մէկ բաժանմունքը՝ Պատմական եւ Բանա–սիրական Գիտութիւններու Ընկերու–թեան:

Ներկայիս Արեւելագիտական հաստա–տութիւնը ունի 46 անդամ, ինչպէս նաեւ երեք պատուակալ անդամներ, որոնց եր–կուքը՝ արտասահմանէն: Կազմուած են 14 մասնաճիւղեր՝ հետեւեալ բաժիններուն համար:

1.— Հնդեւրոպական դասական արե–

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԸ

●

Սեպտեմբերի մէջ, 1901 Թուին այցելե–ցի Սուրբ Էջմիածին: Նոյն Թուի Մայի–սին, երբ Վենետիկ էի, մեզ ամենիս սի–րելի հայր Ղեւոնդ Ալիշանը իմ վրայ քաղցր պարտք դրեց «Հայոց Հայրիկին կարօտագինս ողջունելու իմ կողմանէ»:

Մի երեկոյ անմոռանալի բախտ ունեցայ Հայրիկի մօտ լինելու եւ համբուրելու նրա աջը:

Սիրտս ուժգին խփում էր յուզմունքից եւ ուրախութիւնից:

Առաջարկեց նստիլ:

— Վեհափառ Հայրիկ,— ասացի ես,— մեծ բախտաւորութիւն եմ զգում, որ ինձ վիճակուել է բերել Նահապետ Ալիշանի կարօտագին ողջոյնները Հայոց Հայրի–կին:

— Ա՛հ, շատ շնորհակալ եմ: Դուն Վե–նետի՞կ էիր, ե՞րբ էիր հոն, ի՞նչպէս է Հայր Ղեւոնդը, աղէ՞կ է:

— Այո՛, Վեհափառ Հայրիկ, այս գար–նանը Վենետիկ էի եւ պատիւ ունեցայ մի քանի անգամ լինելու ալեզարդ Նահապե–տի մօտ: Նա հիւանդոտ է եւ թոյլ ...

— Ափսո՛ս, ափսո՛ս,— խօսքս ընդ–հատեց Հայրիկը, մենք հասակակիցներ ենք. ես շատ կը սիրեմ անոր. անուշ գը–րիչ ունի: Նա շատ է աղդեր իմ գրչի վը–րայ, նա ինձ շատ բան է ներշնչեր: Ա–սա՛, ուրիշ ի՞նչ կ'ընէր:

— Նա ինքն էլ էր ասում, որ Հայրիկը իրենից հարիւր օր, միայն հարիւր օր մեծ է, եւ ասում էր, թէ բերկրանքով եմ լսում, որ Հայրիկը ձիէ նստում եւ ժո–ղովուրդին այցի է ելնում ...

Միշտ նախանձում էր Ձեզ, Վեհափառ Հայրիկ, եւ ասում էր, թէ Հայրիկի բա–նըն ուրիշ է. Նա առոյգ է մնացել, որով–հետեւ Մասիսի շուքին ներքոյ է քնում, Հայոց դաշտերի ծաղկանուշ հովն է ծը–ծում, Արաքսի ջուրը խմում:

Այստեղ Հայրիկը ուրախ եւ սրտանց ծիծաղեց:

— Ան կը նախանձէ ինձ, ես վաղը կարգադրեմ, որ անոր Մասիսի հողէն, Երասխի ջրէն ու Հայաստանի ծաղիկնե–րէն քիչ մը վերցնեն եւ փոքրիկ արկղով մը ղրկեն Վենետիկ:

Ինչպէս յետոյ իմացայ, Հայրիկի կող–մից ուղարկուել էր մի փոքր արկղ այդ արմաղաններով, բայց մինչ հասնելը, դժբախտաբար, սիրելի Նահապետը ար–դէն վախճանուած էր եղել (1901 Թուի Նոյեմբերի մէջ):

— Է՛հ, դուն ալ բարով ես եկել: Ես Կովկասի մէջ երկու բանաստեղծ կը ճանչնամ անձամբ, ու շատ կը սիրեմ ա–նոնց, մէկը Թիֆլիս Յովհաննէս Թու–մանեանն է, մէկն ալ մեր ուսուցիչ Յով–հաննէս Յովհաննէսեանն է, ըշտէ, մէկն ալ դուն ես, քեզ ալ հիմա տեսայ: Դուն անոնցմէ երիտասարդ ես, այդ է պատ–ճառը, որ միշտ ամպ ու աղբիւր, վարդ ու աղջիկ կ'երգես ...

Այստեղ Հայրիկը նորից շատ զուարթ ու բարձր ծիծաղեց:

— Շա՞տ պիտի մնաս հոս,— հարցրեց նա:

— Մի քանի օր ուզում եմ մնալ, Վե–հափա՛ռ Հայրիկ:

— Էհ, լաւ է. ամէն երեկոյ ե՛կ, կը խօսինք:

Գլուխ խոնարհեցի ու դուրս ելայ:

Ամբողջ գիշերը ես նրա Թովիչ ձայնի, նրա արծուենի հայեացքի ազդեցութեան տակ էի: Ինձ Թւում էր, որ ապրում եմ նահապետական օրերում եւ երջանկու–թիւն եմ ունեցել խօսելու հին Նահա–պետներից մէկի հետ: Հայրիկն իմ երե–ւակայութեան մէջ միշտ պատմական կամ, աւելի ճիշդ ասած, առասպելական լուսապսակով էր զարդարուած: Մանուկ օրերից երազել էի տեսնել Վասպուրակա–նի արծուին, հայ ժողովուրդի յոյսերի եւ տենչերի կրող Հայոց Հայրիկին:

Միւս երեկոյ Հայրիկը իր քարտուղար վարդապետի միջոցով ինձ կանչեց Վե–հարան:

— Է՛հ, նստէ, տեսնենք, դուն գիտես, որ ես ալ բանաստեղծ եմ ու շատ կը սի–րեմ բանաստեղծութիւններ կարդալ: Հոմերոսն ու Վիրգիլիոսը ամէնէն շատ կը սիրեմ:

Ու սկսեց առոյգ շեշտով ան–գիր արտասանել Իլիականից եւ Էնիականից գրաբար հատուածներ: Այդ պահին նրա գեղեցիկ աչքերը փայլում էին երիտասարդական ոգեւորութեամբ:

Երազի մէջ էի զգում ինձ, այնպէս իրականութիւնն ինձ անիրական էր Թը–ւում:

— Քեզի իմ գրքերէն տամ, հարկաւ կարդացած կ'ըլլաս, սակայն բանաս–տեղծները իրար կը նուիրեն իրենց հեղի–նակութիւններէն. դուն ալ քուկիններէդ ինձ կուտաս:

Եւ Հայրիկը կանչեց իր պարթեւա–կան հասակով, գնաց միւս սենեակը եւ բերեց «Ժամանակ եւ խորհուրդ իւր» եւ «Պապիկն ու Թոռնիկ» գիրքերը:

— Ասոնք քեզի Հայրիկէն յիշատակ:

Անհուն շնորհակալութեամբ առայ Թանկագին նուէրները՝ մարմարեայ աջը համբուրելով:

Այնուհետեւ նա Թիկն տուեց բարձերին ծալապատիկ նստելով: Ծխում էր հաստ–հաստ պապիրոսներ եւ իրար ետեւից ծը–խում: Ծխելով խօսում էր անվերջ, պատմելով Վանի կեանքից, իր մանկու–Թիւնից, չարաճճիութիւններից:

ԱԻԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ւելեան լեզուներ, ներառեալ՝ դասական հայերէնը, հիթիթերէն եւ հին պարսկերէն :

2·— Հնդկագիտութիւն :

3·— Սեմական ուսումնասիրութիւններ եւ արեւելեան հին պատմութիւն :

4·— Թուրք օսման լեզուն եւ պատմութիւնը :

5·— Նոր թուրքերէնը :

6·— Նոր հայերէնը, գրականութիւն եւ լեզու :

7·— Թաթարագիտութիւն :

8·— Ծայրագոյն Արեւելքի լեզուները՝ չինարէն եւ ճափոներէն :

9·— Դասական ու Նոր արաբերէնը :

10·— Կովկասագիտութիւն :

11·— Նոր պարսկերէնը :

12·— Եգիպտագիտութիւն :

13·— Արեւելքի փիլիսոփայութիւնը :

14·— Արեւելքի ժողովուրդներու ագգագրութիւնը :

Հիմնարկութիւնը կապ հաստատած է Եւրոպայի եւ Ամերիկայի արեւելագիտական ընկերութիւններուն, Ասիոյ եւ Ափրիկէի գիտական ընկերութիւններուն հետ, որոնց հետ թղթակցութիւններ կը կատարուին եւ փոխանակութիւններ՝ հանդէսներու եւ աշխատասիրութիւններու: Ընկերութեան անդամները ուսումնասիրական պտոյտներ կատարած են Չինաստան, Խ· Միութիւն, Ղազախստան եւայլն: Տարբեր երկիրներէ ալ, նոյն նպատակով կարգ մը մասնագէտներ այցելած են Ռումանիա :

Գործունէութեան տարբեր մէկ երեսը կը ներկայացնեն տեղեկատուութիւնները: Ցարդ ներկայացուեցան տասը հետաքրքրական տեղեկատուութիւններ՝ չինագիտութեան, հնդկագիտութեան, հայագիտութեան, թրքագիտութեան, արեւելեան հին պատմութիւն, հնագիտութիւն եւ առ հասարակ արեւելագիտութեան մասին :

Որպէսզի կարելի ըլլայ փոխանակութիւններ կատարել Ասիոյ եւ Ափրիկէի գիտական ընկերութիւններուն եւ հաստատութեանց հրատարակութիւններուն հետ, պատրաստուած է «Արեւելեան ուսումնասիրութիւն» 350 էջերէ բաղկացած մեծ հատորը, որ մօտերս հրապարակ կ'ելլէ: Գիրքը կը պարունակէ 26 ուսումնասիրութիւններ և յօդուածներ, որոնց 8 հատը հայագիտական խնդիրներու մասին: «Արեւելեան ուսումնասիրութեան» Բ· հատորը պիտի հրատարակուի յառաջիկայ գարնան: Ասկէ զատ, ընկերութեան անդամները 17 ուսումնասիրութիւններ ղրկեցին Մոսկուա, Թաշքենտ, Պերլին, Փրակա, Փարիզ, Հելսինքի եւայլն: Բոլորին ալ հրատարակութիւնը ապահովուած է :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՍՐՏԻ ՁԱՅՆԵՐ

Խօսքը երկրի եւ արտերկրի յարաբերութեանց մասին է :

Բազմաթիւ առիթներով սեղան դրուած՝ Հայաստանի եւ արտասահմանի կապը անհրաժեշտութիւն է տարագիր բազմութեանց պահպանման տեսակէտէն: Աւելի քան էական՝ այդ կապը ցիրուցան գանգուածներուն իբրեւ հայ պահպանման նախապայմանն է նոյնիսկ :

Իրողութիւն է, այսօր, թէ ազգը բաժնուած է երկու ճակատներու: Հակառակ բռնատիրական վարչակարգին՝ Հայաստանի ժողովուրդը ապահով է, հոգեպէս:

Ընդհակառակն, որքան ալ աշխատանք տարուի, վտանգուած է մեր կացութիւնը արտասահմանի մէջ: Մանաւանդ՝ երբ հայրենական ձայները կը պակսին, արտերկրի հոգին տաքցնելու համար :

Այնպէս կը թուի թէ այս ուղղութեամբ ժամուլին հնչեցուցած ահազանգը արձագանգ գտած է Երեւանի մէջ: Մոռնանք կղերին պատմութիւնը՝ որ եկեղեցիին ճամբով ստեղծուած կապին նկարագիրը փոխեց եւ անհամաձայնութեանց դուռ բացաւ: Եկեղեցիներու զանգերուն ղօղանջին մէջ այլ եղանակներ ուզեց լսել :

Այսպէս՝ որովհետեւ այսօրուան Երեւանին համար, կարեւորը քարոզչական նպատակներու յաղթանակն է :

Ծանօթ է թէ այս մարզին մէջ կարմիր ռազմախաղը ձախողութեան մատնուեցաւ :

Այսօր, ուրիշ տեղ կեդրոնացած է անոնց ուշադրութիւնը: Մշակութային ճակատի վրայ :

Մանկամտութիւն պիտի ըլլար մտածել, թէ այստեղ ալ ուղղամիտ են հայրենիքի մեր տիրացուները:

Նախ տարտամ՝ սակայն հետզհետէ աւելի նշմարելի եւ ուժեղ սկսաւ դառնալ Հայաստանի գրողներուն հետաքրքրութիւնը՝ արտասահմանի մտաւորականութեան հանդէպ : Ի՛նչ մտաւորականներ սակայն ...

Փոխանակ մեր գրականութեան արժանաւոր ներկայացուցիչներով հետաքրքրուելու, իրենց թերթերուն մէջ սկսան լոյս ընծայել կարմրակտուց քանի մը տըղոց ոտանաւորներն ու պատմուածքները, որոնք ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ «պարտիա»յի ցնծերգութիւնը: Կամ՝ Դաշնակցութեան դէմ թխուած ցնդաբանութիւններ, յաճախ՝ ողբալի հայերէնով :

Նոյնիսկ յայտարարեցին, թէ ընթացիկ տարուան պետական հրատարակութեան ծրագրին մէջ ընդունուած են նաեւ արտերկրի «առաջաւոր» գրողներու գործերը: Ցանկն ալ հրատարակած են, ուր նշուած անունները, դժբախտաբար, մեր յիշատակած «ոտանաւորճի»ներն են :

Ինչո՞ւ այս վերաբերումը մեր գրողներուն եւ մեր ժողովուրդին հանդէպ :

Պարզ է թէ կը քաջալերեն իրենց ուղեկիցները :

Զե՞ն անդրադառնար սակայն, որ պատահական գրչակները փառաբանելով քըքիջներ կը խլեն միայն, արտասահմանի մէջ:

Չե՞ն անդրադառնար, թէ վաւերական դրիչները անգիտանալով հանրային անհպատ կարծիք մը կը ստեղծեն իրենց գրածին եւ գիտցածին նկատմամբ :

Այս բոլորին հետ, Ստ· Կուրտիկեան մը կը համարձակի՛ տակաւին ըսել, թէ «Պարոնայք Դաշնակները վախենում են կուլտուրական կապից »··· :

Սրտի ձայներ կը պակսին արտասահմանի Հայութեան· սրտի ձայներ՝ որոնք ըլլան հարազատ եւ նոր խռովքներ ստեղծեն հայրենակարօտ հոգիներու մէջ: Կարմիր ռազմավարութիւնը՝ փոխանակ տաքցնելու, կը ցրտացնէ տարագիր սրտերը: Այս պարագային՝ աւելի լաւ է լռե՛լ, քան թէ խօսիլ :

Բայց, ինչպէ՛ս պիտի կարենան հասկնալ այս ցաւերը, մարդիկ՝ որոնք Հայաստան նստած իրենց քարոզչութեան մասին կը մտածեն միայն, ի՛նչ փոյթ մինջոցները եւ արդիւնքը ···:

ԱՐՄԵՊԻԼ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

" ՓԱՌԼՕ - ՓԱՌԼԻ "

———o———

Արթիւր Ադամով անծանօթ մը չէ ֆըրանսական թատերական շրջանակներուն:

Ծագումով Հայ, այս թատերագրին բազմաթիւ գործերը ներկայացուած են ֆրանսական բեմերուն վրայ, մեծ յաջողութեամբ:

Թէաթրը Տիւ Վիէօ - Քոլոմպիէի մէջ այս միջոցին կը ներկայացուի Արթիւր Ադամովի «Փառլօ – Փառլի»ն, որ առաջին անգամ 1957ին ներկայացուած է Լիոնի մէջ, Լէօ Փլանչօն երիտասարդ բեմադրին կողմէ:

Լէօ Փլանչօն, այս անգամ Փարիզի մէջ, նոր ու վերամշակուած բեմադրութեամբ մը, ֆրանսական հասարակութեան կը ներկայացնէ հայազգի թատերագրին այս հետաքրքրական գործը :

Ադամովի թատերակը վարքերու, բարքերու եւ նկարագիրներու տեսակ մը դատաստանն է :

Խաղին հերոսը՝ Փառլօ – Փառլին թիթեռնիկներու վաճառորդ մըն է: Անոր դիմաց կայ ուրիշ մը՝ հակակղերական Հիւլօ – Վասէօր, որ կը գրաղի փետուրներ ծախելով: Թէեւ գործերով մեծ գումարներ շահելու մարմաջով տարուած այս երկու անձերը, չարչիական հոգեբանութեամբ մը, կը խորհին թէ ամէն բան աշխարհի վրայ վաճառքի ենթակայ ըլլալու սահմանուած է՝ կին, գաղափար, զգացում, բարոյական :

Հեղինակը իր գործին մէջ ճշգրիտ եզրակացութեան մը չի յանգիր այն առնչութեամբ թէ՝ այս երկու անձերը իրականին մէջ անմե՞ղ են, յանցաւո՞ր թէ զզուելի կամ միամիտ արարածներ են : Այս երկուքին մօտ կայ երրորդ տժգոյն տիպար մը՝ (տեսակ մը Ժան – Վալժան), նախկին թիապարտ մը, որ հիմա կեանքի ալիքներուն մէջ կը լողայ ճարտարութեամբ ու դարձած է ազատական եւ վըսեմ գաղափարներու քարոզիչ մը :

Կայ ուրիշ մը՝ Աբբայ Սոլնիէն, որ հակառակ Աստուծոյ ծառայելու իր նուիրական կոչումին, գերի է դարձած չար բնազդներու ու չարունակ իր սքեմին խոտոր համեմատող արարքներով կ'աշխատի իրեն համար շահաւէտ գործերու մէջ:

Երկու վաճառականները, նախկին թիապարտը եւ այս հոգեւորականը կը կազմեն քառեակ մը՝ զուրկ մարդկային որեւէ մաքուր զգացումէ:

Հետաքրքրական տիպար մըն է նոյնպէս Փառլոյի կինը՝ Սթելլան, ծագումով գերմանուհի եւ Լուդերական, որ նոյնպէս տարօրինակ եւ ոչ – մաքրակրօն խառնուածքի տէր, կը ձգտի իբր թէ խրատներ եւ ուղղութիւն տալ կաթոլիկ կղերականին :

Դէպքին թուականն է 1900 – 1914ի խառնակ շրջանը: Իրերայաջորդ վերիվայրումներու շարան մը, որուն ընթացքին հանդիսատես կ'ըլլանք քաղաքական, ընկերային եւ առ հասարակ մարդկային հարցերը շօշափող ցնցող տեսարաններու եւ կը տեսնենք մարդիկ՝ որոնք մէկդի թողած ամէն տեսակի խղճմտանք ու բարոյական, կը ջանան միայն ու միայն իրենց կեանքին նաւը առաջնորդել իրենց ցանկացած նաւահանգիստը :

×

Հայազգի թատերագրին այս գործը ֆըրանսական մամուլին մէջ չափազանց խիստ քննադատութեան մը առարկայ է դարձած :

«Լը Մոնտ»ի մէջ, Ակադեմական Ռոպէր Քեմփ կը գրէ ի միջի այլոց ·—

« ··· Ինչ որ եղած է Ֆրանսայի կեանքըն ու հոգին 1900էն 1914 թուականին, մեր պատմութեան այս շրջանի դիմագծին վրայ Պ· Արթիւր Ադամով իր «Փառլօ – Փառլի»ն գետեղած է իբրեւ զազրելի դիմակ մը, դիմակ մը, որ կը ցուցադրէ արտառոց ծամածռութիւններ: Այդ սրբազան ու մայրական դիմագծին վրայ բիրտ ու դաժան ձեռքով մըն է գետեղած իր գարշելի դիմակը, զուրկ որդիական որեւէ գորովալիր զգացումէ ···» :

Շարունակելով իր խիստ քննադատութիւնները, եւ խօսելով մանաւանդ Փառլոյի կնոջ՝ գերմանուհի Սթելլայի մասին, յօդուածագիրը կը գրէ ·—

« ·· Փառլոյի կինը՝ Սթելլա, ծագումով գերմանուհի եւ լուդերական, որ մեզի կը ներկայանայ նախ իբրեւ սատանային տիրապետութեան ենթակայ, իբրեւ սանձարձակ եւ թեթեւաբարոյ կեանք վարող կին մը, վերջապէս իբրեւ ունայնութենէն խելագարուած եւ Վենիւսէն հալածական անձ մը, վերջաւորութեան դժբախտ դասեր կուտայ Ֆրանսացիներուն եւ այն կաթոլիկ կղերականին, զոր Պ· Ադամով մասնաւոր հրճուանքով մը անարգութեան սիւնին է գամած» :

Վերջապէս, մեծանուն Ակադեմականը այս գործը ֆրանսական հոգեբանութեան դէմ անարգանք մը նկատելով, կը գտնէ թէ՝ Արթիւր Ադամովի այս թատերակը «ձանձրացուցիչ է եւ թէ զայն դիտելը հաւասար է ծանր փորձութեան մը ենթարկուելուն » :

Միւս կողմէ, սակայն, ֆրանսացի ծանօթ թատերական քրոնիկագիր Ժորժ Լերմինիէ, «Փարիզիէն Լիպերէ»ի մէջ խօսելով «Փառլօ – Փառլի»ի մասին եւ ընդունելով հանդերձ որ Պ· Արթիւր Ադամով «հացի չերտեր ծեփած է լեզի անուշեղէնով», կը գրէ ·—

« Աւելի չուտ, այս գործին մէջ ես կը գտնեմ սեւ hիւմուր մը, որ սակայն երբեմն կը հասնի ճշմարտութեան···» :

Բոլորը սակայն համաձայն են որ հայազգի թատերագրին գործը կը ներկայացուի մեծ յաջողութեամբ :

Դերակատարները՝ Մալքա Ռիպովսքա, Իզապէլ Սատոյեան, Գոլէթ Տոմփիէթրինի, Ալէն Մոթէ, Արման Մէֆրը, Հանրի Կալիարտէն եւ Ժիւլիէն Մալիէ իրենց ցնցող ու զօրաւոր խաղարկութեամբ կ'արժանանան մամուլին անվերապահ գընահատութեան :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԲ·

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ ՎԱՆՔԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

— « Ուրախացիր··· վերջն էլի լաւ եկաւ, վերջն ուրախութիւն է :

Եւ նոյն րոպէում արեղայի խորամանգ դէմքի վրայ երեւաց մի կեղծ ժպիտ : Նա շարունակեց ·

— « Ալաք, բալաք » նշանակում է գոյնզգոյն կամ զօլզօլ, այսինքն՝ կերպաս, արբշումի կերպաս, եղբերքը ջառով զարդարած : — Դա տաճարի վարագոյրն է: «Աղան» պահանջում է ձեզանից, — արեղան դարձաւ դէպի մշեցի Գրիգորը : — Դուք այսուհետեւ կ'ուրախանաք, ձեր խնդիրքը կը կատարուի : « Աղայի » տաճարի վարագոյրը հնացել է :

Գուշակութիւնները մինը միւսի ետեւից շարունակւում էին: Զարմանալին այն էր, որ «Աղան» իր պատգամախօսի բերանով կոչում էր ամէն երկրից եկած նըշանաւոր եւ հարուստ ուխտաւորներին : Իսկ նրանք խորին երկիւղածութեամբ լըսում էին իրանց դատավճիռը :

Ցետոյ գուշակողը ընկնում է բոլորովին ուշաթափութեան մէջ: Վարդապետները տանում են նրան, հաւատացնելով, թէ նոյն դրութեան մէջ նա կը մնայ մի քարայրի մէջ մինչեւ վանքի գալոց տօնախմբութեան օրը :

— Խեղճ, ասաց Մարօն ,— ինչպէս պէտք է մնայ այնտեղ, բա չի՞ մեռնի : Ֆարհատ, ես կ'ուզէի, որ «ընկաւորը» մի բան էլ ինձ համար ասէր:— Դու չե՞ս հաւատում :

— Հաւատում եմ, պատասխանեցի ես:

Իրաւ որ, հաւատում էի: Իսկ եթէ Մարօն այժմ հարցնէր ինձանից, նրան կ'ասէի՝ այն ժամանակ, երբ մարդիկ կուռք էին պաշտում, Պիւթիաս քրմուհին, իր եռոտանիի վրայ կանգնած, այսպիսի պատգամներ էր կարդում: Դա եւս Հայաստանի հեթանոսական դարերից մնացած հին սովորութիւն է :

Մենք անցանք եկեղեցական մարգարէութիւնից դէպի ժողովրդական մարգարէութիւնը :

Հեռու, մի քարաժայռի վրայ, նըստած էր փոքրիկ աղջիկ: Նրա նիհար եւ բարակ երեսը, օծուած ընկուզի իւղով, փայլում էր ջահի լուսով, որ վառւում էր նրա մօտ: Նա հագած ունէր մի տեսակ խայտաճամուկ եւ կախարդական զգեստ: Մանուկ օրիորդների բազմութիւնը շրջապատել էր նրան: Նա նոյնպէս գուշակում էր:

Մենք մօտեցանք :

— Դա այն աղջիկն է, ասաց Մարօն :

– –Հիւրբին: Այսպէս կոչում են նրան:

Հիւրբին ճանաչեց՝ թէ ինձ եւ թէ Մարօյին :

— Եկէք, գուշակեմ ձեզ համար, նա դարձաւ դէպի մեզ ժպտելով : — Ձեզանից փող չեմ առնի :

— Ե՞րբ եկար այստեղ: Ո՞ւր է քո մայրը, սկսեցի ես չփոթեցնել նրան զանազան հարցերով :

Դեռ նա պատասխան չտուած, յայտնուեցաւ Սուսանը, կասկածաւոր կերպով նայեց իմ երեսին, մռմռաց դէպի Հիւրբին մի քանի անհասկանալի խօսքեր : Փոքրիկ վհուկը վայր թռաւ ժայռից, որի վրայ նստած էր, եւ երկուսը միասին անյայտացան գիշերային խաւարի մէջ :

— Ինչո՞ւ նրանք փախան, երբ տեսան մեզ, հարցրուց Մարօն:

— Չեմ իմանում: Պառաւ կախարդը միշտ զգուշանում է, որ Հիւրբին ինձ չհանդիպէ, պատասխանեցի ես :

— Իսկապէս սատանայ է այդ աղջիկը, ասաց Մարօն:

ՐԱՖՖԻ

(Շար·)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ բժշկական համալսարանի ուսանողներուն մեծ մասը չորեքշաբթի եւ հինգշաբթի դասադուլ ըրաւ: Ուսանողներուն դասադուլը քաղաքական ոչ մէկ նպատակի համար եղած է, այլ՝ բողոքելու համար կառավարական հրամանագրի մը դէմ, որ երկու տարիով կ՚երկարաձգէր, բժիշկներու ուսումնական շրջանը:

ՎԵՆԵՆԵԶՈՒԵԼԱՅԻ քարիւղի քաղաքականութիւնը ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի կրէ, յայտարարեց դեր–ծովակալ Լառազապալ:

ԼԻՒՔՍԷՄՊՈՒՐԿԻ մէջ առաջին անգամ ըլլալով Հասարակաց Շուկայի տնտեսական յանձնախումբը ժողով մը գումարեց, Հալշթէյնի նախագահութեամբ:

ՄԱԿԻ սուրիական պատուիրակութիւնը բողոքագիր մը ներկայացուց Յունուար 28ին Իսրայէլացիներու գործած յարձակումին դէմ:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրոյին անդամ Մարինքօ 15 օր առաջ գործադուլ ըրած հանքագործներուն առջեւ ճառ մը խօսելով պղուշացուց զանոնք «քանդիչ շարժումներ»է:

ՄԱԿԻ հետ կնքուած համաձայնութեամբ մը Շուէտ հինգ հարիւր հոգի պիտի ձգէ Միջին Արեւելքի մէջ հաստատուած ուժերուն մէջ, եօթը տարուան համար:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ նոր համաձայնութեամբ մը 95 միլիոն տոլարի տնտեսական օժանդակութիւն մը պիտի ընեն Լեհաստանի:

ՄԱՐՈՔԻ գահաժառանգ իշխանին հրաւէրով Արտաքին նախարար Փինօ յառաջիկայ Մայիսին Մարոք պիտի երթայ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ 41·000 զինուոր պիտի հեռացնէ Արեւելեան Գերմանիայէն:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ շարժանկարի արտադրիչ Թոտ Խ. Միութեան մէջ պիտի ներկայացնէ «Աշխարհի շրջանը ութսուն օրէն» ժապաւէնը, իսկ Ռուսերը Արեւմտեաններուն՝ «Առանց հայցէի մանկամարդուհին»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այսօր Կիրակի, (2 Փետրուար) Տիառընդառաջի տօնին առթիւ, Վատիկանի ձայնասփիւռը հայկական ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի ձայնասփռէ: Առաւօտ ժամը 10·30ին (ֆրանսական ժամ), հետեւեալ ալիքներով:

Կարճ ալիք՝ 19·84, 25·57, 31·10, 41·21:

Երգեցողութիւնը պիտի կատարէ Հռոմի Համայնքին երգչախումբը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պիպէրեանէ հազար ֆրանք իրենց եղբօր զաւկին Կարօ Փափազեանի Ալժերիայէն ողջամբ վերադարձին առիթով:

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նոյեմբեր – Դեկտեմբերի թիւը (191–192), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 48 էջ:

«Դարուն ցաւը» (Հայ – Բոյժ).— Յոռետեսութեան վնասները (Տոքթ. Գ. Գալուստեան).— Ի՞նչպէս դարմանել ծերախտը (Տոքթ. Նաւասարդ).— Սերկեւիլ (Տոքթ. Յ. Մանուկեան).— Կարա՞գ ուտել թէ ձէթ (Տոքթ. Անտրէ Պէլմոն).— Գօտին բժշկութեան մէջ (Նարդեան Բժշկական Բառարան).— Ստամոքսին քաջագործութիւնները (Տոքթ. Շ. Այվազեան.— Հող կ՚ուտէր (Տոքթ. Է. Ղազարեան).— Թուքը բերնին մէջ չորցաւ (Տոքթ. Ա. Աշճեան).—Առողջարան Արգնիում (Ա. Թամազեան).— Կրնա՞նք գիտնալ մահուան ժամը (Շ. Նարդունի).— Արիւնամածնութիւն (Տոքթ. Ազատեանի). — Բակլայ ուտողներուն կարեւոր (Տոքթ. Թոլմէս).— Առաջին օգնութիւն (խաչունի):

Բաժանորդագրութեան ՆՈՐ պայմանները յաջորդով:

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլէն Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Ժիրայրեան 1500 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Հայկուհի Ուղուրլեանի մահուան առթիւ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հարախարբերդցիական Հայր. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից Գինոս Տօնապետեանի, զաւակներուն եւ ազգականներուն, իր կնոջ մահուան առթիւ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 9, ԿԻՐԱԿԻ, ՊՐԻՒՍԷԼ – ԿԱՆ

Անոնք որ կ՚ուզեն մասնակցիլ այս ուխտագնացութեան, կանխաւ արձանագրուին Նուպար Յովհաննէսեանի մօտ մինչեւ Յունուար 31:

Պաշտօնական հանդիսութիւնը Կանի մէջ, Փետրուար 9ին, ժամը 3ին, պելժ պետական ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ:

Ազգային հանդիսութիւնը Պրիւսէլի մէջ, Փետրուար 9ին ժամը 8·30ին, հայ եւ օտար ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ:

Պիտի կազմուին երկու խումբեր.—

1.— Փարիզ – Պրիւսէլ – Կան, նոյն օրուան մէջ երթուդարձ (շոգեկառք, ճաշ), 7000 ֆրանք:

2.— Փարիզ – Պրիւսէլ– Կան, մէկ գիշեր մնալով Պրիւսէլ՝ երեկոյեան հանդէսին մասնակցութեամբ (շոգեկառք, ճաշ, պանդոկ), 10·000 ֆրանք:

Արձանագրուելու համար ղրկել կանխավճար 5000 ֆրանք Պ. Նուպար Յովհաննէսեանի հասցէին:

14, Rue du Soleil. C.C.P. 7065-15

Ուրշադրութիւն.— Ֆրանսահպատակները կրնան Պելժիա այցելել իրենց անձնագիրով, (Քարթ տ՚իտանթիթէ) առանց վիզայի: Նանսէնեան հպատակները եւս կրնան Պելժիա այցելել ԱՌԱՆՑ ՎԻԶԱյի բայց անցագիրով (փաս փոռ): Այլ հպատակութեանց համար՝ անցագիր եւ վիզա:

Մեկնում Փարիզէն Պրիւսէլ առաւօտեան ժամը 8ին: Մեկնում Պրիւսէլէն Փարիզ գիշերը ժամը 0·40, նոյն օրուան մէջ, Կիրակի:

Մեկնում Փարիզէն Պրիւսէլ առաւօտուն ժամը 8ին, Կիրակի: Մեկնում Պրիւսէլէն Փարիզ երեկոյեան ժամը 7ին երկուշաբթի:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Շաւարշ Միսաքեանի գործերուն հրատարակութեան առթիւ Տիկին Արշալոյս Միսլեան հինգ հազար ֆր. կը նուիրէ:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴ.Հ. ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսահայ Թանգարանի Ընկերութեան ընդհ. ժողովի շարունակութիւնը տեղի կ՚ունենայ Բշ., Փետրուար 10ին, ժամը 19ին, 15 բիւ Ժան Կուժօն:

Դիւան ընդհ. ժողովի

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Ֆէյսանվիլիէի օգնութեան կայանին կը նուիրեն.—

Պ. Պ. Աղամեան Նոր Տարուան առթիւ հինգ հազար ֆրանք, Նարլըեան, Սաղըրեան հազարական:

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմանատան կը նուիրեն.—

Պ. Պ. Աբէլեան, փոխան հոգեհանգիստի, հինգ հազար ֆրանք, Թէնէքէճեան, Նոր Տարուան առթիւ 500, Էքպէրեան 500, Թորոսեան 500:

Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին կը նուիրեն.—

Պ. Մարտիրոսեան հազար ֆր., Պ. Գիրգօչեան հազար ֆրանք:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

10·000 Ֆրանք նուէր, անմիջական կերպով սենեակ մը եւ խոհանոց մը գտնողին, կահաւորուած կամ ոչ, Փարիզի կամ մօտակայ արուարձանի մը մէջ: Լաւ վճարում: Տեղեկացնել

PATRICK, 210 bis, Bld. Jean Jaurés

Boulogne-sur-Seise

ԽԻՍՏ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, Շաբաթ (Փետրուար 8) երեկոյ ժամը 8·30ին, Սօսիէթէ Սավանթի ԱՇ սրահին մէջ: 28 բիւ Սէրփանթ, մէթրօ Օտէօն:

Կը դասախօսէ ընկ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Այս դասախօսութեան կը հրաւիրուին «Նոր Սերունդի» հին ու նոր անդամները, ինչպէս նաեւ ուսանողական միութեան երիտասարդները:

ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Ողջատախնամ Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, 15Փետր. Շաբաթ օր, կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, 32 բիւ տը Թրէվիզ:

Այս ժողովը ի զօրու ըլլալու համար անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, այս պատճառաւ եւ մանաւանդ նկատի առնելով օրակարգի կարեւորութիւնը բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ստիպողական ներկայութիւն այս արտակարգ ժողովին:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Անտիյի մէջ անբուժելիներու 20 անկողիննոց յաւելուածական շէնքի մը կառուցման առթիւ վարչական խորհուրդին որոշած փոխառութեան վաւերացումը:

ԿՆԻՔ

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Տկն. Ա. Վարուժան Աբիկեան կը փութայ իմացնել բարեկամներուն թէ Փետրուար 14 եւ 15ին պիտի ըլլայ Փարիզ, Օթէլ Լիւթէսիա, Պուլվ. Ռասփայլ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 4 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8110 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3911

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿՆՃՌՈՏԻ

Անգարայի խորհրդաժողովը անգամ մը եւս եկաւ հաստատելու թէ Պաղտատի Ուխտը խախուտ հիմերու վրայ դրուած է։

Ուխտին հինգ անդամները նոյն տեսակէտը չունէին օրակարգի կարեւոր հարցերուն մասին։ Ամէն մէկը իր «կարապետը կուլար»։

Բաբելոնը շատ հեռու չէ Պաղտատէն։ Պաղտատի Ուխտի ժողովը պահ մը խակալէս «Բաբելոնի աշտարակ»ի տպաւորութիւնը ձգեց։ Սկսան այլեւս չհասկընալ իրարու լեզուն։

Փաքիստան կ'ուզէր, որ Ուխտակիցները ուժ տան իրեն Քաշմիրի խնդրին մէջ՝ ընդդէմ Հնդկաստանի։

Իրաք կը պահանջէր, որ Իսրայէլ քաշուի 1947ի սահմաններուն մէջ, պարպելով 1948ին գրաւած հողամասերը։

Իրան քառասուն միլիոն տոլար ապահոված ըլլալով Ամերիկայէն, չէզոք դիրք բռնած էր նոր պահանջ չէր ներկայացնէր։

Ամէնէն դժնդակը Թուրքիոյ վիճակն էր։

Մենտերէս մեծ յոյսեր դրած էր Անգարայի խորհրդաժողովին վրայ, ստիպելու համար Անգլիան որ Կիպրոսի խնդրին մէջ գոհացում տայ կղզին երկու մասին բաժնելու Թրքական առաջարկին։

Հրահանգ տրուած էր Կիպրոսի Թուրքերուն, որ ցոյցեր կատարեն ի նպաստ բաժանման ծրագրին։ Շատ սուղի նստան անոնք։ Տասնեակ մը Թուրքեր սպաննուեցան։ Վիրաւորներու թիւը հարիւրի կը հասնի։ Արդի՞ւնք զերօ։

Պաղտատի Ուխտակիցները կը յուսային, որ Ֆոսթըր Տըլըս դրամական մեծ պարգեւներ պիտի խոստանար իրենց։ Մինչդեռ «լեռը ծնաւ մուկն չնչին»։ Ամերիկա հինգ տարուան մէջ տասը միլիոն տոլար միայն պիտի յատկացնէ Թուրքիոյ, Իրաքի, Իրանի եւ Փաքիստանի միջեւ անթելով արագ հաղորդակցութեան կայաններ հաստատելու համար։

Թուրք թերթերը մեծատառ խորագիրներով յայտարարած էին, որ Ամերիկա ո՛չ թէ երեք հարիւր, այլ հինգ հարիւր միլիոն տոլար պիտի յատկացնէ Թուրքիոյ։ Կիպրոսի հարցէն վերջ, դրամական օժանդակութեան ալ մերժումը մեծ հիասթափութիւն առաջ բերաւ Թուրք հանրային կարծիքին վրայ։

Մինչ Անգարայի խորհրդաժողովը կը փակուէր՝ առանց դրական արդիւնքի մը հասնելու, անդին Մոսկուայի մէջ տնտեսական եւ մասնագիտական օժանդակութեան համաձայնագիր մը կը կնքուէր Եգիպտոսի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ։

Այս առթիւ փոխ-վարչապետ Ա. Միկոյեան եգիպտական պատուիրակութեան պետ Ազիզ Սըտքըի կը յայտարարէր. «Մինչ մենք հոս կը խորհրդակցինք Եգիպտոսի տնտեսական բարգաւաճման եւ այդ առթիւ ձեռք առնուելիք միջոցներու մասին, Պաղտատի Ուխտին անդամները Անգարայի մէջ ծրագիրներ կ'որոճան Արեւելքի երկիրները սպառազինելու համար»։

Մոսկուա լայն բացած է քսակը՝ օժանդակելու համար արաբական երկիրներուն եւ թոյլ չտալու՝ որ Ամերիկան իրմէ առաջ անցնի «Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ով։

Խորհրդային Միութիւնը երկու հարիւր միլիոն տոլար փոխ կուտայ Եգիպտոսի՝ 12 տարուան պայմանաժամով եւ հարիւրին 2.5 տոկոսով։ Խորհրդային մասնագէտներ քարիւղի եւ զանազան հանքերու պրպտումներ պիտի կատարեն եգիպտական հողին վրայ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՐԲԱՆԵԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԱՐԲԱՆԵԱԿԸ»

Ինչպէս գրած էինք, ամերիկեան արուեստական առաջին արբանեակը արձակուեցաւ շաբաթ առաւօտ եւ կը դառնայ երկրին շուրջ, իւրաքանչիւր հրջանը կատարելով 106 վայրկեանէն։

«Հետախոյզ»ին երկայնքը 90 սանթիմեթր է եւ տրամագիծը՝ 15։

Ծանրութիւնը՝ 13 քիլօ 365։

Արբանեակը կը պարունակէ չորսուկէս քիլօ ծանրութեամբ զանազան գործիքներ, որոնք մթնոլորտային տեղեկութիւններ կը հաղորդեն։ Ռուսական «Սպուտնիկ»ներուն նման «պիփ ... պիփ ..պիփ» չըներ, այլ՝ միօրինակ ու եղանակաւոր ձայն մը կը հանէ։

Այս ձայնը, որուն միջոցաւ կը հասկցուի նաեւ արբանեակին ներքին եւ արտաքին կացութիւնը, լսուած է զանազան երկիրներէ. ինչպէս՝ Մոսկուա, Լոնտոն, Թօքիօ եւն.։

«Հետախոյզ»ը արձակուեցաւ 21 մեթր երկայնութեամբ «Արամազ Գ.» հրթիռի մը միջոցաւ, Քափ Քանավերալի արձակարանէն (Ֆլորիտա)։

Մինչ խորհրդային առաջին «սպուտնիկը» հազիւ երեք ամիս դիմացաւ, «Հետախոյզ»ին կեանքը ապահովուած է մինչեւ տասը տարի։

Առաջին «Սպուտնիկ»ին բարձրութիւնն է 900 քիլոմեթր։

Բ. «Սպուտնիկ»ին բարձրութիւնը՝ 1700 քիլոմեթր։

Ամերիկեան «Հետախոյզ»ին բարձրութիւնը՝ 3200 քիլոմեթր։

«Հետախոյզ»ը շինուած է գերմանացի հռչակաւոր գիտնական Ֆոն Պրաունի կողմէ (45 տարեկան)։

Այս գիտունն է, որ ատենին Գերմանիոյ մէջ պատրաստած էր «Վ–1» եւ «Վ–2» հրթիռները, որոնք ռմբակոծեցին Անգլիան։ Պրաուն 1942ին «Վ–2»ի ծրագիրը ներկայացուցած էր Հիթլէրի եւ հաւանութիւն ստացած՝ անմիջապէս պատրաստելու։

Յետագային ամերիկեան հպատակութիւն ստանալով սկսաւ աշխատիլ Միացեալ Նահանգներու մէջ, Ամերիկայի հաշւոյն։ Շինեց «Արամազդ» հրթիռները։

1950ին տաղանդաւոր այս Գերմանացին կը յայտարարէր.— «Չորս միլիառ տոլար տուէք եւ քանի մը տարիէն ամերիկեան արուեստական արբանեակ մը կ'ունենաք»։

Հսկայական գումար։

Այսուհանդերձ հարկ եղաւ սպասել եօթը տարի, որպէս զի Խ. Միութիւնը «Սպուտնիկ» մը արձակէ. այն ատեն Նախագահ Այզընհաուըր լիազօրեց գերման գիտունը, որ աշխատանքի ձեռնարկէ։

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացեալ պետութիւն կազմելը աստիճան մը եւս պիտի ամրապնդէ Մոսկուայի դիրքը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ ու մեծապէս պիտի վտանգէ Իսրայէլի ապահովութիւնը։

Հակազդելու համար արաբ հանրապետական այս խմբակցութեան՝ Յորդանան կ'առաջարկէ միացեալ արաբական թագաւորութիւն մը կազմել Իրաքի եւ Սէուտի Արաբիոյ հետ միասին։

Կացութիւնը փոխանակ պայծառանալու — ինչպէս կը յուսացուէր — հետզհետէ կը կնճռոտի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՄԷՆ ՊԻՏԻ ՄԻԱՆԱՅ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԿԸ ՄԻԱՆԱՅ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ

Արաբական Պետութեան յայտարարութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Գահիրէի մէջ։ Նախագահ Նասր եւ Քուաթլի պաշտօնապէս ստորագրեցին համաձայնագիրը։

Տեղական մամուլին համաձայն քաղաքական կուսակցութիւնները պիտի լուծուին Արաբական Պետութեան մէջ։ Այս օրէնքը արդէն կը գործադրուի Եգիպտոսի մէջ, ուր կը գործէ «Ազգային Միութիւն»ը։ Նոյնը պիտի ըլլայ նաեւ Սուրիոյ մէջ, ուր գոյութիւն ունեցող բազմաթիւ կազմակերպութիւնները պիտի լուծուին։

Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան ովկիանոս արաբական կայսրութիւն մը հիմնելու նախաքայլը կը համարուի Եգիպտոս-Սուրիա դաշնակցութիւնը, որ միաժամանակ խանդավառութիւն ըստեղծած է Դամասկոսի մէջ։

Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միութեան երրորդ անդամը կը նկատուի Եմէն։ Արաբ քաղաքական շրջանակները կը կարծեն թէ Եմէն այս ուղղութեամբ պաշտօնական իր յայտարարութիւնը պիտի չուշացնէ։ Այս երկիրը իր արտաքին քաղաքականութիւնը յարմարցուցած է արդէն Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ վարած քաղաքականութեան։

Եմէնի գահաժառանգ իշխանը վերջին ամիսներուն կը գտնուէր Գահիրէ եւ Դամասկոս. կը կարծուի թէ մանրամասն տեղեկութիւններ քաղած է արդէն Միացեալ Պետութեան ծրագրին շուրջ։ Ներկայիս դարձեալ կը սպասուի Գահիրէ՝ խորհրդակցութեան համար։

Եմէնի միացումը այս շարժումին՝ անակնկալ մը եղաւ քաղաքական շրջանակներուն համար։

Ծանօթ է, որ Սէուտական Արաբիա ուժ տուած էր արաբական միասնականութեան գաղափարին՝ Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Յորդանանի կողքին։ Այսուհանդերձ, ներկայիս ոչ մէկ հաւանականութիւն կայ, որ յարի Եգիպտոս-Սուրիա դաշնակցութեան։

Ընդհակառակն, կը կարծուի թէ Արաբիա հրապարակ պիտի նետէ ուրիշ Դաշնակցութեան մը ծրագիրը, մասնակցութեամբ՝ Յորդանանի, Իրաքի եւ շատ հաւանաբար՝ Լիբանանի։

Հիւսէյն, Ֆէյսալ եւ Սէուտ թագաւորները նամակներ փոխանակեցին վերջերս եւ կը սպասուի որ մօտ ատենէն Ռիատի մէջ գումարուի արաբական երկիրներու ժողով մը, առանց Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ։ Այս ուղղութեամբ լիբանանեան կառավարութեան տեղեկութիւն տրուած է։

Լիբանանի մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Մարոքի գահաժառանգ իշխան Մուլայ Հասանի ճամբորդութեան։ Առջի գիշեր Սէուտ թագաւորի անձնական օդանաւով Մուլայ Հասան Պէյրութ գնաց։ Լիբանանի Արտաքին նախարար Մալիք անձամբ օդակայան գացած էր գահաժառանգը դիմաւորելու համար։

Պէյրութի մէջ խորհրդակցութիւններ ունենալէ ետք, Մուլայ Հասան մեկնեցաւ Ռիատ, Սէուտ թագաւորին մօտ։ Մարոքի Արտաքին նախարար Պալֆարէժ կ'ընկերանայ գահաժառանգին։

Քաղաքական շրջանակներուն կարծիքով Մուլան Հասանի արագօրէն Լիբանան այցելութիւնն ու մեկնումը ցոյց կուտայ թէ արաբական նոր դաշնակցութիւն մը, — աւելի մեծ ու հզօր քան եգիպտականը, — պիտի ստեղծուի։

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Լոնտոնի մեր պաշտօնակիցը՝ *Թայմզ* իր վերջին թիւին մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հրատարակէ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան մասին։ Մեզի կը պակսին մանրամասնութիւններ, առ այժմ կը գոհանանք *Թայմզի* տուած լուրերով։

Ամմանէն կը հեռագրեն *Թայմզի* Փետր. 1 թուականով.—

Եղիշէ Արք. Տէրտէրեան վերահաստատուեցաւ իր պաշտօնին մէջ իբրեւ տեղապահ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքարանին։ Վարչական հրամանագիր մը, Յորդանանի կառավարութենէն վաւերացուած եւ Երուսաղէմի ընդհ. կառավարիչին կողմէ հրատարակուած, կը հրամայէ Տիրան Ներսոյեան Արք.ին մեկնիլ երկրէն։

... Յորդանանի Արդարութեան Գերագոյն Ատեանը, իրարու յաջորդող քանի մը դատավարութիւններէ ետք, որոշած էր թէ դատարանները իրաւասու չեն այսպիսի վէճերու մասին վճիռ տալու եւ թէ, հետեւաբար, երկու Արքեպիսկոպոսներու միջեւ ծագած վէճը պէտք է լուծուի վարչականօրէն։

Բազմաթիւ Հայեր հաւաքուեցան Յունուար 30ին Պատրիարքարանի շէնքին ներսը եւ դուրսը, իրենց խանութները գոցելէ ետք, ի նշան բողոքի՝ տրուած այս որոշման դէմ։

× Այս խնդրին «Թայմզ» նուիրած է նաեւ խմբագրական մը, զոր կը վերջացնէ հետեւեալ տողերով.—

«Այս հակամարտութիւնը նշանակալից է ո՛չ թէ Հայերու թիւին տեսակէտով (որովհետեւ հին դարերէ ի վեր Յորդանանի հայ հասարակութիւնը բաղկացած է հազիւ քանի մը հազար հոգիէ), այլ՝ առաւելապէս քաղաքական թաքուն պատճառներով։ Երուսաղէմի մէջ Հայոց Պատրիարքը նպաստաւոր մասնաւոր դիրք մը ունի, շնորհիւ իր տիտղոսին իբրեւ բարձրաստիճան եկեղեցական, ինչպէս նաեւ այն իրողութեան՝ որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը շատ երկար տարիներէ ի վեր անմատչելի եղած է Ռուսիոյ մէջ։ Խորհրդ. Ռուսիոյ վերջերս կատարած ջանքերը Միջին Արեւելքի Հայերուն հետ կապ հաստատելու համար քաղաքական եւ անձնական գոյն տուին եկեղեցական նուիրապետութեան մէջ ծագած պայքարներուն։

ԲՈՒԼԳԱՆԻՆԻ ՆՈՐ ՆԱՄԱԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ

Մառեշալ Բուլգանին նոր նամակ մը ղրկեց Միացեալ Նահանգներու Նախագահ Այզընհաուըրի։ Խորհրդային նոր նամակը բաղկացած է 17 էջերէ։ Մոսկուա դարձեալ կ'արծարծէ «Մեծ»երու ժողովի մը հարցը, միաժամանակ յիշատակելով օրակարգի նիւթերը։

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութիւնը հաստատեց, թէ նոր նամակ մը ստացուած է մառ. Բուլգանինէն։ Արտաքին նախարարութեան պաշտօնական յայտարարութեան համաձայն, Բուլգանին կը պատասխանէ Նախագահ Այզընհաուըր Յունուար 12 թուակիր մէկ նամակին։

«Հետախոյզ» արբանեակին արձակումով զբաղած թերթերն ու քաղաքական շրջանակները ո՛չ մէկ մանրամասնութիւն ու բացատրութիւն կուտան այս նամակին մասին եւ բաւարարուած են լուրը հաղորդելով։

Այս դաշնակցութեան պիտի միանան ոչ միայն Միջին Արեւելքի երկիրները, այլ՝ Մարոք, Թունուզ եւ Լիպիա։

ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐ Կ'ՈՒԶԵՆՔ

Հեղեղի պէս գիրքեր եւ նոր հրատարակութիւններ կ'ողողեն տեղական գրական հրապարակը :

Քանի մը տասնեակ օրաթերթերու կողքին ամսագիրներ եւ պարբերաթերթեր լոյս կը տեսնեն մեր չուրջը:

Պիտի ուզէինք, որ գրական բովանդակութեամբ կարճ եւ կուռ որոշ . գրութիւններ դառնային նոյնպէս հայ ընթերցողներու սեփականութիւնը :

Անկարելի ու դժուար բան մը չէ մեր ուզածը, եթէ գտնուին չնորհալի ուժեր անոնց թարգմանութիւնը փորձող :

Տեղական լեզուով նման գրութիւններ կարդացող եւ իւրացնող չատեր կան Հայերու մէջ: Մեր փնտռածը անոնց խնամուած հայերէնով թարգմանութիւնն է :

Այս մէկը եւս անկարելի չէ, եթէ երբեք ըլլան գրականութեան սիրահար նոր եր :

Թարգմանական գրականութեան նպաստը չատ մեծ է եղած մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Ջայն փորձած են, ու անգերազանցելի յաջողութիւններով, Ոսկեդարու մեր թարգմանիչները :

Գրաբար մեր լեզուն, թարգմանական Աստուածաշունչի փորձին կը պարտի իր կատարելութիւնն ու բիւրեղացումը :

Հետագային մենք միչտ ունեցած ենք թարգմանիչներ եւ թարգմանական գրականութիւն, Իզմիր, Պոլիս, Վենետիկ, Վիէննա, Մոսկուա, Թիֆլիս եւ ուրիշ տեղեր :

Թարգմանական գրականութիւնը մինչեւ այսօր ալ կը չարունակուի մեր մէջ, տալով միչտ չօչափելի արդիւնքներ :

Օտար մտքի ստեղծագործութիւնները հայերէնի վերածելով, մենք հարստացուցած կ'ըլլանք մեր մշակոյթի դաշտը :

Այդ ուղիով հաստատած կ'ըլլանք կապեր օտար դէմքերու հետ, եւ հայ ընթերցողը յարաբերութեան դրած կ'ըլլանք գրական մեծ դէմքերու հետ :

Այս ուղիով է որ հայերէնի թարգմանուած են, հին ու նոր բազմաթիւ միջազգային երեւելի դէմքեր :

Գրեթէ չատ մը լեզուներէ թարգմանութիւններ կան հայերէնի մէջ, բացառութեամբ գրեթէ սպաներէնի, երբ սպանախօս երկիրներու մէջ ներկայիս կ'ապրին չուրջ 40 հազար Հայեր:

Որքան գովելի է հայ Դատն ու միտքը մեր չրջանին ծանօթացնելը, նոյնքան ծափահարելի է նաեւ թարգմանաբար սպաներէն լեզուով լոյս տեսած չատ յաջող ու գեղեցիկ պատմուածքներ եւ գրութիւններ ներկայացնելը մեր ժողովուրդին:

Մեր հայրենակիցներէն չատ չատերը որոնք կ'ապրին այս երկիրներու մէջ, կը մնան անհաղորդ տեղական լեզուով մը չակուած բարձրորակ գրականութեան մը: Անոր անծանօթ կը մնան նոյնպէս ուրիչներ, որ կը գտնուին աշխարհագրապէս չատ հեռու միջավայրերու մէջ :

Թարգմանական այդ փորձերը մէկէ աւելի տեսակէտով կը գտնենք օգտակար :

Անոնք պիտի կապեն աշխատող նորերը կամ երիտասարդները գրականութեան կալուածին :

Նորերը պէտք է պեղեն իրենց հոգին ու տան իրենց մտածումները եւ զգացումները մեր լեզուով :

Այս վարժութիւնը պիտի խորանայ եթէ փորձեն մօտենալ թարգմանական գրականութեան :

Եթէ վճռեն նստիլ սեղանին առջեւ, ընտրեն մեր ճչգած ձեւով որակեալ հեղինակի մը մէկ պատմուածքը ու սկսին թարգմանել զայն:

Փորձին առաջին դժուարութիւնները պիտի հարթուին չուտով, երբ տակաւ իւրացնեն որոշ ոճեր, ասոյթներ ու ինքնասրբագրութիւններով հասնին իրենց նպատակին:

Ամէնօրեայ մէկ ժամի վարժութիւն մը կամ փորձ մը, կարճ ատենէն պիտի դնէ զիրենք յանկուցիչ իրականութեանց առջեւ :

Հայ թերթերու էջերը, վստահ ենք, բաց պիտի ըլլան թարգմանիչներու առաջ, եթէ երբեք բծախնդրութիւնը եւ լաւագոյնին նախանձախնդրութիւնը իչխէ երեւալու մարմաջին :

Ըսել կ'ուզենք, եթէ թարգմանութիւնները ըլլան խնամուած, մաքուր գրուած, ընթեռնելի ու ուղիղ :

Կարելի է նախապէս յարաբերութեան մտնել թերթերու խմբագրութեանց հետ, ճչդել թարգմանելի հեղինակներու նիւթերը, ծաւալը, եւայլն, եւայլն :

Ջենք խօսիր հատորով վէպեր կամ ծաւալուն գործեր հայերէնով թարգմանուած տալու կարեւորութեան մասին :

Ատիկա արդի պայմաններու մէջ, երբ նախաքայլին հետքն իսկ գոյութիւն չունի, պերճանք պիտի ըլլար պահանջել :

Բայց մեր թելադրածը կրնայ ժամանակ յետոյ առոր առաջնորդել փորձողները :

Թարգմանական այս աշխատանքները կրնան դառնալ չրջապատի մտաւորականութեան եւ գրչի մարդոց հետ կապեր պահելու կամ մշակելու առիթներ, կարեւոր ամէն տեսակէտով :

Մէկ խօսքով, կ'ուզենք տեսնել մեր չրջանի երիտասարդութեան մէջ եւս քանի մը ընտրեալներ, որ ուխտեն ծառայել հայ մշակոյթին, այս ուղիով :

Այս պահանջը, օրէ օր կը չեչտուի, երբ ամէն օր կը հաստատենք, որ մեր թերթերն ու պարբերականները կը լեցուին մեծ մասամբ հիներու գրութիւններով :

Ուրեմն, երիտասարդ բարեկամներ, գործի՛, ու խանդավառութեամբ: Թո՛ղ ձեր հոգին ողողուի արուեստէն ու գրականութենէն բարձրացող լոյսով :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեզի հաղորդուած տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ Պելժիոյ Հայ Ուս. Միութիւնը լրացուցած է ամէն աշխատանք, լաւագոյն ձեւով կատարելու համար Դանիէլ Վարուժանի յիչատակի հանդիսութիւնները, Փետրուար 9ին Կան եւ Պրիւսէլ քաղաքներուն մէջ:

Իբրեւ լրացում, կամ սրբագրութիւն այն տեղեկութեանց, որոնք տրուեցան առաջին առթիւ, այսօր կը ներկայացնենք կազմակերպութեան ամբողջական պատկերը .—

Պելժիոյ Հայ Ուս. Միութեան նախաձեռնութեամբ, կը հիմնուի մասնաւոր մարմին մը, որուն պաչտօն կը յանձնուի.

1.— Յաւերժացնել Դանիէլ Վարուժանի յիչատակը, յետարտօնութեան՝ դիմաքանդակը զետեղելով Կան համալսարանի չէնքին մէջ, մասնաւոր հանդիսութեամբ մը՝ ի ներկայութեան հայ եւ օտար պաչտօնական դէմքերու :

2.—Կազմակերպել Հայ Մշակոյթի փառատօն մը, Պրիւսէլ քաղաքին մէջ, նուիրուած անմահ բանաստեղծին յիչատակին:

Այս մարմինը, որ կը կոչուի «Դանիէլ Վարուժանի դիմաքանդակին զետեղման հանդիսութեան կոմիտէ», եւ որուն կը մասնակցին Եղ. Ժախեան եւ Երուանդ Բամպուկեան, Պ. Եղուարդէմիրճեանի նախագահութեան տակ, դիմումներ կատարեց եւ ապահովեց Պելժիոյ պետական եւ ազգային մեծագոյն դէմքերուն համաձայնութիւնը՝ կազմելու համար Պատուոյ յանձնախումբ մը, որուն նախագահն է Պելժիոյ Կրթական Նախարար՝ Լ. Քոլար, փոխ-նախագահը՝ Կան քաղաքի համալսարանին վերատեսուչը, Փրոֆ. Լամպրէխթ: Նոյն Յանձնախումբին կը մասնակցին Ա. Մառթէն, կուսակալ Արեւելեան Ֆլանտրի նահանգին, Փրոֆ. Տապէն, նախագահ Պելժիոյ գիտութեանց եւ դպրութեանց արքայական ակադեմիային, Մէրչիէր, քաղաքապետ Կանի, կոմս Ժ. Փիրէն, ակադեմական եւ դասախօս Պրիւսէլի եւ Ժընեւի համալսարաններուն, Փրօֆ. Պօնիէ, նախկին վերատեսուչ Պրիւսէլի ազատ համալսարանին եւ նախագահ Պօղոս Նուպար փաչայի հիմնարկութեան, Փրօֆ. Հաքուաէր, ատենակալ Կանի կրթական վերատեսչութեան, Զօր. Թրոմ, նախկին հրամանատար պելժ ուժերու ի Գերմանիա եւ փոխ-նախագահ «Լէ զ'Անֆան տը լա Փաթրի» հիմնարկութեան, Ժ. Մազիր, անդամ Պօղոս Նուպար փաչա հիմնարկութեան, Ժ. Միչէլ, հիմնադիր-նախագահ «Լէ զ'Անֆան տը լա Փաթրի» հիմնարկութեան, Վ. Մուրատեան, նախագահ Պելժիոյ գաղութային վարչութեան, Ա. Մխիթարեան, քարտուղար «Թագուհի Էլիզապէթ» եգիպտագիտական հիմնարկութեան, կոմսուհի Աէրչօ, Ժ. Վիալ, նախագահ պելժ Մշակութեան ընկերութեան, Մաէս:

Հայ մեծ բանաստեղծին դիմաքանդակը պատրաստելու գործը յանձնուած էր փարիզի մեծագոյն քանդակագործներէն Պ. Պառնի, — քանդակին պատկերը հրատարակուեցաւ արդէն «Յառաջ»ի մէջ, եւ ինչպէս տեսնուեցաւ՝ դէմքին մէկ կողմը ֆրանսերէն, միւս կողմը հայերէն՝ գրուած է հայ բանաստեղծին անունը եւ ծննդեան ու մահուան թուականը (1884 — 1915), եւ ֆրանսերէն ու ֆլամաներէն լեզուներով աւելցուած է սա ծանօթութիւնը.— Հայ բանաստեղծ, ուսանող այս համալսարանին մէջ 1906 — 1909: Իսկ տակը՝ երեք հայերէն տող, բանաստեղծին իսկ քերթողագիրքէն փրցուած.«Ի՞նչ փոյթ կեանքը մեռնող, Երբոր երազը կ'ապրի, Երբոր երազն անմահ է»:

Եռանդուն յանձնախումբին ջանքերով հրատարակուած են թռուցիկներ, Վարուժանի պատկերով եւ կենսագրութեամբ, ինչպէս եւ ծոցատետրեր՝ Վարուժանի ֆրանսերէն մէկ բանաստեղծութեամբ (եւ հայերէն թարգմանութեամբ), նուիրուած պելժ ազգային հերոսին՝ Արտէվէլտէին:

Ինչպէս գրեցինք, Փետրուար 9ին, կիրակի, տեղի պիտի ունենան երկու հանդիսութիւններ: Ժամը 3ին, (կէսօրէ ետք), Կան քաղաքին համալսարանի կեդր. մատենադարանին մէջ (9 Rue Rozier), Վարուժանի դիմաքանդակին զետեղումը ի ներկայութեան պետութեան կրթական եւ ազգային իչխանութեանց,— այս առթիւ պատշաճ պաչտօնական ճառեր: Յետոյ արագ այցելութիւն մը Վարուժանի բնակած չէնքին եւ վերադարձ Պրիւսէլ:

Գիչերը Հայ Մշակոյթի փառատօն մը, նուիրուած Վարուժանի յիչատակին, Պրիւսէլի համալսարանին ատեանին մէջ (22 Ավընիւ Փօլ Հէժէ):

Բոլոր այս հանդիսութիւնները ժապաւէնի վրայ պիտի առնուի[illegible]: Տեղական Պելժ թերթերը արդէն չար[illegible]թներէ ի վեր արձագանգ կուտան այս [illegible] Հայ թեանց մասին ու կը ներկայացնեն [illegible] բանաստեղծին կեանքը :

Անխառն հրճուանքով կ'ողջունենք Պելժ Հայ Ուս. Միութեան այս մեծ աշխատանքը, կը չնորհաւորենք Պրիւսէլի եռանդուն հայ երիտասարդներուն գործը : Ջենք մոռնար աւելցնել նաեւ որ երախտագիտութեան արժանի է պելժ ժողովուրդին այս վերաբերումը.— Հետաքրքրուիլ մեր արժէքներով, պելժ համալսարանին մէջ ազգային պարծանքի աստիճաններուն բարձրացնել հայ բանաստեղծի մը յիչատակը աննախընթաց բան է այս մեր չրջանին՝ երբ գիտենք թէ միջազգային ուչադրութիւնը կը չարժի տարբեր չահագրգռութիւններով :

Հանդիսութիւններէն առաջ, յիչենք նաեւ թէ բացառիկ հետաքրքրութիւն ըստեղծուած է նաեւ Ֆրանսայի մէջ: Սեւրի Մխիթարեան վարդապետներուն վարժա-

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԸ

Պատմում էր զանազան դէպքեր մեր մօտիկ անցեալից, նկարագրում էր իր ուղեւորութիւնները: Ես հիացած ականջ էի դնում նրան, այնքան պերճախօս էր, եւ իւրայատուկ պատմող: Նրա խօսքը համեմուած էր ժողովրդական դարձուածքներով ու առածներով :

Յիչելով զուարթ դրուագներ իր կեանքից, ուրախ ծիծաղում էր. այնպէս հուժկու թափով էր ծիծաղում, որ բազմոցը տակին խաղում էր: —

Առ հասարակ Հայրիկը չատ էր սիրում խօսել – զրուցել : Հարց էր տալիս եւ պատասխանի չսպասած՝ ինքը չարունակում էր խօսել, պատմել եւ ծիծաղել :

Վանքում մնացի մի քանի օր եւս ու գրեթէ ամէն երեկոյ Հայրիկն արժանացնում էր ինձ իր տեսակցութեան : Եւ երբ մի երեկոյ մնաք բարեւի գնացի եւ յայտնեցի, որ առաւօտեան մեկնում եմ Էջմիածնից, նա ասաց.

— Տղաս, ամէն անգամ, երբ գաս հոս, Հայրիկին չը մոռանաս տեսնել :

×

1902 թուի Յունուարին ես նորից Ս. Էջմիածնի վանքումն էի, եւ ինձ համար կրկնուում էին նորից գեղեցիկ երեկոները:

Գնացի տեսնելու Հայրիկին :

— Է՜հ, բարով եկար, կ'երեւի Հայրիկին կարօտել ես, վանքի հացն ալ անուշ է: Պատմէ, նայեմ, ի՞նչ կայ, ո՞ւր էիր:

Ես պատմեցի ճանապարհորդութիւններիս մասին:

— Ապրիս, ապրիս, համ կը ճամբորդես, համ կը գրես: Ես ալ այդպէս եմ ըրեր: Հա, լաւ միտս ընկաւ, ես վերջին ատեններս չատ բաներ եմ գրած: Կարդամ լսէ, բայց ուղիղ եւ ճչմարիտ խօսէ. քու անկեղծ կարծիքն ըսէ, մի վախնար : Հիմա դուն պիտի մտածես, որ Հայոց կաթողիկոսի գրածները չի կարելի քննադատել, կամ անոր չիտակ բան մը ըսել, ինչպէս մեր վարդապետները կ'ընեն. երեսիս մի բան կ'ըսեն, դուրսը ուրիչ: Ու գիտցիր, որ բանաստեղծները միչտ ճչմարիտ պիտի խօսին աշխարհիս տէրերի առաջ: Մեզ ալ աշխարհը տէր չինեց. Քրիստոս տեղ չունէր գլուխը դնելու, առաքեալները անտուն ու բոպիկ ման կուգային, բայց հիմա մենք՝ անոնց ժառանգները վեհարաններու մէջ կ'ապրինք: Անոր վրայ բան մը գրեր եմ :

Եւ նորից կանգնեց իր պարթեւական հասակով, գնաց միւս սենեակը եւ բերեց մի տետր, նստեց բազմոցին, ակնոցները դրեց աչքերին եւ ուժեղ ձայնով սկսեց կարդալ: Բովանդակութիւնը հետեւեալն էր. ինքը գնում է Թադէոս առաքեալի վանքը ուխտի, թակում է վանքի դարպասը եւ ասում. «Բաց, Թադէոս առաքեալ, ես եմ, քո յաջորդը, գահիդ ներկայ տէրը»: Առաքեալը ներսից պատասխանում է, որ ինքը գահ չունի, այդ ի՞նչ գահի մասին է խօսքը, եւ որ ինքը բռնակալ, իչխան չէ, որ գահ ունենայ :

Հայրիկը պատասխանում է. «Միթէ չը գիտե՞ս, որ գահդ Ս. Էջմիածնումն է, չքեղ վեհարանի մէջ չքեղ գահ, ծառաներ հարստութիւն»:

«Մեր տէր Յիսուս Քրիստոսը», — ասում է առաքեալը, «անտուն էր ու ինքը ծառայ: Դուք նրա աչակերտները չէք. գնա՛, չեմ ընդունիր»...

Եւ Հայրիկին չի ընդունում առաքեալը: Հայրիկը վերջացրեց ու սրտանց ծիծաղեց: Այդ գրուածքի մէջ երեւում էր Հայրիկն իր բովանդակ դեմոկրատիկ էութեամբ :

Ապա նա տուեց ինձ գրուածքների տետրը, որ առանձին կարդամ եւ յաջորդ երեկոյ նկատողութիւններս յայտնեմ իրեն :

Դրանք ազատ – անյանգ այն ոտանաւորներն էին, որ յետագայում տպուեցին Եգիպտոսում «վերջալոյսի երգեր» վերնագրով, բխած 82ամեայ պատկառելի դրչից :

×

Միւս երեկոյ, խրախուսուած Հայրիկի սիրալիր վարմունքից, մի քանի նկատողութիւններ արեցի, որ ոտանաւորները երկար են, եւ լեզուն խառն է, արեւելահայ եւ արեւմտահայ բարբառների խառնուրդ :

— Այո, այո, ես ալ նկատեր եմ, որ իմ լեզուն խառնուեր է: Կովկաս եմ ապրում, ազգուեր եմ, միչտ ալ խառն բարբառով կը խօսիմ: Իսկ որ կ'ըսես երկար է՝ պատճառը երկար գիչերներն են, — Պատասխանեց նա, — չեմ քնանար, ձանձրոյթէս ման կուգամ դահլիճին մէջ, կը ծխեմ ու կ'երգեմ, այդ միջոցին ալ կը գրեմ, մինչեւ որ քունս գայ, այդ պատճառով երկար կ'ըլլայ :

— Թոյլ տուէք, Վեհափառ Հայրիկ, հարցնել, ի՞նչ երգեր կ'երգէք :

— Շարականներ կ'երգեմ, ներբողներ, սուրբ հարց երգերէն՝ Շնորհալու, Կեսարեցու, Պետրոս Խաչանցու, Գրիգորիս Աղթամարցու, եւ Պաղտասար դպիրի սիրոյ տաղերէն ալ կ'երգեմ : Ղափանցին լաւ տաղասաց է, Քուչակ Նահապետ անորից վեր է. բայց ժողովուրդի երգեր ամէնից վեր են. ես չատ կ'երգեմ մեր Վանայ եւ Մուչի գեղջկական երգեր, որ սորվեր եմ վաղուց վարդապետ եւ Ս. Կարապետի ուխտաւորներից :

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(Շար.)

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

«Ամէնուն Տարեգիրքին» մէջ, այս տարի (էջ 510), կը յիշուի Պօղոս վարդապետ Տէր–Պօղոսեանը, բնիկ Տարօնցի եւ «Ձխուրա» ովասիս շրջանի Խարս գիւղի բնակիչ: Ցեղով ու ծագումով Լուսաւորչական, եւ ազնիւ դերդաստանի զաւակ:

Պօղոս վարդապետ, ինչպէս յայտարարած է, Խարսայ Ցակոյի տղան է,— Գէորգի ու Գալէի կողքին Ցակօ նահատակուած է Սուլուխ գիւղի ճակատամարտին, 1907ին:

Պօղոս վարդապետ 1915ի ջարդէն փոթորիկէն ազատելով կը հասնի Կովկաս, յետոյ Պարսկաստան: Նորահաս պատանի մը, անտէր ու անօգնական, ուսման ծարաւ: Կ'իյնայ Թաւրիզի Լազարեան լատին միաբանութեան կազմակերպութեան գիրկը:

Իր ուշիմութեամբ, անդադար աշխատանքով, կը յաջողի աւարտել Լազարեան Միութեան Փարիզի կեդրոնի դասընթացքը եւ կը դառնայ վարդապետ: Մինչեւ 1956 կը դասաւանդէ Սպահան: Այժմ կ'ապրի Թաւրիզ, ուր կը դաստիարակէ իր խնամքին յանձնուած տասնեակներով հայ մանուկներ: Անսալով ցեղին ձայնին, կը մասնակցի տեղի Հայութեան ազգային բոլոր տօներուն:

Պօղոս վարդապետի Հայր Ցակոյի մասին տեղեկութիւնները կը քաղենք տարաբախտ Ռուբէնի Ցուշերէն (4րդ հատոր, էջ 185).— Ցակօն շատ գզոյշ էր, բայց ոչ երկչոտ: Իր աշխատած կուսակցական գործի մէջ՝ Թաց տեղ պառկող չէր: Գործունեայ, խելօք եւ շատ խորամանկ:

Սքանչելի քարոզիչ էր: Գիտէր ոգեւորել գինեմուրիկ ընողները: Ժողովուրդը կը հաւաքուի մեր շուրջ, ծարաւ է լոյսի ու Խօսքի, ջոնէ բանով մը լեցնելու է անոր հոգիին դատարկութիւնը: Մենք պապանձած նստած ենք, մռայլ ու խոժոռ: Ամէն մարդու տրուած չէ բաւարարութիւն տալ ժողովուրդին: Եւ ահա Ցակօն բլբուլի լեզու առած կը խօսի քաղցր ու գրաւիչ: Մէկիկ մէկիկ կը պատմէ Տարօնի հերոսամարտերը կենդանի ձեւով: Մանուանդ Քիւրտերու մօտ այն համարումը կար թէ Ցակօն ամէն ինչ էր, Մշոյ աշխարհի մէջ: Եւ իրաւ Ցակօն արժանաւոր ուժ էր: Ովասիս շրջանին մէջ ինքն էր հայ քրտական կոմիտէի ղեկավար: Խոյթի եւ Ձխուրա աշիրէթները: Ցակոյի վրայ կը նայէին իբրեւ իրենց ղեկավարին եւ անզուգական քաջ հերոսի վրայ:

1907ին Մայիս 27 Սուլուխի կռուին նահատակուեցաւ Գէորգի եւ Գալէի հետ: Ցակոյի մահով կորսնցուցինք շատ բան: Անոր շնորհիւն էր որ դաւաճան Խասմբէկի երկու լաւագոյն ղոլամները, Հըսէն ու Հասանօն, մեզի հետ կը կռուէին կողք կողքի կառավարութեան դէմ:

Մութը հասաւ, գիւղին մէջ կռիւը դադրած էր, իսկ կամուրջին գլուխը կռիւը կը շարունակուէր: Մեռած Գալէի դիակը կը յանձնենք Եփրատի ալիքներուն, իսկ Գէորգ տակաւին կը շնչէր: Հետերնիս առինք, հասանք կամուրջին գլուխը, ուր նահատակ ինկած էր Ցակօն 18 տեղացի ընկերներու հետ: Անապատի մէջ ըլլալով, չկրցանք Ցակօն ալ Եփրատի ալիքներուն յանձնել: Համբուրեցինք զինք, առինք փամփուշտները եւ հրացանը եւ անցանք: Ցակոյի մարմինը տեղացի ընկերներու հետ թաղուած է Մշոյ Կողի Թաղի գերեզմանոց «Սաչքի Դուրան»:

Տարօնի պատմագրքին մէջ անուշադրութեամբ գրուած է թէ Գալէի եւ Ցակոյի դիակները յանձնուած են Եփրատի ալիքներուն: Ճիշդ չէ Ցակոյի մասին: Ցակօն կը հանգչի Սաչքի Դուրան, Գէորգի, Գուրգէնի, Սէյտոյի, Զաւէնի, Զընտոյի եւ ուրիշ շատերու կողքին:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՃԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ռընէ Պառօբ.— Մութաֆեան, որ ծընած է Սեւ Ծովի ափերուն վրայ, կանուխէն Ֆրանսահպատակ դարձած, մեզի համար կը ներկայանայ բացառիկ արժանիքով մը,— կրցած է պահել անծնութիւնը այն արեւելականութեան, որ կը թաթխէ տակաւին Պրըթանիի եւ Սավուայի իր գեղեցիկ բնանկարները: Ան գիտէ սեւով հաւասարակշռել իր բարկ կարմիրները եւ կապոյտները, որոնց ամուսնութիւնը դժուար է սակայն: Ցանկալի է որ նման արուեստագէտ մը որ այնքան անհատականութիւն ունի, երբեմն օգտակարապէս յառաջամարտ, փարիզեան մեծագոյն հեղինակութեանց մէջ գտնէ իր արժանի տեղը: (Հրատարակուած՝ Փլէզիր տը Ֆրանսի մէջ: Հոկտեմբեր 1957, ուր արտատպուած է նաեւ Մութաֆեանի մէկ նկարը):

Ա. Փ.— Մութաֆեան կը սիրէ տաք գոյները եւ արեւելականութենէն կը բերէ առատ հրայրք մը: Իր ծովանկարները հրապուրիչ են՝ հակառակ մանիշակի գոյներուն, որոնք պոռոտ են յաճախ: Ամէնէն համաչափ կտաւներուն մէջ, յիշենք «Հոնֆլէօրը», «Վենետիկը», «Բիպրոնի նաւահանգիստը», որոնք ներդաշնակ են եւ լաւ երանգաւորուած: Դիմանկարները դրոշմուած են միաձեւ ճակատրագրապաշտութեամբ մը: Ձմեռնային բնանկարները ժուժկալ են եւ խորհրդաշունչ: Մութաֆեան կը հրահրէ իր տաղանդը՝ միշտ մնալով չափաւորութեան սահմաններուն մէջ, հաւասարակշռելու համար իր յորդառատ ուժը: (Հրատարակուած Ժուռնալ տը լ'Ամաթէօր տ'Առի մէջ, Հոկտեմբեր, 1957, ուր արտատպուած է նաեւ իր մէկ նաւահանգիստի կտաւը):

Ռոպէռ վռոնա.— Մութաֆեան, պերճապաշտ դասականութեան մը սահմաններէն անդին, իտալացի հին վարպետներուն լաւագոյն աղբիւրէն առնելով, գըտած է ժուժկալ եւ քաղցր արտայայտութիւն մը, որ նոր արժէք մը կուտայ նըկարիչի իր զգայնութեան: (Լը Քոնֆուր Մէտիքալ, 26 Հոկտեմբեր):

Ժ. Մ.— Մութաֆեան սքանչելի նկարիչ մըն է, ամուր իրագործումներով, կախարդական ուժով, ճոխ երանգապնակով, զաղտնաձայն հնչականութեամբ: (Մաuf Է վիզաժ, Նոյեմբեր):

Ռընէ Տոմէրկ.— Մութաֆեան ոչ միայն սքանչելի բնանկարիչ մըն է, որ կուտայ խորհրդաւոր եւ հրապուրիչ Պրըթանիա մը, այլ եւ յուզական դիմանկարիչ մը թաքուն էութեանց, որոնց մարմնական ծածկոյթը աւելի սրտաշարժ կը դարձնէ: (Լ'Ինֆորմասիոն, 26 Հոկտեմբեր):

Ռէյմոն Քոնեալ.— Պրըթանիի մէջ, Հոնֆլէօրի մէջ, դասական կազմութեամբ բնանկարներու դիմաց, բնութիւնը դիտելու իր կարողութեան մէջ Մութաֆեան կը գնէ լըջութիւն մը, որ առանց ճոռոմաբանութեան, ինքնաբերաբար, կը ստանայ սրտաշարժ արտայայտութեան մը սաստկութիւնը: Անիկա կը պարտի որքան իր ամուր գծագրութեան, որքան իր գոյներուն ծանրախոհ ներդաշնակութեան, ... հնչականութիւն մը ունի: (Ֆիկարօ, 21 Հոկտեմբեր):

Ժան Պուռէ.— Մութաֆեան մեծ քայլ մը առած է արուեստին մէջ դէպի առաջ: Գտած է գոյներու իր սանդղը, ամէնէն ճոխը, այն դիմագիծներուն մէջ, որոնք կ'արտայայտեն ստոյգ ազնուականութիւն մը, միաժամանակ պահելով արեւելեան այն խորհրդաւոր տարրը, որ յատուկ է միայն իրեն: (Ֆրան–Թիրէօր, 19 Հոկտեմբեր):

Տ. Ս.— Քոարի նկարասրահին մէջ, հայ նկարիչ մը, Մութաֆեան, շլացուցիչ երանգապնակով, կը ցուցադրէ Պրըթանիի իր բնանկարները: (Լէ Պօ զ'Առ, 25 Հոկտեմբեր):

Փառի–Փրէս.— Այս նկարիչը այն արժանիքն ունի, որ գիտէ պահպանել իր մանկութեան տեսողութեան թարմութիւնը: Անեղծ կը մնայ այն արեւելականութիւնը, որ բոլորովին նոր շեշտ մը կուտայ իտալական ու պրըթոնեան նաւահանգիստի իր նկարներուն: Լաւագոյն ձեւով դիրք կուտայ իր մարդոց, քան էր երբեմն: Իր դէմքերը կը ներկայանան ամուր գիծերով, որոնք միշտ կը պահպանեն իրենց խորհրդաւորութիւնը (15 Հոկտեմբեր):

ՄԽԻԹԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՎԵՐՋԱՊԷՍ

Ունեւոր թէ կարօտ, բոլոր հիւանդներն ալ պէտք ունին մխիթարութեան, մանաւանդ անոնք որոնք քիչ մը երկար մնալու ստիպուած են այդ տառապանքի տուներուն մէջ: Լսած էի որ Մարսէյլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղերը պարբերաբար կ'այցելեն մօտակայ հիւանդանոցները եւ իրենց նուէրներով, խօսքով թէ հայ հիւանդներուն հոգեկան մեծ գոհունակութիւն կը պատճառեն:

Կաղանդի ու Ծնունդի առթիւ ես կը սպասէի հայ հոգեւորականի մը, քահանայի մը վերջապէս որ պահպանիչով մը գոնէ քաջութիւն եւ համբերութիւն ներշնչէր տառապեալներուն: Ցուսախաբ եղայ: Բայց Ֆ. Կ. Խաչի Ս. Ժերոմի անդամուհիները եկան անոնց պակասը լրացնել:

Ոչ միայն հայ հիւանդները այլ եւ մեր եւ հիւանդապահուհիներու ցուցմունքով Ֆրանսացի եւ օտար կարօտ հիւանդներ ստացան ծրարներ, պտուղ եւ քաղցրեղէն, ինչ որ բերած էին երկու տիկիններ տօնական օրերու յատուկ հայկական աւանդական սովորութեամբ: Իրենց այցելութեան ժամանակը կարճ էր. եւ չունէին լրիւ ցանկ մը նախապէս պատրաստուած հայ հիւանդներու անուններով եւ թերեւս եղան զրկուածներ, բայց ամէն անոնք, օտար թէ հայ, որոնք վայելեցին մեր քոյրերուն այդ հոգատար վերաբերումը, քանիցս յայտնեցին իրենց շնորհակալութիւնները:

Անոնց բոլորին թարգմանը ըլլալով կուգամ հրապարակաւ յայտնել մեր բոլորին ջերմ շնորհակալութիւնները մեր ազնիւ Տիկիններուն եւ իրենց Միութեան Ֆ. Կ. Խաչի Ս. Ժերոմի մասնաճիւղին, որ անտէր եւ զրկուած չձգեց բոլոր բախտազուրկ հայրենակիցները, մեր հիւանդանոցին:

Թիմոնի հիւանդանոցէն

ԳՐԻԳՈՐ ԵՂԻԱԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

բանէն նոյն օրը Պրիւսէլ պիտի մեկնին տասը աշակերտներ՝ ընկերակցութեամբ իրենց ուսուցիչին: Իսկ Ն. Ցովհաննէսեանի մօտ, ուխտագնացութեան համար արձանագրուածներէն զատ, ուրիշ խումբ մը Առնուվիլի մէջ վարձած է օթոքար մը, մասնակցելու համար ուխտագնացութեան: Պիտի մեկնին նաեւ անձնական կառքով:

Ֆրանսահպատակները կրնան ճամբորդել անձնաթուղթով՝ առանց վիզայի: Նանսէնեանները՝ անցագիրով՝ առանց վիզայի: Այլ հպատակութեանց համար՝ հարցնել պելժ հիւպատոսարանէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԲ.

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՕՐ ՎԱՆՔԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

— Նա հաւատացնում էր, թէ իր մայրը գողացել է նրան դեւերի օրօրոցից, մէջ մտաւ մի աղջիկ, որ կանգնած էր մեզ մօտ: — Դրուստ է ասում, եթէ դեւիկ չի լինի, մի այնքան պստիկ երեխան կարո՞ղ է ամէն բան գիտենալ: Նա ասաց ինձ բոլորը, ինչ որ կար իմ սրտում, ինչ որ ես արել էի ...:

Երբ հեռացանք բազմութիւնից, Մարօն ինձ ասաց.

— Կամ Կարօն, կամ նրա ընկերներից մէկն այստեղ պէտք է լինի:

— Դու ի՞նչից ես իմանում:

— Այդ կախարդ կինը եւ փոքրիկ վհուկը միշտ հետեւում են նրանց: Որտեղ որ Կարօն լինում է, դրանք այնտեղ իսկոյն յայտնւում են:

— Ես չեմ հասկանում, Կարօն եւ իր ընկերներն ի՞նչ գործ ունեն այդ բօշաների հետ:

— Ես էլ չեմ հասկանում, պատասխանեց Մարօն: — Բայց մի բան ասեմ քեզ, Ֆարհատ, այն փոքրիկ վհուկը, որին կոչում են Հիւրրի, հայերէն խօսում է եւ խօսում է ինչպէս մի հայ:

— Բօշաներն ամէն լեզուով խօսում են:

— Դա նրանց նման չէ: Մի անգամ ես ասեցի՝ Հիւրրի, եկ մեր տանը մնա, ես քեզ կը պահեմ, ինձ քոյր կը շինեմ: Նա ինձ ասաց, չէ, ես մօրս մօտիցի գնամ, մայրս ինձ շատ է սիրում»: Այս խօսքերը նա ասաց հայերէն լեզուով. բայց պառաւը հէնց որ լսեց, բարկացաւ, շուտով հեռացրուց Հիւրրիին:

— Նա մի կորած մայր է պտռում, Մարօ, բայց ո՞րտեղ է, յայտնի չէ, խեղճը միշտ յիշում է նրան:

— Այդ ես էլ իմանում եմ, պատասխանեց Մարօն:

Դառնալով դէպի մեր վրանը, մենք անցանք փորձութեան ձորի» միջով: Այնտեղ էր «վիճակի ժայռը»: Նա կոչւում էր «վիճակի ժայռ» այն պատճառով, որ նրա վրայ ուխտաւորները փորձում են իրանց բախտը: Նրանցից իւրաքանչիւրը մօտենում է ժայռին, առնում է գետնից քարի փոքրիկ կտոր եւ կպցնում է ժայռին: Եթէ քարի կտորը մնայ նրա վրայ կպած, նշանակում է, որ նրա ուխտը ընդունելի է եղած: Իսկ եթէ պոկ գալով, քարը վայր ընկաւ, վիճակափորձը տխուր դէմքով հեռանում է խորհրդական ժայռից:

Մարօն մօտեցաւ փորձելու իր բախտը, բայց այնքան բազմութիւն թափուած էր այնտեղ, որ չկարողացաւ տեղ գտնել: Մենք թողեցինք այդ մի ուրիշ ժամանակի:

ԼԳ.

ԲՈՂՈՔ՝ ՎԱՆԱԿԱՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Գիշերից բաւական անցել էր, երբ դարձանք մեր վրանը: Պառաւ Խաթունը անքուն պահապանի նման հսկում էր: Մարգարիտը քնած էր, փոքրիկ Սալբիին սեղմած ունենալով իր գրկում: Քնի մէջ նա մոռացել էր իր քօղը, երեսը մնացել էր բաց: Պառաւը տեսնելով (իմ ներս մտնելը, նրա երեսը ծածկեց: Մարօն սկսեց ծիծաղել, որ ոչ սակաւ բարկութիւն պատճառեց պառաւի մէջ:

— Դու ոչ աղն ես իմանում, ոչ ամօթը, Մարօ, միայն աստուած գիտէ, թէ քո վերջն ինչ կը լինի... ասաց նա ծանր կերպով:

Մարօն ժպտաց եւ ոչինչ չպատասխանեց:

Մարօն թէեւ խոստացաւ, թէ կ'աշխատէ, որ ճանապարհին Մարգարիտին խօսացնէ ինձ հետ, կամ նրան իր երեսը բաց անել կը տայ ինձ մօտ, բայց հնար չեղաւ. Մարգարիտը մնաց ինձ համար միշտ լուռ եւ վարագուրեալ կուռք:

Առաւօտը պէտք է լուսացնէր Տիրոջ կիւրակէն — տօնի մատաղ կտրելու օրը: Ահա այդ պատճառով, կէս գիշերից սկըսած, ամէն մի ուխտաւորի վրանի առջեւ, գետնում փորած հնոցի մէջ, վառւում էր կրակ, եւ նրա վրայ դրած կաթսայի մէջ եփ էր գալիս մատաղի խաշլաման: Շոգին կաթսաների արտաշնչութիւնից լցրել էր օդը ախորժ–բարեպաշտական հոտով: Մի քանի տեղերում դեռ նոր էին յորթում զոհերը: Վանքի մղդսիները փութաջան եռանդով պտտում էին ուխտաւորների բանակի մէջ, կատարելու նրանց պահանջները: Մղդսիներն էին վաճառում մատաղցու ոչխարները եւ մատուցանում էին ուխտաւորներին ինչ որ նրանց պէտք էր: Եւ դրանց մէջն էր վանքի սպասաւորների օգուտը: Ամէն մի կտրած մատաղի աղդրը մղդսիների սեփականութիւնն էր, իսկ մորթը պատկանում էր վանքին: Եւ վարդապետների թիւը մղդսիներից պակաս չէր, որոնք հաւաքում էին մորթերը:

Պառաւ Խաթունը վաղուց գնել էր մեր մատաղացու ոչխարը, մի սպիտակ, անարատ խոյ:

— Ի՞նչ եղաւ, ուշացաւ վարդապետը, ասում էր անդադար պառաւը:— Ջեկաւ, որ աղը օրհնէ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Շուտով պատրաստուեցաւ «Յնդկալեմոն» արբանեակը, բայց հրթիռի մեքենային խանգարումը պատճառ եղաւ որ ձախողի անոր արձակումը: Յայտարարուած էր, թէ երկու ամիսէն նոր արբանեակ մը պատրաստ պիտի ըլլար: Արդարեւ, շաբաթ օր արձակուեցաւ «Հետախոյզ»ը, մեծ յաջողութեամբ:

Արուեստական արբանեակներու հիմը կը ներկայացնէ «Վ–2» գերմանական հրթիռը. արդիւնք՝ Ֆոն Պրաուընի հանճարին:

«Հետախոյզ»ը ճամբայ ելլելէ վերջ Ֆոն Պրաուըն մամուլի ասուլիս մը տուաւ, որու ընթացքին յայտարարեց.— Ստացուած բոլոր տեղեկութիւնները հոյակապ են. ամէն ինչ կ'ընթանայ՝ նախատեսուած ծրագրին համաձայն:

Այնուհետեւ Ֆոն Պրաուըն յայտնեց, թէ վեց արբանեակներ պիտի արձակուին, որոնք երկրին շուրջը դառնալով հեռագիրներ պիտի առնեն եւ հաղորդեն: Օրինակ, արբանեակներէն մէկը Լոնտոնի վրայէն անցած պահուն պիտի հաւաքէ անգլիական մայրաքաղաքէն ծափոն տրուած բոլոր հեռագիրները եւ քանի մը վայրկեան ետք զանոնք պիտի հաղորդէ Թոքիօ: Այս ձեւով՝ եկամուտ մըն ալ պիտի ապահովուի, հոգալու համար հսկայական ծախքերը:

«Հետախոյզ»ին մէջ հաստատուած գործիքները առաջին առիթով խել պիտի օգտագործուին: Ահա՛ թէ ինչու թերթերը կը գրեն.— «Հետախոյզ»ը շատ աւելի ծանր կը կշռէ իր մեքենականծանրութիւնէն, եւ սակայ՝ շնորհիւ իր մէջ հաստատուած գործիքներուն:

Միջազգային մամուլը ամերիկեան արբանեակին կ'ընծայէ մեծ կարեւորութիւն, նկատելով որ «ազդեցութեան եւ քարոզչութեան» պատերազմին մէջ «հետախոյզ»ը հաւասարակշռութիւն ստեղծեց: Մինչ «հետախոյզ»ին պաշտօնական անունը «Ալֆա – 1958» է, միջազգային մամուլը զայն կնքեց նոր անունով մը՝ «խաղաղութեան արբանեակը»:

Խորհրդային մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը հաղորդեց «հետախոյզ»ին արձակումը: Միւս կողմէ խորհրդային գիտնական Լիւքասիլ Լոնտոնի «Իվնինկ Նիուզ» թերթին հեռաձայնով հաղորդած է, թէ մէկ օրէն միւսը Խ. Միութեան գիտունները պիտի արձակեն երրորդ «Սպուտնիկ» մը, որ նախորդներէն աւելի մեծ պիտի ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ, թէ Լեհաստանի Արտաքին Նախարար Ռափացքի խորհրդային իր պաշտօնակիցին հետ Մոսկուայի մէջ խօսակցութիւն մը ունեցաւ Կեդրոնական Եւրոպայի զինաթափութեան ծրագրին շուրջ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ, թէ երեք նախարարներ շնորհազրկուած են իբրեւ «հատուածողական»:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ սկսած է փոփոխութիւններ մտցնել Արեւելեան Գերմանիոյ դիւանագիտական անձնակազմին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան Նախագահ Պայեար եւ իր տիկինը ճամբայ ելան դէպի Լիպիա, պաշտօնական այցելութեան մը համար:

ՄՈԼՏԱՎԻՈՅ վարչապետը իր պաշտօնէն արձակուած է, նկատելով որ հարկ եղած արժէքը չէր ներկայացներ այդ պաշտօնը վարելու համար. միաժամանակ արտաքսուած է Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի վարիչ կազմէն:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն, թէ յառաջիկայ Ապրիլին Զրչիլ Միացեալ Նահանգներ պիտի երթայ Այզընհաուըրի հետ տեսնուելու համար:

ՎԵՆԵԶՈՒԵԼԱՅԻ փախստական բռնատէրը՝ Ժիմենեզ, որ Տոմինիքեան Հանրապետութիւն կը գտնուի, Ամերիկա մուտքի անցագիր ուզած է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քասէ սրահին մէջ: Կը խօսի Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ. նիւթը» «Հայաստանը այնպէս ինչպէս որ տեսայ»: Այս անգամ բացառաբար դասախօսութիւնը պիտի սկսի ժամը ճիշդ 9ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ

ՋԵՐՄԱՊԷՍ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՈՐ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ ՉՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ՈՐԵՒԷ ԳՈՒՄԱՐ ՂՐԿՈՒԻ ԹԵՐԹԻՆ ՉԷՔ ՓՈՍՏԱԼԻ ԹԻՒԻՆ ՎՐԱՅ: ԿԱՐԵԼԻ Է ՄԻԱՅՆ ՄԱՆՏԱՔԱՐԹՈՎ ՂՐԿԵԼ ՆՄԱՆ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբին տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի 9 Մարտ, Ե. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

ՁԱՒԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ե. ՏԱՐԻ, 1958

Նիւթ՝ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ ՄԸ

Պայմաններ.—

1.— Էջերու եւ սեռի սահման չի դրուիր: Նախընտրելի է միայն, որ հայ կեանքէ առնուի նիւթը:

2.— Երկու առաջնութիւն ստացողներուն կը տրուի 75ական ս. ոսկի:

Երկու երկրորդութիւն ստացողներուն կը տրուի 50ական ս. ոսկի:

Երկու երրորդութիւն ստացողներուն կը տրուի 25ական ս. ոսկի:

3.— Գրութիւնները պէտք է հասնին մինչեւ 31 Դեկտ. 1958:

4.— Արդիւնքը կը յայտարարուի 1959ի Ապրիլի սկիզբը:

5.—Ձեռագիրները չեն վերադարձուիր:

Հասցէ.— ԳԷՈՐԳ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆ,

37, Rue Keyaly, Djideydé, Alep - Syrie

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ, Կիրակի, Փետրուար 23ին, ժամը 15.30ին, դպրոցին թատերասրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայաստանէն կը փնտռուին.— Համիկ (Հմայեակ) Մողրովեան: Հոփսիմէ Ժամկոչեան եւ իր զաւակները՝ Յարութիւն, Հոփսիմէ եւ Նուարդ: Սարգիս Եադուպեան, Մարաշցի: Դրօ – Խաչատուր Աբրահամեան: Տեղեկացնել Մարսէյլի եկեղեցին, 339 Ավընիւ Փրատօ:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴ.Հ. ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսահայ Թանգարանի Ընկերութեան ընդհ. ժողովի շարունակութիւնը տեղի կ'ունենայ Բշ., Փետրուար 10ին, ժամը 19ին, 15 րիւ Ժան Կուժօն:

Դիւան ընդհ. ժողովի

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Թորոս Շամչոյեան եւ զաւակները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Վարդուհի Ինկիլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, Գէորգ Ինկիլեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 2500 կը նուիրեն Մշակոյթի Տան ֆոնտին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պայրամեան, Պօրզաքեան եւ Աբրահամեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի (Փետրուար 9ին), իրենց մօր՝ մեծ մօր եւ զօքանչ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԼՈՒՍԱԲԵՐ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆԻ

մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Տկն. Ա. Վարուժան Աբիկեան կը փութայ իմացնել բարեկամներուն թէ Փետրուար 14 եւ 15ին պիտի ըլլայ Փարիզ, Օթէլ Լիւթէսիա, Պուլվ. Ռասփայլ:

ԽԻՍՏ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, Շաբաթ (Փետրուար 8) երեկոյ ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի ԱԾ սրահին մէջ: 28 րիւ Սէրփանթ, մէթրօ Օտէօն:

Կը դասախօսէ ընկ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Այս դասախօսութեան կը հրաւիրուին «Նոր Սերունդի» հին ու նոր անդամները, ինչպէս նաեւ ուսանողական միութեան երիտասարդները:

ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, 15Փետր. Շաբաթ օր, կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, 32 բիւ տը Թրէվիզ:

Այս ժողովը ի զօրու ըլլալու համար անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, այս պատճառաւ եւ մանաւանդ նկատի առնելով օրակարգի կարեւորութիւնը բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ստիպողական ներկայութիւն այս արտակարգ ժողովին:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Անտիլէի մէջ անբուժելիներու 20 անկողիննոց յաւելուածական շէնքի մը կառուցման առթիւ վարչական խորհուրդին որոշած փոխառութեան վաւերացումը:

ԿՆԻՔ

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH

—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MERCREDI 5 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8111 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3912

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Պատմական երկու դէպքեր արձանագրեց վերջացող շաբաթը :

Փետրուար 1ին Ամերիկացիները վերջապէ՛ս յաջողեցան անջրպետին մէջ նետել իրենց առաջին մանրանկար լուսինը, Լուսնթագ Գ. անուանեալ հրթիռին միջոցաւ եւ զայն մկրտեցին Հետախոյզ անունով :

Ամերիկեան այս առաջին արբանեակը 13 քիլոնոց, յաւակնութիւնը չունի անշուշտ մրցելու 506 քիլոնոց Բ. Սպուտնիկին հետ: Հետախոյզը համեստ է, բայց շատ աւելի բարձրէն կը թաւալի եւ աւելի կատարելագործուած գիտական գործիքներ ունի: Այս նախակարապետին պիտի յաջորդեն ապագային աւելի կարեւոր արբանեակներ :

Ամերիկայի եւ Խորհրդային Միութեան մրցակցութիւնը երկրագունդէն փոխադրուած է դէպի անհունը, ուր երկու արբանեակներ աշխարհի շրջանը կը կատարեն՝ առանց իրարու հետ ընդհարելու: Կատարեալ «խաղաղ համակեցութիւն» անջրպետին մէջ:

Երկրորդ պատմական դէպքը, որ կոչուած է խոր անդրադարձումներ ունենալ Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական կացութեան վրայ, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումն է :

Փետրուար 1ին Գահիրէի մէջ երկու հանրապետութեանց նախագահները՝ գնդապետ Կամալէտտին Նասր եւ Շիւքրի Քուաթլի հանդիսաւորապէս հիմը դրին Արաբական Միացեալ Պետութեան :

1956ի աշնան Սուէզի տագնապը վճռական դարձակէտ մը եղած էր: Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի անկատար արշաւանքը դէպի ջրանցքը աղիտաբեր հետեւանքներ ունեցաւ :

Քարիւղի ճամբուն ամիսներով փակուիլը մեծ վնասներ պատճառեց Եւրոպական երկիրներու առեւտուրին եւ ճարտարարուեստին: Անգլիա եւ Ֆրանսա կորսնցուցին այն բոլոր կարեւոր դիրքերը, — մշակութային, կրթական եւ առեւտրական — զորս գրաւեր էին Եգիպտոսի մէջ ԺԸ. եւ ԺԹ. դարերու ընթացքին: Մեծապէս տուժեց նաեւ իրենց քաղաքական վարկը յաչս արաբական ժողովուրդներուն: Շահողն եղաւ Խորհրդային Միութիւնը :

Մոսկուայի թափանցումը Եգիպտոսէն վերջ նաեւ Սուրիոյ մէջ՝ այս երկու երկիրները առաջնորդեց միացեալ ճակատ կազմելու :

Գնդապետ Նասր, որուն աստղը աստիճան մը աւելի փայլած էր Սուէզի դէպքէն ի վեր, այժմ կը նկատուի անվիճելի առաջնորդը Արաբներուն :

Սուրիայէն վերջ Եմէնի եւս յարումը «Արաբական Միացեալ Պետութեան» մեծապէս կը զօրացնէ այս վերջնոյն դիրքը:

Սէուտի Արաբիոյ թագաւորը, որ պահ մը վտանգաւոր մրցակից մը կը նկատուէր գնդապետին, այժմ ստուերի մէջ կը մնայ :

Արաբիոյ, Իրաքի եւ Յորդանանի երեք թագաւորները, որոնք աւելի շատ կը հակին դէպի Արեւմուտք եւ ընդունած են «Այզընհաուըրի վարդապետութիւնը», մտահոգ են ստեղծուած նոր կացութեան առջեւ :

Գնդապետը կը յուսայ իրականութիւն դարձնել «համարաբական կայսրութիւն»ը, որուն գաղափարը հետզհետէ հող կը գտնէ ազգայնական տարրերուն մէջ :

Սակայն շատ աւելի մտահոգ են Իրաքէլ եւ Յորդանան :

Եգիպտոս և Սուրիա սահմանակից չեն: Ի՞նչպէս պիտի կառավարուին այս երկու երկիրները՝ մէկ գործադիր իշխանութիւնով, մէկ բանակով եւ մէկ արտաքին նախարարով :

Իսրայէլ եւ Յորդանան իրարմէ կը բաժնեն Եգիպտոսն ու Սուրիան: Ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց ճակատագիրը :

Արաբական բոլոր երկիրներուն մէջ ընդհանուր տրամադրութիւն կայ 1947ի սահմանները պարտադրելու Իսրայէլի : Անգարայի մէջ Իրաքի պատգամաւորնուրի Սայիտ փաշա ջանաց Պաղտատի Ուխտի խորհրդաժողովին ընդունիլ տալ այս տեսակէտը, բայց չյաջողեցաւ՝ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ ընդդիմութեան պատճառաւ :

Եգիպտոս եւ Սուրիա ցարդ կառչած էին «դրական չէզոքութեան»: Քաղաքական ի՞նչ ուղղութիւն պիտի ունենայ նորակազմ «Արաբական Միացեալ Պետութիւն»ը :

Մանաւանդ ի՞նչ ապագայ կը սպասէ Յորդանանի եւ Իսրայէլի :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՀՆԴԿԱԼԵՄՈՆ"Ը ՇՈՒՏՈՎ Կ'ԱՐՁԱԿՈՒԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՄԻՍԷՆ ԼՈՒՍԻ՞Ն ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՆ

«Հետախոյզ»ը կը դառնայ երկրին շուրջ, կանոնաւորաբար: Բչ. օր արդէն 25րդ շրջանը աւարտած էր, մինչ տարակարծութիւններ ծագեցան արբանեակին գոյատեւման շուրջ: Տեղական թերթերը նախ հաղորդեցին թէ «հետախոյզ»ը տասը տարի կրնայ դիմանալ: Առջի օր տակաւին կը պնդէին տասը տարուան վրայ, աւելցնելով թէ երկուքուկէս տարուան գոյատեւումը ամէն գնով ապահով է: Այսուհանդերձ Ֆոն Պրաունը յայտարարած է, թէ «Հետախոյզ»ը երեք ամիս կանոնաւորաբար կրնայ դառնալ երկրին շուրջ (ինչպէս՝ «Ս. Սպուտնիկ»ը) :Կարգ մը մասնագէտներ ալ կ'ըսեն թէ աւելի երկար կրնայ դիմանալ :

Ժամական արագութիւնը չէ փոխուած. — 29.000 քիլոմեթր: Վերջին հաշիւներուն համաձայն՝ «Հետախոյզ»ը 118 վայրկեանէն երկրի շրջանը կ'ընէ, եւ ո՛չ թէ 106 կամ 114 վայրկեանէն, ինչպէս կը գրէին առջի օր :

Բարձրութիւնը՝ 2.850 – 300 քիլոմեթրի միջեւ:

Առաջին անգամ է, որ մարդկութիւնը յարաբերութիւն կը ստեղծէ մթնոլորտային այսքան բարձրութեան մը հետ: Այս յաջողութիւնը պատճառ մը եղաւ, որ ծերակուտական ձէքսըն Միացեալ Նահանգներու հեռատեսիլէն յայտարարէ, թէ քանի մը ամիսէն հրթիռ մը պիտի արձակուի դէպի լուսին :

Ծերակուտականը, որ կարեւոր պաշտօն մը ունի ամերիկեան զինեալ ուժերու սպասարկութեան մէջ, աւելցուց թէ հեռու չէ նաեւ այն օրը՝ երբ մարդատար հրթիռը պիտի մեկնի դէպի լուսին :

Միւս կողմէ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի նաեւ Քափ Քանավերալի արձակարանին մէջ շրջան ընող զրոյցներուն, որոնց համաձայն շուտով պիտի արձակուի «հնդկալեմոն» արբանեակը: Այս ձեւով հաւասարութիւն պիտի ստեղծուի երկու ճակատներու վրայ : Կիսապաշտօնական լուրերու համաձայն, գիտնականները սկսած են պատրաստել «հնդկալեմոն»ը, որ պիտի միանայ «հետախոյզ»ին:

Գերման գիտնականը՝ Ֆոն Պրաունը, բացատրութիւններ տուած է հրթիռներու մասին, շեշտելով թէ «վանկարտ»ը աւելի հզօր է քան «լուսնթագ»ը: «Վանկարտ»ին

(Շարունակութիւնը կարդալ ․Դ. էջ)

ՄՈՍԿՈՒԱ ԴԷՄ Է ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԻՆ

ԲՈՒԼԳԱՆԻՆԻ ՆՈՐ ՆԱՄԱԿԸ՝ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ

Ինչպէս գրած էինք, մարեշալ Բուլգանին նոր նամակ մը ղրկեց Նախագահ Այզընհաուըրի (երրորդը՝ երկու ամսուան մէջ): Նամակը հրապարակուեցաւ Մոսկուայի մէջ :

Բուլգանին գոհունակութիւն կը յայտնէ, որ Սպիտակ Տունը համաձայն է «Մեծ»երու հանդիպումի մը ծրագրին, բայց աւելորդ կը նկատէ Արտաքին Նախարարներու ժողով մը :

Խորհրդային ղեկավարը կը յայտնէ, թէ նախապատրաստական աշխատանքները կարելի է տանիլ դիւանագիտական միջոցներով :

Նախագահ Այզընհաուըրի առաջարկին ակնարկելով, Բուլգանին կ'ըսէ թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է խորհրդակցիլ միջերկրային հրթիռներու մասին, ու եթէ Արեւմտեանները համաձայնին՝ կ'ընդունի արգիլել հիւլէական զէնքերու փորձերը, պայմանաւ որ՝ Միացեալ Նահանգները հրաժարին օտար երկիրներու մէջ հրթիռներու արձակարաններ կառուցանելու ծրագիրէն :

Նոյն մտահոգութենէն թելադրուած՝ մարեշալ Բուլգանին կը թուէ օրակարգի այն հարցերը, որոնք կրնան քննուիլ :

1.— Անմիջապէս դադրեցնել հիւլէական փորձերը:

2.— Խ. Միութիւն, Միացեալ Նահանգները եւ Անգլիա պէտք է հրաժարին հիւլէական զէնքերու գործածութենէն:

3.— Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ զինաթափ գօտի մը ստեղծել :

4.— Ատլանտեան Ուխտի եւ Վարշաւայի դաշնագրին երկիրներուն միջեւ ոչ-յարձակողական դաշինք մը կնքել :

5.— Գերմանիոյ եւ այլ երկիրներու մէջ օտար ուժերու թիւը պակսեցնել :

6.— Համաձայնութիւն մը՝ որեւէ յարձակումի առաջքն առնելու համար:

7.— Միջազգային առեւտուրին զարկ տալու միջոցները :

8.— Պատերազմական քարոզչութեան վերջ տալ :

9.— Միջին Արեւելքի լարուած կացութիւնը մեղմացնելու միջոցները :

Այնուհետեւ կարմիր մարեշալը դարձեալ կ'արծարծէ երկու կամ երեք տարուան համար հիւլէական փորձերը յետաձգելու խորհրդային առաջարկը: Գալով Գերմանիոյ վերամիացման, այդ քայլը պէտք է առնուի երկու Գերմանիաներու համաձայնութեամբ: Խ. Միութիւնը կը մերժէ որ եւէ խօսակցութիւն՝ Արեւելեան Եւրոպայի կացութեան շուրջ :

Ամերիկայի Արտաքին Նախարար Տըլըսի քաղաքականութիւնը խստօրէն քննադատելէ ետք, մարեշալ Բուլգանին անգամ մը եւս կը մերժէ ընթացք տալ Արտաքին նախարարներու ժողովի մը արեւմտեան առաջարկին :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Լոնտոնի Արտաքին նախարարութիւնը կը հաղորդէ թէ մարեշալ Բուլգանինի նոր նամակը՝ Այզընհաուըրի, պատճառ եղաւ որ Վարչապետ Մաքմիլընի պատասխանը քանի մը օրով ուշանայ :

Ծանօթ է որ Անգլիա տակաւին չէ պատասխանած Բուլգանինի Յունուար ութ թուակիր նամակին: Ներկայիս, խորհրդային վերջին պատճառաբանութիւններն ալ իմանալէ վերջ Վարչապետ Մաքմիլըն պիտի ղրկէ իր կառավարութեան պատասխանը :

Կարգ մը լուրերու համաձայն, Անգլիայի մէջ Տըլըս Արտաքին նախարար Լոյտի ըսած է, որ Անգլիա իր պատասխանին մէջ կարգ մը կէտերու մասին վճռական տեսակէտ չյայտնէ. մանաւանդ՝ «Մեծ»երու հանդիպումի թուականին մասին:

Այսպէսով, կը կարծուի թէ Անգլիա իր պատասխանին մէջ պիտի պնդէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի տեսակէտներու մերձեցման մը վրայ, իբրեւ նախապայման՝ կառավարութեանց բարձրաստիճան ղեկավարներու ժողովին :

Միւս կողմէ, Ուաշինկթըն կը յայտարարէ թէ մարեշալ Բուլգանինի նամակը ոչ մէկ նորութիւն կը բերէ: Նախագահ Այզընհաուըրի ութ առաջարկները մերժուած են Խ. Միութեան կողմէ եւ Մոսկուա կը պնդէ իր ծանօթ տեսակէտին վրայ :

Այս ուղղութեամբ զեկոյց մը հրատարակուած է, որ կ'ըսէ թէ նախ պէտք է լուրջ ուսումնասիրութիւն մը ընել, տեսնելու համար որ «Մեծ»երու ժողով մը օգտակար կրնա՞յ ըլլալ թէ ոչ :

"ԼԱՑ, ՍԻՈՆ, ԼԱՑ"

ԽՄԲ.— Մեր ողբացեալ խմբագրապետին այս խորագիրը յիշեցինք երէկ կարդալով Երուսաղէմի վերջին դէպքերուն լուրերը: Թայմզէն վերջ Քոմպա իր կարգին հետեւեալը կը գրէ.—

«Երուսաղէմ բնակող հինգ հազար Հայերը երկու խմբակցութեանց բաժնուած են իբրեւ հետեւանք երկու եպիսկոպոսներու հակամարտութեան, Եղիշէ Տէրտէրեան եւ Տիրան Ներսոյեան, որոնք երկուքն ալ կը յաւակնին Երուսաղէմի պատրիարքութեան : Տարակարծութիւնը վճռուեցաւ Յունուար 30 թուակիր, վտարման հրամանագիրով մը ընդդէմ Տիրան Եպիսկ.ի՝ Երուսաղէմի կառավարիչին կողմէ տրուած եւ յորդանանեան ղահլիճէն վաւերացուած :

Անմիջապէս Տիրան Արք. Ներսոյեան պէտք է Պէյրութ մեկնէր, բայց յայտարարեց թէ առողջական պատճառներով չի կրնար ճամբորդել: Իր կողմնակիցները պատուիրակութիւն մը ղրկած են Ամման, խնդրելու համար Հիւսէյին թագաւորէն որ ջնջէ վտարման հրամանագիրը :

Վերջնական որոշման մը յանգելէ առաջ, երկու եպիսկոպոսներու հարիւրաւոր կողմնակիցները ամբողջ օրը կեցած են Պատրիարքարանին ներսը թէ դուրսը, բռունցք վերցուցած եւ իրարու հայհոյելով »:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գէորգ Անկեցեան	10.000
Գաբրիէլ Պալապանեան	10.000
Առաքել Սերոբեան	10.000
Նշան Դաբբինեան	10.000

ԳԱՀԻՐԷԻ ձայնասփիւռը առաջին անգամ ըլլալով իր ձայնասփռումներուն ըսկըսաւ, յայտարարելով .— Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան ձայնասփիւռը կը խօսի: Միւս կողմէ Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Քուաթլի վերադարձաւ Դամասկոս :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաք Պոնի մէջ համաձայնութիւն չկրցաւ գոյացնել անգլեւգերման տարակարծութեան շուրջ: Գերմանիա կը մերժէ յաւելեալ վճարումով մասնակցիլ իր հողամասին վրայ հաստատուած անգլիացի զինուորներու ծախքերուն: Հարցը պիտի տարուի Ատլանտեան Ուխտի հերթական խորհուրդին առջեւ :

ՌՈՒՍՆԻԳԵՐՄԱՆ խորհրդակցութիւնները վերսկսան Մոսկուայի մէջ :

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Պատիւ բըէֆ վսեմակաճ ֆէրթոդիճ
ՎԻՐԳԻԼԻՈՍ

Ծիշդ տարի մը առաջ այս էջերուն մէջ արձագանգ կ'ըլլայինք հանդէսի մը, որ տեղի ունեցած էր Պրիւսէլի մէջ: Հանդէսը նուիրուած էր Դանիէլ Վարուժանի Կանի Համալսարանի մէջ ուսանողութեան յիսնամեակին, կազմակերպողներն էին ուսանողները, որոնք կ'աշխատին դաղութին մէջ վառ պահել հայ ոգին եւ արեւելքէն իրենց հետ բերած ազգային ջերմ զգացումները կը ջանան ներարկել իրենց հայրենակարօտ ազգակիցներուն:

Հակառակ սովորութեան, այդ հանդէսին բացառաբար դուրսէն բանախօս չէր հրաւիրուած. ուսանողներն էին այդ օրուան բանախօսները եւ գեղարուեստական բաժնին մասնակցողները, իրենց մտքին մէջ կարծէք այդ օրը յատկացուած էր մասնաւորաբար մեծ բանաստեղծին ուսանողութեան, — լուսաւորութեան, տառապանքին, երկնումի եւ ստեղծագործութեան ժամերուն: Ինչ որ տեղի կ'ունենար պարզ ոգեկոչում մը չէր, այլ փորձ մը՝ թափանցելու ուսանող Վարուժանի կեանքին եւ գեղարուեստական գործին, անոր մէջ գտնելու համար իրենք զիրենք: մտածե՛լ, որ յիսուն տարի առաջ մեծ եղբայր մը անցած է այս երկրէն, ապրած իր հայրենիքին եւ ժողովուրդին տառապանքով, ունեցած պաշտամունքը հայ մշակոյթին եւ հանճարին, եղած դրօշակիրը ազատութեան եւ, վերջապէս, այս բոլորին ձօնած իր հրեղէն երգերը: Ամէն անգամ որ խօսք ըլլայ Վարուժանի կամ անոր գործին մասին, բոլորն ալ յուզումով խառն հպարտութեամբ մը կ'ըսեն, թէ ան ալ ապրած ու երկնած է մեծ մշակոյթի ու անցեալի տէր այս երկրին մէջ, աշակերտած անոր լուսաւորութեան վառարաններէն մէկուն եւ անցուցած, նիւթական թէ բարոյական դժուարին օրեր, ինչպէս իրենցմէ շատեր, մինչեւ այսօր:

Նոյն այդ հանդէսի վերջաւորութեան, ուսանողները յայտարարեցին թէ որոշած են յուշատախտակ մը զետեղել Կանի մէջ, ուսանողութեան շրջանին Վարուժանի բնակած տան վրայ, որ յետագային պէտք է դառնար տեսակ մը ուխտատեղի ուսանողներուն եւ ամէն հայ անհատի համար:

Ամէն գրասէր հայու սրտին խօսող այս լուրը ջերմօրէն ընդունուեցաւ ներկաներուն կողմէ, որոնք այդ օրն իսկ մասնակցեցան յուշատախտակի շինութեան ծախքերուն:

Տարի մըն է անցած եւ ահա ուսանողները կը հրաւիրեն Եւրոպայի բոլոր հայերը անխտիր ներկայ ըլլալու բացման հանդիսութիւններուն: Սակայն, այժմ պղտիկ արձանագրութիւն մը չէ որ կը դրուի ցածլիկ եւ մօտաւոր ապագային փլչելու վտանգին ենթակայ տան մը վրայ, այլ փառաւոր յուշատախտակ մը, Վարուժանի մեծադիր դիմանկարով եւ եռեքլեզուեան արձանագրութեամբ, որ գործն է Ֆրանսացի մեծ քանդակագործ Րոժէ Պառոնի:

Այնքան մեծ նշանակութիւն ստացաւ այս ձեռնարկը, որ Համալսարանի տեսչութիւնը համաձայն գտնուեցաւ հաստատութեան կեդրոնական մատեղարանին մէջ յարմար տեղ մը յատկացնել անոր:

Ի՞նչպէս, սակայն, սկսաւ այս գործը, որ այսօր ստացած է համազգային բնոյթ. կանխապէս ծրագրուած յայտագրի մը արդի՞ւնք, թէ հետեւանք երիտասարդական խանդավառութեան եւ «անհեռատեսութեան», ինչպէս ուղեցին որակել կարգ մը սկեպտիկ անձեր: Ո՛չ մէկը, եւ ոչ միւսը: Անհատական եւ հանրային շատ մը գործերու նման, հոս ալ մեծ դեր խաղացին դէպքերու առած ընթացքը, ձեռնարկին գտած յաջողութիւնը եւ քաջալերութիւնը, ստեղծուած խանդավառութիւնը, մանաւանդ Պելժիոյ եւ Ֆրանսայի հայ մտաւորականութեան մէջ:

Ցարդ աշխատանքը կը տարուէր լռելեան. բացի սեղմ շրջանակէ մը, ոչ ոք տեղեակ էր մանրամասնութեանց:

Այսօր, երբ ամէն ինչ իր ամենայետին կէտերով ծրագրուած ու կանխատեսուած է, եւ քանի մը օրէն տեղի կ'ունենան բացման հանդէսն ու հայ մշակոյթին նուիրուած երեկոները, հարկ կը զգանք ներկայացնել յուշատախտակին «պատմութիւնը»:

Առաջին աշխարհամարտն ու Թրքական գազանութիւնները Պրիւսէլ են նետած, ուրիշ շատ մը Հայերու կարգին, մարդ մը, որուն սիրտը բաց էհայկ. ամէն արժէքի — Պ. Խաչիկ Կարապետեան՝ որ բախտըն ու երջանկութիւնն է ունեցած Պոլսոյ մէջ աշակերտելու Դանիէլ Վարուժանի, սնելու անոր բոցեղէն շունչով, մասնաւոր սիրով կը հետաքրքրուի այն ամէն բաներով, որ մօտաւոր կամ հեռաւոր կապ մը ունին իր նահատակ ուսուցչին հետ: Տարիներու ընթացքին, տակնուվըրայ է ըրած Կան քաղաքը, անոր ձգած հետքերը գտնելու համար, ժրաջան պըրպըտումներով գտած է տարաբախտ բանաստեղծին բնակած տունը, ծանօթացած՝ շատ մը անձերու հետ, որոնք ճանչցած են Վարուժանը, Համալսարանի դասընկերներէն մինչեւ սրճարանի մէջ իրեն գարեջուր բերող սպասեակը ...

Մտերիմ խօսակցութեան մը ընթացքին, օր մը, Պ. Կարապետեան յայտնեց որ ուսանողները գովելի գործ մը կատարած պիտի ըլլային, եթէ Վարուժանի բընակած տան վրայ արձանագրութիւն մը ձգէին:

Գաղափարը սեփականութիւնը դարձաւ ուսանողներուն, որոնք ձեռնարկեցին անոր իրագործման:

Կանի մէջ Վարուժան բնակած է երկյարկանի տան մը մէջ, որ կը գտնուի երկբորդական նեղ փողոցի մը վրայ. այս աննշան տունը կրնայ քանի մը տարիէն քանդուիլ եւ փոխարինուիլ նոր շէնքով մը. այնպէս որ անիմաստ էր յուշատախտակ մը զետեղել այնտեղ:

Ցանդուղն որոշումով մը, ուսանողները դիմեցին ուղղակի Համալսարանի տեսչութեան, որպէսզի հաստատութիւնը, — ուր 1905 – 1909 տարիներուն Վարուժան հետեւած է քաղաքական եւ ընկերային գիտութեանց եւ վկայուած նոյն ճիւղէն, — յարմար տեղ մը յատկացնէ հայ մեծագոյն բանաստեղծներէն մէկուն յիշատակին նուիրուած այս յուշարձանին: Վերատեսուչին դրական պատասխանը, որ սկիզբը անհաւանական կը թուէր, անպատմելի ուրախութիւն պատճառեց: Այդ օրուընէ սկսեալ, ձեռնարկը կը ստանար աւելի մեծ ծաւալ եւ նշանակութիւն, արդարեւ ծիծաղելի պիտի ըլլար այլեւս գոհանալ պզտիկ մետաղեայ տախտակի մը զետեղումով: Միւս կողմէ, անսալով Ֆրանսահայ գրողներու, մասնաւորապէս Փօլատեանի եւ Թօփալեանի խորհուրդներուն, որոշուեցաւ կանգնել մնայուն եւ գեղարուեստական արժէք ներկայացնող յուշարձան մը:

Ահա այսպէս է որ դաճէ կաղապարը պատրաստուեցաւ Փարիզի մէջ, յայտնի արուեստագէտ Ռոժէ Պառոնի կողմէ, իսկ բրոնզէ ձուլումը՝ Պրիւսէլի մէջ. չափերն են 82 × 56, Վարուժանի մեծադիր դիմանկարով եւ երեք լեզուեան արձանագրութիւններով (հայերէն, ֆրանսերէն, ֆլամաներէն):

Գլխաւոր դժուարութիւնն էր անշուշտ՝ ապահովել նիւթականը, մեծ մտահոգութիւն Ուս. Միութեան համար որ մասնաւոր պիւտճէ չունէր, որպէս զի աւելի քան 300.000 Ֆր. Ֆրանք յատկացնէր այս ձեռնարկին: Շուտով Պելժիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ կազմուեցան յանձնախումբեր, եւ ի պատիւ մեր ժողովուրդին, պէտք է ըսել որ շատ չանցած սկսան գումարները հասնիլ, հետզհետէ բաւարարելով պահանջները:

Վարուժանի անունը սկսած էր արդէն շրջան ընել ոչ միայն հայկական, այլեւ օտար շրջանակներու մէջ. նոյնիսկ տեղական մամուլին մէջ յօդուածներ երեւցան հայ գրականութեան եւ Դանիէլ Վարուժանի մասին: Այսպէս է որ հետքը գտնուեցաւ իր ուսանողական շրջանի ընկերներէն մէկուն, Պ. Փիէռ Մաղի, Օսթանդէն:

Պարոնը, որուն հետ անմիջապէս յարաբերութիւն հաստատուեցաւ, եղած է շատ մտերիմ բարեկամ Վարուժանի եւ, յետագային, Ա. Չօպանեանի, երկուքէն ալ ունի, հետաքրքրական նամակներ եւ յուշեր, իր միջոցաւ գտնուեցան ուրիշ ծանօթներ ալ, որոնք բոլորն ալ հիացումով կ'արտայայտուին Վարուժանի մասին, որուն տաղանդը ծանօթ է եղած բոլորին:

Կ'արժէ որ առանձին անխատանքով մը պրպտումներ կատարուին Մեծանուն բանաստեղծին Պելժիա բնակութեան եւ ուսանողութեան շուրջ, այս կերպով շատ մը աղօտ մնացած կէտեր կրնան լուսաբանութիւն գտնել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ԲԱՄԲՈՒՔՃԵԱՆ

(Շար.)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Անուրանալի է շարժանկարին դաստիարակիչ դերը արդի քաղաքակրթութեան մէջ: Ան միայն ժամանցի կամ հաճոյքի միջոց մը չէ, այլ նաեւ ժողովուրդին զարգացման սատարող ազդակ մը եւ գիտութեան թանկագին աջակից մը:

Անշուշտ՛ ոմանց համար ալ շարժանկարը մարդկային բարքերը ապականող ու բարոյական ըմբռնումները խաթարող գործիք մըն է, ցուցադրուած կարգ մը ժապաւէններու գայթակղեցուցիչ հանգամանքին պատճառաւ:

Միայն գիտական մարզին մէջ շարժանկարին բերած նպաստը անգնահատելի է: Անոր միջոցաւ կ'ուսումնասիրուին շարժման բոլոր ձեւերն ու արագութիւնները: Օրինակ, երկվայրկեանը հարիւր հազար պատկերի լուսանկարումով կարելի է ցուցադրել զէնքի մը գնդակին անցքը, կամ միջատներու թեւերու արագ թափահարումը:

Յետոյ, ան մեզ կը ծանօթացնէ անտեսանելի մանրէներու գործունէութեան եւ կեանքի այլ մանրամասնութիւններուն: Կը ցուցադրէ ովկիանոսներու գաղտնիքը, բնական զանազան երեւոյթները, ժողովուրդներու բարքերը, վիրաբուժական գործողութիւնները, բնութեան գեղեցկութիւնները, երկիրներն ու քաղաքները: Անշուշտ կարելի չէ մի առ մի թուել շարժանկարին բոլոր յատկութիւնները: Այնքան այլազան են անոնք ու անհաշիւ:

Ցարդ, շարժանկարը անյաղթահարելի կը նկատուէր, — մրցակիցի մը չգոյութեան պատճառաւ, — եւ կը բարգաւաճէր: «Աստղեր»ը առասպելական գումարներ կը շահէին. հազարաւոր անձերու ապրուստի միջոցն էր այդ ճարտարարուեստը: Սակայն, յանկարծ վտանգաւոր մրցակից մը ցցուեցաւ: Հեռատեսիլը, որ սկսած է արդէն լուրջ հարուած մը տալ շարժանկարին: Ամերիկեան մեծ ընկերութիւններ մտահոգութեան մատնուած են եւ միջոցներ կը խորհին հակազդելու համար հեռատեսիլին ստացած թափին: Մինչեւ 1954 Ամերիկայի մէջ ծախուած են հեռատեսիլի 28 միլիոն կազմածներ: Ուրեմն 28 միլիոն ընտանիքներու մեծ մասը ներկայիս կը բացակայի շարժանկարի սրահներէն: Զանգա —

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԸ

Բայց ամէնից շատ կը սիրեմ Խորենացու ողբը, անոր համար ես մի եղանակ եմ շինել ու կ'երգեմ: Ինծի կը թուայ, թէ այդ ողբը հայ ազգի ճակատագիրն է ու ամէն դարու ողբը, ինծի այնպէս կ'երեւայ, թէ Քերթողահայրն Մովսէս այս օրերին համար է գրել ...

Յանկարծ յիշեց Նարեկացուն եւ ոգեւորուած խօսեց Նարեկի վանքի, Վանայ ծովի գեղեցկութեան մասին, անգիր ասաց Նարեկացու աղօթքներից, պատմեց նրա տեսիլը, նրա մասին եղած ժողովրդական աւանդութիւնները:

—Նարեկացու կոյս հոգին միայն կրցաւ հասկանալ Քրիստոսին եւ տուեց քրիստոնէութեան բանաստեղծութիւնը: Այսպէս ամփոփեց Հայրիկն իր խօսքը:

×

Յաջորդ երեկոյ Հայրիկը շատ ուրախ տրամադրութեան մէջ էր, պայծառ դէմքով, ծալապատիկ նստած բազմոցի վրայ գիրք էր կարդում եւ իր սիրելի մեծ «Վանիկ» կատուն նրա կողքին անուշ մռմռում էր:

— Նստիր, տղաս, խօսինք, գիշերն երկայն է: Մի փոքրիկ գաւաթով սուրճ խմելուց յետոյ ոլորեց մի հաստ պապիրոս եւ սկսեց ծխել ու զուարթադէմ խօսել:

— Դուն ալ կը ծխես, տեսել եմ, սուրճին հետ շատ համեղ կ'ըլլայ ծխելը, բայց գիտցի՛ր, Հայրիկին մօտ չըլլար ծխել, միաբան մը կը նկատէ եւ աշխարհով մէկ շաւ կ'ընէ, թէ Հայոց կաթողիկոսը թոյլ կուտայ տղաներուն իր մօտ ծխել, — այստեղ Հայրիկը երկար եւ բարի ծիծաղեց, — առոր համար քեզ մուշտուկ մը կը նուիրեմ, իմին մուշտուկներից, դուրսը ծխի՛ր:

Ապա վերցրեց Երուսաղէմից ուղարկուած ձիթենու ճիւղից շինած մի մուշտուկ եւ նուիրեց ինձ:

Դրանից յետոյ Հայրիկն սկսեց պատմութիւններ անել, փոքր ծիծաղելի դէպքեր, անցեալի վերյիշումներ:

Որքան նրա յիշողութիւնը թարմ էր, նոյնքան էլ նա թռիչքներով էր խօսում. մէկ պատմում էր Սուլթան Համիտի մասին, մէկ Մուշի մի գիւղի մասին մէկ նկարագրում էր բանաստեղծական գոյներով մի լեռ Վասպուրականում, մէկ խօսում էր Լոնտոնի մուզէյների կամ Փարիզի մասին: Եւ ինչ որ պատմում էր, բոլորն էլ հետաքրքրական եւ գեղեցիկ, թէ ձեւի տեսակէտից, թէ նիւթի: Իր բազմարովանդակ եւ նշանակալից անցեալից, ինչպէս մի առասպելական հարուստ գանձարանից, հանում էր թանկագին գոհարներ — յուշեր եւ այդ յուշերով ոգեւորւում էր, թարմանում առոյգանում: Նա ապրում էր իր անցեալով: Այդ յուշերը մեր ժողովուրդի 19րդ դարի ամբողջ պատմութիւնն էին, մի չքեղ Ոդիսական, որի ստեղծողն ու շատ անցքերի ականատեսը բռնած քեզ հայրական ձեռքով տանում է Հայաստանի խորշերը, վանքերն ու աւերակները եւ եւրոպական պալատներն ու վեհաժողովները: Հսկայական կալէյդոսկոպի մէջ դեռ դու տեսնում ես Մասիս ու Մոն-Պլան, Բզնունեաց ծով եւ Բոսֆոր, հայ աշխատաւոր գեղջուկին եւ աւազակ քիւրտ բէկին, հայ գործիչներին՝ Գրիգոր Օտեանին ու Րաֆֆիին եւ վայրագ փաշաներին, Սուլթանին եւ Պիսմարկին եւայլն եւայլն:

Զարմանում էի նրա հրաշալի յիշողութեան վրայ, մանրամասն եւ գեղարուեստօրէն նկարագրում էր բնութեան զանազան տեսարանները եւ այցելած քաղաքներն ու չքեղ շէնքերը: Յիշում էր, օրինակի համար, 40ական թուականների մարդկանց խօսքերը եւ անցքերի օրերը նոյնիսկ, կարծես, ոչինչ չէր մոռացել:

Երբ դուրս եկայ Վեհարանից, մտածում էի ինքս իմ մէջ, մեծ մարդիկ չեն ծերանում:

×

Հայրիկը նոյնպէս շատ հարցասէր էր, միշտ հետաքրքրւում էր գիտական, գրական, քաղաքական նորութիւններով:

Մի երեկոյ ասաց ինձ.

— Դուն լսած կա՞ս ան գերման գիտունի մասին, Հեկէլ կ'ըսեն:

— Այո, Վեհափառ Հայրիկ, նա Տարվինի մեծ աշակերտն է ներկայումս:

— Անցած օրը Ճեմարանի ուսուցիչներէն մէկը պատմեց ինձ անոր մասին, ան տարվինականութիւնը նոր եւ զօրաւոր փաստերով կը հաստատէ, որ Աստուածաշունչի պատմածը մարդու մասին— առասպել է սոսկ, այլ ճշմարիտն այն է, որ մարդն անասնական ծագում ունի: Ես ալ կը կարծեմ, որ այդպէս է, քանզի մարդու մէջ շատ անասնական բան կայ: Քրիստոս առոր հետ կռուելու էր եկել. ան կ'ուզէր մարդուն, որ անասունի որդի է, աստծու որդի դարձնել: Ծիշդ է Ցիսուս, առոր պիտի ձգտինք մենք՝ աստծուն որդեգրուել:

×

Մէկ – մէկ պատմիչ Հայրիկի իմաստուն զրոյցները, սրամիտ խօսքերն ու կատակները եւ յուշերը՝ մեծ գրութեան նիւթ է:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ուելի թիւ մը չէ այս, որուն հետեւանքով արդէն պակսած է ժապաւէններու պատրաստութեան քանակը եւ երեք հազարէ աւելի սրահներ փակած են իրենց դռները: Անգործութեան մատնուած են բազմաթիւ դերասաններ: Աւելցնենք սակայն, որ շարժանկարի տագնապը ունի նաեւ այլ պատճառներ: Կայ մանաւանդ յառաջդիմութեան ստեղծած անորոշ վիճակը, նոյնքան մտահոգիչ:

Շարժանկարի սրահներուն տէրերը կը դանդատին կատարուած բարեփոխումներէն, ցուցադրութեան գործիքներուն եւ պաստառին յաճախակի փոփոխութիւնները նիւթական ծանր զոհողութիւններու դուռ կը բանան:

Քանի մը տասնեակ տարիներու ընթացքին, ինչպէս բոլոր ճարտարարուեստները՝ շարժանկարն ալ հսկայաքայլ ոստումներ կատարեց: Համր ժապաւէններուն յաջորդեցին խօսուն ժապաւէնները: Յետոյ՝ գունաւոր: Ներկայիս՝ ծաւալուն պաստառներ համայնապատկեր մը կ'ընդգրկեն եւ իրերուն կուտան ցցուն երեւոյթ:

Շարժանկարի առաջին գործիքը՝ փոթոֆոնը, հնարուեցաւ 1891ին Տեմընիի կողմէ: 1892ին Էտիսընի քինէթոսքոփը կ'օգտագործէր ժապաւէնը: Դարձեալ 1892ին Մարէյի քրոնոֆոթոկրաֆը հիմը հանդիսացաւ արդի շարժանկարին: Իսկ ճարտարարուեստական իրագործումը կը պարտինք Լուի եւ Օկիւստ Լիւմիէռ եղբայրներուն (1895): Քրոնոֆոթոկրաֆը, որ 1896ին օգտագործուեցաւ Լէոն Կոմոնի կողմէ, վաթսուն միլիմեթր լայնքով ժապաւէններ ունէր: Լիւմիէռ եղբայրներուն օգտագործած ժապաւէնները ունէին միայն 35 միլիմեթր լայնք: Այս վերջիններն են որ ընդհանրացան, ամէն տեսակէտով նպաստաւոր ըլլալով: Ծաւալուն պաստառի վրայ խոշորցուած պատկերներու ցուցադրութիւնը իրագործուեցաւ դարձեալ Լիւմիէռ եղբայրներուն կողմէ 1900ի Փարիզի միջազգային ցուցահանդէսին ընթացքին: Նոյն թուականին Ռաուլ – Կրիմուան – Սանսոն ժապաւէնները, 70 միլիմեթր լայնքով, ընդարձակ համայնապատկեր մը կը պարգեւէին: Սակայն չընդհանրացաւ եւ շուտով արգիլուեցաւ անոր ցուցադրութիւնը, քանի մը վտանգաւոր հրդեհներու պատճառ դարձած ըլլալով, Փարիզի մէջ:

Արդի շարժապատկերը օժտուած է բնական գոյներով: Խօսուն է: Յաջողած է նաեւ «Երրորդ ծաւալը», այսինքն՝ խորութիւնը, որ պատկերներու ցցուն պատրանքը կ'ընծայէ տեսողութեան: Ֆրէտ Վալլըրի սինէռամա թէեւ պատերազմի ընթացքին օգտագործուեցաւ Ամերիկեան բանակին կողմէ, սակայն չընդհանրացաւ, գործնական դժուարութեանց պատճառաւ: Օրինակ, անոր ցուցադրութիւնը կը պահանջէր 20 մեթր երկայնքով պաստառներ. շատ քիչ սրահներ կրնային ընդունիլ այդ պայմանը:

«Ֆօքս» ընկերութիւնն էր որ առաջին անգամ օգտագործեց Փրօֆ. Հանրի Քրէթիէնի հնարած սինէմասքոփը, որ ինչպէս գիտենք, լայն պաստառի վրայ կը ցուցադրուի եւ ընդարձակ համայնապատկերով մը աւելի խորութիւն կ'ընծայէ տեսարաններուն: «Վարնէր Պրոս» ընկերութիւնը եւս հետեւեցաւ «Ֆօքս»ի, սինեմասքոփի դրութիւնը ընդունելով: Անշուշտ այս ալ ունի իր թերութիւնները: Պատկերները անհամեմատօրէն խոշորնալով, յառաջ կը բերեն լոյսին խոտորումներ, պղտորելով պատկերները պաստառին երկու կողերուն վրայ: Այս թերութիւնները նկատի ունենալով կարգ մը հնարիչներ խորհեցան պատկերները լուսանկարել ժապաւէնին երկայնքին: Ուահավիսթավիզիոն անունով հրապարակ ելաւ նոր ժապաւէններ, որոնք թէեւ կը ցուցադրէին պայծառ պատկերներ, սակայն, անոնց լուսարձակումը (փրոժէքսիոն) կը կատարուէր հորիզոնական դիրքով, փոխանակ ուղղահայեացի՝ ինչպէս սովորութիւն է: Ֆրանսայի մէջ միայն «Փարամաունթ» ընկերութեան Փարիզի սրահը կը ցուցադրէ իրական վիսթավիզիոնի ժապաւէնները: Նոյն անուան տակ այլ սրահներու մէջ ցուցադրուածները ընդօրինակուած ժապաւէններ են:

Այժմ «Թոտ – Ա. Օ–» միացեալ ընկերութիւնը կը նախատեսէ պատրաստել 65 միլիմեթրի լայնքով ժապաւէններ: Իսկ ցուցադրութեան համար ժապաւէնին լայնքը պիտի ըլլայ 70 միլիմեթր, որուն հինգը՝ ձայնագրութեան համար: Պիտի ունենայ երեսուն նկարի արագութիւն՝ երկվայրկեանի մէջ: Նոյն ընկերութիւնը գտած է նաեւ 128 անկիւնային առաւելութեամբ օժտուած լուսանկարչական ապակի մը:

Իսկ «Ֆիլիփս» ընկերութիւնը իրագործած է ցուցադրութեան գործիք մը, որ կը յարմարի որեւէ լայնքի ժապաւէններու լուսարձակման: Պատկերներու արագութիւնն ալ փոփոխելի է:

Այս բոլոր նորութիւններուն վրայ ծանրանալ հնարաւոր չէ այս սիւնակներու մէջ: Այսքանն իսկ գաղափար մը կուտայ շարժանկարի ձգտումներուն մասին, որ ստիպուած է ընդլայնել իր հորիզոնը, եթէ չի ցանկար կլանուիլ հեռատեսիլէն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ Օգոստ. – Հոկտ. թիւ 8 – 10 1957, Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան պաշտօնաթերթը, բանասիրական ճոխ բովանդակութեամբ: Տարեկան բաժնեգին վեց տոլար, բոլոր երկիրներու համար:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր, 1957 Դեկտ.ի թիւը գրական յօդուածներով եւ ուսումնասիրութիւններով: 35րդ տարի, հրատ. «Հայրենիք» հրատարակչականի, Պոսթըն: Բաժնեգին վեց տոլար:

ԱԼԵՔՍԷՅ ՏՈԼՍՏՈՅԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 75 ԱՄԵԱԿԸ

Այս տարի կը լրանայ խորհրդային անուանի գրող Ալեքսէյ Տոլստոյի ծննդեան 75ամեակը: Կասկածէ վեր է, որ խորհրդային գրականութեան ապրող դէմքերէն առաջին գծի վրայ կուգայ ան՝ Իլիա Էհրէնպուրկի եւ կարգ մը ուրիշներու հետ: Անոր հռչակը տարածուած է ոչ միայն Խ. Միութեան սահմաններէն ներս, այլ նաեւ, բազմաթիւ թարգմանութիւններու շնորհիւ՝ արտասահմանի մէջ:

Սակայն գաղտնիք չէ, որ Ալեքսէյ Տոլստոյ, բոլշեւիկեան յեղափոխութեան սկզբնական տարիներուն, Ռուսաստանի մէջ կատարուած յեղաշրջումը նկատեց «տարսափելի արհաւիրք» եւ բազմաթիւ այլ Ռուսերու հետ գաղթեց արտասահման, ուր մնաց մինչեւ 1923 Յուլիս ամիսը: Բայց չկրնալով դիմանալ հայրենիքի կարօտին, ու զգալով որ իր գոյութիւնը անիմաստ է առանց իր ժողովուրդին հետ ամենօրեայ շփման մէջ մնալու, բռնեց վերադարձի ուղին եւ իր մեծ տաղանդին շնորհիւ նրման արժանացաւ ու դարձաւ խորհրդային գրականութեան մեծագոյն դէմքերէն մին:

«15 – 16 տարեկանէս սկսեալ, — կը վերյիշէ ան, — ոտանաւորներ կը գրէի: 1905 թուականին, յեղափոխութեան ժամանակ, գրեցի յեղափոխական շունչով ոտանաւորներ, բայց ոչ այնքան լաւ: Այն ժամանակ դեռ չէի մտածեր գրական գործունէութեան մասին»:

Սկզբնական շրջանի իր ոտանաւորները ամփոփուած են երկու ժողովածուներու մէջ՝ «Լիրիկա» (1907) եւ «Կապոյտ գետերու ետին» (1911):

Սակայն ռուսական գրականութեան մէջ Ա. Տոլստոյ սկսաւ անուն շահիլ ոչ թէ իր բանաստեղծութիւններով, այլ երգիծական պատմուածքներով եւ «Կաղ բարինը» ու «Խենթերը» վէպերով, «Տարօրինակ մարդը» եւ այլ վիպակներով:

Իր վէպերուն մէջ մասնաւորաբար, Ա. Տոլստոյ, 19րդ դարու ռուս մեծ գրողներ Պուշկինի, Գոգոլի, Չեխովի օրինակով, կը նկարագրէր «ազնուական բոյներ»ու անիմաստ ու պորտաբոյծ կեանքը, բարոյական սկզբունքներու քայքայումը ազնուական շրջանակներէ ներս:

Առաջին աշխարհամարտի առաջին տարիներուն Ա. Տոլստոյ բազմաթիւ անգամներ կ'այցելէ ռազմաճակատ, որպէս «Ռուսսկիյէ Վեդոմոստի»ի պատուական թերթի թղթակից:

Իսկ յեղափոխութենէն անմիջապէս վերջ, ինչպէս բսինք, սպիտակ Ռուսերու հետ կը գաղթէ արտասահման, բաւական ատեն կ'ապրի Փարիզ:

Խ. Միութիւն վերադառնալէն վերջ, Ա. Տոլստոյ իր կեանքին այդ տարիները (մինչեւ 1923 Յուլիս) կը կոչէ իր «ամենադժուարին տարիները»: Եւ, ինչպէս ըսինք, չդիմանալով իր հայրենիքին ու ժողովուրդին կարօտին, թերեւս նաեւ նախատեսելով թէ ռուս տարագրի մը համար արտասահմանի ընծայած կարելիութիւնները շատ աւելի սահմանափակ են, քան խորհրդային կառավարութեան հովանաւորութիւնը վայելող «Մաքսիմ Գորկի»ի մը փայլուն ապագան, կը վերադառնայ Խ. Միութիւն:

Նիւթական մտահոգութիւններէ զերծ, Ա. Տոլստոյ ամբողջովին կը նուիրուի գրական ստեղծագործութեան, որուն առաջին արտադրութիւնը կ'ըլլայ «Պետրոս Ա.» պատմական վէպը, զոր Մաքսիմ Գորկի կը կոչէր «դերազանց պատմավէպ»: Ապա լոյս կ'ընծայէ «Տառապանքի ուղիներով» թրիլոժին, բաղկացած «18 թիւ», «Հաց» եւ «Մռայլ առաւօտ» վէպերէն. այս երեք գործերէն ամէնէն արժէքաւորը, անկասկած, «Հաց»ն է, որուն մէջ կը վերակենդանացուին քաղաքացիական կռիւներուն զանազան դրուագները: Ա. Տոլստոյ աւելի քան քսան տարի աշխատած է «Տառապանքի ուղիներով» թրիլոժիին վրայ զոր աւարտած է 1941 Յունիսին: Այս տարիներուն ընթացքին հեղինակած է նաեւ «Կապոյտ քաղաքներ», «Նեւզորովի արկածները», «Տաղգիրները», «Իվան Ահեղ» թատերական վիպակը, «Իվան Սուդարեւի պատմուածքներ» շարքը, հրապարակախօսական բազմաթիւ յօդուածներ, եւայլն:

Իր տաղանդին, ժողովուրդին մօտ գըտած լայն ընդունելութեան ու անձնական յարաբերութիւններուն շնորհիւ, Ալեքսէյ Տոլստոյ խորհրդային ժամանակակից գրականութեան «չփացած զաւակ»ներէն մէկն է, որ սանձարձակ ելոյթներ կ'ունենայ գրական համագումարներու մէջ, կ'ուզէ իր տեսակէտները պարտադրել, եւ նուազագոյն չափով ենթարկուիլ վերէն տրուած հրահանգներուն:

Վերջացնելու համար՝ մէջբերում մը իրմէ. — «Գրողը կ'աճի դարաշրջանին հետ. անոր իւրաքանչիւր նոր գործը թէ՛ իր համալսարանն է, եւ թէ՛ իրեն աճումին արդիւնքը միաժամանակ»:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ձայնասփիւռը Յունուար 17-ին արտասահմանի ունկնդիրներուն համար քսան վայրկեան տեւող հաղորդում մը կատարած է՝ Սիամանթոյի ծննդեան ութսունամեակին առիթով: Խօսնակը ներկայացուցած է մեծ բանաստեղծին կեանքն ու գործը, որմէ ետք Հ. Տինանեան կարդացած է «Ափ մը մոխիր հայրենի տուն» քերթուածն ու հատուած մը՝ «Կովկաս»էն: Այնուհետեւ ձայնասփռուած են Կոմիտասի ու Ալէմշահի գործերը:

1957 ՏԱՐՈՒԱՆ ընթացքին Հայաստան այցելած պատուիրակութիւններու, զբօսաշրջիկներու եւ մարզական խումբերու թիւը կը հասնի 72ի:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԴ.

ԲՈՂՈՔ՝ ՎԱՆԱԿԱՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

— Ի՞նչ պէտք է օրհնած աղը, հարցրի ես:

— Կարծես, հայ – քրիստոնեայի տղայ չլինի, պատասխանեց պառաւը կծու կերպով. — այսքանն էլ չէ իմանում, բայց հինգ տարի վարժատուն է գնացել, գիրք է կարդացել ...:

Մարօն ասաց՝ թէ օրհնած աղը նրա համար է, որ ուտացնում են մատաղին նախ քան նրան զոհելը:

Վերջապէս յայտնուեցաւ վարդապետը: Նա այնքան զբաղած էր, որ հազիւ ժամանակ ունեցաւ առնել իր ափի մէջ մի քիչ աղի փշրանք, որը մօտեցրուց իր բերանին, անլսելի ձայնով փփրթաց նըրա վրայ մի քանի խօսքեր — ի հարկէ աղօթք պէտք է լինէր — եւ ապա տուեց աղը պառաւ Խաթունին: Պառաւը առեց աղը, վարդապետի աջը համբուրելով, եւ միեւնոյն ժամանակ կոխեց նրա ափի մէջ մի բան: Վարդապետը շնորհակալութիւն յայտնեց, օրհնեց եւ հեռացաւ, ասելով՝ «ընդունելի մատաղ լինի, սուրբ Աստուածածնի օրհնութիւնը ձեզանից անպակաս լինի» եւ այլն:

Այն ուտացրինք ոչխարին, խեղճ անասունը այնպէս անփորձանօք կերաւ, ամենեւին չմտածելով, թէ այնուհետեւ որպիսի դառն վիճակ էր սպասում նրան:

Թէեւ ես երկար թափառեցի ուխտաւորների բանակի մէջ, բայց տակաւին իմ նպատակին հասած չէի. սալմաստեցիներից ոչ մէկին չտեսայ: Վանքի մըշակն յայտնեց՝ թէ նրանց քարաւանը իջեւանել է բլուրի միւս կողմում, որովհետեւ Սալմաստեցիք, ուխտաւորների վերջինները լինելով, վանքի մօտակայքում տեղ չգտան: Երբ ես տուեցի նրան երկու ղուրուշնոցը, նա յանձն առաւ տանել ինձ եւ ցոյց տալ նրանց տեղը:

Եւ իրաւ, իւրաքանչիւր երկրի ուխտաւորների քարաւանը իջեւանել էր մի առանձին տեղում: Ամբողջ կէս ժամ մենք անց էինք կենում այն ընդարձակ եւ խուռըն բանակի միջով, դեռ վերջ չկար: Բայց մըշակ Թորոսը — այսպէս էր իմ առաջնորդի անունը — դեռ գոհ չէր վանքի այն տարուայ «հունձքով»՝ նա գտնում էր ուխտաւորների թիւը շատ պակաս, անցեալի հետ համեմատելով:

— Վաղուցուան ժամանակները, աղայ, — ասում էր նա խորին կերպով հոգւոց հանելով: — Առաջ լաւ էին տարիները. կը տեսնէիր, այստեղ սար, ձոր, դաշտ, ասեղ գցելու տեղ չկար, ամէնը բռնած կը լինէր ուխտաւորներով: Հիմա նրա կէսը, կէսի կէսը չկայ: Էլ ի՞նչով պէտք է ապրես: Տասներկու գլուխ քուլփաթ կայ իմ տանը, ամէնից պստիկը հինգ տարեկան է: Հաց կ'ուզեն, հալաւ կ'ուզեն, ո՞րտեղից բերես: Ինչ էլ որ ուխտաւորներից ձեռքդ է գալիս, մեծ բաժինը մեր հայր սուրբերը խլում են. թէ չտաս. վանքի դիւզից դուրս կ'անեն: Ի՞նչ պէտք է անես նրանից յետոյ...

Մի քանի բոպէ տխուր լռութիւնից յետոյ մըշակն շարունակեց.

— Իմ տղերքը իմ բախտից բոլորն էլ մարմնով ողջ դուրս եկան, գոնեա մէկն էլ «խեղճ» չեղաւ, որ հօր դարդին դարման անէր ...:

Ես սարսափեցայ, լսելով հօր մի այսպիսի անգութ ցանկութիւնը, որով կամենում էր, որ իր զաւակներից մէկը «խեղճ» լինէր, այսինքն սուրբ Աստուածածնի հրէշաւոր ախտաւորներից մէկը լինէր, մարմնով այլանդակուած, որ կարողանար «հօր դարդին դարման անել...»:

— Դու կ'ուզէի՞ր, որ մէկը «խեղճ» լինէր, կտրեցի ես մըշակի խօսքը:

— Ի՞նչպէս չուզես, աղայ: «Խեղճին» ամէն անգամ զանազան երկրներ պտտացնելիս, կը տար ինձ աւելի քան հինգ հարիւր ղուրուշ, դա բաւական էր իմ տանը մի տարուայ համար: Հիմա ի՞նչ բանի են պէտք մէկէնները, որ ողջ են, որ ձեռք եւ ոտք ունեն: Նրանցից խէր (օգուտ) չկայ ...:

— Ի՞նչու ես դու ցանկանում, որ«խեղճը» անպատճառ քո որդիներից մէկը լինէր. այս վանքում խօ շա՞տ կայ, որին ուզենաս, կարող ես տանել, ման ածել եւ փող հաւաքել:

— Կարող եմ: Բայց դու կարծում ե՞ս, որ մեր հայր սուրբերն իրանց հօր հոգու համար կը տա՞ն ինձ «խեղճին» ման ածելու: Չէ, եղբայր: Դրա համար նրանք կը վեր առնեն աւելի՛ քան թէ ես կը հաւաքէի: Ինձ կը մնար իմ չարչարանքը: Օրինակ քեզ, մըշակ Յակօն այս տարի տարաւ «խեղճերից» մէկին Վանայ երկրում ման ածելու. նա բերեց հազար ղուրուշից աւելի. բայց հարիւր ղուրուշ չմնաց իր ձեռքում: Բայց երբ «խեղճն» իմ մսից եւ արիւնից կը լինի, այն ժամանակ վարդապետները չեն կարող պարպել իմ քսակը ...:

ՐԱՖՖԻ

(Տար.)

մէկ երրորդ ուժը բաւական է «հետա-խոյզ»ը արձակելու համար։

Ֆոն Պրաունն հաստատեց եւս Ռուսերու յաջողութիւնը, աւելցուց թէ երկու տարին բաւական է՝ կէս թոն ծանրութեամբ արբանեակ մը արձակելու համար։

× 1958ի գարնան Փարիզի մէջ ցուցահանդէս մը պիտի ըլլայ, ուր պիտի ցուցադրուի «Լունիկ Գ.» հրթիռը, որուն միջոցաւ արձակուեցաւ ամերիկեան արուեստական արբանեակը, կը հաղորդէ տեղական մամուլը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ Արտաքին նախարար Հորվաթ երկարատեւ հիւանդութենէ մը վերջ մեռաւ Փեշտայի մէջ, հաղորդեց Փեշտայի ձայնասփիւռը։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդի ընտրապայքարը սկսաւ։ Ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ Մարտ 16ին։ Խիստ հսկողութիւն կայ ներկայիս երիտասարդական եւ մշակութային կազմակերպութեանց վրայ, որոնք թեկնածու ներկայացնելու իրաւունք ունին, սահմանադրականօրէն։

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՋԻՆԱՍՏԱՆԻ շնորհագրկուած երեք նախարարներուն պաշտպանութիւնը ստանձնած ըլլալով 51 երեսփոխաններ եւս արտաքսուեցան Խորհրդարանէն։ Քառասուն այլ ղեկավարներու պարագան ալ խնդրոյ առարկայ դարձած է ներկայիս։

ԱՆԳԼԻՈՅ խորհրդային դեսպան Մալիք հեռատեսիլէն յայտարարեց թէ պատերազմի վտանգը մեղմացած է, նախորդ տարուան բաղդատմամբ։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ շրջան ընող զրոյցներու համաձայն Եմէնի իմամը պիտի հրաժարի՝ ի նպաստ իր տղուն, իշխան Էլ-Պատրի։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Փետրուար 3).— Ձոյլ ոսկի 528.000, նափոլէոն 3740, զուից. 3550, անգլ. 4390, քսան տոլարնոց 17.920, թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) ստերլին 1200, տոլար 450, զուից. 106.75, պելժ. 8.90, լիր 0.73։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայ. Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը նկատի ունենալով Վարդանանց մեծ եւ փառաւոր ճակատամարտի Կրօնական եւ Ազգ. Տօնի պատմական հանգամանքը, այս տարի եւս պատշաճ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնակատարէ Փետրուար 13ին, հինգշաբթի օր ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ։

Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շրջանի դասընթացքներու աշակերտութիւնը, պիտի մատուցուի մասնաւոր Ս. պատարագ։

Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։

Յետ պատարագի դպրաց դասը պիտի երգէ յաւուր պատշաճի երգեր եւ պիտի ըլլան արտասանութիւններ։

Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն որ ներկայ ըլլան, յարգելու համար սրբոց Վարդանանց յիշատակը։

ԴԻՒԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաւէ սրահին մէջ։ Կը խօսի Պ. ՅԱԿՈԲ ՆԱԶԱՐԵԱՆ. նիւթը» «Հայաստանը այնպէս ինչպէս որ տեսայ»։ Այս անգամ բացառաբար դասախօսութիւնը պիտի սկսի ժամը ճիշդ 9ին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հայաստանէն կը փնտռուին.— Համբիկ (Հմայեակ) Մողրովեան։ Հոխսիմէժամկոչեան եւ իր զաւակները՝ Ցարութիւն, Հռիփսիմէ եւ Նուարդ։ Սարգիս Եագուպեան, Մարաշցի։ Դրօ - Խաչատուր Աբրահամեան։ Տեղեկացնել Մարսէյլի եկեղեցին, 339 Ավընիւ Փրատօ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ

ՋԵՐՄԱՊԷՍ ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՈՐ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ ՂՎԵՐԱԲԵՐՈՂ ՈՐԵՒԷ ԳՈՒՄԱՐ ՂՂՐԿՈՒԻ ԹԵՐԹԻՆ ՉԷՔ ՓՈՍՏԱԼԻ ԹԻՒԻՆ ՎՐԱՅ։ ԿԱՐԵԼԻ Է ՄԻԱՅՆ ՄԱՆՏԱ ՔԱՐԹՈՎ ՂՐԿԵԼ ՆՄԱՆ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանթէօ-Քաշանի մասնաճիւղը կը տօնէ՝

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ» Օ.Ը

Կիրակի, Փետրուար 16, ԺԱՄԸ 17ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 23, Քաշանի քաղաքապետարանի սրահը։

Հաղորդակց. միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն օթօպ. 187, իջնել Մէրի տը Քաշան, մէթրօ Լինեը տը Սօ իջնել Արքէօյ-Քաշան։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Ճոխ պիւֆէ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Կրօն. Ընկ. Կրթ. Ցանձնաժողովի դիւանը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները իր դըպրոցներուն համար։

Տէր եւ Տիկին Մեծպահքեան կը նուիրեն հազար ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի Օր. Վ. Վէլէտեանի մահուան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Ա. Հարենց երկու հազար ֆր. Պ. Արտաշէս Ուշագլեան հինգ հարիւր, Պ. Ժաք Սարգիսեան հազար ֆր։

×

ԼԻՈՆԻ Եկեղեցաշէն Ցանձնախումբը շընորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Գառնիկ Քիլարճեանի ձեռամբ ստորեւ յիշուած գումարները։

Այրի Տիկին Մաքրուհի Պօյաճեանէ եւ իր զաւակները Պ. Մուրատ եւ Օր. Լիւսի Պօյաճեաններէ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր հանգուցեալ Պապուշ Պօյաճեանի մահուան առթիւ իր յիշատակին համար տասը հազար ֆրանք։ Նոյն առթիւ իր միւս զաւակներէն Տէր եւ Տիկին Սահակ Պօյաճեաններէ հինգ հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճալլօյեաններէ հինգհազար ֆրանք։

Իսկ փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Պապուշ Պօյաճեանի մահուան առթիւ հետեւեալ գումարները նուիրուած են Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տէր եւ Տիկին Նուպար Սիմոնեան 5000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Քէօրօղլեան հինգ հազար, Պ. Պ. Երանոս Ջալլոյեան հինգ հազար, Յովսէփ Ճալլոյեան երեք հազար, Նշան Շմաւոնեան երեք հազար (Փարիզէն), Խորէն Գարակէօզեան երեք հազար (Տէսինէն), Օր. Հայկուհի Ֆուռունճեան, Պ. Պ. Գ. Քօստանեան, Գ. Քիլարճեան, Ա. Կոստանեան, Տիկ. Արփինէ Ադամեան, Պ. Տ. Կոստանեան երկու հազարական, Սարգիս Ճալլոյեան, Միհրան Քէօրօղլեան (Փոն տը Շէրիւ), Կարապետ Յովհաննէսեան (Փոն տը Շէրիւ), Յովհ. Պչաղճեան (Փոն տը Շէրիւ), Եղիա Յովհաննէսեան, Յովհ. Տողրամաճեան (Կրընոպլը), Կարապետ Գամպէրեան, Բիւզանդ Փափազեան, Նըշան Անլըեան, (Փոն տը Շէրիւէ), Ներսէս Քէօսէեան (Ռօանէն), Յովհ. Բիւզանոֆ, Տիրան Վարդանեան, Կարտանէն Տիկին Անոյշ Պօյաճեան հազարական ֆր։ Բագարատ Պապայեան, Տէսինէն Պ. Մ. Գասոյեան, Գէորգ Պաղտասարեան 500ական ֆրանք։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Ընդհ. ժողովէն առաջ, Վարչութեան վերջին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս հինգշաբթի, ժամը 18ին, սովորական հաւաքատեղին։ Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբին տարեկան պարահանդէսը, Կիրակի 9 Մարտ, Ե. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, ժամը 9.45ին Գերպ. Հ. Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ պիտի մատուցանէ ձայնաւոր պատարագ Սէն Սենֆորիէնի եկեղեցիին մէջ (Փլաս Սէն Սենֆորիէն)։

Երգչախումբը կը ղեկավարէ Պ. Վ. Տէվէճեան։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումը տեղի պիտի ունենայ, Կիրակի, Փետրուար 23ին, ժամը 15.30ին, դպրոցին թատերասրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսահայ Թանգարանի Ընկերութեան ընդհ. ժողովի շարունակութիւնը տեղի կ'ունենայ Բշ., Փետրուար 10ին, ժամը 19ին, 15 րիւ Ժան Կուժօն։

Դիւան ընդհ. ժողովի

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ այր մարդու բաճկոնի համար (Պել մըզիւր)։ Դիմել՝

DAVID
63 bis, Rue Réaumur, Pa is

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ եւ Շաւարշ Միսաքեան խումբերու ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, կայարանին դիմացի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԽԻՍՏ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, Շաբաթ (Փետրուար 8) երեկոյ ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի ԱՇ սրահին մէջ։ 28 րիւ Սէրփանթ, մէթրօ Օտէօն։

Կը դասախօսէ ընկ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Այս դասախօսութեան կը հրաւիրուին «Նոր Սերունդի» հին ու նոր անդամները, ինչպէս նաեւ ուսանողական միութեան երիտասարդները։

ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, 15Փետր. Շաբաթ օր, կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, 32 րիւ տը Թրէվիզ։

Այս ժողովը ի զօրու ըլլալու համար անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, այս պատճառաւ եւ մանաւանդ նկատի առնելով օրակարգի կարեւորութիւնը բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ստիպողական ներկայութիւն այս արտակարգ ժողովին։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Անտիլլի մէջ անբուժելիներու 20 անկողիննոց յաւելուածական շէնքի մը կառուցման առթիւ վարչական խորհուրդին որոշած փոխառութեան վաւերացումը։

ԿՆԻՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 6 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8112 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3913

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի «յատուկ» կոնդակին առաջ բերած գայրոյթը չմեղմացած, Երուսաղէմէն կը հասնին անախորժ լուրեր :

Չէր բաւեր Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ առաջ եկած «երկփեղկումը», որ աւերներ կը գործէ երկու տարիէ ի վեր, Սիոնի բարձունքը անգամ մը եւս ռազմաճակատ կը դառնայ երկու բարձրաստիճան եկեղեցականներու կուսակիցներուն եւ հակառակորդներուն միջեւ :

Ս. Յակոբեանց առաքելական Աթոռը եօթը տարի տեղապահի մը կողմէ կառավարուելէ վերջ, անցեալ տարի Մարտ 20-ին տեղի ունեցած էր պատրիարքական ընտրութիւն մը՝ միաբանական ընդհ. ժողովին կողմէ :

«Ընտրեալ պատրիարք»ը, Տիրան արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, անմիջապէս ճանչցուեցաւ Էջմիածնի գահակալին եւ Պոլսոյ պատրիարքին կողմէ : 1958ի օրացոյցներուն մէջ ալ Տիրան Արք.ի անունը յիշատակուած է իբրեւ պատրիարք Երուսաղէմի :

Հակառակ այս ճանաչումին, Տիրան Արք.ի «գահակալութեան» արարողութիւնը տեղի չէր ունեցած, սպասելով Յորդանանի կառավարութեան պաշտօնական վաւերացման, որ կ'ուշանար [illegible] քան տասը ամիսէ ի վեր :

[illegible] պատճառով ալ իր անունը չէր յիշատակուէր Սփիւռքի Հայաստանեայց ե[illegible]ուն մէջ : Անոնց շարքին նաեւ [illegible] :

[illegible] պատ[illegible] [illegible]ները կը վա[illegible] [illegible]րոլոր ստորոգե[illegible]լիսպով : Վեր[illegible]անգամ հայկական Ծնունդին առթիւ Յունուար 19ին (Յունուար 6 Հին Տոմարով, որ դեռ ի զօրու է Երուսաղէմի մէջ), Ներսոյեան արք. հանդիսաւոր պատարագ մատոյց Բեթղեհէմի Հայոց «Ծննդեան այր»ին մէջ : Նոյնիսկ իր խօսած քարոզը ձայնասփռուեցաւ՝ յորդանանեան կառավարութեան բարեհաճ կարգադրութեամբ :

Երուսաղէմի պատրիարքութեան պաշտօնաթերթ Սիոն ամիսներէ ի վեր արձագանգ կ'ըլլար նախկին տեղապահին կառարած ձեռնարկներուն՝ ի պաշտպանութիւն իր իրաւունքներուն : Վերջին թիւին մէջ կը յայտնէր թէ Ամմանի վճռաբեկ ատեանը մերժած է հետեւանք տալ Եղիշէ Արք.ի պահանջներուն :

Խնդիրը փակուած կը կարծուէր, երբ յանկարծ օտար հեռագրական գործակալութիւնները ի սփիւռս աշխարհի հաղորդեցին թէ Ս. Յակոբեանց վանքին մէջ ծագած է նոր փոթորիկ մը : Կրկնուած են անցեալ տարուան ցաւալի դէպքերը : Հարիւրաւոր մարդիկ «ճակատամարտ» մղած են անառիկ ամրոցի նմանող հնաւուրց վանքի շրջափակին մէջ :

Այս ցաւալի դէպքը կ'արձանագրենք առանց որեւէ խորհրդածութեան : Տեղեակ չենք ներքին անցուդարձերուն :

Ինչ որ գիտենք, այն է, որ Հայաստանեայց եկեղեցին կ'ապրի տագնապալի շրջան մը :

Կացութիւնը համեմատաբար խաղաղ էր, երբ թափուր էին Էջմիածնի, Կիլիկիոյ եւ Երուսաղէմի նուիրապետական երեք Աթոռները :

Ազդանշանը տրուեցաւ Մայր Աթոռէն, որուն գահակալը ընտրուեցաւ ամէնէն առաջ, 1955 Սեպտ. 30ին : Այս ընտրութիւնը սկիզբն եղաւ տագնապին : Վազգէն Ա.ի ապօրէն միջամտութիւնը Կիլիկեան Աթոռի ընտրութեան՝ ստեղծեց անել կացութիւն մը, որ օրէ օր ծանրացաւ, յանգելով չնաշխարհիկ «յատուկ» կոնդակին :

Ո՞ւր կ'երթանք ի վերջոյ այս ընթացքով :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ 20 ԱՐԲԱՆԵԱԿ ՊԻՏԻ ԱՐՁԱԿՈՒԻ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԷԿ ՏԱՐԻԷՆ՝ ԼՈՒՍԻՆ

Ամերիկացիք ծրագիր մը պատրաստած են, որուն համաձայն մինչեւ Դեկտեմբեր արուեստական քսան արբանեակներ պիտի արձակեն եւ հրթիռ մը՝ դէպի լուսին :

Առաջին առիթով երեք հետախոյզներ պիտի արձակուին, տարբեր ծանրութեամբ :

Հետախոյզ Բ.— Նախորդին պէս՝ մօտ 15 քիլօ կշռող արուեստական արբանեակ մը պիտի արձակուի Ապրիլէն առաջ :

Հետախոյզ Գ.— 150 քիլօ ծանրութեամբ արուեստական այս արբանեակին մէջ պիտի զետեղուի հեռատեսիլի (թելեվիզիոն) գործիք մը :

Հետախոյզ Դ.— Աւելի մեծ եւ ծանր պիտի ըլլայ. մօտաւորապէս 350 քիլօ : Այս արբանեակին մէջ պիտի զետեղուին լուսանկարչական եւ ելեկտրական գործիքներ, որոնց տուած տեղեկութեանց համաձայն ամերիկեան սպասարկութիւնները պիտի պատրաստեն ապագայ թռչան - կղզիներու ծրագիրը :

Դէպի այլ մոլորակներ ըլլալիք ճամբորդութեան նախապայմանն է թռչան - կղզին, կամ՝ անհունի կայարանը : Երկինքին մէջ պիտի կառուցանուի կայան մը, ուր պիտի երթան մարդիկ, այնուհետեւ ուրիշ մոլորակի մը մէջ անցնելու համար : Այս «կայանը» կամ թռչան - կղզին պիտի կազմուի արուեստական արբանեակներու միջոցաւ :

Անհունի կայանը քանի մը յատկութիւններ պիտի ունենայ. երկրին շուրջը դառնալով՝ թոյլ պիտի տայ որ երկրէն մեկնող հրթիռները կանգ առնեն հոն. ասկէ զատ պատերազմական տեսակէտէն մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ, նկատելով որ այդ «կղզին» հաստատող առաջին պետութիւնը պիտի տիրապետէ աշխարհին : Այս ձեւով գիտնականներն ալ պիտի կարենան նոր տեղեկութիւններ քաղել :

Միջմոլորակային ճամբորդութեան համար բարդ հարց մըն էր մթնոլորտին կացութիւնը, որ ցարդ ծանօթ չէր : Խորհրդային գիտունները Սպուտնիկները արձակելէ վերջ իրենց կը պահէին այս ուղղութեամբ ստացուած տեղեկութիւնները : Այսուհանդերձ, ամերիկացի գիտնականները օդերեւութաբանական լայն տեղեկութիւններ ստացան հետախոյզին մէջ հաստատուած գործիքներուն շնորհիւ : Ինչպէս կը տեսնուի, մթնոլորտային պայմանները ո՛չ մէկ արգելք կը հանդիսանան միջմոլորակային ճամբորդութեան մը համար : Անհունին մէջ մասնաւոր ջերմութիւն մը չկայ : Կատարեալ պարապութիւն մը կայ, բայց այն պահուն՝ երբ արեւին դիմաց կուգայ, ջերմութիւնը կը բարձրանայ երեք հարիւր աստիճանի, իսկ երբ երկրի ստուերին մէջ կը մնայ՝ նուազ հարիւր աստիճան : Արբանեակին կազմութիւնը թոյլ կուտայ որ մթնոլորտային արտաքին պայմանները չազդեն իր վրայ : Հետախոյզին մէջ ջերմութիւնը 10-30 աստիճանի միջեւ է, ինչ որ շատ նըպաստաւոր կը համարուի :

Առաջին անգամ ըլլալով մարդկութիւնը կը ծանօթանայ մթնոլորտային այնքան բարձր խաւի մը օդերեւութաբանական պայմաններուն : Նոր տեղեկութիւններ ալ կը սպասուին :

Միւս կողմէ, Ֆոն Պրաուն յայտնեց, թէ Գ. եւ Դ. հետախոյզներու արձակումը պիտի ըլլայ «ռէտսթըն» հրթիռին միջոցաւ, որ պիտի ունենայ հինգ յարկ :

Մինչ թերթերը կը գրեն թէ ամերիկեան առաջին հրթիռը լուսին պիտի մեկնի 1958ի ընթացքին, Տոքթ. Ֆոն Պրաուն Սպիտակ Տան մէջ յայտարարեց, թէ տասը տարիէն մարդը լուսին պիտի հասնի :

Իսկ դալով անհունի թռչան - կղզիին, Ամերիկացիք յոյս ունին որ 1962ին պիտի հաստատուի ան. ծանրութիւնը՝ 15 թոն կը նախատեսուի :

ՀՐԹԻՌՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱԿԱՐԱՆՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԴԷՄ Է

1957 Դեկտեմբերին Փարիզի մէջ գումարուած ժողովէն ի վեր հրթիռներու արձակարաններու կառուցման հարցը բազմաթիւ տարակարծութիւններու դուռ բացաւ : Անկայուն վիճակ մը ստեղծուած է մասնաւորապէս Յունաստանի մէջ : Նոյնիսկ վտանգուած է Աթէնքի քաղաքական կացութիւնը :

Ժողովուրդը դէմ է. բայց ցարդ կառավարութիւնը վերապահ կը գտնուէր :

Ընդդիմադիրները խստօրէն կը քննադատեն վարչապետ Քարամանլիսը, որ Յունաստանը ներկայացուցած էր Փարիզի ժողովին : Այս ուղղութեամբ Վարչապետին պահած լռութիւնը ընդդիմադիրներու կողմէ կը բացատրուի անով՝ թէ Քարամանլիս գաղտնի համաձայնութիւն կնքած է եւ Յունաստանի մէջ հրթիռներու արձակարաններու կառուցման հաւանութիւն տուած :

Այս պայմաններուն մէջ Վարչապետ Քարամանլիս յայտարարեց, թէ տակաւին վերջնական համաձայնութիւն մը չէ կնքուած այս ուղղութեամբ ու եթէ նման բան մը ըլլայ՝ բնականաբար պիտի յանձնուի Խորհրդարանին, որ կրնայ ընդունիլ կամ մերժել :

Այսուհանդերձ ընդդիմադիրները ուժեղ դիրք մը բռնած են այս ուղղութեամբ եւ կը դնեն հետեւեալ երեք պայմանները .

1.— Հրթիռներու արձակարանները պէտք է հաստատուին միայն յունական կառավարութեան կողմէ :

2.— Արձակարաններուն ու հրթիռներու պահեստը պէտք է դրուին յոյն զինուորականներու հսկողութեան ներքեւ :

3.— Ջրածին ռումբերու եւ հեռաւոր հրթիռներու գործածութեան որոշումը պէտք է վերաբերի յոյն քաղաքական իշխանութեանց :

Աթէնքի կառավարութիւնը տակաւին իր վերջնական պատասխանը չէ տուած հրթիռներու արձակարաններուն հաստատման նկատմամբ : Քաղաքական եւ զինուորական բոլոր կողմերը պիտի ըսեն իրենց խօսքը : Վերջնական որոշումին համար զինուորական ղեկավարներուն դիրքը մեծ դեր պիտի խաղայ : Աթէնքի թերթերուն համաձայն՝ զինուորականները նպաստաւոր դիրք մը ունին հրթիռներու արձակարաններուն հաստատման նկատմամբ : Ընդհակառակն, հանրային կարծիքը դէմ է :

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ լրտեսական նոր ցանց մը երեւան ելաւ.— չորրորդը՝ մէկ շաբթուան մէջ : Լրտեսները չեխական ծանր ճարտարարուեստի նախարարութեան պաշտօնեաներուն հետ կը գործակցէին : Բոլորն ալ ձերբակալուած են :

ՍՈՒՄԱԹՐԱՅԻ քարիւղը ազգայնացուեցաւ Ինտոնեզիոյ կառավարութեան կողմէ :

Օրը Օրին

«ՄԵԾ»ԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ... ՕԴԻ ՄԷՋ

Սրամիտները կը պատմեն թէ հաստափոր *Սպուտնիկ* Բ.ը, առանձնութենէ ձանձրացած, մեծապէս ուրախացած է տեսնելով ամերիկեան *Հետախոյզ*ին ժամանումը՝ ի երեր : Մարդու ձեռքերով ծնունդ առած երկու արբանեակները մօտեցած են իրարու եւ փորձած խօսիլ :

Հետախոյզ.— Գերմաներէն կը խօսի՞ք :

Սպուտնիկ Բ.— բնականաբար ... :

Հետախոյզ.— Ուրախ եմ : Քիչ մը մանրամասնութիւն պիտի ուզէի ձեր անդրանիկ եղբօր մասին... յետոյ՝ կեանքի տեւողութեան ...

Սպուտնիկ Բ.— Շատ երկարեցիք, այդքան բարակը գերմաներէն չեմ կրնար բացատրել :

Հետախոյզ.— Կը վախնա՞ք որ շնորհազրկե՞ն ձեզ :

Սպուտնիկ Բ.— Խնդիրը այդ չէ :

Հետախոյզ.— Հապա՞...

Սպուտնիկ Բ.— Կը վախնամ որ ծիծաղելի նախադասութիւններ կազմեմ : Գերմաներէն կը խօսիմ՝ բայց ո՛չ շատ լաւ : Ընդհակառակն՝ լա՛ւ հայերէն կը խօսիմ :

Հետախոյզին խելքն ալ այդքան բարակին չէ հասած եւ «ցը՛» մը ըսելով շարունակած է դառնալ երկրին շուրջ, միաժամանակ՝ տեսակցութեան արդիւնքը հաղորդելով Ուաշինկթընի : Կրնայ ըլլալ, որ գիտունները բացառիկ ժողով մը գումարեն, լուծելու համար այս գաղտնիքը՝ որ չարամիտներուն բերանը ինկած է արդէն :

Մինչ այս մինչ այն նախարարները կ'երթեւեկեն՝ մետաղեայ թռչուններու կտուցին թառած, ժողովներ կը գումարեն, իրարու կարծիք կը շօշափեն եւ թղթատարական մասնաւոր սպասարկութիւն մը հաստատուած է մանեշալ Բուլկանինի նամակներուն եւ անոնց պատասխաններուն փոխադրութեան համար : Այս բոլորը, անշուշտ, մէկ նպատակ կը հետապնդեն.— «Մեծ»երու հանդիպում մը կազմակերպել, յանուն աշխարհի խաղաղութեան :

Խե՛ղճ մարդկութիւն, որ կը հաւատայ «Մեծ»երու խոստումներուն եւ ուղղամտութեան : Սակայն, մէկը անդրադարձա՞ւ արդեօք, թէ բո՛ւն Մեծերու հանդիպումը տեղի ունեցաւ մեր գլխուն վերեւ, երկնքին մէջ, ամերիկեան եւ խորհրդային լիազօր ներկայացուցիչներուն միջեւ.— *Հետախոյզ* եւ *Սպուտնիկ Բ*. :

Չարամիտները, դարձեալ լեզու առած, կը պատմեն թէ այս հանդիպումը պատրաստուած էր մեծ շուքով . *Հետախոյզ*ն ու *Սպուտնիկ Բ*.ն ալ համաձայնագիր մը ստորագրած են, աշխարհը բաժնելով Ռուսերու եւ Ամերիկացիներու միջեւ, պայմանաւ որ՝ հայհոյանքները կռիւը շարունակուի ... :

ԱՐՄԷՆԱԿ

ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Միացեալ Նահանգներու նախկին նախագահ Թրումըն հեռատեսիլէն կարգ մը ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրաւ, ըսելով թէ նախագահական աթոռը 1945-ին ինք նուիրած էր զօրավար Այզընհաուըրի.— Իրեն խորհուրդներ տուի եւ ինք ալ ինծի գրեց լաւագոյն նամակը՝ որ կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ զինուորական մը չէր կրնար Միացեալ Նահանգներու Նախագահ ըլլալ : Այդ նամակը տակաւին քովս է :

Թրումըն աւելցուց թէ զօրավար Այզընհաուըր այդ նամակը անձնապէս չէր տուած, այլ՝ լրագրողի մը միջոցաւ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ի՞ՆՉ Է ՋԵԹԱՆ

Լոնտոնի «Օպզըրվըր» թերթէն կը քաղենք ճոն Տէյվիի հետեւեալ յօդուածը, որ գրուած է անգլիացի գիտուններու վերջին մեծ գիւտին — արհեստական արեւի ստեղծման — առթիւ:

Ջրածին ռումբին ուժը խաղաղ նպատակներու համար գործածելու ճամբան այժմ բացուած է: Ահա այն հետեւութիւնը զոր կրնանք հանել Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու մէջ միեւնոյն ժամանակ հրատարակուած գիտական զեկոյցէն:

Իրագործուած աշխատանքին ամէնէն կարեւոր կողմն այն է, որ այս ուժին արտադրութեան համար անհրաժեշտ եղող ջրածինը անհաշուելի քանակով կարելի է ստանալ ովկիանոսներու ջուրէն եւ թերմօ նիւքլէիր ռէաքթէօրներու մէջ գործածուելով, բազմաթիւ դարերու համար լուծել հրանիւթի հարցը:

Այս երկու երկիրներուն մէջ, արդէն իսկ կը բանին գործիքներ, որոնք ջրածինի ծանր կազը բազմաթիւ միլիոններու հասնող աստիճանով կը տաքցնեն: Սակայն այս իրագործումէն շատ աւելի կարեւոր հարցեր եւս լուծուած են, որոնք լայն կը բանան ապագայ յառաջդիմութեանց դռները: Այս հարցերէն ամէնէն կենսականը այն է, որ կարելի եղած է ջեռուցման այս բարձր աստիճանը նոյն մակարդակին վրայ պահել, մինչեւ որ ջերմակորիզային (թերմօ – նիւքլէէր) մըղիչ ուժ մը արտադրուի: Հարուէլի մէջ (որ Անգլիոյ հիւլէական հետազօտութեանց գլխաւոր կեդրոններէն մէկն է) ահա այս է որ տեղի ունեցաւ մօտաւորապէս շաբաթ մը առաջ, երբ Ջեթա անունով գործիքը սկսաւ մղիչ ուժ արտադրել միլիոնաւոր աստիճաններու տաքութեան հասնող ջրածին կազի շնորհիւ, եւ այս ձեւով ընտանեցուցած եղաւ ջրածին ռումբի քայքայիչ ուժը:

Ջեթագործիքը երկուքէն հինգ միլիոն աստիճան տաքութեան մէջ կրնայ պահել ջրածին կազը՝ քանի մը հազարերորդ երկվայրկեան: Այս թիւը որ կրնայ շատ աննշան նկատուիլ հարցէն անտեղեակ եղողներուն համար, ցարդ փորձուած արհեստական արեւի գործիքներուն մէջ մրցանիշ կը կոտրէ: Ջերմակորիզային, մղիչ ուժ արտադրող գործիք մը, ճարտարարուեստի մէջ կարենալ գործածուելու համար պէտք է որ հարիւր կամ աւելի միլիոն աստիճան տաքութեան մէջ պահէ ջրածին կազը՝ առնուազն մէկ երկվայրկեան: Ուրեմն, կը տեսնենք, որ Ջեթան տակաւին աշխատանոցի գործիք մըն է միայն, բայց կարեւորագոյն կէտն այն է, որ ցոյց տուաւ թէ կարելի է աւելի մեծ եւ աւելի տաքութիւն արտադրող գործիք մը շինել իր օրինակին վրայ: Հարուէլի կեդրոնին մէջ արդէն իսկ կը ծրագրեն այդպիսի մեծ գործիքի մը շինութիւնը, որ պիտի սկսի մէկ քանի օրէն:

Ջեթան աշխատած ատեն, ջեռուցուած կազը նէօթրոններով խիտ ռմբակոծում մը կը սկսի: Հարուէլի մէջ աշխատող գիտունները տակաւին կը զգուշանան պաշտօնապէս ըսելու, թէ նէօթրոններու այս արտադրութիւնը թերմօ – նիւքլէէր գործողութեան մը արդիւնքն է, թէեւ, անձնապէս, գրեթէ բոլորն ալ համոզուած են այդ իրողութեան: Բայց այս ուղղութեամբ պաշտօնական յայտարարութիւն մը ընելէ առաջ կ'ուզեն բացարձակ փաստեր ունենալ: Անհրաժեշտ փաստը ձեռք ձգելու համար բաւական է շատ աւելի զօրաւոր ելեկտրական հոսանք մը անցընել գործիքին մէջէն՝ աւելի բարձր տաքութեան աստիճաններ եւ աւելի մեծ թիւով նէօթրոններ ստանալու համար, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ պէտք եղած արձանագրութիւնները կատարել: Այժմ գիտունները կ'աշխատին Ջեթային վրայ աւելի ուժեղ խտացուցիչներ (քոնտանսաթէօրներ) դնելու, որպէսզի կարենան քանի մը միլիոն աստիճան աւելի տաքութիւն ստանալ:

Եթէ աշխատանքները տարուին գիտական բնականոն պայմաններու տակ, եւ եթէ որեւէ արկած չպատահի, գրեթէ ապահով է, որ Հարուէլի գիտունները շուտով պիտի յայտարարեն պաշտօնապէս, թէ Ջեթա գործիքին շնորհիւ թերմօ – նիւքլէէր նէօթրոններ կրցած են արտադրել:

Եթէ հիմակուընէ իսկ այդ հաստատումը չեն ըներ միակ պատճառը այն է, որ տրուած ըլլալով հարցին շուրջ յառաջացուած աղմուկն ու քաղաքական եւ ազգային արժանապատուութիւնը, Հարուէլի գիտունները կ'ուզեն նախապէս հարիւրին հարիւր վստահ ըլլալ՝ որեւէ քննադատութեան կամ հերքումի տեղի չտալու համար:

Մ. Նահանգներու մէջ այս միեւնոյն փորձերը կատարուած եւ միեւնոյն արդիւնքները ձեռք բերուած են, սակայն շատ աւելի փոքր գործիքներու մէջ: Փոխանակ Ջեթայի նման մեծ ու բարդ գործիքներ շինելու, փորձերը կատարած են ելեկտրական հոսանքի ենթարկուած խողովակներու մէջ. ձեռք ձգած են տաքութեան նոյնքան բարձր աստիճաններ, բայց շատ աւելի կարճ ժամանակի տեւողութեամբ: Այդտեղ ալ յառաջ եկած են մեծ թիւով նէօթրոններ, բայց կը կարծուի թէ «սուտ» նէօթրոններ են ատոնք, այսինքն՝ յառաջացած են ոչ թէ ջերմակորիզային գործողութիւններու հետեւանքով, այլ տաք կազին մէջ յառաջ եկած ելեկտրական ու մագնիսական բարդ երեւոյթներու պատճառով:

Այս կարծիքը կրնայ սխալ ըլլալ, բայց Մ. Նահանգներու մէջ ալ, այս հարցին վրայ աշխատող գիտունները շատ զգոյշ են ու չեն ուզեր հաստատումներ ընել՝ առանց բացարձակապէս վստահ ըլլալու իրենց յայտարարութեանց բացարձակ ճշդութեան վրայ:

Պէտք է ըսել, որ գիտական այս մարզին մէջ Անգլիա քայլ մը աւելի առաջ է Մ. Նահանգներէն, մանաւանդ որ Ջեթային նման, բայց այս վերջինէն քիչ մը աւելի փոքր ուրիշ գործիք մըն ալ գոյութիւն ունի այնտեղ՝ Ելեկտրական Միացեալ Արդիւնաբերութեանց աշխատանոցներուն մէջ. այս կեդրոնին գիտունները անմիջական կապակցութեան մէջ են Հարուէլի գիտուններուն հետ: Կը յուսան քիչ ատենէն 10 – 20 միլիոն աստիճանի հասնող ջերմութեան հասնիլ: Բայց, ինչպէս ըսինք, վերջնական յաղթանակը կը կատարուի այն ատեն, երբ կարենան ձեռք ձգել հարիւր միլիոն աստիճանի ջերմութիւն՝ նուազագոյնը մէկ երկվայրկեան տեւողութեամբ:

Ցամենայն դէպս, Հարուէլի գիտական կեդրոնը կրնայ արդար կերպով հըպարտանալ, թէ հետագայ աներեւակայելի յառաջդիմութեանց առջեւ լայն բացաւ գիտութեան դռները՝ իր Ջեթային շնորհիւ:

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

Դանիէլ Վարուժանի Յուշատախտակի պատրաստութիւնը վերջացած ըլլալով, պէտք էր լրջօրէն խորհիլ արժանի շուքով զայն տեղաւորելու մասին, որովհետեւ հազուադէպ առիթ մըն էր ասիկա, նաեւ օտարներուն ծանօթացնելու Վարուժանը մասնաւորապէս, եւ մեր ժողովուրդն եւ իր բազմադարեան մշակոյթը, ընդհանրապէս:

Դժուար չէր քանի մը հոգիով առնել յուշատախտակը եւ տանիլ զետեղել համալսարանի մէկ սրահին մէջ:

Սակայն հարկ էր օգտուիլ յարմար առիթէն Վարուժանի եւ հայ ժողովուրդի շուրջ հետաքրքրութիւն ստեղծելու համար Պելժիոյ համալսարանական շրջանակներու, դրականութեան եւ արուեստներու աշխարհի մէջ: Այս առաջադրութեանց յաջողութեան համար անհրաժեշտ էր ունենալ կազմակերպիչ ուժ մը, որ չփման մէջ գտնուելով հանդերձ տեղական ազդեցիկ անձնաւորութեանց հետ, ունենար սէր եւ նուիրում՝ գործին նըկատմամբ:

Այդ ուժը գտնուեցաւ յանձին գաղութի սիրուած երիտասարդներէն Պ. Խոտի Էմիրզեանի, նախագահը պելժահայ Նորակազմ երիտասարդական միութեան, որու ղեկավարութեան տակ կազմուեցաւ մասնաւոր յանձնախումբ մը, Յուշատախտակին բացումը եւ հանդիսութիւնները լաւագոյնս կազմակերպելու համար: Է. Էմիրզեանի անմիջական գործակիցներն էին Ե. Բամպուքեան եւ Պելժիոյ մէջ հաստատուած ուրիշ ուսանող մը՝ Խոտի Ժախեան, որոնք Ուս. Միութեան ժրաջան ատենապետ՝ Յակոբ Իսկէնտէրեանի հետ, ամիսներու տքնաջան աշխատանքով գլուխ բերին դժուարին այս գործը:

Հարիւրաւոր նամակներ եւ աւելի քան հինգ հազար պրակ, յայտագիր եւ հրաւիրագիր բաժնուած են, շարժման մէջ դնելու համար այն ծանր մեքենան, որ կը կոչուի պետական պաշտօնէութիւն, հետաքրքրութիւն արթնցնելու համար մըտաւորականութեան եւ զանազան անձնաւորութիւններու մէջ:

Վարուժանի եւ հայ ժողովուրդի հասցէին ուղղուած բազմաթիւ համակրական արտայայտութիւններ եղան այնպիսի հեղինակութիւններու կողմէ, որոնք կը կազմեն Պելժիոյ աւագանին: Իր մասնաւոր շահեկանութեանը համար կ'արժէ յիշել վկայութիւնը ծանօթ պատմաբան Փրօֆ. Փիրէնի, որ եղած է միաժամանակ Վարուժանի ուսանողութեան բարեկամներէն.—

« Շատ լաւ ճանչցած եմ Դանիէլ Վարուժանը, որ սերտօրէն կապուած էր եղբօրս՝ Անրի – Խոսարի, որ յետագային իմաստասիրութեան փրոֆէսէօր եղաւ Կանի համալսարանին մէջ: Յաճախ կը տեսնէի Դանիէլ Վարուժանը հօրս՝ Անրի Փիրէնի մօտ, եւ տպաւորուած էի իր մըտաւորական բարձր շուքէն (տիսթէնկսիոն), զգայականութենէն եւ տաղանդէն: Բացարձակօրէն հմայիչ մարդ մըն էր, հին ու ազնուական քաղաքակրթութեան շառաւիղ մը, որ ունէր միաժամանակ անձնական շատ ուժեղ հրապոյր մը:

Ահռելի է խորհիլ որ ան զոհ է եղած այն ամօթալի ջարդին, որ այնքան նահատակներ խլեց ձեր ազգակիցներէն: Ի՛նչ ամօթ մարդկութեան համար:

Մեծապէս ուրախ պիտի ըլլամ, մեծարանքի տուրքս հատուցանելով Դանիէլ Վարուժանի, եւ կը շնորհաւորեմ ձեզ, իր յիշատակը ոգեկոչելու ձեռնարկին համար»:

Համակրական այնքան գրութիւններէն արտադրեցինք այս մէկը միայն, ցոյց տալու համար, որ մեր ժողովուրդը, ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ ունի անկեղծ բարեկամներ:

Յուշատախտակի զետեղման հանդէսին համար Կրթական Նախարարին հովանաւորութեան տակ կազմուեցաւ պատուոյ կոմիտէ մը, որուն կը մասնակցին բազմաթիւ հայասէր անձնաւորութիւններ.

1. Պ. Պ. Լէօ Քոլլար, (Նախագահ), կրթական նախարար:
2. Տոքթ. Փ. Լամպրեքթ (փոխ–նախագահ), վերատեսուչ Կանի համալսարա[illegible]նին:
3. Ա. Մարիէն, Արեւելեան Ֆլան[illegible] կառավարիչ:
4. Փրոֆ. Ժան Տ[illegible] ժիոյ Գիտութ[illegible] Արուեստից Ակ[illegible]
5. Մերֆիրզ, [illegible]
6. Կոմս Ժաք Փիր[illegible] դաւորի քարտուղար եւ Ակադեմիայի անդամ:
7. Փրոֆ. Ժ. Պոնիէ, նախագահ Նուպարեան Հաստատութեան:
8. Փրոֆ. Ա. Հաքար, Կանի ուսումնական խորհուրդի ատենակալ:
9. Ա. Թրոմ, բանակի զօրավար:
10. Ժան Մազիր, վարչական անդամ Նուպարեան Հաստատութեան:
11. Ժագ. Միշէլ, հիմնադիր – նախագահ «Անֆան տը լա Փաթրի» հաստատութեան:
12. Վ. Մուրտիկեան, նախագահ պելժահայ գաղ. վարչութեան:
13. Ա. Մխիթարեան, ընդհ. քարտուղար եգիպտաբանական հաստատութեան:
14. Կոմսուհի տ'Արսքոթ:
15. Ժ. Վիալ, նախագահ «Լը Ֆուայէ տը լ'էքրիվէն»ի:
16. Փիէր Մաազ, Վարուժանի ուսանողութեան ընկեր:

Ասոնցմէ դուրս, Վարչապետը եւ բազմաթիւ ուրիշ նախարարներ ընդունած են իրենց անձնական ներկայացուցիչները ղրկել կան, բացման հանդիսութիւններուն ներկայ ըլլալու համար:

Հարեւանցի ակնարկ մը անուններու այս շարքին վրայ, ցոյց պիտի տայ ձեռնարկին վայելած հովանաւորութիւնն ու գըտած ջերմ ընդունելութիւնը: Տեղական թերթերը, Պրիւսէլի թէ Կանի մէջ, սկըսած են արդէն յօդուածներ յատկացնել Դ. Վարուժանին եւ պատրաստուող հանդիսութեանց: Զանազան թերթերու խմբագիրներէ մասնաւոր հարցարաններ կը հասնին հայ բանաստեղծի կեանքին եւ գործին մասին տեղեկութիւններ խընդրելով:

Ստորեւ՝ հանդիսութեանց պատկերը:— Շաբաթ, 8 Փետրուար, Կանի մէջ տեղի պիտի ունենայ Վարուժանի կեանքին եւ գործին նուիրուած երեկոյ, ուր պիտի խօսի Լիէժ – Անտրէ Մարսէլ. երեկոն կազմակերպուած է Կան քաղաքի Գրողներու Միութեան կողմէ (Փրանսաբարբառ):

Կիրակի, 9 Փետրուար, կէսօրէ ետք ժամը երեքին, տեղի կ'ունենայ Կանի Հա–

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿԸ

Ես բախտ ունեցայ շատ անգամ լինելու այս հոյակապ մարդու մօտ եւ շատ բան լսեցի, որոնցից մի փոքր մասն եմ պատմում այստեղ:

Ամէն անգամ նա սիրով ընդունում էր ինձ. միայն մի անգամ բարկացաւ վրաս եւ դուրս արաւ մօտից: Դէպքը սա է:

1904 թուի մի ամռուայ ընթացքում ես Հայրիկին պատահեցի մի քանի տեղում՝ Թիֆլիս, Ալեքսանդրապոլ, Էջմիածին եւ վերջապէս Խոր – Վիրապի վանքում: Վերջին տեղում ներկայացայ նըրան, ինձ տեսաւ թէ չէ սաստ զայրացած — «Տօ, դուն կը հետեւիս ինձ ամէն տեղ, սատանայ, հայտէ, կորի՛, գնա մօտէս»...

Ես իսկոյն փախայ, բայց երեկոյեան կանչեց ինձ մօտը եւ սիրտս առաւ:

— Տղաս, այսօր սիրտս եկած էր ուրիշ բանի մը առթիւ, բարկութիւնս քու վրադ թափեցի, քանզի գիտեմ, որ դուն Հայրիկին կը սիրես ու անորմէ չես նեղանար. ուրիշներու վրայ չեմ կրնայ բարկանալ. քեզ կը սիրեմ, ատոր համար վըստահ կը բարկանամ վրադ: Յետոյ ծիծաղելով վրայ բերեց .— «Ի՞նչ շատ ման կուգաս Վանայ Ջրտուրտող Թռչունների պէս: Երանի քեզ, երիտասարդ ես, չես յոգնի. լաւ կ'անես, շրջի՛ր, գնա՛, ման եկ ժողովուրդի մէջ, ինչ կայ, չկայ ան է, ան տեղ է, հողին հետ, մեծ է ժողովուրդ սասծդ, մեծ սիրտ ունի, անոր հետ եղիր միշտ եւ քու սիրտդ ալ կը մեծնայ»:

×

Վերջին անգամ Հայրիկին տեսայ 1906 թուի աշնանը. ցաւալիօրէն թոյլ էր եւ գունատ:

— Հիւանդ է Հայրիկը,— սաաց,— շատ չի ապրի Հայրիկը — է՛հ, շատ մարդ կայ պառկած հողին տակ՝ փարաւոններ, արքաներ, հերոսներ, Խորենացի, Նարեկացի, Վիքթոր Հիւկօ... վաղն ալ ես կը պառկիմ հողին քնով: Դուն կուգաս վանքը ու Հայրիկին շիրիմը կը տեսնես, կուլաս, չես լար — այդ չեմ կրնար ըսել, բայց այն ժամ կը զգաս Հայրիկին կարօտը, հոս տեղ ուրիշը նստած կ'ըլլայ ու չես կրնար Հայրիկին հետ խօսել ու ծիծաղել ...

Տխուր նախազգացումով պաշարուած, ուշի ուշով դիտում էի նրան — արծուենի հայեացքը ուր դեռ արեւ կար, հողեթով ձայնը եւ հնադարեան մագաղաթի նման դեղին աջը:

Զգում էի, որ վերջին անգամ եմ տեսնում նրան՝ հայ ժողովրդեան այդ մեծ զաւկին: Մի երկար ու խորին համբոյրով նրա աջն առայ եւ հեռացայ մռայլ ու տխուր:

Ես հաւատացած եմ, որ մինչեւ մահս իմ հոգում անջինջ եւ անաղարտ կը մնայ նա՝ այդ մեծ հայրենասէրը:

Երբեք չեմ կարող մոռանալ նրա հայեացքը, նրա նուիրական ձայնը: Այնպէս խորն է ազդել իմ հոգու վրայ:

Եւ հայ ժողովուրդն էլ չի մոռանայ նրան: Քանի հնանայ այնքան աւելի պիտի պայծառանայ նրա յիշատակը: Նա դարերի միջից պիտի նայէ հայ ժողովուրդին եւ պիտի խօսի նրա հետ հարազատ լեզուով նրա նուիրական իղձերից եւ անմահ նպատակներից:

Ժողովուրդը նրան չի մոռանայ երբեք, որովհետեւ նրա սրտից էր եկել եւ դէպի նրա սիրտն էր գնում:

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ Շաւիլի նորաշէն եկեղեցին լեցուած էր ընկերներով եւ բարեկամներով, որոնք եկած էին յարգելու յիշատակը Շաւարշ Միսաքեանի՝ իր մահուան տարելիցին նուիրուած հոգեհանգստին առթիւ :

Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ տեղի ունեցաւ, յետ պատարագի, հոգեճաշ մը՝ կազմակերպուած տեղւոյն Արդութեան խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէին :

Ընկեր Սահակ Յովհաննէսեան յանուն Շրջ. կոմիտէին իր բացման խօսքին մէջ նախ յայտնեց յարգանքի եւ մեծարանքի անխառն զգացումները Հայութեան մեծ գաւկին, Դաշնակցական անկաշառ ղեկավարին : Ապա, ոգեկոչեց ողբացեալ ընկերոջ յիշատակը, վեր հանելով անոր խիզախ նկարագիրը եւ Հայրենասիրական ոգին : Բացի իր ամէնօրեայ խմբագրականներէն, ըսաւ, որոնք հաճոյքով կը կարդացուէին, տպաւորիչ էր նաեւ իր կենդանի խօսքը : Մեր բեմերու փնտռուած բանախօսն էր : Ֆրանսահայութիւնը երբեք պիտի չմոռնայ զինքը, որովհետեւ բախտորոշ շրջանի մը անիկա դարձաւ առաջնորդ, ճամբայ ցոյց տուաւ գաղթական Հայերուն եւ մեծապէս սատարեց ազգապահպանման գործին : Շաւարշ Միսաքեան երկար տարիներ ապրեցաւ մեր հողին մէջ :

Ճաշէն ետք ընկեր Սահակ Յովհաննէսեան առաջին առթիւ խօսք տուաւ ընկեր Հրանտ Սամուէլի, որ նախ ըսաւ թէ Շաւիլի մէջ ունինք թաղուած ընկերներ եւ Դաշնակցութեան գաղափարին ծառայողներ, ինչպէս Իշխան եւ Իշխանուհի Արղութեան, Բժ. Յ. Տէր Դաւիթեան : Ապա անդրադառնալով ընկեր Շաւարշին, պատկերացուց անոր կեանքը իր երիտասարդ տարիքէն սկսեալ : Յիշեց թէ իր դագաղին առջեւ ընկերները խօսք տուած էին շարունակել իր գործը եւ քալել այն ճամբայէն, զոր գծած էր Յառաջի հիմնադիր – խմբագրապետը : Այսօր ուրախալի է հաստատել որ գործադրուած է այդ խոստումը : Եւ այդ իսկ է լաւագոյն յարգանքը անոր յիշատակին : Ընկեր Հրանտ Սամուէլ, որ մօտիկ գործակիցն ու մտերիմ ընկերը եղած է Շաւարշ Միսաքեան, յիշեց նաեւ «Յառաջ»ի դերը ֆրանսահայ գաղութին մէջ եւ այլուր եւ վերջացուց իր խօսքը՝ անգամ մը եւս բերելով իր յարգանքը անոր յիշատակին եւ կրկնելով թաղման առեն ըսածը — Շարունակել Յառաջը օտար աստղերու տակ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ զայն հրատարակել ազատ հայրենիքի երկինքին տակ :

Ընկեր Պ. Զպուքճեան յիշեց թէ առաջին անգամ ճանչցած էր Շաւարշ Միսաքեանը Պոլսոյ «Արծիւ» գրատան մէջ, երբ դեռ դպրոցական աշակերտ էր : Տարիներ վերջ կրկին հանդիպած էր ընկ. Շաւարշին, Փարիզի մէջ երբ անիկա վաբիչ դէմք էր : Ընկերը շեշտեց թէ Շաւարշ իր «Յառաջ»ով աշխարհ մը ստեղծած էր, «Յառաջ»ի աշխարհը, եւ երբ Շաւարշ մեռաւ, ըսին թէ Յառաջին արեւը մարեցաւ : Ճիշդ է, շարունակեց ընկերը, թէ արեւը մարեցաւ, բայց անոր ճառագայթներէն տաքցած աստղերը կը շարունակեն տանիլ անոր գործը, ներշնչուած իր ոգիով :

Յանուն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան խօսք առաւ ընկեր Գրիգոր Փափազեան : Երիտասարդ ընկերը բացատրեց այն մեծ յարգանքը զոր ունի Նոր Սերունդը հանդէպ իր կնքահօր, քանի որ ինչպէս միշտ շեշտուած է, ան ամէնէն շատ մօտ էր երիտասարդութեան եւ կը գուրգուրար անոր վրայ : Ընկեր Փափազեան ըսաւ որ հակառակ իր տարիքին, ընկեր Շաւարշը կ'ընդունէին իբրեւ Նոր Սերունդի անդամ : Յիշեց յետոյ թէ Նոր Սերունդի երեկոյթի մը, ընկեր Շաւարշ հակառակ իր անհանգիստ վիճակին եկած էր խօսելու, որովհետեւ խօսք տուած էր երիտասարդներուն ; եւ երբ ինք, ընկեր Փափազեանը, ուզած էր զինքը տուն տանիլ, չէր ձգած, ըսելով «դուն հոս աշխատանք ունիս, եւ քու աշխատանքդ իմ առողջութենէս կարեւոր է» :

Խօսք առաւ նաեւ ընկեր Կարպիս Յակոբեան որ իր կարգին յիշեց ընկեր Շաւարշի ընկերական եւ ազնիւ բնաւորութիւնը, աւելցնելով թէ ամէն Հայ որ այսօր հայութեամբ կամ հանրային գործով կը զբաղի, անիկա Յառաջին կը պարտինք :

Խօսք առին նաեւ Տիկին Սաթենիկ Տէր-Դաւիթեան, ընկեր Բենօ, ընկեր Գրիգոր Կիւլեան եւ ամէնէն վերջ ընկեր Կ. Մեհեան :

Ընկեր Մեհեան լրիւ պատկեր մը տուաւ Շաւարշ Միսաքեանին, իբրեւ մարդ, իբրեւ հայրենասէր, իբրեւ հրապարակագիր, իբրեւ Դաշնակցական եւ իբրեւ գրագէտ : Շեշտեց մանաւանդ որ եթէ Շաւարշ Միսաքեան դարձաւ համաժողովրդական դէմք մը, իր խօսքը լսուեցաւ ամէնուն կողմէ եւ ընդունուեցաւ ամէնէն, միակ պատճառն այն էր, որ ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր անիկա բարոյական հեղինակութիւն մըն էր :

Օր. Աստղիկ Քէօսէեան երգեց «Հայրիկ – Հայրիկ»ը, Օր. Շաքէ Յովհաննէսեան արտասանեց Շ. Միսաքեանի մէկ խմբագրականը՝ «Պատնէշին վրայ» : Ընկ. Սահակ Յովհաննէսեան երգեց «Սիրուն Հայրենիքը», ընկեր Բաքոսեան «Անտունին» :

Տէր Յարութիւն քհնյ.ի պահպանիչէն վերջ, յոտնկայս երգուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ը :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

մալսարանի Կեդր. Մատենադարանի սրահին մէջ բացման հանդէսը Վարուժանի անուան Յուշատախտակին : Ներկայ պիտի ըլլան եւ խօսք առնեն պետական եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, ինչպէս [illegible] քերթողի այրին, որ [illegible] Բաղադրանքային : [illegible] ճառերը պիտի [illegible] անկարի առ– [illegible] ազային զրկուլին [illegible] բոլոր գաղութներուն :

— Նոյն օրը, երեկոյեան, Պրիւսէլի մէջ տեղի պիտի ունենայ Վարուժանի եւ հայ մշակոյթին նուիրուած փառատօն, ուր պիտի խօսին Լիւք – Անտրէ Մարսէլ, Շ. Նարդունի, Բ. Թօփալեան, Կ. Փօլատեան, Վահէ Քաչա եւ ուրիշներ :

— Երկուշաբթի, 10 Փետրուար, երեկոյեան, պելժ եւ հայ ուսանողներու կազմակերպութեամբ, տեղի կ'ունենայ Վարուժանի եւ հայ գրականութեան նուիրուած երեկոյ, պիտի խօսի Լիւք – Անտրէ Մարսէլ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ԲԱՄՊՈՒՔԵԱՆ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

«ԿՈՄԻՏԱՍ»

Այս է վերնագիրը հայ մեծ երգահանին մասին եղած առաջին Մատենագիտութեան, որ լոյս ընծայուած է Ա. Միասնիկեան պետական գրադարանին կողմէ :

Գրադարանի նախկին աշխատակիցներէն Նիկոլայ Թէյմուրազեան, աւելի քան տասնըհինգ տարուան մեղուաջան աշխատանքի մը շնորհիւ, կարողացած է ի մի բերել, հաւաքել եւ կազմել Կոմիտասի աշխատութիւններն ու անոր մասին եղած նիւթերը, որոնք սփռուած էին պարբերական մամուլի էջերուն մէջ, իսկ մէկ մասն ալ լոյս տեսած է առանձին գրքերով : Այս Մատենագիտութիւնը, թէեւ համառօտ, կ'ընդգրկէ աւելի քան վաթսուն տարիներու վրայ տարածուող ժամանակաշրջան մը, եւ ամբողջական է՝ հնարաւորութեան ներած սահմաններուն մէջ :

Գրքին առաջին բաժնին մէջ մատենագրուած են Կոմիտասի գրի առած եւ դաշնաւորած ժողովրդական երգերը : Այդ շարքը կը սկսի «Ազգային օրհնէնքով», զոր Կոմիտաս գրած է պատանի հասակին՝ Ճեմարանի աշակերտ եղած ժամանակ : Այնուհետեւ ժամանակագրական կարգով նկարագրուած են անմահ երաժշտագէտին յօդուածները, որոնք վառ կերպով կը վկայեն Հայոց բառ ու բանի, գեղջուկ եւ եկեղեցական երգերու հմուտ գիտակ ու յօրինող Կոմիտասի անսպառ եռանդին ու հայրենանուէր աշխատանքին մասին :

Առանձին գլխու մը մէջ մատենագրուած են Կոմիտասի բանաստեղծութիւնները եւ խմբագրած տաղարանները : Այստեղ ներկայացուած են այնպիսի նիւթեր, ինչպիսին են հայագէտ Մանուկ Աբեղեանի հետ կազմած «Հազար ու մի խաղ» ժողովրդական երգերու առաջին եւ երկրորդ յիսնեակները, իր «Հայ գեղջուկ պար»ը, «Ջնար տետրակ հայ գեղջուկ համերգի»ն, եւայլն :

Գրքին մէջ ընդարձակ տեղ յատկացուած է Կոմիտասի մասին լոյս տեսած գիրքերուն, յօդուածներուն եւ ուսումնասիրութիւններուն : Առանձին գլուխ մըն ալ յատկացուած էԿոմիտասի մասին ռուսերէն լեզուով լոյս տեսած յօդուածներուն :

«Կոմիտաս» մատենագիտութիւնը արժէքաւոր գործ է Կոմիտասի կեանքն ու մեծ վաստակը ուսումնասիրել փափաքողներուն համար :

×

ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻ ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ յիշատակի երեկոյ մը կազմակերպուած է Թիֆլիսի մէջ՝ Վրաստանի գրողներու միութեան տան սրահին մէջ : Սիրանոյշի կեանքին եւ բեմական գործունէութեան մասին զեկուցում կարդացած է այս առթիւ Երեւանէն մասնաւորաբար հրաւիրուած թատերագէտ Ռ. Զարեան : Ապա, Սիրանոյշի մասին յիշողութիւններ պատմած են դերասաններ Ա. Բերոյեան, Լ. Ալլահվերդեան, Պահարէ, Մ. Մարութեան : Իսկ բանաստեղծներ Հ. Կարաեան եւ Ռ. Դաւիդով արտասանած են Սիրանոյշի նուիրուած սեփական բանաստեղծութիւններ :

ԴԱՒԻԹ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ, Ռումանիոյ օփերայի մենակատարներէն, Երեւանի Ալ. Սպենդիարեան օփերային մէջ յաջողութեամբ երգած է «Տրուբադուր», «Եւգենի Օնեգին», «Ռիկօլեթթօ», «Քարմէն», «Սեւիլեան Սափրիչը» օփերաներուն մէջ :

«ՍՈՎ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ի մէջ հրատարակուած յայտարարութենէ մը կ'իմանանք որ Հայաստանի պետական սէմֆոնիկ նուագախումբը Յունուար 16ին համերգ մը տուած է՝ ֆրանսահայ խմբավար Օհան Տուրեանի ղեկավարութեան տակ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՈՒ ՔԻԷՎԻ փինկ – փոնկի ախոյեաններու մրցութիւնը վերջացած է յօգուտ հայ մարզիկներուն՝ 18ի դէմ 20 կէտով :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՄԷՆԻԲԸՆ ԲԸՎԻՒ, Դեկտ.ի թիւը, Հայրենիք հրատարակչականին, Պոսթըն, տարեկան վեց տոլար :

ԱԿՕՍ ի 1957 Նոյեմբերի թիւը, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի հրատարակութեան, Ճեմարանի շրջանաւարտ ուսանողաց միութիւն, Պէյրութ : Տարեկան վեց տոլար :

ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆ, 1957 Դեկտ.ի թիւը, Ամսագիր գրական, կրթական, կրօնական, Պ. Այրէս, պաշտօնաթերթ Հայ. Առաք. եկեղեցւոյ կեդր. վարչութեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ եկեղեցի, 1957, Դեկտեմբեր, պաշտօնաթերթ Ամերիկայի Հայոց Առաջնորդարանի :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

Կ Ա Յ Ծ Ե Ր

ԼԳ.

ԲՈՂՈՔ՝ ՎԱՆԱԿԱՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Այժմ հասկանալի էր ինձ մղդսու յանկութիւնը. նա կամենում էր շահուել իր «խեղճից», որպէս իրան պատկանող սեփականութիւնից, եւ չէր ուզում վարձել վարդապետներից իր համար անօգտաւէտ պայմաններով : Թողեալ այդ, ես մղդսի Թորոսի խօսքերի մէջ նկատում էի ոչ միայն բողոք դէպի վանական աբեղաների հարստահարութիւնը, այլ մի դառն ատելութիւն դէպի նրանց սրբազան անձնաւորութիւնը, որը պէտք չէ լինէր առանց իրական պատճառների :

— Երեւում է, վարդապետները քեզ հետ այնքան լաւ չե՞ն, մղդսի Թորոս :

— Վարդապետնե՞ր... կրկնեց նա խորհրդական ձայնով :— Ի՞նչ կ'ասես, եղբայր, դրանք մարդիկ չեն. խատակ սեւ սատանաներ են... : Դրանք այն մղդսուն հայ կը տան, որ նրանց ամէն ասածին պատասխանէ՝ — «հա» : Բայց մղդսի Թորոսը մէկ դրուստ մարդ է, նա չէ կարող վատ բանին «հա» ասել... :

Առ հասարակ ես նկատում էի, որ մարդիկ այն ժամանակ միայն ջերմեռանդ են դէպի վանքերը եւ վանականները նրա աբեղաները երբ նրանցից հեռու են : Որի ընդհակառակն, ես տեսնում էի, որ վանքերին մերձաւոր ժողովուրդը չափազանց զզուած էր նրանցից : Ի՞նչ էր դրա պատճառը, ես չգիտէի. միայն երեւում էր նրանց մէջ մինչեւ անգամ թերահաւատութիւն այն սրբազան տեղերի մասին, որոնք նուիրական էին ամէն մի հայի համար : Շատ անգամ մի գործարանի կառավարչի վատութիւնը ծնուցանում է յաճախորդների մէջ ատելութիւն դէպի նոյնիսկ գործարանի հիմնարկութիւնը : Արդեօք այս օրինակը չէ՞ր վերաբերում եւ մեր աբեղաներին եւ մեր վանքերին :

Ես երեխայութիւնից ունէի փոքրիկ խորամանկութիւն, սատանայի պէս մտնել մարդու դամարում, եւ որպէս ասում են, նրա ուղեղը թափտալ : Լսելով մղդսի Թորոսի վերջին խօսքերը, թէ վարդապետները այն ժամանակ միայն վարձատրում են վանքի սպասաւորներին, երբ նրանց կամքին հլու ծառաներ են դառնում, որոնք նրանց իւրաքանչիւր խօսքին, որքան եւ վատ լինէր նա, կը պատասխանեն՝ «այո», — ես սկսեցի աւելի հետաքրքիր լինել, թէ ի՞նչ էր պատճառ տուել մղդսու դժգոհութեանը : Նա թէեւ խիստ դժուարութեամբ, այսուամենայնիւ, պատմեց .

Մենք երկու եղբայրներ էինք. իմ պստիկ եղբայրը պսակուեց, մի ամիս չանցաւ. մեռաւ : Նրա հարսը մնաց տանը այրի : Մէկ օր մեր Կարապետ հայր սուրբն ինձ կանչեց իր մօտ, ասաց՝ — «Մղդսի Թորոս, քո եղբօր կնիկը ի՞նչ կ'անէ տանը» : Ես պատասխանեցի՝ — Հայր սուրբ, ծառայ եմ աջիդ, ի՞նչ պէտք է անէ, իմ երեխերքին շորեր կը կարէ, կը կարկտէ, թոնիր կը վառէ, հա, այդպէս տան բաներ կ'անէ : Իմ կնիկը հիւանդ է, իմ երեխերքը նա կը պահէ : Վարդապետն ասաց՝ — Այդ բաներից քեզ ի՞նչ խէր, դու քո եղբօր կնիկն ուղարկիր, թող գայ վանքի ոչխարները կթէ, այս գործից քեզ համար շատ ցահմունք կը լինի. եղից, պանիրից, բուրդից իր համար «քալաֆուր» կ'անէ : Քեզ էլ սուրբ Սքանչելագործի մասունքը կը տամ, կ'երթաս Թաւրիզու կողմերը, կը պտտես» : Ես ուրախացայ, այն ժամանակ մի քանի հարիւր ղուրուշ պարտք ունէի, մտածեցի, հա, Աստուած ողորմաց, պարտքերս կը տամ : Մէկ էլ միտք արի՝ — լաւ, իմ եղբօր կնիկը մէկ ամուսնացած ջահիլ հարս է, հալայ իր մեռելի սեւի մէջն է, ես ինչպէս թողնեմ, որ նա գնայ վանքի ոչխարները կթէ : Կ'ասես թէ, սատանան ինձ խելքից հանեց, ասեցի՝ ի՞նչ կայ, մեր մղդսիների շատերի կնիկներն, հարսերն, վանքին ծառայութիւն կ'անեն, միաբանների համար հաց կը թխեն, նրանց շորերը կը լուան, կը կարկտեն, վանքի պանիրը կը մակարդեն, իւղ կը հանեն, բուրդը կը մանեն, ի՞նչ գլուխդ ցաւեցնեմ – վանքի համար տանտիկնութիւն կ'անեն : Ու այն կնիկների տղամարդիկն աւելի պատիւ ունեն հայր սուրբերի մօտ. լաւ ուտում են, լաւ խմում են, լաւ հագնում են : Ի՞նչու մղդսի Թորոսը նրանցից պակաս մնայ : Ես Կարապետ հայր սուրբի հրամանը կատարեցի. իմ եղբօր կնիկը գնաց վանքի ոչխարները կթելու, ես էլ առայ սուրբ Սքանչելագործի մասունքը, գնացի դէպի Թաւրիզու երկիրը : Իմ ժողովարարութիւնը քաշեց աւելի քան կէս տարի : Երբ դարձայ տուն, տեսնեմ, հարսը չկայ :

— Ո՞ւր է մեր հարսը, հարցնում եմ իմ կնկանից : Նա պատմեց, թէ՝ «հարսն ամէն օր կը դանդատուէր, չէր ուզի վանքը գնալ. հայր սուրբը մարդ կ'ուղարկէր, կը տանէր : Հայր սուրբը կ'ասէր՝ քեզ մղդսի Թորոսն է տուել, որ վանքի ոչխարները կթես, դու քո խզմաթ պէտք է կատարես, մինչեւ նրա գալը» :

ՐԱՖՖԻ

(Տար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդի ընտրութեան (Մարտ 16) ներկայ պիտի ըլլան երեք Ամերիկացիներ ։ 1956ի Ամե-րիկայի նախագահական ընտրութեանց հրաւիրուած էին երեք համայնավարներ ։

ՓԵՐՈՒԻ հարաւային շրջանին մէջ խըռովութիւններ ծագեցան եւ պատերազ-մական վիճակ հաստատուեցաւ։ Երկու մեռեալ եւ 11 վիրաւոր կայ։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Նա-խագահ Այզընհաուըր եւ Արտաքին Նա-խարար Տըլըս թեթեւօրէն հիւանդացած են ։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ 25 մահապարտներ նե-րում ստացան եւ իրենց կեանքը շնորհ-ուեցաւ։ Միւս կողմէ, Ազատագր. Ճակտի մօտ գերի ինկած զինուորներէն ծնողք-ները նամակներ ստացան իրենց զաւակ-ներէն Միջազգ. Կարմիր Խաչի ներկա-յացուցիչին միջոցաւ ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Նախագահ Նասր Փետրուար 21ին Դամասկոս պիտի երթայ ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ մամուլին համաձայն ՄԱԿի ամերիկացի ներկայացուցիչ Լոճ պիտի յաջորդէ Տըլըսի, իբրեւ Արտաքին նախարար ։

ՎԵՆԵԶՈՒԵԼԱՅԻ կառավարութիւնը հրամանագիրով մը չեղեալ նկատեց Դեկ-տեմբեր 15ի ընտրութիւնները, որոնց ըն-թացքին «վերընտրուեցաւ» Նախկին բըռ-նատէր Խիմենեզ։ Նոր ընտրութիւններ պիտի ըլլան ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ճամբու ար-կածներու հետեւանքով 1957ին38.500 հո-գի մեռած է. նախորդ տարուան վրայ՝ 1128 հոգի աւելի նուազ, հակառակ անոր որ ինքնաշարժներու թիւը չորս առ հա-րիւր յաւելում կրած է ։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Փետրուար 4).— Ձոյլ ոսկի 524.000, Նափոլէոն 3680, զուից. 3510, անգլ. 4370, քսան տոլարնոց 178.40, Թղ-թադրամ (զուգահեռական շուկայ) սթեր-լին 1210, տոլար 449, զուից. 106.50, պելժ. 8.9։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վալանսի մէջ մեր բաժանորդները կըր-նան իրենց վճարումները ընել ընկեր Կա-րապետ Սիմոնեանի ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակո-միտէն, «Յառաջ» խումբ, Նոր Սերունդ եւ Կ. Խաչը կը ծանուցանեն թէ՝ այս կի-րակի առաւօտեան ժամը 11ին հոգեհան-գստեան պաշտօն պիտի կատարուի Շա-ւարշ Միսաքեանի մահուան առաջին տա-րելիցին առթիւ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լու-սաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քէքէվեան Ալեքսան, Կա-րապետ եղբայրներ եւ զաւակները, ինչ-պէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Սուքիասեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրելի հօրաքրոջ՝

Օր. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՔԷՔԷՎԵԱՆԻ

մահուան տարելիցի առթիւ պիտի մա-տուցուի Ս. պատարագ, այս Կիրակի ա-ռաւօտ, Սէն Լու Կրան Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀՐԱՒԷՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Ողջատախտամ Ընկերակ-ցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, 15Փետր. Շաբաթ օր, կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, 32 բիւ տը Թրէվիզ ։

Այս ժողովը ի զօրու ըլլալու համար անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, այս պատճառաւ եւ մանաւանդ նկատի առնե-լով օրակարգի կարեւորութիւնը բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ստիպողական ներկայութիւն այս արտակարգ ժողովին։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Անտիյլի մէջ անբուժելի-ներու 20 անկողիննոց յաւելուածական շէնքի մը կառուցման առթիւ վարչական խորհուրդին որոշած փոխառութեան վա-ւերացումը ։ ԿՆԻՔ

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի (9 Փետրուար) Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբար-ձութիւնը, որոշած է յաւէտ ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեանի Ա. տարելիցին առ-թիւ յիշատակը վերակոչել եւ հոգեհան-գստեան մասնաւոր պաշտօն կատարել Ս. եկեղեցւոյս մէջ ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո-միտէն կը ծանուցանէ թէ ողբացեալ Շա-ւարշ Միսաքեանի մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի ։

ԽԻՍՏ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դա-սախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, Շա-բաթ (Փետրուար 8) երեկոյ ժամը 8.30-ին, Սօսիէթէ Սավանթի ԱՇ սրահին մէջ ։ 28 բիւ Սէրփանթ, մէթրօ Օտէօն ։

Կը դասախօսէ ընկ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Այս դասախօսութեան կը հրաւիրուին «Նոր Սերունդի» հին ու նոր անդամները, ինչպէս նաեւ ուսանողական միութեան ե-րիտասարդները ։

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Թատերական ներկայացումը տեղի պի-տի ունենայ, Կիրակի, Փետրուար 23ին, ժամը 15.30ին, դպրոցին թատերասրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Արհեստաւոր երիտասարդ մը, (սու-տիւր – մոնթաժ – կառքի մեքանիկ կամ թուրնէօր)։ Դիմել Պ. Օննիկ Սարեանի, 47 բիւ Ֆելիքս, Քոլոմպ ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորներ եւ գործաւորուհիներ այր մարդու բայէօրի համար (Պել մըզիւր)։ Դիմել՝

DAVID
68 bis, Rue Réaumur, Paris

ՏՈՒՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Վարձու յարկաբաժին մը կը փնտռուի, 1 – 2 սենեակ, խոհանոցով, Փարիզ կամ արուարձանները ։ Դիմել Օննիկ Սար-եան, (Գայմաքեան), 47 բիւ Ֆելիքս, Քո-լոմպ, (Սէն)։

ՊՐԻՒՍԵԼԻ ՄԵԿՆՈՒՄԸ

Պ. Նուպար Յովհաննէսեանի մօտ ար-ձանագրուողներէն կը խնդրուի կիրակի առաւօտ ամէնէն ուշը ժամը 7.45ին ըլլալ Կառ տիւ Նորի Կրանտ Լինեըին առջեւը։ Վերադարձ Պրիւսէլէն կիրակի՝ գիշեր 0.40, Փարիզ ժամանում 6.41, կամ եր-կուշաբթի իրիկուն ժամը 19ին, Փարիզ ժամանում ժամը 23ին ։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Ընդհ. ժողովէն առաջ, Վարչութեան վերջին ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս հինգշաբթի, ժամը 18ին, սովորական հաւաքատեղին։ Անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։

ՀԱՅԱԾԽՍ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, ժամը 9.45ին Գերպ. Հ. Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ պիտի մատուցանէ ձայնաւոր պատարագ Սէն Սենֆօրիէնի ե-կեղեցիին մէջ (Փլաս Սէն Սենֆօրիէն)։

Երգչախումբը կը ղեկավարէ Պ. Վ. Տէ-վէճեան ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մի-նասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս ուր-բաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատե-ղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ԱՆԻԷՌ – ԲՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ եւ Շաւարշ Միսաքեան խումբերու ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, կայարանին դիմացի սրճա-րանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՓԱՐԻԶ.— Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը անցեալ շաբթուայ ընթացքին ստացած նուէրներու առթիւ եղած թիւրիմացու-թեան առթիւ ներողութիւն կը խնդրէ Պ. Մարգար Ադամեանէ իր արժանապատ-ուութիւնը վիրաւորած ըլլալուն համար, անհասկացողութեան դժբախտ պատճա-ռով եւ կը խնդրէ որ բարեհաճի վերստա-նալու յիշեալ գումարը ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԾԻԾԱՂԻ ԳԻՇԵՐ

Երկուշաբթի, 24 Փետրուար 1958, ժամը ճիշդ 9ին

Théâtre Paul - Faralicq, 21, Rue Yves Toudic (République)

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ
կը ներկայացնեն երկու ծիծաղաշարժ կատակերգութիւններ

ԱՅԾ Է ԹԷ ԿԻՆՍ Է Երկու արար եւ
ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ Երեք արար

Օր. Շուշան Գէորգեան, Օր. Նոյեմի Շահինեան, Նուբիան Մարգարեան
Նազարէթ Պշտիկեան, Լեւոն Սապունճեան եւ երիտասարդ նոր ուժեր
Մուտքի սովորական գիներ։ Տոմսերը կը ծախուին՝ Գրատուն Հրանդ Բալուեան
43, Rue Richer, Paris 9e PRO 25-46

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 23, կիրակի օր, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ՕԹԷԼ ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ
Նախագահութեամբ

MONSIEUR ROBERT LECOU
Garde des Sceaux, Ministre de la Justice

Երկու նուագախումբ. առաջնակարգ աթրաքսիոններ
Մուտքը 600 ֆրանք։ Կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռ
ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները պէտք է գրաւուած ըլլան մինչեւ ժամը 19.30ը, որմէ վերջ որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձնուիր ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 7 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8113 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3914

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱԿԱՆՆ ՈՒ ՊԱՐՏԵԱԼԸ

«Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան» հանդէպ դիրք չճշդեցին դեռ արեւմտեան պետութիւններն ու Խորհրդային Միութիւնը։

Տարակոյս չկայ, որ օրուան յաղթականն է ընդդապետ Նասըր, Եգիպտոսի անժխտելի տէրն ու տիրականը ու միացեալ Հանրապետութեան վաղուան անմրցակից նախագահը։

Պարտուողն է — ամէնէն առաջ — Անգլիա, Եգիպտոսի ամենակալ խնամատարը՝ 1882էն մինչեւ 1952, ամբողջ եօթանասուն տարի։

1914 – 18ի պատերազմին Եգիպտոսի հողին վրայ էր կազմուած անգլիական այն հսկայ բանակը, որ 1917ին, մանաւանդ 1918ի աշնան ջախջախիչ պարտութեան ենթարկեց օսմանեան «մեծազօր» կայսրութեան զօրաբանակները, Արաբիոյ եւ Սինայի թերակղզիներէն մինչեւ Տաւրոսեան լեռները քշելով Թուրքերը։

1939 – 45ի պատերազմին դարձեալ Եգիպտոսի անգլիական բանակներն էին, որ կասեցուցին Ռոմմէլի զինուորները Աղեքսանդրիոյ արեւմուտքը, առաջքն առնելով գերմանական թափանցումին՝ կարմիր ծովէն մինչեւ Պարսից ծոց։

Անգլիան էր, որ ազատագրած էր Հիճազի, Եմէնի, Պաղեստինի, Իրաքի, Յորդանանի, Սուրիոյ ու Լիբանանի Արաբները թրքական լուծէն եւ ատոնց անկախութեան հասցուցած զանոնք։

Մինչեւ 1945 Անգլիոյ աստղը կը փայլէր արաբական աշխարհին մէկ ծայրէն միւսը, նոյնիսկ Սուրիոյ ու Լիբանանի մէջ — ուր Ֆրանսա ա՛յնքան զոհողութիւններ էր ըրած։ (1860էն ի վեր Լիբանան տեղական ինքնավարութիւն կը վայելէր շնորհիւ Ֆրանսայի)։

Շփացած այս յաջողութիւններէն, Անգլիա երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ եւս ուզեց շարունակել արաբական – իսլամական երկիրներու պաշտպանի դերը։

«Արաբական Լիկա»ն կազմուեցաւ նախաձեռնութեամբ Անգլիոյ։ Կնքահայրն էր արտաքին նախարար Իտըն։ Անգլիա կը յուսար միահեծան իշխել Միջին Արեւելքի երկիրներուն վրայ, ֆրանսական ազդեցութիւնը չէզոքացնելէ վերջ։

Սակայն չարաթը ուրբաթէն առաջ եկաւ։

Իր մենամոլական մեծամիտ ծրագրին առաջին զոհն ինք եղաւ։

Ազգայնական զգացումը հետզհետէ ծաւալ գտաւ «Լիկա»յի անդամ երկիրներուն, ու ամէնէն առաջ Եգիպտոսի մէջ, որ կեդրոնը դարձաւ համարաբական շարժումին։

«Վաֆտ»ը 1947ի Հոկտեմբերին չեղեալ նկատեց 1936ի անգլեւեգիպտական դաշնագիրը, որով Եգիպտոս անկախութիւն ստացած էր՝ որոշ սեղմումներով։

Քանի մը տարուան աշխատանքին ա՛րդիւնքն այն եղաւ, որ թունդ ազգայնական տարրերն ու երիտասարդ զինուորականները յաջողեցան 1952ի յեղափոխութեամբ նոր վարչաձեւ մը հաստատել Եգիպտոսի մէջ։ Դուրս քշեցին անգլիական զինուորները Սուէզի շրջանէն՝ աճապին հարուած հասցնելով Անգլիոյ դարաւոր հմայքին՝ աշխարհի այդ մասին մէջ։

1956ի Յուլիսին Սուէզի Ջրանցքի տնտեսական ընկերութեան ազգայնացումը եւ նոյն տարուան աշնան անգլեւֆրանսական դժբախտ ձեռնարկը Եգիպտոսի դէմ սատիճան մը աւելի վարկաբեկեցին արեւմտեան երկու մեծ պետութիւնները յաչս Արաբներուն եւ բարձրացուցին ընդդապետին հմայքը։

Այդ թուականէն սկսեալ եւ ամբողջ 1957ի ընթացքին երկու նոր մրցակիցներ — Խորհրդային Միութիւնն ու Միացեալ Նահանգները — ամէն զոհողութիւն ըրին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի բաց ձգած դիրքերը գրաւելու եւ արաբական աշխարհը սիրաշահելու համար։

Այդ մրցակցութիւնը վերջ գտած չէ դեռ։

Ընդդապետ Նասըր շահագործեց երկու կողմերն ալ եւ յարմար առիթէն օգտուեցաւ ամրապնդելու համար իր դիրքը՝ քանի այդ հսկայ ուժերէն մէկը կամ միւսը իր ազդեցութեան չէր ենթարկած Արաբական Լիկայի երկիրները։ Սպասելը վտանգաւոր էր իրեն համար։

Ճարպիկ դիւանագիտութեամբ մը կատարուած իրողութեան առջեւ դրաւ աշխարհը։

Անգլիա պարտուած էր վերջնապէս։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՄԻԱԿ ԹԵԿՆԱԾՈՒ՝ ՆԱՍԸ

269 ՀՈԳԻ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒԱԾ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Դամասկոս վերադառնալով Սուրիոյ Հանրապետութեան Նախագահ Քուաթլի Խորհրդարանին յայտնեց թէ կազմուած էր «Միացեալ Արաբ Հանրապետութիւնը»։ Քուաթլի նոր պետութեան նախագահութեան միակ թեկնածու ներկայացուց Նասըրը։

Խորհրդարանը միաձայնութեամբ վաւերացուց Սուրիա – Եգիպտոս միութիւնը։

Իր կարգին ընդդապետ Նասըր եգիպտական Խորհրդարանին յայտարարեց, թէ նոր պետութիւնը ծնած է եւ Փետր. 21ին տեղի պիտի ունենայ նախագահի ընտրութիւն։

Մանրամասնութիւններ տալով միացեալ պետութեան սահմանադրական ծրագիրներուն մասին, Նասըր յայտարարեց թէ Միացեալ Արաբ Հանրապետութիւնը պիտի հիմնուի 17 կէտերէ բաղկացած համաձայնագրի մը վրայ։

Նախագահ Քուաթլի գրեթէ նման յայտարարութիւն մը ըրաւ Դամասկոսի Խորհրդարանին մէջ։

Միւս կողմէ Եմէնի գահաժառանգ իշխանը՝ էլ Պատր, Գահիրէ գնաց խորհրդակցելու համար իր երկիրն ալ Միացեալ Հանրապետութեան կապելու խնդրին շուրջ։ Էլ Պատր մասնակցեցաւ եգիպտական Խորհրդարանի ժողովին եւ լսեց Նասըրի ճառը։

Միացեալ Հանրապետութիւնը երկու շրջան պիտի ունենայ. սուրիական ու եգիպտական, եւ իւրաքանչիւր շրջանին մէջ՝ գործադիր մարմին մը, որուն նախագահը պիտի որոշուի Հանրապետութեան Նախագահին կողմէ։

Երկրին բացարձակ իշխանութիւնը պիտի վստահուի Հանրապետութեան Նախագահին, որուն պիտի օգնեն նախարարները. այս վերջիններն ալ պիտի ընտրուին Նախագահին կողմէ։ Պետութիւնը պիտի ունենայ մէկ դրօշակ, մէկ բանակ եւ «իր զաւակները հաւասար պիտի ըլլան իրենց իրաւունքներուն եւ պարտականութիւններուն մէջ»։

Միացեալ պետութեան ի նպաստ ցոյցեր եղած են նաեւ Լիբանանի մէջ։ Թրիփոլիի դպրոցներուն աշակերտները քաղաքին փողոցներէն տողանցած են, Նասըրի եւ Քուաթլիի անունները կրկնելով եւ այս ձեւով տօնած են Սուրիա – Եգիպտոս միութեան յայտարարութիւնը։ Շուկաներն ալ փակ մնացած են։

Հարաւային Լիբանանի մէջ բանուորները գործադուլ ըրած են։

Պէյրութի մէջ ալ մահմետական ուսանողները դպրոց չեն գացած։

Բոլոր ցոյցերն ալ եղած են խաղաղօրէն. ոստիկանութիւնը ոչ մէկ տեղ միջամտութիւն ըրած է։ Ո՛չ մէկ միջադէպ։

Միւս կողմէ, թրքական մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Սուրիա – Եգիպտոս միութեան յայտարարութեան առթիւ խռովութիւններ ծագած են Սուրիոյ զանազան շրջաններուն եւ մասնաւորապէս Արեւմտեան շրջանին մէջ։ Ժողովուրդը բախում ունեցած է ոստիկանութեան հետ։

Մինչ այս մինչ այն Գահիրէի ձայնասփիւռը յայտարարեց, թէ Եգիպտոսի Պատերազմական նախարար Ապտէլ Հաքիմ Ամէր Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար նշանակուած է։

× Գահիրէի մէջ 269 հոգի թունաւորուեցաւ «եւրոպական հաց»էն։ Ճերմակ հաց ունեցողները փողոց թափեցին իրենց պաշարը։ Առողջապահական սպասարկութիւնները անմիջապէս գործի անցան եւ թունաւորուած անձերը փոխադրեցին հիւանդանոց։ Առջի առաւօտ մեռելներու թիւը քանի էր։ Ձայնասփիւռը անդադար կը յայտարարէր որ ճերմակ հաց չուտէ

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Օրը Օրին

ՄԵՆՔ ԼԵԶՈՒ ՉՈՒՆԻՆՔ

— Թուրքիոյ զոհացում պէտք է տալ, Կիպրոսի հարցին մէջ, որովհետեւ եթէ ան յուսահատի, կրնայ չէզոքութիւն յայտարարել ու հեռանալ Ատլանտեանի Դաշնակցութենէն եւ Պաղտատի Զինակցութենէն... Այն ատեն աղէտ մը պատահած պիտի ըլլայ... Ռուսերուն ճամբան փակող պատնէշը քանդուած պիտի ըլլայ...

Այսպէս կը բարբառի Բրիտանական դահլիճին նախկին անդամներէն, լորտ Սոլզպըրի, որ մեզի շատ ծանօթ լորտ Րապըրթ Սեսիլի ընտանիքին շառաւիղներէն մէկն է։ Եթէ մոռցած էք, յիշեցնեմ որ այս վերջինն ալ մեր հին օրերու «սիրահար»ներէն մէկն էր։ Ինքն էր որ կը յայտարարէր 1918ի Նոյեմբերի 18ին, Լորտերու ժողովին մէջ.

— Թոյլ պիտի չտանք որ Թուրքերը, որոնք այնքա՛ն չարիքներ գործած են, նորէն տակ առնեն Հայերու պապենական ժառանգը։ Հայաստան, երբեք, բաժան բաժան պիտի չըլլայ, այլ պիտի նկատուի անբաժանելիի ամբողջութիւն մը... Յանուն կառավարութեան, կրնամ յայտարարել թէ շատ յուսախաբ պիտի ըլլամ, եթէ թրքական տիրապետութենէն ստուեր մը կամ հիւլէ մը մնայ Հայաստանի մէջ...

Հիմա, իր ազգականներէն մէկը կը պաշտպանէ «այնքան չարիքներ գործած» Թուրքին դատը, Կիպրոսի մէջ։

Բայց, Թուրքերը իրա՞ւ դատ ունին միջերկրականեան կղզին մէջ։ Չեմ կարծեր։ Կղզին ունի 400.000 Յոյն եւ միայն 80.000 Թուրք։ Նիւ Եորքի երկնաքերներուն տակ կ՚ապրին քանի մը միլիոն Հրեաներ, Իտալացիներ եւ Իրլանտացիներ, բայց այդ բազմութիւններէն ոչ մէկը տէր կը ներկայանայ լուսացցուղ ոստանին։

Երկու տարի առաջ էր որ Անգարայի արտաքին պաշտօնատան ներկայացուցիչը, Ահմէտ Զօրլու — հիմա, նախարար— «զօրլու» ճառ մը խօսեցաւ ու յայտարարեց որ եթէ Հելլէններուն ինքնավարութիւն տրուի կամ կղզին Յունաստանի կցուի, «կ՚երթանք կը զրաւենք»։ «Կիտէրիզ ալըրըզ, էֆէնտիմ»։

— «Քըպրըզ»ը մեր սահմաններէն միայն 40 փարսախ հեռու է... Ծովուն տակէն, մեր հողերուն կցուած է... Հետեւաբար մեզի կը պատկանի...

Եթէ մենք ալ լեզու ունենայինք — ունէի՛նք ժամանակին, բայց կտրեցին — կրնայինք պատասխանել.

— Հայկական բարձրաւանդակը ոչ թէ ծովուն տակէն, այլ հողին տակէն ու վրայէն կցուած է այսօրուան մանրանկար Հայաստանին... Հետեւաբար անոր կը պատկանի...

Բայց, ինչպէս ըսի, մենք անլեզու բազմութիւն մըն ենք։ Որովհետեւ, մենք Մոսկուայի կամ Երեւանի մէջ, մեր դատը պաշտպանող լորտ Սոլզպըրիներ չունինք։

Լորտ Սոլզպըրի շատ լուրջ մէկն է։ Եւ Պահպանողական։ Իր այս վերջին առաքինութիւնը կը շեշտեմ, որովհետեւ, երբ Անգլիացին Պահպանողական է, «ռովին մարմնով» Թուրքին բարեկամ է ու երբեք չի մոռնար Չըրչիլի 1939ի ազդարարութիւնը.

— Մենք ո՛չ մէկ ատեն Թուրքին դէմ եղած ենք...

Հակառակը պնդողը միայն Հայ մը կրնայ ըլլալ։

Մէկ բան անհասկնալի է, մեզի համար — լորտ Սոլզպըրիները իրա՞ւ կը հաւատան թէ Թուրքերը, մետասաներորդ ժամուն, Դաշնակիցներուն կողքին պիտի կռուին։ Կամ, իրա՞ւ կը հաւատան թէ անոնք «պիտի դիմանան՝ մէկ օրէն աւելի» երբ հարուածը իջնէ...

Ազնուական լորտը կը պաշտպանէ անպաշտպանելի — եւ անգոյ — դատ մը։ Եթէ հրապարակ իջած է արդար դատեր պաշտպանելու համար, թող աչքերը դարձնէ Արարատի կողմը ու նորէն կարդայ Սեւրի դաշնագիրը, որուն տակ կը փայլի Նորին Վեհափառութեան ստորագրութիւնը։ Եւ յիշէ իր հանգուցեալ ազգականին կարծիքը՝ Թուրքին մասին։

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի Սէյլանի դեսպանատան մէջ, տեղի ունեցած տօնակատարութեան մը առթիւ կազմակերպուած ընդունելութեան, Անաստաս Միկոյեան յայտարարեց.— «Խորհրդային Միութիւնը կը յուսայ թէ ներկայիս աշխարհի հանրային կրածիքը պէտք եղածին չափ պատրաստուած է որպէսզի ժողովներ գումարուին՝ եւ հարկ եղած պայմանները ըստեղծուին խաղաղութեան համար»։

Փոխ – վարչապետը աւելցուց թէ կը շնորհաւորէ Սէյլանը իբրեւ «մէկը այն նոր ժողովուրդներէն, որոնք իրենք զիրենք ազատեցին օտար լուծէն»։ Միկոյեան չեշտեց նաեւ թէ կան «քանի մը» ոչ խաղաղասէր կառավարութիւններ, որոնք չեն ուզեր «խօսիլ». կան բազմաթիւ ուրիշներ ալ որոնք կ՚ապրին խաղաղ համակեցութեան մը համար։

Համաձայն միջազգային աղբիւրներուն Միկոյեանի յայտարարութիւնները ձեւով մը կը պարզեն Այզընհաուըրի ուղղուած նամակին յետին միտքը։

«Կը յուսամ թէ այլեւս պատերազմ չըլլար աշխարհի վրայ» յայտարարեց Միկոյեան։

Երբ կը հարցուէր թէ ի՞նչ կը մտածեն ամերիկեան արբանեակին մասին, Միկոյեան ըսաւ.— «Շատ ուրախ ենք»։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԺԷՔՆԵՐԸ

Քաղաքական եւ յեղափոխական կուսակցութիւն մըն է Դաշնակցութիւնը գերազանցապէս :

Կազմուած է հայ ժողովուրդի ազատութիւնը ձեռք բերելու եւ ապահովելու համար Հայուն ներկան ու ապագան. անոր գոյութիւնը՝ իր թշնամիներուն դէմ :

Ազատագրական այս պայքարի ընթացքին, ան դիմած է կարելի բոլոր միջոցներուն,— օրինական, մարդկայնական, գաղափարական, քաղաքական եւ այլն,— պահելու համար մեր ժողովուրդին ֆիզիքական գոյութիւնը, անոր բարոյականը եւ մշակոյթը :

Իր անհաւասար պայքարին մէջ, երբ անկարելի եղած է բռնակալ ու յետադէմ ուժերուն չարիքները զսպել, հարկադրաբար Դաշնակցութիւնը դիմած է նաեւ յեղափոխական միջոցներու, զէնքի ու բազուկի, ըմբոստութեան ու փոխադարձութեան, պաշտպանելու համար հայ ժողովուրդը. անոր կեանքն ու ինչքը, պատիւն ու բարոյականը. ազգային բոլոր արժէքները, շօշափելի թէ անշօշափելի :

Զօրացնելու համար Հայուն դիմադրական կարողութիւնը, խորացնելու համար անոր գիտակցութիւնը, Դաշնակցութիւնը ջանացած է, որ մեր ժողովուրդը զարգանայ ամէն կերպով :

Նախ կազմակերպէ իր ուժերը՝ ինքնապաշտպանութեան համար. ապա շարժման մէջ դնէ իր հոգեկան ու իմացական ուժերը, ստեղծագործելու համար :

Այս զոյգ գաղափարականներով առաջնորդուած է Դաշնակցութիւնը :

Աշխատած է արթնցնել Հայուն գիտակցութիւնը, արժանապատուութեան ու ազատութեան զգացումը, եւ յեղաշրջել, յեղափոխել անոր միտքը՝ ինքզինք պաշտպանելու համար բազուկով ու հոգիով :

Մարմնին հետ միտքը, ֆիզիքական դիմադրութեան հետ իմացական ու հոգեկան դիմադրութիւն ,— ահա իր ըմբռնումը ազգապահպանման: Այս ըմբռնումով, այս փիլիսոփայութեամբ է որ Դաշնակցութիւնը, էապէս քաղաքական կուսակցութիւն, զբաղած է նաեւ ոչ-քաղաքական հարցերով: Դիմած է յեղափոխական միջոցներու, զէնքի ու կռուի, բայց նաեւ խաղաղ միջոցներու, լուռ աշխատանքի :

Զինած է ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան համար, բայց սպառազինած է զայն նաեւ մտքով ու հոգիով. գրով ու գիտութեամբ: Օգտագործած է, ըստ յարմարութեան, կամ յաճախ միաժամանակ, զէնքն ու գիրքը :

Մեր յեղափոխական գործունէութեան ամէնէն տաք շրջաններուն իսկ, Դաշնակցութիւնը, զէնքին ու վառօդին հետ, գիրք ու գիտութիւն բաշխած է. գրադարան ու դպրոց հաստատած է: Ֆետայիներուն հետ գործիչներ եւ ուսուցիչներ պատրաստած է :

Իր առաջնակարգ դէմքերէն շատերը, սկսելով իր հիմնադիրներէն, ուսուցիչ եղած են, ոչ թէ հաց ճարելու համար, այլ Հայ պատրաստելու համար: Զաւարեանը եւ Ռոստոմը ուսուցիչ եղած են, Տարօնէն Էրզրում ու Պոլիս, շատ ուրիշներու կարգին :

Դաշնակցութիւնը ոչ միայն մարտիկներ ու ֆետայիներ հաւաքած է իր դրօշին շուրջ, այլեւ մտաւորականներ, գնահատելով մտքի արժէքները, գրականութիւնը իր բոլոր ճիւղերով: Իր գործիչներէն շատերը գրող եղած են, ինչպէս շատ մը գրողներ ու գրագէտներ, բանաստեղծներ ու արուեստագէտներ եղած են դաշնակցական գործիչներ, պաշտօնական թէ անպաշտօն :

Այնքան հմայիչ եղած են իր ազգային նպատակները, այնքան վսեմ ու ազգաշունչ՝ իր գաղափարականները, որ հայ մտաւորականները, մեծագոյն մասով, Դաշնակցութեան գաղափարական հնոցին շուրջ խմբուած են, ի հարկին զոհուելու համար յօժարակամ :

Դաշնակցութեան ցոյց տուած այս քաջալերանքին ու գաղափարական գեղեցկութեան համար է, որ, վերջին 60ամեակին, կրնանք ըսել, հայ մտաւորականութեան առնուազն երեք չորրորդը – ուսուցիչ, գրագէտ, բանաստեղծ, գործիչ — եղած է կամ Դաշնակցական եւ կամ ջատագով անոր ոգիին ու ձգտումներուն :

Ակնարկ մը՝ միայն Ապրիլեան զոհերուն վրայ՝ կը բաւէ հաստատելու համար իրողութիւնը :

Աւելին դեռ :

Դաշնակցութիւնը, թէեւ քաղաքական ու յեղափոխական կազմակերպութիւն, զբաղած է նոյնիսկ հայ վանքերու եւ եկեղեցիներու գործով. անոնց զարգացումով ու պաշտպանութեամբ :

Կը հաւատայ, թէ կրօնքը անհատական խղճի գործ է, անշուշտ. ինչպէս կը յայտարարէր Խրիմեանն իսկ, ինչպէս կը պատգամէ Ամերիկեան Սահմանադրութիւնն ալ: Սակայն, առանց կրօնական հարցերով ոգեւորուելու, պայքարած է ու կը պայքարի անոնց դէմ, որոնք կրօնքը կը չահագործեն, ժողովրդական բազմութիւնները խաբելու կամ դրդելու համար:

Կրօնական կազմակերպութիւն մը չէ եղած եւ այսօր ալ չէ Դաշնակցութիւնը. ոչ ալ Եկեղեցական Միութիւն մըն է. բայց պաշտպան է կրօնական ազատութեան եւ մասնաւորաբար ազգային, Հայ Եկեղեցւոյ գոյութեան ու գործունէութեան, եթէ ան, եկեղեցին, ծառայէ հայ ժողովուրդի զարգացման ու պահպանման, ինչպէս ծառայած է դարերով :

Այս ոգիով, սրտանց ու արիութեամբ պաշտպանած է Էջմիածինը, երբ ցարական բռնակալութիւնը գրաւած է անոր կալուածները եւ փակած հայ դպրոցները 1903ին :

Եւ այս ոգիով է, որ կը պայքարի Խորհրդային բռնակալութեան դէմ, որ Հայ Եկեղեցին կը քանդէ, ոչ միայն իբրեւ կրօնական հաստատութիւն, այլեւ իբրեւ ազգային հաստատութիւն: Եւ կը ջլատէ հայ եկեղեցականութիւնը, իր նպատակներուն ծառայեցնելու համար զայն :

Դաշնակցութեան հակառակորդները, կարմիր թէ կանանչ, յառաջդիմական թէ յետադիմական, կը չահագործեն Հայ Եկեղեցիին անունը եւ կը զարմանան, որ Դաշնակցութիւնը եկեղեցիով կը զբաղի :

Դաշնակցութիւնը, սակայն, միշտ ըզբաղած է Հայ Եկեղեցիով, հաւատարիմ պահելու համար զայն իր կոչումին, որ հայութեան հոգեկան ու ազգային զարգացման ծառայութիւնն է :

Պայքարա՞ծ է եկեղեցականներու դէմ. անշուշտ, անոնց դէմ սակայն, որոնք շեղած են իրենց կոչումէն. որոնք անարժան եղած են իրենց կեանքով ու գործունէութեամբ. բայց յարգած է հին ու նոր այն եկեղեցականները, որոնք ծառայած են հայ ժողովուրդի հոգեկան ու իմացական զարգացման, ազգային ազատութեան ու արժէքներուն: Հա՞րկ է անուններ տալ, Խրիմեանէն սկսած մինչեւ Եղիշէ Դուրեան :

Բութ ու անմիտ պէտք է ըլլալ, չըմբռնելու համար այս պարզ իրողութիւնը, Դաշնակցութիւնը կոչելով «հակաեկեղեցական», անոր համար որ անարժան եկեղեցականներու դէմ պայքարած է ու կը պայքարի :

Դաշնակցութիւնը պայքարած է ու կը պայքարի այսօր ալ, նաեւ հայ գրողներու, գրագէտներու, հրապարակագիրներու դէմ, երբ անոնք շեղած են կամ կը շեղին իրենց կոչումէն, ուրեմն հայ գրին ու գրականութեա՞ն ալ դէմ պիտի նկատենք Դաշնակցութիւնը, երբ ամէնէն շողշողուն գրագէտներն ու հրապարակագիրները, բանաստեղծներն ու արուեստագէտները իր գաղափարական դրօշին տակ ծաղկած են :

Դաշնակցութիւնը միշտ ալ եղած է հայ ժողովուրդին հետ, պաշտպան՝ հայկական արժէքներուն, որոնց կարգին՝ հայ գրին, մշակոյթին ու եկեղեցիին, որոնք հզօր ազդակներ են հայ ժողովուրդի պահպանման ու զարգացման, մանաւանդ մեր պայմաններուն մէջ :

Այսօր ալ նոյնն է իր դիրքը: Կեցած է կողքին ազատատենչ Հայութեան, որուն դարաւոր ու պատմական հաստատութիւններէն է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը : Բազմարդիւն հաստատութիւն մը, որ իր կոչումով, Կաթողիկոսով ու Միաբանութեամբ հաւատարիմ է հայ ազգային եկեղեցւոյ ոգիին ու պատմութեան եւ կը ծառայէ հայ ժողովուրդի հոգեւոր ու իմացական զարգացման, իր ժողովրդանուէր գործունէութեամբ :

Հաստատութիւն մը՝ որ արժանապատուութիւն ունի, կ'ուզէ հարազատ մնալ Հայութեան ոգիին ու պատմութեան : Եւ չուզեր ծառայել մութ եւ իր կոչումին անհարազատ հաշիւներու :

Հայկական, ազգային հաստատութիւն մը, որ կ'ուզէ այդպէս ալ մնալ, իր վըճիռին մէջ արի ու արդար :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔի)

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԸ, ՔԱՀԱՆԱՅ ՄԸ, ԵՐԿՈՒ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ ԵՒ ՕՐԷՆՔԸ

Վերջերս Իտալիոյ հանրային կարծիքը մեծ յուզումի մատնուած էր դէպքի մը պատճառով, զոր կարելի է յորջորջել կատակերգութիւն, ողբերգութիւն, առակաբանութիւն կամ քաղաքական պայքար՝ նայած թէ ո՛ր կողմէն կը մօտեցուի հարցին :

Ահաւասիկ խնդրին պատմականը :

1956 Օգոստոս 12ին Մաուրօ Պէլլանթի, Թոսքանիոյ Փրաթօ քաղաքին մէջ կ'ամուսնանար օրիորդ Լորիանա Նունցիաթայի հետ: Փեսան անկրօն եւ համայնավար ըլլալով, զոյգը միացաւ միայն քաղաքային պսակով: Հարսը, նախքան իր կեանքը Մաուրոյի հետ կապելը հաւատացեալ կաթոլիկէ մըն էր :

Փրաթոյի եպիսկոպոսը, Գեր. Փիէթրօ Ֆիորտէլլի, Եկեղեցիին դէմ ցոյց տրուած այս անտարբերութենէն վրդովուած, հըրահանգ տուաւ նորապսակ ամոլին ապրած թաղին քահանային, որ այս «ծանր գայթակղութեան» հեղինակներուն զլացուին հաղորդութեան, կրօնական թաղման, եւ կնունքի մը ընթացքին կնքահայր ըլլալու իրաւունքները, իսկ իրենց ազգականներն ալ զրկուին օրհնուած ջուր է: Եպիսկոպոսին հրահանգները, որ տեղ գըտած էին հովուական թուղթի մը մէջ, կը վերջանային հետեւեալ ձեւով. փեսան կը նկատուէր «հանրային յանցաւոր», հարսը՝ «հանրային մեղաւորուհի», իսկ իրենց զուգաւորումը՝ «գայթակղեցուցիչ կենակցութիւն»: Այս հովուական թուղթը բազմաթիւ անգամներ կարդացուեցաւ թաղին եկեղեցիին մէջ, ապա շրջագայութեան հանուեցաւ եպիսկոպոսութեան սահմաններուն մէջ, եւ վերջապէս տարածուեցաւ ամբողջ երկրին ու նոյնիսկ արտասահմանի մէջ:

Որպէս պատասխան, նորապսակ ամոլը անուանարկութեան դատ բացաւ եպիսկոպոսին եւ քահանային դէմ, պատճառաբանելով թէ իտալական Հանրապետութեան Սահմանադրութեան օրէնքներուն հիման վրայ ամուսնացած ըլլալով, կը կազմեն օրինաւոր զոյգ մը եւ ոչ թէ ապօրինի կենակցութեամբ ապրող զոյգ մը: Եպիսկոպոսն ու քահանան զիրենք այսպէս անուանարկած ըլլալով, ո՛չ միայն կ'ոտնակոխեն ազատ քաղաքացիի իրենց իրաւունքները, այլ նաեւ մեծ վնաս կը հասցնեն նիւթապէս : Արդարեւ, քաղաքին բնակիչներէն շատ շատերը այլեւս իրենց առեւտուրը փեսային նպարավաճառի խանութէն չեն ըներ, բարեկամներ երես կը դարձնեն իրենցմէ, եւ բազմաթիւ ազգականներ յարաբերութիւնները խզած են իրենց հետ :

Այս հարցով զբաղող դատաւորը, խընդիրը աւելի քան տարի մը քննելէ վերջ, յայտարարեց թէ բողոքը իրաւացի էր եւ դատը փոխանցեց Ֆիռէնցէի պատժական ատեանին: Վճիռը պիտի արձակուէր այս Յունուար ամսուն. բայց, ըստ վերջին լուրերուն, անորոշ ժամանակով յետաձգուած է :

Կարելի է հասկնալ դատաւորներուն տատամսումը, որովհետեւ իրենց վճիռին հետեւանքով կրնայ վերսկսիլ Պետութեան եւ Եկեղեցիի պայքարը: Արդարեւ, «Օսսերվաթորէ Ռոմանօ» օրաթերթը, ինչպէս նաեւ պետական ու դատական կարեւոր անձնաւորութիւններ արդէն իսկ եպիսկոպոսին ի նպաստ արտայայտուած են: Իսկ ձախակողմեան կուսակցութիւնները կը պաշտպանեն՝ հարսն ու փեսան :

Իտալական Սահմանադրութիւնը կ'ընդունի թէ Պետութիւնն ու Եկեղեցին, իւրաքանչիւրը իր կողմէն, անկախ իշխանութիւններ են: Եպիսկոպոսը, հիմնուելով Սահմանադրութեան այս կէտին վըրայ, կ'աւելցնէ թէ կրօնական տեսակէտէն ինքը իրաւունք ունի այս զոյգը այպանելու, որովհետեւ երկուքն ալ եկեղեցիի մէջ մկրտուած ըլլալով, ուզեն չուզեն ենթակայ են եկեղեցական իշխանութեան :

Իրականութիւնը այն է սակայն, որ հանրային պախարակութեան նշաւակ դարձնելով այս զոյգը, եպիսկոպոսը ուզած է, օրինակի ուժով, արգիլել միայն քաղաքային ամուսնութեան տարածումը Իտալիոյ մէջ, ուր, սակայն քաղաքային ամուսնութիւններու թիւը համեմատաբար շատ փոքր է : 1954ին, 351·267 կրօնական ամուսնութիւններու դիմաց, միայն 8644 քաղաքային ամուսնութիւններ արձանագրուած են: Համեմատութիւնը գրեթէ նոյնն էր այդ թուականէն առաջ, եւ այժմ ալ անփոփոխ կը մնայ :

Միւս կողմէ, սակայն, Սահմանադրութիւնը ոչ մէկ ձեւով կը պարտադրէ կրօնական պսակը, եւ կը ճշդէ թէ քաղաքային ամուսնութիւնը բաւարար է: Երիտասարդ զոյգը ուրեմն, ըստ Սահմանադրութեան, օրինապէս ամուսնացած է, հետեւաբար կարելի չէ զիրենք ամբաստանել «ապօրինի կենակցութեան» յանցանքով, առանց միաժամանակ ամբաստանելու Պետութիւնը, որ կը քաջալերէ «պետական ապօրինի կենակցութիւնները» :

Հարցը նոյնիսկ բերուեցաւ Երեսփոխանական Ժողովին առջեւ, ուր տեղի ըը-

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԻՋԵՒ ԿԱԶՄՈՒԱԾ ՄԻԱՑԵԱԼ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՃՇԳՐԻՏ ՏԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերոյիշեալ խորագրին տակ, Պ. Հըրանտ Թորոսեան Քոմպայի մէջ պատմականը ընելէ վերջ համարաբական շարժումին, կը պարզէ թէ ի՛նչ պարագաներու տակ կազմուեցաւ Սուրիա – Եգիպտոս Միացեալ Պետութիւնը, եւ կ'ընէ հետեւեալ խորհրդածութիւնները ·—

Ստորագնահատելու չէ այս դէպքին կարեւորութիւնը, ոչ ալ չափազանցելու է անոր տարողութիւնը, ինչպէս ոմանք հակամէտ են ընելու Արեւմուտքի մէջ ··· Որովհետեւ, ի վերջոյ, այս միութիւնը որ ցնծութիւն կը պատճառէ Գահիրէի եւ Դամասկոսի, ուրիշ բան չի նշանակեր, եթէ ոչ՝ Սուրիոյ ճորտութիւնը Եգիպտոսի կողմէ: Անիկա այն ատեն միայն կըրնայ տեւական ըլլալ, երբ չարունակուի անհակակշիռ համատիրական իշխանութիւնը զոր Նասր գործ կը դնէ : Ան չի կրնար վերապրիլ այսպիսի իշխանութեան մը անկումէն ետքը :

Անշուշտ, ժողովրդական հանրաքուէի խօսք կայ, ընտրելու համար նոր Պետութեան նախագահը, եւ պատրաստելու համար Սահմանադրական օրէնք մը: Եւ սակայն, յայտնի է թէ ինչ ձեւով տեղի կ'ունենան այսպիսի հանրաքուէները սակաւապետական երկիրներու մէջ, ինչպէս են Եգիպտոս եւ Սուրիա ...

... Ենթադրելով նոյնիսկ որ սուրիական եւ եգիպտական ժողովուրդները անվերապահօրէն եւ անկեղծօրէն հաւանին այս ձուլումին, Միջին Արեւելքի արաբական բոլոր պետութիւններու միութիւնը տակաւին վաղը գլուխ հանուելիք գործ չէ: Արդարեւ, պէտք չէ մոռնալ Սէուտական Արաբիան, Իրաքը, Յորդանանը որոնք միապետական պետութիւններ են եւ խիստ նախանձախնդիր իրենց արքայացեղական շահերուն, պիտի չուզեն որ որեւէ տեսակի միութիւն կազմուի ռամկածնունդ ղեկավարի մը գերակայութեան տակ, ինչպիսին է Նասր : Լաւագոյն պարագային մէջ, այս պետութիւնները պիտի հանդուրժեն Նոր Պետութեան գոյութեան, բայց, պիտի զգուշանան ունենալէ այնպիսի ընթացք որ կարենայ անոր ազդեցութիւնը ուժեղացնել :

... Ահաւասիկ այն դիտողութիւնները զորս մեզի տուն կուտայ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ կազմուած Միաց. Պետութեան հռչակումը : Իրաց ներկայ վիճակին մէջ, յանդուգն բան մը պիտի ըլլար այս դէպքէն հանել վերջնական եզրակացութիւններ: Արաբ հոգին այնքան բազմայօդ եւ կնճռոտ է— եւ այնքան բորբոքուն իր հակազդեցութիւններուն մէջ — որ կրնայ տակաւին մեզի վերապահել շատ մը անակնկալներ :

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՇՈՒԵՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Կրօն. Ընկերութեան վարչութիւնը իբր «նիւթական համարատուութիւն» կը դոհանայ երկու տող հաւաստիքով, — «Պիւտճէն հաւասարակշռուած է: Մուտքերը եւ ելքերը աւելի բարձր են քան նախորդ տարիներու ընթացքին»: Այսքան. ոչ մէկ թուանշան, ոչ մէկ բացատրութիւն:

Հաշուետուութիւն մը կ'ըլլայ առաւելապէս թուանշաններով: Իբր մեկնակէտ կ'ունենայ նախորդ շրջանի վաւերացեալ հաշուեկշիռը պատրաստ, պահեստի պահանջելի եւ պարտքի գումարները: Ատոր վրայ կ'աւելնան նոր շրջանին մուտքի եւ ելքի գումարները (բաժնուած գլուխներու) եւ կը վերջանայ թեւակոխուած շրջանին առաջին օրուան պատրաստ, պահեստի, պահանջի, պարտքի թուանշաններով:

Օրէնք է, որ հաշուետուութիւն մը մա՛սնաւորապէս հաղորդուելէ առաջ կը ներկայացուի՝ հաշուեքննիչ յանձնախումբի մը տեղեկագրին հետ՝ Ընկերութեան մը անդամական պարտաւորիչ, տարեկան ընդհ. ժողովին:

Կրօնական բոլոր ընկերակցութիւնները ենթակայ են պետութեան եւ Եկեղեցիի բաժանման օրէնքին (9 Դեկտ. 1905): 17րդ յօդուածը վարչութիւններուն կը պարտադրէ տարին անգամ մը ժողովի հրաւիրել ընկերութեան բոլոր անդամները եւ հոն հաշուետուութիւն ընել:

Օրէնքին այս պարտաւորիչ ու անփոփոխելի տրամադրութիւնը այնքան յըստակ ու խիստ է որ Կրօն. Ընկերութիւնները ստիպուած են արտագրել այդ յօդուածը իրենց կանոնագրութեան մէջ:

Այսպէս ալ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան 1955ի կանոնագրութիւնը իր 19րդ յօդուածին ժ. հատուածով «ներկայացուցիչներու ժողով»ին պարտականութեանց կարգին կը տրամադրէ հետեւեալը.—

« Կը հրաւիրէ տարեկան անդամական ընդհ. ժողով, ուր վարչութիւնը կը կատարէ իր զեկոյցը »:

Այսինքն վարչութիւնը չի կրնար գոհանալ իր տեղեկագիրը կարդալով համարատու մարմինի մը առջեւ, որպիսին է 24երու ներկայացուցչական ժողովը, այլ ըստ օրէնի, ըստ կանոնագրի պարտաւոր է հաշիւ տալ միութեան անդամներու ընդհ. ժողովին:

Որքան գիտեմ, վերջին համարատուութիւնը որ վաւերացուած է ընդհ. ժողովի մը կողմէ, կը վերաբերի 1946ի հաշիւներուն: 1947էն 1952ի հաշիւները թէեւ ներկայացուած են 1953 Դեկտեմբեր վեցի ընդհ. ժողովին, բայց չեն վաւերացուած: Արձանագրուած են իբր տեղեկութիւն եւ անոնց քննութիւնն ու վաւերացումը ապագայի յետաձգուած է:

1954ին գումարուած զոյգ արտակարգ ընդհ. ժողովները զբաղած են կանոնագրութեան վերամշակումով:

Ի չգոյէ օրինաւոր Վարչութեան, մայր Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, ատենապետ Պ. Պ. Պալըգճեանի եւ տասնի վըրայ վեց անդամներու ստորագրութեամբ մամուլով տուաւ իր հաշուետուութիւնը (տես Յառաջ, 27 Մարտ 1956) հետեւեալ կերպով.—

1951ին 500.000 ֆրանք պարտքի տակ սնտուկով մը ճամբայ ելանք: Հինգ տարիներու ընթացքին հինգ միլիոն ֆրանք յատկացուցինք բացառիկ ծախքերու, վարչութեան հրահանգով, եւ այսօր կ'երթանք սնտուկին մէջ թողլով 3.107.000 ֆրանք պատրաստ եւ 295.000 ֆր. պահանջելի, այսինքն 3.402.000 ֆրանք:

«Յառաջ» հրաւիրած էր «իրաւասու մարմինները» որ պատասխանեն: Ոչ մէկ առարկութիւն, ոչ մէկ բողոք, ուրեմն հոգաբարձութեան ներկայացուցած հաշուետուութիւնը ճիշդ էր:

Արդ, քանի մը հարցումներ:

Ա) 1956 Յունուար մէկին եկեղեցւոյ սնտուկը գտնուող 3.402.000 ֆրանք գումարին վրայ ի՞նչ աւելցուած է կամ անկէ ի՞նչ պակսած է: Եւ ինչպէ՞ս անշուշտ պէտք չէ հաշուել Ս. Էջմիածնոյ եւ այլ սրբավայրերու վերաշինութեան հանգանակութիւնները, Ազգ. Տան հասոյթները, որոնք 1955ի վերջին գոյութիւն չունէին:

Բ) «24երու ժողովը» ի՞նչի կամ աւելի ճիշդը որո՞ւ հրամանին կը սպասէ տարեկան ընդհ. ժողով կազմակերպելու համար, ինչպէս կը տրամադրէ կանոնագրութեան 17րդ յօդուածը:

Հ. ԹՕՓԱՔԵԱՆ

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ւաւ բուռն վիճաբանութիւններու: Իսկ Ծերակոյտին մէջ քիչ մնաց փոթորիկ ծագէր այս պատճառով: Ձախակողմեան երկու ծերակուտականներ, մէկը համայնավար իսկ միւսը՝ ընկերվարական, պահանջ ներկայացուցին Վարչապետին, որ յայտարարէ թէ Պետութիւնը նախապատուութիւնը կուտայ քաղաքային ամուսնութեան: Վարչապետ Ծոլի կը յուսար ծուղակէն ազատիլ յայտարարելով որ Պելլանթի (փեսան) քսան միլիոն լիրէթի փոխարէն պատրաստ է իր բողոքը ետ քաշելու: Սակայն համայնավար ծերակուտական մը պատասխանեց, որ ինքն ալ կրնայ փաստել թէ եպիսկոպոսը տրամադիր է հարիւր միլիոն լիրէթ վճարելու, եթէ Պելլանթի համաձայնի իր բողոքը ետ առնելու:

Բոլոր շրջանակներէ ներս վիճաբանութիւնները ծայր տուած են. ձախակողմեանները կ'ուզեն առիթը չահագործել հակակրօնական պայքարը զօրացնելու եւ ընտրութիւններու առթիւ կաթողիկէ կուսակցութիւնները վարկաբելու համար:

Վատիկան տակաւին կարծիք չէ յայտնած պաշտօնապէս: Կ'ըսուի սակայն, որ զովելով հանդերձ Փրաթոյի եպիսկոպոսին նախանձախնդրութեան ոգին, Վատիկանի մէջ այնքան ալ գոհ չեն խնդրին առած ընթացքէն:

Իտալիոյ ժողովուրդը հեւ ի հեւ կը սպասէ դատարանի վճռին, որ օրէ օր կը ձգձգուի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Եւա Իփէկեան Յունուար 22ին մեռած է Աղեքսանդրիոյ մէջ (Եգիպտոս): Հանգուցեալը երկու ամիս առաջ իր ամբողջ հարստութիւնը՝ մօտ երեսուն հազար եգիպ. ոսկի, պաշտօնապէս փոխանցած էր Աղեքսանդրիոյ հայ համայնքին: Ծնած էր Պոլիս եւ 1920ին Աղեքսանդրիա հաստատուելով պաշտօնավարած Հայկազեան դպրոցին մէջ: Այրին էր ծխախոտի գործարանատէր Գէորգ Իփէկեանի:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ մեռած է Ֆերդինանտ Սիմոնեան, Տէր եւ Տնօրէն Մոտէրն տըպարանին: Ողբացեալը նախկին հրատարակիչն էր «Ալիք»ի: Ծնած էր Թեհրան 1884ին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Դամբանական խօսած են՝ Տ. Գուլումճեան եւ Տ. Պօղոսեան:

ԱԲԳԱՐ ՊԱԼԹԱԶԱՐ, ծանօթ ռումանահայ նկարիչը որ մեռած է 29 տարեկանին (1909), արժանացած է ծանօթ քննադատ Փեթրու Քոմարնեսքուի (ռումանացի) գնահատանքին: Վերջերս Ռումանիոյ պետական հրատարակչականը լոյս ընծայած էր այս քննադատին մէկ գրքոյկը, ուր հեղինակը կը խօսի Պալթազարի մասին:

Ա. ՆԱԳԱՇԵԱՆ Արժանթինի եւ Ուրուկուէյի լուսանկարիչներուն կազմակերպած մրցումին առաջնութիւնը շահած է: Մրցումին մասնակցած են 54 արուեստագէտներ, 170 լուսանկարներով:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԳՈՃԵԱՆ Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանին մէջ նուագահանդէս մը տուած է մեծ յաջողութեամբ: Ներկայ եղած են Լիբանանի Հանրապետութեան Նախագահ Շամուն եւ Ամերիկեան համալսարանի նախագահ Լէօնըրտ, ինչպէս նաեւ խանդավառ բազմութիւն մը: Քսանամեայ վիրթիւոզը իր յայտագիրը կազմած էր Պախի, Սէն Սանսի, Խաչատուրեանի, Թարթինի եւ Քրայսլէրի կտորներով:

ԾՆՈՒՆԴԻ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ արարողութիւնները բացառիկ շուքով կատարուած են այս տարի Կիպրոսի մէջ, նախագահութեամբ Առաջն. Տեղապահ Խորէն աւագ քահանայի:

"ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՇԱԲԱԹ"

Համազգային Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան որոշումով, ներկայ տարուայ Մայիս 25 – 31 օրերը պիտի յատկացուին հայ մշակոյթին նուիրուած հանդիսութեանց, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ.Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի բարձր հովանաւորութեամբ:

Այդ առթիւ, Պէյրութի մէջ տեղի պիտի ունենան.—

Ա.— Մշակութային Համագումար՝ Սփիւռքահայ մշակութային կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներու եւ անհատ մտաւորականներու մասնակցութեամբ:

Բ.— Մարտիկեան Թանգարանի բացումը, Համազգայինի Նորակառոյց շէնքին մէջ:

Գ.— Հայ գիրքի եւ արուեստի ցուցահանդէս:

Դ.— Ն. Փալանճեան Ճեմարանի բարեբարներու մարմարէ յուշատախտակի բացումը:

Ե.— Համազգայնի մասնաճիւղերու համագումար:

Զ.— Լիբանանի տեսարժան վայրերու այցելութիւններ եւայլն:

Շնորհակալ պիտի ըլլայինք հայ մշակութային կազմակերպութիւններուն, մամուլին եւ անհատ մտաւորականներուն, եթէ իրենց մասնակցութեամբ, խորհուրդներով եւ այլ կարգի օժանդակութեամբ, նպաստէին Համազգայինի այս ձեռնարկին յաջողութեան:

ՀԱՄԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հասցէ Համազգային ընկերութեան.— Ասօսիասիօն Քիւլթիւրէլ Արմէնիէն «Համազգային», 10 րիւ Հիւսէյին Պէյհում, Պէյրութ – Լիպան:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԶԱՏ ՕՐ ի 1958ի պատի օրացոյցը (Աթէնք):

ԳԼԱՁՈՐ, 1958 Յունուար, պարբերաթերթ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանուց Պիքֆայա:

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ, թիւ 191 – 192 (Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր 1957): Խմբագիր Շ. Նարդունի: Հասցէ «Յառաջ», 32 րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

ՅՈՒՇԱՊՍԱԿ՝ Լեւոն Գրիգորեան, երաժշտագէտ, ուսուցիչ եւ խմբավար կեանքն ու գործը, գրեց Հայկ Աճէմեան, հեղինակին հասցէն Խիապան Բաղի – քուչէ Սաէպ, Թեհրան (Պարսկաստան):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԳ.

ԲՈՂՈՔ՝ ՎԱՆԱԿԱՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մէկ օր տեսանք՝ հարսը չկայ. արեւը մտաւ, գիշերն անցաւ, նա տուն չեկաւ: Առաւօտեան գնացինք, սարը պտտեցինք, ձորը պտտեցինք, չկայ ու չկայ: Ո՞րտեղ կորաւ, Աստուած: Գնացինք ծովի ափը. այնտեղ տեսանք հարսի մարմինը ծովի ալիքները գցել էին դուրս. նա խեղդուած էր...: Մօրից ոչ այնքան հեռու ընկած էր մի նորածին տղայ, որին դաշտի գազանները պատառել էին ...»:

Մղդսին ձեռքը տարաւ դէպի երեսը, ինձ երեւաց, որ նա սրբեց աչքերի արտասուքը, եւ ապա ձեռքը մեկնեց դէպի բլուրի ստորոտը, ասելով.

— Այստեղ են սալմաստեցի ուխտաւորները:

Ես բաժանուեցայ, ինձ հետ տանելով նրա պատմութեան տխուր տպաւորութիւնը ...:

ԼԴ.

ԿՐԿԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆ

Մեծ եղաւ իմ ուրախութիւնը, երբ սալմաստեցի ուխտաւորների թւում գըտայ իմ մօրը եւ քոյրերիս: Նրանք եկել էին իմ քեռի Պետրոսի հետ, որը իր ընտանիքով նոյնպէս ուխտ էր եկած: Մօրս վրանը կազմուած էր քեռուս վրանին կից: Իմ հայրենակիցներից մէկը ինձ այնտեղ տարաւ:

Մինչեւ այն օր երբեք չէր պատահել ինձ այնպէս ջերմ կերպով զգալ մայրական սէրը եւ քրոջ սրտի գորովական քնքշութիւնը, որպէս այն րոպէում, երբ ես գտայ իմ մօրը եւ քոյրերիս: Սկզբում նրանք մնացին բոլորովին ապշած, խօսք չէին գտնում խօսելու, եւ իրանց կարօտութիւնը յայտնում էին համբոյրներով, ուրախութեամբ եւ արտասուքով: Ես էլ չկարողացայ պահել իմ սրտի զեղմունքը, եւ իմ աչքերում յայտնուեցաւ արտասուք:

— Փառք քեզ, Աստուած, չմեռայ եւ կրկին տեսայ որդուս.. քեզ մատաղ, բալաս... ինչպէս դու թողեցիր մեզ, իմ աչքի լոյս... ես ո՞վ ունեմ բացի քեզանից, Ֆարհատ ջան, դու որ չլինիս, ինձ թող տանեն ողջ – ողջ գերեզմանը դնեն: Ի՞նչ էի արել քեզ, Ֆարհատ ջան, ինչո՞ւ հեռացար մեզանից ...:

Այսպէս մրմնջում էր մայրս, մերթ ուրախանալով եւ մերթ լալով, իսկ քոյրերս, Մարիամը ու Մագթաղը, չէին ուզում ինձ բաց թողնել իրանց գրկից:

Մայրս եկած էր ուխտ, որպէս յիշեցի, իմ քեռի Պետրոսի ընտանիքի հետ: Այդ մարդն իմ հոգեւոր հայրն էր, մի եւ նոյն ժամանակ մեր թաղի տանուտէրը: Քեռի Պետրոսը Սալմաստի մէջ համարւում էր շատ փորձուած, խոհեմ եւ խելացի մարդ. նա նշանաւոր էր իր երկար ճանապարհորդութիւններով զանազան երկրներում.

— Ո՞ւմ հետ ես եկել, Ֆարհատ, հարցրուց մայրս:— Դու ի՞նչ գիտէիր, որ մենք այստեղ ենք:

Ես պատասխանեցի, թէ եկած եմ որսորդ Ավոյի ընտանիքի հետ, յայտնեցի՝ թէ ովքեր են նրանցից եկածները: Մարիամը եւ Մագթաղը շատ ուրախացան, երբ լսեցին, թէ Մարօն էլ ուխտաւորների թւումն է.

— Ֆարհատ ջան, տար մեզ տեսնենք Մարոյին, ասաց Մարիամը:

– –Դու խօ կը թողնե՞ս, մայրիկ, Մարոյին տեսնենք, աւելացրուց Մագթաղը:

Ես առաջարկեցի եւ մօրս գալ ծերունի որսորդի ընտանիքի վրանը եւ նրանց հետ միասին լինել մինչեւ տօնախմբութեան վերջը: Մայրս պատասխանեց, թէ անյարմար կը լինի քեռի Պետրոսի ընտանիքից բաժանուել, գուցէ կը վիրաւորուէին նրանք: Բայց երեխերքը, որ ցանկանում էին Մարոյին տեսնել, կարող էին գնալ, միայն պէտք է գիշերը չմնան նրանց մօտ, այլ շուտով վերադառնան. իսկ ինքը առաւօտեան պատարագից յետոյ կը գայ Խաթունին եւ Հասոյի նշանածին տեսնելու: Եւ աւելցրուց, թէ ինքը միշտ գոհ է եղել ծերունի որսորդից, եւ համարում է որսորդին շատ բարի մարդ. եւ նա փոքր ինչ հանգիստ էր իմ մասին նրանով միայն, որ գիտէր, թէ ես գտնւում եմ որսորդի տանը:

— Դու ո՞րտեղից գիտէիր, մայրիկ:

— Ինքը որսորդը մարդ էր ուղարկել ինձ մօտ, քո մասին իմացում տալու:

— Եւ դու գիտե՞ս, թէ ինչպէս յայտնուեցայ ես այնտեղ:

– –Կարօն քեզ տարաւ: Ես բոլորը գիտեմ ...: –

Վերջին խօսքը արտասանելու միջոցին մօրս ձայնը դողաց:

Չգիտեմ, ինչո՞ւ Կարոյի անունը նրան վրդովմունք պատճառեց:

— Լաւ է, բայց...: Թող մնայ ես յետոյ կը խօսեմ նրա մասին ...::

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ժողովուրդը :

Հարցը անմիջապէս քաղաքական բնոյթ ստացաւ՝ ընդդէմ Ֆրանսայի : Արդարեւ ալիքը ծախուած էր Ֆրանսայի կողմէ :

Մինչ փրանսական ալիքը կը դատա–պարտուէր, մանրակրկիտ քննութենէ մը ետք երեւան ելաւ թէ եգիպտացի հացա–գործներու պատրաստութեան ատեն թու–նաւորուած է խմորը :

Երէկ՝ մեռեալներու թիւը բարձրացած էր 29ի : 240 հոգիներ ալ կը գտնուին հի–ւանդանոցներու մէջ, քառասուն հիւանդ–ներուն վիճակը ծանր է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Քոմսոմոլսքայեա Փրաւ–տա» թերթը ամերիկացի եւ անգլիացի չորս դիւանագէտները «խուլիգան» կ'ան–ուանէ, նամակի մը մէջ, որուն հեղինակը կը գրէ թէ Թիֆլիս – Պաքու շոգեկառքին մէջ չորս «խուլիգան»ները դէչ կատակներ ըրած են եւ պայուսակ մը ձգած իր վր–րայ : Նամակը սփռուած է նաեւ մամուլի «Թաս» գործակալութեան կողմէ :

ՀԻԻՍ. ՔՈՐԷԱ կ'առաջարկէ որ օտար ուժերը հեռանան Քորէայի երկու հողա–մասերէն :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ կառավարութիւնը ճա–քարթայի մէջ խիստ միջոցներ ձեռք ա–ռաւ, ապահովութեան համար :

ՎԻԵԹՆԱՄԻ Նախագահ Հօ Շի Մին Նոր Տելհիի մէջ յայտարարեց թէ իր կառա–վարութիւնը պատրաստ է ամէն բան ընե–լու՝ Վիեթնամի վերամիացման համար :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ Նախագահ Այզըն–հաուըր խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Տըլըսի եւ Մոսկուայի ամերիկեան դես–պան Թոմփսընի հետ : Գլխաւոր երկու նիւթերու մասին խօսուեցաւ .— Անդր–մթնոլորտային անջրպետին հարցը եւ «Մեծ»երու ժողովը :

ԱՆԳԼԻԱ եւ Ամերիկա համաձայնութիւն մը գոյացուցին Բրիտանիոյ մէջ հեռավար հրթիռներու խարիսխներ հաստատելու պայմաններուն շուրջ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարար Փելա յայտարարեց, թէ իր երկիրը տակաւին ոչ մէկ համաձայնութիւն կնքած է հրր–թիռներու արձակարաններու հաստատման համար, բայց Հռոմի կառավարութիւնը ոչ մէկ առարկութիւն ունի նման ծրագրի մը հանդէպ :

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն յայ–տարարեց թէ Ուաշինկթըն պիտի չկարե–նայ երթալ, նկատելով որ զբաղումները շատ են :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Իզվեստիա» թերթը կը հերքէ այն զրոյցները, որոնց համաձայն Խ. Միութիւն պիտի մասնակցի ՄԱԿի զի–նաթափութեան յանձնախումբին ժողով–ներուն :

ՄԱԿի սուրիական ներկայացուցիչ Մուֆթի բողոքագիր մը ներկայացուց Ապահովութեան Խորհուրդի նախագա–հին, որ Փետրուար չորսին 60 հոգիէ բաղկացած իսրայէլեան ջոկատ մը թա–փանցած է իսրայէլեւսուրիական ապա–զինեալ գօտին :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ եւ Խ. Միութեան միջեւ առեւտրական համաձայնութիւն մը կըն–քուեցաւ երկու տարուան համար : Խ. Մի–ութիւն Լեհաստանի պիտի տայ երկաթ, բամպակ, քարիւղ եւ գործարանի կազ–մածներ, փոխարէն ստանալով ածուխ, զինկ, նաւ, շաքար եւայլն :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ երեք կազմակերպութիւններ լուծուեցան՝ հա–մայնավարական գործունէութիւն տանե–լու յանցանքով :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ նաւատորմիղը անգամ մը եւս արձակեց «Վանկարտ» հրթիռը, ա–ռանց յաջողելու : Հրթիռին վրայ զետեղ–ուած էր «հնդկալեմոն» արբանեակը, 1600 կրամ : «Վանկարտ»ը ճամբայ ելած է, բայց գիտնականները տեսնելով որ սխալ ուղղութիւն մը առած է, օդին մէջ պայ–թեցուցած են զայն :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե–րունդի Իսիի մասնաճիւղի կողմէ :

Այս կիրակի ժամը 3էն 10, Խրիմեան դպրոցին մէջ 2 բիւ տը լա Տէֆանս :

Հաղորդակց. միջոց.— Մէթի տ'Իսիէն առնել 190 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել բիւ տը լա Տէֆանս :

Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերու ընկերները, ինչպէս նաեւ համակիրները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի (9 Փետրուար) Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբար–ձութիւնը, որոշած է յաւէտ ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեանի Ա. տարելիցին առ–թիւ յիշատակը վերակոչել եւ հոգեհան–գստեան մասնաւոր պաշտօն կատարել Ս. եկեղեցւոյս մէջ :

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. « Վարանդեան » կո–միտէն կը ծանուցանէ թէ ողբացեալ Շա–ւարշ Միսաքեանի մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի :

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան ենթակո–միտէն, «Յառաջ» խումբ, Նոր Սերունդ եւ Կ. Խաչը կը ծանուցանեն թէ՝ այս կի–րակի առաւօտեան ժամը 11ին հոգեհան–գստեան պաշտօն պիտի կատարուի Շա–ւարշ Միսաքեանի մահուան առաջին տա–րելիցին առթիւ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լու–սաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Վալանսի մէջ մեր բաժանորդները կըր–նան իրենց վճարումները ընել ընկեր Կա–րապետ Սիմոնեանի :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գալէնտէրեան ընտանիքը կը ծանու–ցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ յետ պա–տարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ եւ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ընտա–նիքներու համայն ննջեցեալներուն յիշա–տակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշա–տակը յարգողները :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Բերուզ Վէլէտեան կը նուիրէ եր–կու հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Օր. Վիքթորիա Վէլէտեանի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ Պ. Մանուկ Պարոնվարդ–եան, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Միքայէլեան, Իէր (Վար), Տէր եւ Տիկին Ստեփան Սարաֆեան (Մարսէյլ) կը նուիրեն5000ա–կան ֆրանք :

Երկու հազար Ֆր. Հայ Մշակոյթի Տան, երկու հազար «Յառաջ»ի բարգա–ւաճման, երեք հազար Մոնմորանսիի ծե–րանոցին, երեք հազար Ազգատախնամին Փարիզ, իրենց զաւկին եւ թոռան Գ. Մի–քայէլեանի ծանր վիրաբուժական գործո–ղութենէ մը ազատուելուն առթիւ եւ ի–րենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր, սրտակից եղան իրենց այդ դժբախտ օրերուն :

Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ Խաչի Ֆէսանվիլիէի օ–գափոխութեան կայանին կը նուիրեն .—

Տքթ. Քրիսթիան Արթինեան երկու հա–զար Ֆր., Պ. Առաքել Թաթուլեան երկու հազար, Տէր եւ Տիկին Էմրինեան 1500, Պ. Գըլըճեան հազար ֆրանք :

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի դարմա–նատան կը նուիրեն .—

Պ. Պ. Գալայճեան հազար Ֆր., Թադ–ւորեան 1500, Կէտիկեան 500, Տիկին Թա–րաքճեան հազար ֆրանք :

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համախորհրդ. Հայր. Միութիւնը խնջոյք մը կազմակերպած է այս Շաբաթ, երեկոյ Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանը :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍ. ՌՈՒԲԷՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝

ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

Ա. Պատմական 16
Բ. Իրաւական
Գ. Միջազգային դաշնագրեր

Դասախօս՝ ԽԱՉԻԿ ՌՇՏՈՒՆԻ

Ուրբաթ, 14 Փետրուար, ժամը ճիշդ 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը :

Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ ընկեր–ները, հայ ուսանողութիւնն ու հայրենա–կիցները անխտիր :

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

Փետրուար 16ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի ժամը 10ին պիտի մա–տուցուի հանդիսաւոր քառաձայն Ս.պա–տարագ :

ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներու մէջ ծառայող, վախճանած հետեւեալ քահա–նայ հայրերուն համար պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն :

Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Յովհ. Քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեան, Արժ. Տէր Սահակ քահանայ Իւթիւճեան, Կոմիտաս քա–հանայ Սրպեան, Բարնաբաս քահանայ Խըրտամեան, Աբիսողոմ քահանայ Թո–րոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թագըրճեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթ–եան, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արս–լանեան, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեան, Ներ–սէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէ–պէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան :

Կը հրաւիրուին իրենց պարագաները եւ հայ հասարակութիւնը :

ՀԱՅԵՐԷՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, ժամը 9.45ին Գերպ. Հ. Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ պիտի մատուցանէ ձայնաւոր պատարագ Սէն Սենֆորիէնի ե–կեղեցիին մէջ (Փլաս Սէն Սենֆորիէն) :

Երգչախումբը կը ղեկավարէ Պ. Վ. Տէ–վէճեան :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀՐԱՒԷՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Ազգատախնամ Ընկերակ–ցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, 15Փետր. Շաբաթ օր, կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, 32 բիւ տը Թրէվիզ :

Այս ժողովը ի զօրու ըլլալու համար անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, այս պատճառաւ եւ մանաւանդ նկատի առնե–լով օրակարգի կարեւորութիւնը բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ստիպողական ներկայութիւն այս արտակարգ ժողովին :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Անտիյիի մէջ անբուժելի–ներու 20 անկողիննոց յաւելուածական շէնքի մը կառուցման առթիւ վարչական խորհուրդին որոշած փոխառութեան վա–ւերացումը :

ԿՆԻՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մի–նասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս ուր–բաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատե–ղին : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ եւ Շաւարշ Միսաքեան խումբերու ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ, ժամը 21ին, կայարանին դիմացի սրճա–րանը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԽԻՍՏ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դա–սախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, Շա–բաթ (Փետրուար 8) երեկոյ ժամը 8.30–ին, Սօսիէթէ Սավանթի ԱՇ սրահին մէջ : 28 բիւ Սէրփանթ, մէթրօ Օտէօն :

Կը դասախօսէ ընկ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Այս դասախօսութեան կը հրաւիրուին «Նոր Սերունդի» հին ու նոր անդամները, ինչպէս նաեւ ուսանողական միութեան ե–րիտասարդները :

ՌՈՆԻ – ՍՈՒ . ՊՈՒԱՅԻ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս շա–բաթ, ժամը 21ին, Քաֆէ տիւ Քոմէրսի վերնայարկը :

Կը դասախօսէ՝ Պ. Վ. ՋԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ : Նիւթն է՝ «Հայկական հարցը եւ ռուս ցարական կառավարութիւնը » :

Կը խնդրուի ճիշդ ժամուն ներկայ ըլ–լալ :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 8 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8114 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3915

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

«... Եւ հիմա ահաւասիկ երեք տարի է Պելճիքա Կանտի համալսարանն եմ եւ կ՚ուսանիմ «Քաղաքական եւ ընկերական գիտութիւններ»ը» :

Այս տողերը կը գրէր Կանտէն մեծանուն բանաստեղծը Թէոդիկին՝ 1 Նոյ. 1908 թուակիր նամակի մը մէջ, տալով իր ինքնակենսագրութիւնը, անոր կցելով իր հրաշալի քերթուածներէն մէկը՝ Կարօտի նամակ.

Կը գրէ մայրս.— «Ո՛վ իմ որդեակըս պանդուխտ,
Դեռ մինչեւ ե՞րբ պիտ՚ անծանօթ լուսնի տակ
Օրերդ անցնին, դեռ մինչեւ ե՞րբ հեզ գըլուխդ
Ես չը սեղմեմ լանջքիս տաք :

Վարուժանն ալ ոգեւորուած էր այն խարուսիկ ազատութենէն, որուն շունչը սկսած էր փչել օսմանեան լայնածաւալ կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը, իբրեւ հետեւանք 1908ի Սահմանադրութեան :

Խանդավառութիւնը շա՛տ անկեղծ էր ու ինքնաբուխ մանաւանդ Հայերուն մօտ, որոնք դեռ չէին մոռցած Համիտեան համատարած ջարդերը Թրքահայաստանի մէջ :

Բացուած էին բանտերու դուները, աքսորավայրերէն արձակուած էին յեղափոխականները, ջնջուած էր գրաքննութիւնը, խորտակուած էին չինական պարիսպները, «արգիլուած» գիրքերը կ՚ողողէին հրապարակը, մտաւորական կապ կը հաստատուէր արտասահմանի հետ :

«... Եւ ահաւասիկ Բռնակալութեան սուրը մտքի եղբայրներուս մէջտեղ խորտակուեցաւ եւ անհետացաւ» կը գրէր Վարուժան նոյն նամակին մէջ (Ամէնուն Տարեցոյցը, 1909, էջ 78) :

Զարթօնքի այդ նոր շրջանի ամէնէն մեծ յայտնութիւնը եղաւ Դանիէլ Վարուժան, որ շա՛տ երիտասարդ տարիքէն՝ դպրոցական գրասեղաններէն սկսած էր գրել : Բազմավէպ, Անահիտ, Շիրակ, Ռազմիկ եւ Հայրենիք (անմատչելի՝ Համիտեան շրջանին) հրատարակեր էին իր բանաստեղծութիւնները :

«Մ. Ռափայէլեանի մէջ է որ ճանչցած եմ յեղափոխութեան ոգին, կարդալով Ժ. Ժ. Ռուսօն, Թոլստոն եւ «Դրօշակ»ը՝ հազարումէկ դժուարութեամբ» :

Շատ կանուխէն զինուորագրուած Հ.Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ, հաւատարիմ մնաց անոր գաղափարականին մինչեւ իր եղերական մահը Չանղըրիի ըսպանդանոցին մէջ՝ 31 տարեկանին :

Իր ստեղծագործութիւնները հայրենասիրական են, մարտաշունչ ու նաեւ համամարդկային, ընկերվարական :

«Հա՛ց, ազատութի՛ւն, արդարութի՛ւն» : Ու նաեւ Վրէ՛ժ, վրէ՛ժ կ՚աղաղակէ «հարստահարուած ժողովուրդը» Նեմեսիսի վեհ արձանին առջեւ : («Ցեղին սիրտը») :

Հայրենիքն է, ազատ ու անկախ հայրենիքը իր գերագոյն իտէալը :

«Եղեգնեայ գըրչով երգեցի փառքեր.
— Քեզի՛ ընծա՛յ, իմ հայրենիք» :

Վարուժանի ստեղծագործ հանճարը սահման չի ճանչնար : Իր ներշնչումներուն ակունքը կը փնտռէ հայ ազգի հերոսական անցեալին մէջ : Մեր հին փառքերուն պանծացումով կ՚ուզէ ոգեւորել նոր սերունդը, հայրենասիրական կրակը կ՚արծարծէ նոր կարգերու տակ հասակ նետող երիտասարդներու սրտին մէջ :

Իր Հեթանոս երգերը տակաւին այսօր ալ կը փոթորկեն տարագիր հայութեան հոգիները, ուր կը ներարկեն նահանջականութեան եւ ուծացման ճամբան բռնող յուսահատներու երակներուն :

Հացին երգը հայրենի գիւղին, մշակին, հողի աշխատանքներուն փառաբանութիւնն է.

«Մշակներն են իմ գիւղիս, դաշտի հըզօ՛ր զաւակներ,
Քրտինքներով մարգարտեայ՝ բընութեան թա՛գն են հիւսեր :

Անմահ է Վարուժան : Անմահ է իր գործը :

Հայ գրականութիւնը միշտ հպարտութեամբ եւ պարծանքով պիտի յիշէ իր անունը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱԼԷ ՊՈՒՐՊՈՆԻ ՄԷՋ ՊԱՅԹԱԾ ՌՈՒՄԲԸ

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Մեծ յուզում կը տիրէ Փալէ Պուրպոնի մէջ, ուր առջի օր ռումբ մը պայթեցաւ : Երեւոյթները ցոյց կուտան թէ ռումբը զետեղուած էր այնտեղ՝ ոճիր գործելու համար :

Ռումբը դրուած էր լուացարանին մէջ, որ ամբողջութեամբ քանդուեցաւ : Հանդերձատունը, որ լուացարանին կցուած էր, նմանապէս փճացաւ : Կոտրեցան քանի մը ապակիներ :

Այնքան զօրաւոր էր պայթումը, որ լուացարանին վրայ գտնուած սրահին աթոռներն ու սեղանները տեղափոխեց. այստեղ կը գտնուէին նաեւ ընկերվարական կուսակցութեան հողամշակութեան յանձնախումբին անդամները : Լուացարանին դուռը երեսուն մեթր անդին թռաւ : Մարդկային կորուստ չկայ :

Ոստիկանութիւնը անմիջապէս հարցաքննութեանց սկսաւ ոճրային այս արարքին հեղինակները դիմակազերծելու համար : Մասնաւորապէս հարցաքննուեցան քանի մօտ անձեր, որոնք կը պատկանին ծայրայեղ աջակողմեան եւ ծայրայեղ ձախակողմեան շարժումներու : Միւս կողմէ, քննութիւն բացուած է նաեւ Հիւսիսային Ափրիկեցիներու շրջանակին մէջ :

Սկզբնական քննութիւններուն արդիւնքը տակաւին ծանօթ չէ : Տեղական մամուլը նկատի առնելով այն պարագան՝ որ ռումբը զետեղուած էր լուացարանին մէջ, վնաս չէր կրնար հասցնել երեսփոխաններուն : Հետեւաբար՝ «ազդարարութիւն» մըն էր ան, որուն հետեւանքները ողբերգական կրնային ըլլալ :

Այս «ազդարարութիւն»ը կ՚ըլլայ բանակին մասին ծայր տուած տաք վիճաբանութեանց վաղորդայնին : Զուգադիպութի՞ւն մըն էր, թէ ցուցարարները փորձեցին տօնել Փետրուար վեցի տարեդարձը, ինչպէս կը գրէ «Լըմօնտ» :

Ամէն պարագայի մէջ խիստ քննութիւններ կը կատարուին ծայրայեղական գրեթէ բոլոր կազմակերպութեանց շրջանակներուն մէջ. ոստիկանապետը ապահով է, որ դաւադիրները դիմակազերծ պիտի ըլլան վերջապէս :

———o———

ՊՈՒՐԿԻՊԱ, մամուլի շաբաթական իր ասուլիսին ընթացքին ըսաւ թէ Ֆրանսայի եւ Թունուզի միջեւ բանակցութիւններուն կարելի է վերսկսիլ : Հանրապետութեան Նախագահը չեշտեց նաեւ երկրին տնտեսական ծանր կացութիւնը եւ առիթէն օգտուելով ազդանշան մը տուաւ Ամերիկայի, յիշելով Խ. Միութեան ելմըտական առաջարկները արաբական երկիրներուն :

Արեւան յաղթանակ

[illegible]

1908 Կանտ — Դանիէլ Վարուժան

Դանիէլ Վարուժանի «Արեւան յաղթանակ»ին բնագիրը՝ որ 1908ին Կանտէն ղրկուած է Շաւարշ Միսաքեանի, Պոլիս : Առաջին անգամ հրատարակուած է 1909ին Ազդակ շաբաթաթերթին մէջ :

ԱՐԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Բռնակալն էր նըստած գահին վրայ բոսոր
Շիրմաքար մ՚իր պատուանդան, ա՛մպ մ՚հովանեակ...
Հարճերո՛ւն հետ ան իշխելու էր սովոր
Ժողովուրդի մ՚որ կը ծնանէր նախատակ :

Շուրջն իր յաւէտ կը բարձրանար ծով մ՚արեան՝
Զոր կը խըմէ՛ր :— «Հպատակներուս սըրտի՛ն մէջ
Ամենահին գինին կ՚եռայ :»— Կ՚ըսէր ան.
Եւ կը սըրբէր ծիրանիով կլափը գէջ :

Կը բարձրանա՛ր միշտ արիւնն : Ան կը զբօսնուր
Հերձելով տաք հեղուկն ոտքով զերդ քեղի :
Հոն խեղդուելու ամէն կասկած էր ի զուր.—
Թագն արքայի մ՚համար դըդում չէ՞ լիւղի...

Բայց զոհերուն արիւնն հըզօր, ժըրաջան,
Գահին հիմերն կը փըտեցնէր լըռակեաց.
Եւ օր մ՚ալ զայն տապալելով՝ կըլլեց ան
Բռնակալն իր ծիրանւոյն մէջ քրնացած :

1908 Կանտ — ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գահիրէի մէջ տեղի ունեցան Եմէնի պատուիրակութեան բանակցութիւնները՝ Նախագահ Նասրի հետ : Ինչպէս ծանօթ է, Եմէն առաջարկած էր մաս կազմել Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան : Եմէնի գահաժառանգը՝ Էլ Պատր խօսակցութիւններէն ետք յայտարարեց, թէ սկզբունքային համաձայնութիւնը գոյացած է արդէն երկու երկիրներու ներկայացուցիչներուն միջեւ :

Իշխան Էլ Պատր գոհունակութիւն յայտնեց եգիպտացի ղեկավարներուն հետ իր ունեցած խորհրդակցութիւններուն արդիւնքին մասին : Եմէնի յարումը՝ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, անխորհուրդ քայլ մը չէ, ըսաւ Էլ Պատր, այլ՝ տարուան մը ուսումնասիրութեան հասունցած որոշումը :

Կառավարական բանբեր մըն ալ յայտարարեց, թէ Սուրիա լիազօրած էր Նասրը, որ խորհրդակցի Եմէնի պատուիրակութեան հետ : Նոր ժողովներ կը նախատեսուին :

Միւս կողմէ Արաբիոյ Թագաւորը իր ներկայացուցիչը ղրկեց Եմէն, որպէսզի քննէ ստեղծուած կացութիւնը եւ Եմէնի յարումը՝ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան :

———o———

ՕԴԱՆԱՒԻ ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ մը պատահեցաւ առջի օր, Միւնիխ : Անգլիական օդանաւ մը որ կը փոխադրէր Ֆութպոլի լաւագոյն խումբերէն մէկը՝ Մանչեսթըրի խումբը, կրակ առաւ եւ ինկաւ տունի մը վրայ : 21 մեռեալ կայ եւ 23 վիրաւոր, որոնց մեծ մասը երիտասարդ մարզիկներ են եւ մարզական լրագրողներ :

ԻՇԽԱՆ ԱԼԻ ԽԱՆ, նոր Աղա Խանին հայրը Փաքիստանի ներկայացուցիչ նշանակուեցաւ ՄԱԿի մօտ :

ՍՈՒՐԻՈՅ խորհրդարանին միակ համայնավար երեսփոխանը՝ Խալիտ Պէքթաշ, կը բացակայէր առջի օրուան Երեսփոխանական ժողովէն : Լաւատեղեակ աղբիւրներ կը հաղորդեն թէ Պէքթաշ Մոսկուա մեկնած է : Բոլոր կուսակցութեանց արգիլուիլը Արաբական Նոր Միութեան մէջ՝ կրնայ բացատրել նաեւ իր բացակայութիւնը :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՇՈՒՐՋ «ԹԱՅՄԶ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ

———o———

Ստորեւ կուտանք Լոնտոնի Թայմզին Փետրուար 1ի խմբագրականը Երուսաղէմի վերջին դէպքերուն մասին, ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՄԸ խորագրին տակ. (տեսնել Յառաջ Փետր. 4) :

Ինչպէս յաճախ ցոյց տուած է պատմութիւնը, դիւրին չէ Երուսաղէմի աշխարհական մէկ կառավարիչին համար կրօնական վէճի մը առթիւ արձակել այնպիսի վճիռ մը, որ գոհացում տայ բոլոր կողմերուն : Այսօր քաղաքին բաժանման գիծը Յորդանանի կառավարութեան կը ձգէ Սուրբ Վայրերը վարելու, ինչպէս նաեւ այդ առթիւ անխուսափելիօրէն ծագելիք կռիւները կարգադրելու հոգը :

Երկու տարի առաջ Օրթոտոքս Եկեղեցիին համար նոր պատրիարքի մը ընտրութիւնն էր, որ դժուարութիւն ստեղծած էր. այժմ կարգը եկած է Հայոց Պատրիարքութեան : Կիւրեղ Բ. պատրիարքը վախճանած էր 1949 Նոյեմբերին, որմէ քիչ վերջ Եղիշէ Արքեպ. Տէրտէրեան ընտրուած էր իբրեւ պատրիարքական տեղապահ : Սակայն վեց տարի վերջ, երբ անիկա երկրէն դուրս կը գտնուէր, մրցակից մը՝ Ներսոյեան արք. արտասահմանէն վերադառնալով իր կարգին տեղապահ ընտրուեցաւ : Տէրտէրեան արք. դատարան դիմեց : Իրեն ի նպաստ տրուած վճիռ մը բեկանուեցաւ վերաքննութեան ատեն, եւ ի վերջոյ գերագոյն դատարանը որոշեց, որ վէճը քաղաքային դատարաններու իրաւասութենէն դուրս ըլլալով կրնար լուծուիլ միայն իբրեւ վարչական խնդիր մը : Ինչ որ կատարուած է հիմա, եւ Ներսոյեան արքեպիսկոպոս վտարուած է :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր, որ Քոթ տ՚Ազիւրի մէջ կ՚անցնէր իր արձակուրդը, Փետրուար 11ին Լուրտ պիտի երթայ, ներկայ ըլլալու համար Աստուածամօր երեւման հարիւրամեակի տօնակատարութեանց :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ կը պատրաստուին մէկ թոն ծանրութեամբ արուեստական արբանեակ մը նետել Թոր հրթիռով :

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

(ՔԱՂՈՒԱԾՈՑ ՆՈԹԵՐ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱՐ)

Դանիէլ Վարուժան աճած է հետեւեալ միջավայրերուն մէջ.—

Նախ առնենք արտաքին միջավայրերը:

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ.— Ծնած, 1884ին, Սեբաստիոյ Բրգնիկ գիւղը, իր հոգին կը լեցուի ազատ բնութեան պատկերներով եւ զգայուն մօր մը երեւակայութեան ջերմութեամբ: Վարուժան ինքն է որ կը պատմէ.—

«Մանկութիւնս աճած է ուռենիներուն տխուր հովանիներուն տակ երազկոտ, կամ գետեզերքներուն վրայ բազերուն քար նետելով անառակօրէն: Դեռ հագիւ ես թիթեռնիկներ որսալու հասակիս մէջ՝ հայրս պանդխտած է Պոլիս, իսկ մայրս ձմեռնային իրիկունները՝ թոնրատունը նստած՝ երեւակայութիւնս օրօրած է Եղիշէրիններու եւ գայլերու պատմութիւններով, երբ Մէյրէգումի հովը կուգար բուխերիկին մէջ մերթ ոռնալ եւ մերթ դեւի ձագի մը նման լալ»:

Վարուժան այս բնութեան հետ շփման մէջ պիտի մտնէր անգամ մըն ալ Եւրոպայէն վերադարձին: Նախնական դիւցազներգութեան մը տարրերուն տեղ,— մինչեւ հովը՝ որ, իր մօրը պատմութիւններէն զարհուրած մանուկին հոգւոյն մէջ, կը կենդանանայ, դեւի ձագ կը դառնայ, եւ կը սպառնայ բուխերիկներէն ներս,— Վարուժան այս անգամ պիտի գտնէր հայ յեղափոխութեան դիւային գինուորը՝ աննման Մուրատը, եւ անոր հետ՝ մեր ազատագրական պատմութեան հերոսներուն յիշատակները:

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐ.— Վարուժան կ՚աւարտէ գիւղին դպրոցը, 1896ի կոտորածի օրերուն, ու Պոլիս կ՚անցնի, կը յաճախէ Սաքըզ Աղաճի եւ յետոյ Գատըքէօյի Մխիթարեան վարժարանը: Այստեղ դեռ նոյն միջավայրն է որ կը տիրապետէ: «Երկար ատեն, կը գրէ Վարուժան, պատանեկութիւնս երազած է ընդմէջ Մոտայի ծովափին եւ Դուրեանի ոսկորներուն: Արձակուրդներս ընդհանրապէս անցած են հօրս քով, Խավեար խանը, հայ պանդուխտներու հառաչներուն եւ վէրքերու տրոփիւնին ունկնդիր»:

Մխիթարեան բուն միջավայրին մէջ կ՚իյնայ այն ատեն, երբ Գատըքէօյի Մխիթարեաններէն Հ. Արիստակէս Գասգանտիլեան, 1902ին, զինք կը ղրկէ Վենետիկ, «բարեւելու համար իր տեղը Ալիշանի նուիրական աճիւնը»: Թերեւս ալ՝ նոր Ալիշանի մը ծնունդ տալու երազով:

Մխիթարեան միջավայրին մէջ է, որ Վարուժան կը ստանայ իր խմորին լաւագոյն թրծումը: Զօպանեան այսպէս կը սահմանէ «Մխիթարեան միջավայրը».

«Մխիթարեան միջավայր ըսելով կը հասկնամ ոչ որոշ վայրկեան մը Մխիթարեան կեանքին, այլ ամբողջ աւանդական մթնոլորտն այդ հաստատութեան: Վարուժան տեսած է հոն՝ անցնիլն իր հոգիին առջեւէն Բագրատունիներուն, Հիւրմիւզներուն, Պէշիկթաշլեաններուն ստուերին, Ալիշանի (որ նոր էր մեռած), հասկցած է, խոկացած է օրինակին վրայ մեծ նախորդներուն, որոնք անցած են Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանէն, ու թեւերը զորս բնութիւնն իրեն արդէն շընորհած էր՝ ուժեղացած են այդ հզօր թըռիչքներուն հպանցքէն: Ազնիւ ու ճոխ հայերէնը՝ զոր կը գրէ, տաղաչափական հմտութիւնը՝ զոր ցոյց կուտայ, յստակ ու կուռ շարադրութեան, համաչափութեան ու կարգի զասական յատկութիւնները՝ զորս ի յայտ կը բերէ, Մխիթարեան մթնոլորտին շատ բան կը պարտին»:

ՄԱՐԴԿԱՅՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐ.— Այս բացատրութեամբ կը հասկնամ այն խոէական կեանքը, որուն պատկերը կը կազմուի բարձր մարդոց հոգւոյն մէջ՝ զգալով ընկերային անարդարութիւններու պատճառած դառնութիւնը, ցանկութիւնը ապրելու եւ դատելու, աճելու եւ երկնելու մարդկային պայմաններու մէջ, քաղաքակրթութեան պողոտաներուն վրայ:

Արդարեւ, Վարուժան 1905ին կ՚աւարտէ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը եւ կ՚անցնի Պելճիքա, ուր Կանի համալսարանին մէջ կ՚ուսանի քաղաքային գիտութիւնները: Այստեղ է որ կը ծանօթանայ մեծ ժողովուրդներու ընկերային շարժումին եւ աշխատաւորական տըրտունջներուն:

Հիմա ներկայացնենք ներքին միջավայրերը:

Բանաստեղծին, ինչպէս ամէն բանաստեղծի, «ներքին միջավայրը» կ՚արտայայտուի իր ենթակայական ու ցեղային լարով:

Ի՞նչ կը նշանակէ «ենթակայական եւ ցեղային լար»:

Սովորութիւն է բանաստեղծութիւնը,— այս բառով կը հասկնան ընդհանրապէս քնարերգութիւնը,— ներկայացնել խորհրդանշանով մը: Այդ խորհրդանշանը նուագարան մըն է, որովհետեւ հին ատեն բանաստեղծութիւնը ընթերցանութեան նիւթ չէր, այլ՝ երգ, պար ու նըւագ: Այսպէս է որ քնարով մը կը խորհրդանշուի բանաստեղծութիւնը: Այդ քընարերգութիւնը մէկ նիւթ ունէր նախապէս, սակայն հետզհետէ բանաստեղծութիւնը զարգացաւ, իրեն նիւթ առնելով հոգեկան կեանքի զանազան արտայայտութիւններ:

Այժմ բանաստեղծութիւնը բազմալար նուագարան մըն է,— այդ լարերէն՝ այս անգամ պիտի ներկայացնեմ ենթակայականը եւ ցեղայինը:

Առանց ակադեմականութիւն փորձելու, հասկնալի եւ կարճ ձեւով մը՝ սահմանենք այս բառերը:

Ենթակայական կը կոչենք ինչ որ ներանձնական է, հոգեկան ներքին ապրումի մը արտայայտութիւնը, մարդկային եսին նկարագրութիւնը:

Դժուար է քանի մը բառի մէջ սեղմել եսին հոգեբանական վերլուծումը: Հոգեբանները եսին կուտան երկու երես.— Գոյական եսը (մուա), այն որ կը ներկայացնէ անձին գիտակցութիւնը, եւ բայական եսը (ժը), որ զարգացումն է այդ գիտակցութեան: Երբ տարրալուծենք եսը, կը գտնենք երեք եսեր.—

1.— Նիւթական ես.— Ասիկա կը ներկայացնէ ֆիզիքական գիտակցութիւնը՝ մեր ներքին գործարաններուն խողովակով: Աղիքներուն, ստամոքսին, թոքերուն, երիկամներուն եւ այլ գործարաններու հիւանդ կամ առողջ ըլլալէն կախում ունի մեր ֆիզիքական եսը: Այդ եսն է որ մեզ կը մղէ հոգ տանելու մեր հագուստին, մեր բնակարանին: Ի լրումն՝ հայրենի օջախին կամ ընտանիքին սէրը արտայայտութիւնն է նիւթական եսին:

2. Ընկերային ես.— Ասիկա կը ներկայացնէ այն գիտակցութիւնը, զոր ունինք ընկերութեան մէջ մեզի տրուած արժէքին մասին: Այդ եսը կ՚աճի՝ քանի զարգանան մեր ընկերային յարաբերութիւնները,— մարդ կը փափաքի որ պատիւներու, գովեստներու արժանանայ: Ահա այդ եսն է որ կը ստեղծէ սէրը, փառամոլութիւնը, նախանձը, ընկերասիրութիւնը, ընտանեկան եւ ցեղային պարծանքը: Ի լրումն՝ աշխատանք ի շահ իր ցեղին գերազանցութեան, զոհաբերութիւն կամ անձնուիրութիւն իր ազգին մեծութեան համար:

3. Հոգեկան ես.— Ասիկա կը ներկայացնէ տենչը, զոր կ՚արտայայտենք իմացական եւ բարոյական դիրքերու համար: Այդ եսն է որ կը ստեղծէ մտաւորական գերազանցութեան զգացումը մեր մէջ:

(Շար.) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՎԱՂՈՒԱՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆՆԵՐԸ

——o——

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ բանախօսութիւնը՝ Գրոց գիւտի 1500ամեայ եւ Հայ տըպագրութեան 400ամեայ Փառատօնին օրը, Պոլսոյ մէջ, 1913ին:

Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւն, «Ամսօրեայ Տեղեկատու», թիւ 28-1913:

Կը մօտենայ Թուականը այն կրկնակ յոբելեաններուն՝ զոր մեզի կըպարտադրեն տօնելու տառերու գիւտն ու տպագրութեան մուտքը Հայերուս մէջ: Եթէ ակնարկ մը նետենք այդ երկու երեւոյթներուն վրայ՝ անկարելի է որ կարենանք մեր հիացումը զսպել հայ ոգիին մեծութեան վրայ՝ որ միշտ ի յայտ եկած է իր յամառութեան եւ Փիւնիկի յարաճուն թեւածումին մէջ:

Տառե՛ր որոնք ծնունդ առին Սուրբի մը սրտին արիւնին մէջ եւ շարունակեցին միշտ իրենց յարափոփոխ ձեւերով ձուլուիլ արիւնի, հրդեհի եւ անպատում տառապանքներու խորը: Ո՛վ պիտի կրնայ գրել այդ տառերուն պատմութիւնը, անոնք հրաշէկ գամերու նման Ցեղին գոյութիւնը հաստատեցին մագաղաթներու յաւերժական հաստատութեանց վրայ: Աստուածային «Ա»էն սկսեալ, որ աղօթողի մը նման բազուկները վեր կարկառած, դարերու ընթացքին մէջ, երկինքը հաստատ բռնեց հայութեան գլխուն վրայ, մինչեւ ինքնամփոփ «Ֆ»ն՝ որ յոյսի քղամիդին փաթթուած, սիրտը միշտ բաց, քալե՛ց, քալե՛ց դէպի Արշալոյսները գալիք օրերուն, այդ բոլոր տառերը՚ կ՚ըսեմ կարաւան առ կարաւան առաջնորդեցին մեր գոյութիւնը, մեր հայկականութիւնը մինչեւ ներկայ դարուն սեմին վրայ:

Փա՛ռք հայ տառերուն, որոնք անխմանալի խնամքութեամբ, մոգական գիրչներու տակ հաւաքուած՝ Եղիշէին լեզուին ոսկի բըրին, Բագրատունիին՝ ադամանդ եւ Ալիշանին ու Հայրիկին մեղր քաղցրահոս: Հայ լեզուն այդ տառերու սանդխտամատերուն վրայ ոտն առ ոտն բարձրացաւ ամէն դարու ճակատին վրայ՝ հոն փորագրելու համար Անմահութիւնը Ցեղին:

Եւ տպագրութիւնը, մեր մէջ, այդ կը նշանակէ հայ մտքին լուսացիր սփռումը չորս ծագն աշխարհի ուր Հայ մը կար պանդխտացած, ծարաւ՝ Մեսրոպեան լեզուին քաղցրահոս բարբառին: Հայ մա-

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՀԵՏ

ՊԵԼԺԻԱ

●

Սիրելի հայ ուսանողներուն

Այս Կիրակի, Պելժիոյ հիւրընկալ ու բարի հողին վրայ, Կանտէն մինչեւ Պրիւսէլ, հայ ուխտաւորներու բազմութիւն մը պիտի խառնուի պելժ ազնիւ ժողովուրդին: Թափօր պիտի կազմեն անոնք, երթալ մեծարելու համար հայ բանաստեղծներուն ամէնէն սիրելին՝ Դանիէլ Վարուժանը:

Հեռու, մօտիկ երկիրներէ եկած այդ ուխտաւորներուն մէջ պիտի ըլլամ նաեւ ես: Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ պիտի ընեն անոնք: Ի՞նչ զգացումներ պիտի ծնին անոնց մէջ, ինչ մտածումներ պիտի պաշարեն անոնց ուղեղները:

Ես հիմակուընէ գիտեմ թէ ինչպէս պիտի անցնի իմ այդ օրս: Զայն կ՚ապրիմ ամիսներէ ի վեր, այն վայրկեանէն, երբ հայ ուսանողները բացին իրենց սիրտը ու երկարօրէն խօսեցան ինծի իրենց փայփայած երազին մասին: Աղուոր իրիկուն մըն էր, Պրիւսէլի համալսարանական ոստանին մէջ: Տրտում աչքեր ունէին անոնք, Հայու արու եւ տխուր աչքեր:

Ցաջորդ առաւօտ այցի գացինք Կան, Վարուժանի հետքերը փնտռելու:

Ու ահա, քանի մը ամիսներ յետոյ, այդ տխուր բայց արու աչքերով Հայորդիները կ՚իրականացնեն իրենց երազը, Վարուժանը մեծարելու կոչուած այս հանդիսութեանց տալով չքեղագոյն ձեւ ու չքեղագոյն իմաստ:

Այո, գիտեմ որ հրաշալի հանդիպում մը պիտի ըլլայ այս, հայ գրագէտներու, Պելժ մտաւորականներու, Ֆրանսացի բարեկամներու միջեւ, Վարուժանի շուրջ: Հայ քերթողին շուրջ հաւաքուած նաեւ՝ դպրոցականներ, ուսանողներ, հայ ամէն կարգի մարդիկ:

Ուրախ պիտի ըլլան բոլորը:

Տխուր պիտի ըլլամ միայն ես:

Պիտի քալեմ անոնց կողքին, մէկ ձեռքըս գրպանիս, միւսը՝ ծալած կուրծքիս: Տարօրինակ աչքերով պիտի նայիմ փողոցներուն, ջրանցքներուն, տուներուն: Նոյն տարօրինակ, տխուր նայուածքս պիտի երթայ գիս շրջապատող դէմքերուն, հարազատ թէ օտար: Երեւոյթը պիտի ունենամ խեղճ մարդու մը, որ բան մը կը փնտռէ ու չի գտներ:

— Ի՞նչ ունիս, ի՞նչ կը փնտռես մանաւանդ, ինծի պիտի մօտենայ վերջ ի վերջոյ սիրելի Յակոբը, իմ նեղութենէս ինքը նեղսրտած:

— -Վարուժա՛նը կը փնտռեմ...

— Վարուժա՞նը...

— Այո, ո՞ւր է Վարուժանը...

Շուարած ինծի պիտի նայի խեղճ ուսանողը, չհասկնալով միտքս, այս անգամ իրապէս նեղսրտած, առնուազն անտեղի գտնելով հարցումս, այդ վայրկեանին եւ այդ վայրին մէջ:

— Այո, սիրելի եղբայր, Վարուժանն է որ կը փնտռեմ ես, Վարուժա՛նը, ինչո՞ւ կը զարմանաս...: Այն հանճարեղ, ուսանողը կը փնտռեմ որ հոս էր, այս քաղաքին մէջ, ճիշդ յիսուն տարի առաջ, 1908ին: Հոս էր, միայնակ, աղքատ, աստուածային տխրութեամբ մը օծուն իր բարի աչքերով, երկնելով տաղեր, բըզքտելով իր ազազուն մարմինը ու անկէ ժայթքեցնելով անմահական երգը ցեղին: Երկնելով Սիրտը ցեղին:

Ո՞ւր է ան, ո՞ւր մնաց, ի՞նչ եղաւ:

— Ծիւաղը զայն խլեց մեզմէ իր երեսուն եւ մէկ գարուններուն...

— Այո՞, իսկ անկէ ի վե՞ր... ո՞ւր են իր աճիւնները, ո՞ւր է իր գերեզմանը:

— Աճիւն չունեցաւ, քանզի անօթի ագռաւներն ու շուները կերան անոր միսեր... գերեզման չունեցա՛ւ, քանզի՛... Ուրիշներ ալ, շատե՛ր...

— Իսկ մնացողնե՞րը, ինչ ըրին մնացողները, քառասուն եւ երեք տարիէ ի վեր, ի՞նչ ըրաւ Վարուժանի ժողովուրդը, մեռա՞ւ, մեռա՞ւ անոր հետ, իր ժողովո՞ւրդն ալ...

— Աքսորական՝ ցրուեցաւ աշխարհի չորս ծագերուն...

— Ի՞նչպէս, ինչպէ՞ս, չունեցա՞ւ կանգուն մը հող, հասարակ քար մը դնելու չափ հողի շերտ մը, եւ գրելու վրան — «Աստ հանգչի Վարուժանը...»

Ոչ մէկ դպրո՞ց, ոչ մէկ վա՞նք, ոչ մէկ հայկական սեփականութիւն չկա՞յ, կանգուն մը հող նուիրելու նահատակ քերթողին... ինչի՞ կը ծառայեն այն ատեն Երուսաղէմը, Անթիլիասը, Վենետիկը, ի՞նչի կը ծառայէ Երեւանը, Էջմիածինը...

— Մենք ի՞նչ յանցանք ունինք, եղբա՛յր, խռովեա՛լ եղբայր, մենք ուսանողներ ենք այս օտար հողին վրայ: Վարուժանը եղած էր հոս, երեք տարի, ուզեցինք իր յիշատակը տեւականացնել այս ազնիւ ժողովուրդին մեծ համալսարանին մէջ իր պատկերը դնելով:

— Գիտեմ, գիտեմ, խռովքս ձեզի համար չէ, ընդհակառակն, ազնիւ Հայորդիներ, բայց կը հասկնա՞ք զիս, կը հասկնա՞ք, դուք որ ժառանգորդներն էք Վարուժանին, այսպէ՛ս պէտք է վարուէր հայ ժողովուրդը իր հանճարեղ զաւկին հետ:

Հո՞ս, այս օտա՞ր համալսարանին մէջ, օտա՞ր արուեստագէտ մը պիտի յօրինէր իր արձանը, օտա՞ր գրագէտներ դամբանական պիտի խօսէին անոր գերեզմանին վրայ:

Ու վերջ ի վերջոյ հո՞ս, կա՞ն պիտի գայ հայ ժողովուրդը աղօթելու, իր նահատակ զաւկին գերեզմանին վրայ:

— Խաղաղէ՛, խաղաղէ՛, խռովեալ եղբայր, պիտի գայ օրը, երբ բոլորը, բոլորը պիտի երթան հանգչիլ հայկական պանթէոնին մէջ, ու Վարուժանը, պիտի ունենայ ամէնէն բարձր վայրը, ամէնէն փառաւոր պատուանդանը... Հաւատա մեզի, եղբայր, հաւատա երիտասարդութեան: Ան պիտի կանգնէ իրական արձանը Վարուժանին, բոլոր Վարուժաններուն, պիտի կանգնէ այն հողին վրայ, որուն հրաշածին ծնունդ են անոնք, անոր փառքը:—

Այժմ երթանք ողջունել մեր հիւրերը, աւելի ճիշդը, երթանք շնորհակալութիւն յայտնել տան տիրոջ, որ մեզ ընդունած է իր երկրին մէջ, ու մեզ հետ նաեւ մեր նահատակ քերթողը, թոյլ տուած որ դընենք իր նկարը, արձանագրենք նաեւ Մեսրոպեան տառերով՝ գերագոյն պատգամը մեր ցեղին՝

«Ի՜նչ փոյթ կեանքը մեռնող՝
Երբոր երազը կ՚ապրի,
Երբոր երազն անմահ է»:

— Ո՛չինչ կորսուած է, ոչի՛նչ, երբ կ՚ապրի այդ երազը, հայութեան երազը:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍՆԵՐ

ԽՄԲ. — 1913ին էսաեան Սանուց Միութիւնը սարքած էր *Գրական Ասուլիս*ներու շարք մը, նուիրուած մեր գրականութեան յայտնի դէպքերուն, վարժարանին սրահին մէջ:

Այդ «*Ասուլիս*»ները յետոյ հրատարակուած են պրակներով: Երրորդ «Ասուլիսը» (Ապրիլ 16) տեղի ունեցած է Դանիէլ Վարուժանի մասին, նախագահութեամբ Գ. Զօհրապի, զոր կը փոխանորդէր Ալեքսանդր Փանոսեան:

Հրաւիրուած էին խօսելու նախագահէն զատ Յ. Ճ. Սիրունի, Տիգրան Չէօկիւրեան, Եդուարդ Գօլանճեան, Յօբ. Արմենակ Բարսեղեան, Ռուբէն Զարդարեան եւ Խաժակ: Ստորեւ կուտանք Զօհրապի բացման խօսքը եւ Զարդարեանի ու Խաժակի ամփոփ ճառերը:

ԳՐ. ԶՕՀՐԱՊ

Երբոր առաջին անգամ գրական դատավարութեան մը լուրը տարածուեցաւ՝ ամէն ոք հետաքրքրուեցաւ անով. կռուի մը ականատես ըլլալը մարդոց մեծագոյն հաճոյքը պիտի մնայ, երեւակայեցէք անգամ մը, ամբաստանութիւն մը եւ պաշտպանութիւն մը, կրկէս մը եւ ըմբիշներ, յաղթող մը եւ յաղթուող մը. ո՞վ չուզեր սանկ տեսարան մը վայելել, ամէնքը վազեցին եկան. պզտիկ յուսախաբութիւն մը սակայն՝ երբ որ գետինը փոշիներու մէջ տապլտկող պարտուած մը եւ քովը՝ ոտքը անոր կուրծքին, ճակատը դափնիներով պսակուած մէկը չի տեսան:

Գրական դատավարութիւնը որ ռուսահայերէն եկաւ մեզի, հոսհոսներուս կողմէն պզտիկ փոփոխութիւն մը կրեց, դատաստանէ աւելի վերլուծումի, դասախօսութեան հանգամանք առաւ. առով՝ գործին հետաքրքրաշարժ մասը պակսեցաւ թերեւս, բայց գրական ողջամտութիւնը կարծեմ թէ բան մը չի կորսնցուց:

×

Այսօր ամէնուս ծանօթ քերթողի մը նոր լոյս տեսած մէկ հատորովը պիտի զբաղինք: Վարուժան նոր սերունդին երգիչներէն է, ձեր երգիչը՝ երիտասարդնե՛ր եւ երիտասարդուհիներ:

Դպրոցական եղած ատենս կրօնագիտութեան դասատուս սորվեցուց ինծի որ հայ եկեղեցւոյն մէջ մկրտութիւնը եւ կնունքը մի միայն ջուրով չըլլար. երբեմն հուրով ու սուրով ալ կը կատարուի. Նահատակուած երախաներուն մկրտութիւնը այսպէս է. նոր սերունդին գրականութիւնը ճիշդ այդ դրօշմը, այս կնիքը կը կրէ իր վրան, ամէն ինչ տառապանք է հոն, ամէն ինչ աղաղակ եւ բողոք: Հայկական ջարդերու ականատես գրականութիւնն է. միտքերը՝ մռայլ, բառերը՝ դաշոյնի պէս փայլատակող, մահահոտ եւ արիւնաներկ գրականութիւն հայկական ճակատագրին պէս:

×

Նախընթաց բանախօսները ներկայացուցին մեր սիրած բանաստեղծին՝ Դանիէլ Վարուժանի տաղանդին մեծութիւնը, անոր պատկերներու ճոխութիւնը եւ զգացումներու աւիւնն ու խորութիւնը: Բանախօսներէն մին միայն ակնարկեց քանի մը պատկերներու մէջ բանաստեղծութեան համար այնքան անհրաժեշտ յստակութեան պակասութիւնը: Ամէնքը միաբերան վեր հանեցին Վարուժանի լեզուի ճկունութիւնն ու ճոխութիւնը: Միայն միակ վիճելի խնդիր մը, ինչպէս շատ յաճախ, այս անգամ ալ եղաւ «քար դայթակղութեան»: Պ. Պ. Չէօկիւրեան եւ Գօլանճեան մէկ կողմէ կը պնդէին որ Վարուժանի լեզուն անբասիր է առանց ոեւէ բիծերու, նոյնիսկ իր «ռօշնական», և այլ նոյն օրինակ մեռած կամ բրածոյ ու աններդաշնակ բառերով. Պ. Բարսեղեան կը պնդէր անոր հակադարձը, գտնելով լեզուական շարք մը թերութիւններ, մանաւանդ խճողումներ ու գրաբարեան ոճեր: Պ. Զարդարեան եկաւ հաշտեցնելու այդ երկու ծայրայեղութիւնները եւ գտաւ միջին ճամբան:

Ես ալ միջին ճամբային կողմնակից եմ այս լեզուական հարցին մէջ ինծի համար կասկածէ դուրս է միանգամայն որ Վարուժանի լեզուն ճոխ է, հարուստ եւ հիւթեղ: Սակայն արեւն անգամ բիծեր ունի: Անոր վրայ ալ կան մանրիկ բիծեր: Այդ բիծերն ալ Պ. Զարդարեանի ակնարկածներն են, այն գրաբար բառերը՝ որոնք քաղցրալուր չեն, նորաստեղծ եւ ծանրահնչիւն բառերը հնացած հոլովումները եւայլն:

Երկրորդ եւ էական հարցը բովանդակութեան խնդիրն է: Յարգելի բանախօսներէն երկուքը պաշտպանեցին Վարուժանի չափէն աւելի «իրապաշտ» քանի մը քերթուածները: Յարգելի բանախօսները կը պնդէին թէ «երգիչը այդ է զգացեր, այդ ալ գրեր է չկայ օրէնք երգչի հոգուն համար, մի սահմանափակէք անոր կամքը»: Ես ալ նոյն բառերը կը կրկնեմ իրենց «բանաստեղծը ազատ է գրելու, ես ալ ազատ եմ քննադատելու»:

Բանաստեղծի հոգին մեծ դաշնամուր մը, հսկայ երգեհոն մըն է որուն մէջ ոչ թէ 4 – 5 ութնեակ կայ, այլ հարիւրաւոր ութնեակներ: Այդ երգեհոն – հոգին պիտի արձագանգէ կեանքի ամէն պատահարները, մանաւանդ անոր մէջ տիրող իտէալները, ձգտումներն ու զգացումները: Այդպէս է Վարուժանի քնարը:

Զքնաղ Լալագէի, ճոխ եւ բարբամ Հարճի եւ այլ քիչ վրան բաց քերթուածներու կողքին՝ Վարուժանի գրուածքներուն մէջ կը փայլին հոգեզմայլ շողշողիտնով քանի մը պարզ անպաճոյճ գոհարներ, ինչպէս Առկայծ ճրագը *որ ճշմարիտ տաղանդի գործ է, պարզ, անպաճոյճ, ինչպէս Ս. Գիրքի լեզուն, դիւրըմբռնելի՝ ինչպէս Հոմերոսի ոճն ու պատկերները:*

Բանաստեղծը դրօշմեր է իր գրքին ճակատը.

Ես կ'երգեմ գինին, բագիններուն ծիծաղը
Եւ խորաններուն արիւնը:
Դարերու կեանքը կ'երգեմ յանուն հանոյքի եւ տառապանքի գեղեցկութեան:

Մարդ մը, Մուսայի զաւակ մը որ ընդունակ է զգալու «Տառապանքի գեղեցկութիւնը», չէր կրնար չարձագանգել հայութեան ամենօրեայ տառապանքները: Ու Վարուժան արձագանգեց. անոր երգերը ժայթքեցին «Ցեղին սիրտը»՝ իր տոհմական ցաւերու մերթ տխուր, մերթ մռայլ չեշտերովը:

*Ա*տ հասարակական ջիղն էր *որ առաջին քայլերէն իսկ երեւան եկաւ մեր սիրած երիտասարդ բանաստեղծին մէջ:*

Յովհաննէս Թումանեան իր մէկ սիրուն գրուածքի մէջ կը պատկերացնէ կովկասեան խնճոյք մը, սեղանապետը նստած է գինիի բաժակը ձեռքը, շրջապատուած իրեն պէս ծերուկներով, իսկ դիմացը՝ յարգանօք կանգնած են պատանիները: Ծերունին խօսքը կ'ուղղէ փոքրերուն եւ կ'ըսէ.

«Ապրէք, որդիք, բայց ոչ մեզ պէս Ապրէք»:

Հիմա մենք, արդէն բաւական ծերացած սերունդներս, խօսքերնիս կ'ուղղենք Վարուժանի եւ միւսներուն.

«Ապրէք որդիք, բայց ոչ մեզ պէս ապրէք»:

Երանի թէ դուք այնքան չզգաք մեր ցեղի անիծեալ ճակատագիրը ձեր սրտի եւ մէջքի վրայ, այնպէս աւագնօրէն ծանր, ինչպէս մենք զգացինք: Երանի դուք ժամանակ ունենաք զուարճանալու*, խնդալու, արբենալու: Ով* քէֆ *ընել, զուարճանալ չգիտէ, ան կէս մարդ է:*

Ցեղի տառապանքի կողքին ան վէրահառնեան կսկիծով կը զգայ իր հոգու վրայ ծանրացած ուրիշ բեռ մը եւս: Այդ բեռը ան առեր է հոնկէ – Վենետիկի կայտառուն ալիքներու մէջէն: Պրիւսէլի մռայլ երկինքի տակէն, փարիզեան ժխորէն: Աշխատանքի երգն է ան: Անոր Բանուորուհին*, անոր* Մեռնող բանւորը*, վերջապէս անոր սքանչելիքներէն մին —* Մեքենաները*, կը յիշեցնեն վեհապանծ Վէռհառնի* Հրէշ քաղաքը *եւայլ ընկերվարական քերթուածները:*

Այո, պարոններ, հնարաւոր է մարդկային տառապանքը եւս երգել նոյնպիսի գեղեցկութեամբ եւ հիւթեղ ոճով ու փառապանծ պատկերներով, ինչպէս Արեւելեան Բաղնիքը*, ինչպէս* Հարճը*, ինչպէս կոյսերու բոսորագեղ մարմարէ մերկութիւնները:*

Ու ինծի կը թուի թէ Վարուժան քանի կը զարգանայ, այնքան կը հակի դէպի այդ կողմը, դէպի ձախ, դէպի ընկերվարութիւն:

Դանիէլ դեռ հազիւ եօթը տարուան գրական կեանք մը ունի, բայց գլխապտոյտ արագութիւնով մը՝ սլացեր է վեր, անուն մը շիներ է իրեն համար, անձեռագործ արձան մը կանգնել:

Ուստի խօսքս կը վերջացնեմ դիմելով սիրելի Դանիէլին, հանդուցեալ բարեկամիս եւ ուսուցչիս Ղ. Աղաեանի խօսքերով:

Մանո՛ւկ, մանո՛ւկ, ինձ չխաբես,
Միշտ կաց այդպէս լուսաւոր:

ԽԱԺԱԿ

ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԵՐԳԻՉԸ

Գրականութիւնը ժամանակի ու միջավայրի պատկեր է, առէք վերջին 80 տարուան պոլսահայ կեանքը, սկիզբները՝ հայկական կեանք չի կար գրեթէ եւ գրականութիւնն ալ գոյութիւն չունի: Սահմանադրութենէն՝ ազգային կեանքը կը սկսի եւ անոր հետ կը սկսի գրականութիւնը եւ լեզուի խնդիրը, Միսաքեան, Օտեան, Ռուսինեան, երեւան կ'ելլեն: Այս առաջին շրջանը հարուստ է նաեւ բանաստեղծներով, Պէշիկթաշլեանով, Դուրեանով, Նարպէյով: Վերջը եկաւ այն սերունդը որուն Արփիար անվիճելի առաջնորդն է, յեղափոխութեան շրջանին նախօրեակը կամ սկիզբն ենք: Զօպանեան անոր հմայիչ երգողը եղաւ: Քիչ վերջը սկսաւ բուն յեղափոխութեան շրջանը որ իր գրողներու եւ քերթողներու հոյլը ունի: Սուգով պարուրուած համաստեղութիւն՝ որուն «Հեթանոս երգեր»ու երգիչը գեղեցիկ աստղերէն մէկն է:

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ԼԵԶՈՒՆ ԵՒ ԻՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ես համամիտ չեմ անոնց որոնք կ'ըսեն թէ բանաստեղծութեան մը լեզուն պէտք է անպայման ըլլայ պարզ եւ ժողովուրդին մատչելի: Այդ կարծիքը ոչ միայն անիրաւ է, այլ նաեւ թող ներուի ինծի ըսել հայհոյութիւն մը արուեստին դէմ:

Իրաւ է, կան բանաստեղծութիւններ որ պէտք է գրուած ըլլան ժողովրդական լեզուով, բայց անիրաւութիւն է ելլել պնդել որ ամէն բանաստեղծութիւն պէտք է նոյն լեզուով գրել: Ժողովրդական երգերուն համար պայման է որ պարզ ու անսեթեւեթ լեզուով մը գրուած ըլլան անոնք որովհետեւ այդ երգերը կ'արտայայտեն մարդկ. հոգւոյն ամենապարզ զգացումները, սէրը, կարօտը, վիշտը, հայրենասիրութիւնը, պէտք է որ ժողովուրդին հոգւոյն մէջ երթան ուղիղ ճամբով, երթան ուղղակի հաղորդակցութեամբ արթնցնելու համար միեւնոյն զգացումները: Այդպէս ըրած են Յովհ. Թումանեան, Աւետիք Իսահակեան եւ ուրիշ կովկասահայ բանաստեղծները, որ ուզած են քնարերգել ժողովրդական մօթիֆներու *վրայ: Բայց ժողովրդական երգերը բանաստեղծութեան մէկ մասն են միայն. կան անդին ուրիշ քերթուածներ, որոնք մարդկային հոգին պիտի երգեն իր ամէնէն խոր նրբութիւններուն մէջ. եւ կեանքի ու բնութեան պատկերները իրենց ամէնէն նուրբ մանրամասնութիւններով: Հոս արդէն պէտք է դադրինք պարզ ու ժողովրդական լեզու մը պահանջելէ, ու պէտք է ազատ ձգենք բանաստեղծը որ իր նիւթին համաձայն զարդարէ ու բարձրացնէ իր լեզուն, խորացնէ ու նրբացնէ իր ոճը: Անկէ զատ, քանի քաղաքակրթութիւնը կը յառաջդիմէ, այնքան մարդկային զգացումները կը նրբանան եւ հոգեկան պահանջները կը բազմանան և մարդկային հոգին հետզհետէ կը դառնայ աւելի բարդ, աւելի բազմազան եւ աւելի բազմերես: Հետեւաբար մարդկային հոգին արձագանգելու համար՝ հին ոճերն ու բառամթերքը անբաւական կը մնան եւ նոր նոր բառերու ու ասացուածքներու պէտքը զգալի կը դառնայ: Օրինակի համար չենք կրնար պահանջել որ Վարուժան իր Հարճը հեթանոսական կեանքի այդ հոյակապ էջը՝ գրէր ժողովրդական աշուղի մը լեզուովը:*

Գալով Վարուժանի լեզուին, ան՝ Բագրատունիներու եւ Ալիշաններու շունչին տակ կազմուած, առատօրէն՝ կ'օգտուի գրաբարի ճոխութիւններէն, զորս գործածելու ատեն երբեմն սայթաքումներ ալ ունենալէ զերծ չէ սակայն բանաստեղծը, իր նկարագրութեան մէջ երբեմն դնելով հինցած բառեր, ինչպէս դռոյթ*,* ռօշնական*,* խրախ եւայլն*, որոնք պատկերներուն մէջ որեւէ գեղեցկութիւն չեն աւելցներ:*

*Ուրիշ կէտ մը զոր կ'ուզէի շեշտել, չափազանցութեան տարուած իրապաշտութիւնն է Վարուժանի քերթուածներուն մէջ: Իրապաշտութիւնը անշուշտ, որ անհրաժեշտութիւն մըն է, բայց երբ չափազանցութեան կը տարուի քերթողութեան արուեստին մէջ, բանաստեղծական հրապոյրը կը խաթարուի եւ կը փճանայ այն մշուշապատ խորհրդաւորութիւնը՝ որ բանաստեղծութեան մը հմայքն է միշտ: Վարուժան իր շատ մը գեղեցիկ էջերուն մէջ երբեմն այնպիսի տողեր կը սպրդեցնէ՝ որոնք պատկերին ընդհանուր գեղեցկութիւնը կը խաթարեն: Այսպէս՝ Ա*րեւելեան բաղնիքին *մէջ: Յետոյ, Վարուժանի քերթուածներուն մէջ զգայասիրութիւնը չափէն աւելի շեշտուած է եւ ուղղակի կիրքին փառաբանութիւնն է որ կ'ընդնշմարուի տեղ տեղ:*

Այս մէկ քանի թերութիւններէն դուրս Դանիէլ Վարուժանի Հեթանոս երգերը *թէ յղացման եւ թէ արուեստի տեսակէտով թանկագին գոհար մը կ'աւելցնէ հայ քերթողութեան մէջ:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԱՐԼԻԶ ՄՈՐԿԸՆ, անգլիացի աշխարհահռչակ վիպագիրը յանկարծամահ եղաւ անցեալ օր, 64 տարեկանին։ Մորկըն իր գրական կեանքը սկսած է հրապարակագրութեամբ (թատերական քննադատն էր «Թայմզ»ի)։ Իր ծանօթ վէպերն են՝ Ֆոնթէն, Ափառքընպրօք, Փորթրէ տան գ'ինօն միրուար եւայլն։ Իր մահով, Ֆրանսան կը կորսնցնէ մեծ բարեկամ մը։ Ծանօթ է իր նշանաւոր ձօնը Ֆրանսայի՝

Եղիր Ֆրանսան,
Փլած երկինքներու առջեւ,
Մնացիր աշխարհի աստղը,
Եւ առաջնորդէ անոր ճակատագիրը։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Օրանի շրջանին մէջ վեր-ջերս պատահած կռիւներու ընթացքին 65 ապստամբներ սպաննուեցան եւ 32 ուրիշներ գերի ինկան։

ԻՖՆԻԻ մէջ նոր միջադէպեր պատահեցան վերջին երկու օրերու ընթացքին, կը հաղորդէ Մատրիտի Պատերազմական նախարարութիւնը. սպանական ուժերը յաջողած են զսպել ըմբոստները։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Փետր. 6). — Ձոյլ ոսկի՝ 526.000, նափոլէոն 3650, զուից. 3490, անգլ. 4380, քսան տոլարնոց 17.880, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) սթերլին 1210, տոլար 453, զուից. 109, պելժ. 8.90, լիր 0.73։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Ախոյենական մեծ մրցում Ալֆորվիլի Մարզականին դաշտին վրայ ընդդէմ՝ Ֆոնթէնէպլոյի զօրաւոր խումբին, այս կիրակի ժամը 13.30ին։

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համախմբերդ. Հայր. Միութիւնը խնջոյք մը կազմակերպած է այս Շաբաթ, երեկոյ Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանը։ Մուտքը ազատ է։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս կիրակի ժամը 10ին պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն Ս. պատարագ։

ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներու մէջ ծառայող, վախճանած հետեւեալ քահանայ հայրերուն համար պիտի կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն։

Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Յովհ. քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեան, Արժ. Տէր Սահակ քահանայ Իւթիւճեան, Կոմիտաս քահանայ Սըպեան, Բարնաբաս քահանայ Խընտամեան, Աբիսողոմ քահանայ Թոփրոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թագըմճեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան։

Կը հրաւիրուին իրենց պարագաները եւ հայ հասարակութիւնը։

ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Նուպարեան Մատենադարանի վարչութիւնը պատիւ ունի ծանուցանելու թէ յառաջիկայ դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ այսօր շաբաթ, ժամը 18ին, Մատենադարանի սրահներուն մէջ, 11 Սքուար Ալպոնի։

Դասախօսն է՝

MONSIEUR PIERRE RONDOT
Directeur du Centre de Hautes Etudes
d'Administration Musulmane, Université de Paris

Նիւթ ունենալով «ՀԱՅ ԱԶԳԻՆ ԿՈՉՈՒՄԸ»։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Իսիի մասնաճիւղի կողմէ։

Այս կիրակի ժամը 3էն 10, Խրիմեան դպրոցին մէջ 2 րիւ տը լա Տէֆանս։

Հաղորդակց. միջոց. — Մէրի տ'Իսիէն առնել 190 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել րիւ տը լա Տէֆանս։

Կը հրաւիրուին բոլոր մասնաճիւղերու ընկերները, ինչպէս նաեւ համակիրները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի (9 Փետրուար) Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, որոշած է յաւէտ ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեանի Ա. տարելիցին առթիւ յիշատակը վերակոչել եւ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կատարել Ս. եկեղեցւոյս մէջ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն կը ծանուցանէ թէ ողբացեալ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցիին մէջ, այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի։

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէն, «Յառաջ» խումբ, Նոր Սերունդ եւ Կ. Խաչը կը ծանուցանեն թէ՝ այս կիրակի առաւօտեան ժամը 11ին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Շաւարշ Միսաքեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թեւանեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց մօր այրի Տիկին ՇԱՀԶԱՏԷ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Գալէնտէրեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի՝

ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ եւ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ընտանիքներու համայն ննջեցեալներուն յիշատակին։

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները։

×

Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Խօքսիզեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց հին ու նոր ննջեցեալներուն եւ Գաբրիէլեան ընտանիքին հանգուցեալ անդամներուն ի յիշատակ։

Կը հրաւիրուին ազգականներն ու բարեկամները։

ՀՐԱՒԷՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Ազգատախնամ Ընկերակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, 15Փետր. Շաբաթ օր, կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, 32 րիւ տը Թրէվիզ։

Այս ժողովը ի զօրու ըլլալու համար անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, այս պատճառաւ եւ մանաւանդ նկատի առնելով օրակարգի կարեւորութիւնը բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ստիպողական ներկայութիւն այս արտակարգ ժողովին։

ՕՐԱԿԱՐԳ. — Անտիլի մէջ անբուժելիներու 20 անկողիննոց յաւելուածական շէնքի մը կառուցման առթիւ վարչական խորհուրդին որոշած փոխառութեան վաւերացումը։ ԿՆԻՔ

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՈՒՍ. ՌՈՒԲԷՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝

ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

Ա. Պատմական 16
Բ. Իրաւական
Գ. Միջազգային դաշնագրեր

Դասախօս՝ ԽԱԶԻԿ ՌՇՏՈՒՆԻ

Ուրբաթ, 14 Փետրուար, ժամը ճիշդ 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը։

Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ ընկերները, հայ ուսանողութիւնն ու հայրենակիցները անխտիր։

ՀԱՅԱՑԵԼ ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԵՐՍԱՅԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, ժամը 9.45ին Գերպ. Հ. Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ պիտի մատուցանէ ձայնաւոր պատարագ Սէն Սենֆօրիէնի եկեղեցիին մէջ (Փլաս Սէն Սենֆօրիէն)։

Երգչախումբը կը ղեկավարէ Պ. Վ. Տէվէճեան։

ԽԻՍՏ ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. կոմիտէն դասախօսական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները, Շաբաթ (Փետրուար 8) երեկոյ ժամը 8.30ին, Սօսիէթէ Սավանթի ԱՇ սրահին մէջ։ 28 րիւ Սէրփանթ, մէթրօ Օտէօն։

Կը դասախօսէ ընկ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Այս դասախօսութեան կը հրաւիրուին «Նոր Սերունդի» հին ու նոր անդամները, ինչպէս նաեւ ուսանողական միութեան երիտասարդները։

ՌՈՆԻ – ՍՈՒ. ՊՈՒԱՅԻ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս շաբաթ, ժամը 21ին, Քաֆէ տիւ Քոմէրսի վերնայարկը։

Կը դասախօսէ՝ Պ. Վ. ՁԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ։

Նիւթն է՝ «Հայկական հարցը եւ ռուսցարական կառավարութիւնը»։

Կը խնդրուի ճիշդ ժամուն ներկայ ըլլալ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 9 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8115 — 34EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3916

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԵԼԺԻՈՅ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Շնորհաւորութեան եւ երախտագիտութեան արժանի են Պելժիոյ հայ ուսանողները, «որոնք կ'աշխատին գաղութին մէջ վառ պահել հայ ոգին եւ արեւելքէն իրենց հետ բերած ազգային ջերմ զգացումները կը ջանան ներարկել իրենց հայրենակարօտ ազգակիցներուն»: (Յառաջ, Փետրուար 5):

Հին դարերէ ի վեր Պելժիոյ մէջ ունեցած ենք հայկական փոքրիկ գաղութ մը: Կիլիկեան Թագաւորութեան օրերուն, մանաւանդ ԺԴ. դարուն, հայ վաճառականներ կը ճանչնային արդէն այդ հարուստ երկիրը եւ առեւտրական փոխանակութիւններ կ'ընէին գլխաւորապէս Պրիւսէլի վաճառաշահ քաղաքին հետ:

Երեսունեւհինգ տարի առաջ զանգուածային տարագրութիւնը դէպի Պելժիա ուղղեց նաեւ որոշ թիւով Հայեր, մեծ մասամբ զօրքի, ադամանդի, ծխախոտի առեւտուրով ու ճարտարարուեստով ըզբաղող հայրենակիցներ:

Մայրաքաղաքին եւ Անվէրսի մէջ ունինք բաւականին հայ գաղութ մը:

Ազգային կեանքը պատերազմէն առաջ բաւականին կազմակերպուած վիճակ մը կը ներկայացնէր: Ժամանակ մը նոյնիսկ քահանայ մըն ալ ունէին, առանց սեփական եկեղեցիի:

Ողբացեալ բարերար Վահան Խօրասանճեան աւելի օգտակար գտած էր եկեղեցի կառուցանել Մարսիլիոյ՝ քան Պրիւսէլի մէջ:

Հայութիւնը համախմբուած է Պելժահայ Գաղութային վարչութեան շուրջ, որ մեր հայրենակիցներուն եւ տեղական իշխանութեանց միջեւ կապ պահող միակ մարմինն է: Իր գործունէութեան մասին շատ քիչ անգամ տեղեկութիւններ արձանագրելու առիթ ունինք:

Ուրախալի պարագայ մըն է անշուշտ, որ Պելժիայի համալսարաններուն մէջ ունեցած ենք միշտ հայ ուսանողներ: Մեծ մասամբ եկած մերձաւոր արեւելքի երկիրներէն:

Պրիւսէլի մէջ է կեդրոնը Նուպարեան Սաներու Հիմնադրամի, վարիչ մարմինին: Չենք գիտեր թէ ի՛նչ կ'ընեն այդ սաները: Կը հետաքրքրուի՞ն երբեք տեղական հայ գաղութով:

Արեւելքի տղաքն են դարձեալ, մեծ մասամբ նիւթական ապահով միջոցներէ զուրկ, որ կը դրաղին «ազգային» գործերով: Պարբերական ձեռնարկներ կը կատարեն՝ հայութիւնը իր մշակոյթով ու գրականութեամբ ճանչցնելու համար ո՛չ միայն տեղւոյն Հայերուն, այլ նաեւ օտարներուն:

Դանիէլ Վարուժանի յուշատախտակին պարագան ցոյց կուտայ թէ ինչե՛ր կարելի է ընել օտար երկիրներու մէջ ի նպաստ հայութեան: Կը բաւէ ունենալ ողջահողութեան ոգի եւ աշխատելու եռանդ: Մնացեալը ինքնին կուգայ:

Գախափարը յղացած է Վարուժանի աշակերտներէն մէկը — Պ. Խաչիկ Կարապետեան: Յաջողութիւնը ապահոված են ուսանողները՝ դիմելով ուղղակի Կանտի Համալսարանի տեսչութեան:

Արարողութիւնը, որ այսօր տեղի կ'ունենայ Կանտի Համալսարանի մատենադարանին մէջ, պատիւ կը բերէ միանգամայն Պելժ հայ գաղութին եւ արեւելքէն եկած հայ ուսանողներուն:

Ֆրանսահայերուն կողմէ պատուիրակութեան մը ներկայութիւնը Կանտի մէջ ապացոյց մըն է այն հետաքրքրութեան, զոր մեր գաղութը առհասարակ ցոյց կուտայ հանդէպ իր ազգային արժէքներուն:

Գաղութէ գաղութ պարբերական այցելութիւններ օգտակար են՝ փոխադարձ ծանօթութիւններ սաեղծելու եւ ցիրուցան բեկորներու միջեւ հոգեկան կապ հաստատելու համար:

Պելժիոյ մեր հայրենակիցներու այս գեղեցիկ ձեռնարկը շնորհաւորած ատեն, պիտի սիրէինք յուսալ, որ այսուհետեւ անոնք աւելի մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց պիտի տան ազգային խնդիրներու հանդէպ եւ աւելի լայն չափերով պիտի կատարեն իրենց նիւթական եւ բարոյական պարտականութիւնները:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐ

Առջի օր Ազգ. Ժողովը որդեգրեց աշխատանքի ծրագիր մը, որ առանց ձըգձըգումի պիտի գործադրուի, մանաւանդ՝ Սահմանադրութեան բարեփոխումը:

Երեքշաբթի Փետրուար 11էն մինչեւ 21 սահմանադրութիւնը պիտի քննուի, եւ, կարելի եղածին չափ շուտ պիտի քուէարկուի:

Ընտրական օրէնքի բարեփոխումը խնդրոյ առարկայ չեղաւ: Տաք վիճաբանութիւններ կը նախատեսուին յառաջիկայ երկու շաբաթներու ընթացքին: Միւս կողմէ, Վարչապետ Կայեառ լիազօրուած է արդէն, եւ վստահութեան հարց պիտի արծարծէ այն պարագային՝ երբ վիճաբանութիւնները ընդմիջուին:

Բազմաթիւ բարդ հարցեր կան, որոնցմէ առայժմ կը խուսափի կառավարութիւնը. յատկապէս՝ պիւտճէի մարզին մէջ: Բազմաթիւ երեսփոխաններ տակաւին կը մտածեն նախկին ռազմիկներու հարցը դարձեալ հրապարակ նետել:

Ցանկս ուեթին տեղի պիտի ունենան ծերակուտական ընտրութիւնները, կը կարծուի թէ անմիջապէս վերջ այս ուղղութեամբ վիճաբանութիւնները պիտի սկսին:

Ալժերիոյ Հիմնական Օրէնքը մօտէն կը հետաքրքրէ բոլոր շրջանակները: Կարգ մը յղագրողներ երկար խօսակցութիւններ ունեցան Ռոպէր Լաքոստի հետ, որ յայտնեց թէ Ապրիլ մէկէն առաջ յանձնախումբերը կազմուած պէտք է ըլլան: Նոր անունններ պիտի տեսնուին այս յանձնախումբերուն մէջ, բայց ասիկա չի նշանակեր թէ նախկին անդամները դուրս պիտի ձգուին, — ճշդեց Ալժերիոյ Նախարարը:

Լաքոստ առաջարկեց Եւրոպացիներուն որ բոլոր կուսակցութիւնները իրարու միջեւ համաձայնութիւն գոյացնեն եւ ներկայացնեն միակ ցանկ մը: Գալով մահմետականներուն, ըստ Լաքոստ, ձիգ պիտի չխնայուի՝ արժէքաւոր եւ վստահելի մարդիկ գտնելու համար:

Մինչ այս մինչ այն, ապստամբները կը շարունակեն աhաբեկչական իրենց գործունէութիւնը՝ Ալժերիոյ մէջ:

Գշ. օր, Հոտնա լերան վրայ գտնուող պահականոցին մէջ փոքր ջոկատ մը, — որուն մէջ կային հինգ մահմետականներ, — ճաշի նստած էր, պահականոցին երկու սրահներէն մէկուն մէջ: Ժամը 19ին, յանկարծ տասնեակ մը ապստամբներ խուժեցին զինուորներուն գտնուած սրահը եւ կրակ բացին: Ապստամբները կը կրէին ֆրանսացի զինուորներու համազգեստ:

Անպաշտպան զինուորականներէն երկուքը սպաննուեցաւ. եօթը վիրաւոր կայ, իսկ 17 հոգի ալ անհետացած է: Ֆելլաղաները միասին տարած են նաեւ տասը գնդացիր:

Կը կարծուի թէ պահականոցի մահմետական տարրերուն կողմէ մատնութիւն եղած է:

[Օրը Օրին]

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Իր դիմանկարին զետեղումը մշակոյթի օտար տաճարի մը մէջ, երախտագիտական զգացումով մը կը լեցնէ մեր սիրտերը, հանդէպ՝ մեր ամէնէն վաւերական, մեծ քերթողին: Երախտագիտութիւն մը որ իր նախատակութենէն չի գար, որովհետեւ այդ սրբացման ճամբուն վրայ հարիւրներ տուինք մեր գրականութեան տնտաններէն:

Անոնք իրենց ձեռքով իսկ պեղուած ճամբով բարձրացան մեր հոգիներու *Պանթէոնը* եւ իրենց արիւնով գրեցին իրենց անունը հոն: Եղան մեզի համար նահատակ - սուրբեր եւ ճամբորդները այն ճամբուն զոր բացած էին իրենց մեծ նախորդները Հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ:

Հայր՝ եթէ մէկ վայրկեան իսկ ունենայ անբարիշտ մոռացումը իր մէկ միլիոն նահատակներուն ողջակիզման, երբե՛ք, երբե՛ք, չի կրնար ներել այն զանազին կոտորածը որ իրմէ խլեց ցեղի մը համար անփոխարինելի եղող եւ իր ժողովուրդին սերը կազմող թանկագին մտաւորականութիւն մը:

Այդ հարուածը կը զգանք ամէն վայրկեան, զգացած ենք աւելի քան 40 տարիէ ի վեր եւ պիտի զգանք երբ հետզհետէ նօսրանան շարքերը հրաշքով վերապրող մնացորդացին:

Վարուժանի յիշատակին նուիրուած հանդիսութիւնը օտար երկրի մը մէջ, օտար մեծերու ձեռքով, եւ անոր «*պատուոյ տախտակը*»ի զետեղումը մըտքի վառարանի մը նուիրական պատին վըրայ, վաւերացումն է հայ մշակոյթին եւ խարանը՝ ճակտին անոնց որոնց ոճրագործ ձեռքը բարձրացաւ մեր *մշակներուն* վրայ:

Այդ դիմաքանդակը միայն Վարուժանինը չէ. ան *դիմանկարն է* ամբողջ մեր մեծ զոհերուն, եւ վաւերացումը, կենդանի վկայութիւն մը *մեծ նախճիրին*:

Ահա ուրկէ կուգայ մեր երախտագիտութիւնը հանդէպ Դանիէլ Վարուժանի որ յետ - մահու եւս իր մեծ տաղանդով ծառայեց հայ մշակոյթին եւ անոր պատմութեան:

ՆՈՃԻ

ՆՈՐ ՄԱՔՐԱԳՈ՞ՐԾՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.:— Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը Փետրուար վեցի թիւին մէջ հետեւեալ հեռագիրը կը հրատարակէ.—

ՄՈՍԿՈՒԱ, 27 Յունուար.—

Խորհրդային Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան առաջնորդը, Սուրէն Ա. Թովմասեան, կը տեղեկացնէ թէ կուսակցութեան շարքերէն վտարուած են կարգ մը ընկերներ, իրենց «վտանգաւոր կարծիքներուն» պատճառաւ:

Թովմասեան, համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարը, այս յայտնութիւնը ըրած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 19րդ համաժողովին ներկայացուցած տեղեկագրի մը մէջ: Համաժողովը գումարուած է Երեւանի մէջ: Տեղեկագիրը լոյս տեսած է Երեւանի «Կոմունիստ» պաշտօնաթերթին մէջ:

Թովմասեան համաժողովին յանձնարարած է թէ պէտք է զարկ տալ կուսակցական ընկերներու գաղափարական դաստիարակութեան եւ վարդապետական ուսուցման: Ցետոյ, յայտարարած է թէ կարգ մը ընկերներ չարաչար գործածելով անհատը պաշտելու քաղաքականութիւնը, սթալինական միակամ իշխանութիւնը, ինչպէս նաեւ քաղքենիներու անիշխանութիւնը եւ սանձարձակ տիրապետութիւնը քննադատելու պատեհութիւնը, յայտնած են հակակուսակցական եւ վարկաբեկիչ տեսակէտներ՝ կուսակցական եւ պետական քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերու մասին եւ արտայայտած են ազգայնամոլ կարծիքներ:

Թովմասեան ըսած է թէ Երեւանի համալսարանի 1956ի ժողովներուն մէջ, «հակակուսակցական ճառեր» արտասանուած են եւ կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն մաքրագործած է համալսարանին առաջնորդութիւնը, կուսակցութեան համար նպաստաւոր արդիւնքներ ձեռք բերելով:

Առաջին քարտուղարը աւելցուցած է թէ կարգ մը պարտազանց ընկերներ, որոնք կառչած էին իրենց վտանգաւոր տեսակէտներուն, կուսակցութենէն վտարուած են՝ իբրեւ անարժան ընկերներ:

46.000 ՏՈԼԱՐ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻՆ

Սան - Ֆրանսիսքոյէն կը հաղորդեն թէ Փետրուար 2ին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին օգտին հանգանակութեան ընթացքին հաւաքուած է 46.000 տոլար: Այս գումարին 30.000ը նուիրած են Տէր եւ Տիկին Ճորճ Մարտիկեան: Մանրամաս- [illegible]

ԱՆԳԼԵՒԳԵՐՄԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հետզհետէ աւելի ծանր բնոյթ կը ստանայ անգլեւգերման տարակարծութիւնը: Առջի օր, մամուլի ասուլիս մը տալով Արեւմտեան Գերմանիոյ Պատերազմական նախարար Շթրաուս յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը կարելի ամէն միջոցները պիտի փորձէ, որպէսզի բրիտանական ուժերը մնան Գերմանիոյ մէջ, պայմանաւ որ այս պարագան չըժուարացնէ պաշտպանողական աշխատանքները:

Ո՛չ մէկ կասկած, աւելցուց Պատերազմական Նախարարը, որ անգլիական ուժերու հեռացումը կորուստ մը պիտի ըլլայ:

Անգլիա կը պնդէ, որ Գերմանացիք յաւելեալ վճարումով մասնակցին զինուորական ծախքերուն, մինչ Պոնի կառավարութիւնը անդրդուելի կը մնայ:

Հիւլէական զէնքերու մասին խօսելով Շթրաուս աւելցուց թէ Գերմանիա առայժմ նման զէնքեր պատրաստելու միտք չունի. ընդհակառակն, շատ կը հետաքրքրուի հիւլէական նաւեր եւ օդանաւեր շինելու հարցով, նոյնիսկ՝ պատերազմական նպատակներու համար: Պատերազմական Նախարարը հերքեց այն զրոյցները, որոնց համաձայն Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հետ հիւլէական զէնքեր պիտի արտադրէ Գերմանիա:

———o———

ՉԸՐՉԻԼ ընդունեցաւ Նախագահ Այզընհաուըրի հրաւէրը եւ Ապրիլին պիտի երթայ Ուաշինկթըն:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին Նախարարութիւնը յայտարարեց թէ կեդրոնական եւրոպան զինաթափելով որեւէ արդիւնքի կարելի չէ հասնիլ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ հրատարակուեցաւ զօրավար Տը Կոլի յուշերուն Ա. հատորը:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Չու Ան Լէ քանի մը օրէն պիտի երթայ Հիւս. Քորէա:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Բ.

Ոմանք այս երեք բաժանումները կը կատարեն տարբեր ձեւով մը.—

Ներկայ ես (մուա փրէզան), զոր մեր մէջ կը ստեղծեն ներքին եւ արտաքին զգայարանքները :

Բացակայ ես (մուա փասէ), զոր մեր մէջ կը ստեղծեն յիշատակները : Եթէ մեր եսը բաղկանար միայն ներկայ եսէն, պիտի ունենայինք յարափոփոխ ես մը, բայց յիշողութիւնը մեզ կը կապէ անցեալին եւ մեր պատմութեան : Ուրեմն եթէ «ներկայ եսը» կը ստեղծուի զգայարանքներով, «բացակայ եսը» կը ստեղծուի յիշատակներով :

Ապագայ ես (մուա փիւթիւր), այսինքն այն մարդը զոր կ'ուզենք դառնալ, այլ խօսքով՝ իրականութենէն վեր թռչելու տենչը կամ իտէալի մը հասնելու ճիգը, որ երբեմն մարդը կը զրկէ իրականութեան զգայութենէն, եւ անիրականին տենչով՝ կը ստեղծէ ախտաբանական վիճակ մը (Պովարիզմ) : Քանի խօսքն անցաւ ախտաբանական վիճակին, յիշենք նաեւ եսին ճեղքուիլը, կրկնուիլը (տէտուպլըման) եւայլն : Այսքանը՝ հաստատելու համար թէ բա՛րդ է եսին կամներանձնական կեանքին հոգեբանութիւնը :

Սակայն այսքան բացատրութիւն կը բաւէ առ այժմ : Քիչ ետք, այդ երեւոյթները պիտի փնտռենք Դանիէլ Վարուժանի ստեղծագործութիւններուն մէջ :

Այժմ, երկու խօսք եւս՝ ցեղի մասին :

Քիչ առաջ ըսինք թէ ընկերային եսերն են որ կը զարգացնեն ցեղային գիտակցութիւնը, ցեղային գերազանցութեան զգացում մը՝ օրինակ : Այս ձեւով, ցեղային տարրը կը դառնայ ենթակայական տարր : Սակայն ցեղը ունի նաեւ կենսաբանական, հոգեբնախօսական (փսիքօֆիզիօլօժիք), նոյնիսկ փսիքօշիմիք բացատրութիւն մը,— այսինքն թէ արիւնի կլիմային արտայայտութիւնն է ցեղը : Այսօր որոշ է թէ արեան քիմիական բա- [illegible] փոփոխութիւններ հոգեկան զանազան վիճակներ կը ստեղծեն : Երբ ներծոր գեղձերը կամ կարգ մը հիւանդութիւնները կը փոխեն «ներքին կլիման», կը փոխուին նաեւ մեր արտայայտութիւնները : Այնպէս ալ ցեղերը կենսաբանական – քիմիական տարազներ են, որոնց կրած փոփոխութիւնը կ'անդրադառնայ իրենց հոգեկան արտայայտութեանց վրայ : Հայ ցեղը, օրինակ, բարդ տարազ մըն է (փորմիւլ), հին քաղաքակրթութեանց եւ ժառանգութեանց համադրութիւն մը, իր մէջ՝ իւրացնելու (ասիմիլասիօն) անսահման կարողութեամբ մը օժտուած :

Այժմ ներքին եւ արտաքին միջավայրերու այս տեսութիւնը փորձենք պատշաճեցնել Վարուժանի ստեղծագործութեանց վրայ.—

Ա) Վարուժան բնութեան գրկին մէջ կը մարզէ իր զգայարանական հոգեբնախօսութիւնը,— Ֆիզիքական եսը, զոր կ'անուանէինք «ներկայ եսը», այն որ ենթահողն է ներանձնականութեան :

Բ) Մխիթարեան մենաստանին մէջ կը հաղորդուի հայրենի անցեալին, Հայոց մշակոյթին անցեալ փառքերուն, ցեղային հեթանոսական հին կեանքին հետ,— ուրեմն կը մարզէ իր «անցեալ ես»ը :

Գ) Եւրոպական միջավայրին մէջ կը ծանօթանայ մարդկայնական (իւմանիթէր) իտէալներուն՝ աշխատաւորական գունաւորումով, ու կը մարզէ իր «ապառնի եսը» :

Խուսափելով այլեւս նոր բաժանումներէ, կ'ուզեմ նիւթերը ներկայացնել յատակագիծի ձեւով :

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄ.— Ֆրանսացի էսէյիսթ մը, Պօվէ, քնարերգութիւնը կը համարի պատանեկան սեռ, դիւցազներգութիւնը՝ երիտասարդական սեռ, պօէման՝ չափահասութեան սեռ : Սակայն Վարուժան այնքան բազմալար է եւ վաղահաս, որ քնարերգութենէն յանկարծ կ'անցնի դիւցազներգութեան, եւ դիւցազներգութենէն՝ պօէմային, առանց կանգ առնելու հանգրուաններուն վրայ :

Սարսուռներ (տպուած 1906ին, Վենետիկ) առաւելապէս քնարերգութիւն է :

Ցեղին սիրտը (1910, Պոլիս) եւ Հեթանոս երգերը (1913, Պոլիս), դիւցազներգութիւն :

Հացին երգը (1921, Պոլիս) պօէմա : Հայկական նոր Մշակական մը : Այստեղ մեր Վիրգիլիոսն է ան, ինչպէս ըսուած է յաճախ :

Վարուժանի ստեղծագործութեան մէջ գոյութիւն ունին նաեւ երկու ենթակայական տռամներ :

Կ'ակնարկեմ պատմական միջավայրին :

Վարուժանի կեանքը կ'իյնայ այնպիսի շրջանի մը մէջ, զոր կարելի է անուանել փոխանցման շրջան,— Հայկական եռուն կեանք մը կը ստեղծուի յանկարծ՝ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումով, մինչ մտաւորականի իր ներաշխարհը կը լեցուի համամարդկային աղաղակներով : Հայկական կեանքը եւ համամարդկային կեանքը բռնած են իր քղանցքէն, մին աջ կողմէն, միւսը ձախ կողմէն : Ցեղային տառապանքը կը հրամայէ երգել զէնք միայն, մինչ աշխատաւորական տառապանքը կը հրամայէ երգել միա՛յն զէնք : Վարուժան, կատարեալ տաղանդով, կը հաշտեցնէ երկու բեւեռները :

Հետաքրքրական է հետեւեալ պատկերը, որու մասին գրած են շատեր :

Մինչեւ 60ական թուականները, մեր մտաւորականները չեն գիտեր թէ ի՛նչ կ'ուզեն իբրեւ Հայ : Արովեան կամ Մխիթարեան, (պէտք է գիտնալ թէ Արովեան, այն որ կը կազմէ նախադրօշակեան խաւը, կը կրէ Մխիթարեաններուն ազդեցութիւնը), Հայկ ու Տիգրան կ'երազեն,— թագը կամ արքայական համեստ գահը նուիրական իտէալ մըն է անոնց համար : Օտեաններու Սահմանադրութիւնը կ'երգէ «ազգ», «սիրուն Հայրենիք», «Հայաստան», սակայն դեռ շատ տարտամ են ցանկութիւնները.

Արիք, Հայկազո՛ւնք, յառաջ ընթանանք,
Սահմանադրութեան նոր բարեւ մ'ալ տանք...:

Եւ անմիջապէս

Կեցցէ՛, կեցցէ՛, կեցցէ միշտ
Ազգ ու Սահմանադրութիւն :

Ի՞նչ կը խոստանայ այս Սահմանադրութիւնը մեզի.

Դո՛ւ ալ, Հայաստան, սիրուն հայրենիք,
Ալ այսուհետեւ մի սըգար լըռիկ,
Զի ա՛լ քու որդիք նոր ոգւով բերկրեալ՝
Զքեզ հարս կ'ուզեն տեսնել զարդարեալ :

Ալ մի՛ լար, մայրիկ, լացդ ի պար փոխէ,
Եւ ձայնով քաղցրիկ որդւոցդ երգէ
Կեցցէ՛, կեցցէ՛, կեցցէ՛ միշտ
Ազգ ու Սահմանադրութիւն :

Թէ ի՛նչ ձեւով կ'ուզեն Հայաստանը տեսնել «հարս զարդարեալ»— դարձեալ կը մնայ տարտամ : Պահ մը միջոցը կը լեցուի «ազգ» եւ «միութիւն» աղաղակներով,— բայց ոչ մէկ բանաձեւ ազգային իտէալի մը համար, ցեղային յարութեան մը համար :

Դուրեան կարծես կը վախնայ որ «ազգ»ը յանկարծ կը բռցավառի ցեղային կիրքով մը, պատմական խանդավառութեամբ մը, ու կը յորդորէ.

Հարկ չեն մեզի նիզակ, եւ սուր ու վահաղ.
Իրաւունքի, սիրոյ, լուսոյ ենք կարօտ.
Եղբայրութեան Հայն կը յենու, ոչ թագի,
Բռնէ ձեռքէն որ շունչ առնէ եւ հոգի :

Դուրեան դէմ է թագաւորութեան եւ աղատագրական կռիւներուն : Ան կը գոհանայ լոյսով եւ մշակոյթի ազատութեամբ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԵՒ ՀԱՅ ԳԻՒՂԸ

Հայ քնարերգութեան կախարդական դէմքերէն մէկն էր Վարուժան, որ կարճ ատենէն, մեր գրականութեան պատմութեան մէջ բարձր դիրք մը գրաւեց :

Մեր գրական հորիզոնին վրայ, Վարուժան իրական յայտնութիւն մը եղաւ : Օժտուած բանաստեղծի խառնուածքով եւ բնատուր տաղանդով, իր քնարի լարերը օծուած էին հայ բնաշխարհի ցօղերով եւ մարդկութեան երազներով ու տառապանքով : Դասական լեզուի հարուստ շաղախէն մինչեւ արդիական պարզութիւն, իր ստեղծագործութիւններուն մէջ դրաւ ա-ռինքնող, գեղեցիկ եւ առնական շունչ մը : Իր փոթորկայոյզ ներաշխարհը, վառակէզ զգացումներն ու մարմարակերտ պատկերները, խորքի եւ ձեւի կատարելութիւն մը բերին : Վարուժանը ջերմ հայրենասէր մըն էր : Հայ հողի թովչութիւնն ունէր իր կուրծքին տակ : Ի զուր չէ, որ իր բարեկամներէն մէկին ուղղած նամակի մը մէջ, կը գրէր.— «... Հայրենիքը զմեզ մեր անձէն խիստ հեռացուցած է : Պէտք է մեր սրտին նըշխարները՝ որոնք երեք միլիոն ժողովուրդին մէջ բաժնուած են, հաւաքել, կեդրոնացնել մէկ կուրծքի տակ եւ զգալ իր սեփական կեանքը, գոնէ, նուազ ժամանակուան մը համար ի սէր արուեստին, ի սէր կեանքի երգին ...» :

Արդարեւ, Վարուժան, խոր հաւատքով եւ «եղեգնեայ գրչով՝ երգեց Հայութեան փառքն ու մեծութիւնը, առանց մեղանչելու արուեստի եւ կեանքի պահանջներուն :

Սարսուռներէն Ցեղին Սիրտը, Հեթանոս երգերէն մինչեւ Հացին երգը, Վարուժանի քերթուածները վեհութեան եւ կատարելութեան տարազ մը ունին : Ան գիտէր, կը զգար, որ իր խռովայոյզ հոգին, միայն կատարելութիւններ պիտի ճանչնար : Ինքնավստահ էր : Իր բազմերանգ քնարի լարերը, սրտի արիւնով էին ներկուած :

Տակաւին ուսանող, 3 Յունուար 1908ին, կանէն կը գրէր Գեղարուեստի խմբագիր Գ. Լեւոնեանի.— «... Դեռ այսօր կը վխտան հնավաճառ բանաստեղծներ, որոնց ապրանքները ոչ տաղաչափութեան եւ հայերէն լեզուի փառքը ունին, ոչ ալ գեղարուեստի շնորհքը : Անոնք, ես կը կարծեմ, կը ստեղծեն առանց իրենց արիւնին, մինչդեռ ճշմարիտ բանաստեղծութիւնը մարտիրոսութիւն մըն է, ամէն բառի մէջ սրտին կաթիլ – կաթիլ արիւնումն է ստեղծելը : ... Ուստի, կը խնդրեմ իմ բոլոր ընթերցողներէս, որ դեռ իմ այս առաջին քայլերուս մէջ, իմ անկարողութիւնը ինծի անդրադարձնեն, եւ ես ինծի հաւատարիմ պիտի ըլլամ — ժայռին զարնել ճակատս, երբ ան մեծ չէ» :

Կատարելութեան զգացումը մտասեւեռում դարձած, վհուկը խորագրով քերթուածին մէջ, դարձեալ կ'անդրադառնայ իր առաքելութեան : Վհուկ մը, իր ափը բռնած, երեք ճամբայ կը գուշակէ : Առաջին եւ երկրորդ ճամբան պէտք է լքել եւ ընտրել երրորդ ճամբան, կ'ըսէ :

Երրորդ, ճամբան է երկնէն,
Պարզ է, թռիչքներդ սեփական
Մինչեւ աստղերը սիրտդ այրեն՝
Շարունակէ՛ դուն այդ ճամբան :

Եւ դարձեալ, ուրիշ նամակի մը մէջ, բաղձանք մը կը յայտնէ, ըսելով.— «Կ'ուզեմ, ապագային, մայրերուն նուիրել հզօր երգ մը, որ հայրենիքը ինծի պէս արարած մը ծնած ըլլալուն գոնէ չզղջայ» :

Արդեօ՞ք կարելի է յաւակնութեան վերագրել այս արտայայտութիւնները : Բընա՛ւ երբեք : Որովհետեւ աստուածատուր տաղանդները, ունկնդիր իրենց ներքին ձայնին, յաւակնութիւն նկատուածները կը վերածեն իրականութեան :

Եղերաբախտ Ե. Զարենց, 1919ին, խոստովանութեան մը ընթացքին, գրեթէ, նոյնիմաստ արտայայտութիւն ունեցաւ իր ապագայ ստեղծագործութեանց մասին : Իրաւ եւ վաւերական բանաստեղծներու նախազգացումն, որ գիտեն իրենց գրիչը հրդեհի վերածել :

×

Վարուժանի Հացին երգը անկիւնադարձ մը եղաւ : Իր միւս երկերը, մասնաւորապէս Հեթանոս երգերը, մտաւորապատկան էին : Մինչդեռ Հացին երգը՝ ժողովրդապաշտական : Վարուժան գիւղի զաւակ էր, ինչպէս շատ մը մտաւորականներ : Ծնած Սեբաստիոյ Բրգնիկ գիւղը, ապրած Ալիսի օրօրներով եւ բաժնած հայ գեղջուկի ճակատագիրը : Իբր նոյն երկրամասի զաւակ, տակաւին աչքերուս առջեւն են Ալիսի հովտի Թուխ ու Թիկնեղ Հայութեան սրտապարար բազմութիւնները, իրենց այլազան յատկութիւններով :

Տակաւին, պատանի, գիւղի ճերմակ ճամբաներուն վրայ ցանած էր իր երազներն ու խռովքը : Խորապէս դրոշմուած են իր մտքին մէջ հայրենի գեղադալար դաշտերն ու անդաստանները, պարտէզներն ու այգիները, կալն ու կուտը, քրտնաթոր մշակներն ու վար ուցանը : Գիւղական աշխատանքի եւ հայրենի դաշտերու քրմական խորհուրդն է, որ կը բերէր ան : Ահա հայ գեղջուկը, որուն «բրդոտ կուրծքին տակ հողին սիրտը կը բաբախէ», ահա սեյմնացանը, որուն խորունկ գոգնոցը լի է «աստղահատ ցորեններով», ահա հնձուորները, թեզանիքները սօթտած, իրենց գերանդիներով «ցորեններուն մէջ կ'ընկղմին» ու կը հնձեն : Եւ կ'երգեն.

Հունձք կը ժողվեմ մանգաղով
— Լուսնակը հարս է,
Ակօս ակօս ման գալով,
— Սիրածս հարս է :

Ապա, կ'երգէ խոփն ու մաճը, կամն ու տափանը, հովուի սրինգն ու սայլերու ճռինչը, կալերն ու դէզերը, մարագներն ու ջրաղացները, աղբիւրներն ու ամբարները, երանն ու հացահատիկի բուրգերը : Գիւղացին, հոսելին ձեռքը, կուրծքն ալ տուած հովերուն, կ'երգէ անդադար .

Ցորենին հետ, հատիկ հատիկ,
Կը թափի ցօղն իրիկուան գէջ,
Ու կ'ըղձայ երգն երանութեան,
— Երնէ՛ էրան, երնէ՛ էրան
Ցարդը քեզի, մեզի ցորեան :

Անոնք, որ ապրած ու տեսած են գիւղական այդ երանութեան պահերը, սարսուռով պիտի յիշեն այդ նկարչագեղ տեսարանները, որ Վարուժան կը պատկերացնէ վարպետի գրչով :

×

Քառասուներեք տարի է անցած այն օրէն, երբ իր քնարը լռած է ընդմիշտ : Սակայն, լարերը կը հեկեկան դեռ ժամանակի տարածութեան մէջ եւ մեր սիրտերէն կը թափանցեն ներս :

Յուսահատութեան մթին նոպայի մը պահուն, հաշտութեան եղր կը փնտռէր մահուան տեսիլքին հետ եւ կ'աղաղակէր.

Յուսահատութիւնն օրէ օր զիս մահուան հետ
Կ'ընտելացնէ . թէ կ'նրթամ ի՛նչ ճամբայով

ՁՕՆ

Եղէգնեայ գըրչով երգեցի փառքեր,
— Քեզի ընծա՛յ, իմ հայրենիք —
Սօսեաց անտառէն էի գայն կըտրեր...
— Քեզի ընծա՛յ, հին հայրենիք —
Եղէգնեայ գըրչով երգեցի քուրմեր,
Ընդ եղեգան փող լո՛յս ելանէր :

Եղէգնեայ գըրչով երգեցի կարօտ,
— Ձեզի ընծա՛յ, հայ պանդուխտներ —
Ան տարաշխարհիկ բոյսի մ'էր ծըղօտ...
— Ձեզի ընծա՛յ, հէգ պանդուխտներ —
Եղէգնեայ գըրչով երգեցի հարսեր,
Ընդ եղեգան փող ո՛ղբ ելանէր :

Եղէգնեայ գըրչով երգեցի արիւն,
— Ձեզի ընծա՛յ, սուրի զոհեր —
Ան ծլած էր մոխրի մէջ իբրեւ կընիւն...
— Ձեզի ընծա՛յ, կրակի զոհեր —
Եղէգնեայ գըրչով երգեցի վէրքեր,
Ընդ եղեգան փող ո՛ղբ ելանէր :

Եղէգնեայ գըրչով որբ տունս երգեցի,
— Քեզի ընծա՛յ, հայր ալեհեր —
Ցամքած աղբիւրէն մեր գայն յօտեցի,
— Քեզի ընծա՛յ, մայր կարեվէր —
Եղէգնեայ գըրչով օճախս երգեցի,
Ընդ եղեգան փող ծուխ ելանէր :

Ու պայքա՛ր, պայքա՛ր, պայքա՛ր երգեցի
— Ձեզի ընծա՛յ, հայ մարտիկներ —
Գրիչս եղաւ անթրոց սրտերու հնոցի,
— Ձեզի ընծա՛յ, քաջ մարտիկներ —
Եղէգնեայ գըրչով վըրէժ երգեցի,
Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր :

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Դանիէլ Վարուժանը գրական ասպարէզ իջաւ 20րդ դարի սկիզբներին եւ չնայած իր կարճատեւ ստեղծագործական կեանքին՝ թողեց բանաստեղծական մեծ ժառանգութիւն :

Վարուժանը, շարունակելով ու զարգացնելով իր նախորդների առաջաւոր տրադիցիաները, հուժկու տաղանդով արձագանգեց ժամանակի հրատապ հարցերին, պոեզիային հաղորդելով նոր շունչ եւ որակ :

Ալիշանից, Պէշիկթաշլեանից եւ Դուրեանից յետոյ եկած բանաստեղծների ժամանակ, 90ական թուականներին, տեղի ունեցաւ սերնդափոխութեան պրոցես, եւ ինչպէս ինքն է դիպուկ բնորոշել՝ «հինբու փաղանգ»ին փոխարինեց նորը : Նորերի շարքում Վարուժանը հայ գրականութեան տուեց բարձր արուեստով յագեցած փայլուն ստեղծագործութիւններ՝ դառնալով արեւմտահայ գրական նոր հոսանքի հայրենասէր, դեմոկրատ մեծ բանաստեղծը :

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

Կեանքիս մոխիրն ես իմ ափիս մէջ եմ
կշռեր :

Ի՛նչ անողոք եւ վաղաժամ դատավճիռ
Իր այնքա՛ն խոստմնալից ճամբուն վրայ :
Եւ, բարեբախտաբար, իր ըմբոստ հոգին
Չուզեց համակերպիլ այդ դատավճիռին,
որովհետեւ՝

Կանո՛ւխ է դեռ, իմ ձեռքերս իմ արեան
մէջ
Թաթխելու, դեռ կանո՛ւխ է,
Երբ տխրութիւնն ընդաբոյս
Սրտիս ամբողջ մեղրի փեթակը կոտրէ :

Այո, ոչ միայն «կանուխ է», այլեւ կանուխ էր Վարուժանի անհետացումը ամբողջ Հայութեան եւ մարդկութեան համար : Թուրք դահիճները, մեզի անշուք շիրիմ մը անգամ պարգեւելու մխիթարութենէն զրկեցին : Սակայն, տաղանդները չեն մեռնիր :

Այսօր, Եւրոպայի սրտին վրայ, Կանի համալսարանի կամարներուն տակ, տաբա՞գիր հայութեան եւ բազմազգի ուսանողներու հայեացքին առջեւ, այս եղերաբախտ բանաստեղծի դիմաքանդակը կը զետեղուի : Ահա ծաղկազարդ շիրիմ մը, որ այսուհետեւ ուխտավայրի *պիտի վերածուի իր ցեղի հողմացրիւ զաւակներուն համար :*

Վարուժանի դիմաքանդակը, Հայ Մշակոյթի անշէջ հուրն է որ կը խորհրդանշէ եւ մեր կուրծքերը հպարտօթեամբ կ'ուռեցնէ :

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Բազապլանքա

×

Դանիէլ Վարուժանը (Չպուքքեարեան) ծնուել է 1884 թուականին, Սեբաստիայի մօտ գտնուող Բրգնիկ գիւղում, նահապետական ընտանիքում : Նախնական կրթութիւնը ստացել է գիւղի դպրոցում : 1896 թ. հայկական ջարդերի ժամանակ պանդխտել է Պոլիս, ուր երկու տարի յաճախել է Սադըր Աղաճիի Մխիթարեան դպրոցը, ապա Քաղքեդոնի վարժարանը :

Վարուժանը գրել է վաղ հասակից : Նրա առաջին բանաստեղծութիւնը «Ալիշանի շիրմին առջեւ» խորագրով լոյս է տեսել «Բազմավէպ»ում, 1903 թուականին :

1902 թուականին Վարուժանն ընդունւում է Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը : Այս վարժարանում նա ծանօթանում է ինչպէս հայ, նոյնպէս եւ օտարազգի հեղինակներին : Նրա սիրելի գրողներն են դառնում Շէյքսպիրը, Հիւկօն, Տոլստոյը, Ալիշանը, Րաֆֆին, Վերհարնը, մանաւանդ Դուրեանն ու Արովեանը, որոնց նա հանճարներ է հռչակում : Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանը 1906 թ. աւարտելուց յետոյ, անցնում է Պելժիա, Կանի համալսարանը, քաղաքական եւ սոցիոլոգիական գիտութիւններ ուսանելու նպատակով : 1909 թ. աւարտելով համալսարանը՝ նա իրեն նուիրում է գրականութեան եւ ուսուցչութեան : Սեբաստիայում, Եդովկիայում եւ Պոլսում պաշտօնավարելիս՝ Վարուժանը դառնում է ազատամիտ երիտասարդութեան շունչըն ու հոգին եւ կատաղի պայքար է մղում, ինչպէս ինքն է գրում, «նախապաշարումներու, տգիտութեան եւ կուսակցական մոլութիւններու դէմ» : Միաժամանակ նուիրուելով գրականութեան՝ ամբողջացնում է ուսանողութեան տարիներին գրած բանաստեղծութիւնները, հրատարակելով «Հեթանոս երգեր» ժողովածուն, որ նրան դարձնում է նոր պոեզիայի պետ : 1909 – 1914 թ. թ. ընթացքում Վարուժանը ծրագրում է մշակել «Սամանց տուն» էպոսն ամբողջութեամբ, գրել «Գինիի երգեր»ը եւ հայ ժողովուրդի պատմութեան հերոսական դրուագներըն արտացոլող բանաստեղծութիւնների շարքը, այսպէս կոչուած «Հայկական հոմերագիրք»ը, վերջացնել «Աչքերը» դրաման եւ ամբողջացնել «Հացին երգը»՝ գեղջկական երգերի մեծ շարքը : Տարաբախտաբար, մեծ բանաստեղծի իղձերն անկատար մնացին :

1915 թ. Ապրիլ 11ի գիշերը նա ձերբակալւում է եւ նոյն թուականին Օգոստոսի 23ին նահատակւում Չանղրիի անապատում :

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԵՒ ՍԿՍՆԱԿ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ՄԷՋ, Ս. ԶՕՐԵԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ինչպէս գրած էինք, Յունուար 13էն 16 Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի սկսնակ գրողներու Զ. համագումարը : Բացման խօսքը կատարած է Ստ. Զօրեան : Իր շահեկանութեան համար՝ կը ներկայացնենք ստորեւ :

Այսօր մենք հաւաքուել ենք երիտասարդ գրողների հերթական կոնֆերանսին՝ ծանօթանալու եւ քննելու մեր նորեկ ընկերների ստեղծագործութիւնները : Եւ ուրախութեամբ պիտի յայտնեմ, որ մենք ունենք արդէն շնորհալի սկսնակների մի յուսատու խումբ : Ես կ'ուզէի որ այդ թիւը լինի աւելի մեծ :

Բայց միաժամանակ ես պարտք եմ համարում ասել, եւ թող մեր երիտասարդ ընկերները իրենց առաջին իսկ քայլերից իմանան, որ գրականութիւնը որքան պատուաբեր, նոյնքան եւ բարդ, որքան հաճելի, նոյնքան եւ տանջալից գործ է, որովհետեւ ճշմարիտ արուեստի երկը չի ստեղծւում խաղ ու պարով, այլ երկունքով, տքնաջան աշխատանքով : Ուստի գրական ասպարէզ մտնող իւրաքանչիւր երիտասարդ միշտ պէտք է յիշի այս պարագան ...

Բայց պատահում է, որ շատ երիտասարդ գրողներ կարծում են թէ գրականութիւնը կամ գրելը ունի ինչ որ գաղտնիքներ, *որ աւագ գրողները իբրեւ թէ թաքցնում են իրենցից :*

Գրական ստեղծագործութիւնը, սիրելի ընկերներ, չունի ոչ գաղտնիքներ եւ ոչ ամէնքի համար ընդհանուր մի օրէնք, որ պարզաբանես կամ բացատրես մի քանի խօսքով : Գրական ստեղծագործութիւնը անհատական բան է, *ինչպէս երգիչի ձայնը : Իսկական գրողը գնում է իր ուրոյն ճանապարհով, եւ իր գրական երկը գլուխ է բերում իր սեփական ինքնուրոյն եղանակներով : Այստեղ վճռական դեր է խաղում* ինչպէս հեղինակի ընկալող ապարատը, այնպէս էլ նրա բնածին ճաշակը, *որը պէտք է կրթել ու մշակել օրինակելի հեղինակներ կարդալով եւ կարդացածի մասին ... խորհելով :*

Ես չեմ սիրում խրատներ կարդալ, բայց կ'ուզէի յիշեցնել ձեզ յայտնի ճշմարտութիւնը, որ առ հասարակ գրողի ուսուցիչներն են կեանքը եւ վարպետ գրողները : *Կեանքից մենք սովորում ենք մարդաճանաչութեան, այսինքն՝ մարդկային յարաբերութիւններ, հոգեբանութիւն եւ շատ ու շատ բաներ,* եւ որքան գրողի աչքը սուր է, *նա կը տեսնի աւելին, քան սովորական մարդը :*

Իսկ վարպետ գրողները մեզ սովորեցնում են, թէ ի՛նչպէս եւ ի՛նչ ձեւով պէտք է մշակել նիւթը, ի՛նչ միջոցներով ու եղանակներով արտայայտել այն, որ լինի համոզիչ ու վարակիչ : Ուստի եւ երիտասարդ գրողը պէտք է մեծ ուշադրութեամբ ուսումնասիրի վարպետ հեղինակներին, ոչ թէ նրանց հետեւելու համար, ինչ կը լինէր մի պարզ էպիգոնութիւն, այլ նրանց օգնութեամբ հասու լինելու գրական տարրեր ձեւերի, նրանց օգնութեամբ իր սեփական ձեւերը ու իրեն գտնելու՝ իր ինքնուրոյն խօսքը ասելու համար : Գրողի համար ամենադժուար խնդիրը իրեն գտնելն է, *եւ ահա սրան պիտի ձգտի իւրաքանչիւր երիտասարդ գրող, եթէ նա ցանկանում է զբաղուել* գեղեցիկ գրականութեամբ :

Եւ քանի որ գրականութիւնը լեզուի արուեստ է, *ուստի գրական ասպարէզ մտնող իւրաքանչիւր ոք պէտք է գերազանց իմանայ իր մայրենի լեզուն, աւելի քան լեզուաբանը : Իսկ մեզանում, դժբախտաբար, կան մարդիկ, որ մայրենի լեզուի աղքատ իմացութեամբ կամենում են դառնալ գրող : Դա մեծ թիւրիմացութիւն է : Ով լաւ լեզու չգիտի եւ լեզուի ճաշակ չունի՝ նա երբեք չի կարող յաջողել գրականութեան մէջ :*

Այս ամէնից բացի՝ երիտասարդ գրողը պէտք է իր մէջ ամբարի շատ գիտելիքներ, բազմակողմանի գիտելիքներ. դրանք ր; մի մասնագէտի գուցէ պէտք չեն այնքան, որքան գրողին, *լինի նա բանաստեղծ, արձակագիր, թէ դրամատուրգ : Մանաւանդ այսօրուայ գրողը, պէտք է ունենայ մեր էպոխայի (դարաշրջան) բարդ ու բազմարովանդակ կեանքի իմացութիւնը, տոգորուած լինի նրա առաջաւոր գաղափարներով, այլապէս նա չի կարող արտայայտել մեր ժամանակը :*

Այս մի քանի, թերեւս խստապահանջ, խօսքերից յետոյ, թոյլ տուէք, ընկերներ, սրտանց ողջունել ձեր մուտքը գրականութեան մէջ : Եկէք, սիրելի ընկերներ, եւ նոր, բազմաձայն երգերով ու նոր գոյներով հարստացրէք մեր դարաւոր ու միշտ կորովի գրականութիւնը :

Ձեզ բարի գալուստ :

ՀՈՒՆՋՔ ԿԸ ԺՈՂՎԵՄ ...

Հունձք կը ժողվեմ մանգաղով,
— Լուսնակը հարս է —
Ակօս ակօս ման գալով,
— Սիրածըս հարս է :—

Գլխբաց եմ ու բոպիկ,
— Անո՛ւշ են հովեր —
Արտերու մէջ թափառիկ :
— Մազե՛րն են ծովեր :—

Ցորեն, կակաչ, կապոյտով,
— Կաքաւը կուլայ —
Կապեցի մէ՛կ նարօտով :
— Ձեռքերն են հինա :—

Հասկերուն մէջ, վերեւէն,
— Առուպը անցաւ —
Աստղերը միւռոն կը ծորեն :
— Դէմքը լուսացաւ : —

Քանի՛ խուրձեր շաղերով,
— Վարդենին բաց է —
Ես կապեցի խաղերով :
— Ծոցիկը բաց է :—

Արտըս խոզանով մնաց,
— Կ'երթա՛յ լուսնակը —
Դէզերով լեռ եմ շինած :
— Սիրտըս է կրակ : —

Մանգաղըս քարին եկաւ.
— Եարըս եա՛ր ունի —
Քարէն լորիկը թըռաւ :
— Լե՛րդըս կ'արիւնի : —

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

Կ Ա Յ Ծ Ե Ր

ԼԴ.

ԿՐԿԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆ

— Յայտնուեցաւ փախստականը, լսելի եղաւ քեռի Պետրոսի որոտացող ձայնը, որ նոյն միջոցին ներս մտաւ մօրս վրանը, ուր նստած էինք մենք :

Ես կանգնեցայ, եւ պահպանելով այն ժամանակի քաղաքավարութեան ձեւը, համբուրեցի քեռուս ձեռքը : Նա համբուրեց իմ ճակատը եւ նստեցրուց իր մօտ :

Քեռի Պետրոսը գտնւում էր իր հոգու խիստ ուրախ տրամադրութեան մէջ, ինձ երեւաց, որ նա փոքր ինչ հարփած էր : Նա տարել էր իր դերդաստանը ման ածելու եւ դառնում էր զբօսանքից : Նա դարձաւ դէպի ինձ այսպիսի անկապ խօսքերով.

— Ի՞նչ ես շինում դու, լա՞ւ ես, ի՞նչ է անում հին աղուէսը... *մարդիկ այստեղ հոգու համար են գործում, իսկ «նա» այնտեղ եղիդների իշխանի մօտ, Աստուած ոչ գիտէ, ինչ սատանայական որոգայթներ է լարում... եւ իր «ճտերին» երկրի զանազան կողմերն է ուղարկում : Ի՞նչի համար, ի՞նչ դուրս կը գայ այս յիմարութիւններից... : Եւ դու, քամի փչող ընկեր, լաւ տեղն ընկար, ինչպէս մուկը մկնորսակի մէջ... :*

Ինձ պարզ հասկանալի էր, թէ քեռի Պետրոսի հեգնական ակնարկութիւններն ումն էին վերաբերում : Նա խօսում էր ոսսորդ Ավոյի եւ նրա հիւրերի՝ — իմ ընկերների մասին : Բայց ո՞րտեղից գիտէր նա թէ ոսսորդը, կամ նրա խօսքով՝ «հին աղուէսը» գնացել էր եզիդների իշխանի մօտ. այդ մի գաղտնիք էր, որ ես նոյնպէս չէի կարող իմանալ, եթէ Կարոյի նամակն իմ ձեռքը չընկնէր : Եւ ո՞րտեղից յայտնի էր նրան, թէ ծերունի ոսսորդի «ճտերը», այսինքնԿարօն իր ընկերների հետ, գնացել էին զանազան կողմեր : Եւ ի՞նչ կասկածաւոր մի բան կար նրանց վարմունքի մէջ, որը, որպէս երեւում էր, ընդդէմ էր քեռի Պետրոսի համակրութեանը : Այս հարցերն ինձ համար բոլորովին հանելուկներ էին : Այնուամենայնիւ, ինձ խիստ անհաճոյ երեւցաւ քեռի Պետրոսի արհամարհական խօսքերն այն մարդկանց մասին, որոնց ես շատ պատւում էի : Ես ուզեցի որպէս ասում են՝ նրա բերնի համը տալ, բայց այն միջոցին ներս մտաւ վանքի աբեղաներից մէկը : Դա Կարապետ հայր սուրբն էր, այն վարդապետը, որ այնպէս անխիղճ կերպով անրախտացրել էր մըդսի Թորոսի հարսին, եւ երկու թշուառ զոհերի մահուան պատճառ էր դարձել ... :

Մարիամը եւ Մագթաղը վաղուց ինձ աչքով լուռ նշաններ էին անում, որ շուտ վերջացնեմ քեռի Պետրոսի հետ : Նրանք շատ ուրախացան, որ աբեղայի յայտնուելն ընդհատեց մեր խօսակցութիւնը, եւ ես դուրս եկայ վրանից :

— Դու էլի կը գա՞ս մեր մօտ, Ֆարհատ, հարցրուց քեռի Պետրոսը :

— Ի հարկէ, պատասխանեցի ես :

— Լաւ գնա :

Աբեղան եւ քեռի Պետրոսը նստեցան միմեանց շատ մօտ եւ մեզ բոլորովին անլսելի ձայնով խօսում էին :

Մայրս նոյնպէս վրանից դուրս եկաւ ինձ հետ : Նա ասաց, թէ շատ կը ցանկանար, որ ես նրա մօտ մնայի, բայց որովհետեւ ծերունի ոսսորդի ընտանիքը եկած էր առանց տղամարդի, չէ ուզում ինձ բաժանել նրանցից, միայն ցանկանում է, որ ես գոնեա ցերեկներն անցուցանեմ նրա մօտ. իսկ գիշերները Մարոյի եւ Մարգարիտի մօտ մնամ, չիցէ թէ նրանց մի վտանգ պատահի, որովհետեւ ուխտաւորների մէջ շատ անկարգութիւններ էին լինում :

— Բայց թող քոյրերս այս գիշեր մնան ինձ մօտ, խնդրեցի մօրիցս :

— Հա մայրիկ, մենք կը մնանք Մարոյի մօտ, ասաց Մարիամը :

— Լաւ, մնացէք, ասաց մայրս, եւ կրկին ինձ համբուրելով, ճանապարհ դրեց :

Երբ փոքր ինչ հեռացանք սալմաստեցի ուխտաւորների իջեւանից, ես քոյրերիցս հարցրի, թէ մեր քաղաքացիներից ո՞վքեր են եկած :

Նրանք յայտնեցին մի քանի անուններ, իսկ Մարիամը աւելացրուց.

— Գիտե՞ս, Ֆարհատ, Սօնան էլ եկել է մեզ հետ. նրա հայրն էլ, եղբայրն էլ եկել են : Հիմա ի՞նչ կ'ասի, երբոր տէրտէրը քեզ կը տեսնէ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՆՉԵՍԹԸՐ ԻՒՆԱՅԹԸՏԻ խումբին կրած արկածը մեծ յուզում պատճառած է աշխարհի մէջ: Ազգային սուգ հռչակուեցաւ Անգլիա, իսկ կիրակի օր աշխարհի բոլոր ֆութպոլի դաշտերուն վրայ Լիզպոնայէն մինչեւ Խ. Միութիւն մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պիտի պահուի: 15 մարզիկներէն, որոնց 7ը «միջազգայիններ» են, եօթը մեռան, հինգ հոգի մահաքունի մէջ է Միւնիխի հիւանդանոցին մէջ: Կը կարծուի թէ արկածը չարժակներէն յառաջ եկած է:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդային բանակը ուրբաթ օր նոր հրթիռ մը արձակեց՝ Աթլաս, Քափ Քանավերալէն: Այս անգամ ալ փորձը չյաջողեցաւ եւ հրթիռը կրակ առաւ հազիւ օդը բարձրացած: Ինչպէս կ'երեւի վառելանիւթը թափած է եւ պատճառ դարձած հրդեհին: Ամերիկեան ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ Աթլաս հրթիռը նետելու 6րդ փորձն է որ չի յաջողիր: Անդին Հետախոյզը եւ Սպուտնիկը կը շարունակեն աշխարհի իրենց շըրջանը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ արգիլուած համայնավար կուսակցութիւնը վերահաստատելու փորձ մը եղած է Պաւարիոյ մէջ. ոստիկանութիւնը յաջողած է երեւան հանել անոր հեղինակները. 29 հոգի ձերբակալուած է:

ԿԻՊՐՈՍԻ յոյն աճարեկիչներու կազմակերպութիւնը կը սպառնայ վերսկսիլ իր գործունէութեան: Այս ուղղութեամբ բաժնուած թռուցիկներուն մէջ Էօքա կը յայտարարէ.— Պէտք է վերսկսիլ պայքարին, նկատելով որ Անգլիոյ միջամտութեան հետեւանքով հարցը լուծելու ուրիշ միջոց չկայ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ գերման գիտուններ, որ կը գտնուէին Խ. Միութիւն, վերադարձած են իրենց հայրենիքը եւ չեն ուզեր անցնիլ Արեւմտեան Գերմանիա: Պոնէն ալ կը հաղորդեն թէ խնդրոյ առարկայ գիտունները երեք հատ են միայն եւ ոչ մէկ կապ ունին Սոխումի խումբին հետ, որուն հայրենադարձին կը սպասուի:

ՍՈՒՐԻՈՅ զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար Աֆիֆ Պզրի եգիպտական մամուլին յայտարարած է, թէ Սուրիա-Եգիպտոս միութիւնը յեղափոխական քայլ մըն է եւ ուժ կուտայ ալժերիական հարցին լուծման:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը արաբերէն լեզուով կատարած իր սփռումներուն ընթացքին յայտարարեց, թէ անգլիացի աշխարհակալները երկար ատեն պիտի չկարենան մնալ Ատենի մէջ, նկատելով որ արաբ ժողովուրդը սկսած է իր պայքարին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Ֆաքիրեան (Ալֆորվիլէն) իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Մոսկոֆեան ընտանիքին իրենց սիրեցեալ մօր այրի տիկին Մոսկոֆեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրէ Որբերու Օգն. մարմնին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԿՈՄԻՏԷ

Պատուոյ նախագահ՝ ԺԱԳ ՊԱՐՏՈՒ
Ընդհ. նախագահ ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ի յիշատակ՝ Հայ Լէգէոնի Ռազմիկներուն եւ Կամաւորներու, Նահատակներու եւ ֆրանսացի վեց հազար մարտիկներու, արեւելքի առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ զօրաբաժիններուն, ինչպէս նաեւ Արեւելքի ծովային զօրաբաժինին ինկած Պատուոյ եւ Պարտականութեան Դաշտին վրայ Մուսատաղ 1915ին, եւ Կիլիկիոյ եւ Եփրատի կռիւներուն 1919էն 1922:

Կիրակի 16 Փետրուար ժամը 10ին ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ:

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՍՏՈՒՆԻ:

Ներկայ կ'ըլլան բազմաթիւ անձնաւորութիւններ եւ բարձրաստիճան կղերականներ: Կը քարոզէ գերապայծառ Պրեսօլ:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թիւաննեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց մօր այրի Տիկին ՇԱՀԶԱՏԷ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Բ. ՑԱՆԿ

«ՇԱՆԹ» Գրական - Գեղարուեստական ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր գրադարան - ընթերցարանին համար:

«Հայ Գրագէտներու Բարեկամներ» իր հրատարակութիւններէն 14 հատոր, Պ. Մ. Պարսամեանի ձեռամբ:

Յակոբ Տօլպաշեան հինգ հատոր:
Սուրէն Փափազեան 10 հատոր:
Շնորհիկ Շահլամեան տասը հատոր:
Երուանդ Տէր Մեսրոպեան 10 հատոր:
Ժիրայր Միրիճեան տասը հատոր:
Գամէր Տէր Վարդանեան հինգ հատոր:
Սարգիս Զէօրէկճեան հինգ հատոր:
Արմենակ Շահպահզեան հինգ հատոր եւ արժէքաւոր նկարներ:
Կարապետ Կարապետեան «Յառաջ»ի հաւաքածօն:
Ղազար Տէրտէրեան «Հայրենիք»ներու հաւաքածոնները:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Կոչ թեկնածութեան եւ հրաւէր ընդհանուր ժողովի

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Բ. ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ, շաբաթ 8 մարտ 1958, ժամը 16ին: 32 րիւ տը Թրէվիզ, արտակարգ ընդհանուր ժողովէն անմիջապէս յետոյ որ որոշուած է նոյն օրը ժամը 15ին:

Վարչութեան հինգ անդամներու հրաժարականը օրակարգի հարց ըլլալով (կանոնագրութեան թիւ հինգ յօդուածին համաձայն) ընկերակցութեան այն անդամները որոնք կը փափաքին թեկնածու ըլլալ, պարտին իրենց թեկնածութիւնը ներկայացնել ամէնէն ուշը 15 Փետրուարին, վարչութեան գրասենեակը, 32 րիւ տը Թրէվիզ, թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

Ներքին կանոնագրութեան թիւ 39 յօդուածին համաձայն՝ թեկնածութեան յայտարարութիւնը պէտք է յստակօրէն գըրուած ըլլայ թեկնածուին իսկ ձեռքով եւ պարունակէ իր անունը, մականունը եւ հասցէն:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ս. Ժերմէն Ան Լէյէն Պ. Եղէկէլեան Օննիկ Նշանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրէ «Հայ - Բոյժ»ին եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէսինէն Պ. Կարապետ Քոփոյեան, Ամերիկայէն վերադարձին առթիւ 2000ական ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն), Լիոնի եկեղեցիին եւ Կապոյտ Խաչի Տէսինի դպրոցին: (Վերջին երկու գումարները ստանալ Նուիրատուէն):

Հ. Յ. Դ. ՈՒՍ. ՌՈՒԲԷՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝

ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

Ա. Պատմական
Բ. Իրաւական
Գ. Միջազգային դաշնագրեր

Դասախօս՝ ԽԱՉԻԿ ՌՇՏՈՒՆԻ

Ուրբաթ, 14 Փետրուար, ժամը ճիշդ 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը:

Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ ընկերները, հայ ուսանողութիւնն ու հայրենակիցները անխտիր:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 11 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8116 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3917

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան սպառնացող թնճուկ մը դարձած է Կիպրոսի ապագայ վարչաձեւի հարցը :

Յետպատերազմեան շրջանն է, որ մէջտեղ եկաւ այս խնդիրը, երբ կղզիին Յոյները պահանջեցին միանալ մայր – հայրենիքին :

Անորժակը ունելով կը բացուի :

Յունաստան իբրեւ դաշնակից յաղթական մեծերուն, 1940ի դարնան հերոսաբար կռուած էր Իտալիոյ դէմ : Բայց ի վերջոյ տեղի տուած էր գերման բանակի գրոհին առջեւ :

Յաղթանակէն վերջ, Յունաստան ստացաւ իր արժանի վարձատրութիւնը : Երկոտասան կղզիները (Տոտեքանէզ) Իտալիոյ ձեռքէն առնուելով կցուեցան Ելլադայի :

Միջերկրականի այդ տասներկու յունարնակ կղզիները 1911ին Թուրքիոյ ձեռքէն խլած էին Իտալացիք, որոնք միաժամանակ գրաւած էին Լիբիան (Տրիպոլիս եւ Պէնկազի), օսմանեան կայսրութիւնը միանգամ ընդ միշտ դուրս քշելով ափրիկեան հողերէն :

Անիրաւութիւն էր օտար պետութեան մը իշխանութեան ենթարկել հողամասեր, որոնց բնակիչները բացառապէս Յոյներ էին :

1945ին արդարութիւնը յաղթանակեց եւ Հռոդոսն ու միւս կղզիները միացան մայր – երկրին :

Այս բացառիկ յաջողութիւնն էր, որ մղեց Միջերկրականի միւս մեծ կղզիին՝ Կիպրոսի իրենց եղբայրները, որ էնոսիսի խնդիր յարուցանեն քանի մը տարի վերջ :

Սակայն Կիպրոսի պարագան տարբեր էր : Տոտեքանէզին չէր նմաներ : Երկու գլխաւոր արգելքներ ցցուած էին էնոսիսի (Յունաստանի հետ միացում) դէմ :

Առաջին : Մինչ Երկոտասան կղզիներուն մէջ չնչին քանակ մը կը ներկայացնէին օտարացեղ տարրերը, Կիպրոս իր ծոցին մէջ 400.000 Յոյներու կողքին ունի ութսուն հազար Թուրքեր :

Երկրորդ : Մեծն Բրիտանիա, որ 1878ին Թուրքերու ձեռքէն առած էր կղզին՝ Հայկական Դատը ընդ միշտ թաղելու գնով՝ ռազմագիտական կարեւոր կեդրոնի մը վերածած է զայն :

Ճիշդ է, որ Հնդկաստանի ճամբան ապահովելու պէտք չունի այլեւս, սակայն յորմէ հետէ Եգիպտոսն ու Սուէզի ջրանցքը ձեռքէն հանեց, Կիպրոս կը մնայ այն միակ կեդրոնը, որուն շնորհիւ կրնայ պահպանել դեռ իր հմայքը Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն վրայ : Բաց աստի, հիւլէական ու ջրածին ռումբերու համար կարեւոր կեդրոն մըն է այն :

Դիւրին չէ հետեւաբար Անգլիոյ համար խաղաղ սրտով հեռանալ Կիպրոսէն :

« Բաժանէ՛ որ տիրեսցես» :

Յարդ Յոյներն էին միայն՝ առաջնորդութեամբ իրենց յեղափոխական կազմակերպութեան (էօքա) եւ հովանաւորութեամբ Մակարիոս Արքեպիսկոպոսի՝ որ զինեալ դիմադրութիւն կ՚ընէին Անգլիացիներուն դէմ :

Վերջին շաբաթները Թուրքերն ալ սկըսան արիւնալի ցոյցեր կատարել :

Անգարայի կառավարութիւնը, Պոլսոյ եւ մայրաքաղաքի թուրք մամուլը, ուսանողներն ու երիտասարդութիւնը տարիներէ ի վեր երդում կ՚ընեն Կիպրոսի անունով :

Անգլիոյ արտաքին նախարար Սէլվին Լոյտ Անգարայէն վերջ այս անգամ ալ Աթէնք երթալով տեսնուեցաւ հելլէն կառավարութեան վարիչ շրջանակներուն հետ : Նպատակն է համոզել կողմերը որ ընդունին Կիպրոսի կառավարիչ Ֆութի ծանօթ ծրագիրը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՆՈՒԶ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԵՑԱՒ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

72 ՄԵՌԵԱԼ, 87 ՎԻՐԱՒՈՐ

Շաբաթ օր կացութիւնը յանկարծ լարուած բնոյթ մը ստացաւ Ֆրանսայի եւ Թունուզի միջեւ : Պատճառ՝ Սաքիէթ – Սիտի – Եուսէֆի ռմբակոծումը, Ֆրանսացիներու կողմէ :

Ալժէրիոյ Ազատագր. Ճակատը զինուորական խարիսխներ ունի Ալժէրիոյ սահմանին մօտ, Թունուզեան հողամասին վրայ (Սաքիէթ) : Երկու անգամ ալժերիացի ապստամբները այդ շրջանէն կրակ բացած էին Ալժէրիոյ վրայ թռիչք կատարող ֆրանսական օդանաւներուն : Զինուորական իշխանութիւնները զգուշացուցած էին Թունուզի կառավարութիւնը՝ որ երրորդ անգամ նման յարձակումի մը պիտի պատասխանուէր հակայարձակումով :

Շաբաթ առաւօտ դարձեալ կրակ բացուեցաւ ֆրանսական օդանաւի մը վրայ, Սաքիէթէն (Թունուզ) : Երկու ժամ ետք, իշխանութեանց հրահանգով, ֆրանսական 25 օդանաւներ կէս ժամ անդադար ռմբակոծեցին Թունուզեան հողամասը, ուր կը գտնուէին Ազատագր. Ճակատի խարիսխները : Ալժէրէն հասած լուրերուն համաձայն Ֆէլլաղաներու կեդրոնատեղիներուն կէսը քանդուած է. փճացած են նաեւ բեռնատար կառքեր :

Թունուզի համաձայն 72 հոգի սպաննուած է (9 կին եւ 12 փոքրիկներ) եւ 87 հոգի վիրաւորուած :

Միջազգային Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչները Սաքիէթ կը գտնուէին ռմբակոծման ատեն. ոչ մէկը վիրաւորուած է :

Փարիզի Պատերազմական նախարարը յայտարարեց թէ ֆրանսական բանակը օրինական ինքնապաշտպանութիւն մը ըրած էր, որովհետեւ առանց Թունուզի միջամտութեան՝ Ալժէրիոյ հարցը ներկայիս լուծուած պիտի ըլլար :

Թունուզեան իշխանութիւնները արգիլեցին կիրակի օրուան մարզական բոլոր խաղերը, Սաքիէթի մէջ լուսարգելի դրութիւն հաստատեցին ժամը քսանէն վեց եւ մայրաքաղաք տանող ճամբաներուն վրայ պահակազօրք դրին, ստուգելու համար կառավարներու ինքնութիւնը :

Թունուզի կառավարութիւնը աճապարանքով ժողով մը գումարեց, որմէ ետք Պուրկիպա կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ, ետ կանչելով Փարիզի իր դեսպանը : Թունուզի Նախագահը յայտնեց թէ ֆրանսական բանակը պիտի հեռանայ իր երկրէն, պիտի պարպուին նոյնիսկ Պիզերթի զինուորները : Հարցը պիտի ներկայացուի ՄԱԿին :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Վերջին լուրերը մտահոգիչ են : Թուրքերը երկու զօրաբաժին համախմբած են Կիլիկիոյ եզերքներուն վրայ՝ դէմ յանդիման կղզիին :

Իբրեւ թէ «յանուն Ատլանտեան Ուխտ»ին կ՚ուզեն եղեր Կիպրոսի ապահովութեան հսկել ...

Կը յուսանք սակայն թէ Անգլիա ո՛չ մէկ ատեն թոյլ պիտի տայ, որ Թուրքերը կրկին ոտք կոխեն Կիպրոսի մէջ :

Անլուծելի է թնճուկը :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎՐԻՊԱԿ.— Կիրակի օրուան խմբագրականին Բ. հատուածին վերջին տողին մէջ Պրիւքսէլը կարդալ Պրիւժ :

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ԿԱՆՏԻ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿԻՆ ԶԵՏԵՂՈՒՄԸ՝ ԿԱՆՏԻ ՄԷՋ ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ

Հարիւրաւոր Հայեր Պելժիոյ եւ Ֆրանսայի բոլոր կողմերէն լեցուցած էին, կիրակի օր, Կանտի համալսարանի շքեղ դահլիճը ուր տեղի կ՚ունենար Վարուժանի յուշատախտակին բացումը պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ : Այս բացառիկ հանդիսութեան մանրամասնութիւնները տուած էինք արդէն :

Աւելցնենք միայն թէ իսկապէս բացառիկ էր եւ աննախընթաց :

Ժամը 3ին Կանտի համալսարանի սրահը լեցուած էր : Առաջին կարգերը գրաւած էին Պելժ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, զինուորական թէ պետական : Արտասահմանէն ժամանած բազմաթիւ հայրենակիցներուն մէջ կը նշմարուէին Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կողմէ Սեւրի վարժարանի տեսուչ – վարդապետը՝ Հայր Սերովբէ Ազըլեան, որուն կ՚ընկերանային Հայր Աւետիք եւ տասը աշակերտներ : Ներկայ էին Վարուժանի կինը եւ եղբայրը, Հրանտ Սամուէլեան («Յառաջ»ի կողմէ), Շաւարշ Նարդունի, Կ. Փօլատեան, փրոֆ. Ֆրետերիք Ֆէյտի, Լիւք–Անտրէ Մարսէլ, Ժան Պալար, Լիոնի նորակազմ մշակութային միութեան կողմէ՝ Պ. Դաւիթեան, Մուրատ Ռափայէլեանի նախկին աշակերտաց կողմէ՝ Պ. Վահրամ Պարկիրճեան եւ Կ. Մ. Ալըմշահ, ինչպէս նաեւ Բիւզանդ Թօփալեան, Յարութիւն Սիմոնեան (Պէյրութէն) եւ հարիւրաւոր ուրիշներ : Ներկայ էր նաեւ Անվերսի եւ Պրիւսէլի Հայութիւնը իր Գաղութային Վարչութեան նախագահով՝ Պ. Վ. Մուրատեան :

Անկարելի պիտի ըլլայ առաջին առթիւ հարազատ պատկերը տալ այս եզակի եւ պատմական հանդիսութեան : Ըսենք եւ չըսենք միայն թէ Պելժիոյ ուսանողները գլխաւորութեամբ իրենց ժրաջան նախագահին՝ Պ. Յակոբ Իսկենտէրեանի, ներշնչումով Պ. Խաչիկ Կարապետեանի, եւ անձուէր ու ձեռնհաս աշխատանքովը մասնաւոր յանձնախումբի նախագահ՝ Պ. Էտի Էմիրզեանի, մեծ գործ մը տեսած էին, որ պիտի անցնի մեր պատմութեան մէջ :

Վարուժանին համար, որ շիրիմ չունի, այդ յուշատախտակը օտար համալսարանի մը մէջ յաւիտենական շիրիմ մըն է, եւ ուխտավայրը պիտի դառնայ հայ ժողովուրդին :

Պաշտօնական բացումը կատարեց յանձնախումբի նախագահ՝ Պ. Էտի Էմիրզեան գրաւոր ճառով մը, Ֆլամաներէն և ֆրանսերէն : Ապա կարգով խօսք առին՝ համալսարանին տեսուչը փրոֆ. Լամպրեխթս, Կրթական նախարարին ներկայացուցիչը՝ Պ. Պօտառ, Ուսանողական Միութեան նախագահ Պ. Յակոբ Իսկէնտէր–[illegible] նաստեղծութեան թարգմանիչ Լիւք Անտրէ Մարսէլ, Էլիզապէթ թագուհիի եգիպտագիտութեան հիմնարկութեան ընդհ. քարտուղար՝ Ա. Մխիթարեան, մեր սիրելի եւ ծանօթ փրոֆ. Ֆէյտին, հայ գրագէտներու անունով Կարապետ Փօլատեան, Դանիէլ Վարուժանի դասընկեր Կանտի համալսարանին մէջ՝ Մաէս, եւ Բալէ տիւ Սիտի տնօրէն Ժան Պալար :

Վարուժանէն կտորներ կարդացուեցան ֆրանսերէնի թարգմանուած Անտրէ – Մարսէլի կողմէ : Ապա համալսարանին տեսուչը բացաւ յուշատախտակը զոր մինչեւ հանդիսութեան վերջաւորութիւնը գոցուած էր պելժիական դրօշով եւ նըւագուեցաւ պելժիական ազգային քայլերգը : Բազմաթիւ ծաղկեփունջեր դրուեցան : Ամբողջ հանդիսութիւնը ձայնագրուեցաւ եւ բազմաթիւ նկարներ քաշուեցան : Պ. Գրիգոր Ճօլօլեան (Արաքս) յատկապէս եկած էր Փարիզէն այդ նպատակով :

Արտասանուած ճառերուն մեծ մասը մեր տրամադրութեան տակ է եւ պիտի հրատարակենք յաջորդաբար, անոնց բացառիկ շահեկանութեան համար, մանաւանդ Վարուժանի դասընկերոջ, Պ. Մաէսի յիշատակները, այնքան հետաքրքիր, անտիպ էջ մը պիտի պարզեն մեզի Վարուժանի կեանքէն :

Կարդացուեցան Կիլիկիոյ Կաթ. Զարեհ Ա.ի եւ Ռոնթ տը Փիրենի շնորհաւորական նամակները որոնց կ՚անդրադառնանք յառաջիկային :

Նոյն իրիկունը Պրիւսէլի մէջ տեղի ունեցաւ զուտ հայկական հաւաքոյթ մը որուն մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

Շաբաթ օր Կանտի պելժ գրագէտներու ակումբին մէջ Լիւք – Անտրէ Մարսէլ դասախօսութիւն մը տուաւ Վարուժանի մասին :

Կրկնելով անգամ մը եւս այս հանդիսութեան բացառիկ կարեւորութիւնը եւ բացարձակ յաջողութիւնը այսօր կը ստիպուինք գոհանալ այս քանի մը տողով, յառաջիկային ձգելով լայն տեղեկութիւններ եւ շահեկան յօդուածներ :

Ա. Մ.

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ

Առջի օր տուած էինք «Թայմզ»ի եւ Ֆրանսական Գործակալութեան տեղեկութիւնները Երուսաղէմի վերջին դէպքերուն մասին : Ինչպէս յայտնի է Ներսոյեան Արք. առողջական պատճառներով չէր մեկնած եւ իր կողմնակիցները Հիւսէյին Թագաւորին մօտ պատուիրակութիւն մը ղրկած էին բեկանել տալու համար տրըուած արտաքսման վճիռը : Պէյրութի Այգը իր Փետրուար չորսի թիւին մէջ հրատարակելէ վերջ Ֆրանսական Գործակալութեան հեռագիրը (տես՝ «Յառաջ» Փետրուար հինգ) կ՚աւելցնէ .—

« Վերջին պահուն կ՚իմանանք որ Ներսոյեան Արք.ի կողմէ ներկայացող պատգամաւորները չեն ընդունուած թագաւորէն : Զանացած են ներկայանալ Արտաքին նախարարին որ իր կարգին մերժած է ընդունիլ այդ պատուիրակութիւնը » :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ Իւլպրիխթ անակնկալօրէն շնորհազրկեց համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի եւ քաղաքական Բիւրոյի իր երեք ընկերները, մեղադրելով որ անոնք «հատուածողական» են :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Պատերազմական նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը լիազօրած է ամերիկեան օդուժը, որ մէկ տարիէն հրթիռ մը արձակէ դէպի լուսին :

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն պատասխանեց մառեշալ Բուլկանինի երկրորդ նամակին. Վարչապետը համաձայն է «Մեծ»երու հանդիպումին, պայմանաւ որ լըջօրէն պատրաստուի ան, Արտաքին չորս Նախարարներու ժողովով մը կամ՝ դիւանագիտական գաղտնի միջոցներով :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ քանի մը օրէ բնակիչները պոչ բռնած են ֆրանսական քոնեաք գնելու համար : Համաձայն հեռագրական գործակալութեանց եւ ֆրանսական մամուլին, ֆրանսական քոնեաքը կը ծախուի 90 ռուբլի (մօտ 4000 ֆրանք), իսկ Հայկականը 50 առ հարիւր աւելի :

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Պիտի անցնի ժամանակ մըն ալ, ու պիտի ցնդին Սահմանադրութեան կեցցէներու արձագանգները, պիտի արթնի՛ ազգին հոգին: Հայկական աշխատաւոր դասը կը պոռայ ցաւէն եւ կ՚ընդվզի: Հայոց աշխարհը կը լեցուի աննման դիւցազներգութեամբ մը, որ սակայն յուսահատութիւն կը պատճառէ տառապանքին երկարաձգումով :

Անհրաժեշտ էր երգել այդ տառապանքը, անմահացնել զայն, եւ հին օրերու, հեթանոսական, առասպելական փառքերու ոգեկոչումով փարատել յուսահատութիւնը, — կանչել ցեղին ոգին :

Պոլսոյ մէջ հայ գրական հրապարակը լռած է, սմքած: «Ազգ»ը բարոյական հաշուած է, — Արփիար եւ ընկերները բարքերու ոստիկանութիւն մը կը փորձեն, իրապաշտութեան հանգանակով՝ անխնայ կը հարուածեն ազգային կեանքին տխուր երեւոյթները: Էֆէնտի դասակարգին դէմ կը պանծացնեն խոնարհ դասակարգը, հարուստին դէմ՝ աղքատը, անբարոյականին դէմ՝ առաքինին: Հակադրութեան այս դպրոցը, սակայն, ի վերջոյ պիտի ձեւազեղծ ընէր «ազգ»ը, վերածելով պատուելիական հաւաքականութեան մը, որ իտէալ չունի: Առաջին անգամ Լեւոն Բաշալեանն է որ վախկոտ աղաղակ մը կ՚արձակէ իր Ցեղին ձայնով, ըսելու համար թէ Հայութիւնը չի՛ մեռնիր, թէ Հայը իր «արիւնին մէջ ունի պէտքը դէպի իմացականութիւնը, դէպի գիտութիւնը, դէպի յառաջդիմութիւնը, դէպի յաղթանակը»:

Արեան խօսքը, ցեղին հողերնախօսական թաքուն ուժերուն ակնարկը առաջին անգամ կը կատարէ Բաշալեան, առանց սակայն իր միտքի հորիզոնը աւելի լայն բանալու, — Դուրեանի մէկ ուրիշ յորդորը եւ ուրիշ ոչինչ: Դուրեան եւս լոյսով կը հաւատար փրկել ազգը, իսկ Բա- [illegible] պիտի գայ ցեղին արեան հողերնախօսական ուժէն: Այս մտքին զարգացումը տեղի չունեցաւ դժբախտաբար, որովհետեւ հորիզոնը հետզհետէ խաւարեցաւ: Ցեղագային, Ցայգալոյսին մէջէն, ուրեմն բանաստեղծական խաւարին մէջէն, Ռուբէն Զարդարեան խօսեցաւ այդ ցեղին մասին, թաքուն ու գողունի, իսկ Արտ. Ցարութիւնեան դաւանական գրականութեան հանգանակով պաշտպանեց հայրենի բնաշխարհին ուժը, որ մեծ դեր խաղացած էր ցեղին կազմութեան մէջ:

Երկու կլիմաներու ուժին քոնվէրժանսը, — արեան եւ հողին ներգործութեան պաշտամունքը, որու տարբեր անուն պիտի տար Մեհեան՝ աւելի ետքը:

Այս փորձերէն ետքն է, (ըստ ժամանակագրութեան՝ յառաջ քան Մեհեանը, որու մաս կը կազմէր Վարուժան եւս), որ կուգայ Ցեղին սիրտը :

Ի՞նչ իմաստ ունի ցեղը Վարուժանի փիլիսոփայութեան մէջ: Անիկա կը գտնեմ բանաձեւուած՝ Հայրենիքի ոգին եւ Կարմիր հողը քերթուածներով : Ըստ Վարուժանի՝ ցեղը համադրութիւնն է պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, — այդ համադրութեան մէջ՝ տիրապետող տարր կը հանդիսանայ պատմութիւնը, ցեղային ուժերու արտայայտութիւնը, արեան մտաւորական բոցը :

Այդ վարդապետութենէն մեկնելով, ան կը բանաձեւէ առողջ կենսապաշտութիւն մը, — Վարուժան լաւատես է, կը հաւատայ թէ պատմութեան եւ աշխարհագրութեան պատուաստը յաջող է կատարուած մեր հոգեկան ժառանգութիւններուն մէջ: Կը հաւատայ թէ Հայը ապագայ ունի, պիտի գայ երջանիկ օրերու վարձատրութիւնը՝ իմացական նոր ծաղկումով :

Ամբողջացնելու համար մեր այս ընդհանուր ակնարկը, քանի մը խօսք եւս իր ստեղծագործութեանց ճարտարապետութեան մասին: Վարուժան դասական պատմուճան մը ունի եւ իրապաշտ մարմին մը, — դասականութիւնը կուգայ Մխիթարեան տունէն, իսկ իրապաշտութիւնը՝ իր մտաւորական առողջ կազմութենէն եւ բնութեան ճանաչումէն : Դասականութիւնը եւ իրապաշտութիւնը իրար գրկած են Վարուժանի մէջ: Իր իրապաշտութիւնը վեհապանծ բան մը ունի, որ ոչինչ կը զոհէ թրիվիալիզմին: Բայց և այնպէս իր վսեմ լեզուին մէջ երբեմն կը սպրդին ռամկունակ բառեր: Այդ լեզուն ունի ուրիշ թերութիւն մըն ալ, զոր Վարուժանի դիտել տուած է առաջին անգամ Ռուբէն Զարդարեան: Կը գործա- [illegible] թիւն մը չեն բերեր երբեք, — ռօշնական, խրալս ...: Դարձեալ Զարդարեանն է որ քննադատած է իր մէջ այն «չափազանց իրապաշտութիւնը», զոր ուրիշներ բարոյական հարցերու մէջ կը տեսնեն ու կը քննադատեն, աւելի ճիշդ է ըսել՝ միայն ռամկունակութեան մէջ: Այժմ, տեղն է յայտարարելու թէ զլուանք կը պատճառէ Շիրվանզադէի ապուշ քննադատութիւնը, կատարուած՝ բարոյական տեսակէտով, — Շիրվանզադէի ճաշակը չի կրնար չափանիշ դառնալ արուեստագէտին: Շիրվանզադէ արուեստագէտ — գրող մը չէ, այլ պարզապէս գրող մըն է: Շիրվանզադէի նման՝ Վարուժանի մասին նոյն ապուշային դիտողութիւնը ըրած է Սուրխաթեան : Քննադատը չի կրնար կանգ առնել նման հրապարակախօսութեանց վրայ, գեղեցկագիտական արժէք զուրկ :

Վարուժանի տաղաչափութիւնը եւս, որքան ալ սավան տաղաչափութիւն ըլլայ, կը տուժէ տեղ տեղ, — բայց գեղեցիկ է իր ճիգը ինքզինք մշակելու եւ յարդարելու: Օրինակ Ազորիֆ քերթուածին մշակումը, — թէ ինչքան ձեւ փոխած է այդ քերթուածը, տեսնել Սիրունիի Նաւասարդին մէջ:

Վարուժան կը սիրէ պատկերները, որոնք պերճ են, գունեղ եւ բնութենէն առնուած: Ինքն է որ կը խոստովանի .

— « Երկու միջավայրեր ազդած են վրաս, — Վենետիկը իր Թիցիանոյով եւ Ֆլանտրը իր Վանտիքներով: Առաջինին գոյները եւ վերջնոյն բարբարոս իրապաշտութիւնը յօրինած են վրձինս՝ զոր սնափառութիւնն ունիմ թաթխած ըլլալու միմիայն հայրենի հողին որդան կարմիրին մէջ եւ իր ծովածուփ արեանը » :

Վարուժան նկարիչ – բանաստեղծի նպաստ մը եւս ունի իր բնաշխարհէն :

Վերջապէս արձանագրենք թէ Վարուժան տաղանդն ունէր բարեշրջուելու, — մէկ տարիէն միւսը կը կատարելագործուէր : Իր գործերուն մէկ ընթերցումով իսկ կարելի է նշմարել թէ մեծ բանաստեղծին բարեշրջումը չէր վերջացած տակաւին, այլ ընդհակառակն նոր էր սկսած: Եթէ ապրէր, անակնկալ յաղթանակներ պիտի տար մեր բանաստեղծութեան: Մեր նոր գրողներէն շատեր մէկ գործով կը հատնին, Վարուժան անսպառ էր, ինչպէս կը հաստատէ իր լարին բազմազանութիւնն իսկ :

Երբ 1913ին, Պոլսոյ մէջ, «գրական ասուլիս» մը կը սարքուէր ի պատիւ Վարուժանի գործերուն, Խաժակ, յիշելով Ալոյեանի խօսքը, կ՚ըսէր Վարուժանի .

Մանո՛ւկ, մանուկ, ինձ չխաբես,
Միշտ կաց այդպէս լուսաւոր :

Կարելի է Վարուժանի կողմէ պատասխանել թէ Հեթանոս երգերուն բանաստեղծը չխաբեց Հայ արուեստը, չխաբեց իր ցեղը, — անոր տուաւ գանձ մը, թանկագին հարստութիւն մը: Իր դէմքը կը մնայ միշտ լուսաւոր, փառքի լուսապսակի մը մէջ, ու միշտ մանուկ, այն արդարադատութեամբ, որ եթէ վերջ չտրուէր իր կեանքին, այդ լոյսը պիտի ճառագայթէր նաեւ եւրոպական գրականութեններուն ներս: Իսկ Հացին երգը ոչ թէ խոստում մըն էր այդ յաղթանակին համար, այլեւ ապացոյց մը:

Այժմ երկու խօսք իբրեւ «խաղաղեցն», հնօրեայ ձեւով, որպէսզի խաղաղի Վարուժանի հոգին:

«Իմ բաղձանքս է, կը գրէ Վարուժան, ապագային մարդոց նուիրել հզօր երգ մը, որ հայրենիքս ինծի պէս արարած մը ծնած ըլլալուն չզղջայ»:

Դուք, սիրելի ընթերցողներ, դուք ալ ինծի հետ, կը կարծեմ թէ պատրաստ էք Վարուժանի պատասխանելու.— Հայ հայրենիքը չի զղջար, այլ կը հպարտանայ ծնած ըլլալուն համար քեզ, ո՜վ ալեխօսիկ բանաստեղծ Հայոց, ուրախ լեր :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԶԱՐԵՀ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԿՈՆԴԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

●

ԽՄԲ.— Պէյրութի «Ազդակ», Գահիրէի «Յուսաբեր», Պոստընի «Հայրենիք», Փարիզի «Յառաջ» եւ Հալէպի «Արեւելք» թերթերուն կողմէ, Միհրան Թէօլէօլեան 31 Յունուարին տեսակցութիւն մը ունեցած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի հետ, որ հաճութիւնը ունեցած է իրեն ներկայացուած կարգ մը հարցումներուն պատասխանելու գրաւոր :

Ստորեւ նոյնութեամբ կուտանք մեր ներկայացուցչի հարցումները, եւ անոնց պատասխանները.

×

Հ.— Էջմիածնայ Հայրապետին, Վազգէն Ա.ի ստորագրութեամբ հանրային սեփականութիւն դարձուած կոնդակի մը մէջ կ՚ըսուի, թէ Կիլիկեան Կաթողիկոսութիւնը կը ձգտի «հալածել եւ լացնել» Էջմիածնայ Աթոռը: Այս կարգի վերագրում մը հիմ ունի՞, երբ մանաւանդ Հայրապետ մըն է որ կ՚ընէ այդ վերագրումը .

Պ.— Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը երբեւէ ձգտած չէ, ոչ ալ աշխատած, «հալածել եւ լացնել» Ս. Էջմիածնայ Աթոռը: Ընդհակառակն, ինչպէս մեր նախորդները, նոյնպէս եւ մենք ուզած ենք տեսնել Ս. Էջմիածինը մեծ եղբօր դերին եւ դիրքին մէջ: Ոչ թէ «լացնելու եւ հալածելու» հետամուտ եղած ենք, այլ բաղձանքը ունեցած ենք անոր վերելքին եւ հեղինակութեան բարձրացման :

Ս. Էջմիածնայ հանդէպ մեր մտածումները եւ զգացումները մենք յայտնեցինք պաշտօնապէս եւ յայտնի ժողովոյ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթող. ընտրութեան Պատկ. Պատգ. Ժողովի առաջին իսկ նիստին մէջ: Մեր անկեղծ մտածումները եւ յայտարարութիւնները լսելի էին Վեհ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին, որ տեղ կը գրուէր, այդ վայրկեանին, Վեհարանի դահլիճին կից սենեակի մը մէջ :

Կաթողիկոսական ընտրութեան յաջորդող մեր ողջոյնի առաջին խօսքը ուղղեցինք Ս. Էջմիածնայ Աթոռին: Անընդունելի դարձաւ, սակայն, մեր ողջոյնը :

Անվարան եւ մեկին կրնանք յայտարա —

ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱՀԸ

Ծանօթ է որ Խ. Միութեան ներքին կառավարական խնդիրները միշտ պատուած կը մնան խորհրդաւորութեան մշուշով մը: Ի՞նչ պայմաններու մէջ Խրուշչեւ իր ձեռքն առաւ երկրին ղեկը: Ո՞ր պահուն սկսաւ փայլիլ իր աստղը : Ինչ ալ ըլլան այս հարցերուն ներքին ծալքերը, որոշ է թէ ծնունդ առին Ստալինի մահէն վերջ: Վիկտոր Ալեքսանտրով, « Ուկրայնացի Խրուշչեւը» գրքին հեղինակը, կը ջանայ նկարագրել Ստալինի մահուան պարագաները՝ արտասահման հասած հազուագիւտ տեղեկութիւններու լոյսին տակ :

1952ի Յունիսին, Ստալին ձեռնարկած էր Համայնավար կուսակցութեան համառուսական 19րդ համագումարի պատրաստութեանց: Իր դիրքը ճշդուած էր — կը ծրագրէր լուծել Պոլիտբիւրօն, որ Լենինի ժամանակներէն փոխանցուած խմբական կառավարութեան վերջին հաստատութիւնն էր :

Պաշտօն յանձնեց Խրուշչեւի, որ կազմէ ու խմբագրէ Կուսակցութեան նոր ծրագիր – կանոնագիրը :

Նիւթը գործի լծուեցաւ: Ինքը, որ 1917ին կուսակցութեան անդամ իսկ չէր, ծրա... կանոնագիր պատրաստելու պաշտօն ստացած էր: Ի՞նչ պատիւ. եւ Ստալինի կողմէ իրեն հանդէպ ցոյց տրրուած ի՜նչ բացարձակ վստահութիւն :

Կարգ մը փոփոխութիւններ շատ կարեւոր էին: Ոչ միայն Պոլիտբիւրօն պիտի վերացուէր, այլ նաեւ կուսակցութեան մականուանումին մէջ Ստալին կ՚ուզէր ջնջել «բոլշեւիկ» բառը. կը փափաքէր որ կուսակցութիւնը այսուհետեւ կոչուի «Խ. Միութեան Համայնավար Կուսակցութիւն» փոխանակ նախկին «Համառուս – բոլշեւիկեան Համայնավար Կուսակցութիւն» մականուանման :

«Բոլշեւիկները» անոնք էին, որոնք Լենինի կողքին պայքարած էին ցարականութեան դէմ: Բոլորն ալ, բացի Լենինէն, դնդակահարուած էին Էնքավէտէի նկուղներուն մէջ: Նախկին եւ ներկայ կուսակցութեան միջեւ շարունակականութեան միակ աղդակը Ստալինի անձն էր: Բոլշեւիկեան «հին պահակախումբ»էն կենդանի մնացած միակ անձնաւորութիւնն էր :

Այլեւս չէր ուզեր որ «բոլշեւիկ» բառը գործածուի. չէր ուզեր ենթակայ ըլլալ այն ծրագիր — կանոնագրին, որուն հեղինակները անխնայ դնդակահարել տուած էր, որպէս «լրբծուն օձ» հրապարակային անպատուութեան մատնել տալէ վերջ :

Ցամի տեւոն 1952ին, Ստալին, արդէն իսկ կ՚որոճար համաշխարհային նոր պատերազմի մը ծրագիրը՝ Համայնավար դարձած Չինաստանի մասնակցութեամբ (*) :

Կրեմլինի տէրը կը պատրաստուէր վերջնական պայքարին: Չէր ուզեր որ այս պայքարը տեղի ունենայ «Լենինի բոլշեւիկեան դրօշ»ին ներքեւ, որովհետեւ, յաղթանակի պարագային, «միւսներն ալ» — իր զոհերը — պիտի փառաբանուէին պատմութեան կողմէ: Այդ պարագային, ո՞վ գիտէ, գուցէ վերաքննութեան ենթարկուէին «Մոսկուայի դատավարութիւնները» ու երեւան հանուէին Եէժովի եւ Վիշինսկիի կողմէ պատրաստուած կեղծ փաստաթուղթերը, որոնք Ստալինի կողմէ ստորագրուած էին :

« Հանճարեղ պետ»ը կ՚ուզէր պատմութեան անցնիլ իր անձնական «դրօշակով», — «Խ. Միութեան Համայնավար կուսակցութիւն», «Ստալինի կուսակցութիւն »:

Կուսակցութեան նոր ծրագիրը պատրաստելու պաշտօնը Խրուշչեւին յանձնեց, հնազանդ պաշտօնեայ մը, որ առանց դժուարութեան կրնար դրժել «բոլշեւիկ » բառը, որովհետեւ զգացական որեւէ կապ չունէր այդ բառին հետ: Այս դերին համար Խրուշչեւը ընտրած ժամանակ, Ստալին չէր կրնար նախատեսել իր առածքային կարեւոր հետեւանքները: Խրուշչեւը կուսակցական պիւրոքրասիին, ապարատչիքներուն գլուխը զետեղելով, Ստալին ձեւով մը որոշած եղաւ թէ իր մահէն վերջ ո՞վ պիտի անցնի իր տեղը:

×

1952ի Հոկտեմբեր ամսուն Մոսկուայի մէջ կայացաւ Համայնավար – բոլշեւիկ կուսակցութեան համառուսական 19րդ համագումարը, ուր ճնշող եւ հեղձուցիչ մթնոլորտ մը կը տիրէր: Պոլիտբիւրոյի անդամները սկսած էին ըմբռնել թէ ընդհանուր քարտուղարը — այս էր Ստալինի տիտղոսը — Խ. Միութեան արտաքին ու ներքին քաղաքականութեան համար չափազանց կարեւոր հարուած մը պատրաստելու վրայ է :

19րդ Համագումարին մէջ Ստալին խօսք չառաւ Կեդրոնական Կոմիտէին քաղաքական զեկուցումն ընելու համար: Առաջին անգամն էր որ կը հրաժարէր այդ պարտականութենէն: Իր լռութիւնը բապանալիքներով յղի թուեցաւ բոլորին :

Իր փոխարէն Մալենկով կարդաց այդ զեկուցումը: Խրուշչեւ զեկուցում կարդաց կուսակցական շարքերու կազմակերպութեան եւ Կուսակցութեան նոր ծրագրին մասին :

Մոլոտով, կարճ եւ սովորականին նման անշուք ճառով մը արագ կերպով անցաւ արտաքին քաղաքականութեան հարցին վրայէն :

(1 Շար.)

(*) Ըստ պատմաբան Նիկոլայեւսքիի :

րել, թէ Ս. Էջմիածնայ կաթողիկոսութիւնը միշտ ձգտած է Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ջնջելու, «լուծնելու եւ հալածելու»։ Ոչ ոք այս խնդրոյ առթիւ կարծիք պէտք է յայտնէ, նախ քան ընթերցումը Հոգելոյս Բաբգէն Աթոռակից կաթողիկոսի Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պատմութիւնը գործին ։

Հ.— Նոյն կոնդակին մէջ, պատմական ճշմարտութիւններու անտեսումով, Մ. Նահանգներու կարգ մը եկեղեցիները «յափշտակելու» երկրորդ վերագրում մը գոյութիւն ունի։ Կրնա՞ք մեզ լուսաբանել ձեր կողմէ այդ եկեղեցիներուն ընծայուած հովանաւորութեան մասին ։

Պ.— Կը ցաւինք խորապէս, կոնդակի մէջ գործածուած «յափշտակութիւն» բառի մասին, որ երբեք չի պատշաճիր մեր եկեղեցասիրական և քրիստոնէական քայլին։ Հարիւր հազարաւոր Հայեր անգլուխ եւ անհովիւ մնացած էին,— դատապարտուած՝ կորուստի։ Այս մասին կը վկայէ նոյնինքն Հոգելոյս Գէորգ Զ. կաթողիկոս, որ, իր կոնդակներէն մէկուն մէջ կը գրէր, թէ «անջատեալներին սպառում է կորստեան անփառունակ ճակատագիրը»։ Հակառակ այդ բազմութիւններու բազմաթիւ դիմումներուն, Էջմիածին, ոչ-եկեղեցական նկատումներով, չուզեց հոգեւոր սնունդ հայթայթել այդ հաւատաւոր հօտին, որ 25 տարիէ ի վեր անգլուխ մնացած էր եւ կորստեան դատապարտուած։ Այդ բազմութիւնները, ահաւասիկ, առինք բարոյական եւ հոգեւոր մեր պաշտպանութեան ներքեւ ։

Հ.— Վեհափա՛ռ, Ս. Էջմիածնայ կաթողիկոսը իր կոնդակին մէջ կը ձգտի բացատրել այն տպաւորութիւնը, թէ կարելի պիտի ըլլար այդ բազմութիւնները վերադարձնել դարձեալ իր հովանիին, եւ թէ «հասունցած էին դէպքերը»՝ այդ ուղղութեամբ։ Մինչ մենք գիտենք, թէ ոչ մէկ նպաստաւոր վերաբերում ցոյց տրուած է Էջմիածնի կողմէ, բացի զգացական խօսքերէ ։ Կրնա՞ք մեզ լուսաբանել այս մասին ։

Պ.— Էջմիածնայ Կաթողիկոսը դժբախտաբար բացարձակապէս անտեղեակ է արտասահմանի Հայութեան ազգային-եկեղեցական կեանքին։ Ն. Վեհափառութիւնը կը կարծէ, թէ Ս. Էջմիածինը չինարար գործ կը կատարէ արտասահմանեան Հայ գաղութներու մէջ։ Մինչդեռ, դժբախտ իրողութիւնը ճիշդ հակառակը կը փաստէ։ Երեւի, Վազգէն Ա. կաթողիկոս Ամերիկայի Հայ. եկեղեցիի կացութեան եւ ապագայի մասին տեղեկութիւններ չէ առած այն մարդոցմէ, որոնք Ամերիկայի մէջ պառակտում ստեղծեցին եւ պիտի չուզէին հրահրել այդ պառակտումը, եթէ կարենան անշուշտ։ Այլապէս, դէպքերու հասունցած ըլլալու մասին անճիշդ իր արտայայտութիւնը պիտի չունենար ։

1957 Փետրուարէն մինչեւ Սեպտեմբեր, մենք ուսումնասիրութեան, խորհրդածութեան եւ քննութեան նիւթ դարձնելէ ետք մեզի կատարուած դիմումը, խղճի հանդարտութեամբ ընծայեցինք մեր հովանին, համոզուելէ ետք նաեւ, որ մեր առած քայլը քրիստոնէական է, արդար է եւ չի ձգտիր որեւէ «յափշտակութեան»։

Հ.— Կը հանի՞ք, պաշտօնական կոնդակի մը հրապարակումէն ետք, անգամ մը եւս լուսաբանել հանրային կարծիքը իբրեւ թէ Ս. Էջմիածնայ կաթողիկոսին կողմէ կատարուած «զիջումներու» մասին։ Զիջումներ եղա՞ծ են, եւ եթէ եղած են ո՞րքան հաշտարար էին անոնք ·

Պ.— 1956 Փետրուար 20ի մեր ընտրութենէն ասդին, հակառակ անոր որ ոչ մէկ իրաւասութիւն ունէր մեր ներքին գործերուն խառնուելու, Էջմիածնայ կաթողիկոսութիւնը մեզ դրած է վիրաւորիչ եւ անընդունելի պահանջներու տակ։ Մեր եղբայրական եւ համերաշխական բոլոր արտայայտութիւնները անարձագանգ մնացին. եւ, ի պատասխանի, մեզմէ պահանջուեցան մեր Աթոռի պատմական իրաւասութեանց եւ արժանապատուութեան անյարիր զիջումներ ։

Էջմիածինը ոչ մէկ զիջում ըրած է, մեզի հետ իր յարաբերութեանց ընթացքին ։ Եւ եթէ կ'ուզէք, «զիջումի» որեւէ հարց գոյութիւն չէր կրնար ունենալ արդէն, մեր թէ Էջմիածնայ կողմէ, որովհետեւ երկու Աթոռներու յարաբերութիւնները Ստորադասութեան եւ գերադասութեան ծիրին մէջ չեն իյնար ։

Սկզբունքով «զիջում»ի մասին խօսիլ իրաւականօրէն եւ պատմականօրէն անտեղի գտնելով հանդերձ, մենք պատմութեան համար պիտի հրատարակենք իրբեւ թէ միջնորդներու,— Գարեգին Պատրիարքի եւ Պ. Ալեք Մանուկեանի նամակները, որոնք կը ցոլացնեն Էջմիածնայ միշտ անզիջող ոգին, եւ կը կրկնեն անիրաւ եւ անտեղի պահանջները ։

Հ.— Կ'ուզէի՞ք պատասխանել հարցումի մը, որ մինչեւ այսօր ուղղուած պէտք է ըլլար արդէն ձեզի, եւ որուն պատասխանը կրնայ լոյս սփռել բազմաթիւ անորոշ խնդիրներու վրայ ։— Ձեր կարծիքով, ինչո՞ւ Էջմիածին, դարաւոր աւանդութիւնները ոտնակոխելով, ուղղակի եւ Կաթողիկոսի անձով այս միջամտութիւնը գործեց Կիլիկեան Աթոռի կաթող. ընտրութեան, եւ մինչեւ այսօր չուզեր հրաժարիլ իր կարգ մը յաւակնութիւններէն, որոնք ոչ օրէնքի, ոչ կանոնագրութիւններու եւ ոչ ալ երկու Աթոռներու վարչական անկախութեան հետ կը հաշտուին ։

Պ.— Գաղտնիք չէ, թէ Էջմիածին մինչեւ 1914 կը ձգտէր ջնջել կամ իրեն ենթարկել Կիլիկիոյ եւ Աղթամարայ կաթողիկոսութիւնները։ 1920էն ասդին, Էջմիածնի ղեկը իրենց ձեռքերուն մէջ առնող իշխանութիւնները նաեւ քաղաքական ծաւալումի միջոց ուզեցին դարձնել զայն։ Կրօնական - վարչական իր ամբողջական անկախութիւնը պահող Կիլիկեան Աթոռի գոյութիւնը, արտասահմանի մէջ, խոչընդոտ էր այս ծրագրի գործադրութեան ։ Այս իսկ պատճառաւ, Էջմիածին երբեւէ հաշտ աչքով չդիտեց Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական յաջորդական ընտրութիւնները։

Ձենք ուզեր մանրամասնել, մասնաւորաբար վերջին երեսուն տարուան եկեղեցական կեանքի վերիվայրումները ։

Նոյն քաղաքականութեան ականատես եղանք նաեւ այս անգամ, 1956ին, երբ Էջմիածնի Կաթողիկոսը եկաւ անձամբ մասնակցելու կաթող. ընտրութեան եւ նախագահելու օծման. սակայն իրողութեան մէջ դժբախտաբար ֆանդումի վերջին եւ դերադոյն փորձը կատարեց ու չյաջողեցաւ բարեբախտաբար ։

Մնացեալը բացատրութեան չի կարօտիր ։ —

Հ.— Կ'ուզէի՞ք խօսիլ նաեւ հրապարակի վրայ շրջող ծանօթ կոնդակի այլ կէտերու մասին ·

Պ.— Մենք եւս ստացանք օրինակ մը այդ կոնդակէն, ղրկուած Էջմիածինէն։ Յետ ընթերցման եւ քննութեան, նկատեցինք որ դէպքերու ընթացքը, էութիւնը եւ եզրակացութիւնները համապատասխան չեն իրողութեանց ։ Այս պատճառաւ իսկ կոնդակի մասին անդրադարձում մը աւելորդ կը նկատենք ։

Մ. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղերուն գործունէութեան անբաժան մէկ մասը կը կազմէ Մանուկներու Օրուան տօնակատարութիւնը։

Ընդհանրապէս դպրոցական հանդէսներու կը կապուի այդ «Օր»ը, որպէսզի մեր տղաքը խայտան ու ճռուողեն մայրենի լեզուի անդաստանին մէջ։

Յունուար 26ի կիրակի կէսօրէ ետքը ժողովուրդը հաւաքուած էր Դաշնակցութեան սրահը ։

Երախաները համաչափ ու ներդաշնակ կ'երգեն Բամ Փորոտանը, որ կ'ունկնդրուի յոտնկայս։ Օրուան խօսնակն էր աշակերտուհիներէն Օր. Գեղուհի Մանուկեան ։

Հանդէսին բացումը կատարեց Ֆ. Կ. Խաչի տեղւոյս մասնաճիւղի ատենապետուհի Տիկին Թագուհի Աբրահամեան, որ բովանդակալից բառերով մատնանշեց նորահաս սերունդին սպառնացող վտանգը եւ դպրոցին կենսական դերը՝ անոր հարազատ դիմագիծը պահպանելու տեսակէտէն։ Թելադրեց ծնողքներուն անտարբեր չըլլալ իրենց երախաներուն մայրենի լեզուի ուսուցման նկատմամբ ։

Յետոյ սկսան արտասանութիւնները։ Փոքրերը՝ իրենց քնքշութեամբ։ Աւելի մեծերը լուրջ ու խոստմնալից։ Ոմանք՝ երկչոտ ։ Ուրիշներ՝ համարձակ ։

Մէջ ընդ մէջ երգուեցան՝ «Ով մեծասքանչը», «Իմ հեռաւոր հայրենիքը», «Գարուն Երեւանը», «Արագի ափինը», «Ելեմ ման գամը», որոնք մեզ ոգեւորեցին ու գնահատուեցան։ Երգչախումբին ղեկավար նշանակուած էր աշակերտուհիներէն Օր. Անժէլ Կարապետեան, որ յաջողութեամբ վարեց իր պաշտօնը ։

Գեղջկական պարերն ալ իրենց իւրայատուկ երանգներով եկան գեղեցիկ փունջ մը կազմելու, հայրենի բնապաւէն քաղուած։ Նախ պարեցին Բ. դասարանի աշակերտներէն փոքրիկներ Ալիս Պօտուրեան, Թագուհի Սալլապաշեան, Ն. Գալուստեան, Տ. Պարտաքճեան եւ Ա. Պօղուքլեան։ Իսկ Դ. դասարանի աշակերտներէն՝ Գեղուհի Մանուկեան, Մարի Օհանեան, Մարգարիտ Զաքարեան, Շանթալ Կարապետեան, Յովհաննէս եւ Գէորգ Պառաւեան։

Ապա ներկայացուեցաւ «Արա Գեղեցիկն ու Շամիրամը», որուն աւանդութիւնը կարդաց Օր. Մատլէն Առաքելեան։ Խաղին գլխաւոր դերակատարներն էին Գեղուհի Մանուկեան, Մարի Օհանեան, Մարգարիտ Զաքարեան, Ժ. Պարտաքճեան, Կ. Տէր Պօղոսեան, Յովհ. եւ Գէորգ Պառաւեաններ, Սահակ Տէր Սահակեան, Յակոբ Պօղեան։ Բոլորն ալ լաւ սորված էին իրենց դերերը եւ կրցան անսխալ, սահուն առոգանութեամբ ներկայացնել խաղին տիպարները ։

Միջնարարին ծախուեցան վիճակախաղի պատասխաններ։ Բոլոր նուէրները հաւաքուած էին անհատներէ եւ առեւտրականներէ, որոնց շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ։ Հանդէսի վերջաւորութեան բոլոր երախաներուն անխտիր, բաժնուեցան մրգերու ծրարներ ։

Մեր դպրոցին այս տարուան ուսուցիչն է ընկեր Ազգէն Մարտիրոսեան, որ ջանք չի խնայեր իր ծանր պաշտօնը արդիւնաւորելու համար։ Վստահ ենք որ աշակերտները պիտի օգտուին իրմէ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներն ալ շաբաթը մէկ օր կը հետեւին ընկեր Ազգէնի կազմակերպած հայերէնի յատուկ դասընթացքներուն ։

Գ. Պ.

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Հայկական ժողովրդական փոլքլորիկ երգերու նոր սկաւառակ մը հրապարակ կ'ելլէ մօտ օրէն, մեներգի կատարումով Օր. Իրիս Պիւզիւլեանի ։

Կը պարունակէ Հայաստանեան եւ աշուղական տասը կտորներ ։

Նուագախումբի բաժինը՝ Արա Պարթեւեանի կողմէ։ Պատրաստութեամբ Վօկ ընկերութեան, գեղարուեստական չքեղ կողքով մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԴ.

ԿՐԿԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆ

— Ինչ պէտք է ասի, պատասխանեց Մագթաղը ծիծաղելով։ — Կը բռնէ ականջներիցը, ձիգ կը տայ ու կ'ասէ՝ — Ֆարհատ, ի՞նչու փախար վարժարանից ։

— Նա չէ կարող, հիմա ես նրա ականջներից ձիգ կը տամ, պատասխանեցի ես ։

— Վայ, մեղք չէ՞, նա տէրտէր է ։

— Ֆարհատը հանաք է անում, խօսեց Մարիամը ։

— Սօնան գիտէ՞, որ այստեղ եմ, հարցրի ես ։

— Նա չէ իմանում, նա այսօր առաւօտեան ինձ ասում էր՝ «էրնէկ, Ֆարհատըն այստեղ լինէր» ։ Նա շատ ուզում էր քեզ տեսնել։ Ինչո՞ւ էր ուզում, Ֆարհատ, հարցրուց Մարիամը ։

— Չեմ իմանում ...։ Բայց ո՞րտեղ են վեր եկել նրանք ։

— Զտեսա՞ր դու, նրանց չադըրը կպած էր մերին։ Նրանք էլ քեզ չտեսան, չեմ իմանում, ուր էին գնացել, այնտեղ չէին, ասաց Մարիամը ։

Քոյրերս պատմեցին մեր քաղաքից մի քանի նորութիւններ, որոց թւում յայտնեցին եւ վարժապետիս կնոջ՝ ողորմելի Գիւլ – Ջհանի մահը։ Ես մի կողմից ուրախացայ, որ խեղճ կինը ազատուեցաւ իր տանջանքներից, որով չարչարւում էր նա այնքան շատ տարիներ, խիստ հազիւ բաժանուելով հիւանդութեան մահճից ։ Բայց ինձ վրայ խիստ տխուր տպաւորութիւն գործեց, երբ Մագթաղը ասաց թէ մեր քաղաքում այնպէս լուր էր տարածուել, իբր թէ տէրտէրակնոջ մահուան պատճառն եղել է տէր հօր սաստիկ ծեծը, որին արժանացրել էր քահանան իր կնոջը նրա մահուանից մի քանի օր առաջ։ Ես տանց երկրայութեան հաւատացի, մըտաբերելով, թէ որպէս բարբարոսաբար ծեծում էր նա ինձ եւ իմ ընկերներին ։ Եւ մի այսպիսի մարդը, որպէս վարժապետ եւ քահանայ, առաջնորդում էր մի ամբողջ քաղաքի ուխտաւորներին դէպի Աստուծոյ Մօր տաճարի երկրպագութիւնը ...։

Որպէս իմացայ քոյրերիցս, տէր Թօդիկը բացի Սօնայից բերել էր իր հետ եւ իր որդի Ստեփանին։ Խեղճ տղայի խելագնորութիւնը, վերջին օրերում աւելի սաստկացած լինելով, հայրը բերել էր նրան սուրբ Աստուածածնի վանքը այն մտքով, որ թողնէ Ստեփանին մնալու վանքի «խեղճերի» մէջ, այնտեղ բժշկուելու համար, նա այժմ համարում էր Ստեփանի խելացնորութիւնը Տիրամօր պատիժներից մէկը։ Որքան ճիշդ էր այդ կարծիքը, ես չգիտէի, բայց ես գիտէի մի բան, թէ որպէս Ստեփանի հայրը չարաչար կերպով վարւում էր նրա հետ . որպէս նրա երեխայութեան ժամանակ, իբրեւ պատիժ, կախ էր տուել խեղճ տըղային ջրհորի մէջ, նա մնացել էր այնտեղ կէս ժամ, եւ այնուհետեւ Ստեփանի խելքը տեղը չեկաւ. նա միշտ ցնորւում էր, երբ ջուր կամ հոր էր տեսնում ...։ Այս ես գիտէի ...։

Ես շատ ուրախ էի, որ գնալով մօրս մօտ, քեռի Պետրոսի վրանը, չհանդիպեցայ վարժապետիս։ Ինձ խիստ անտանելի էր միւս անգամ տեսնել այն մարդու երեսը, որը այնքան դառն ցաւերի պատճառ էր եղել ինձ ։

Հասնելով մեր վրանը, գտանք պառաւ Խաթունին եւ Մարգարիտին քնած. Մարօն արթուն նստած սպասում էր ինձ ։

Ես չեմ կարող նկարագրել այն ուրախութիւնը, որով Մարօն հանդիպեց իր երեխայութեան երկու ընկերուհիներին. նրանց միմեանց հետ փաթաթուելը, նրանց պարզ ու անմեղ սրտերի արտահայտութիւնը, նրանց անկեղծ շրթունքների մրմունջը բարձր է գրչի զօրութիւնից . այդ միայն պէտք է տեսնել եւ զգալ ։

Հայկական աղջկայ սրտի մէջ մի բան, կատարեալ հրեշտակային, որ մնում է միշտ անհասկանալի հասարակ մահկանացուների համար։ Նա այնպէս մաքուր եւ սրբազան է, որպէս մի անարատ աստուածութիւն. նա արտափայլում է իր ջերմ լուսով, նա բուրում է իր անուշ հոտաւէտութեամբ, բայց միշտ մնում է անշօշափելի ...։

ԼԵ.

ՔՈՒՐԴԸ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՍՐԲԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Աստուծոյ լոյսը բացուեցաւ։ Օրը կիւրակի էր։ Առաւօտեան մայրս եկաւ մեզ մօտ, եւ մենք բոլորս միասին գնացինք վանքը ժամ։ Մեր վրանումը մնաց միայն պառաւ Խաթունը, մատաղն եփելու համար ։

Ուխտաւորների բանակը գտնւում էր իր ջերմեռանդ – բարեպաշտական վրդովմունքի մէջ։ Ամէն տեղ երեւում էր շարժողութիւն, ամէն տեղ եփ էր գալիս բորբոքուած հաւատքը, իր բոլոր աստուածային կարողութեամբ ։ Բազմութիւնը շտապում էր դէպի վանքը պատարագ տեսնելու եւ սուրբ Տիրամօր գերեզմանը համբուրելու ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Մարոքի Թագաւորը անմիջապէս իր յուղումը յայտնեց դէպքին համար, մինչ Ուաշինկթընի Թունուզեան դեսպանը Նիւ Եորք կ'երթար ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին հետ տեսնուելու համար: Խօսակցեցաւ նաեւ Ափրիկեան հարցերու ամերիկեան նախարարին հետ:

Ֆրանսական շրջանակները դէպքը կը կոչեն տեղական գինուորական միջադէպ:

Թուրքիոյ լրջօրէն մտահոգուած է Ալճազայր. Ճակատի ղեկավարներուն Գահիրէ մեկնումով: Միւս կողմէ, խորհրդային նաւ մը զինամթերքով լեցուն կ'ուղղուի դէպի Թունուզ:

Արաբական Լիկան ալ իր կարգին բողոքագիր մը ներկայացուց ՄԱԿին:

Փարիզի Թունուզեան դեսպանը երէկ մեկնեցաւ իր երկիրը:

Սաքիէթի միջադէպէն ետք Վարչապետ Կայեառ նախարարաց ժողով մը պիտի յայտարարէր, այսօր – վաղը: Շաբաթ օրէն ի վեր բացակայ՝ Արտաքին Նախարար Փինօ երէկ իրիկուն Փարիզ պիտի հասնէր: Դշ. առաւօտ Նախարարաց Խորհուրդը պիտի զբաղի այս հարցով:

Ամերիկեան կառավարութիւնը լրջօրէն հետաքրքրուած է ֆրանքօ-թունուզեան անցուդարձերով: Ուաշինկթըն երկու երկիրներուն ալ դիմած է, որ ներկայացնեն իրենց տեսակէտները: Ֆրանսա պատասխանած է արդէն, հարկ եղած տեղեկութիւնները տալով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն իրաքեան կառավարութիւնը իր հրաժարականը ներկայացուցած է Ֆէյսալ Թագաւորին:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ յոյն բանտարկեալներու ծնողքները ցոյց մը ըրին Նիկոսիոյ փողոցներուն մէջ:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱ վճռապէս մերժեց Հիւս. Քորէայի վերամիացման առաջարկը:

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարար Լոյտ Ցունաստան գնաց, խորհրդակցութիւններ ունենալու համար, հաւանական է որ Կիպրոսի կառավարիչն ալ երթայ Աթէնք:

ԻՏԱԼԻՈՅ եւ Մարոքի համայնավար կուսակցութեանց ներկայացուցիչները Յունուար 28էն Փետրուար 5 հանդիպում մը ունեցան Հռոմի մէջ, գլխաւորութեամբ Թոլիաթիի եւ Ալի Եաթայի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ քանի մը օրէ ի վեր կը ձիւնէ, ողողումներու պատճառ դառնալով, բազմաթիւ գետեր յորդեցան: Նանսիի մէջ կացութիւնը լուրջ է, նկատելով որ բոլոր գետերն ու գետակները իրենց հուներէն դուրս ելած են: Քանի մը օրէ ի վեր Սէն գետն ալ ժամական վեց սանթիմեթր կը բարձրանայ Փարիզեան շըրջանին մէջ: Վերջերս օդը մեղմացաւ եւ աւելի պատճառ մը կը նկատուի, որ ողողումները աւելնան՝ ձիւնահալի հետեւանքով:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

23 Փետրուար, կիրակի, ժամը 15.30ին կը ներկայացուին

Ա. ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ՀԱՅՈՑ Յ(ոսկեղարեան բարբառով)

Բ. **Tante Dorothée**

DE E. RITIER

Գ. ՄՕՐՈՒՔԻ ՍԱՆՏՐԸ (ծիծաղաշարժ)
(Զաւէշտ, հեղ. Առանձար)

Տոմսերը կը ծախուին տեղւոյն վրայ, կամ ստանալ ուղղակի վարժարանէն:

OBS. 18-28

ՆՈՒԷՐ

Իր ամուսնոյն՝ Արտաւազդ Հանըմեանի մահուան 13րդ տարելիցին առթիւ Տիկին Ռօզ Հանըմեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Ֆէօանվիլիէի օգժնդութեան կայանին կը նուիրեն.— Պ. Պ. Ճամճեան երեք հազար ֆրանք, Պետրոսեան երեք հազար, Պայրամեան հազար, Տէմիրճեան հազար ֆրանք:

Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատան կը նուիրեն.— Պ. Պ. Խաչիկեան հազար, Տէտէեան հազար, Խանճեան, Պարթեւեան, Կէտիկեան, Տիկին Կէտիկեան 500ական ֆրանք:

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Պ. ՓՈՐԵԱՋԵԱՆ իր աղուն՝ Հարիւրապետ Արթիւրի յիշատակին, Փարիզի Մըշակոյթի Տան Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի գրադարանին կը նուիրէ Մեծ Համայնագիտարանը (Լա Կրանտ անսիկլոփետի), 31 հատոր, որ կը պատկանէր ողբացեալ երիտասարդին:

ՇԹԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին:

22 Փետրուար, Լիոն, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Փլաս Պէլըքուր,

BERRIET MILLIET
PLACE BELLECOUR

ընդարձակ սրահներուն մէջ:

Կը նուագէ նշանաւոր

MARCEL LOUVIRAY

նուագախումբը:

Մասնակցութեամբ խումբին երգիչ՝
ԱԼՊԷՐ ՆԵԼՍԱՆԻ

Արդիական պարեր Ֆրանսայի ախոյեանի կողմէ:

Հայկական տարազով պարեր:

Հաճելի անակնկալներ, Փարիզի Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Ճոխ պիւֆէ Մատչելի գիներով

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եղիկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ալիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խ. Մարկոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Թեւանեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ իր բնակարանին մէջ, 103 բիւ. Ժիւլիէին Լա Քրուա, Փարիզ (20):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս չորեքշաբթի ժամը 4ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Փէր Լաշէզի իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին այս չորեքշաբթի գիշերուան հաւաքոյթը նուիրուած է հայ մեծանուն գերասանուհի ՍԻՐԱՆՈՅՇի ծննդեան հարիւրամեակին: Մեծանուն դերասանուհին կեանքին ու գործին մասին կը խօսի՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ: Դասախօսը պիտի կատարէ մենախօսութիւններ Համլէթէն:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Կոչ թեկնածութեան եւ հրաւէր ընդհանուր ժողովի

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Բ. ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ, շաբաթ 8 մարտ 1958, ժամը 16ին: 32 բիւ. տը Թրէվիզ, արտակարգ ընդհանուր ժողովէն անմիջապէս յետոյ որ որոշուած է նոյն օրը ժամը 15ին:

Վարչութեան հինգ անդամներու հրաժարականը օրակարգի հարց ըլլալով (կանոնագրութեան թիւ հինգ յօդուածին համաձայն) ընկերակցութեան այն անդամները որոնք կը փափաքին թեկնածու ըլլալ, պարտին իրենց թեկնածութիւնը ներկայացնել ամէնէն ուշը 15 Փետրուարին, վարչութեան գրասենեակը, 32 բիւ. տը Թրէվիզ, թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր:

Ներքին կանոնագրութեան թիւ 39 յօդուածին համաձայն՝ թեկնածութեան յայտարարութիւնը պէտք է յստակօրէն գըրուած ըլլայ թեկնածուին իսկ ձեռքով եւ պարունակէ իր անունը, մականունը եւ հասցէն:

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սողոմոն Կիւլէզեան եւ Կարօ Երանեան կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան՝ հազարական ֆրանք Վահէ Ճիհանեանի մահուան առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՀԱՅ-ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ
խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նոյեմբեր – Դեկտեմբերի թիւը (191-192), ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, 48 էջ:

«Դարուն ցաւը» (Հայ – Բոյժ).— Յոռետեսութեան վնասները (Տօքթ. Գ. Գալուստեան).— Ի՞նչպէս դարմանել ծերախտը (Տօքթ. Նաւասարդ).— Սերկեւիլ (Տօքթ. Յ. Մանուկեան).— Կարա՞ք ուտել թէ ձէթ (Տօքթ. Անտրէ Պէլմոն).— Գօտին բժշկութեան մէջ (Նարդեան Բժշկական Բառարան).— Ստամոքսին քաջագործութիւնները (Տօքթ. Շ. Այվազեան.— Հող կ'ուտէր (Տօքթ. Է. Ղազարեան).— Թուքը բերնին մէջ չորցաւ (Տօքթ. Ա. Աշճեան).—Առողջարան Արդենիում (Ա. Թամազեան).— Կրնա՞նք գիտնալ մահուան ժամը (Շ. Նարդունի).— Արիւնամածնութիւն (Տօքթ. Ազատեան). — Բակլայ ուտողներուն կարեւոր (Տօքթ. Թոլմէս).— Առաջին օգնութիւն (Խաչունի):

Բաժանորդագրութեան ՆՈՐ պայմանները յաջորդով:

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍ. ՌՈՒԲԷՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝

ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

Ա. Պատմական
Բ. Իրաւական
Գ. Միջազգային դաշնագրեր

Դասախօս՝ ԽԱՉԻԿ ՌՇՏՈՒՆԻ

Ուրբաթ, 14 Փետրուար, ժամը ճիշդ 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը:

Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ ընկերները, հայ ուսանողութիւնն ու հայրենակիցները անխտիր:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ եւ մասնակցութեամբ դպրոցին կրթական մարմնին, ի նպաստ դպրոցին:

Փետրուար 15, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ, ժամը 4, Տէսինի Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

Պիտի նուագէ՝ Լիոնի ռատիոկայանի ԱԼԷՔՍԱՆՏՐ ՊՕԿՕՋի ծանօթ նուագախումբը:

Բոլորդ այդ օրը դէպի սրահ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող գործաւորուհիներ, մասնագէտ ամառուան հագուստներու կրանտ սերի: Ստիպողաբար դիմել՝

ETABL. ORLÉANS
170, Rue St. Martin, Paris 3e - Entr sol

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 12 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8117 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3918

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՅՐՆ ԵՆՔ ԾՐԱՐՈՑ

Եգիպտոս եւ Սուրիա հիմը դնելով համարաբական մեծ կայսրութեան մը, աննախընթաց խանդավառութեան եւ անխառն հայրենասիրութեան շունչով վառակեցին Մերձաւոր Արեւելքի արաբ ժողովուրդները։ Բայց ո՛չ՝ Թագաւորներն ու վարիչները, որոնք ազգայնական այս շարժումին մէջ վտանգ կը տեսնեն իրենց գահերուն եւ աթոռներուն համար :

«Միացեալ Արաբական Հանրապետութիւն»ը կորիզ մըն է, կոչուած հետզհետէ իր ազգային նոր դրօշին շուրջ համախմբելու հարեւան երկիրները, իրագործելու համար համարաբական կայսրութիւնը։ Աւելի ճիշդ՝ արաբական ինքնավար երկիրներու համադաշնակցութիւնը։

Ըսե՛լ որ Օսմանեան Կայսրութիւնը ամբողջ հինգ դար իր լուծին տակ պահած էր արաբական երկիրները, Սուրիայէն ու Միջագետքէն սկսեալ մինչեւ Արաբիա, Եգիպտոս ու Լիբիա, հիւսիսային Ափրիկէ :

Եւ սակայն չէր կրցած «Թրքացնել» զանոնք։ Արաբական մշակոյթը շա՜տ բարձր էր Թրքականէն։ Արաբներէն է, որ առած էին Թուրքերը իրենց իսլամական կրօնքը։ Նաեւ՝ իրենց այբուբենը, զոր պահեցին մինչեւ 1928։ Թուրքերէն լեզուի բառերուն կէսէն աւելին արաբերէնէն փոխ առնուած է։ Օսմ. Կայսրութեան մեծ գիտնականներն ու զինուորականները Արաբներ էին մեծ մասամբ :

Հալէպը կը կազմէր սահմանագլուխ մը, որմէ դէպի հարաւ տիրապետող լեզուն արաբերէնն էր։ Հակառակ իրենց բոլոր ճիգերուն, Թուրքերը չէին յաջողած իրենց լեզուն սորվեցնել Արաբներուն :

Համաշխարհային առաջին պատերազմը Թուրքիոյ լուծէն ազատագրեց արաբախօս բոլոր երկիրները։ Դարերով օտարի հպատակ դարձած, Արաբները ընդունակ չէին նկատուէր անկախ պետութիւն կազմելու։

Իրականին մէջ յաղթական դաշնակիցներու շահը կը պահանջէր հոգատարութեան տակ առնել ազատագրուած երկիրները, մինչեւ որ անոնք չափահասութեան տարիքին հասնելով անկախ դառնալու իրաւունք ունենային :

Այլապէս համաշխարհային առաջին պատերազմէն անմիջապէս վերջ, Օսմանեան Կայսրութեան աւերակներուն վրայ պիտի կանգնէր արաբական մեծ կայսրութիւնը :

Շէրիֆ Հիւսէյն՝ Հաշէմիներու պետը եւ իր զաւակները, որոնք Անգլիոյ կողքին յաղթականօրէն կռուած էին օսմանեան բանակներուն դէմ, ծրագրած էին իրականացնել այդ երազը։ Հիւսէյնի երկրորդ որդին՝ Էմիր Ֆէյսալ՝ Դամասկոսի մէջ պաշտօնապէս հիմը դրած էր արդէն արաբական միացեալ պետութեան :

Եւ սակայն հոգատար իշխանութիւնը արգելք հանդիսացաւ։ Օսմ. Կայսրութենէն խլուած երկիրները բաժան բաժան եղան։ Մէկ մասը Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ հոգատարութեան տակ մտաւ։ Միւսները առաւել կամ նուազ չափով ինքնավարութիւն ստացան։

Հոգատարներու հեռացումով, վեց անկախ արաբ պետութիւններ եւ Իսրայէլի անկախ պետութիւնը իրարու մէջ բաժնեցին հանգուցեալ Օսմանեան կայսրութեան ժառանգութիւնը, — Սէուտի Արաբիա, Եմէն, Իրաք, Յորդանան, Սուրիա եւ Լիբանան։ Բացի վերջին երկուքէն (հանրապետական), միւսները թագաւորութիւն են :

Օսմանեան Կայսրութեան օրով բոլորն ալ նոյն վարչակարգին ենթակայ էին եւ միեւնոյն օրէնքներով կը կառավարուէին։

Բաժանումը արուեստական էր։ Նոյն կրօնքը, նոյն լեզուն, նոյն պատմութիւնը եւ ցեղային նոյն ծագումն ունէին գրեթէ բոլորը։ Լիբանանն է միայն, որ մեծամասնութեամբ քրիստոնեայ բնակչութիւն ունի։

Ֆեոդալական, ցեղապետական, աւատապետական եւ տեղական զանազան շահեր կը բաժնեն մէկը միւսէն։

Այժմ, որ ազգայնական զգացումը իր գերագոյն աստիճանին հասած է, տարակոյս չկայ, որ այդ զանազան շահերը հետզհետէ պիտի կորսնցնեն իրենց գոյութեան իրաւունքը :

Թագաւորները արդէն մտահոգ են :

Հանրապետութիւնը կը սպառնայ իրենց գահերուն :

Բայց դեռ ծայրն ենք ծրարոց :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ ՄԻՋԱԴԷՊԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐ Կ'ԱՐՏԱՔՍՈՒԻՆ ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ

Ինչպէս գրած էինք ֆրանսական 25 օդանաւեր ռմբակոծեցին Ալժերիոյ սահմանակից Թունուզեան հողամաս մը, ուր հաստատուած էին ալժերիացի ապստամբներ :

Ազգ. Ժողովը հարցը կը քննէ, ինչպէս նաեւ՝ Նախարարաց Խորհուրդը, որ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ միջադէպին : Ալժերիոյ նախարար Լաքոսթն ալ Փարիզ եկաւ, խորհրդակցութեանց մասնակցելու համար .

Միացեալ Նահանգները մօտէն կը հետաքրքրուին վերջին անցուդարձերով : Փարիզի ամերիկեան դեսպանը այցելութիւն մը տուաւ Արտաքին Նախարարութեան ընդհանուր քարտուղար Ժոքսի. դեսպանին յայտարարուեցաւ թէ Ֆրանսա նման միջադէպներու առաջքն առնելու միջոցները կ'ուսումնասիրէ :

Դիւանագիտական լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, Ֆրանսա ապահովցուցած է Ամերիկան, որ նման միջադէպեր պիտի չպատահին։ Գլխաւորաբար այս կէտին վրայ ծանրացած է Ժոքս, աւելցնելով թէ կառավարութիւնը պիտի ուսումնասիրէ հարցը, այս ուղղութեամբ քննութիւն մըն ալ բանալով :

Վարչապետ Կայեառ իր կարգին երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանին հետ :

Ամերիկայի Արտաքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, ուր կը յայտարարուի թէ կառավարութիւնը խորապէս յուզուած է Սաքիէթի միջադէպին շուրջ իրեն հասած տեղեկութիւններէն : Ամերիկացիներու մտահոգութիւնը՝ այս ուղղութեամբ աւելի յստակ կը դառնայ, երբ կը յայտարարուի թէ Նախագահ Այզընհաուըր Արտաքին նախարար Տըլըսի հետ մէկուկէս ժամ խորհրդակցած է, բարեկամ երկու երկիրներուն միջեւ ըստեղծուած տարակարծութիւնները հարթելու նպատակով :

Թունուզի մէջ թէեւ խաղաղութիւն կը տիրէ, բայց երէկ առաւօտ գործադուլ մը չըթայլաղերծուած էր Գերուանի մէջ։ Կազմակերպուած են բողոք ցոյցեր. հազարաւոր ցուցարարներ տողանցած են փողոցներէն եւ արտասանուած են կատաղի ճառեր :

Կառավարութեան հրահանգով ֆրանսական զինուորական կեդրոններու հետ կապուած հեռաձայնային բոլոր գիծերը կտրուած են երկու օրէ ի վեր։ Միւս կողմէ Թունուզեան իշխանութիւնները

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐ ՄԸ ԿԱՆՏԻ ՄԷՋ

ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԸ ՅԱՐԳԱՆՔԸ ԻՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԷՆ ՄԷԿՈՒՆ՝ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

●

ԽՄԲ.— Այս զոյգ խորագրերուն տակ Փետրուար 10 – 11ի Կանտի Ֆլանտրը Լիպերալը յօդուած մը նուիրած է կիրակի օրուան հանդիսութեանց, զոր կը հրատարակենք ստորեւ.—

Կանտի համալսարանի ընթերցասրահը կիրակի օր շատ յուզիչ հանդիսութեան մը վայրը դարձած էր։

Քանի մը հարիւր Հայեր Եւրոպայի չորս կողմերէն եկած էին ներկայ ըլլալու Դանիէլ Վարուժանի յուշատախտակին բացման, այն բանաստեղծին զոր Թուրքերը ջարդեցին 1915ին, 31 տարեկանին. իր ուսումը կատարած է Կանտի համալսարանը 1906էն 1909։

Աքսորեալ ժողովուրդի մը ըրած պատիւը իր մէկ բանաստեղծին, օտար հողի վրայ շատ աւելի յուզիչ է քանի որ Դանիէլ Վարուժան գերեզման չունի։ Կանտի այս յուշատախտակը Եւրոպայի Հայոց համար ձեւով մը կենդանի ապացոյցն է մեծ բանաստեղծին այս աշխարհը եկած ըլլալուն, անկախ անշուշտ իր գործէն։

Քանի մը օր առաջ հրատարակած էինք երկար յօդուած մը նուիրուած Վարուժանին եւ իր գործին։ Մեր ընթերցողները ուրեմն կրցան անդրադառնալ այս բանաստեղծին մեծ արժէքին եւ այն դերին որ խաղացած է աշխարհի բոլոր Հայերուն մօտ։ Պէտք չէ ուրեմն զարմանալ, այս պարագաներուն մէջ, եթէ կիրակի օրուան հանդիսութիւնը բացառիկ շուք մը ունէր։

Անձնաւորութիւններուն մէջ յիշենք՝ կազմակերպիչ յանձնախումբին նախագահ Պ. Էմիրզեան, Կրթական նախարարին ներկայացուցիչ Ռոժէ Պօտառ, Ներքին նախարարին ներկայացուցիչ՝ Պօտու, Պատերազմական նախարարին ներկայացուցիչ՝ տը Վրիս, Արեւելեան Ֆլանտրի կառավարիչ՝ Մարիէն, երեսփոխան եւ Կանտի քաղաքապետ՝ Մերշիէ, նահանգին զինուորական հրամանատարը՝ գնդապետ Քեսելս, համալսարանին տեսուչը եւ փոխ–տեսուչը Լամպրեխթս եւ Ժիլիս, Ուսանողական Միութեան նախագահ Յ. Իսկէնտէրեան, պատուակալ զօրավարներ՝ Թրոմ եւ Վէլկը, Ֆրանսայի փոխ – հիւպատոս Թոլէկ, Փանամայի հիւպատոս Փրօվօ, Պրիւսէլի Ազատ Համալսարանին փոխ տեսուչ Պօնիէ, Տիկին Ափիկեան, բանաստեղծին կինը, Վ. Զպուքքեարեան եղբայրը. յստակ ըլլալու համար աւելցնենք թէ Վարուժան անունը կեղծ անունն է :

Պ. Էմիրզեան շնորհակալութիւն յայտնեց ակադեմական իշխանութեանց եւ մասնաւորաբար Պ. Ժիլիսի, որ իր համակրանքով եւ հեղինակութեամբ այսօր իրականութեան վերածեց յուշատախտակը։ Յիշեց այն պարագաները, որոնց մէջ այս գաղափարը մարմին առաւ :

Տեսուչը, Պ. Լամպրեխթս, իր ուրախութիւնը յայտնեց որ Դանիէլ Վարուժանի բնակութիւնը Կանտի մէջ առիթ տուաւ միջազգային համախոհութեան այս ելոյթին, որ կանտեան ալմա մաթերը (ՅԱՌԱՋ.– Համալս.ի նշանակութեամբ) կը վերածէ պելժ եւ հայ այնքան տարբեր ժողովուրդներու մշակոյթի մեծ կեդրոնի մը :

Նուրբ բանաստեղծ՝ Ռոժէ Պօտառ շեշտեց բանաստեղծական եւ մարդկային մեծ արժանիքները այս արեւելքցիին, որ կազմուեցաւ Ֆլանտրի երկինքին տակ սերտ հաղորդակցութեամբ մեր նկարիչներու եւ բանաստեղծներուն — մասնաւորաբար Վերհարըն եւ Մեթեռլինկ— եւ արեւմտեան մտքին եւ զգայնութեան լաւագոյն ներկայացուցիչներուն։ Իսկէնտէրեան թարգմանը եղաւ հայ ուսանողներուն եւ շեշտեց պելժ ժողովուրդին աւանդական հիւրամեծարութիւնը։Պ.Մխիթարեան խօսեցաւ Վարուժանի կազմութեան մէջ Պելժիոյ ազդեցութեան մասին, մասնաւորաբար իր մտքին եւ ընկերային ներշնչումին համար :

Պ. Ֆէյտի, հայերէնի դասախօս, մեկնեց բանաստեղծին գործը եւ կեանքը, Փիէր Մաէս քանի մը յիշատակներ պատմեց։

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են Լիւք – Անտրէ Մարսէլ, որ ֆրանսերէնի թարգմանելով Վարուժանը, ֆրանսախօս հասարակութեան մէջ մուտք գործել կուտայ բանաստեղծին, եւ Ժան Պալար Քաիէ տիւ Սիւտի տնօրէն, որոնք երկուքն ալ երկու առաջիններն են ստեղծագործ Վարուժանի համբաւին՝ որ օրէ օր կը զարգանայ :

G. V. S.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ ապստամբական շարժում մը հետզհետէ կը ծաւալի։ Գնդապետ Հիւսէյն, ըմբոստներու կողմէ առաջարկեց Սոքարնոյի որ անմիջապէս կառավարութիւնը լուծէ եւ նոր կառավարութիւն մը կազմուի՝ Հաթթայի մասնակցութեամբ։ Ապստամբները ձայնասփիւռ մըն ալ ունին, ուրկէ հինգ օրուան պայմանաժամ տուին Սոքարնոյի :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Զինուորական Ատեանը մահուան դատապարտեց յորդանանցի մը, որ լրտեսութիւն կ'ընէր Իսրայէլի հաշւոյն :

ՍՈՒՐԻՈՅ Հանրապետութեան Նախագահը Լիբանանը հրաւիրեց որ մաս կազմէ Միացեալ Հանրապետութեան։ Լիբանանի Հանրապետ. Նախագահ Շամուն յայտարարեց թէ Լիբանանի մեծագոյն մտահոգութիւնը կը կայանայ իր անկախութիւնը պահպանելու մէջ։ Միւս կողմէ՝ Իրաքի եւ Յորդանանի միջեւ խորհրդակցութիւններ սկսան երկու երկիրներու դաշնակցային միութիւն մը կազմելու համար :

ՍՈԽՈՒՄԻ (Խ. Միութիւն) մէջ գտնուող գերմանացի 21 գիտունները փոքր խումբերով պիտի երթան երկու Գերմանիաներու սահմանը, իրենց ընտանիքներուն ընկերակցութեամբ : Գիտուններէն շատերուն կիները խորհրդային քաղաքացիներ են, բայց իրենց ամուսիններուն եւ զաւակներուն հետ Խ. Միութենէն հեռանալու իրաւունք ստացած են :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ համափրիկեան խորհրդաժողովի մը աշխատանքներուն ձեռնարկուեցաւ :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ ճառ մը խօսելով Զու Ան Լէ առաջարկեց որ օտար ուժերը հեռանան Քորէայէն։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Նախագահ Փրասատ յայտարարեց, թէ իր երկիրը հիւլէական ռումբեր կրնայ շինել, եթէ փափաքի, բայց հնդիկ կառավարութիւնը պատերազմական զէնքեր շինելու նպատակ չունի :

ԱՆԳԼԻՈՅ Արտաքին նախարար Լոյտ եւ Կիպրոսի անգլիացի կառավարիչ Ֆութ Աթէնքի մէջ սկսան խորհրդակցութիւններ ունենալ, կղզիին հարցին շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացնելու մտահոգութեամբ :

ՆՈՐ ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ ԴԷՄ

Դ.

Պոլշեւիկները ցարական Ռուսաստանէն աւելի նպաստաւոր վերաբերմունք ունեցա՞ն Հայաստանի եւ առհասարակ հայկական հարցի հանդէպ :

Ճշդելու համար յիշենք կարեւոր դէպքերը միայն :

« 1917 եւ 1918 թուականներուն հայկական հարցը Եւրոպայի ուշադրութիւնը գրաւող խնդիրներէն մէկն էր : Դիւանագիտական շրջանակները, ընկերվարական համագումարները, պետական մարդիկ, յաճախ, կը զբաղէին Հայերու ճակատագրով : Մասնաւորապէս ազատամիտ եւ արմատական շրջանակները ջերմ համակրանք կ'արտայայտէին դէպի Հայերն ու հայկական բաղձանքները :

« Եւ բնական է, որ ցարական իշխանութեան տապալումէն յետոյ, Ռուսաստանի Ժամանակաւոր Կառավարութիւնը անմիջապէս աշխատէր դարմանել հին կառավարութեան գործած անարդարութիւնները Հայերուն վերաբերմամբ» : (Ս. Վրացեան, «Հայաստանը պոլշեւիկեան մուրճի եւ Թրքական սալի միջեւ») :

Արդարեւ, Ժամանակաւոր Կառավարութեան 1917 թ. Ապրիլ 16ի հրամանագիրը Թրքահայաստանի մասին, կարեւոր չափով մը կը սրբագրէ ցարական իշխանութիւններու կողմէ գործուած անարդարութիւնները :

« Այս կարգադրութեամբ, մինչեւ խաղաղութեան դաշնագրով Թրքահայաստանի վիճակի վերջնական որոշումը, նուաճուած վայրերու համար կը սահմանուէր առանձին վարչութիւն, որ պիտի ըլլար անկախ կովկասեան իշխանութենէն եւ ենթակայ ուղղակի Պետրոկրատի կեդրոնական կառավարութեան» : (Անդ.) :

Ժամանակաւոր Կառավարութեան այս կարգադրութիւնը քաղաքական մեծ աքթ մըն էր ի նպաստ Թրքահայաստանին եւ Հայկական Հարցին : Փաստօրէն հիմք կը դրուէր ապագայ Հայաստանին՝ մեր հայրենի հողերուն վրայ :

« Թրքահայկական նահանգները իրապէս վերածուեցին ինքնավար շրջանի՝ Ժամանակաւոր Կառավարութեան նշանակած կոմիսարի ղեկավարութեան տակ : Կոմիսարի օգնականը Հայ էր՝ Բժ. Յ. Զաւրեան : Գաւառապետներէն շատերը եւ տեղական պաշտօնէութեան մեծ մասը նոյնպէս Հայեր էին : Շուտով գաղթականութիւնը վերադարձաւ իր տեղերը, եւ 1917ի ամառը, Վասպուրականէն սկսած մինչեւ Երզնկա, ամբողջ տարածութիւնը բնակեցուած էր գրեթէ բացառապէս Հայերով : Մօտ 150.000 հայութիւն կար այդ օրերուն ռուս բանակի գրաւած շրջաններու մէջ, որ մեծ աշխուժութեամբ ձեռնարկեց աւերուած բնակավայրերու վերաշինութեան եւ տնտեսութեան վերականգնման» : (Անդ.) :

Այդ օրերուն աւելի նպաստաւոր կարգադրութիւն մը կարելի չէր ակնկալել :

Կերէնսկիի եւ իր կուսակցութեան՝ Սոց. յեղափոխական (էսէր) ակնյայտնի աջակցութեան շնորհիւ միայն, Ժամանակաւոր Կառավարութիւնը յաջողեցաւ որդեգրել համեմատաբար նպաստաւոր նոր դիրք մը Հայկական Հարցի հանդէպ :

Պոլշեւիկները, առաջին դժգոհները եղան եւ ամէն միջոցի դիմեցին ձախողեցնելու համար կառավարութեան կարգադրութիւնները :

Ինչո՞ւ :

Տեսականօրէն անոնք դէմ չէին «Հայաստանի ինքնավարութեան» սկզբունքին : Բայց դէմ էին ռուսական բանակի գրաւման տակ պահելու Թրքահայաստանի գրաւուած շրջանները :

Ժամանակաւոր Կառավարութիւնը, անշուշտ որ չէր կրնար ընդունիլ պոլշեւիկներու այս անհեթեթ պահանջը : Եւ ասիկա, նախ այն պատճառով որ պատերազմը կը շարունակուէր տակաւին, եւ երկրորդ՝ Հայութիւնը ի վիճակի չէր ըստանձնելու գրաւած շրջաններու ապահովութիւնը : Ուրիշ խօսքով, «Հայաստանի ինքնավարութեան» եւ կամ «ինքնորոշման» ծրագիրները իրականութիւն կըրնային դառնալ բացառաբար ռուսական գրաւման ուժերու օժանդակութեամբ :

Հակառակ այս անվիճելի ճշմարտութեան, պոլշեւիկները մնացին անտեղիտալի : Լենինի համար այս պարագային կարեւոր չէին Հայութեան ճակատագիրը, « Հայաստանի ինքնավարութիւնը » եւ առհասարակ Հայկական Հարցը : Ամուր կառչած «հաշտութիւն առանց հողերու գրաւման եւ ռազմատուգանքի» սկզբունքին, ան կ'ակնկալէր կարելի արագութեամբ վերջ տալ արտաքին պատերազմին եւ այդ գնով՝ աւելի դիւրութեամբ հրահրել համաշխարհային յեղափոխութիւնը : Բայց մանաւանդ, ապահովել պարտութեան դատապարտուած երկիրներու եւ առաջին հերթին Թուրքիոյ եւ արեւելեան ժողովուրդներու համակրութիւնը :

Եւ այսպէս, դեռ Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն առաջ պոլշեւիկներու դիրքը յստակութեամբ կը ճշդուէր Հայկական Հարցի հանդէպ :

« Հայաստանը Լենինի համար զէնք էր խզելու դիւանագիտական կնճիռներն ու խաղերը » : Հայաստանն ու Հայկական Հարցը միջոց մը՝ պոլշեւիզմի աշխարհակալական ծրագիրներու յաջողութեան համար :

Այս դիծը հետեւողական եւ աւելի ցայտուն կերպով շարունակուեցաւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան առաջին օրերէն սկսած :

Անցողակի կերպով միայն յիշենք, որ Լենինի կառավարութեան առաջին գործերէն մէկը եղաւ քայքայել ռուսական ընդարձակածաւալ եւ տարածուն ճակատը : Զինուորներուն ուղղուած «Դէպի տուն» պոլշեւիկեան կարգախօսը լայն արձագանգ գտաւ յոգնած եւ տան կարօտ զօրքերուն մօտ :

Կովկասեան ճակատի պաշտպանութիւնը վտանգուած էր վերջնականապէս : Հայկական փոքրաթիւ զօրամասերը, անկարող էին ապահովել Երզնկայէն մինչեւ Վասպուրական երկարող գիծը :

Թրքական բանակին համար բացառիկ պատեհութիւն մը կը ստեղծուէր վերագրաւելու համար հայկական հողամասերը : Եւ ան սկսաւ իր նոր արշաւանքը միշտ իր դէմ ունենալով Հայը : Ռուսը՝ իր դարաւոր թշնամին դարձած էր իր օգնականն ու ազատարարը :

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԱՏԸՆԱՈՒԷՐ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

« Նիւ Եորք Հերալտ»ի թղթակիցներէն Ճոզէֆ Օլսոփ հետաքրքրական տեսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ատընաուըրի հետ : Ստորեւ՝ Ատընաուըրի կարծիքը Արեւելք – Արեւմուտք բանակցութեանց մասին :

Զգործադրուած փափաքներով դոհացողներու մեր դարուն մէջ Քոնրատ Ատընաուըր կը հանդիսանայ մեծ իրատես մը : Ֆիզիքապէս, օրէ օր աւելի ու աւելի կը նմանի նախապատմական շրջանէն մնացած զօրեղ էակի մը, որ կը յամառի ապրիլ դարաշրջանի մը մէջ՝ որ իրը չէ :

Խ. Միութեան հետ բանակցութիւններ վարելու հարցին շուրջ ունեցած իր տեսակէտները յար եւ նման են իր արտաքին երեւոյթին : Ահա իր խօսքերը :—

« Ինչպէս որ պարզ կերպով արտայայտուեցայ Ատլանտեան Ուխտի Փարիզի ժողովին մէջ, կը շարունակեմ հաւատալ թէ Արեւելք – Արեւմուտք բանակցութիւնները կրնան արդիւնաւոր ըլլալ : Ուշ կամ կանուխ կարգադրութիւն մը պիտի ըլլայ, եւ այդ կարգադրութիւնը գլուխ կրնայ գալ միայն՝ բանակցութիւններու շնորհիւ : Բայց, իմ կարծիքով, երեք հիմնական պայմաններ պէտք է լրացուին, որպէսզի արեւմտեան պետութիւնները յաջողութեամբ յառաջ տանին բանակցութիւններու այս խնդիրը : Առաջին՝ Արեւմուտքը պէտք է բացարձակ կերպով միացած ըլլայ ու համերաշխ միացեալ ճակատ մը կազմած ըլլայ. արդ, չեմ կարծեր որ այդ բացարձակ համերաշխութիւնը գոյութիւն ունի այժմ : Երկրորդ՝ Արեւմտեան Պետութիւնները պէտք է զօրաւոր ըլլան, որովհետեւ Խ. Միութիւնը յարգանք ունի միայն՝ ուժի հանդէպ, ու կ'արհամարհէ տկարներն ու տկարութիւնը : Ու վերջապէս, երրորդ՝ անիմաստ է բանակցութիւններու սկսիլ, եթէ ամէն ոք միայն ինքզինքը մտիկ պիտի ընէ, առանց դիմացինին ըսածներուն կարեւորութիւն ընծայելու :

« Նախ եւ առաջ պէտք է որոշ կերպով համաձայնութիւն գոյացնենք թէ առարկայական ի՞նչ նիւթի շուրջ բանակցութիւններու պիտի սկսինք : Կասկածէ վեր է, որ ամէնէն հրատապ հարցը, այժմ, փոխադարձ հսկողութեան տակ իրագործուելիք ապազինման խնդիրն է :

« Բայց այս ձեւի ապազինում մը մէկ օրէն միւսը չիրականանար. անհրաժեշտ է անցնիլ յաջորդական աստիճաններէ : Մենք մեր մէջ պէտք է որոշապէս ճշդենք նաեւ, թէ որո՞նք պիտի ըլլան յաջորդական այս աստիճանները : Պէտք է գտնենք նաեւ իրական ապազինման փոխարէն մեզի ներկայացուած քօղնոտի ծրագիրներէ, ինչպիսին է, զոր օրինակ, լեհական առաջարկը : Ռափաքիի ծրագիրը որեւէ դրական հետեւանք չի կրնար ունենալ, հետեւաբար աւելորդ է այդ մասին բանակցիլ» :

Խօսեցանք վերջին քանի մը տարիներու քաղաքական ու դիւանագիտական գրեթէ բոլոր կարեւոր հարցերուն շուրջ : Ծերունազարդ վարչապետը դժգոհութիւն յայտնեց մասնաւորաբար՝ արեւմտեան դաշնակիցներու միջեւ վերջին տարիներուն ծագած անհամաձայնութիւններուն մասին : Խօսեցաւ նախասպուտնիկեան շրջանին խորհրդային գիտութեան մասին գոյութիւն ունեցող ստորագնահատման կարծիքին շուրջ, Ատլանտեան Ուխտի անդամ պետութիւններուն միջեւ ծագած ներքին անհամաձայնութիւններուն մասին, անցեալ տարի ձախողութեամբ վերջացած ապազինման խորհրդակցութիւններուն մասին : Այս բոլորին հետեւանքը ըստ Ատընաուըրի, այն եղաւ որ արեւմտեան դաշնակիցներուն մէջ ընդհանուր յուսաբեկում մը առաջ եկաւ : Բայց, աւելցուց, Սպուտնիկի արձակումէն վերջ, ընդհանուր զարթօնք մը կը նշմարուի բարեբախտաբար՝ անցեալի սխալները սրբագրելու համար : «Կրնանք հետեւաբար յուսալ, որ յաջող բանակցութիւններու համար անհրաժեշտ եղող պայմաններ պիտի ստեղծուին. բայց տակաւին նախապատրաստական շատ աշխատանքներ կան կատարուելիք » :

Ասոնցմէ առաջինը, ըստ վարչապետ Ատընաուըրի, արեւմտեան ներքին միասնականութիւնը զօրացնելն է : Ճիշդն ըսելով, միութեան այս գաղափարը մեր ամբողջ խօսակցութեան լէյթ – մոթիվն էր, ու յաճախ կը կրկնուէր :

Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան միջեւ գլուխ – գլխի բանակցութիւններու գաղափարը այնքան ալ չոգեւորեր վարչապետը : Ճիշդ է, ընդունեց որ այս ուղղութեամբ Նիքիթա Խրուշչեւի բազմիցս կատարած առաջարկները կրնան յառաջ գալ լուրջ համաձայնութեան մը յանգելու փափաքէն, սակայն, ըսաւ, այժմ, այդ–

ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱՀԸ

Նիքիթայի ճառը, իրեն յատուկ ոգեւորութեամբ եւ ուկրայնական շեշտով խօսուած, ներկաները զուարճացուց, մանաւանդ որ իր ճառին մէջ մեծ տեղ տուած էր առածներու, բաղդատութիւններու, զուարճաբանութիւններու :

Համագումարին անդամները, մոռնալով որ հարցը կը կայանայ պոլշեւիզմի պատմական մասը ջնջելուն մէջ, լիաթոք կը ծիծաղէին Նիքիթայի պատմած առակներուն եւ զուարճաբանութիւններուն, որոնց մէկ մասը տեղւոյն վրայ կը հնարէր :

Ապա հասան նոր ծրագրին շուրջ վիճաբանութեան : Խորքին մէջ, իսկական վիճաբանութեան հնարաւորութիւն չկար : Պոլիտպիւրոյի անդամները, Միկոյեանէն սկսած, իրենց «խոր հիացումը» յայտնեցին «ընկերվարութեան մեծ կառուցանող, յառաջդիմասէր մարդկութեան պետ, հանճարեղ ընկեր Ստալինի» :

Գաւառի ներկայացուցիչները քիչ մը աւելի առաջ գացին . Ազրպէյջանի պատգամաւորներէն մէկը ինքնագիր բանաստեղծութիւն մը կարդաց, որուն մէջ արեւելեան շողոքորթութեամբ Ստալինի փառքը կ'երգուէր :

Երբ «վիճաբանութիւնը» վերջ գտաւ, Նիքիթա կարդաց Ստալինի կողմէ առաջարկուած նոր Կեդրոնական Կոմիտէին անդամներուն ցանկը, որ ձեռք բարձրացնելով ու ծափահարութիւններով միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ՝ փոխանակ գաղտնի քուէարկութեան դրուելու, ինչպէս որ նշուած է ծրագիր – կանոնագրին մէջ :

Յաջորդ օրուան թերթերը հրատարակեցին Կեդրոնական Կոմիտէին Նախագահութեան (որ կը փոխարինէր Պոլիտ–բիւրօն) եւ քարտուղարութեան անդամներուն անունները :

Այլեւս որեւէ կասկած չկար, որ Ստալին ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ գաղտնի հարուած մը կը պատրաստէ :

Նախագահութեան մէջ (25 անդամ եւ 11 փոխարինող անդամ) մտցնել տուաւ մեծ թիւով աննշան անձեր, «ուրուականներ» :

Գալով քարտուղարութեան, հետեւեալ կերպով դասաւորուեցաւ. ընդհանուր քարտուղար՝ Ստալին. առաջին քարտուղար՝ Մալենկով, երկրորդ քարտուղար՝ Խրուշչեւ, երրորդ քարտուղար՝ Պոնոմաենկօ, չորրորդ՝ Սուսլով, հինգերորդ՝ Իկնատիեւ, վեցերորդ՝ Արիստով, եւ «չթուագրուած» ուրիշ քարտուղարներ՝ Բրեժնեւ, Պեկով, Միխայլով, Իկնատով :

Պարզ էր, որ Ստալին կ'ուզէր քարտուղարութիւնը վերածել տեսակ մը խորհրդակցական Պոլիտպիւրոյի :

1952ի Նոյեմբերին, կացութիւնը ճակատագրական դարձաւ. հինգերորդ քարտուղարը, Իկնատիեւ, նշանակուեցաւ քաղաքական գաղտնի ոստիկանութեան պետ :

Ստալին կարծէք այլեւս չէր պահեր իր նպատակները. կ'ուզէր սարսափ ստեղծել իր շուրջը՝ նոր «Մեծ Մաքրագործում»ի մը հեռանկարով :

×

1952ի Դեկտեմբերին ձերբակալուեցաւ առաջին խումբը — «սպիտակ շապիկներով ոճրագործները», այսինքն՝ Կրեմլինի փոլիքլինիքին բժիշկները, որոնց մէջ ութսուն առ հարիւրի կը հասնէր Հրեաներու թիւը : Վարչակարգին մեծերը ձերբակալուածներուն ցանկերէն տեղեակ էին Թաս գործակալութեան հրատարակած տեղեկութենէն շատ առաջ : Այլեւս որեւէ կասկած չէր մնացած. արիւնալի նոր Մաքրագործում մը պիտի սկսէր շուտով :

«Բժիշկներու խնդիր»ին դատավարութեան պատրաստութիւնները մեծ արագութեամբ կատարուեցան, հակառակ մինչ այդ գործադրուած «ինքնարուխ խոստովանանքներու» դանդաղ «Թէքնիք»ին : Գաղտնի ոստիկանութեան հարցաքննողներու բաժնի պետը, Ռիւմին, կ'ուզէր արագ գործել, արագ պատժել, հող պատրաստել 1953ի գարնան – ամառուան շրջանին նախատեսուած Մեծ Մաքրագործումին համար : Անկասկած այս էր Ստալինի տուած հրահանգը՝ Իկնատիեւի եւ Ռիւմինի : Առաջինը, Կեդրոնական Կոմիտէին մէջ ունեցած իր զբաղումներուն պատճառով, Ռիւմինը ազատ ձգած էր գործողութեան «մեկնակէտ»ը որոշելու հարցին մէջ : Եւ Ռիւմին կծիկին ծայրը սկսաւ Կրեմլինի բժիշկներէն ...

Խ. Միութեան մէջ գաղտնի ոստիկանութիւնը ներքին մեծ անկախութիւն ունէր : Այնպէս էր իր գործունէութիւնը, որ վերահսկումի ենթակայ չէր կրնար մնալ երկար ժամանակ, մանաւանդ որ Պոլիտպիւրոյի անդամներէն շատերը կը նախընտրէին իրենց «ձեռքերը լուալ» եւ վաւերացնել Վիշինսքիի, Ռուտենքոյի, Կոնչարովի եւ այլ դատախազներու ներկայութեան ամբաստանեալներէն կորզուած «խոստովանութեանց» հիման վրայ արձակուած դատապարտութեան վճիռները :

Ռիւմին բոլորովին պատահմամբ չէ որ ամբաստանած էր հրեայ բժիշկները :

(2 Շար.)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ 16ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՏԷՍԻՆ.— Փետրուարի առաջին երեք օրերը Տէսինի Հ. Յ. Դ. Տունը երկրորդ անգամը ըլլալով առիթը ունեցաւ ողջունելու Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի պատգմ. ժողովը, որ գումարուեցաւ ջերմ ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ: Ֆրանսայի բոլոր շրջաններէն պատգամաւորուհիներ եկած էին: Հեռաւոր Պոռտօն խսկ ղրկած էր իր պատգամաւորուհին:

Իւրաքանչիւր մասնաճիւղ կը ներկայանար իր գերագոյն ժողովին, իր երկու տարուան բարոյական ու նիւթական գործունէութեան համարատուութիւնը ընելու: Նոյնպէս լսելու Կեդր. վարչութեան կատարած աշխատանքները, տեղեկատուութիւնը իր գնահատանքի կամ դժգոհութեան խօսքը ըսելու համար: Պատգամաւորուհիները, կատարեալ գիտակցութեամբ մօտեցան ժողովին դրուած բոլոր հարցերուն: Պարզեցին տեսակէտներ, ներկայացուցին առաջարկներ: Նաեւ վիճեցան ու քննադատեցին, որպէսզի, այս կազմակերպութիւնը բիւրեղանայ, եւ ուռճանայ: Կարելի չէր չհիանալ անոնց առողջ մտքերուն եւ անոնց եռանդին վրայ:

Ինչպէս Կեդր. վարչութեան՝ մասնաճիւղերու գործունէութիւնը եւս գնահատելի էր ու բեղուն: Պատգմ. ժողովը երեք օրուայ յաջորդական նիստերով զբաղեցաւ մեր գաղութին կեանքը հետաքրքրող կարեւոր հարցերով: Հայեցի դաստիարակութիւնը՝ նոր սերունդի ուծացման դէմ պայքարի գլխաւոր զէնքը նկատելով, մասնաւոր հոգածութեան առարկայ եղաւ կրթական գործը: Իր օգափոխութեան կայանը եւս գաղութին մէջ ստեղծած ոգեւորութեամբ նոյնքան կարեւոր աղդակ մը համարելով, ջանք պիտի չխնայուի առանձին ձեռնարկներով լրացնելու նախատեսուած չինութիւնները, ինչպէս նաեւ ներքին կահաւորումը:

Կապոյտ Խաչը ըլլալով նաեւ բարեսիրական կազմակերպութիւն մը պիտի շարունակուի դարձեալ անկեալ ներուն օգնութեան գործը կարելիութեան սահմաններուն մէջ: Այս քանի մը հապճեպ տեղեկութիւններով ապացոյցը տուած կ'ըլլանք Կապոյտ Խաչի ստանձնած ծանր պարտականութեան: Շօշափելի գործունէութեամբ է որ կը փաստուի կազմակերպութեան մը արժանիքը: Մեր ժողովուրդին հարազատ կազմակերպութիւնն է ան եւ իր բազմաթիւ մասնաճիւղերով, իր պատուոյ տեղը գրաւած է ան մեր գաղութահայ կեանքին մէջ: Բոլորիս պարտականութիւնն է աջակցիլ անոր ճիգերուն: Որովհետեւ ցան ու ցրիւ այս ժողովուրդը պէտք ունի կանացի այս մեծ միութեան:

Ժողովը իր աշխատանքը աւարտեց երկուշաբթի երեկոյ: Գոհ էին բոլորը որ արդիւնաւոր եղած էր իրենց աշխատանքը: Պատգամաւորները պիտի ցրուէին Ֆրանսայի բոլոր անկիւնները, իրենց ընկերուհիներուն փոխանցելու նոր կամք ու կորով, աւելի եռանդով լծելու համար հանրային նուիրեալ աշխատանքի: Յաջողութեան մաղթանքներ իրենց յետագայ գործունէութեան համար:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ի՞ՆՉ ԳԻՐՔԵՐ ՊԻՏԻ ՏՊՈՒԻՆ 1958ԻՆ

Հայաստանի պետական հրատարակչականը 1958ի ընթացքին 155 անուն գիրք պիտի հրատարակէ, մէկ միլիոն 303 հազար օրինակով:

Ծրագրին մէջ մեծ տեղ յատկացուած է դասական գրականութեան: Այս տարի պիտի հրատարակուի Սայեաթ-Նովայի հատընտիրը, ուր պիտի զետեղուին երգիչին ինչպէս հայերէն, այնպէս ալ վրացերէն եւ ադրբէջաներէն գրած երգերը, հայերէն թարգմանութեամբ:

Ապրիլ-Մայիսի ընթացքին արդէն աւարտած պիտի ըլլայ տպագրութիւնը Յովհաննէս Թումանեանի արձակ եւ չափածոյ գործերուն՝ չորս հատոր: Տասը հատորով պիտի հրատարակուին Շիրվանզադէի երկերը:

1958ի ընթացքին, լոյս պիտի տեսնեն Աւետիք Իսահակեանի երկերուն Ա. եւ Բ. հատորները: Պիտի վերջանայ նաեւ Դ. Դեմիրճեանի երկերուն հրատարակութիւնը (վեց հատոր):

Պիտի հրատարակուին Գ. Սեւունցի «Գերիներ», Ա. Սեկոյեանի «Ոսկէ վագերի մէջ» եւ Մ. Սարոյեանի «Այրող յուշեր» վէպերը: Հր. Քոչարի «Մեծ տան զաւակները» գործին երկու հատորները՝ վերամշակուած, Ա. Աբրահամեանի «Սերունդներու հետ» վէպին երկրորդ հատորը: Հմ. Սիրասի երկերու ժողովածուին Ա. հատորը:

Երկար ընդմիջումէ մը ետք այս տարի լոյս պիտի տեսնեն Զապէլ Եսայեանի ստեղծագործութիւնները՝ մէկ հատորով: Լեւ Կամսարի գործերը: Ամերիկահայ գրող Բ. Նուրիկեանի «Պանդուխտ հոգիներ» պատմուածքներու ժողովածուն:

Քերթուածներու հաւաքածոներ պիտի հրատարակուին Գ. Սարեանէ, Յ. Շիրազէ, Ս. Վահունիէ, Ս. Տարոնցիէ, Գ. Էմինէ եւ ուրիշներէ:

Նախորդ տարուան բաղդատմամբ այս տարի աւելի մեծ տեղ պիտի տրուի երիտասարդ գրողներուն: Պիտի հրատարակուին Ն. Միքայէլեանի, Ս. Խարազեանի, Վ. Պետրոսեանի, Վ. Յովսէփեանի, Ար. Սահակեանի, Հր. Ղազարեանի, Ռ. Տոնեանի, Լ. Միրիջանեանի բանաստեղծութեանց ժողովածուները, Ճ. Զաքարեանի պատմուածքները, եւն.:

Գրականագիտական – քննադատական 15 գիրքեր լոյս պիտի տեսնեն, որոնց կարգին՝ Ա. Առաքելեանի «Հայ մտաւոր կուլտուրայի պատմութիւնը (1–4րդ դարերում), Եղ. Թոփչեանի, Վ. Մնացականեանի քննադատական յօդուածներու ժողովածուները, Հր. Թամրազեանի «Շիրվանզադէ» մենագրութիւնը եւն.:

Արուեստի մասին՝ եօթը գիրք: Ուշադրաւ է «Կոմիտաս» ժողովածուն:

Քիչ տեղ չէ տրուած նաեւ թարգմանական գործերուն. պիտի հրատարակուին Հ. Հայնէի հատընտիր երկու գիրքերը, Պոքաչիոյի «Դեկամերոն»ի 2րդ հատորը, Ֆլոպէրի «Սալամպօ»ն, Սաատիի «Կիւլստան»ը, Պալզաքի երկերուն 6 – 7 հատորները եւայլն:

«ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»

պիտի քայլ մը, «կրնայ բոլորովին քայքայել արեւմտեան գործակցութիւնը»: Այդպիսի խօսակցութիւններու սկսելէ առաջ, աւելցուց Ատընաուըր, «Արեւմուտքը պէտք է իր տունը կարգի դնէ: Այն ատեն ու միայն այն ատեն է որ կրնանք մեր բոլորին ալ փափաքելի խօսակցութիւններու սկսիլ Խ. Միութեան հետ, որուն տունն ալ, ի դէպ, այնքան ալ կարգին չէ»: Ուրեմն, որպէս եզրակացութիւն, Ատընաուըր համոզուած է որ եթէ Արեւմտեան Պետութիւնները յաջողին ամրապնդել իրենց միասնականութիւնը, պիտի վարձատրուին՝ «բոլորիս ալ փափաքելի եւ բոլորիս համար արդար կարգադրութեամբ մը»:

Այսպէս ալ վերջացաւ իմ խօսակցութիւնս վարչապետ Ատընաուըրի հետ. խօսակցութիւն, որ ոչ միայն հետաքրքրական էր այլ նաեւ յուսատու. որովհետեւ բացառիկ երեւոյթ դարձած է այսօր լսել արեւմտեան պետական անձ մը, որ խելացի խօսքեր կ'ըսէ, աժան խոստումներ չըներ եւ կը պնդէ որ մեծ յաջողութիւններու կարելի է յանգիլ միայն ի գին մեծ ճիգերու:

Ժողովը լրանալէն քիչ ետքը ժողովասրահը նոր երեւոյթ մը ստացաւ, Լիոնի եւ տեղւոյս քոյր մասնաճիւղերը հաճելի անակնկալ մը վերապահած էին պատգամաւորներուն, անոնց ի պատիւ գինեձօն մը կազմակերպելով: Շուտով սեղանները զարդարեցին ծաղիկներով:

Սեղանապետ նշանակուեցաւ յարմարագոյն անձը ընկեր Սարգիս Առաքելեանը: Շատ չանցած սրահին ոգեւորութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ: Երեկոյթին բացումը կատարուեցաւ Կապոյտ Խաչի քայլերգով զոր երգեց Տիկին Արզումանեան՝ (Մարսէյլէն) ընկերակցութեամբ ընկերուհիներու:

Մարսէյլէն Օր. Ալիս Յարութիւնեան խոր վերացումով արտասանեց Ահարոնեանի Մասիսը: Ան հրաւիրուեցաւ երկրորդ արտասանութիւն մը ընելու Կոստան Զարեանէ՝ նոյն յաջողութեամբ: Երգեց նաեւ ուրախ երգ մը: Յետոյ, Տիկին Արաքսի Մուրատեան (Փարիզ) իր անուշ ձայնով երգեց քանի մը երգեր: Յաջորդաբար գնահատուեցան իրենց մեներգներով՝ Տիկիններ Ազատուհի Տէր Վարդանեան (Պոմոն), Աշխէն Փօյաճեան (Տէսին), Մարիցա Հարէլեան (Լիոն):

Իսկ մէջ ընդ մէջ եղան խանդավառ խմբերգներ: Սեղանապետը իր պատկերալից զուարթ խօսքերով կը համեմէր երեկոյթը: Յետոյ, դարձեալ մեներգներ, Տիկիններ Թօփալեանէ (Փարիզ), Մարի Կարապետեանէ (Տէսին) եւ Օր. Պերճուհի Ասատուրեանէ:

Տէսինի Կոմիտէին ներկայացուցիչը մարմնին կողմէ գոհունակութիւն յայտնեց Տէսինին եղած այս պատիւին համար:

Հետզհետէ խօսեցան ընկերներ Խ. Միկրտիչեան, Ս. Տէր Թովմասեան, Տիկին Ա. Թաղէոսեան, Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեան, Տիկին Ա. Սիսլեան եւ ընկ. Ս. Սիսլեան, Օր. Տակառեան: Անոնց յայտնած մտքերը կը շօշափէին մեր մօտիկ անցեալը եւ մեր ժողովուրդի պատմութեան վերիվայրումները: Այս բոլորին մէջ Հայ կնոջ եւ մասնաւորաբար Կապոյտ Խաչին վերապահուած դերը մեր գոյութեան պայքարին համար: Հետաքրքրութեամբ ունկնդրուեցան ներկաներուն ու մանաւանդ երեսունի հասնող Նոր Սերնդականներու կողմէ: Այս վերջինները դրեթէ ամբողջութեամբ նախկին սաները մեր դպրոցին, դաստիարակուած Տէր եւ Տիկին Փափազեաններու շունչով, գուրգուրանքով շրջապատեցին ընկերուհի Գ. Փափազեանը, որուն անգամ մըն ալ առիթը ընծայուեցաւ ղեկավարելու զիրենք, յաջորդական քանի մը խմբերգներով: Օր. Բրաբիոն Տապաղեան, նոյնպէս նախկին սան, զգացումով արտասանեց «Եկեղեցին հայկական»ը եւ «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն: Նոյնքան գեղեցիկ էր Մարի-Լուիզ Առաքելեանի արտասանութիւնը:

Տիկին Կարապետեան (Պոստոյէն) իր քանի մը խօսքով երախտագիտութիւն յայտնեց Կապոյտ Խաչին, որուն դպրոցին մէջ սորված էր մայրենի լեզուն:

Գինեձօնը շարունակուեցաւ մինչեւ կէս գիշեր: Բացառիկ օրուան մը յիշատակը ձգելով մեզի տեղացիներուս: Վստահ եմ որ պատգամաւորներն ալ նոյն յիշատակը պիտի տանին իրենց հետ երկար ատենուան համար:

Կեցցէ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը:

Պիտի խնդրէի ներողամտութիւնը բոլոր անոնց՝ որոնք ակամայ վրիպումով մը չեն յիշուած թղթակցութեանս մէջ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՈՅԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԵ.

ՔՈՒՐԴԸ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՍՐԲԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Այն խառնիճաղանճ ամբոխի մէջ կարելի էր տեսնել ամէն երկրի Հայեր, ամենատեսակ գլխարկներով, սկսած օսմանլուի ֆէսից, քրդի ապարօշից, մինչեւ պարսկի երկայն, մորթէ գդակները: Կանայքը նոյնպէս զանազանւում էին տեսակ տեսակ հագուստներով. ամէն երկրի կինը ընդունել էր տիրող ազգի կանանց զգեստի ձեւերը:

Հայը միշտ սիրում է նմանել: Նա չէ պահպանում իր ինքնուրոյն, յատկանիշ առանձնութիւնները:

Ուխտաւորների մէջ լեզուները մինչեւ անգամ բաժանուած էին բարբառներով. մէկի խօսակցութիւնը միւսին համարեա անհասկանալի էր: Ցաւալին այն էր, որ շատերը խօսում էին այն ազգի լեզուով, որի լծի տակ ապրում էին, բոլորովին մոռանալով մայրենի խօսքը: Ինձ երեւում էր, իբր թէ այն բազմազան ամբոխի մէջ ազգային ամբողջութիւնը ի սպառ քայքայուել էր, եւ քանդուել էին նրա մէջ միաւորիչ յօդերը...:

Բայց մի կապ, որ դեռ պահպանուել էր, մի կապ, որ միաւորում էր այն խորտակուած ամբողջութեան զանազան կըտորտանքը, մի կապ, որին չէր կարողացել խզել բռնակալի սուրը, դա էր՝ — կրօնքը եւ եկեղեցին: —

Բայց կարո՞ղ էր պահպանուել այս կապը միշտ անխզելի, իր աստուածային ամուր հաստատութեան մէջ, երբ նրա հոգատարներն էին՝ Կարապետ հայր սուրբի նման աբեղաներ եւ տէր Թօդիկի նման քահանաներ...:

Եւ այժմ դառն մտածմունքներ պաշարում են ինձ, երբ ծագում է իմ գլխում այդ հարցը...:

Սուրբ Տիրամօր տօնախմբութիւնը մի կատարեալ տօնավաճառ էր, ուր գլխաւորապէս երկու դաս վաճառականներ հանդէս էին հանել իրանց մթերքը եւ կարծես, աննկատելի կերպով միմեանց հետ մրցութիւն էին անում:

Վաճառականներիի մի դասը բաղկացած էր վանեցի առեւտրականներից, իսկ միւսը՝ — վանքի աբեղաներից:

Վանեցին դարսել էր հրապարակի վրայ զանազան տեսակ մանրուքներ, կանանց հասարակ զարդեր, գոյնզգոյն փարչաներ, մի խօսքով, այնպիսի խայտաճամուկ ապրանքներ, որոնք կարող էին հրապուրել գնողներին, եւ մինչեւ անգամ ամենախնայող ժլատի քսակից դուրս քաշելով մի քանի ղուրուշներ: Ծախողը կանգնած էր իր մթերքի մօտ եւ բարձրաձայն գովաբանում էր իր վաճառքի լաւ յատկութիւնները:

Անցնելով վանեցիներից, գալիս է աբեղայ-վաճառականների կարգը, եւ քո առջեւ բացւում է մի ահագին հիմնարկութիւն՝ — վանքը: Դա բովանդակում է իր մէջ մի հանդիսարան...:

Մտնում ես վանքի գաւիթը: Այստեղ, վանքի դրան երկու կողմերից սկսած, մինը միւսի մօտ զուգահեռաբար նստած են «խեղճերը»: Նրանց երկու կարգ շարուածքի միջով բացւում է մի քուչայ որ տանում է դէպի վանքի դուռը: Նոյն քուչայով անցնում են ուխտաւորները: «Խեղճերի» այլանդակուած կերպարանքները բերում են անցորդի վրայ զարհուրանք, միեւնոյն ժամանակ լցնելով նրա սիրտը մի պատկառելի երկիւղածութեամբ դէպի մեծ Աստուածամօր վեհութիւնը, որ ցոյց էր տուել իր նշանները այն թշուառների վրայ:

Երբ մենք անցնում էինք «խեղճերի» միջով, մի պատանի, մաշուած եւ գունաթափ երեսով, գեղեցիկ երկնագոյն աչքերով, եւ չէկ-մետաքսանման մազերով, վեր թռաւ տեղից եւ գրկեց ինձ, ասելով.

— Ֆարհատ, ես վախում եմ դրանից..:

Պատանին ցոյց տուեց «խեղճերին», որոնց կարգում նստացրել էին եւ իրան:

Ես ճանաչեցի. նա տէր Թօդիկի որդին՝ Ստեփանն էր:

Մինչեւ իմ խօսելը, շուտ վրահասաւ աբեղաներից մէկը, որ կանգնած «խեղճերի» մօտ, պատմում էր անցնորդներին, թէ նրանցից իւրաքանչիւրին ինչ յանցանքի համար ենթարկուած էր Տիրամօր պատժին: Աբեղան, ինձանից հեռացնելով Ստեփանին, ստիպեց նստել իր տեղը: Պատանին ողորմելի կերպով նայեց մեզ վրայ եւ գլուխը քաշ գցեց: Խեղճ տղայ, ընտանիքը, որ անբախտացրել էր նրան, բաւական չէր, որ չէր զգում իր բարբարոսութիւնը, այժմ բոլորովին դուրս էր գցել թշուառ զոհին իր միջից...:

Մենք մտանք վանքի մէջ: Այստեղ տաճարի սուրբ սեղանի վրայ կարգով շարած էին՝ արծաթի եւ ոսկու մէջ պատած սրբոց մասունքներ եւ զանազան տեսակ մեծ եւ փոքր խաչեր: Ուխտաւորները հերթով մօտենում էին, համբուրում էին եւ գցում էին նրանց մօտ դրած թասերի մէջ փողեր:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

որոշած են անմիջապէս արտաքսել Սաքիէթ-լայի մէջ բնակող բոլոր Ֆրանսացիները· (այս շրջանին մէջ 15 ֆրանսացի ընտանիք կայ) ։ Իսկ «Գերուան» նաւով Թունուզ հասած ֆրանսացի զինուորներուն արգիլուեցաւ ցամաք իջնել ։

Մինչ այս մինչ այն ամերիկացի լրագրող մը Արտաքին նախարար Փինոյի վերագրած էր կարգ մը յայտարարութիւններ, որոնց համաձայն ֆրանսացի դիւանագէտը կառավարութեան միւս անդամներուն հետ անհամաձայն էր ։ Արտաքին նախարարը վճռապէս հերքեց իրեն վերագրուած խօսքերը, աւելցնելով թէ անհամաձայնութեան պատճառ մը չունի ։

Սաքիէթի միջադէպը բազմաթիւ արձագանգներ գտաւ մայրաքաղաքներու մէջ։

Ուաշինկթըն ·— Թունուզի դեսպանը Տըլըսի հետ տեսնուելէ վերջ յուշագիր մը յանձնեց ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համերշոլտի ։ Այցելուն լիազօրեց Տըլըսը որ պաշտօնապէս ամերիկեան մտահոգութիւնը հաղորդէ Ֆրանսայի ։

Լոնտոն ·— Թունուզի դեսպանը յայտարարեց թէ ֆրանքօ-թունուզեան բարեկամութիւնը խզուեցաւ ։ Մտահոգութիւն՝ անգլիական շրջանակներուն մէջ ։

Մոսկուա ·— Կատարեալ լռութիւն ։

Պոն ·— Կարգադրութիւնը ՄԱԿին կը ձգուի ։

Դամասկոս ·— Սուրիա պատրաստ է օգնելու Թունուզի ։

Գահիրէ ·— Կը պախարակուի ֆրանսական յարձակումը ։

Ռապաթ ·— Մտահոգութիւն ։

Պրիւսէլ ·— Ֆրանսա չափազանցեց ։

Գալով մամուլին, գրեթէ բոլոր երկիրներու թերթերն ալ կը քննադատեն միջադէպը, զայն կեչոլով խենթութիւն, ոդըբերգութիւն (Ամերիկա), քաղաքական սխալ (Իտալիա), Նասրի յաղթանակը (Անգլիա) ։ Նորվեկեան մամուլը կը գրէ թէ Ֆրանսա կորսնցուց աշխարհի համակրանքը ։ Զուիցերիական մամուլը ·— Հետեւանքները ողբերգական կրնան ըլլալ ։

Սաքիէթի միջադէպը քննելու համար ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը ժողով մը գումարեց երէկ, որուն մասնակցեցաւ նաեւ Ալժերիոյ ընկերվարական նախարար Լաքոսթ ։

ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ

Սաքիէթի միջադէպէն վերջ, քանի մը օրէ ի վեր կատաղի կռիւներ կ'ըլլան Թունուզեւալժերիական սահմանագլուխին վրայ ։ Զինեալ ապստամբներ յարձակում կը գործեն զինուորականներու վրայ ։ Բազմաթիւ շրջաններու մէջ բախումներ եղան, նկատելով որ անապատայինները (Ֆելլակա) խումբ առ խումբ Թունուզէն ելլելով կը մտնեն Ալժերիա ։ Զանազան շրջաններու մէջ ըմբոստները 125 զոհ տուին ։ Գրաւուեցան ութ գնդացիրներ եւ բազմաթիւ պատերազմական զէնքեր ու ռումբեր ։

Սետրաթայի մէջ Ֆրանսացի զինուոր մը սպաննուեցաւ, երեք ուրիշներ վիրաւորուեցան ։ Ֆրանսացի մըն ալ սպաննուեցաւ Թենէսի մօտ · հինգ հոգի վիրաւորուեցաւ ։

Ապստամբները իրենց գործունէութիւնը կը շարունակեն զանազան շրջաններու մէջ ռումբեր ալ արձակելով ։

———o———

ՓԱՆԱՄԱՅԻ մէջ 9 օրէ ի վեր օրաթերթ չկայ, նկատելով որ տպարանի գործաւորները գործադուլի մէջ են ։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ երեք նախարարներու չնորհազրկումէն ետք կուսակցութեան պարագլուխ Իւլպրիխթ լուրջ դժուարութեանց մատնուած է, կառավարական մեքենային վերակազմութեան աշխատանքներուն մէջ ։ Կուսակցական ազդեցիկ ղեկավարներ կ'ընդդիմանան Իւլպրիխթի ձեռք առած միջոցներուն ։

ՖՈՃԻԱՅԻ մէջ (Իտալիա) շէնք մը փլաւ ինը հոգիի մահուան պատճառ ըլլալով, զոհերուն մէջ կար 11 ամսու մանկիկ մը ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Տկն · Ա · Վարուժան Արփկեան կը փութայ իմացնել բարեկամներուն թէ Փետրուար 14 եւ 15ին պիտի ըլլայ Փարիզ, Օթէլ Լիւթէսիա, Պուլվ · Ռասփայլ ։

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Պոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ Փետրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ · Յ · Դ · Փարիզի Շրջ · Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններուն եւ խումբերուն ։

20 Փետրուար, Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, Անքուրաժըմանի սրահին մէջ,

44, RUE DE RENNES
MÉTRO ST-GERMAIN DES PRÉS ET ST- SULPICE

Կը նախագահէ ընկ · ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ (Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի անդամ) ։

Կը խօսին ընկերներ Խ · ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ Ա · ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին, ընկերուհի Ա · Քէօսէեան՝ երգ, Օր · Ճ · Յովհաննէսեան եւ ընկեր Զ · Գարիպեան՝ արտասանութիւն ։

Մուտքը ազատ է ։

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՆՁՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ · Յ · Դ · Շրջ · Կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, Քաֆէ տը Լիոն (Պուլվար տ'Ալզաս) Պ · Արզիին սրճարանին վերնայարկը ։

Կը նախագահէ ընկ · ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկ · Ս · ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդը ։

Մուտքը ազատ է ։

Ջերմութիւնը ապահովուած է ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը, Փետրուար 16ի կիրակի կէսօրէն վերջ ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանին այս չորեքշաբթի գիշերուան հաւաքոյթը նուիրուած է հայ մեծանուն դերասանուհի ՍԻՐԱՆՈՅՇի ծննդեան հարիւրամեակին ։ Մեծանուն դերասանուհիին կեանքին ու գործին մասին կը խօսի՝ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ ։ Դասախօսը պիտի կատարէ մենախօսութիւններ Համլէթէն ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իսիի եկեղեցւոյ շինութեան յանձնախումբին՝ թատերական հանդէսը Մարտ 2ին, Իսի ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Կոչ թեկնածութեան եւ հրաւէր ընդհանուր ժողովի

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Բ · ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ, շաբաթ 8 մարտ 1958, ժամը 16ին ։ 32 րիւ տը Թրէվիզ, արտակարգ ընդհանուր ժողովէն անմիջապէս յետոյ որ որոշուած է նոյն օրը ժամը 15ին ։

Վարչութեան հինգ անդամներու հրաժարականը օրակարգի հարց ըլլալով (կանոնագրութեան թիւ հինգ յօդուածին համաձայն) ընկերակցութեան այն անդամները որոնք կը փափաքին թեկնածու ըլլալ, պարտին իրենց թեկնածութիւնը ներկայացնել ամէնէն ուշը 15 Փետրուարին, վարչութեան գրասենեակը, 32 րիւ տը Թրէվիզ, թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր ։

Ներքին կանոնագրութեան թիւ 39 յօդուածին համաձայն՝ թեկնածութեան յայտարարութիւնը պէտք է յստակօրէն գրուած ըլլայ թեկնածուին իսկ ձեռքով եւ պարունակէ իր անունը, մականունը եւ հասցէն ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Ճաշարանի մը խոհանոցին մէջ աշխատող այր մը կամ կին մը ։ Բնակութիւնը ապահովուած է ։ Դիմել՝

KOPARANIAN
6. Rue de Maubeuge, Paris 9·

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9ᵉ) ——

Հ · Յ · Դ · Նոր Սերունդի Պանենօ – Քաշանի մասնաճիւղը կը տօնէ՝

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ» Օ · Ը

Կիրակի, Փետրուար 16, ԺԱՄԸ 17էն ՄԻՆՉԵՒ 23, Քաշանի քաղաքապետարանի սրահը ։

Հաղորդակց · միջոց ·— Փորթ տ'Օրլէանէն օթօպ · 187, իջնել Մէրի տը Քաշան, մէթրօ Լինեը տը Սօ իջնել Արքէօյ–Քաշան ։ ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Գասպարեան իրենց զաւկին Գարեգինի Ալժերիայէն (զինուորական ծառայութիւն) անվտանգ վերադարձին առթիւ չորս հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ · Կ · Խաչի օգափոխութեան կայանին ։ Նոյն ուրախ առիթով Պ · Վարդան Միթիլճեան եւ Պ · Սահակ Խալարճեան (Պուրժէ) եւ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Գասպեան (Անիէռ) երկու հազարական ֆր · կը նուիրեն նոյնպէս օգափոխութեան կայանին ։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սրբուհի Խշըրեան – Սիահի կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ կիրակի առաւօտ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Ս · Յովհ · Մկրտիչ եկեղեցին, իր ողբացեալ եղբօր՝

ԴԱՒԻԹ ԽՇԸՐԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան առաջին տարելիցին առթիւ ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

Հ · Յ · Դ · ՌՈՍ · ՌՈՒԲԷՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝

ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

Ա · Պատմական
Բ · Իրաւական
Գ · Միջազգային դաշնագրեր

Դասախօս՝ ԽԱՉԻԿ ՌՇՏՈՒՆԻ

Ուրբաթ, 14 Փետրուար, ժամը ճիշդ 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը ։

Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ ընկերները, հայ ուսանողութիւնն ու հայրենակիցները անխտիր ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Ֆ · Կ · Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ եւ մասնակցութեամբ դպրոցին կրթական մարմնին, ի նպաստ դպրոցին ։

Փետրուար 15, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, ժամը 4, Տէսինի Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ ։

Պիտի նուագէ՝ Լիոնի ռատիոկայանի ԱԼԷՔՍԱՆՏՐ ՊՕԿՕՉի ծանօթ նուագախումբը ։

Բոլորդ այդ օրը դէպի սրահ ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

10·000 Ֆրանք նուէր, անմիջական կերպով սենեակ մը եւ խոհանոց մը գտնողին, կահաւորուած կամ ոչ, Փարիզի կամ մօտակայ արուարձանի մը մէջ ։ Լաւ վճարում ։ Տեղեկացնել

PATRICK, 23 Rue Solférino MOL. 12-18
Boulogne-sur-Seise

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 16 Փետրուար, ժամը 16էն 23, 18րդ թաղամասի սրահներուն մէջ

PLACE JULES-JOFFRIN

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զանազան անակնկալներ ։ — մասնակցութեամբ «ԱՐՄԵՆԻԱ» խումբի Նուագախումբ Վարդիվանեան

ՊՈՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 400 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԾԻԾԱՂԻ ԳԻՇԵՐ

Երկուշաբթի, 24 Փետրուար 1958, ժամը ճիշդ 9ին

Théâtre Paul - Faralicq, 21, Rue Yves Toudic (République)

Ա · ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ
Կը ներկայացնեն երկու ծիծաղաշարժ կատակերգութիւններ

ԱՅԾ Է ԹԷ ԿԻՆՍ Է Երկու արար եւ
ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ Երեք արար

Օր · Շուշան Գէորգեան, Օր · Նոյեմի Շահինեան, Նուրհան Մարգարեան Նազարէթ Պշտիկեան, Լեւոն Սապունճեան եւ երիտասարդ նոր ուժեր

Մուտքի սովորական գիներ ։ Տոմսերը կը ծախուին՝ Գրատուն Հրանդ Բալուեան

43, Rue Richer, Paris 9· PRO 25-46

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 23, Կիրակի օր, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ՕԹԷԼ ԺՈՐԺ Ե · ի շքեղ սրահներուն մէջ
Նախագահութեամբ

MONSIEUR ROBERT LECOURTի
Garde des Sceaux, Ministre de !a Justice

Երկու նուագախումբ · առաջնակարգ աթրաքսիոններ եւ անակնկալներ

Մուտքը 600 փրանք ։ Կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով ԹՐՕ 03–18

ԿԱՐԵՒՈՐ ·— Վերապահուած սեղանները պէտք է գրաւուած ըլլան մինչեւ ժամը 19·30ը, որմէ վերջ որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձնուիր ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 13 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8118 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3919

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԵԼՃԻԱ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Դանիէլ Վարուժանի դիմաքանդակին զետեղումը Կանտի համալսարանին մէջ անմոռանալի դէպք մըն է, որ հպարտութեամբ կը լեցնէ մեր սրտերը։

Անիկա անգամ մը եւս կուգայ շեշտելու անկեղծ համակրանքի այն ջերմ վերաբերումը, զոր հինէն ի վեր ցոյց տուած է Պելճիոյ ազնիւ ժողովուրդը հանդէպ հայ ազգին ։

Սրտանց երախտապարտ ենք Պելճիոյ, որ պատուոյ անկիւն մը յատկացուց հայ անզուգական ու եղերաբախտ բանաստեղծին՝ կրթական այն մեծ յարկին մէջ, ուր անիկա անցուցած էր իր երիտասարդութեան երեք թանկագին տարիները ։

Յուշատախտակի բացման արժանավայել արարողութիւնը՝ շքեղօրէն վեհ ու երկիւղած մթնոլորտի մէջ՝ մեծագոյն յարգանքն էր, փառաբանութիւնը՝ ընծայուած Հայ հանճարին, եւ դատապարտութիւնը բարբարոս դահիճին, որ վայրագօրէն ջարդած էր հարիւրաւոր հայ մտաւորականներ եւ մէկ միլիոն անմեղներ ։

Գերեզման չունեցան անոնք։ Գիշատիչ թռչուններ եւ վայրենի կենդանիներ յօշոտեցին մեր անթաղ նահատակներու սուրբ մարմինները ։

Կանտի համալսարանը այժմ մեր մեծ նահատակին նուիրեց խորհրդանշական «շիրիմ» մը, որ կոչուած է դառնալու ուխտատեղի մը բոլոր Հայերուն համար։ Պրիւքսէլի միջազգային ցուցահանդէսին գացող մեր հայրենակիցները պիտի չթերանան անշուշտ այցելելու Կանտ ։

Հայ անունը դարերէ ի վեր ծանօթ է Պելճիոյ, մանաւանդ Կանտի մէջ, ուր 1011ին հասած է Անտիոքի հայ եպիսկոպոսը Մակար, որ տարի մը վերջ զոհ կ'երթայ ժանտախտի համաճարակին։ Իր գերեզմանը կը դառնայ ուխտատեղի, ուր այցելող հիւանդները հրաշքով կը բժշկուին։ Հայ հրաշագործ եպիսկոպոսը լատինական եկեղեցւոյ սուրբերու դասը մտած է եւ ամէն տարի ապրիլ 10ին կը տօնուի Սուրբ Մակարը։

Իրմէ առաջ ուրիշ հայ եպիսկոպոս մը՝ Սերվատիոս՝ Նիկիոյ տիեզերական ժողովէն (325) վերջ Պելճիա գալով Լիէժի թեմի Թոնկր քաղաքի եպիսկոպոս նշանակուած է։ Սա եւս հրաշքներ գործած է եւ վախճանած Մաաստրիխտի մէջ (այժմ Հոլանտա) 384ին։ Իր տօնի օրն է Մայիս 13ը։

ԺԵ. դարու վերջին քառորդին Անվէրս այցելած է Մարտիրոս եպիսկոպոս Երզնկացին ։

Ինչպէս գրեցինք արդէն, ԺԴ. դարուն՝ 1340էն սկսեալ՝ Կիլիկիոյ հայ վաճառականները առեւտրական կարեւոր գործառնութիւններ ունեցած են Պրիւժի նաւահանգիստին հետ ։

Խաչակիրներու արշաւանքին առեն պելճ իշխաններ Կոտֆրուա տը Պույեոն եւ Պոտուէն մեծ աջակցութիւն գտած են Կիլիկիոյ Հայերէն ։

Մեր վերջին թագաւորը՝ Լեւոն Ե. Լուսինեան 1378ին եւ 1385ին այցելած է Պելճիա։

Հայ տպագրութեան մշակներէն Թովմաս արք. Նուրիջանեան Վանանդեցի, 1708ին վախճանած է Անվէրսի մէջ եւ թաղուած տեղւոյն մայր եկեղեցիին աւագ խորանին առջեւ։

Հայերէն լեզուն եւ պատմութիւնը եւս ուսումնասիրուած են նաեւ պելճ գիտնականներու կողմէ։

Սակայն կ'արժէ առանձին խօսիլ այդ մասին ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՔՆՆԵՑ ՍԱՔԻԷԹԻ ՀԱՐՑԸ

•

179Ի ԴԷՄ 339 ՁԱՅՆՈՎ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ՝ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Լարուած մթնոլորտի մը մէջ Ազգ. Ժողովը քննեց Սաքիէթի ռմբակոծման հարցը։ Նախապէս Արտաքին Նախարար Փինօ հերքած էր արդէն ամերիկացի ծանօթ լրագրող Ալշոփի կողմէ Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւնի *մէջ իրեն վերագրուած կարգ մը յայտարարութիւնները, որոնց համաձայն ռմբակոծման պատասխանատուները տեղական իշխանութիւններն են։ Փինոյի հերքումը վճռական էր ։*

Թէեւ Ազգ. Ժողովի օրակարգին վրայ բազմաթիւ հարցեր արձանագրուած էին, սակայն Կայեառ առաջարկեց որ Սաքիէթի հարցը անմիջապէս սեղան դրուի, մանաւանդ՝ երբ այդ ուղղութեամբ հարցապնդումներ ալ եղած էին, առաջին աւիթով՝ Տիւքլօ (համայնավար)։ Ընկերվարականները առաջարկեցին որ ժողովը առկախուի, որպէսզի խմբակցութիւնները ժամանակ ունենան խորհրդակցելու ։

Առաջին անգամ խօսք կ'առնէ Տիւքլօ, համայնավարներու եւ Ֆելլականներու «պատգամաւորը».— Լաւ պիտի ըլլար, կ'ըսէ ան,— որ ձայները բարձրանային Ֆրանսական հողամասէն ...

Բողոքի աղաղակներ անլսելի կը դարձնեն իր ձայնը։ Տիւքլոյի ամբողջ ճառը նոյն եղանակին վրայ յարմարցուած էր. ակնարկութիւն մըն ալ կ'ընէ Արտաքին Նախարարին Ալշոփի հետ ունեցած «տեսակցութեան». սակայն Փինօ ուժեղ հակայարձակումի մը անցնելով վայրկենապէս կը լռեցնէ զայն, յայտնելով թէ ինք Ալշոփը տեսած է քանի մը վայրկեանով եւ անոր հետ խօսած՝ Արեւելք – Արեւմուտք յարաբերութեանց մասին .— Թունուզի հարցին մասին չխօսեցայ, նկատելով որ անհանգստութեանս հետեւանքով թղթածրարը չէի ուսումնասիրած, կ'աւելցնէ Փինօ ։

Ընկերվարական ներկայացուցիչ Տէքսօն սրտցաւ ճառ մը կը խօսի, Սաքիէթի միջադէպը վերագրելով ներկայ լարուած կացութեան, երբ ահաբեկիչներու զոհ կը դառնան Ֆրանսացի զինուորները։ Տէքսօն կ'աւելցնէ .— Ֆրանսա Թունուզն ու Մարոքը վերագրաւելու նպատակ չունի. բայց Թունուզ պէտք է դադրի այլեւս մեր թշնամիներուն օգնելէ եւ մեր զինուորներուն սպանութեան պատճառ դառնալէ։ Եզրակացնելով իր խօսքը, ընկերվարական երեսփոխանը կ'առաջարկէ որ կառավարութիւնը վնասուց հատուցում մը ընէ սգաւոր ընտանիքներուն, նիւթական բոլոր վնասները տալով ։

Անկախ Մոնթէլ իր կարգին Սաքիէթի միջադէպը կը տեղաւորէ իր պատեանին մէջ, դատապարտելով Պուրկիպայի ընթացքը .— Թոյլ պիտի տա՞նք որ Թունուզեան միջամտութիւնը շարունակուի Ալժերիոյ մէջ ։ Մենք կ'ուզենք որ մեր զինուորները պաշտպանուին, չենք ուզեր որ անոնք դաշունահարուին իրենց կռնակէն ։

Մոնթէլի խօսքերը խանդավառութեամբ կը դիմաւորուին, որմէ ետք խօսք կ'առնէ Լը Փէն (ոչ արձանագրեալ) եւ կատաղի յարձակում մը կը գործէ Մենտէս Ֆրանսի վրայ, որ ազգին բարոյականը կ'արժեզրկէ ...։

Անակնկալի եկած՝ Մենտէս Ֆրանս պաշտպանողականի կ'անցնի, կէս ժամ շարունակ խօսելով .— Անոնք որ ինծի դէմ պայքար մղեցին, ցոյց կուտան թէ Ազգ. Ժողովին մէջ մարդ մը կայ...

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Օրը Օրին

ՉՂՐԿՈՒԱԾ ՆԱՄԱԿԸ

—o—

— Թեհրանէն Անգարա թռչող օդանաւը ո՞ր ճամբան կ'առնէ ...

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես ...

— Հարցումս չինարէն չէր... Թեհրանէն օդանաւով ճամբայ ելանք ու Անգարա պիտի թռչինք... Լաւ, օդանաւը ո՞ր հողերուն վրայէն կ'անցնի...

— Իմ կարծիքովս, պէտք է անցնի Հայկական Բարձրաւանդակին վրայէն ու վերէն վար նայողը պէտք է տեսնէ Վարագայ վանքը, Վանայ Ծովը, Տարօնը, Մուշը, Բաղէշը եւ մնացեալները՝ պայմանաւ որ արծիւի աչք ունենայ ...

— Իրա՞ւ կ'ըսես... Ուրեմն, մե՛ղք, շատ մե՛ղք... Աններելի սխալ մը գործեցի... Ուշ մնացի։ Երանի՜ թէ երկու շաբաթ առաջ քովդ եկած ըլլայի ...

— Նորէն բան մը չհասկցայ ...

— Քեզի հազար անգամ ըսած եմ որ «լուս» ըսեմ, պէտք է «լուսընկայ» հասկնաս... Բայց, գլուխդ բաւական հաստ է... Կը ներես...

— Ներեցի՜... Շարունակէ...

— Եղբայր պատուական, եթէ ասկէ երկու շաբաթ առաջ լսած ըլլայի թէ Թեհրանէն Անգարա թռչող օդանաւը մեր հողերուն վրայէն կ'անցնէր, նամակ մը գրած կ'ըլլայի Պարոն Տըլըսին ...

— Խնդիրը աւելի բարդացուցիր ... Թեհրան, Անգարա, Տըլըս... Իրարու հետ ի՞նչ կապ ունին ...

— Աղբա՛ր, նամակ մը կը գրէի Պարոն Տըլըսին եւ կ'ըսէի իրեն որ ճամբան, քանի մը տեղ, օդանաւը վար (իջեցնել տար եւ իր աչքերով տեսնէր 1915ի թրքական բարբարոսութեան հետքերը... Քանդուած եկեղեցիներ, վանքեր, դպրոցներ եւ ուրիշ շատ մը բաներ... Հիմա շատ ուշ է ...

— Լա՛ւ, ենթադրենք որ Պարոն Տըլըս այդ բաւածներդ տեսաւ... Ի՞նչ պիտի ըլլար ...

— Է՛հ, վերջապէս... Աչքով տեսնելը ուրիշ բան է, գիրքերու մէջ կարդալը՝ ուրիշ բան ... Կրնար ըլլալ որ Թուրքերուն ականջէն քաշէր, քիչ մը...

— Զվշտանաս, բայց դուն իրա՛ւ, թռցուցեր ես.. Դուն թերթ չե՞ս կարդար...

— Բա՛ն չեմ փախցներ ...

— Մարդ Աստուծոյ, չկարդացի՞ր թէ Պ. Տըլըս ինչ է ըրեր՝ Անգարա մեկնելէն առաջ... Նստեր, հեռագիր մը դրկեր է Թուրքիոյ արտաքին նախարարին և շնորհաւորեր է Թուրքիան իր «քաջութեան» եւ «անյողդողդ» կեցուածքին համար ... Այսինքն, ըսեր է որ Ռուսերը Թուրքերուն կը սպառնան, բայց Թուրքերը բնա՛ւ չեն ազդուիր անոնց սպառնալիքներէն ... Ուրիշ խօսքով, քրիստոնեայ Ամերիկայի արտաքին նախարարը ըսեր է— «պռավօ՛, աֆերի՛մ Թուրքեր ...»։

— Այո՛, գիտե՛մ, այդ իմաստով հեռագիր մը դրկեր է ... Բայց, ինծի անանկ կուգայ որ եթէ ես իրեն նամակ մը գրած ըլլայի, այդ հեռագիրը դրկած չէր ըլլար եւ Թեհրան – Անգարա ճամբուն վրայ, անգամ մը վար իջած կ'ըլլար... Եւ Անգարայի ժողովէն առաջ — կամ, նոյնիսկ, ժողովին մէջ — հարցուցած կ'ըլլար Մենտերէս էֆէնտիին — «Հայաստանի մէջ Հայ չէք ձգեր, ինչո՞ւ...»։

— Ցիմարանոց մտնելիք բան ես, շիտակը... Խելացի՛ Դաւիթ, մեր ազգը ութսուն տարի է « նամակ » կը գրէ Տըլըսներուն եւ Չըրչիլներուն, ո՞ւր է հասեր... Անցածները, շատ ծանօթ օտար մը Անգարա գացեր է եւ *մուհալլէպի*ին համը ճաշակելէ ետք, յայտարարեր է թէ Թուրքիան «տիպար» հայրենիք մըն է...

— Ըսել է մենք պարապ տեղը ջարդուեր ենք եւ մեզի ի նպաստ ըսուածներն ու գրուածները, վերէն վար *պօշ* խօսքեր են։

— Աւելի *պօշ* քան քեզի պէս միամիտներուն գլուխը ... Որքան ատեն որ տընտեսական ու կայսերական շահերը աւելի կ'արժեն քան խաչն ու Աւետարանը եւ պատիւն ու բարոյականը, Թուրքին համար պիտի ըսեն «քաջ», ու մեր երեսն ալ պիտի չնային ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Վարչապետ Չու Ան Լէ, 1949ին իր կամքով եղած էր նաեւ Արտաքին Նախարար։ Վարչապետ եւ Արտաքին Նախարար էր, բայց առջի օր լքած է Արտաքին Նախարարի պաշտօնը ։

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ կառավարութիւնը ականջ չի տար ապստամբներու կողմէ եղած սպառնալիքներուն։ Ինչպէս գրած էինք ապստամբները հինգ օրուան պայմանաժամ տուած էին։

ԻՐԱՔԻ Թագաւորը Ամմանի մէջ կը խորհրդակցի Հիւսէյն Թագաւորին հետ ։ Յորդանան – Իրաք դաշնակցութիւնը հետզհետէ իրականութիւն կը դառնայ, ընդդէմ՝ Սուրիա – Եգիպտոս Միացեալ Հանրապետութեան ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ 11 տարուան տաժանակիր աշխատանքէ վերջ երկու աւստրիացի արհեստագէտներ իրաւունք ըստացան վերադառնալու իրենց հայրենիքը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ զինուորականներու կազմութեան քաղաքական պատգամաւորներու ժողովը վերջացաւ, խորհրդային բանակին քաղաքական ղեկավարներուն դէմ ծանր քննադատութիւններ բանաձեւելէ վերջ, կը գրէ Պատերազմական Նախարարութեան պաշտօնաթերթ «Կարմիր Աստղ»ը ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Խորհրդարանը վաւերացուց ռուսական 700 միլիոն ռուբլիի օժանդակութիւնը (մօտ 75 միլիառ ֆրանք)։

62.500 ՏՈԼԱՐ ԵԻՍ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՀԱՄԱՐ

Յունուար 27ին Լոս Անճէլըսի մէջ կատարուած հանգանակութեան մը ընթացքին հաւաքուած է 62.500 տոլար։ Այս հանգանակութեան մասնակցած են՝ Ալէք Փիլիպոս՝ տասը հազար տոլարով, Հէրի Քարեան հինգ հազարով, Տիգրանեան՝ հինգ հազարով եւ բազմաթիւ ուրիշներ։

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԳԱՀԻՐԷ որոշեց առժամապէս յետաձգել Ժընեւի Ֆրանքօ-Եգիպտական խորհրդակցութիւնները։

ՎԵՆԵԶՈՒԵԼԱՅԻ նախկին բռնակալը, որ Տոմինիքեան Հանրապետութիւն ապաստանած էր, Ամերիկա մուտքի անցագիր ստացաւ։

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ քոլոմպիական դեսպան Մեժիա, որ հռչակաւոր դարձած էր « Պր. Սուրճ » անունով, մեռաւ Պոկոթայի մէջ։ 25 տարի շարունակ ղեկավարած էր Քոլոմպիոյ սուրճ արտադրողներու Ազգ. Դաշնակցութիւնը։ Իր տղան՝ Ժորժ Մեժիա, ներկայիս Քոլոմպիոյ հողամշակութեան նախարարն է ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութիւնը կը յայտարարէ թէ վերջին չորս ամիսներու ընթացքին հարիւր հազար նոր անդամներ արձանագրուած են կուսակցութեան։

ՓԵՇՏԱՅԻ բնակչութեան թիւը 1956էն ի վեր կէս միլիոն պակսած է. պատճառը՝ 1956ի յեղափոխութիւնը եւ արտասահման ապաստանած գաղթականները ։

ՆՈՐ ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ ԴԷՄ

—o—

Ե.

Հակառակ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան հետեւանքով ստեղծուած տագնապալի կացութեան, բոլշեւիկները չմոռցան Թրքահայաստանի խնդիրը ...

Լենինի «յեղափոխական» կառավարութիւնը 1917 Դեկտեմբեր 31ի ծանօթ դեկրետով *կ'որոշէր.—*

« Ժողովրդական Կոմիսարներու խորհուրդը կը յայտարարէ հայ ժողովուրդին, որ Ռուսաստանի Գիւղացիական եւ Բանուորական կառավարութիւնը կը պաշտպանէ Ռուսաստանի գրաւած Թրքահայաստանի իրաւունքը ազատ ինքնորոշունելու մինչեւ անկախութիւնը: *Ժողովրդ. Կոմիսար. Խորհուրդը կը կարծէ, որ այդ իրաւունքի իրագործումը հնարաւոր է միայն շարք մը նախնական երաշխիքներու պայմանով, որոնք բացարձակապէս անհրաժեշտ են հայ ժողովրդի ազատ հանրաքուէի համար»:*

Յատկանշական են մանաւորապէս Լենինի կառավարութեան կողմէ ճշդուած այդ «երաշխիքներ»էն հետեւեալ կէտերը.

« 1.— Զօրքերու (ռուսական) հեռացումը Թրքահայաստանի սահմաններէն եւ անմիջապէս հայկական միլիցիայի կազմակերպումը Թրքահայաստանի բնակիչներու անձի եւ գոյքի ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար:

2.— Հայ գաղթականներու, այլ եւ զանազան երկիրներու մէջ ցրուած հայ տարագիրներու անյապաղ վերադարձը Թրքահայաստանի սահմանները:

3.— Պատերազմի ժամանակ Թրքական իշխանութիւններու կողմէ բռնութեամբ դէպի Թուրքիոյ խորքերը տեղահանուած Հայերու վերադարձը Թրքահայաստանի սահմանները, որու վրայ Ժողովրդ. Կոմիսար. Խորհուրդը պիտի պնդէ հաշտութեան բանակցութիւններու ժամանակ Թուրք իշխանութիւններու հետ»:

Ժողովրդական կէտերը երկրորդական նշանակութիւն ունին: Մեր արտագրած մասերը, արդէն, բաւական են հաստատելու այն բացառիկ «նախանձախնդրութիւնը» եւ ինչու չէ՞ նաեւ՝ «սէրն ու համակրութիւնը» որ յայտնաբերուեցան բոլշեւիկացած Ռուսաստանի կողմէ՝ Թրքահայաստանի եւ իր բազմաչարչար ժողովուրդի հանդէպ ...

1917 *Դեկտեմբեր 31ի այդ պատմական* դեկրետի *իրագործումը չուշացաւ ... Ինչպէս յիշեցինք մեր նախորդ յօդուածով, ճիշդ այդ օրերուն ռուսական զօրքերը սկսած էին արդէն պարպել Թրքահայաստանը: 1918ի առաջին ամիսներուն Թրքական բանակը հասած էր Կովկասի դուռները: Մարտին, Լենինի կառավարութիւնը կը ստորագրէր Բրեստ - Լիտովսկի հաշտութեան դաշնագիրը:*

Երեք ամիս առաջ, Լենինի եւ Սթալինի ստորագրութեամբ Թրքահայաստանի մասին հրատարակուած դեկրետը *փոխարինուեցաւ Բրեստ - Լիտովսկի դաշնագրի 4րդ կէտով, ուր ըսուած է.— «* Ռուսաստանը պէտք է կատարէ իրմէ կախուած ամէն բան, որպէսզի ապահովէ արեւելեան Անատոլուի նահանգներու պարպումը եւ անոնց օրինաւոր վերադարձը Թուրքերին: Արտահանի, Կարսի եւ Բաթումի շրջանները պէտք է նոյնպէս անմիջապէս պարպուին ռուս զօրքերէն: Ռուսաստանը պէտք չէ խառնուի այդ շրջաններու պետական, միջազգային - իրաւական յարաբերութիւններու մէջ, այլ պէտք է թոյլ տայ, որ այդ շրջաններու բնակչութիւնը ինքը ստեղծէ նոր կարգ՝ համախորհուրդ հարեւան պետութիւններու, ի մասնաւորի Թուրքիայի հետ»:

Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի հաշուին իրենց ստանձնած այս յանձնառութիւններով, բոլշեւիկները, անշուշտ, իրաւունք ունին իրենց վերապահելու հայկական հարցի լուծման պատիւն ու փառքը ...

Թրքահայաստանի խնդիրը, որ սկիզբէն իսկ հիմքը կը կազմէր հայկական հարցին, հանդիսաւորապէս կը թաղուէր բոլշեւիկ Ռուսաստանի կողմէն ի խնդիր ռուս եւ Թուրք ժողովուրդներու բարեկամութեան:

Ասկէ ետք սկիզբը կը դրուէր Թուրք բոլշեւիկեան գործակցութեան:

Կարլ Ռատեկ, Խորհրդային Ռուսաստանի յատուկ ներկայացուցիչը Պերլինի մէջ, 1918ի վերջերը, բանակցութիւններ սկսած էր Պոլսէն փախած Թուրք ջարդարարներու — Թալէաթի, Էնվէրի եւ իրենց ոճրագործ ընկերներու հետ:

1919ին, Մոսկուան դարձած էր կեդրոնավայրը Իթթիհատականներու ստեղծած « Իսլամ Յեղափոխականներու Ընկերութեան»:

ՊերլինէնՄոսկուա փոխադրուած Թուրք պարագլուխները, բոլշեւիկ իշխանութիւններու նիւթական եւ բարոյական լայն աջակցութեամբ յաջողեցան կապ հաստատել Կովկասի մէջ գտնուող իրենց գործակիցներու հետ: Վերջի վերջոյ հաստատուեցաւ ընդհանուր ճակատ մըՄուսթաֆա Քեմալի եւ Թուրքիայէն փախած Իթթիհատականներու միջեւ:

Թրքական այս միացեալ ճակատը կը ձգտէր ամէն գնով իրականացնել Բրեստ-Լիտովսկի դաշնագրով ճշդուած տրամադրութիւնները Թրքահայաստանի մասին եւ առհասարակ խորտակել 1918 Մայիս 28ին ստեղծուած Հայաստանի Հանրապետութիւնը եւ ոչնչացնել Հայութիւնը նաեւ Կովկասի մէջ:

Եւ այս ծրագիրը կը հետապնդուէր ոչ թէ գաղտնի, այլ բոլշեւիկ իշխանութիւններու գիտակցութեամբ ու աջակցութեամբ:

Երկուքին համար ալ հաւասարապէս անընդունելի էր Հայաստանի Հանրապետութեան գոյութիւնը: Տարբեր նկատումներով եւ հաշիւներով, անոնք նպատակ էին ըրած ամէն գնով եւ կարելի արագութեամբ վերջ տալ Հայաստանի անկախութեան:

Եւ ասիկա ճիշդ այն շրջանին, երբ մեր նորաստեղծ հանրապետութեան սահմանները կ'ընդարձակուէին աստիճանաբար, երկիրը կը կազդուրուէր իր երկարամեայ ծանր տագնապներէն եւ որպէս անկախ պետութիւն՝ կը ճանչցուէր օտար պետութիւններու կողմէ:

Եւ վերջապէս, երբ Սեւրի դաշնագիրը պիտի գար նուիրագործելու եւ իրաւական ուժ տալու ազատ - անկախ միացեալ Հայաստանին:

Թուրք - բոլշեւիկ միացեալ ճակատի գործունէութիւնը մասնաւոր թափ մը ըստացաւ 1919 - 1920ին:

Բոլշեւիկներու դաւադրական գործունէութիւնը Հայաստանի մէջ, Շանթի պատուիրակութեան դէմ հանուած դժուարութիւնները Մոսկուայի կառավարութեան կողմէ եւ առ հասարակ Գաքուի եւ Հայաստանի սահմանամերձ շրջաններու մէջ մեր երկրի դէմ նիւթուած դաւադրութիւնները՝ մաս կը կազմէին Թուրք - բոլշեւիկեան համագործակցութեան: Հայ Թրքական աղիտալի պատերազմը արդիւնք եղաւ այդ համագործակցութեան:

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԵՄԷՆԻ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՑԱՐՈՒՄԸ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

—o—

(ԳԱՀԻՐԷԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ)

●

Եմէն, Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան մաս կազմելու համար, այս պահուս բանակցութիւններ կը վարէ Գահիրէի մէջ: Անշուշտ — կը գրէ Պ. Հր. Թորոսեան «Զօնպա»յի մէջ, արաբական մեծ դաշնակցութիւնը կազմելու համար չէ որ Իմամ Ահմէտ փութկոտութիւն ցոյց կուտայ: Այս եօթանասնամեայ ծերունի թագաւորը, որ դէմ է ամէն յառաջդիմական գաղափարի, ուրիշ շատ մտահոգութիւններ ունի, ինչպէս իր հպատակներուն մէկ մեծ մասին դժգոհութիւնը իր դէմ:

Հարիւր քսան հազար քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ եւ մօտ չորս միլիոն բնակչութեամբ այս փոքր երկիրը իսլամ երկիրներու ամէնէն յետադիմականն է եւ գրեթէ ամբողջապէս փակ արտաքին աշխարհի: Իմամին բացարձակապէս անձնական եւ բռնապետական կառավարութիւնը հիմնուած է խիստ կեդրոնացեալ դրութեան մը վրայ, մահու եւ կեանքի անժխտելի իրաւունքով իր հպատակներուն վրայ:

Թուելէ ետք այն հակասական լուրերը որոնք Դեկտեմբերէն ի վեր կը հասնին մեզի Իմամին դէմ ի գործ դրուած մահափորձին մասին, յօդուածագիրը կ'աւելցնէ թէ ինչպէս Եմէն հետզհետէ աւելի եռանդով կը հակի համայնավար երկիրներու կողմը եւ կը դարպասէ Մոսկուայի, մեծ դժգոհութիւն պատճառելով երկրին առեւտրական դասուն, ինչպէս նաեւ «ազատական» նկատուած դասակարգին:

« Ահա՛ Պետութիւնը — կ'եզրակացնէ Պ. Թորոսեան — որուն ներկայացուցիչները, գահաժառանգ Սէյֆ - էլ - Իսլամ - էլ - Պատրի նախագահութեան տակ, կը բանակցին այս պահուս գնդապետ Նասրի հետ, միանալու համար Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան: Ի՞նչ ձեւով: Զուլո՞ւմ թէ Դաշնակցական Միութիւն:

Իմամը ձուլումի կողմ չէ հասկնալի պատճառներով: Հիմնական տարբերութիւն մը չկա՞յ միթէ, մէկ կողմէ, Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միջեւ, որոնք դիկտատորական «ռամկավարութիւններ» են, եւ, միւս կողմէ, Եմէնի միջեւ, որ միապետական Պետութիւն մըն է աստուածապետական իշխանութիւնով: Գալով Դաշնակցային ձեւին, որ աւելի մօտիկ է Թաիզի (Իմամին մայրաքաղաքը) բաղձանքներուն, ասիկա այնքան տարտամ բառ մըն է որ կարելի չէ այժմէն որոշ գաղափար մը կազմել անոր մասին, մինչեւ որ մեկին բնագիրներով չճշդուի:

« Մինչ այդ, դժուար չէ — կը կարծենք — ընդնշմարել Եմէնի եւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան վարիչներուն անմիջական նպատակները: — Եմէն կը ջանայ իրեն համար ապահովել այս Հանրապետութեան զինուորական եւ ելմտական օժանդակութիւնը, ամրապնդելու համար իր պայքարը Անգլիացիներուն դէմ, Ատէնի մէջ, եւ միեւնոյն ատեն, խոյս տալու համար իր ներքին դժուարութիւններէն: Իսկ Սուրիացիք եւ Եգիպտացիք նպատակ ունին իրենց նորահաստատ Պետութեան բարոյական ազդեցութիւնը աւելցնելու, եւ հրապուրանքի միջոցաւ կարթել ուրիշ արաբ երկիրներ միանալու իրենց »:

ՏԻՄԱՂ

Հայրը՝ աղջկան.

— Ինչո՞ւ չես ուզեր ամուսնանալ քեզի առաջարկուած երիտասարդին հետ:

— Որովհետեւ մայրիկէս չեմ ուզեր բաժնուիլ, կը պատասխանէ աղջիկը:

— Եթէ ատոր համար է, մայրիկդ ալ նոր տունդ տար քեզի հետ:

ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

Զօրավար Պոսկրէպիշեւ (*) կրնար իրեն խօսած ըլլալ Ստալինի եւ իր կնոջ՝ Ռոզա Քականովիչի միջեւ ծագած անհամաձայնութեան եւ Օփերայի երգչուհի Թաթարուհի տիկին Մ...ի մասին, որուն հետ ամուսնանալ կ'ուզէր Ստալին:

Բայց Մաքրագործման սկզբնակէտը սըխալ զատուած էր. «ամերիկեան կայսերապաշտութեան ծառայող սիոնականութեան » ամբաստանութեան պոչը ուշ կամ կանուխ պիտի հասնէր Քականովիչին, որ հրեայ է:

Այս վերջինը սերտ կապեր ունէր Մոլոտովի հետ. դարձեալ Քականովիչն էր, որ դիւրացուցած էր Մալենկովի յառաջացումները. իսկ Մալենկով մօտէն կապուած էր Բուլգանինի հետ: Սերտ կապեր ունէր նաեւ Խրուշչեւի եւ Խ. Միութեան արդիւնաբերութեան զանազան մարզերու տնօրէններուն հետ: Նոյնիսկ Բերիա, որ Քականովիչի շրջապատին մաս չէր կազմեր, կրնար փորձանքի ենթարկուիլ հակահրէական պայքարին հետեւանքով, որովհետեւ իր մայրը հրէուհի էր:

Մոսկուայի եւ Խ. Միութեան պետական ու կուսակցական վերին խաւին վրայ սարսափի հով մը սկսաւ փչել:

Խրուշչեւ, Կեդրոնական Կոմիտէին նորելուկ երկրորդ քարտուղարը եւս անկասկած մասնակից էր վախի ընդհանուր զգացման: Ի՞նչ էր արդեօք Ստալինի բուն նպատակը: Արտաքին յարձակման մը վտանգին պատրուակով «արինալի ապապուրժուականացո՞ւմ» մը իրագործել, թէ՝ այս «ապապուրժուականացումը» կատարել արտաքին յարձակողականի անցնելու համար:

Մեր կարծիքով, Ստալինի բուն նպատակը նոր պատերազմի մը սկսիլն էր: Բայց այս խնդիրը հարցական կը մնայ, որովհետեւ ո՛չ Ստալին, ո՛չ ալ իր մտերիմ խորհրդականը՝ Պոսկրեպիշեւ, ողջ չեն լուսաբանութիւն տալու համար:

1953ի Փետրուարին, այսինքն Ստալինի մահէն անմիջապէս առաջ, ի՞նչ էր Խ. Միութեան կացութիւնը:

« Միայն մէկ երկրի մէջ ընկերվարութեան» կիրարկումը Պետութեան դրամատիրութեան փոխարէն ծնունդ տուած էր «ստալինեան» Խորհրդային Միութեան: Պետութեան դրամատիրութեան գաղափարը այն է, որ համայնավար կուսակցութիւնը իր ձեռքը կը պահէ իշխանութեան ղեկը՝ իր գաղափարաբանութիւնն ու կառավարութեան իր ձեւը տարածելու համար աշխարհի չորս կողմը: Բայց ըստալինեան պետութեան գլխաւոր յատկանիշն այն էր, որ ստեղծած էր աշխարհի պատմութեան մէջ աննախընթաց եղող պիւրոքրասի *մը: 55 միլիոն «պետական աշխատաւորներ»ու վրայ 45 միլիոնը ձեռական աշխատանքներ կատարողներն էին եւ տասը միլիոնը՝* պիւրոքրատներ, *որոնց մէկ միլիոնը՝ կուսակցական կազմակերպութեան մէջ աշխատող* պիւրոքրատներ — «ապպարատչիքի»*ներ:*

Խ. Միութեան պիւրոքրատները *իրաւունք ստացած էին անձնական վիլլաներ, ինքնաշարժներ, դրամատուներու մէջ անհատական հաշիւներ, ձիարշաւի ձիեր, եւայլն ունենալ: Կրնային նոյնիսկ սպասաւորներ պահել՝ «տան մէջ աշխատող օգնական աշխատաւոր» անուան տակ: Իրաւունք ունէին իրենց անձնական գոյքը ժառանգութիւն ձգելու իրենց զաւակներուն՝ առանց ժառանգական մեծ տուրքերու:* Պիւրոքրասին *դարձած էր վարչակարգին ողնասիւնը: Կեանքի այս հանգիստ պայմաններուն մէջ, հետզհետէ կորսնցուցած էր յեղափոխական ջիղը, սկսած էր քաղքենիականանալ, եւ մանաւանդ՝ բնաւ տրամադիր չէր իր այս հանգիստը զոհելու Ստալինի եւ մարքսականութեան երազած համաշխարհային յեղափոխութեան սիրոյն:*

Որոշ էր, որ համաշխարհային նոր բռնկումի մը պարագային այս պիւրոքրասին *առիթէն պիտի օգտուէր պետութեան ղեկը իր ձեռքն առնելու համար, պայմանաւ սակայն, որ Ռուսիոյ ամբողջականութիւնը (որպէս ազգային, ցեղային ու տնտեսական միաւոր) վտանգուած չըլլար, ինչպէս էր պարագան Նացիական Գերմանիոյ յարձակման ժամանակ:*

Այս պետական հարուածը մեծապէս կը դիւրանար այն պարզ պատճառով, որ պիւրոքրասիի *այս տասը միլիոն ներկայացուցիչներուն յիսուն առ հարիւրը, այսինքն հինգ միլիոնը համայնավար էին (առանց հաշուելու մէկ միլիոն «ապպարատչիքի »ները, եւ կ'ուզէին պահպանել կեանքի իրենց հանգիստ պայմանները:*

Վտանգը «կուսակցութենէն դուրս» չէր ուրեմն, ինչպէս էր 1918 - 20ին, այլ՝ կուսակցութենէն ներս: Ստալին որոշած էր Խ. Միութեան այս պիւրոքրատիք *ողնասիւնը ջախջախել՝ սկսելով համայնավարներէն եւ առանց խնայելու Կեդրոնական Կոմիտէին ու Նախկին Պոլիտբիւրոյին մէջ եղող անոնց բարեկամներուն: Վտանգաւոր էր Ստալինի ձեռնարկը, որովհետեւ կը ձգտէր քայքայելու ի՛ր իսկ ստեղծած ու իրեն յենարան եղող մէկ ամբողջականութիւն, որ գրեթէ անպարտելի էր:*

(3 Շար.)

(*) Ստալինի անձնական քարտուղարներուն պետն ու «չար ոգին»:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՎԵՐԵԼԱԿ ԴԷՊԻ ԿԱՌԱՓՆԱՏ
ASCENCEUR POUR L'ECHAFAUD

Առենէ մը ի վեր կը սպասուէր այս ժապաւէնին: Ըլլալով երիտասարդ բեմադրիչի մը առաջին գործը՝ մեծ արձագանգ գտաւ տեղական մամուլին մէջ: Լուի Մալ քսանըհինգ տարեկան է եւ իր շարժանկարի առաջին փորձը կատարած էր «Լը Մոնտ տիւ Սիլանս» ժապաւէնին մէջ, որ Քանի փառատօնին առաջին մրցանակը շահած էր երկու տարի առաջ: Այդ առթիւ իր մասին բան չգրուեցաւ, քանի որ առանձին չէր նկարած այդ գործը, այլ՝ ընկերակցութեամբ հրամանատար Քուսթոյի: Այս նոր գործով Լուի Մալ հրապարակ կ'իջնէ առանձին, իր ընտրած նիւթը նման է շատ մը ուրիշներու: Կատարեալ կարծուած ոճիրի մը պատմութիւնը: Բոլորս ալ գիտենք որ այդ կատարեալ կարծուած ոճիրները միշտ ալ խոցելի տեղ մը կ'ունենան. նոյնը ուրեմն նաեւ այս պարագային: Սիրահար մը կը մեռցնէ իր սիրուհիին ամուսինը նոյն այդ սիրուհիին մեղսակցութեամբ. ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ բայց ... ի վերջոյ ոճրագործները կը բռնուին:

Հակառակ ծամծմուած նիւթին մամուլը երկար խօսեցաւ ժապաւէնին մասին: Այս հետաքրքրութեան պատճառը պէտք է փնտռել բեմադրիչին արժանիքներուն մէջ: Լուի Մալ տաղանդ ունի, իր հիմնական արժանիքը՝ արուեստին հանդէպ ունեցած հաւատքն է. կը հաւատայ որ շարժանկարը ճարտարարուեստ մը ըլլալէ աւելի գեղարուեստ մըն է: Ֆիլմին ամբողջ տեւողութեան կը զգաք որ բեմադրիչը ձգտած է իր գործը արուեստի մը վայել բարձրութեան վրայ պահել. բացառիկ խնամքով նկարած է տեսարանները: Նոյնը՝ դերակատարներու խաղարկութեան մէջ: Տիկ. Ժան Մորօ, սիրուհիի դերին մէջ այնքան համոզիչ է որ, կ'ապրի եւ կը յաջողի փոխանցել իր ապրումները: Բոլոր դերակատարներուն համար կարելի է նոյն գնահատանքը ընել. ոչ մէկ սխալ արտայայտութիւն՝ իրենց խաղարկութեան մէջ: Հոս է որ կը զգաք թէ բոլոր դերասանները սանձուած են վարպետ բեմադրիչի մը կողմէ: Լուի Մալ մօտէն ուսումնասիրած է իր հերոսներուն հոգեվիճակները:

Մէկ խօսքով անկեղծութիւն մը կայ գործին մէջ, որուն շուրջ անտարբեր մնալ կարելի չէ:

Իր առաջին գործովն իսկ Լուի Մալ ստեղծած է արտայայտութեան յատուկ ոճ մը: Ասիկա իր ամէնէն մեծ յատկութիւնն է: Քիչերու տրուած է ոճ մը ունենալ եւ պարտադրել զայն:

Շարժանկարը պէտք ունի այսպիսի արուեստագէտներու, որպէսզի կարողանայ, — հակառակ խոչընդոտներու, — արդարացնել արուեստի իր հանգամանքը:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ «ԵՐԳՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ» ԳԻՐՔԸ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ

Պ. Ճորճ Մարտիկեանի «Երգն Ամերիկայի» գիրքը թարգմանուած է աւելի քան քսան լեզուներու, ճափոներէնի, հնկերէնի, վիէթնամի, նիկերեանի, սուահելերէնի, գերմաներէնի եւայլն: Արաբերէն թարգմանութիւնը շուտով կը վերջանայ: Հայերէն թարգմանութեանը տպագրութիւնը որ շուտով կը վերջանայ՝ կատարուած է Պէյրութի Համազգային ճեմարանի տպարանին մէջ եւ շուտով կը ղրկուի բոլոր գաղութներու որոշ գրավաճառներուն՝ սպառման համար:

Գերմաներէն հրատարակութիւնը տասներեններորդն է, լոյս տեսած Վիէննայի մէջ «Տաս Լիտ Տեր Նոյէն Վելթ» («Երգը Նոր աշխարհի») անունով: Կը բաղկանայ 288 էջերէ:

Հայերէնը պիտի ըլլայ քսաներորդ հրատարակութիւնը: Այս հրատարակութիւնը միակն է որ զարդարուած պիտի ըլլայ կարեւոր դէմքերու եւ դէպքերու նկարներով:

×

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ. Հալէպի Առաջնորդը, Դամասկոս երթալով այցելութիւն մը տըւած է Նախագահ Քուաթլիի եւ շնորհաւորած զայն՝ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ստեղծման առթիւ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թեմական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Փետրուար 16ին: Ընտրելու իրաւունք ունին 21 տարիքը լրացուցած եւ ազգային տուրք վճարող բոլոր Յունահայերը:

ԸՆԿ. Ա. ԳԱՊԱԳԵԱՆԻ Ամերիկայէն մեկնումին առիթով Յունուար 25ին հացկերոյթ մը տրուած է Լէնքըս պանդոկին մէջ. ներկայ եղած են կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, որոնք խօսք առնելով ներկայացուցած են ընկերը: Վերջաւորութեան՝ խօսք առած է ընկեր Գապագեան եւ իր խանդավառ տըպաւորութիւնները յայտնած ամերիկահայ գաղութին մասին: Զորս ամիս Միացեալ Նահանգներ մնալէ ետք ընկերը Յունուար 27ին վերադարձած է Լիբանան:

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Աթէնքի Երիտ. Միութեան 9րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի ունեցած է Յունուար 19ին. իրաւասու ձայնով մասնակցած են 21 պատգամաւորներ, խորհրդակցական ձայնով՝ 15 հրաւիրեալներ: Ուշագրաւ է որ այս տարի Երիտասարդացէն 34 ընկեր – ընկերուհիներ անցած են Հ. Յ. Դ. շարքերը:

ՄԵՐ ՆՈՐԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսէյլէն Պ. Սերժ Էթմէքճեան յաջողած է էնթէրնա տէ զ'Օփիթօի քննութիւններուն մէջ 26 ներկայացողներէն 3րդ հանդիսանալով:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ 46.000 ՏՈԼԱՐԸ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ, (Քալիֆորնիա) — Փետրուար 2ի կիրակի գիշեր, Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ սրահին մէջ հաւաքուած Հայեր նուիրեցին 46.000 տոլար Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին:

Ժողովին կ'ատենապետէր Պ. Ճորճ Մարտիկեան: Կարճ ուղերձներ ըրին Պ. Սուրէն Սարոյեան, Տէր Վահրիճ քհնյ. Շիրինեան եւ Հայր Հրանտ Աբեղայ Խաչատուրեան:

Սրբազան Հօր գեղեցիկ բանախօսութենէն անմիջապէս առաջ շարժանկարովցուցադրուեցան Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Զարեհ Ա.ի օծման արարողութիւնը. յարակից ժողովրդական ցոյցերն ու պաշտօնական ընդունելութիւնները:

Օրուան միակ բանախօսն էր Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի նուիրակ Խորէն Արք. Բարոյեան:

Սրբազան Հայրը պարզեց այն օտար ու ազգային, եկեղեցական ու քաղաքական ազդակներն ու ձգտումները, որոնք իրար բախեցան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական վերջին ընտրութեան շուրջ: Անգամ մը եւս ան շեշտեց որ Կիլիկեան Աթոռը ոչ մէկ վէճ ունի Էջմիածնի Աթոռին հետ:

Մենք միայն պաշտպանած ենք Կիլիկեան Աթոռի դարաւոր իրաւունքները, ընդունուած եւ ճանչցուած նոյնինքն Էջմիածնի կողմէ մինչեւ երէկ: Մենք խնդիր չենք ըրած նոյնիսկ Էջմիածնի Աթոռին նախապատուութիւնը այն միակ պատճառով որ առաջին անգամ այնտեղ հիմնուեցաւ Հայ Եկեղեցին: Մեզի համար կը մնայ Էջմիածինը իբրեւ կեդրոնը Հայ Հաւատքին: Էջմիածնի ու Կիլիկիոյ Աթոռներուն շահերը նոյնն են, մէկը միւսով միայն զօրաւոր: Էջմիածինը պիտի մնայ որքան ատեն որ կայ ու կը մնայ Կիլիկեան Աթոռը:

Ապա ժողովրդական հանգանակութիւն մը եղաւ, որմէ գոյացաւ 46.000 տոլար, աննախընթաց եւ անակնկալ գումար մը Սան Ֆրանսիսքոյի հայ գաղութի պատմութեան մէջ: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի այս գումարը 50.000ի բարձրացնելու մտադրումով:

Ներկաները հետաքրքրութեամբ կը սպասէին Պ. Մարտիկեանի յայտարարութեան — Կ'իմանամ որ Կիլիկեան Աթոռի ամարանոցը — Պիքֆայա — պէտք ունի վեհարանի մը, որու շինութեան համար կը նախատեսուի հարիւր հազար Լիբանանեան ոսկի, մեր դրամով՝ 30.000 տոլար: Արդ, կը ստանձնեմ Կիլիկեան Աթոռի ամարանոցի վեհարանի շինութեան ծախսը, իմ ու Նազենիկին կողմէ տալով 30.000 տոլար:

Պէտք է յիշել այստեղ որ Տէր եւ Տիկ. Մարտիկեաններ Զարեհ Կաթողիկոսի ընտրութենէն անմիջապէս վերջ հեռագրով անոր տրամադրութեան ներքեւ դրած էին տասը հազար տոլար: Այսպէսով անոնք, երկու տարին չլրացած, Կիլիկեան Աթոռին նուիրած կ'ըլլան 40.000 տոլար:

Խորէն Արք. Կիլիկիոյ Կաթ. Զարեհ Ա.ի եւ իր շնորհակալութիւնները յայտնեց բոլոր նուիրատուներուն եւ Սան Ֆրանսիսքոյի հայ գաղութին:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Մի առ մի այս հիւրընկալ երկրին մէջ, հողին կը յանձնենք հին սերունդէն ազգային դէմքեր, նախկին ռազմիկներ, որոնց յաջորդողներ հետզհետէ պիտի պակսին դժբախտաբար, Յունուարի վերջին շաբթուն, Ս. Մորիսի մէջ թաղեցինք խնուսցի Միսաք Փուրթոյեանը, հին զինուոր մը Քաղքիկ գիւղէն, 1893ին ծնած եւ հայաջինջ սարսափներէն հրաշքով վերապրած: 1916ին Միսաք փեթարցի Մանուկի խումբին մէջ որպէս զինուոր, Անխոնջ կռուող մը եղած է եւ միշտ իր պարտականութեան գլուխը: Վերջին անգամ Փիլոսի խումբին հետ եղած է միշտ ամէնէն տաք եւ վտանգաւոր կռիւներու մէջ, եւ ուր մնացած է մինչեւ Փետրուարեան ապստամբութիւն: Հայաստանէն ուղղակի Ֆրանսա անցնելով, նախ Ս. Էթիէն ու յետոյ Ս. Մորիս կը հաստատուի իր հինգ զաւակներով: Դաշնակցական, իր երիտասարդ տարիքէն, նոյն հայրենասիրութեամբ եւ նոյն ոգիով կը մնայ ճշմարիտ հայ ռազմիկը եւ աչքերը կը փակէ կարօտը եւ յոյսը սրտին: Աղօթք մը եւ փունջ մը ծաղիկ իր յիշատակին:

ՓԻԼՈՍ

×

ՆԻՍ — Խոր ծերութեան մէջ, Յունուար 31ին աչքերը յաւիտեան փակեց Գրիգոր Երամեան, բնիկ Վանեցի, ծնած 1866ին: Կանուխէն փոխադրուած Պոլիս, իր առեւտրական փայլուն դիրքին շնորհիւ թէ նիւթապէս եւ թէ իր հանրային գործունէութեամբ (Ազգ. Խնամատարութեան գանձապահ), մեծապէս օգտակար կ'ըլլայ ազգային կեանքին, եւ Պատրիարքարանէն կը վարձատրուի ոսկի մետայլի եւ «որբերու հայր» մակդիրով:

Քեմալական շարժման օրերուն կ'անցնի Նիս ուր իր չորս երիտասարդ զաւակներուն կը ներշնչէ ազգ. ոգի եւ ժողովուրդին ծառայելու հաստատ կամք: Անոնք այսօր այդ աւանդութեան որպէս ժառանգորդ կը կատարեն իրենց հօր գործը: Խորին վշտակցութիւն իր պարագաներուն:

ՔՐՄՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԵ.

ՔՈՒՐԴԸ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՍՐԲԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Համբուրելով սուրբ մասունքները, մենք անցանք երկրպագութիւն տալու Աստուծոյ Մօր գերեզմանին:

Ամէն տեղ դրած են գանձանակի թասեր, որոնց մէջ ուխտաւորները գցում են իրանց նուէրները: Աբեղան, կանգնած գանձանակի թասերի մօտ, պատմում է սրբութիւնների հրաշալի զօրութիւնը, շարժում է ուխտաւորների ջերմեռանդութիւնը, եւ ուժ է տալիս նրանց առատաձեռնութեանը:

Այս բոլորն ինձ վրայ այն տպաւորութիւնը չէր գործում, ինչ որ այժմ գրում եմ. դա վերջին ժամանակներում, շատ տարիներից յետոյ, հին տպաւորութիւնների այլակերպուած արտադրութիւնն է:

Իսկ այն ժամանակ ես էլ, նախապաշարմունքներով լի, նոյն սնահաւատ ուխտաւորներից մէկն էի: Ես մինչեւ այսօր չեմ կարող մոռանալ այն ուրախութիւնը, երբ Մարօն, տալով ինձ Մարգարիտի ձեռքը, ասաց.

— Հիմա համբուրուեցէք եւ քոյր – եղբայր դարձէք:

Ես եւ Մարգարիտը միասին համբուրեցինք սուրբ մասունքները եւ այն օրից ուխտեցինք մնալ միմեանց հետ որպէս քոյր եւ եղբայր: Մարօն համբուրուեց Մարիամի եւ Մագթաղի հետ, իսկ մայրս պառաւ Խաթունի հետ, որ վերջացնելով իր գործը, եկել էր ժամ:

Տիրամօր վանքի ներսի կազմակերպութիւնը ունէր նոյն ձեւը, որը տեսնում է այս կողմերում այն վանքերի մէջ, որոնց շինութեան հնութիւնը հասնում է մինչեւ հինգերորդ դարը, այսինքն՝ տաճարը բաժանուած է նախագաւիթից, որ կոչում են դարպաս: Ժողովուրդը կանգնած է դարպասի մէջ, իսկ տաճարում կատարւում է ժամերգութիւնը, այնպէս որ, հանդիսականները դպիրներին չեն տեսնում: Մի դուռ միայն տաճարից բացուած է դարպասի մէջ, որտեղից պատարագիչը երբեմն դուրս է երեւում, խորհուրդը կատարելու ծէսերին համաձայն:

Տաճարի մէջ կատարւում էր սուրբ սեղանի խորհուրդը, թէեւ պատարագիչը չէր երեւում, բայց ես իսկոյն նրա ձայնից ճանաչեցի վարժապետիս՝ տէր Թօդիկին: Թոյլ տալ մի օտարերկրեայ քահանային պատարագ մատուցանել վանքի բեմի վրայ, այն եւս մի այնպիսի հանդիսաւոր օրում, դա մեծ շնորհ էր վանահօր կողմից դէպի տէր Թօդիկի անձնաւորութիւնը: Դա ունէր եւ իր նիւթական օգուտը, որովհետեւ, ո՞րքան բազմաթիւ ձեռքերից նա այնօր նուէրներ ընդունելու էր նրանց անունները սուրբ սեղանի վրայ «յիշելու» համար ...:

Այս իրողութիւնը դարձրուց իմ առանձին ուշադրութիւնը դէպի տէր Թօդիկը:

Մի այլ երեւոյթ, որ ոչ սակաւ գրաւեց իմ ուշադրութիւնը, այն էր, որ այնտեղ, ուր բեմի վրայ շարած էին վանքի սրբութիւնները համբուրելու համար, վարդապետների թւում կանգնած էր մի քուրդ, եւ հսկում էր նուէրների վրայ, որ համբուրող ուխտաւորներն ընծայում էին: Մի այլ քուրդ եւս նոյն պաշտօնով կանգնած էր Տիրամօր գերեզմանի մօտ:

Ինձ ասացին, թէ Քրդերը Հէյդար աղայի մարդիկն են, որոնք պահպանում են ուխտաւորներից նուիրուած արծաթը, որ վարդապետները անհաւատարիմ կերպով չվարուեն նրա հետ, եւ աղան կարողանայ ամբողջութեամբ ստանալ իր մասը, որ նշանակուած է նրա համար տօնի եկամուտից: Եւ ասացին, թէ ինքը Հէյդար աղան գտնւում է վանքում եւ վանահօր մօտ հիւր է:

Ինձ վրայ խիստ դառն տպաւորութիւն գործեց, որ քրդի ոտքը անցնում էր մինչեւ անգամ քրիստոնէական սրբարանի շէմքից, եւ նա միջամտութիւն էր գործում եկեղեցականի տնտեսութեան մէջ:

Մինչ ինձ խռովում էր այս մտածութիւնը, զգացի որ իմ ետեւից մէկը հանդարտ կերպով փէշս քաշեց: Շուռ եկայ, տեսնեմ՝ Սօնան կանգնած էր իմ մօտ, խօսում էր Մարոյի հետ: Բազմութիւնն այնքան սեղմուած էր մինը միւսի վրայ, որ Սօնայի արարմունքը մնաց աննկատելի: Նա իր յօնքի շարժմունքով նշան տուեց եւ շարունակեց խօսել Մարոյի հետ: Ես հասկացայ. նա ինձ զգուշացրուց, որքան կարելի է ինձ հեռու պահեմ նրանից, որովհետեւ նրա մօտ կանգնած էր իր մօրաքոյրը: Ի՞նչ էր նշանակում այդ:

Բայց ես չկարողացայ առանց հիացմունքի տեսնել նրա տխուր եւ դունաթափ դէմքը, որ իր դալկութեան մէջ աւելի գեղեցիկ էր:

— Ասում են, սարիցը մի ճգնաւոր են բռնել, խօսում էր Սօնան:

— Ես էլ լսեցի, պատասխանեց Մարօն:

— Ասում են, բերել են վանքը, գցել են մէկ խուցի մէջ, դուռը փակել են. միւս օրը գնացել են, դուռը բաց են արել, տեսել են ճգնաւորը խափանուել է:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

Ծայր· աչքն ·— *Մատնի՛չ մը*:

Թիֆլիզ – վինեանֆուր ·— *Մէկը՝ որ կը համբուրէ Մաամուտին· Ցուղայի համ – բայր* :

Ժողովրդական Շարժումի երեսփոխան Ժորժ Պիտօ իր կարգին կը քննադատէ Մենտէս Ֆրանսը ·— Երբ Մենտէս Ֆրանս կը գանգատի որ կը կասկածինք իր հայրենասիրութեան վրայ, ինք պէտք է հասկնայ որ անիկա արդիւնք է հայրենիքի բաժանումներուն մէջ իր գրաւած տեղին: Թունուզցիները օրինաւոր թող ըլլան եւ այն ատեն կը սկսի ֆրանքեւթունուզեան բարեկամութիւնը :

Մեծ խանդավառութեամբ կը դիմա – ւորուին Պիտոյի խօսքերը, որմէ ետք վարչապետ Կայեառ կը սկսի իր ճառին :

Ֆրանքեւթունուզեան յարաբերու – թեանց պատմականը ընելէ վերջ, Կայեառ Թունուզի անկախութեան դէմ եղած ըս – պառնալիքի մը վարկածին մասին խօսե – լով, կ'ըսէ ·— Ո՞վ կը սպառնայ իր ան – կախութեան, եթէ ոչ Ազատագր· Ճակա – տը, որ գրաւած է իր հողամասը :

Սաքիէթի դէպքին մասին խօսելով, Վարչապետը կ'ըսէ ·— Մեր օդանաւները հրաման ունէին սահմանը չանցնելու, բայց քանի մը շաբթուան ընթացքին 18 *միջադէպեր պատահեցան, մեր բաղմա – թիւ օդանաւներուն վրայ կրակ բացուե – ցաւ· ամէն օր կը բողոքենք Թունուզեան իշխանութեանց, առանց պատասխան ըս – տանալու, մինչ կը շարունակուին միջա – դէպները :*

Երեսփոխանները ուշի ուշով կը հետե – ւին Վարչապետին, որ կը շարունակէ· — Եթէ ուզեցի պատմական մը ընել, անոր համար էր՝ որպէսզի յստակ ըլլայ թէ ա – միսներէ ի վեր Ֆրանսական կառավարու – թիւնը չդադրեցաւ ազդուշացնելէ Թունուզ – եան կառավարութիւնը՝ որ կը ստանձնէ զգալի վտանգներ: Ալժերիական զէնքե – րու առաքումը կը շարունակուէր : Թու – նուզեան ուժերը կը շարունակէին գոր – ծակցիլ Ֆելլաղաներու հետ ... եւ մեր բանակը պաշտպանողականի դիմեց : Վերջին միջադէպերը, աւա՛ղ, քաղաքա – ցիներէն զոհեր խլեցին : Բայց վերջին տեղեկութիւններէն կ'իմանամ թէ զոհե – րուն մեծ մասը Ֆելլաղաններ են :

Վարչապետը յստակօրէն ցոյց տուաւ Պուրկիպայի կառավարութեան պատաս – խանատուութիւնը՝ ցաւալի միջադէպնե – րուն մէջ:

Փուժատական Պույէ պաշտպանեց ֆը – րանսական բանակը, որմէ ետք ժողովը քիչ ժամանակի համար ատկախուեցաւ, որպէսզի խմբակցութիւնները վստահու – թեան քուէ տալէ առաջ խորհրդակցին :

Առտուան ժամը մէկուկէսին վերջացաւ ժողովը· կառավարութիւնը 179ի դէմ 339 ձայնով վստահութիւն ստացած էր:

Տէր եւ Տիկին Նուպար Աւագեան եւ զաւակները, Պ· Ժիրայր Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Մարգար Եէթէրեան եւ զաւակնե – րը, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մարանկոզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աւագեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ· ՄԱՆՆԻԿ ԱՒԱԳԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մարանկոզեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 25ին, (Լիոն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Յովհ· Փափազեան (Մարմարա) իրենց զաւկին Կարոյի Ալժերիոյ մէջ զինուորական շրջանը անվտանգ անցնելով՝ իր ծնողքին մօտ վերադառնալուն ուրախ առթիւ, կ'ընեն հետեւեալ նուէրները ·—

5000ական *ֆրանք, Լիոնի եկեղեցաշէն յանձնախումբին, Շաւիլի եկեղեցաշէն յանձնախումբին, Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Ալֆորվիլի Կարմիր Խաչի մասնաճիւղին, Փարիզի Աղքատախնամին, երկու հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման :*

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

«ԱՆԴԱՍՏԱՆ»Ի ԳՐԱԿԱՆ երեկոյ – Թէքէեան, Վահէ Թաչայի «*Լ'Ամբոն*»ի *վէպի հայերէն հրատարակութեան առ – թիւ*, Օբէլ Մոտէրնի *սրահին մէջ*, 21 *Փետրուար, Ուրբաթ ժամը* 21*ին: Մէթրօ Րէփիւպլիք :*

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ Փետրուարեան ապստամբութեան 37*րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Փարիզի Շրջ· Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաննե – րու մարմիններուն եւ խումբերուն :*

20 *Փետրուար, Հինգշաբթի, ժամը* 20·30*ին, Անքուրաժըմանի սրահին մէջ,*

44, RUE DE RENNES

MÉTRO ST·GERMAIN DES PRÉS ET ST SULPICE

Կը նախագահէ ընկ· ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ (Հայաստանի հանրապետութեան խոր – հրդարանի անդամ) :

Կը խօսին ընկերներ Խ· ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ Ա· ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին, ընկերուհի Ա· Քէօսէեան՝ երգ, Օր· Շ· Յովհաննէսեան եւ ընկեր Զ· Գաբրիէլեան՝ արտասա – նութիւն :

Մուտքը ազատ է :

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՆՁՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ·Յ·Դ· Շրջ· Կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, Քաֆէ տը Լիոն (Պուլվար տ'Ալզաս) *Պ· Արգիլին սրճարանին վերնայարկը :*

Կը նախագահէ ընկ· ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկ· Ս· ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ· Յ· Դ· Նոր Սե – րունդը:

Մուտքը ազատ է :

Ջերմութիւնը ապահովուած է :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը, Փետրուար 16ի կիրակի կէսօրէն վերջ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Մերենկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Սալաֆանեան, Տէր եւ Տիկին Մ· Սայ – լանճեան, Պ· Աշոտ Մերենկիւլեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի 16 Փետրուար, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի իրենց ողբ· մօր եւ մեծ մօր՝

ՔԵՆՈՎԱԲԷ ՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, եւ

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՄԵՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յար – գողները :

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Խշըրեան – Սիահի կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ կիրակի առաւօտ հոգեհանգիստ պիտի կա – տարուի Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, իր ողբացեալ եղբօր՝

ԴԱՒԻԹ ԽՇԸՐԵԱՆԻ

յիշատակին, անոր մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող – ները:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Փարիզի Հայ· Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը նկատի ունենալով Վարդանանց մեծ եւ փառաւոր ճակատամարտի Կրօնական եւ Ազգ· Տօնի պատմական հանգա – մանքը, այս տարի եւս պատշաճ հանդի – սաւորութեամբ պիտի տօնակատարէ Փետրուար 13ին, հինգշաբթի օր ժամը 10–ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ :

Հրաւիրուած է Փարիզի եւ շրջանի դասընթացքներու աշակերտութիւնը, պիտի մատուցուի մասնաւոր Ս· պատարագ:

Արարողութիւններուն պիտի նախագա – հէ Հայրապետական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Յետ պատարագի դպրաց դասը պիտի երգէ յատուկ պատշաճի երգեր եւ պիտի ըլլան արտասանութիւններ :

Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն որ ներկայ ըլլան, յարգելու համար սրբոց Վարդանանց յիշատակը:

ԴԻՒԱՆ

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Պանթէօ – Քաշանի մասնաճիւղը կը տօնէ՝

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ» Օ·Ը

Կիրակի, Փետրուար 16, ԺԱՄԸ 17էՆ ՄԻՆՉԵՒ 23, Քաշանի քաղաքապետարանի սքահը :

Մուտքը ազատ է :

Հաղորդակց· միջոց ·— Փորթ տ'Օրլէանէն օթօպ· 187, իջնել Մէրի տը Քաշան, մէթրօ Լինեը տը Սօ իջնել Արքէօյ–Քաշան: :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ , ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Տարեկան պարահանդէս՝ այս շաբաթ (Փետրուար 15), Փալէ տ'Իվէրի մէջ(Կառ Շարօբրէօ) *ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ: Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Նոր Սե – րունդին կողմէ: Առաջնակարգ նուագա – խումբ :*

Հ· Յ· Դ· ՈՒՍ· ՌՈՒԲԷՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝

ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

Ա· Պատմական

Բ· Իրաւական

Գ· Միջազգային դաշնագրեր

Դասախօս՝ ԽԱՉԻԿ ՌՇՏՈՒՆԻ

Ուրբաթ , 14 Փետրուար , ժամը ճիշդ 21ին, Քաֆէ Քառէի վերնայարկը :

Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ ընկերները, հայ ուսանողութիւնն ու հայրենակիցները անխտիր :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի կը կատարուի Ս· Վարդանանց տօնը, ինչպէս տօնը Տեառն ընդա – ռաջի: Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա·ի անուանակոչութեան առիթով կը կատարուի հայրապետական մաղթանք, ինչպէս նաեւ Հոգեհանգիստ Հայաստ· Եկեղեցիի նահատակներու յիշատակին : Բաց սեղանով Ս· պատարագէն ետք երկսեռ երգչախումբը կ'երգէ Վարդանանց տօնին յատուկ բազմաձայն խմբերգներ եւ «Նորահրաշ պսակաւոր»ը, ղեկավարու – թեամբ Վ· Սարգսեանի :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանի Վետիի շրջանի Թավալու գիւղացիՌուստամ Սարգիսի(հօր անունը) Եղիազարեան, մօր անունը Տիրուհի, եղբայրները Վաչական եւ Խոսրով, քոյրերը Սրբուհի եւ Զարուհի: Տեղեկացնել հօ – րեղբօր աղջկան Կրետա Եղիազարեան Գրիգորեանի, Շահումեան շրջանի Շա – հումեան փողոց թիւ 20 չէնք, 11րդ բնա – կարան, Հայաստան :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ ·— Հ· Յ· Դ· «Եօթնեղբայրեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին , դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ է ընկերներու ներկայութիւնը :

ՎԱԼԱՆՍ ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէին ընդհ· ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը: Ներկայ կ'ըլլայ Կ· Կոմիտէի ներկայացուցիչը : Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

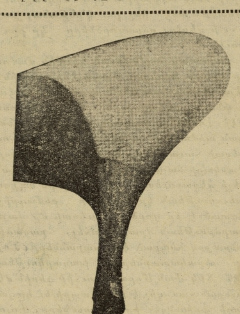
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Ֆ· Կ· Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ եւ մասնակցութեամբ դպրոցին կրթական մարմնին , ի նպաստ դպրոցին :

Փետրուար 15, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, ժամը 4, Տէսինի Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

Պիտի նուագէ՝ Լիոնի ռատիոկայանի ԱԼԷՔՍԱՆՏՐ ՊՕԿՕՉԻ ծանօթ նուագա – խումբը:

Բոլորդ այդ օրը դէպի սրահ :

Նոր կատարելագործում կօշիկի կրունկներու պատրաստութեան մէջ

Առաջին հայ հաստատութիւնը որ յաջողած է մաթիէռ փլասթիքի *եւ* ալիւմինի *միացումով շինել անրեկ* (էնքասսապլը) *եւ ճկուն կօշիկի կրունկներ ամէն բարձրութեամբ:*

Դիմել՝

VANPLAST

(Վ Ա Ն Լ Ե Ա Ն)

7, RUE GODOT DE MAUROY

Téléphone : OPEra 01-06

Առաւօտները հեռաձայնել՝ ITA 33-38

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 16 Փետրուար, ժամը 16էն 23, 18րդ թաղամասի սրահներուն մէջ

PLACE JULES-JOFFRIN

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զանազան անակնկալներ : *մասնակցութեամբ «ԱՐՄԵՆԻԱ» խումբի*

Նուագախումբ Վարդիվանեան

ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔ 400 ՖՐԱՆՔ

BAINS DE VAPEUR

4bis, Rue de la Pierre-Levée. Paris-11e Tél.: OBE. 12-51

MÉTRO : RÉPUBLIQUE, OBERKAMPF ET PARMENTIER

ՏՐԵՔ ՍՐԱՀ ՇՈԳԻԻ ԼՈԳԱՆՔԻ (SUDATION ET FUMIGATION)

Մասաժ, Օքսիժենօթերափի, *ձեռքերու և ոտքերու խնամք* (մանիւքիւր–փետիքիւր) ֆուաֆիւր, սուէն տը պօթէ, փիսին:

BAR - RESTAURANT

Բ Ա Ց Օ Ր Ե Ր

ԿԻՆԵՐՈՒՆ	*ԱՅՐԵՐՈՒՆ*
Ուրբաթ ժամը 11էն 23	Հինգշաբթի ժամը 17էն 23
Երկուշաբթի ժամը 11էն 23	Շաբաթ ժամը 9էն 23
Չորեքշաբթի ժամը 11էն 23	Կիրակի ժամը 8էն 12

ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՂ՝ ԿԻՆԵՐՈՒ ՕՐԵՐԸ ՄԻԱՅՆ

Մուտք՝ 400 փր·, երբ սրբիչ եւն· միասին բերուին: 500 փրանք երբ հաստատութիւնը հայթայթէ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 14 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8119 — 34ème ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3920

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԺՈՒԺԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Կառավարութիւնը կը շարունակէ իր ճիգերը՝ երկրին տնտեսական վիճակը բարելաւելու համար :

Ամերիկայէն եւ Վճարումներու Եւրոպական Միութենէն փոխ առնուած գումարները՝ 655 միլիոն տոլար՝ որոշ չափով առաջքն առին տագնապին, որ օր ըստ օրէ կը ծանրանար եւ կը սպառնար աղէտի մը յանգիլ :

Հակառակ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն, ապրուստի համար անհրաժեշտ ապրանքներու մեծագոյն մասին գինը աւելցաւ վերջին ամիսներու ընթացքին : Փարիզի մէջ երթեւեկի գիները հարիւրին յիսուն յաւելում կրեցին : Շատ քիչ նիւթերու գիները պակսեցան :

Երաշխաւորեալ նուազագոյն աշխատավարձքի հիմ ծառայող 179 առարկաներու միջին գինը հարիւրին երկուքէն աւելի բարձրացած ըլլալով, յառաջիկայ մարտ մէկէն սկսեալ ինքնաբերաբար 3.9 առ հարիւր համեմատութեամբ յաւելում պիտի կատարուի աշխատավարձքերուն վրայ :

Այս յաւելումին հետեւանքով բնական -օրէն ապրանքներու արտադրութեան գինը պիտի բարձրանայ : Ու կարելի պիտի չըլլայ դուրս ելլել կախարդական շրջանակէն :

Իբրեւ փրկութեան ելք, դարձեալ մէկ կողմէ նոր սեղմումներու պիտի ենթարկուին ներածումները, միւս կողմէ պիտի քաջալերուին արտածումները :

Ֆրանսա հարուստ է երկրագործական բերքերով եւ որոշ չափով կրնայ գոհացնել ներքին սպառումներու պահանջը, առանց մեծ ներածումներ կատարելու :

Սակայն ճարտարարուեստի զարգացումը անհրաժեշտ կը դարձնէ զանազան նախանիւթերու գնումը օտար երկիրներէ :

Պղինձի եւ անագի հանքեր չկան երկրին մէջ, պարտաւոր է ներածել զանոնք :

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Ֆրանսա արտասահմանէն կը գնէ իր սպառած քարիւղին հարիւրին 95ը, ածուխին՝ հարիւրին 17ը, քրոմին հարիւրին 87ը, մանկանէզին հարիւրին 61ը, բամպակին հարիւրին 86ը, բուրդին հարիւրին 99ը, ռետինին հարիւրին 70ը, թուղթի խմորին հարիւրին 53ը, սուրճին հարիւրին 27ը, ծծումբին հարիւրին 78ը եւայլն :

Այս բոլոր նիւթերը անհրաժեշտ են ներքին սպառումի եւ ճարտարարուեստին համար :

Ֆրանքի արժեզրկման վախին հետեւանքով, բազմաթիւ առեւտրական տուներ եւ գործարաններ մեծաքանակ նախանիւթ եւ նոր մեքենաներ գնեցին օտար երկիրներէ՝ խախտելով հաւասարակշռութիւնը ներածման եւ արտածման միջեւ : Որով Ֆրանսայի տըվիզի պարտքը աւելցաւ :

Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու համար էր, որ կառավարութիւնը անցեալ տարի Օգոստոս 11ին դիմեց « հարիւրին քանի գործողութեան» : Ներածումներու գինին վրայ հարիւրին քըսան յաւելում ըրաւ եւ նոյն համեմատութեամբ պակսեցուց արտածման գիները : Այսինքն ներածում կատարողները մէկ տոլարնոց ապրանքին համար փոխանակ 350 ֆրանքի ներկայիս 420 ֆրանք կը վճարեն : Իսկ արտածողները իրենց ծախած ապրանքին փոխարժէքը կը գանձեն տոլարը 420 ֆրանքի հաշուով՝ փոխանակ 350ի :

Պաշտօնաթերթը առջի օր հրատարակեց նոր օրէնք մը, որով «արտածման քարտ» մը կը ստեղծուի՝ քաջալերելու համար արտածումները :

Կառավարութիւնը բաւարար չի գտներ այս միջոցները :

Ու ամէն բանէ առաջ ժուժկալութիւն եւ խնայողութիւն կը յանձնարարէ ժողովուրդին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶ ԹՆՃՈՒԿԸ

10.000 ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՈՒԱԾ ՊԻԶԵՐԹԻ ՄԷՋ

Սաքիէթի ռմբակոծումէն ի վեր կացութիւնը աւելի քան լարուած է Թունուզի եւ Ֆրանսայի միջեւ : Միացեալ Նահանգները իրենց միջամտութիւնը կ'առաջարկեն, բարեկամաբար լուծելու համար հարցը : Միւս կողմէ Թունուզցի ցուցարարներ Քազպայի հրապարակին վրայ, նախագահական պալատին առջեւ կը պոռային . — գէ'նք . պարպո'ւմ : Ցուցարարները կը պահանջէին որ Ֆրանսացիք հեռանան Թունուզէն :

Վերջին չորս օրերու ընթացքին Թունուզեւալժերիական սահմանին վրայ բընակութիւն հաստատած 400 Ֆրանսացիներ արտաքսուեցան Թունուզի կառավարութեան կողմէ : Պարտիզպաններ են անոնք . իրենց հողերը պիտի գնուին Թունուզցիներու կողմէ : Ողբերգական կացութեան մը մատնուած են ներկայիս . մէկ մասը Ֆրանսական դեսպանատան մօտ ապաստան գտած է, մէկ մասն ալ՝ պանդոկներու մէջ : Ֆրանսական դեսպանը կը հոգայ անոնց ծախքերը :

Ամէնէն մտահոգիչը սակայն տասը հազար զինուորներու, նաւազներու եւ օդաչուներու արգելափակումն է Պիզերթի մէջ : Հետզհետէ կը բարդանայ նաեւ անոնց ուտեստեղէնի հարցը :

Պիզերթը ոստիկանական հսկողութեան ներքեւ կը գտնուի : Ֆրանսացի զինուորներուն հրահանգ տրուած է որ իրենց տեղէն չշարժին : Արգելափակեալներուն պարագան լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Ֆրանսական իշխանութեանց . Թունուզեան կառավարութիւնը միջադէպ մը ստեղծելու մասին չի՞ մտածեր արդեօք, հարց կուտան շատեր : Արդարեւ Թունուզ կրնայ պատասխանատու քայլեր առնել, որպէսզի ՄԱԿին ներկայացուցած իր բողոքագիրը անմիջապէս սեղան դրուի :

Թունուզցիներու նպատակակէտը յստակ է այլեւս, մանաւանդ՝ երբ Պուրկիպա յայտարարեց թէ իր կառավարութեան առաջին օրակարգը Ֆրանսական բանակին հեռացումն է Թունուզէն . — Այդ պարագային միայն, ըսաւ Պուրկիպա, բարեկամական մթնոլորտ մը կրնայ ստեղծուիլ : Լաւատես եմ այս ուղղութեամբ՝ որովհետեւ ազատ աշխարհը մեզի հետ է, եզրակացուց ան :

Միացեալ Նահանգները լրջօրէն մտահոգուած են երկու երկիրներու ներկայ դիրքէն : Արտաքին նախարարութեան մամուլի գործակալութեան տնօրէնը առջի օր պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ Ամերիկա Ֆրանսայի եւ Թունուզի առաջարկեց իր օժանդակութիւնը՝ տարակարծութիւնները բարեկամաբար լուծելու համար : Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակները կը յուսան որ Թունուզ ետ առնէ ՄԱԿին ներկայացուցած իր բողոքագիրը, պայմանաւ որ Ամերիկայի միջամտութիւնը ընդունի նաեւ Ֆրանսայի կողմէ : Այն պարագային երբ Փարիզ մերժէ Ուաշինկթընի միջամտութիւնը, հարցը կրնայ փոխանցուիլ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին :

Ֆրանսական պաշտօնական շրջանակները անդրադառնալով ամերիկեան միջամտութեան հարցին, յայտնեցին թէ կառավարութիւնը ցարդ նման առաջարկ մը չէ ստացած :

ՄԱՐՍԷԼ ՔԱՇԷՆԻ ՄԱՀԸ

Զորեքշաբթի առաւօտ Փարիզի իր բնակարանին մէջ մեռաւ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովի երիցագոյն անդամը՝ համայնավար երեսփոխան Մարսէլ Քաշէն, 89 տարեկանին : Ծնած Փէնփոլ, Մարսէլ Քաշէն ոստիկանի մը եւ կարուհիի մը զաւակն էր : Իր ուսումը աւարտելէ ետք երկար տարիներ եղաւ փիլիսոփայութեան դասախօս :

1909ին կ'ընտրուի Փորտոյի քաղաքապետին օգնական, հինգ տարի ետքը անդամ էր Ընկերվարական Միացած կուսակցութեան : 1914ին երեսփոխան ընտրուեցաւ : 1918էն ի վեր «Իւմանիթէ»ի տնօրէնն էր : Ինք որ ապագային այնքան դէմ պիտի ըլլար Ֆաշիզմին, առաջինը քաջալերած է անոր ծնունդը 200.000 ոսկի ֆրանք տրամադրելով Մուսոլինիին, որ այդ գումարով հիմնեց «Փօփօլօ տ'Իթալիա»ն :

Մարսէլ Քաշէն առաջին համայնավարն է որ Մուտք գործած է ծերակոյտէն 1935ին, 36էն սկսեալ երեսփոխանական համայնավար խմբակցութեան նախագահն էր : Ձերբակալուեցաւ 1940էն 1941, արձակումէն վերջ Գերմանացիները նամակ մը հրատարակեցին իրմէ, ուր կ'ըսէր թէ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է եղած ֆրանքեւգերման մօտեցման :

Վերջին պատիւը որուն արժանացաւ Լենինեան շքանշանն է, զոր ստացաւ 1957 Սեպտեմբեր 20ին :

Մարսէլ Քաշէն մեծ դէմք մըն էր համայնավար աշխարհին համար եւ իր մահը մեծ յուզում պատճառեց : Բազմաթիւ ցաւակցական հեռագիրներ կը հասնին «Իւմանիթէ»ին եւ համայնավար կուսակցութեան կ. կոմիտէին :

Թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի Շաբաթ ժամը 14.30ին : Ուրբաթ ժամը 11էն մահարձան մը պատրաստ պիտի ըլլայ «Իւմանիթէ»ի շէնքին մէջ, ուրկէ Շաբաթ, թափօրը պիտի մեկնի :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ - ԻՐԱՔ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԻ

Իրաքի եւ Յորդանանի թագաւորները պաշտօնապէս խօսեցան երկու երկիրներու միութեան ծրագրին շուրջ :

Իրաքի վեհապետին կ'ընկերանային Արտաքին նախարար Պաշայեան, Տնտեսական նախարար Էլ - Հարտան, ինչպէս նաեւ Արդարութեան նախարարը : Յորդանանի թագաւորը իր կողքին ունէր Վարչապետն ու կառավարական բազմաթիւ դէմքեր :

Երկու երկիրներու դաշնակցութիւնը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ՀԱՅԵՐԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Պրիւսէլի փառահեղ հանդիսութենէն վերջ ուր շատ մը պետական յայտնի դէմքեր, համալսարանի փրոֆէսէօրներ, եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններ այնքան համակրանքով արտայայտուեցան մեր ժողովուրդին հանդէպ, ահա նորհանդիսաւոր տօնակատարութիւն մը եւս, Հայերու ի պատիւ, այս անգամ զինուորական ճակտի վրայ :

Ինչպէս կարդացինք Յառաջի մէջ, Միջերկրականեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի, հանդիսաւոր հոգեհանգիստ մը եւ յիշատակի տօնակատարութիւն մը ծանուցուած են Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ մէջ, բացառիկ հանդիսութեամբ :

Վարդանանց տօնը նկատելով զինուորական յաղթանակի օր մը մեր պատմութեան մէջ, առիթը յարմար նկատուած է յիշատակելու այդ օրը, հայկական Լեգէոնի, Մուսա Լերան մարտիկներուն, Աբեւլէքի ծովային զորաբաժնի նաւազներուն եւ ընդհանրապէս Կիլիկեան ճակտին վրայ ինկած ֆրանսացի թէ հայ բոլոր զինուորականներուն եւ հրամանատարներուն շարքերուն մէջ ինկած հերոսները : Նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը էնվալիտի իր հայկական դրօշակով կը մասնակցի արարողութեան զինուորական պատիւներով, ինչպէս ֆրանսական զինուորական զանազան խումբեր, իրենց յատուկ դրօշակներով :

Կիլիկեան արիւնոտ վէրք մը բացաւ մեր սիրտերուն մէջ 1909ի սպանդէն, մինչեւ Մարաշի, Հաճընի եւ Այնթապի վերջին կոտորածները : Մեր կամաւորները, Լեգէոնականները Ամերիկայէն թէ Կիլիկիոյ զանազան անկիւններէն — 1914 — 1915էն մազապուրծ ազատուածներ — իրենց արիւնը չի խնայեցին ֆրանսական դրօշին տակ կռուելու իրենց պատմական հայրենիքին մէկ մասը տեսնելու երազով խանդավառուած :

Ափսոս... իրենց հերոսութիւնն ալ զոհ գնաց դիւանագիտութեան քմահաճ խաղերուն : Դէմքեր ու դէպքեր միայն արձանագրեցինք պատմութեան համար : Անոնց արձագանգը տարիներ վերջ կը լըսուի, այսօր յիշատակի հոգեհանգիստով մը եւ զինուորական պատիւներով :

Մեզի կը մնայ ի խորոց սրտի ազալ զիրենք եւ յարգել իրենց յիշատակը, օտարներու կարգին, կիրակի օր ծանուցուած հանդիսութեամբ :

ՆՈՃԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ բանակը «Ռէտսթըն» հրթիռ մը արձակեց մեծ յաջողութեամբ : Միւս կողմէ յաջողութեամբ պսակուած են նաև ռուսական միջերկրային հրթիռներու դէմ պաշտպանուելու հակահրթիռային փորձերը :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր շաբաթ, Կանտի մէջ, Լիէժ - Անտրէ Մարսէլ շահեկան դասախօսութիւն մը տուած էր պելժ գրողներուն Վարուժանի մասին : Այս առթիւ ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ Կանտի համալսարանը հրաւիրած է Ֆրանսացի բանաստեղծը, որ համալսարանին ամբիոնին մէջ տայ երեք դասախօսութիւններ, Վարուժանի մասին ու - սանողներուն :

Լիէժ Անտրէ Մարսէլ հրաւիրուած է նաեւ պետութեան կողմէ շարք մը դասախօսութիւններ տալու համար Պրիւսէլ, Նարեկացիի եւ հայ բանաստեղծութեան մասին :

Կիրակի իրիկուն Պրիւսէլի մէջ Քաիէ տիւ Սիւտի տնօրէն՝ Պ. Ժան Պալառ յայտնեց թէ Կալիմառ հրատարակչականը իրեն դիմած է իրաւունք ստանալու համար քսան բանաստեղծական կտորներ տպելու «բոլոր ժամանակներու միջազգային բանաստեղծութեան համայնագիտարան»ին մէջ : Այս ձեւով հայ մշակոյթը պիտի դադրի միայն ազգային գետնի վրայ արժէք ունենալէ եւ մաս պիտի կազմէ միջազգային գրականութեան :

Ժան Պալառ յայտնեց որ տուած է արդէն արտատպումի իրաւունքը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ "ԽԱՂԱՂԱՍԻՐԱԿԱՆ" ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ...

Ռուսական բոլշեւիզմի քառասնամեայ տիրապետութեան առթիւ Մոսկուայում տեղի ունեցած համայնավարներու վերջին խորհրդաժողովը տեւեց մօտ երկու շաբաթ: Այդ խորհրդաժողովին կը մասնակցէին նոյնպէս բազմաթիւ երկիրներէ հասած ոչ ռուս համայնավարները, թէեւ ու թիկունք հանդիսանալու Մոսկուայի համայնավար ղեկավարներուն, իրականացնելու համար համաշխարհային համայնավարութեան յաղթանակը:

Մոսկուայի խորհրդային մամուլին համաձայն քառասնամեայ համայնավարութեան տիրապետութեան այդ տօնին նուիրուած ժողովը տեղի ունեցած է խանդավառ եւ ջերմ մթնոլորտի մէջ:

Օրակարգի գլխաւոր հարցերէն մէկը եղած է «ոչ համայնավար երկիրներու իշխանութիւնները ձեռք ձգել խաղաղ միջոցներով»:

Երկարապատում ճառեր խօսած են Արեւմտեան պետութիւններու ներքին տագնապի մասին, ինչպէս եւ դրամատիրական երկիրներու միջեւ հետզհետէ ծաւալող ներքին ծանր վէճերու առթիւ: «Խանդավառ» մթնոլորտի մէջ վերին հրամանով, յայտարարած են թէ «Համայնավարութիւնը յաղթանակած է ամբողջ աշխարհի մէջ»:

Մոսկուայի քաղաքական համայնավար վարիչները, ինչպէս միշտ, կը խաբեն ու կը ստեն հեռաւոր շրջաններէ ու անկիւններէ եկած իրենց օտար համայնավար ընկերները, թէ ազատ աշխարհը կ'ապրի ծանր տագնապներու մէջ, թէ դրամատիրական երկիրները կ'ապրին իրենց վերջին օրերը, եւ այդ առթիւ ծափե՛ր, ծափե՛ր ու ծափե՛ր...:

Ազգերու եւ հայրենիքներու ի սպառ ձուլումն եւ անհետացումը, ամրապնդելու համար ընդ միշտ, միջազգային համայնավարութեան մէջ է աշխարհի փրկութիւնը:

Այս է Մոսկուայի քաղաքական վարիչներու հեռաւոր նպատակը, որ այսօր բոլոր ներելի եւ աններելի միջոցներով եւ բոլոր ճակատներու վրայ կ'աշխատին, սակայն «խաղաղասիրական» անունին տակ: Միջազգային բոլոր լուրջ հարցերու լուծման համար Խորհրդային Ռուսիոյ կողմէ եկած առաջարկները, քարոզչական եւ ռազմավարական հանգամանք կը կրէ: Եւ իրենց մամուլը վերին հրամանով յաճախ ահազանգ կը հնչեցնէ յանուն խաղաղութեան եւ յանուն արդարութեան, մեղադրելով ու դատապարտելով Միացեալ Նահանգները եւ Արեւմտեան պետութիւնները: Սակայն երանի հաւատացելոց:

Ուշի ուշով ով որ կը հետեւի Մոսկուայի վարած կեղծ եւ չինծու քաղաքականութեան, գիտէ թէ անոնց գլխաւոր հոգը եւ նպատակն է, նոյնպէս Արեւմտեան Եւրոպայէն հեռացնել օտար զօրքերը, սակայն ոչ մէկ խօսք կ'ընեն Արեւելեան Եւրոպայէն հեռացնելու իրենց զօրքերը, որոնք բռնօրէն եւ զէնքի ուժով եկած նստած են Արեւելեան երկիրներուն մէջ: Անոնց գլխաւոր նպատակներէն մէկն է նոյնպէս, որ «խաղաղասիրական» աշխատանքներով Միջին Արեւելքի մէջ եւս այսօր կ'երազեն Արեւմտեան Եւրոպան զրկել յառաջիկային Միջին Արեւելքի քարիւղէն, ինչ որ, եթէ յաջողի այդ դաւադիր աշխատանքը, ծանր պիտի լինի Արեւմտեան աշխարհի համար:

Աշխարհի 6րդ հողամասի վրայ տարածելով իրենց բարբարոս ազդեցութիւնը, այսօր «խաղաղասիրական» միջոցներով կ'ուզեն աւելի հեռուն գնալ, տարածուելու համար տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս: Թափանցել բոլոր տեսակի փչոցներով ուր որ կարելի է եւ ուր որ հնարաւոր է, որուն շնորհիւ առաջ է եկած միջազգային լարուածութեան մէջ գլխաւոր դերակատարը կը մնայ Մոսկուան:

Խորհրդային Ռուսիոյ վարչապետը լաւ գիտէ ատիկա, ինչպէս եւ լաւ գիտեն Մոսկուայի բոլոր քաղաքական վարիչները: Սակայն անոնք իրենց յաճախակի նամակներով ու գրութիւններով կ'ուզեն Միացեալ Նահանգներու եւ Արեւմտեան Եւրոպայի պետութիւններուն ճակատին վրայ ճեղքեր յառաջ բերել, տկարացնել հակաբոլշեւիկեան միացեալ պայքարը եւ պառակտել ներքնապէս:

Այդ է գլխաւոր նպատակը Մոսկուայէն եկած առաջարկներուն, որոնք միաժամանակ կը ծառայեն համայնավարական քարոզչական տխուր նպատակներու:

Քառասուն տարիէ ի վեր ամէն օր եւ ամէն ժամ կրկնուող Մոսկուայի վարիչներուն յանկերգը, յանուն խաղաղութեան, համերաշխութեան եւ ազատութեան կեղծ յայտարարութիւնները ծանօթ են մեզի:

Եւ փաստօրէն այսօր Մոսկուան իր մութ «խաղաղասիրական» գործերով ու աշխատանքներով կրցեր է որոշ դիրքեր գրաւել եւ ոտքը դնել Միջին Արեւելքի մէջ, մնալով յարձակողական դերին մէջ, իսկ Արեւմտեան պետութիւնները՝ լոկ պաշտպանողական դերին մէջ:

Արաբական երկիրներու մէջ բոլշեւիկեան ռուսական տարածումը եւ ազդեցութիւնը տարածելու մասին, կը մտածէր ժամանակին եւ իրենց մեծ վարպետը՝ Ստալինը: Երբ սերտ բարեկամ էին համայնավար Մոսկուան եւ Հիթլերեան Գերմանիան, 1940 – 41 թուականներուն, արտաքին նախարար Մոլոտով թէ Մոսկուայի գերման դեսպանին հետ եւ թէ յաճախ Պերլին այցելութեան ընթացքին, մեծ աշխատանք թափեց այդ ուղղութեամբ, իրենց ազդեցութիւնը տարածել արաբական աշխարհի մէջ, սակայն Գերմանները վճռապէս մերժեցին:

Հետաքրքրական էր Դեկտեմբերի վերջերը Գահիրէի մէջ տեղի ունեցած ասիական եւ ափրիկեան 39 ազգերու խորհրդաժողովը, որու կը մասնակցէին մօտ 400 պատգամաւորներ: Այդ խորհրդաժողովին կազմակերպութեան մէջ մեծ դեր ունեցած է Մոսկուան, իր գործակալներով, որոնք տարածուած են ասիական եւ ափրիկեան ժողովուրդներու մէջ: Ժողովին մասնակցած են մօտ 28 համայնավար պատգամաւորներ, յատկապէս ուղարկուած Մոսկուայէն, իսկ մօտ 70 համայնավար պատգամաւորներ՝ զանազան երկիրներէ:

Մոսկուայի ներկայացուցիչները յաճախ իրենց երկարապատում ճառերով զբաղեցուցին 400 պատգամաւորները, իրենց «խաղաղասիրական» խորհուրդներով, առաջարկներով, միշտ յիշեցնելով ժողովականներուն թէ «մենք իբրեւ եղբայրներ կը խօսինք այստեղ, մենք իբրեւ եղբայր պիտի օգնենք ձեզի, ինչի՞ մէջ կարիք ունիք դուք», իսկ ընդհակառակն ժողովականները թունաւորած են Միացեալ Նահանգներու եւ արեւմտեան պետութիւններու դէմ: Խորքին մէջ Գահիրէի ասիա-ափրիկեան ժողովը կազմակերպուած էր գովքը ընելու եւ դրախտավայր ներկայացնելու Խորհրդային Ռուսիան, իսկ թունաւորելու ու լարելու պատգամաւորները Ամերիկայի եւ Արեւմտեան պետութիւններու դէմ: Մոսկուայի քարոզչական մեքենան կը գործէ եւ այդ է պատճառը, որ այսօր ազատ եւ համարձակ կերպով Մոսկուայի գործակալները կը պտըտին Դամասկոսի փողոցներուն մէջ: Վարչաձեւ մը, որ իր ամրապնդման եւ իր ապահովութեան համար չի վարանիր ստրկային վիճակի մէջ պահել իր միլիոնաւոր քաղաքացիները, պետութիւն մը եւ երկիր մը, որ երկաթեայ պարիսպներով շրջապատուած, իր քաղաքացիներու համար դարձած է բանտ: Համայնավար կուսակցութիւն մը, որ իր մենատիրութեան կ'ենթարկէ միլիոնաւոր ստրուկներու բազմութիւն մը աշխարհի 6րդ հողամասի վրայ: Բայց 400 հոգիէ բաղկացած Գահիրէի Ասիա-ափրիկեան համագումարին մէջ, Մոսկուայի պատուիրակները կը խօսին, եղբայրական օգնութեան մասին եւ աշխարհի խաղաղութեան, արդարութեան եւ համերաշխութեան մասին: Ինչպէս յաճախ, Մոսկուայի քաղաքական վարիչները, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան եւ Միջազգային խորհրդաժողովներու ամբիոնէն կը խօսին ճնշուած ազգերու, ազատութեան եւ անկախութեան, արդարութեան եւ խաղաղութեան մասին:

Հարիւր հազարաւոր Մոսկուայի ռուսական զօրքերով, հազարաւոր հրասայլերով, գնդացիրներով ու սաւառնակներով, հերոսական Հունգարիոյ տասնեակ հազարաւոր ուսանողներու, բանուորներու, կիներու եւ աղջիկներու արիւնով ներկեցին Պուտափեշտի պողոտաները եւ փողոցները, եւ դեռ կը խօսին արդարութեան եւ ազատութեան մասին: Բայց անոնց բարձրաձայն կանչը եւ աղերսը օգնութեան հասնելու իրենց, ոչ ոք լսեց: Տասնեակ հազարաւոր քաջարի հունգար հերոսներու թափած արեան ձայնը հասաւ մինչեւ արեւմտեան Եւրոպայի մայրաքաղաքները... բայց մնացին մինակ ...

Հունգար հերոս ժողովուրդը մնաց մինակ ճիշդ այնպէս, ինչպէս մենք մնացինք մինակ Սասունի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի, Հաճընի, Այնթապի եւ Վասպուրականի հերոսական կուիւներու օրերուն: Ինչպէս մենք մնացինք մինակ 40-օրեայ Փետրուարեան համաժողովրդական կռիւներու ընթացքին, երբ Հիւսիսէն Մոսկուան եւ հարաւէն ջարդարար Թուրքը եղբայրօրէն միացած եկան ու խորտակեցին հայ ժողովուրդին իրականացած երազները:

Սակայն թերեւս մենք հեռու էինք Ազատ աշխարհէն ու մեր ձայնը չլսեցին: Բայց հերոսական Հունգարիոյ ողբերգութիւնը կատարուեցաւ միացեալ մօտ 80 ազգերու կազմակերպութեան աչքին առջեւ եւ արեւմտեան ազատ երկիրներու քթին տակ:

Մոսկուայէն մինչեւ ազատ երկիրները միշտ կը խօսուի աշխարհի խաղաղութեան մասին, սակայն կը մոռնան, որ աշխարհի խաղաղութիւնը հիմնուած պիտի լինի ազատութեան եւ արդարութեան վրայ:

Մոսկուայի քաղաքական վարիչները, ազգերու եւ ժողովուրդներու պատմութենէն պէտք է որ լաւ գիտնան, որ խաւարը յաւերժական ու յաւիտենական չէ ժողովուրդներու պատմութեան մէջ: Ինչպէս եւ յաւիտենական ու յաւերժական չեն բռնապետները ու բռնապետական վարչաձեւերը, սակայն յաւիտենական են ժողովուրդները ու հայրենիքները: Աշխարհի խաղաղութեան խարիսխը եւ պատուանդանը պէտք է հանդիսանայ ազատ եւ անկախ ժողովուրդներու եւ հայրենիքներու իրաւունքը:

Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

ԾԻԾԱՂ

Բժիշկը՝ յաճախորդը քննելէ ետք.

— Թէեւ առողջ էք եւ բան մը չունիք, բայց պէտք է որ խմելը դադրեցնէք:

— Տոքթոր, խնդրեմ, ձեր ախտաճանաչումին առաջին մասը գրեցէք միայն, որովհետեւ կ'ուզեմ կնոջս ցոյց տալ, կ'ըսէ յաճախորդը:

×

Տղան՝ հօրը.

— Հայրիկ, ի՞նչ է դիւանագիտութիւնը:

— Դիւանագիտութիւնը այն է, որ կնոջ մը կ'ըսես, թէ հրաշալի է իր գլխարկը, մինչդեռ, իրականութեան մէջ, կը խորհիս թէ Բարեկենդանին պէտք է դնէ եւ փողոց ելլէ:

ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

Այս ուժը կրնար քայքայել միայն իր իսկ Պետութիւնը քայքայելու գնով. ցրեխ-ցրեխ ընելով Հիթլերի վրայ տարուած յաղթանակին շնորհիւ միացած ռուսական ամբողջականութիւնը:

Պատմութեան ճակատագիրը այնպէս մը բերած էր, որ Ստալին ապրած էր Ռուսիոյ համար կենսական կարեւորութիւն ներկայացնող շրջանի մը մէջ. ու խաղացած էր նոր Մեծն Պետրոսի մը, ռուսական հողերը միացնողի մը դերը: Այնքան ատեն որ կը հետեւէր պատմութեան գծած ուղիին կրնար «մեծ» եւ «հանճարեղ» մնալ՝ հակառակ մտաւորական իր փոքրութեան, հակառակ իր անգթութեան, նենգամտութեան ու ահազդու ապաբարոյականութեան:

Բայց այն վայրկեանէն սկսեալ, երբ ուզեց Պատմութեան ընթացքը փոխել, դատապարտուած էր կորսուելու, ինչպէս կորսուած էին իր մաքրագործումներուն զոհերը, որոնք Ռուսիոյ ազգային շահերը կը զոհէին գաղափարաբանական հաշիւներու:

Լէոն Տոլստոյ տեղ մը կը գրէ.

«Մեծ» կոչուած մարդիկ մեծ կ'ըլլան այնքան ատեն որ կը գոհանան ճակատագրին կողմէ իրենց պատմական շրջանին մէջ գետեղուած հոսանքին առաջնորդները մնալով: Այն վայրկեանէն սկսեալ, որ կ'ըմբոստանան, կ'ուզեն պատմական անհրաժեշտութեան դէմ բարձրանալ, միակ մէկ ելք կը մնայ — «բեմէն չքանալ» ...

Ինչու Ստալին ուզեց դէմ դնել ճակատագրին, որ ուզած էր իր մէջ տեսնել ռուսական նոր Պետութիւն մը կերտողը: Ինչո՞ւ ուզեց վերադառնալ յեղափոխութենէն ի վեր հնութիւն դարձած գոյավիճակի մը:

Այս հարցերուն պատասխանը Նիքիթա Խրուշչեւն է որ տուաւ Պելկրատի մէջ, պէտք եղածէն քանի մը գաւաթ աւելի կոնծելէ վերջ.

... «Ստալին կ'ուզէր վերադառնալ երիտասարդական իր երազներուն»:

Արդարեւ, Ստալին իր ասպարէզը սկըսած էր որպէս հաւասարական յեղափոխական. այս ուղղութեամբ անկեղծօրէն արտայայտուած է Էմիլ Լուտվիկի.

— Երիտասարդ ժամանակս յեղափոխական դարձայ, որովհետեւ բռնակալութեան փոխարէն կ'ուզէի հաստատուած տեսնել ազատութիւնն ու ընկերային հաւասարութիւնը:

Բայց դարձած էր աշխարհի մէջ հիթլերական նացիզմէն զատ նմանը չտեսնուած բռնապետութեան մը հիմնադիրը: Եւ իր մահը սկսաւ այն օրէն, երբ որոշեց վերադառնալ երիտասարդական իր գաղափարներուն, պայքարիլ իր իսկ ըստեղծած Պետութեան դէմ, թումբ կանգնիլ Ռուսիոյ պատմական շարունակականութեան դէմ:

Այս պայմաններու մէջ, դատապարտուած էր «բեմէն չքանալու» եւ իր աթոռը պարապ ձգելու, որպէսզի ուրիշ մը գրաւէ զայն՝ Կեդրոնական Կոմիտէի Նախագահութեան մէջ: Այդ ուրիշը Նիքիթա Սերգէյեւիչ Խրուշչեւն էր:

×

Շատ քիչ հաւանական է ուրեմն, որ Ստալին իր բնական մահով մեռած ըլլայ: 1953 Մարտ մէկին, համաշխարհային մամուլը արդէն իսկ արձագանգը կ'ըլլար Մոսկուայի մէջ տարածուած՝ շշուկներու, ըստ որոնց Ստալին յանկարծակի մեռած էր Կրեմլինի մէջ:

Այս շշուկները սկսած էին բռնապետին «ուղեղային արիւնախռնում» մը ունենալուն մասին հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցէն օր մը առաջ: «... Մեծ դժբախտութիւն մը կը հարուածէ մեր ժողովուրդն ու Համայնավար կուսակցութիւնը. ընկեր Ստալին ուղեղային արիւնախռնում ունեցաւ. բժշկական խնամքի տակ է ...»

Յաջորդ չորս օրերուն հրատարակուած առողջական զեկոյցները այնքան տարօրինակ լեզուով խմբագրուած էին եւ մեր դարաշրջանին համար այնքան հինցած դարմանումներու նկարագրութիւնը կ'ընէին, («... հիւանդին մարմնին վրայ տզրուկներ փակցուած են», կ'ըսէր անոնցմէ մէկը), որ Ֆրանսական «Ֆրանս-Սուար» օրաթերթը մասնագէտ բժիշկէ մը խնդրած էր օրը օրին քննել հրատարակուած բժշկական զեկոյցները: Մասնագէտին եզրակացութիւնը որեւէ տարակուսութիւն չի վերցներ. Ստալինի տրուած բժշկական խնամքները կրնային միայն արագացնել իր մահը:

Այսպէս, Կրեմլինի մէջ միայն օգնած էին որ բռնապետը շուտ մեռնի:

Այս եզրակացութիւնը ձեւ ու մարմին կը ստանայ ուրիշ յատկանշական պարագայի մը պատճառով: Ստալինի մարմնին վրայ դիագննութիւն կատարող, կատարուած դարմանումները լաւ եւ մահուան պատճառը «բնական» գտնող միակ բժիշկը 1953 Մարտ 15ին անակնկալօրէն եւ կասկածելի պայմաններու մէջ մեռաւ:

Ստալինի մահուան պարագաներուն շուրջ առաջին յայտնութիւնները կատարուեցան օտար պատուիրակութիւններու Մոսկուա կատարած այցերէն վերջ միայն:

(4 Տար.)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՆԵՐԱԾՄԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ ՏՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱ

Համաշխարհային առեւտուրի հսկայական զարգացման արդիւնք հանդիսացող գլխաւոր պատճառներէն մէկը ազատ փոխանակութեանց վրայ դրուած արգելքներն ու նշանակուած մեծ տուրքերն են։

Այս արգելքներէն ծագում առնող ապրանքներու գիներուն յաւելման դէմ կարգ մը քայլեր առնուած են, ինչպէս Մ. Նահանգներու փոխադարձ առեւտուրի համաձայնութիւնը եւ Ածուխի ու Պողպատի եւրոպական համաձայնութիւնը։ Վերջին իրագործումներէն մէկն է Եւրոպական Միացեալ Շուկայի հաստատումը, որ կը ծրագրէ հետզհետէ վերցնել անդամ-պետութեանց միջեւ կատարուած առեւտրական փոխանակութիւններու վրայ նշանակուած տուրքերը։

Համաշխարհային Առեւտրական Գրասենեակը, ճշդել ուզելով թէ ի՞նչ է ընդհանուր կարծիքը ներածման ապրանքներուն վրայ նշանակուած տուրքերուն մասին, հետեւեալ հարցումը ուղղած է 13 երկիրներու.

«Ընդհանրապէս ի՞նչ է ձեր կարծիքը ներածման ապրանքներուն վրայ ձեր երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող տուրքերուն մասին. այդ տուրքերը պէտք է զեղչուի՞ն, անփոփո՞խ մնան, թէ՞ աւելնան»։

Եւ ստացած է հետեւեալ պատասխանները.—

	Զեղչել	Անփոփոխ	Աւելցնել	Կարծիք չունին
	%	%	%	%
Գերմանիա	66	10	5	19
Պելժիա	59	10	6	25
Նորվեկիա	59	7	5	29
Աւստրիա	57	20	13	10
Իտալիա	47	—	13	40
Դանիա	45	9	11	35
Անգլիա	43	13	18	26
Աւստրալիա	42	24	15	19
Պրազիլիա	42	4	32	22
Շուէտ	39	24	12	25
Հոլանտա	37	11	13	39
Ֆրանսա	35	13	22	30
Ճափոն	25	10	23	42

Ինչպէս կը տեսնուի այս ցուցակէն, բոլոր երկիրներուն մէջ ալ ներածման տուրքերու զեղչումը պահանջողներու համեմատութիւնը աւելի մեծ է քան յաւելում պահանջողներու թիւը, եւ ընդհանուր կարծիքն այն է որ ներածման տուրքերը պէտք է զեղչուին։ «Առանց կարծիքի»ներու պատասխանը հետեւանք է այն բանին, որ իրենք զիրենք անկարող զգացած են այսքան բարդ խնդիրի մը մասին կարծիք յայտնելու։

Միայն Ճափոնն է, որ գրեթէ հաւասար ձայն տուած է զեղչելու եւ յաւելումի գաղափարներուն։ Պրազիլիոյ, Շուէտի, Ֆրանսայի եւ Աւստրալիոյ մէջ համեմատաբար մեծ է թիւը անոնց, որոնք ներկայ գոյավիճակէն գոհ են։

Այս առթիւ հետաքրքրական պիտի ըլլար կազմել Եւրոպայի երկիրներուն մէջ Միացեալ Շուկայի գաղափարին թեր եղողներու ցուցակ մը, միշտ առաջնորդուելով այն գաղափարէն, որ Միացեալ Շուկայի հեռաւոր ծրագիրներէն մէկն ալ ներածման ու արտածման կատարեալ ազատութիւն հաստատել է անդամ երկիրներու միջեւ։

	Միաց. Շուկայի թեր	Ներածման տուրքերը զեղչելու թեր
	%	%
Պելժիա	52	59
Աւստրիա	49	57
Դանիա	45	45
Գերմանիա	41	66
Նորվեկիա	40	59
Իտալիա	43	47
Անգլիա	39	43
Հոլանտա	38	37
Ֆրանսա	34	35
Շուէտ	33	39

Կը տեսնուի ուրեմն, թէ Եւրոպական երկիրներուն մէջ, ներածման տուրքերու զեղչը պահանջողներու եւ Միացեալ Շուկայի կողմնակիցներու թիւը գրեթէ միեւնոյն համեմատութիւնը կը ներկայացնէ։

ԼԵՀ ԻՄԱՍՏԱՍԷՐ ԳՈԼԱԳՈՎՍՔԻ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ

Մոսկուայի Ընկերային Գիտութեանց Ակադեմիայի տնօրէն եւ Խ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի քարոզչական բաժանմունքի վարիչ Թէոտոր Գոնստանթինով «Փրաւտա»յի մէջ յօդուած մը գրած է, խստօրէն քննադատելով լեհ երիտասարդ իմաստասէր Գոլագովսքին։

Մարքսիզմի արդիականութիւնն ու ոչ-արդիականութիւնը խորագիրով Գոլագովսքիի մէկ ուսումնասիրութիւնը անցեալ տարի հրատարակուեցաւ լեհական «Նովա Գիւլթիւրա» ամսագրին մէջ։ Այս գործին վրայ ծանրանալով Գոնստանթինով «լեհ հատուածողական» կը յորջորջէ երիտասարդ իմաստասէրը։

Հոչակաւոր այս փիլիսոփան քննադատուած էր նաեւ Գոմուլքայի կողմէ, 1957ին, կեդրոնական կոմիտէի իններորդ համագումարին մէջ։ Լեհաստանի համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը «հատուածողական» կոչեց զայն, միաժամանակ խոնարհելով անոր տաղանդին առջեւ։ Գոլագովսքի ներկայիս ուսումնասիրութիւն մը կը պատրաստէ Սփինոզայի մասին, մերժելով մասնակցիլ քաղաքական գործունէութեան։

ՊԱՏԱՐԱԳ՝ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Փօլ տիւ Վէուէն ստացած ենք յօդուած մը կիրակի օրուան հոգեհանգստին առիթով. տեղի անձկութեան պատճառով կը հրատարակենք ամփոփումը։

Ինչպէս մամուլը յայտարարած էր, կիրակի Փետրուար 16ին, Վարդանանց պատերազմի տարեդարձին, Միջերկրականեան Կոմիտէն, Նախկին Հայ Ռազմիկներու Միութեան հետ պատարագ մը մատուցանել պիտի տայ Հայ կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ։

Այդ օրը միասին պիտի աղօթենք 1500 մարտիրոսներուն համար, Մուսա լերան մարտիկներուն, ֆրանսական չորս զօրաբաժիններու վեց հազար զոհերուն, Արեւելքի ծովային զօրաբաժնի նաւազներուն եւ Հայկական Լեգէոնի զոհերուն համար։ Կը լսեմ ձայնը անոնց՝ որ տարին Հաւուբայի յաղթանակը,— Ռոմիէօ «Սուրբեր, Լեգէոնին հերոսները» կոչեց զանոնք, կը լսեմ նաեւ ձայնը անոնց՝ որ կռուեցան ու յաղթեցին Կիլիկիոյ մէջ, Տիւֆիւէօյի զինուորներուն հետ կողք կողքի։ Պիտի աղօթենք նաեւ Հաճընի, Ուրֆայի, Այնթապի. Հայ եւ Ֆրանսացի զոհերուն համար, ծանօթ եւ անծանօթ։ Անոնց՝ որ իրենց արիւնը տուին Հայրենիքի եւ Քրիստոսի համար, դիւցազնամարտի մը մէջ՝ աննման իր փառքով եւ տառապանքով։

Ամէն Հայ գիտէ իր պատմութիւնը։ Սուգի եւ յոյսի անուններ.— Մարաշ, Ուրֆա, Պոզանթի, Այնթապ, Ենիճէ. արժէքաւոր անուններ՝ Տիմլաքեան, Եագուպեան, Տիւֆիւէօ, Պընուա - տ'Ազի, Պրեմոն, Ռոմիէօ, Կրասի, Անտրէա, Օժէ, Լեւոնեան, Պերնար, Կուպօ, Մարթի Քլեման — Կրանքուր... Յաղթանակը վերջապէս եւ խաղաղութիւնը փառահեղ. այս բոլորը կը հանգչի Հայ հոգիի սրբարանին մէջ, բայց շատեր այստեղ մոռցած են զայն, նոյնիսկ չեն լսած, որովհետեւ ցարդ պահուած լռութիւնը նսեմացուց յաղթանակը. հարկ էր խզել այս լռութիւնը։

Էնվալիտէն պիտի տարուի Հայկական դրօշը, ինչպէս նաեւ ֆրանսականը՝ որ ծածանեցաւ Վերտէօնի եւ Կիլիկիոյ մէջ։

Կիրակի օր Ֆրանսացի եւ Հայ ռազմիկները պիտի խմբուին եկեղեցիին առջեւ, ուր պիտի տեսնուին նաեւ երկու դրօշները, կողք կողքի։ Պիտի ողջունուին անոնք։ Ներկայ պիտի ըլլան հոգեհանգստեան պաշտօնին՝ խորանին առջեւ։ Արարողութենէն վերջ պիտի շարուին եկեղեցւոյ դրան առջեւ, բեւ Թուէնի մէջ, պիտի օրհնուին Ֆրանսական եւ Հայկական եկեղեցիին կողմէ, Հայկական եւ Ֆրանսական դրօշները Աստուծոյ օրհնութիւնը պիտի հայցեն մարտիրոսներուն, զոհերուն, անոնց այրիներուն եւ զաւակներուն, մեր հայրենիքներուն եւ քրիստոնէութեան համար,— ինչպէս թշնամիին առջեւ՝ Հայկական եւ Ֆրանսական դրօշները իրենց ծալքերը պիտի խառնեն իրարու Աստուծոյ առջեւ։

Միջերկրականեան Կոմիտէի Նախագահ Ժորժ Պիտօ պիտի ողջունէ զանոնք զօրավար Տիւֆիէօյի հետ, որ մարտիկները առաջնորդեց դէպի յաղթանակ. զինուորական այլ ղեկավարներու հետ պիտի տողանցենք դրօշներու առջեւէն, այնուհետեւ դարձեալ Էնվալիտ տանելու համար զանոնք, ուր պիտի հանգչին փառքի մէջ, Սէնի ափերուն, ինչպէս ձեր վերջին թագաւորը։

Կիրակի օր, եկեղեցիին դուռները բաց պիտի մնան հոգեհանգստեան պահուն։ Օրհնութիւնները պիտի տրուին եկեղեցիին առաջ։ Այնտեղ է որ ամէն ոք պիտի կարենայ մասնակցիլ հաւատարմութեան արարողութեան։ Այնտեղ է որ պիտի կատարուի փոխադարձ յարգանքը։

Աղօթք մըն է ասիկա, հասարակաց «Մարսէյեէզ» մը, որ պիտի ողջունուի ռազմիկներու, զօրավարներու եւ դրօշակներու կողմէ, Ֆրանքեւհայկական բարեկամութեան մէջ։ Այսուհետեւ, ամէն տարի պիտի երթանք նոյն Տամ, տօնելու համար Ֆրանսայի եւ Հայաստանի Միութիւնը։

ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՈՒ
(Փոխ Նախագահ
Միջերկրականեան Կոմիտէի)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ԼԻՈՆ.— Ողբացեալ, վեթերան ընկեր, Շաւարշ Միսաքեանի մահուան տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան արարողութիւն. կատարուեցաւ ամսոյս 9ի կիրակի առաւօտ Հայոց եկեղեցիին մէջ, պատշաճ հանդիսութեամբ։

Ներկայ էին, Լիոնի Ազգային Միութիւնը, Հ. Յ. Դ. ընկերներ, Ֆ. Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի անդամները, ինչպէս նաեւ ընկերներ Տէսինէն, յարգելու համար ողբացեալին յիշատակը։

Պատարագիչն էր Արժ. Տէր Թորգոմ քահանայ, որ իր քարոզին մէջ, ամփոփ գիծերով պատկերացուց Շաւարշ Միսաքեանի կատարած մեծ դերը գաղութահայութեան ինքնապաշտպանութեան մէջ, աւելցնելով թէ ողբացեալին յիշատակը միշտ անթառամ պիտի մնայ մեր սրտերուն խորը։

Յիշատակի եւ ոգեկոչումի այս հոգեհանգիստով, անգամ մը եւս մեր սիրտերը յուզուեցան եւ ի զուր փնտռեցինք իր սիրելի անհատականութիւնը, որ պատմութեան անցած է այլեւս, աւա՜ղ։

Յարգա՛նք իր յիշատակին, Հայ դպրութեան անխոնջ նուիրեալին, անզուգական խմբագրապետին։

Յ. Հ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԵ.

ՔՈՒՐԴԸ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՍՐԲԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Հիմայ չեն իմանում արդեօք ճգնաւո՞ր էր, թէ սատանայ։

— Մեղք է, այդպէս չեն խօսի, Մարօ ասաց Սօնան։— Սատանան ո՞րն է- ախար ճգնաւորն էլ խափանւում է. տեսնում ես, աչքիդ առջեւ կանգնած է, մէկ էլ տեսար՝ էլ չկայ։

— Ասում են, այստեղ մի այդպիսի վարդապետ կայ, այնտեղ սարումը ճըգնում է, որը երբեմն երեւում է, իսկ երբեմն աներեւոյթ է լինում, մէջ մտաւ Սօնայի մօրաքոյրը։

— Գնանք տեսնենք, ասաց Մարօն։

— Ես կը վախենամ, պատասխանեց Սօնան։

— Վա՜, ճգնաւորն էլ մարդ է, խօ դեւ չէ, ի՞նչու ես վախենում, ասաց Մարօն։

— Ես մեր Ստեփանիցն էլ վախեցայ, հէնց որ տեսայ՝ նա նստած էր «խեղճերի» մէջ։

Քոյրը վախենում էր եղբօրից, որոնք միասին մեծացել էին, որոնք հազար անգամ համբուրուել էին, վախենում էր, որովհետեւ եղբայրն այժմ գտնւում էր այն հասարակութեան մէջ, որոնք ոգիների հետ հաղորդակցութիւն ունէին...։

Ուխտաւորների բազմութիւնը հետզհետէ ամբոխւում էր վանքի մէջ. տեղի նեղութիւնից արձակ շարժմունք գործել անկարելի էր. մարդ դժուարանում էր ազատ շունչ քաշել։ Աբեղաների ահագին խումբը իրանց աղաղակներով, խրատներով եւ մինչեւ անգամ հայհոյանքներով չէին կարողանում կարգ պահպանել բազմութեան մէջ։ Խռովութիւնը գնալով սաստկանում էր։ Ես առաջարկեցի մերայիններին դուրս գնալ. սկսեցինք զոռով պատառել ամբոխը, մինչեւ կարողացանք հասնել վանքի դրանը։ Նոյն միջոցին Սօնան թեքուեցաւ դէպի ինձ եւ խուլ կերպով ասաց՝ — «արեւը մտնելէն յետոյ եկ «Կաթն - աղբիւրի» մօտ...»։

ԼԶ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՐԵՂԱՆ

«Կաթնաղբիւրի» մօտ...։ Հիմա ես հասկանում եմ թէ ինչո՞ւ Սօնան այնտեղ նշանակեց տեսութեան համար։ «Կաթնաղբիւրն» այն աղբիւրներիցն էր, որոնք ժողովրդի մէջ վայելում են սրբազան նշանակութիւն։ Նրան կոչում էին «Կաթնաղբիւր» այն պատճառով, որ ժողովրդի մէջ պահպանուել էր մի այսպիսի աւանդութիւն, իբր թէ այն աղբիւրի մէջ ծորեցրել էր Տիրամայրը մի կաթիլ իր սուրբ կաթնից։ Նրա ջուրն ունէր բժշկական զօրութիւն ոչ թէ իր մէջ գտնուած հանքային բաղադրութեանց պատճառով, ոչ, ջուրը հասարակ մաքուր ջուր էր, այլ նա ունէր գերբնական յատկութիւններ։ Նրա մէջ լուացուողը փրկւում էր իր ցաւերից, նաեւ կատարւում էին նրա սրտի այս եւ այն ցանկութիւնները։ Լողացողն ընտրում էր այնպիսի ժամանակ, որ ոչ ոք չխռովէր նրա հանգստութիւնը, ոչ ոք չխանգարէր այն խորհրդական պայմանները, որ նա պէտք է կատարէր լուացուելու ժամանակ։

Ախ, որպիսի անհամբերութեամբ սպասում էի այն օր արեւի մտնելուն։ Կարծես, Յիսուի ձեռքը մեխել էր նրան երկնքի վրայ, տեղից չէր շարժւում։ Ես համբերել չկարողացայ եւ գնացի աւելի շուտ քան Սօնայի նշանակած ժամանակը։

Վանքի պարիսպների մօտ, երկայն գերանների գլխին կապած չուանի վրայ, խաղում էր մի մանկահասակ լարախաղաց. նա իր գոյնզգոյն, խայտաճամուկ զգեստով եւ զարմանալի ճարպկութիւններով յափշտակել էր ռամկի հիացմունքը։ Ուխտաւորների բազմութիւնը, տաքացած կրօնական զգացմունքներով, շըրջապատել էին ջամբազին. նրանք օրհնում էին «Մուշի Սուլթան Սուրբ Կարապետի» հրաշագործութիւնը, որ տուել էր նրան այնքան շնորհ եւ ճարպկութիւն։

— Լաւ ժամանակ է ընտրել Սօնան, մտածում էի ես,— հիմա «Կաթնաղբիւրի» մօտ ոչ ոք չի լինի, բոլորը այստեղ են։

«Կաթնաղբիւրը» գտնւում էր նեղ ձորի մէջ, մի ահագին քարաժայռի ներքոյ, որ գոգաւորուելով, կազմել էր մի լայն քարանձաւ, որտեղից բխում էր ջուրը, եւ նոյն քարանձաւի մէջ հաւաքուելով, առաջ էր բերում մի փոքրիկ աւազան։ Այս նուիրական աւազանի մէջ լողանում էին ուխտաւորներն, աւելի բժշկութեան եւ հոգեւոր շնորհներ ստանալու յուսով։ Քարանձաւի մուտքը այնքան լայն բացուածք ունէր, մինչ կիսով չափ երեւում էր նրա ներսոյքը։

Ես մտածում էի, թէ Սօնան դեռ եկած չի լինի, որովհետեւ նշանակել էր տեսնուել ինձ հետ արեւը մտնելուց յետոյ, իսկ ես անհամբերս եկել էի մի ամբողջ ժամ առաջ։ Բայց երբ ես հեռուից նայեցայ քարանձաւի մէջ, ինձ երեւացին հանուած հագուստներ, որ դրած էին նրա մուտքի մօտ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

կազմելու համար մեծագոյն խոչընդոտը կը հանդիսանայ Պաղտատի Ուխտը, որուն անդամ է Իրաք: Յորդանան պայման կը դնէ որ Իրաք հրաժարի այդ Ուխտէն :

Ըստ երեւոյթին այս խոչընդոտը հարթուած է, քանի որ Ամմանի կառավարութեան մէկ բանբերը յայտարարեց թէ երկու երկիրներու միութիւնը պիտի յայտարարուի 24 ժամէն :

Իրաք – Յորդանան միացեալ պետութիւնը պիտի ունենայ մէկ բանակ եւ մէկ դրօշակ, բայց Հիւսէյն եւ Ֆէյսալ թագաւորները պիտի պահեն իրենց գահերը :

Միւս կողմէ Եմէնն ալ համաձայնութիւն գոյացուցած է՝ յարելու համար Սուրիա – Եգիպտոս Միացեալ Հանրապետութեան: Այս ուղղութեամբ Եմէնի ժողովուրդին կարծիքն ալ պիտի չօշափուի: Անշուշտ ցուցական բնոյթ կը կրէ այս յայտարարութիւնը, քանի որ համաձայնութիւն գոյացած է արդէն պետական ղեկավարներու միջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ բանակին ընդհանուր հրամանատարը հրահանգեց որ Սումաթրայի ապստամբ չորս գնդապետները ձերբակալուին, յայտարարեց Ճաքարթայի ձայնասփիւռը :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը հակակրօնական պայքարի վերսկսաւ, այդ ուղղութեամբ յօդուած մըն ալ գրելով՝ որ հեռասփռուեցաւ Փեշտայի ձայնասփիւռէն: Թերթը կը գրէ թէ առժամապէս ներողամտութեամբ կը նայուի պարզ հաւատացեալներուն վրայ, բայց անները պիտի ըլլան կուսակցական ղեկավարներու նըկատմամբ, որոնք ուղղակի անկրօններ պէտք է ըլլան :

ԱԹԷՆՔԻ անգլեւյունական խորհրդակցութիւնները վերջացան. պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ թէ զեկոյց պիտի չհրատարակուի: Անգլիոյ Արտաքին նախարար Լոյտ յայտարարեց թէ կարծիքի փոխանակութիւններ եղած են Կիպրոսի հարցին շուրջ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ Ազատ Համալսարանին մէջ Ֆրանսացի եւ գերմանացի դասախօսներու ժողով մը պիտի գումարուի՝ «Համալսարանը եւ քաղաքական գիտութիւնները» նիւթին շուրջ :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Կելմա շրջանին մէջ զինուորական կառք մը ապստամբներու ձեռքը ինկաւ: Եօթը զինուորականներ ըսպաննուեցան ու երկու քաղաքացիներ վիրաւորուեցան :

ԹՈՔԻՈՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Ճափոն յիսուն միլիոն տոլարի զէնք պիտի ծախէ Արաբիոյ :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Խորհրդարանը Ընկերվարականներու պահանջին վրայ առաջարկեց որ զինուորական ծառայութեան ժամանակաշրջանը՝ որ 18 ամիս է, կը կըրճատուի: Մասնագէտներէ կազմուած յանձնախումբի մը կողմէ հարցը կը քըննուի ներկայիս :

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱՅԻ Նախագահ ընտրուեցաւ զօրավար Միկել Ֆիւնթ, վեց տարուան համար :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Սոսիէթէ Սավանթ, 28 րիւ Սերփանթ, մէթրօ Օտէօն :

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Հայրենիքի գաղափարը»: Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդականները եւ համակիր երիտասարդները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Գրիգորեան Տիկին Պայծառ Տէօքմէճեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն երկու հազար ֆրանք, Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց միութեան եւ 2000 ֆր. ալ «Հայբոյժ»ի բարգաւաճման :

Ստանալ «Յառաջ»էն :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնս Պ. Յակոբ Սինանեանէ ստացած է հինգ հազար ֆր. իր զաւկին զինուորութենէ ազատման առթիւ :

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ Փետրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններուն եւ խումբերուն :

20 Փետրուար, Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, Անքուրաժըմանի սրահին մէջ,

44, RUE DE RENNES
MÉTRO ST-GERMAIN DES PRÉS ET ST-SULPICE

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ (Հայաստանի հանրապետութեան խորհրդարանի անդամ) :

Կը խօսին ընկերներ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին, ընկերուհի Ա. Քէօսէեան՝ երգ, Օր. Շ. Յովհաննէսեան եւ ընկեր Զ. Գարիպեան՝ արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է :

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՆՁՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, Քաֆէ տը Լիոն (Պուլվար տ'Ալզաս) Պ. Արզէին սրճարանին վերնայարկը :

Կը նախագահէ ընկ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը:

Մուտքը ազատ է :

Ջերմութիւնը ապահովուած է :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը, Փետրուար 16ի կիրակի կէսօրէն վերջ :

ՆՈՒԷՐ

Ս. Անթուանի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է Անդրանիկ Խաչատուրեանի պսակադրութեան առթիւ կափէն Պ. Թադէոս Թադէոսեանէ 2000 ֆրանք, ի նպաստ եկեղեցիին բարեզարդութեան :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արշալոյս Տէր Դատաւորեան եւ Տէր եւ Տիկին Մաքս Տըժան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Արտաշէս Տէր Դատաւորեանի կսկծալի մահուան քառասունքին առթիւ եւ ի յիշատակ փոքրիկն Ատրինէ Տէր Դատաւորեան, Յակոբ Աւ. քհնյ. Տէր Դատաւորեանի, Երիցուհի Մարիամ Տէր Դատաւորեանի, Տիկին Զարմուհի Սէմէրճեանի եւ Պ. Միհրան Սէմէրճեանի:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Տէր եւ Տիկ. Շ. և Հ. Ինճէեան, Տէր եւ Տիկ. Մերենկիւլեան, Տէր եւ Տիկ. Արշակ Սալավանեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Սայլանճեան, Պ. Աշոտ Մերենկիւլեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի 16 Փետրուար, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի իրենց ողբ. մօր եւ մեծ մօր՝

ՔԵՆՈՎԱԲԷ ՍԱՐԵԱՆի

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, եւ

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՄԵՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆի

մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ Տէսինահայութեան թէ այս կիրակի Բարեկենդանի տօնի առթիւ տեղւոյս Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյս մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ. Այս առթիւ կը կարդացուի նաեւ կաթողիկոսական պատուիրակէն եկած Հայրապետական կոնդակը:

Սիրով կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեան :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԿՈՄԻՏԷ

Պատուոյ նախագահ՝ ԺԱԳ ՊԱՌՏՈՒ
Ընդհ. նախագահ ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ի յիշատակ՝ Հայ Լէգէոնի Ռազմիկներուն եւ Կամաւորներու, նահատակներու եւ Ֆրանսացի վեց հազար մարտիկներու, արեւելքի առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ զօրաբաժիններուն, ինչպէս նաեւ Արեւելքի ծովային զօրաբաժինին ինկած Պատուոյ եւ Պարտականութեան Դաշտին վրայ Մուսատաղ 1915ին, եւ Կիլիկիոյ եւ Եփրատի կուիներուն 1919էն 1922 :

Կիրակի 16 Փետրուար ժամը 10ին ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ :

10 bis, Rue Thouin

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Ներկայ կ'ըլլան բազմաթիւ անձնաւորութիւններ եւ բարձրաստիճան կղերականներ: Կը քարոզէ գերապայծառ Պրեսօլ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանենօ – Քաշանի մասնաճիւղը կը տօնէ՝

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ» Օ.Ը

Կիրակի, Փետրուար 16, ԺԱՄԸ 17էն ՄԻՆՉԵՒ 23, Քաշանի քաղաքապետարանի սրահը :

Մուտքը ազատ է :

Հաղորդակց. միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն օթօպ. 187, իջնել Մէրի տը Քաշան, մէթրօ Լինեը տը Սօ իջնել Արքէօյ-Քաշան: :

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍ. ՌՈՒԲԷՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝

ՍՈՒԷԶԻ ՋՐԱՆՑՔԸ

Ա. Պատմական
Բ. Իրաւական
Գ. Միջազգային դաշնագրեր

Դասախօս՝ ԽԱՉԻԿ ՌՇՏՈՒՆԻ

Ուրբաթ, 14 Փետրուար, ժամը ճիշդ 21ին, Քաֆէ Քառէի վերնայարկը :

Միութիւնս սիրով կը հրաւիրէ ընկերները, հայ ուսանողութիւնն ու հայրենակիցները անխտիր :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Ֆ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ եւ մասնակցութեամբ դպրոցին կրթական մարմնին, ի նպաստ դպրոցին :

Փետրուար 15, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, ժամը 4, Տէսինի Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ:

Պիտի նուագէ՝ Լիոնի ռատիոկայանի ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՊՕԿՕՉի ծանօթ նուագախումբը:

Բոլորդ այդ օրը դէպի սրահ :

«ԱՆԴԱՍՏԱՆ»Ի ԳՐԱԿԱՆ երեկոյ – թէյասեղան, Վահէ Քաչայի «Լ'Ամըսոն» ՛ ի վէպի հայերէն հրատարակութեան առթիւ, Օթէլ Մոտէռնի սրահին մէջ, 21 Փետրուար, Ուրբաթ ժամը 21ին: Մէթրօ Րէփիւպլիք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

—o—

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, դպրոցին սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ է ընկերներու ներկայութիւնը :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը : Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ, ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Տարեկան պարահանդէս՝ այս շաբաթ (Փետրուար 15), Փալէ տ'Իվէրի մէջ (Կառ Շաթօֆրէօ) ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ: Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Նոր Սերունդին կողմէ: Առաջնակարգ նուագախումբ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի կը կատարուի Ս. Վարդանանց տօնը, ինչպէս տօնը Տեառն ընդառաջի: Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի անուանակոչութեան առիթով կը կատարուի հայրապետական մաղթանք, ինչպէս նաեւ Հոգեհանգիստ Հայաստ. Եկեղեցիի նահատակներու յիշատակին : Բաց սեղանով Ս. պատարագէն ետք երկսեռ երգչախումբը կ'երգէ Վարդանանց տօնին յատուկ բազմաձայն խմբերգներ եւ «Նորահրաշ պսակաւոր»ը, ղեկավարութեամբ Վ. Սարգսեանի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Ճաշարանի մը խոհանոցին մէջ աշխատող այր մը կամ կին մը: Բնակութիւնը ապահովուած է: Դիմել՝

KOPARANIAN
6. Rue de Maubeuge, Paris 9e

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԻՆՊԱՍՏ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 16 Փետրուար, ժամը 16էն 23, 18րդ թաղամասի սրահներուն մէջ

PLACE JULES-JOFFRIN

Գեղարուեստական ճոխ բաժին մասնակցութեամբ «ԱՐՄԵՆԻԱ» խումբի եւ զանազան անակնկալներ : Նուագախումբ Վարդիվանեան

ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔ 400 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 15 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8120 34EME ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3921

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՐԳԱՆՔ ՀԱՅ ԴՐՕՇԱԿԻՆ

Վարդան Մամիկոնեանի եւ Աւարայրի ճակատամարտին մէջ դիւցազնօրէն նահատակուող 1036 վկաներու յիշատակը այս տարի կը տօնուի բացառիկ շուքով մը:

Միջերկրականեան Կոմիտէն եւ Նախկին Հայ Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութիւնը այս առթիւ պիտի ոգեկոչեն մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները, պիտի պանծացնեն 1914էն մինչեւ 1922 Ֆրանսական ճակատին վրայ, Մուսա Լերան, Արարայի եւ Կիլիկիոյ մէջ ինկած Հայ մարտիկներու, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի զինուորներու խնկելի յիշատակը:

Հայկական եռագոյն դրօշակը, որ երեսուներեք տարիէ ի վեր իր պատուոյ տեղը գրաւած է Էնվալիտի զինուորական Թանգարանին մէջ՝ դաշնակից յաղթական դրօշակներու կողքին՝ բացառիկ արտօնութեամբ կիրակի առաւօտ Հայ նախկին ռազմիկներուն կողմէ հանդիսաւորապէս պիտի տարուի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին, ուր մասնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի՝ ի ներկայութեան Ֆրանսացի բարձրաստիճան զինուորականներու եւ պետական դէմքերու:

Կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն դրօշակը՝ խորհրդանշան ազատ ու անկախ Հայաստանի, որուն համար իրենց կեանքը զոհած էին մեր հազարաւոր կամաւորներն ու զինուորները՝ Ֆրանսայէն մինչեւ Պաղեստին, Կիլիկիա ու Կովկաս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ օրհնուելէ վերջ, Էնվալիտ էր տարուած Ֆրանսական ճակատի Հայ Կամաւորներու Միութեան կողմէ:

Նոյն եկեղեցիին առջեւ հայ կամաւորի մեր արձանը կը յաւերժացնէ յիշատակը մեր այն հայրենակիցներուն, որոնք զոհուեցան Ֆրանսայի արդար դատին եւ հայ ժողովուրդի ազատութեան համար:

Ցիշատակի այս սրտառուչ արարողութիւնը անգամ մը եւս առիթ կուտայ մեզի պոռալու նիւթապաշտ աշխարհի երեսին, որ բոլոր ճակատներուն վրայ առանց սակարկութեան թափուած հայկական արիւնը չունեցաւ իր վարձատրութիւնը:

Հազարաւոր հայ երիտասարդներ, աշխարհի բոլոր երկիրներէն՝ հայրենասիրական ջերմ զգացումով եւ խանդավառ եռանդով փութացած էին բոլորուիլ Ֆրանսայի նուիրական դրօշին շուրջ:

Հայկական Լեգէոնը կազմուած էր ազատագրելու համար Կիլիկիան, որ պիտի դառնար «Հայկական Օջախ» մը: Մարաշ, Ֆրնտըճագ, Հաճըն, Այնթապ, Եդեսիա, Մուսա Լեռ դիւցազնական էջեր արձանագրեցին՝ հերոս Զէյթունէն վերջ:

Այսօր չկայ «Հայկական Կիլիկիա»ն: Անիրաւուած է հայ ժողովուրդը: Ուրացուած է Հայկական Դատը: Ա՛լ չեն խօսիր «Փոքրիկ Դաշնակից»ին մասին:

«Միջերկրականեան Կոմիտէ»ն, որ կեանքի կոչուեցաւ 1939ին՝ արգիլելու համար Ալեքսանտրէթի Սանճաքին կցումը Թուրքիոյ, չյաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ:

Զօրավար Պրեմոն, ծերակուտական Կոթրրօ, գնդապետ Փիչօն եւ ընկերները «Թուրթէ չերեփ»էն զատ ուրիշ միջոցներ չունէին իրականացնելու համար իրենց ծրագիրը:

Կիլիկիայէն վերջ Սանճաքն ալ նուէր տրուեցաւ հայ ժողովուրդի դարաւոր դահիճին: Ու Մուսա Լերան մեր հերոս զաւակներն եւս դարձան տարագիր՝ Կիլիկիոյ իրենց հայրենակիցներուն պէս:

Այս օրուան ոգեկոչումը առիթ մըն է յիշեցնելու մեզի թէ կենդանի է միշտ Հայկական Դատը: Ու սրտապնդելու յուսալքուած հոգիները՝ թէ անպայման պիտի ծագի «արեւակն արդար»:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՆՈՒԶ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԴԻՄԵՑ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Արտաքին նախարար Փինօ Ազգ. Ժողովին բացատրութիւններ տուաւ Թունուզի ներկայ կացութեան մասին: Արտաքին Նախարարը մասնաւորապէս ըսաւ.— Նկատելով որ Թունուզի կացութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ Ֆրանսայի հանրային կարծիքին, կառավարութիւնը որոշեց Ազգ. Ժողովին տեղեկացնել վերջին անցուդարձերը. միաժամանակ կառավարութիւնը կը խնդրէ որ Ազգ. Ժողովի վէճ չստեղծէ այս հարցին շուրջ:

Փինոյի տուած տեղեկութիւններէն կը պարզուի, թէ Թունուզի կառավարութիւնը արգիլած է ֆրանսացի զինուորներու տեղափոխութիւնը: Հեռաձայնի գիծերը կտրուած են զանազան շրջաններու մէջ: Պիզերթի քարափը արգիլուած է ֆրանսական նաւերու:

Միւս կողմէ Թունուզի կառավարութիւնը հաղորդեց թէ որոշած է փակել Կաֆսայի, Քեֆի, Սուք էլ Արպայի, էլ Պապի եւ Կասի դեսպանատուները:

Արտաքին նախարարը յիշեցուց որ Թունուզի այս ձեւի վերաբերումը կը նշանակէ թէ չի յարգեր իր կնքած համաձայնութիւնը:

Ֆրանսական կառավարութիւնը իր կարգին Եւ. որ յուշագիր մը յանձնեց Թունուզի.— Ֆրանսական կառավարութիւնը, որ կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ ստեղծել Թունուզի հետ, հակառակ ներկայ դժուարութեանց, ամէն ճիգ ի գործ պիտի դնէ հասնելու համար այնտեղ:

Լարուած մթնոլորտը մեղմացնելու համար, Փարիզ կը պահանջէ որ նախ Թունուզի կառավարութիւնը թոյլ տայ Ֆրանսացի զինուորներուն ուտեստեղէն տանելու եւ հիւանդանոց փոխադրելու՝ հիւանդները: Ֆրանսա Թունուզի ուշադրութեան յանձնեց ներկայ կացութեան ծանրութիւնը եւ այն պատասխանատուութիւնը՝ որ կ'իյնայ Պուրկիպայի վրայ:

Յուշագիրին մէջ երկու էական կէտեր շեշտուած են.

Ա.— Ֆրանսա միշտ պատրաստ է բանակցութեանց սկսելու:

Բ.— Թունուզի կառավարութիւնը ճնշումներ ի գործ դնելու մասին պէտք չէ մտածէ, եթէ կ'ուզէ տեղ մը հասնիլ:

Փինօ կ'աւելցնէր թէ Թունուզ պայմանլիքներ պէտք չէ ընէ՝ խօսակցութեանց սկսելու համար:

Միւս կողմէ սակայն, Պուրկիպա կը պնդէր, թէ խօսակցութեանց կարելի չէ սկսիլ, այնքան ատեն որ Ֆրանսացի զինուորները չեն հեռացած իր երկրէն եւ Պիզերթը չէ միջազգայնացած:

Մինչ այս մինչ այն կացութիւնը հետզհետէ աւելի կը ծանրանայ. երէկ, Թունուզի մէջ բողոքի մեծ ցոյց մը եւ ընդհ. գործադուլ պիտի ըլլար:

Ֆրանսա պաշտօնապէս յայտնած է Պուրկիպայի, թէ ֆրանսական բանակին դէմ առնուելիք որեւէ նոր քայլ պատճառ պիտի ըլլայ անմիջական դիմադրութեան մը: Հետեւաբար, Պուրկիպա ի՛նչ որ ընէ, հետեւանքները գիտէ:

Ֆրանսական կառավարութիւնը համաձայն է նոյնիսկ՝ Միացեալ Նահանգներու բարեկամական միջամտութեան: Մինչեւ իսկ կը խօսուի Մարոքի Թագաւորին միջամտութեան մասին: Պէտք է չեշտել այն պարագան, թէ Մարոք Թունուզի ի նպաստ ամէն ցոյց արգիլած է իր հողամասին վրայ:

Օրը Օրին

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ, Կ'ԱՂԱՉԵՆՔ

Մեր սիրելի ու յարգելի աշխատակիցները թող չառնուին, եթէ տարին առնուազն մէկ օր, յիշեցնենք իրենց, Հայոց ազգին խմբագիրներուն ծանօթ խնդրանքը.

— Կ'աղաչենք, կարճ գրեցէք, ամփոփ գրեցէք եւ մի՛ ծամծմէք ձեր նիւթը... Որովհետեւ, ընթերցողը զանազանութիւն կը փնտռէ իր սիրած օրաթերթին մէջ եւ ժամանակ ու համբերութիւն չունի երկարապատում յօդուածներ կարդալու... Այս խնդրանքը ձեր ականջին օղ, եթէ ուրիշ օղ չունիք...

Այս բարեմիտ յանձնարարութեան կ'ընկերանան, ի հարկէ, ուրիշ խնդրանքներ ալ.

— Թուղթին միայն մէկ էջին վրայ գրեցէք... Մելանով գրեցէք... Ցստակ գրեցէք, մանաւանդ Ցստուկ Անունները... Տողերը իրարու մի՛ խառնէք... Թուղթին հարաւն ու հիւսիսը, արեւմուտքն ու արեւելքը քիչ մը լուսանցք — բաց տեղ — ձգեցէք, որպէսզի խմբագիրը — այդ մարտիրոսը — կարենայ իր անհրաժեշտ դատած սրբագրութիւնները կատարել... Մի՛ մոռնաք, ազգին խմբագիրներն ու գրաշարներն ալ Աստուծոյ զաւակներն են, անոնց հոգին ալ հոգի է եւ անոնց աչքն ալ՝ աչք... Մե՞ղք են...

Ուրիշ խնդրանքներ.

— Երբ հանդէս մը կը նկարագրէք, աւելորդ մանրամասնութեանց մէջ մի՛ մտնէք... Նիւ Եորք բնակող ընթերցողը բնա՛ւ պէտք չունի գիտնալու թէ Փարիզի այսինչ հանդէսը Սօսիէթէ Սաւանթի՞ սրահին մէջ տեղի ունեցած էր թէ Միւթիւալիթէի սրահին մէջ... Իսկ Փարիզ ապրող ընթերցողին ալ հոգը չէ թէ Նեպրասքայի Հայ Ընթերցասիրացին շէ՞ք հաւաքոյթին, ատենապետուհին՝ բանախօսը իր ա՞ջ կողմը նստեցուցած էր թէ ձախ կողմը... Ցետոյ, աւելորդ յոգնութիւն է թղթակցութեան մէջ յիշել թէ «հանդէսը բացուեցաւ ամերիկեան եւ հայկական ազգային քայլերգներով»:

Կան՝ գրելու վարժութիւն չունեցող բարեմիտ թղթակիցներ ու աշխատակիցներ, որոնք «երես կ'առնեն» երբ իրենց ղրկած նիւթը հրատարակուի՝ սրբագրուելէ, եւ կոկուելէ ետք: Այս անվարժներուն կը յանձնարարենք որ իրենց ձեռագրին ընդօրինակութիւնը պահեն ու բաղդատեն զայն՝ հրատարակուածին հետ: Որպէսզի, յաջորդ անգամուն չկրկնեն միեւնոյն սխալները — հանէ՛ս, հաւազոյդ, ատէնախօս, «Մեր Հարյէ՛նիք», յայտաքիր...

Ճիշդ այս պահուս, գրասեղանիս վրայ ունիմ ձեռագիր մը — թուղթին երկարութիւնը մեր թերթին երկարութիւնը, լայնքը՝ հազիւ մեր թերթին երկու սիւնակներուն լայնքը: Գրողը լեցուցեր է թուղթին երկու երեսները: Ձեռագիրը աչքէ անցընող խմբագիրը՝ իւրաքանչիւր անգոյգ թիւ կրող էջի տակ աւելցուցեր է — «Դարձո՛ւր»: Այս պատուէրը գրաշարին:

Թուղթը «դարձնելու» այդ գործողութիւնը գրաշարին ջիղերը ոտքի կը հանէ եւ ըսել կուտայ անոր.

— Աղբա՛ր, Ռուսաստա՞ն ենք, ո՞ւր ենք, թուղթի սո՞վ կայ...

Տեսած եմ ձեռագիրներ, որոնց գաղտնիքը լուծել աւելի դժուար է քան զուշակել խրուշչեւի յաջորդ քայլը:

Ցուշերու պարագային, պէտք է ըլլալ շատ «կծծի»: Ընթերցողը պէտք չունի գիտնալու թէ երբ Թադոսը դպրոց կ'երթար 1895ին, զանգակը ժամը քանի՞ն կը զարնէր թէ ինչը հինգ անցած:

Կա՛րճ: Խմբագիրներուն եւ գրաշարներուն աչքին լոյսին տէրը դուք չէք, յարգելի եւ սիրելի թղթակիցներ եւ աշխատակիցներ:

Խմբագիր թէ գրաշար ազգին խոնարհ ծառաներն են, հասկցա՛նք: Բայց, ծառէն մի՛ կախէք զանոնք: Կամ անոնց համբերութիւնը: Որովհետեւ, եթէ օր մը, երկուքը միասին գործադուլ հռչակեն, ձեր գրածները միայն դուք պիտի կարդաք, եթէ, անշուշտ, կարենաք քակել ձեր ձեռագրին թնճուկը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԵՑԱՒ

ԻՐԱՔ ՊԻՏԻ ՀԵՌԱՆԱՅ ՊԱՂՏԱՏԻ ՈՒԽՏԷՆ

Ամմանի մէջ Հիւսէյն եւ Ֆէյսալ թագաւորներու խորհրդակցութիւնները վերջացան: Խօսակցութեանց մասնակցելու համար Յորդանան գացած էր նաեւ Իրաքի գահաժառանգ իշխանը, զօրավար Թեւֆիքի ընկերակցութեամբ:

Ինչպէս գրած էինք կատարեալ համաձայնութիւն կը տիրէր երկու կողմերուն միջեւ: Որոշուած էր արդէն միացեալ թագաւորութիւն մը, որ պիտի ունենայ հասարակաց բանակ, խորհրդարան եւ տնտեսական միութիւն որ «իրականութիւն մը պիտի ըլլայ եւ ո՛չ թէ պատրանք»:

Միակ դժուարութիւնը Իրաքի պարագան էր, որ կը մասնակցէր Պաղտատի Ուխտին: Յորդանան պայման դրած էր որ Իրաք հեռանայ այդ կազմակերպութենէն:

Երէկ առաւօտ ձայնասփիւռը պաշտօնապէս հաղորդեց, թէ Միացեալ Թագաւորութիւնը յայտարարուած է:

Պաղտատի Ուխտին համաձայնագիրը տակաւին ի զօրու է մինչեւ 18 ամիս: Բնականաբար Իրաք չի կրնար հեռանալ այդ թուականէն առաջ: Ուրեմն, երկու երկիրներու դիւանագիտական սպասարկութիւնները մինչեւ այն ատեն իրարմէ անջատ պիտի ըլլան:

Երկու արքաները պիտի պահեն իրենց գահերը, Միացեալ Թագաւորութեան մայրաքաղաքը պիտի ըլլայ Պաղտատ:

Յորդանան եւ Իրաք ոչ մէկ Ուխտի պիտի անդամակցին. այս պարագան այլեւս յստակ կը դարձնէ Իրաքի հեռացումը Պաղտատի Ուխտէն:

Վերջին պահուն Փարիզի ձայնասփիւռը պաշտօնապէս հաղորդեց թէ Թունուզ բողոքագիր մը յանձնած է ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին՝ Ֆրանսացիներու կողմէ Սաքիէթի ռմբակոծման դէմ:

Կիսապաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, Ֆրանսան ալ բողոքագիր մը յանձնած է Ապահովութեան Խորհուրդին. Փարիզ կը բողոքէ որ Թունուզ իր հողամասին վրայ ապաստան կուտայ ալժերիացի ըմբոստներուն: Վերջինը այս լուրը տակաւին չէ հաստատուած:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այսօր (Փետրուար 15), վերջին օրն է վճարելու համար տուրքերու 1/3 կանխավճարը (թիէր փրովիզիոնել): Այս տուրքին ենթակայ են բոլոր անոնք որ նախորդ տարի քան հազարէն աւելի տուրք վճարած էին:

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՁԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՄԵՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

« Յուսաբեր » յաճախ խմբագրականներով եւ այլ գրութիւններով կ՚արծարծէ հին հայ ձեռագրերուն անտիպ ու մոռցուած ըլլալու հարցը :

Յաճախ գրուած է մեր ձեռագիրներուն մասին, տրուած են անոնց քանակին մասին տեղեկութիւններ : Անգամ մըն ալ տանք անոնց թիւը, աւելի մանրամասնեալ, սրբագրելով իմ իսկ նախապէս հրատարակած ցուցակս :

Նախ անմիջապէս աւելցնեմ, որ տրուած թիւերը կը պարունակեն լոկ ձեռագիր հատորներ, իսկ ձեռագիր կը համարուին նոյնիսկ 19րդ դարուն, այսինքն մինչեւ 1850ական թուականները գրուած կամ օրինակուած գրչագրերը :

Մինչեւ 1956 Երեւանի պետական ձեռագրատունը ունէր ձեռագիր 9567 :

Երուսաղէմի Սբ. Յակոբեանց վանքը՝ 3750 :

ՎենետիկՍ. Ղազարու վանքը՝ 2100 :

Վիէննայի Մխիթար. վանքը (մօտաւորապէս)՝ 1200 :

Բրիտանական կղզիներուն մէջ.—

Մանչեսթըր Ռայլընտ մատենադարանը 21, Տըպլին Պիդըի մատենադարանը 45, Վիքտորիա եւ Ալպերդ (Լոնտոն) 2, Օքսֆորտ 124, Բրիտանական Թանգարան (Լոնտոն) 160, զանազաններու քով 20, գումար՝ 372 :

Միացեալ Նահանգներ.—

Պոսթընի մատենադարան մէկ, Հարուըրտ համալսարան մէկ, Լայպրըրի օֆ Քոնկրէս (Ուոշինկթըն) մէկ, Բրինսթըն համալսարան 19, Ֆրիըթ արթ կալըրի 7, Ուալթըրս արթ կալըրի տասը, Նիւ Եորքի 42րդ փողոցի մատենադարան չորս, Գէորգեան հաւաքածոյ (Նիւ Եորք) 50, Հազարդեան հաւաքածոյ (Նիւ Եորք) 55, Մորկընի մատենադարան հինգ, Ֆիլաթելֆիոյ մատենադարան 9, Հարֆըրտի Սեմինարիան 21, Նիւ Եորքի Սեմինարիան մէկ, Քոլոմպիա համալսարան (Նիւ Եորք) երեք, Շիքակոյի համալսարան 8, Ան Արպըր, Միչիկան երեք, զանազան հաստատութիւններ տասը, զանազան հայ եւ օտար անձեւ 50, Քիւրտեան հաւաքածոյ, Ուչիդա 282, գումար 540 :

Վատիկանի (Հռոմ) չորս հաստատութեանց մէջ127, Իտալիոյ զանազան հաստատութեանց եւ անձերու մօտ 30 :

Ֆրանսա.—

Փարիզի ազգ. մատենադարան 323, Նուպարեան մատենադարան 100, զանազան անձեր եւ հաստատութիւններ 100, գումար 523 :

Եւրոպական ուրիշ երկիրներու հաստատութիւններ եւ զանազան անձեր (Գերմանիան միասին) 500, Պարսկաստան (Նոր Ջուղան միասին) 50, Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա, Իրաք եւ Թուրքիա 1250, գումար 1800, ընդհ. գումար՝ 20.009 :

Մենք կրնանք այս գումարէն դուրս հանել706ը, իբր հատուկտոր, 1800ական թիւերէն ետք գրուած : Բնական է, կարելի է եւ պէտք է աւելի որոշ հաշիւ մը ունենալ ձեռագիրներու մասին, օրինակ՝ Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ գտնուածները : Նոյնը՝ նաեւ Ֆրանսայի համար :

Սուրիոյ ձեռագիրները գլխաւորաբար Հալէպի Սբ. Քառասնից Մանկանց վանքին ձեռագիրներն են : Իսկ Լիբանանի մէջ Զմմառի վանքին ձեռագիրներէն որոշ թիւ մը պակսած է. կարծեմ վաճառուած է հոս ու հոն :

Որոշ մանրամասնութեամբ հոս կրցանք տալ նախ Երեւանի ձեռագրաց գումարը, որ այժմ կը հասնի 9567ի : Անոնց վրայ պէտք է աւելցնել մօտ հարիւր ձեռագիրներ, ներգաղթի ժամանակ Հայաստան տարուած եւ Էջմիածնի նուիրուած (գըլխաւորաբար Պարսկաստանէն) : Դարձեալ, Մոսկուա, Լենինկրատ, Բագու եւ Թիֆլիս, օտար հիմնարկութեանց եւ հաւանաբար անհատներու մօտ կան 250 հայերէն ձեռագիրներ : Ասոնք եւս աւելցնելով մեր թուած քսան հազարի վրայ կ՚ունենանք 20.350 ձեռագիրներ :

Շատ հաւանաբար ձեռագիրներ պիտի պակսին Մերձաւոր Արեւելքի մէջ կամ, օրինակ, Պուլկարիոյ մէջ : Ռուսճուկի, Ֆիլիպէի, Սոֆիայի եւ այլ վայրերու ձեռագիրները կրնան Էջմիածնի կամ Երեւանի պետական մատենադարանին նուիրուիլ : Այսպէս՝ հոն պիտի աւելնայ թիւը, սակայն եւրոպական երկիրներու ձեռագիրներուն թիւը պիտի նուազի, կամ պիտի նուազի Սուրիոյ, Եգիպտոսի, Պարսկաստանի ձեռագրաց գումարը :

Գալով Թուրքիոյ ձեռագիրներուն, չատ ,ան փճացուած կը նկատուէր, սակայն թերեւս կարելի է հրապարակ հանուին այս կամ այն կերպով : Գաւառներէն յաճախ ձեռագիր կը բերուի Պոլիս, որոնք կը պատկանէին հին վանքերու եւ եկեղեցիներու. ոմանք նախապէս ծանօթ էին բանասէրներուն : Առ հասարակ մենք զանոնք կորսուածներու չարքին նշանակած էինք : Այս կորուսեալ նկատուած ձեռագիրներն են, որ երբեմն հրապարակ կուգան Պէյրութ, Եգիպտոս, նոյնիսկ Փարիզ, Լոնտոն եւ մինչեւ Նիւ Եորք, վաճառման համար :

Կան նախկին հաւաքածոներ, որոնց ինչ ըլլալուն մասին տեղեկութիւններ կը պակսին :

Կան ուրիշ հաւաքածոներ ալ, որոնք այժմ մաս կը կազմեն աւելի մեծ հաւաքածոներու : Օրինակ՝ Լազարեան Ճեմարանի, Թիֆլիսի, Սեւանի հաւաքածոները, որոնք այժմ Երեւանի պետական մատենադարանին մաս կը կազմեն :

Ս. Թադէոսի, Կտուցի, Անկիւրիոյ, Սեբաստիոյ Ս. Նշան վանքի եւ նման ուրիշ հաւաքածոներ մասամբ փրկուած եւ մասամբ ալ ցրուած են հոս ու հոն : Անոնցմէ մեծ ու փոքր նմոյշներ կարելի է այժմ գտնել Երեւանի պետական ձեռագրատան մէջ կամ Երուսաղէմի հաւաքածոյին մէջ : Անհետ կորսուած հաւաքածոներուն մէջ գլխաւորը Արմաշի հաւաքածոն է : Անկիւրիոյ Կարմիր վանքի հաւաքածոն կ՚ըսեն թէ կը գտնուի օտար ձեռքերու մէջ :

Նիկոսիոյ (Կիպրոս) վանքին ձեռագիրները աւելի ՚յարմար վայր մը փոխադրուած են՝ Անթիլիաս եւ հոն գտնուած 50ի մօտ ձեռագիրներուն միացուած : Պէտք է յուսալ, որ օր մըն ալ Հալէպի Սբ. Քառասնից Մանկանց ձեռագիրները իրենց խեղճուկրակ խորշերէն հանուելով յարմար եւ կեդրոնական մատենադարան մը կը փոխադրուին :

Ներկայիս այս է վիճակը մեր ձեռագրական հարստութեան :

Մեր հաւաքածոներուն մէջ ամէնէն օգտակարը եւ բանասէրներուն տրամադրըրուածը անտարակոյս Ս. Ղազարի աննման հաւաքածոն է : Մխիթարեան Հայրերը ազնուաբար կը տրամադրեն իրենց ձեռագիրները, մանաւանդ ՚իրենք իսկ միշտ իրենց հաւաքածոներէն հրատարակութիւններ կ՚ընեն :

Երուսաղէմի Սբ. Յակոբեանց հաւաքածոն, որ իր կարեւորութեամբ կը մրցի Սբ. Ղազարի հետ, դժբախտաբար անմատչելի կը մնայ ներկայ քաղաքական պայմաններուն պատճառով : Թէեւ տարակոյս չունիմ, որ ինչպէս առաջ, այժմ ալ միաբանութիւնը պիտի չզլանայ ձեռագիրներ տրամադրել ուսումնասիրողներուն : Միաբանութեան կը պակսին հարկ եղած ուժերը՝ ձեռագրական ուսումնասիրութեանց համար :

Բնական է, միայն ձեռագիրներ ունենալ եւ հաւաքել չի բաւեր, պէտք է յարմար միջոցներ ունենալ զանոնք ապահով եւ լաւ վիճակի մէջ պահելու համար : Ձեռագիր հաւաքող կամ ունեցող անհատ կամ հաստատութիւն պէտք է լաւ ըմբռնէ, թէ իրենք լոկ պահապանն են ձեռագրին, անոր ԲՈՒՆ տէրն է հայ մշակոյթը : Զանազան երկիրներու օրէնքները կը պատժեն ազգային յուշարձաններ եղծանողները, բայց որեւէ պատիժ չեն սահմանած ձեռագիրներ յօշոտողներուն, փճացնողներուն, հաշմողներուն դէմ : Սակայն կայ անտարակոյս բարոյական պատիժ մը բոլոր անոնց համար, որոնք այս թանկագին նշխարները չհաղիտութեան համար կամ այլ պատճառներով կը կողոպտեն, թերթ թերթ բաժնելով կը ցրուեն, յիշատակարաններ ու թուականներ կը ջնջեն խարդախել, կազմահան կ՚ընեն, մանրանկարները վերատին կը գունաւորեն եւ փոխել ջնալով կ՚եղծեն : Ասոնք անտարակոյս ամենացած արարածներ, վանտալներ, չորնալիք ձեռքեր են :

Պատասխանատուութիւնը միայն անհատներու համար չէ, այլ նաեւ մատենադարաններու կամ մատենադարանային վարչութեանց ալ : Անտարակոյս, անոնցն է պատասխանատուութիւնը ցեցէ, փոշիէ, կեղտէ, փտութենէ ազատ պահելու իրենց աւանդ յանձնուած այս թանկագին նշխարները : Յարմար դարակներ, յարմար, չոր, մուկէ եւ ցեցէ զերծ դարաններ պէտք են ձեռագիրներուն համար : Դժբախտաբար, մեր հաստատութիւններէն քիչեր նոյնիսկ նախնական պայմաններ կը լրացնեն այս ուղղութեամբ :

Այս մասին, սակայն, ուրիշ առիթով :

Յ. ՔԻՐՏԵԱՆ

ՉԱՐԼԶ ՄՈՐԿԱՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

●

Հեռագիր մը կը տեղեկացնէր թէ Փետրուար 6ին Լոնտոնի մէջ անակնկալ կերպով մեռած է անգլիացի աշխարհածանօթ գրող Չարլզ Մորկան. 64 տարեկան էր : Հաւանաբար տակաւին առիթն ունենանք գրելու իր մասին, բայց առաջին առթիւ մեր միտքը կուգայ 1948ի ամառը Ժընեւի մէջ կատարած իր մէկ դասախօսութիւնը, որուն մէջ հարց կուտար թէ մեր օրերու արուեստագէտը անկա՞խ պէտք է ըլլայ բարոյապէս, թէ՝ պետութեան կամ գաղափարաբանութեան մը կողմէ զօրակոչի պէտք է ենթարկուի : Ստորեւ՝ իր դասախօսութեան հիմնական մասերը :

Մեր օրերու աշխարհը անիմաստութիւններու կծիկ մըն է. բռնապետութիւնները կը խօսին յանուն ժողովրդապետութեան, եւ յեղափոխականները ընդհանուր զօրակոչ կը պահանջեն բոլոր մարդերուն մէջ : Եթէ, ատենօք, Շէլլի եւ Պայրըն ժընեւ եկան աջակողմեան հալածանքներէ ազատելու համար, այսօր, ես, դարձեալ ժընեւ եկած եմ ձախակողմեան հոսանքին դէմ պաշտպանելու համար ազատութիւնը :

Սակայն այս անիմաստութիւնը ողբերգական է. մտաւորականներ, որ ատենօք ազատութեան պաշտպաններն էին, այսօր բանտարկեալները դարձած են այն գաղափարին, թէ յառաջդիմութիւնն ու վեհանձնութիւնը ձախակողմեան մարդոց մենաշնորհն են : Մեծ է թիւը նաեւ անկեղծ անձերու, որոնք այս թիւրիմացութեան զոհերն են :

Արուեստագէտներու զօրակոչ գաղափարին շուրջ կ՚ուզեմ ճշգում մը ընել : Եթէ զօրակոչ ըսելով կը հասկնանք արուեստագէտի ենթակայութիւնը այս աշխարհի ուժերէն բարձր ուժի մը՝ վիճաբանութիւնը աւելորդ կը դառնայ : Բայց եթէ այս գաղափարը կը բացատրուի ան-

ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱՀԸ

——Ս——

Փարիզի եւ Նիւ Եորքի մէջ հրատարակուած ռուս ընկերվարական թերթը, «Ընկերվարական Թղթատար», 1956ի իր 7–8 թիւին մէջ կը հրատարակէ Մոսկուայէն նոր վերադարձած ֆրանսական ընկերվարական պատուիրակութեան ծանօթ անդամներէն մէկուն եւ թերթին խմբագիրներէն մէկուն միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը.

« Իմ կարծիքով ,— յայտարարած է ֆրանսացի ընկերվարական ղեկավարը ,— Ստալինի յաջորդները զինքը սպաննել տըւած են : Ոչ թէ գաղափարական պատճառներով, այլ պարզապէս իրենց մորթը ազատելու համար, որովհետեւ Ստալին կ՚ուզէր մաքրագործել իր գործակիցներուն մեծամասնութիւնը » :

Խորհրդային աշխարհածանօթ դրագէտ Իլիա Էհրէնպուրկի մէկ նամակը, ուղղուած՝ Ժան Փօլ Սարթրի, չուտով եկաւ հաստատելու տիրող այս կարծիքը : Էհրէնպուրկ նոյնիսկ կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտար Ստալինի մահուան պարագաներուն մասին :

... « Ռուսական Համայնավար կուսակցութեան 19րդ համագումարէն (1952 հոկտեմբեր) քիչ ատեն վերջ, պարզ դարձաւ բոլորին համար, որ Ստալին մտային հիւանդութենէ կը տառապէր. իր շուրջը միայն իր կեանքին դէմ դաւող անձեր կը տեսնէր : Խօսակցութիւններուն մէջ կը պնդէր, որ իր ամէնէն հին գործակիցները, ինչպէս՝ Մոլոտով, Միկոյեան, Վորոշիլով եւ Քականովիչ կ՚ուզէին զինքը սպաննել :

« Երբ 1952ի Դեկտեմբերին «բժիշկներու դաւադրութիւնը» երեւան ելաւ, բոլորս ալ հասկցանք որ Ստալինի հիւանդութիւնը մեծ վտանգ էր մեր երկրին համար : Իր դէմ նիւթուած դաւադրութեան գաղափարէն զատ, Ստալին իր ամբողջ իմացականութիւնը պահած ըլլալով, մըտադրած էր 19րդ Համագումարէն ծնունդ առած Կեդրոնական Կոմիտէն գրեթէ ամբողջութեամբ մաքրագործել » :

Սկսելու համար, Ստալին որոշած էր չահագործել հակահրէական զգացումները : Հրեայ բժիշկներուն դէմ կատարուած ամբաստանութիւնները որպէս պատրուակ պիտի ծառայէին Գերագոյն Խորհուրդի կարգ մը անդամները, ի միջի այլոց նաեւ Լազար Քականովիչը, ձերբակալել տալու եւ անոնցմէ «ինքնաբուխ խոստովանութիւններ» խլելու համար : Ապա պիտի ձերբակալուէին տարիներու գործակցութեան հետեւանքով Քականովիչի եւ միւս ամբաստանեալներուն հետ կապ ունեցող անձերը :

Այս ամբողջ խնդրին մէջ Ալեքսանտր Պոսկրեպիչեւ, Ստալինի անձնական քարտուղարութեան պետը, չատ վատ դեր խաղաց. չգոհանալով իր հիւանդ պետին տուած հրահանգներով, անոնց վրայ կ՚աւելցնէր նաեւ իր հրահանգները եւ զանոնք կը փոխանցէր Գաղտնի Ոստիկանութեան Պետական Ապահովութեան փոխնախարար Ռիւմինի :

Այդ ժամանակ է որ Գերագոյն Խորհուրդի անդամները որոշեցին գործի անցնիլ :

Գաղտնի ժողով մը գումարելով, Կուսակցութեան եւ կառավարութեան մէջ կարեւոր պաշտօններու վրայ գտնուող բոլոր ընկերներուն յայտնեցին իրենց սպասող վտանգը, եւ պահանջեցին որ Կրեմլինի մէջ Գերագոյն Խորհուրդի բացառիկ նիստ մը հրաւիրուի անմիջապէս :

Ստալին նիստին եկաւ առանց Պոսկրեպիչեւի : Այս վերջինը Կրեմլին մտած ժամանակ ձերբակալուած էր մառեչալ Ժուկովի հրամանին տակ գտնուող պահակախումբին կողմէ :

Ժողովը սկսելուն պէս Քականովիչ Ստալինէն պահանջեց անմիջապէս ձերբակալել տալ Ռիւմինը եւ վերջ տալ բժիշկներու դատավարութեան :

Ստալին կտրուկ կերպով մերժեց Քականովիչի հասցէին լուտանքներ թափելով եւ զինքը տեղւոյն վրայ ձերբակալել տալու սպառնալիքով :

Այդ ժամանակ, Քականովիչ, դունաթափ եւ յուզումէն դողահար, գրպանէն հանեց կուսակցական իր անդամատետրը եւ բզիկ – բզիկ ըրաւ զայն՝ Ստալինի երեսին պոռալով .

— Լենինի կուսակցութիւնը անպատուութեան մէջ թաթխեցիր, ոճրագո՛րծ :

Ստալին, ինքնիրմէ ելած, հեռաձայնի գործիքը ձեռք առաւ : Միկոյեան եւ Մոլոտով միջամտեցին այդ պահուն. Մոլոտով ըսաւ՝

— Աւելորդ տեղը մի յոգնիր. հեռաձայնի թելերը կտրուած են :

Միկոյեան աւելցուց.

— Ժուկով լուր ունի մեր այս ժողովէն. Պոսկրեպիչեւ ձերբակալուած է : Եթէ մինչեւ քառորդ ժամ այստեղէն դուրս չելլենք, պահակազօրքը Կրեմլինը պիտի գրաւէ ...

Քանի մը վայրկեան վերջ Գերագոյն Խորհուրդի անդամները Կրեմլինէն դուրս եկան, Ստալինը ինքնակորոյս յուզման վիճակի մէջ ձգելով ժողովասրահին մէջ : Վեր վար կը քալէր, կը հայհոյէր, պոռալով պատուհաններուն ապակիները կը կոտրէր :

(5 Մնացեալը յաջորդով)

ցաւոր ուժի մը կամ շահերու ենթակայութեամբ, ապա ուրեմն թշնամի եմ այդ գաղափարին :

Յամենայն դէպս, յայտնի թէ թաքուն, ազատութեան եւ մասնաւորաբար գրողի ազատութեան դէմ մղուած պայքարը կը շարունակուի ամէն կողմ : Բայց եւ այնպէս, այս ազատութեան թշնամիներուն միջեւ զանազանութիւն մը պէտք է ընել. նախ կան անոնք, որոնք կը վախնան արուեստի հոգեկան ու զգացական ուժէն . ապա կան անոնք, զոր կարելի է, հակառակ ամէն բանի, դեռ եւս նկատել բարիկամեցողութեան տէր մարդիկ :

Պահ մը քննենք այս վերջիններու տեսակէտը . ասոնցմէ ոմանց համար արուեստագէտին ազատութիւնը հոմանիշ է անհատականութեան ծայրայեղ մէկ ձեւին, որ խոտոր կը համեմատի համայնականութեան ընդհանուր շարժման հետ : Ուրիշներու կարծիքով, արուեստը պէտք է նպատակի մը ծառայէ, դաստիարակէ : Համայնականութեան կողմնակիցները, ուրեմն, կը դատեն թէ արուեստը պէտք է օժանդակէ կուսակցութեան, որ, իրենց կարծիքով, ճշմարտութեան ալփան ու օմէկան է : Արուեստի ու արուեստագէտի գործին մէջ օգտակարութիւն մը պահանջողները կը դատեն թէ արուեստագէտը կրնայ ընտրել իր կուսակցութիւնը : Ահա իրենց տարբերութիւնը : Սակայն երկու խումբերն ալ համոզուած են թէ արդի աշխարհին մէջ արուեստագէտին ազատութիւնը ժամանակավրէպ գաղափար մըն է :

×

Անոնք, որոնք կը կարծեն թէ արուեստը պէտք է Պետութեան ծառայութեան մէջ մտնէ, երկու սխալ գաղափարներու վրայ հիմնած են իրենց դիրքը.

Ա) Թէ մարդ էակը տրամաբանական ամբողջութիւն մըն է, որ իր լրումին կը հասնի որպէս քաղաքացի :

Բ) ԹէՊետութիւնը միստիկական կեանքի աղբիւր մըն է :

Իրականութեան մէջ, արուեստագէտը Պետութեան պէտք է տայ այն ինչ որ կը պատկանի Պետութեան. ու իր արուեստին տայ այն ինչ որ կը պատկանի իր արուեստին : Միւս կողմէ, Պետութիւնը ամբողջականութիւն մը չէ, այլ՝ կազմակերպութիւն մը. հետեւաբար, անոր հանդէպ արուեստագէտին ունեցած պարտականութիւնները միստիկ կամ կրօնական նկարագիր չունին : Ինչպէս Մոնթեսքիէօ կ'ըսէր, իւրաքանչիւր մարդու մէջ պահուած է ներքին ուղեցոյց մը, որուն ենթակայ է գրելու արուեստը եւ որ զերծ է Պետութեան ազդեցութենէն կամ իշխանութենէն :

×

Ատիկա չի նշանակեր, թէ գրողը բոլորովին անկախ է Պետութեան հսկողութենէն. որովհետեւ եթէ գրելու ակտը կախում ունի մարդու ներքին ուղեցոյցէն, այդ գրածը հրատարակելը հանրայինակտ մըն է, եւ, որպէս այդպիսին, որոշ սահմանափակումներ կը պարտադրէ : Այս անխուսափելի սահմանափակումները ընդունելէ վերջ այժմ քննենք այն սկզբունքները, որուն պէտք է հետեւի Պետութիւնը իր իրաւունքներուն գործադրութեան մէջ.

Ա) Ոչ մէկ սահմանափակում կրնայ պարտադրել բարոյական ու կրօնական պատրուակներով :

Բ) Ոչ մէկ սահմանափակում նաեւ պարզ այն պատճառով որ տրուած գրութիւն մը ուղղուած է Պետութեան դէմ :

Գ) Արուեստի գործի մը վրայ դրուած պետական ամէն պարտադրանք — նոյնիսկ ներքին կամ արտաքին տագնապի ժամանակ — վնասակար է :

Իմ ամբողջ թէզս հիմնուած է այս երորդ սկզբունքին վրայ, զոր կարելի է պատկերաւորել հետեւեալ ձեւով. օրէնքը գրողին կրնայ ըսել՝ պէտք չէ ընես (ժխտական գրաքննութիւն), բայց երբեք չի կրնար ըսել՝ պէտք է ընես (դրական գրաքննութիւն) :

Այս դրական գրաքննութիւնը զզուելի է : Այժմ կը գործադրուի Ռուսիոյ մէջ, ուր, ինչպէս ատենօք Նացիական Գերմանիոյ մէջ, գրողներէն կը պահանջեն գրել վարչաձեւին ի նպաստ : Գրական գրաքննութիւնը կրնայ զանազան դիմակներու տակ պահուիլ, օրինակի համար երբ արուեստագէտը կը քննադատեն ըսելով թէ «իրականութենէն խոյս կուտայ» : Ցետին նպատակը միշտ նոյնն է սակայն — արուեստագէտը ենթարկել տրուած գաղափարաբանութեան մը :

Այս դրական գրաքննութիւնը արեւմտեան աշխարհին սպառնացող ամէնէն լուրջ վտանգն է այսօր. ամէն գնով պէտք է ձերբազատուիլ անկէ :

×

Հակառակորդներուս տեսակէտը պարզելէ վերջ, այժմ կ'ուզեմ պարզել իմ տեսակէտս :

Ամէնէն առաջ կ'ուզեմ պնդել որ արուեստագէտը պէտք է բացարձակ ազատութիւն ունենայ իր նիւթին ընտրութեանը մէջ — նիւթը քաղաքական ըլլայ թէ ոչ : Աւելին. գրական քննադատութիւնը ուղղուած պէտք է ըլլայ ո՛չ նիւթին, ո՛չ ալ ոճին շուրջ, այլ՝ նիւթին ու ոճին միջեւ գոյութիւն ունեցող ներդաշնակութեան շուրջ, գրութեան ձեւին ու գրողին ունեցած տեսիլքին շուրջ :

Բոլոր անոնց, որոնք կ'առարկեն թէ մեր դարաշրջանը քաղաքական ու ընկերային պայմաններու գերազդեցութեան տակ ըլլալով, արուեստագէտն ալ, միւս բոլորին նման, պէտք է ենթարկուի անոնց, հետեւեալ պատասխանը կուտամ, չփոթութեան մէջ են. իրարու հետ կը շփոթեն արուեստն ու լրագրութիւնը. տեսիլքն ու համոզկերութիւնը : Արուեստագէտին կոչումը մարդիկը գործի ու գործունէութեան լծել չէ, այլ՝ ցոյց տալ թէ Աստուած մեզմէ իւրաքանչիւրիս մէջ է. օգնել է, որ մեր էութիւնը ձերբազատենք կեանքի արտաքին երեւոյթներէն. սորվեցնել է, որ աշխարհը դիտենք ու ըմբռնենք թէ մարդիկ միայնակ կ'ապրին աշխարհի երեսին՝ ինչքան ալ շրջապատուած ըլլան ուրիշ մարդոցմով :

Այս բոլորը չեն կրնար համաձայնութեան եզր գտնել համայնական վարչաձեւի մը պահանջներուն հետ : Ամէն գնով արդելք պէտք է ըլլալ, որ այդ պահանջները բռնի ուժով տիրապետեն աշխարհին : Այդ պարագային է միայն, որ Եւրոպան նոր վերածնունդի մը յոյսը կրնայ ունենալ : Արուեստագէտին անկախութիւնը այս վերածնունդին հիմնաքարն իսկ է :

Գրողը, ուրեմն, պէտք է սորվի իր հանդարտութիւնը պահել նոյնիսկ եթէ իր ամբողջ շրջապատը խելակորոյս վիճակի մէջ է. պէտք չէ հետեւի մասսային : Ժողովուրդ, կուսակցութիւն, դասակարգներ, ասոնք բոլորն ալ անիրական բաներ են, որովհետեւ էութիւն չունին : Այն ինչ որ իրապէս գոյութիւն ունի՝ մարմիններուն մէջ գտնուած հոգիներն են, ու արուեստագէտը այդ հոգիներուն է որ պէտք է իր խօսքը ուղղէ : Արուեստագէտը չի կրնար զօրակոչի ենթարկուիլ՝ առանց ինքզինքը ժխտելու, որովհետեւ եթէ իսկապէս արուեստագէտ է, արդէն իսկ կը ծառայէ մեր աշխարհէն չեղող ուրիշ հրամանատարի մը :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՎԱԼԱՆՍ .— Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին մէջ, հաւատացեալներու բազմութեան մը ներկայութեան տեղի ունեցաւ Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին հոգեհանգիստը, նախաձեռնութեամբ տեղական կոմիտէին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին : Ընկերներ եկած էին նաեւ մօտակայ քաղաքներէն : Արարողութիւնը կատարեց Պապիկեան քահանան, վեր առնելով մեծ ընկերոջ արժանիքները : Երգչախումբը կը ղեկավարէր տիկին Անտոնեան : Հասարակութեան մէջ նկատելի էր Նոր Սերունդի երկսեռ խումբը՝ «Շ. Միսաքեան» :

×

« ՊԱՐԿ ՄԸ ԱԾՈՒԽ »

Կարօտեալներուն համար՝ «պարկ մը ածուխ»ի գործը շարունակելով, ուղարկեալ Լիէնարի այրին այս տարի ալ Վալանսի կարօտ Հայերու բնակարաններուն մէջ ջերմութիւն եւ ժպիտ բերաւ : Անցեալ տարուան 26 ընտանիքներու փոխարէն, այս տարի 2էն 400 քիլօ ածուխ եւ 48 տոմսեր՝ իւրաքանչիւրը յիսուն քիլոյի համար բաժնուեցան 34 ընտանիքներու :

Օ. Մ.

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՆ

ՊՐԻՒՍԷԼ, (Յառաջ). — Անկասկած, Փետրուար 9ի կիրակին, անմոռանալի օր մը պիտի մնայ հայ գրականութեան պատմութեան մէջ, սերտօրէն կապուած մնալով հանճարեղ Վարուժանի անունին : Այդ օրը, Կանտի համալսարանին մէջ քով քովի էր եկած հայ մտաւորականութեան ներկայացուցիչներուն հետ, Պելժիոյ եւ Ֆրանսայի պետական եւ իմացական աշխարհի աւագանին :

Երեկոյեան, Կանտէն վերադարձին, պելժահայ գրասէր հասարակութեամբ եւ ֆրանսահայ բազմաթիւ ուխտաւորներով լեցուած էր Պրիւսէլի համալսարանական ստանին մեծ սրահը : Եկած էին Եւրոպայի բոլոր անկիւններէն Վարուժանի յիշատակին ընդմէջէն եղբայրանալու եւ անգամ մը եւս ամրապնդուելու ազգային ուխտով : Ներկայ էին անմահ բանաստեղծին կինը, եղբայրը՝ իրենց ընտանեկան պարագաներով, եւ աշակերտները : Հոն էին մեր անկեղծ բարեկամներէն փրոֆ. Ֆէյտի եւ տիկինը, ֆրանսական Քաիէ տիւ Սիւտ մեծ պարբերաթերթի հիմնադիր եւ տնօրէն Պ. Ժան Պալար, Նարեկացիի եւ Վարուժանի տաղանդաւոր թարգմանիչ Լիւք Անտրէ Մարսէլ : Ուխտի եւ հաղորդութեան էին եկած Փարիզի Մխիթարեան հայրերու Մուրատեան վարժարանի աշակերտները, առաջնորդութեամբ իրենց տեսուչ – վարդապետին եւ Հայր Ա. Թալաթինեանի : Ներկայ էր փարիզահայ մամուլը : Հոն էին նաեւ Եւրոպայի Հայ Երիտասարդական, Մշակութային եւ Ուսանողական Միութեանց պատգամաւորները, Օր. Գարագաշեան, Ռէնսիի Դպրոցասիրաց վարժարանի տեսչուհին :

Նախ քան հանդէսի բացումը, Պելժիոյ Հայ Ուս. Միութեան նախագահ Յ. Իսկէնտէրեան կարդաց Զարեհ Ա. կաթողիկոսի խրախուսիչ կոնդակը, որ ներկաներուն կողմէ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս : Ապա, Օր. Սոնա Պէյլէրեան (դաշնակ) եւ ուսանող Պ. Ալահայտոյեան յաջողութեամբ նուագեցին Վարուժանի յիշատակին նուիրուած կտոր մը, որ յօրինուած էր Պ. Հայկ Քալանթարեանցի կողմէ :

Առաջին անգամ բեմ հրաւիրուեցաւ «Յառաջ» օրաթերթի խմբագիր Պ. Հրանտ Սամուէլ, որ դրուատալից խօսքերով վեր առաւ ուսանողներու գլուխ բերած գործը, որ լաւագոյն եղանակն է, ըսաւ, մեր ժողովուրդն ու իր պատմութիւնը ծանօթացնելու օտարներուն :

Նկատի առնելով մէկ կողմէն ժամանակի սղութիւնը և միւս կողմէն յայտագրին ծանրաբեռնութիւնը, նախագահը խնդրեց բանախօսներէն որ կարճ խօսին, մանաւանդ որ ֆրանսահայ ուխտաւորներու մէկ մասը ստիպուած էր վերադառնալ գիշերուան գնացքով :

Ապա, բեմ բարձրացաւ Տիկին Աբիկեան, որ գնահատանքի խօսքերով քաջալերեց հայ ուսանողներն ու երիտասարդները, — վաղուան պարծանքը Հայութեան : Յուզումնալից բառերով կենդանի դարձուց Վարուժանի ազնուական դէմքը եւ ապա, նկարագրեց անոր ձերբակալման եւ աքսորի պարագաները :

Բեմ հրաւիրուեցաւ Կ. Փօլատեան, որ այնքան աշխատած էր այս գործին ու մեծապէս սատարած անոր յաջողութեան :

«Պիտի ուզէի խօսիլ կեանքիս ամէնէն գեղեցիկ ճառը, բացագանչեց Կ. Փօլատեան, որովհետեւ Վարուժանը կը սիրեմ, կը պաշտեմ ի տղայ տիոց : Մօրս ծունկերուն վրայ սկսած եմ սիրել զայն, ու հարազատ է անոր հոգին, մօրս կաթին պէս : Ես սակայն նաեւ տեխնիքի մարդ եմ, կ'ուզեմ որ խօսին բոլորը : Թոյլ տուէք միայն ըսել. կեանքիս ամէնէն երջանիկ օրն է այսօր, որովհետեւ ամէնէն սիրած բանաստեղծս կը փառաւորուի ամէնէն չքեղ ձեւով : Շնորհակալութիւն է. Խմիրզեան, շատ ապրիք պելժահայ ուսանողներ, ձեռքերնիդ դալար, ազնիւ հայորդիներ » :

Բանաստեղծ Բիւզանդ Թօփալեան կարդաց գեղեցիկ ուղերձ մը, հայ ոգիի եւ մշակոյթի յաւերժականութիւնը փառաբանելով. «Մեր ժողովուրդին արժանաւորութեան ու մշակութային արժէքին անժխտելի ներկայութեան տօնն է որ այսօր ի մի հաւաքած է մեզ այստեղ՝ լոյսի այս կեդրոնին մէջ :

Քաղաքակրթական այդ դարաւոր ոստանի չքեղ կառոյցին՝ Հայը՝ իր հանճարեղ մէկ զաւկին ճառագայթումով, կը բերէ իր հոգեկան հարստութեան ընծան, իր անկորնչելի իտէալին բերքը, մարդկային ազնուագոյն բաժինը, իր համայնական սէրը,— բանաստեղծութիւնը » :

Փրոֆ. Ֆէյտի, խօսք առնելով շահեկան բացատրութիւններ տուաւ Վարուժանի ոճի եւ լեզուի ինքնուրոյնութեան մասին . շեշտեց մասնաւոր կերպով եւրոպական լեզուները եւ ոճական դարձուածքները իւրացնելու եւ հայացնելու անոր ձիրքը :

Մէջ ընդ մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական խնամեալ յայտագիր մը : Օր. Ս. Պէյլէրեան եւ Պ. Ալահայտոյեան նուագեցին Գուրգէն Ալէմշահէն եւ Ա. Խաչատուրեանէն կտորներ, Օր. Ժ. Աւետիսեան մեծ յուզումով արտասանեց Վարուժանի «Մայր, օրհնէ», «Առկայծ ճրագ» եւ «Ողորմութիւն» բանաստեղծութիւնները, Մուրատեան վարժարանի խումբ մը աշակերտներ նոյնպէս արտասանեցին բանաստեղծէն քերթուածներ : Ծանօթ երգչուհի Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան տաղանդով երգեց «Շարմաղ աղջիկը » եւ այլ գեղջկական երգեր :

Նախագահ Յ. Իսկէնտէրեան կարդաց արտասահմանի հայկական հաստատութիւններէն եկած շնորհաւորական նամակները.— Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութեան կողմէ գրած էր Հ. Ե. Փէչիկեան, «Նայիրի» գրական շաբաթաթերթի կողմէ՝ Ա. Ծառուկեան, Լիոնի Մշակութային Միութեան երիտասարդ պատգամաւորը, Պ. Դաւիթեան կարդաց վարչութեան ողջոյնի գիրը :

Հանդէսի երկրորդ բաժնին մէջ խօսեցաւ Հ. Ս. Վ. Ագըլեան, որ կանգ առաւ Վարուժանի Մխիթարեան դաստիարակութեան վրայ, հրաւիրելով ներկաները որ հայ վարժարաններու միջոցաւ իրենց զաւակներուն ջամբեն ազգային կրթութիւն :

Ապա, յաջորդաբար խօսք առին Ժան Պալար, Լիւք Անտրէ Մարսէլ, որոնք անգամ մը եւս շեշտեցին հայ ոգիի եւ բանաստեղծութեան անմահութիւնը : Բեմ բարձրացաւ եւ բուռն ծափահարութեան արժանացաւ Վարուժանի դիմաքանդակին հեղինակ՝ արուեստագէտ Պ. Ռոժէ Պարոն :

Հանդէսի վերջաւորութեան բեմ բարձրացաւ Շաւարշ Նարդունի, որ շատ ժողովրդական ճառ մը արտասանեց :

Ե. ԲԱՄՊՈՒՔԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ հասած են «Զիլ 158» օթօպիւսներ, թիւով՝ հինգ հատ : Իւրաքանչիւրը ունի 32 նստելու տեղ, իսկ անհրաժեշտութեան պարագային՝ կրնայ տեղաւորել մինչեւ վաթսուն ճամբորդ : Ընթացիկ տարուան մէջ Հայաստան պիտի ըստանայ նաեւ եօթը այլ օթօպիւսներ :

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ Յունուար 22ին ուսուցիչները հանդիպում ունեցած են խումբ մը գրողներու հետ : Խորհրդային արդի գրականութեան մասին զեկուցած է Հր. Յովհաննիսեան : Զեկուցումէն ետք խօսած են գրողներ Գ. Սեւունց եւ Ս. Խանզադեան : Մ. Մարգարեան, Արշ. Դարբնի, Հր. Յովհաննիսեան, Ա. Գրաշի եւ Հ. Սահեան կարդացած են իրենց կտորները, որմէ ետք ուսուցիչները ըրած են իրենց դիտողութիւններն ու գնահատանքները :

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ Ա. Մռաւեան թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսաւոր երեկոյ մը, նուիրուած՝ Սիրանոյշի ծննդեան100–ամեակին : Բացումը կատարած է Վ. Աճէմեան : Դերասանուհիին գործունէութեան մասին խօսած է Ռ. Զարեան : Կարգ մը դերասաններ պատմած են իրենց յուշերը : Վերջաւորութեան ներկայացուած է «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»ու առաջին արարը :

ԱԼ. ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ պետական թատրոնի հիմնադրման 25ամեակին առիթով Ա. Մեասնիկեան գրադարանին մէջ ցուցահանդէս մը բացուած է, ուր ներկայացուած են Ալ. Սպենդիարեանի, Ա. Տիգրանեանի ,եւ այլ նշանաւոր երաժշտագէտներու դիմանկարներու, հայկական օփերաներու նուագացոյցները, ինչպէս նաեւ դերասաններու լուսանկարներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ կացութիւնը հետզհետէ աւելի կը ծանրանայ։ Ըմբոստ գնդապետները իրենց ձեռքը կը պահեն Սումաթրան։ Հեռաձայնային հաղորդակցութիւն չկայ կղզիին հետ։ Կառավարութիւնը օդանաւով թռուցիկներ ցրուեց, բացատրելով թէ ինչո՞ւ ձերբակալման հրամանագիր հանած էր ապստամբ զինուորականներուն դէմ։

ՍՈՒՐԻՈՅ Արտաքին նախարար Պիթար եւ զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար Պզրի Գահիրէ գացին երկու երկիրներու միութեան ծրագրին վերջին մասերը ամբողջացնելու համար։

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԻ մէջ Նեհրուի եւ Հիւս. Վիէթնամի Նախագահ Հօ Շի Մինի կողմէ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ. «Մեծ»երու հանդիպում կը պահանջուի։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ տեղեկագիր մը հրապարակեցին, որուն համաձայն 1957 Մարտ մէկէն Սեպտեմբեր 30 Եուկոսլաւիոյ րրած են 22.500.000 տոլարի զինուորական օժանդակութիւն եւ աւելի քան 15 միլիոն տոլարի տնտեսական օգնութիւն։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը 15 օր Ուաշինկթըն մնալէ ետք վերադարձաւ Խ. Միութիւն, ուր պիտի աշխատի իրականացնել «Մեծ»երու հանդիպումը։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլի «Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Կարմիր Բանակին մէջ արմատական փոփոխութիւններ պիտի ըլլան։

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարիչ Ֆութ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մակարիոս Արք.ին հետ։ Առաջին անգամն է որ Մակարիոս կը տեսակցի անգլիացի պաշտօնատարի մը հետ, իր աքսորէն ի վեր։

ՇԻԳԱԿՈՅԻ մէջ Բշ. օր բացուելիք զինուորական ճարտարարուեստի ազգ. ժողովին մէջ Ֆոն Պրաունը պիտի առաջարկէ հիմնել «Անհունի գործակալութիւն» մը, Նախագահ Այզընհաուըրի հսկողութեամբ, որ պիտի ղեկավարէ ամերիկեան գիտական բոլոր փնտռտուքները։

Խ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ իրենց հայրենիքը վերադարձած գերման գիտունները հաստատեցին թէ համայնավարները միջերկրային հրթիռ ունին։

ԺՈՐԺ ՐՈՒՕ, համբաւաւոր նկարիչը մեռաւ առջի օր, 87 տարեկանին։ Անկեղծ եւ մեծ նկարիչ մը որ 1948ին քաջութիւնն ունեցաւ իր նկարներէն վեց հարիւր հատը այրել «անբաւարար» նկատելով զանոնք։ Իր նկարները հինգէն տասը միլիոնի գնահատուած են։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Գիւլհանճեան կը ծանուցանեն իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն որ այս կիրակի 16 Փետրուար պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուին Սէնմարթէնի եկեղեցին, առաւօտեան ժամը 9ին, ողբ.

ՊԵՏՐՈՍ ՆՈՐՀԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։ Ինկած պատուոյ ճակատին վրայ (Ալժերիա)։

×

Տէր եւ Տիկին Շաւէն եւ Ցասմիկ Ինճէեան, Տէր եւ Տիկին Եղիշէ եւ Հերմինէ Մերենկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Սալավանեան, Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Մասիս Սայլանճեան եւ զաւակը, Պ. Աշոտ Մերենկիւլեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ կը կատարուի իրենց ողբ. մօր, մեծ մօր եւ մօրաքրոջ՝

ՔԵՆՈՎԱԲԷ ՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, եւ

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՄԵՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները։

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Շաւէն Ինճէեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Անիէռի մասնաճիւղին։ (Ստանալ նուիրատուէն)։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, մեր նորաշէն եկեղեցիին մէջ որեւէ եկեղեցական արարողութիւն տեղի չունենար։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ փետրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններուն եւ խումբերուն։

20 Փետրուար, Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Անքուրաժըմանի սրահին մէջ,

44, RUE DE RENNES

MÉTRO ST-GERMAIN DES PRÉS ET ST-SULPICE

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ (Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի անդամ)։

Կը խօսին ընկերներ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, ընկերուհի Ա. Քէօսէեան՝ երգ, Օր. Շ. Յովհաննէսեան եւ ընկեր Զ. Գաբրիպեան՝ արտասանութիւն։

Մուտքը ազատ է։

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՆՋՈՅՔ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ.Յ.Դ. Շրջ. Կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14.30ին, Քաֆէ տը Լիոն (Պուլվար տ'Ալզաս) Պ. Արզիին սրճարանին վերնայարկը։

Կը նախագահէ ընկ. ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը։

Մուտքը ազատ է։

Ջերմութիւնը ապահովուած է։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի տօնակատարութիւնը, Փետրուար 16ի կիրակի կէսօրէն վերջ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին Սոսիէթէ Սավանթ, 28 րիւ Սերփանթ, մէթրօ Օտէօն։

Կը խօսի Կ. ՄԵՀԵԱՆ։

Նիւթ՝ «Հայրենիքի գաղափարը»։ Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդականները եւ համակիր երիտասարդները։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած՝ Յ. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ եւ մասնակցութեամբ դպրոցին կրթական մարմնին, ի նպաստ դպրոցին։

Փետրուար 15, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20.30էն մինչեւ առաւօտ, ժամը 4, Տէսինի Թաղապետարանի շքեղ սրահին մէջ։

Պիտի նուագէ՝ Լիոնի ռատիոկայանի ԱԼԷՔՍԱՆՏՐ ՊՕԿՕԶի ծանօթ նուագախումբը։

Բոլորդ այդ օրը դէպի սրահ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը կը տօնէ՝

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ» Օ.Ը

Կիրակի, Փետրուար 16, ԺԱՄԸ 17ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ 23, Քաշանի քաղաքապետարանի սրահը։

Մուտքը ազատ է։

Հաղորդակց. միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն օթօպ. 187, իջնել Մէրի տը Քաշան, մէթրօ Լինեը տը Սօ իջնել Արքէօյ-Քաշան։

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԿՈՄԻՏԷ

Պատուոյ նախագահ՝ ԺԱԳ ՊԱՌՏՈՒ
Ընդհ. նախագահ ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Ի յիշատակ՝ Հայ Լէգէոնի Ռազմիկներուն եւ Կամաւորներու, նահատակներու եւ Ֆրանսացի վեց հազար մարտիկներու, Արեւելքի առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ զօրաբաժիններուն, ինչպէս նաեւ Արեւելքի ծովային զօրաբաժինին ինկած Պատուոյ եւ Պարտականութեան Դաշտին վրայ Մուսատաղ 1915ին, եւ Կիլիկիոյ եւ Եփրատի կռիւներուն 1919էն 1922։

Կիրակի 16 Փետրուար ժամը 10ին ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ։

10 bis, Rue Thouin

Պատարագը կը մատուցանէ՝

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ Կ. Ծ. Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

Ներկայ կ'ըլլան բազմաթիւ անձնաւորութիւններ եւ բարձրաստիճան կղերականներ։ Կը քարոզէ գերապայծառ Պրեսոլ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, դպրոցին սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ է ընկերներու ներկայութիւնը։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Ահարոնեան ակումբը։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ, ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ

Տարեկան պարահանդէս՝ այս շաբաթ (Փետրուար 15), փալէ տ'Իվէրի մէջ (Կառ Շաթօֆրէօ) ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։ Կազմակերպուած Սէնթ Էթիէնի Նոր Սերունդին կողմէ։ Առաջնակարգ նուագախումբ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի մասնաճիւղի կողմէ, Կիրակի 23 Փետր. ժամը 16էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՏԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ մասնաճիւղը կը ներկայացնէ
ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ (Ծիծաղաշարժ զաւեշտ)

Կեդրոնական վարչութեան կողմէ խօսք կ'առնէ ընկեր ԶԱՒԷՆ ԽՏՇԵԱՆ
ժամը 18էն սկսեալ՝ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

MANUEL PIZZAROի

Համբաւաւոր Թիփիք նուագախումբով։ Հաղորդակց. միջոցներ.— Օթոպիւս՝ 268 Փորթ տը լա Շափէլէն, իջնել Փլաս տիւ 11 Նովամպրը, Սարսէլ

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, 16 Փետրուար, ժամը 16էն 23, 18րդ թաղամասի սրահներուն մէջ

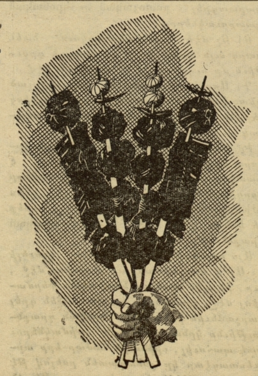
PLACE JULES-JOFFRIN

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ զանազան անակնկալներ։ Մասնակցութեամբ «ԱՐՄԵՆԻԱ» խումբի Նուագախումբ Վարդիվանեան

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 400 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — DIMANCHE 16 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8121 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3922

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Աւելի քան երեք դարու պատմութիւն ունի հայագիտութիւնը Եւրոպայի մէջ :

Հայոց մատենագրութիւնը, լեզուն ու պատմութիւնը արեւմուտքի մէջ ուսումնասիրած են մանաւորաբար եւրոպացի այն կրօնաւորները, որոնք իբրեւ միսիոնէր, առաքելութիւն ստանձնած էին կաթոլիկութիւնը քարոզելու եւ տարածելու հայ ժողովուրդին մէջ :

Փարիզի մէջ տպուած — մեզի ծանօթ — առաջին հայերէն գիրքն է Միլանոյի քաղաքացի Հ. Ֆրանչիսքօ Ռիվոլայի Բառագիրք Հայոցը, հրատարակուած 1633-ին՝ կարտինալ Ռիշլիէօի հրամանով եւ նուիրուած իրեն: Հայերէնէ լատիներէն այս բառարանին շնորհիւ մեր լեզուն պիտի սորվէին կաթողիկէ քարոզիչները :

Պելժիոյ մէջ աւելի՛ ուշ սկսան հետաքրքրուիլ հայագիտութեամբ :

Առաջին հայագէտն է եղած Հ. Ֆելիքս Նէվ, Լուվէնի կաթոլիկ համալսարանի ուսուցիչ, որ արեւելագիտական դասընթացքներու հետեւած էր Լուվէնի, Պոնի, Միւնիխի եւ Փարիզի մէջ: Մասնաւորաբար ուսումնասիրած էր սանսկրիտ եւ հայերէն լեզուները :

Իր անդրանիկ գրութիւնը լոյս տեսաւ 1841ին Լուվէնի մէջ՝ «Համառօտ տեսութիւն հայ լեզուի եւ գրականութեան վրայ» խորագրով :

Իր գլխաւոր աշխատասիրութիւնն է «Քրիստոնեայ Հայաստանը»՝ հրատարակուած 1886ին:

Ուրիշ պելժ գիտնական մը՝ Լուվէնի համալսարանի ուսուցչապետ Մալու, Պրիւժի թեմական եպիսկոպոս, օժանդակած է Ֆելիքս Նէվի իր առաջին հայագիտական ուսումնասիրութեանց մէջ :

Ֆելիքս Նէվ մինչեւ իր մահը (23 Մայիս 1893) ամբողջ կէս դար նուիրուած է հայագիտութեան, հրատարակելով քսանեւհինգ ուսումնասիրական յօդուածներ պարբերաթերթերու մէջ, որոնց մէկ մասը ետքէն լոյս տեսած իբրեւ գիրք :

Մուսէոն ամսաթերթը, որ 1882էն ի վեր կը հրատարակուի Լուվէնի մէջ, տեղ տուած է եւ դեռ կուտայ բազմաթիւ հայագիտական յօդուածներու՝ զանազան հեղինակներէ :

Հայագիտութեան մարզին մէջ կարեւոր դեր մը վիճակուած է Պոլանտեան Միաբանութեան (Սոսիէթէ տէ Պոլանտիսթ), որուն հիմնադիրն է եղած յիսուսեան կրօնաւոր մը՝ Հ. Ժան Պոլանտ՝ ԺԷ. դարուն :

Այս միաբանութեան «Գործք Սրբոց» բազմահատոր մատենաշարին մէջ լոյս տեսած են հայագիտական հմտալից ուսումնասիրութիւններ :

Պոլանտեան առաջին հայագէտն էր Հ. Ժիւլ Մարթանը (մեռած 1872ին): Իրմէ վերջ շատ բեղուն աշխատանք կատարեց Հ. Փօլ Փեթերս, ծանօթ՝ Պելժիոյ մեր հայրենակիցներուն, որոնք արժանի մասնակցութիւն բերին իր յուղարկաւորութեան: Հայագիտութիւնը մեծապէս զարգացաւ Պելժիոյ մէջ՝ շնորհիւ Հ. Փեթերսի անխոնջ ուսումնասիրութեանց :

Լուվէնի համալսարանին մէջ հայագիտական ուսումնասիրութեանց նուիրուած են կրօնաւորներ Հ. Լըպոն եւ Հ. Ժ. Մէօյլտէրմանս (աշակերտ Ֆր. Մաքլէրի), ինչպէս նաեւ փրոֆ. Կարիթ :

Յիշենք նաեւ Պրիւսէլի Ազատ Համալսարանի ուսուցչապետ Հանրի Կրէկուարը, յայտնի բիւզանդագէտ, խմբագիր Բիւզանդիոն եւ Ֆլանպօ պարբերաթերթերուն, մեծ բարեկամ Հայերուն, որ կարեւոր արժէք կուտայ հայկական աղբիւրներուն՝ իր պատմական ուսումնասիրութեանց մէջ:

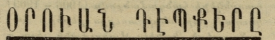
Իր եւ փրոֆ. Փիրէնի ջանքերուն շնորհիւ էր, որ հայերէնի բեմ մը յատկացուեցաւ Պրիւսէլի Ազատ Համալսարանի «Արեւելեան Բանասիրութեան եւ Պատմութեան Կաճառ»ին մէջ, հիմնուած 1930ին: Ու հայերէն լեզուի եւ գրականութեան ուսուցչապետի պաշտօնին կոչուեցաւ ողբացեալ փրոֆ. Նիկողայոս Ադոնց, որուն մահէն ի վեր (1941) հայագիտութեան աթոռը թափուր կը մնայ դժբախտաբար :

Պելժիացի Մօրիս Լըրուա եւ Անտրէ Մարիք Փարիզի Արեւելեան Կենդանի Լեզուներու վարժարանին եւ Ընսթիթիւ Կաթոլիկին մէջ հայերէն սորված են: Արդիւնաւէտ աշխատանք կը սպասուի իրենցմէ :

Դանիէլ Վարուժանի յիշատակին պանծացման առթիւ, ուղեցինք հակիրճ տողերով մեր հայրենակիցներուն ծանօթացնել Պելժիոյ եւ Հայերու կապերը նաեւ մտաւորական մարզին մէջ:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԷՋ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԺՈՂՈՎԸ՝ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, քանի մը ժամ տարբերութեամբ երկու բողոքագիրներ յանձնուեցան ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին: Առաջինը Թունուզի կողմէ որ կը բողոքէր Ֆրանսական յարձակման դէմ, երկրորդը Ֆրանսայի կողմէ :

Ֆրանսական յուշագիրը կը պարզէ թէ ամիսներէ ի վեր Ազատագրական Ճակատի ըմբոստները ամէն աջակցութիւն վայելած են Թունուզէն: Նոյնիսկ բանակը օգնած է անընդհատ: Թունուզցիները անգամ վայրագօրէն սպաննած են ֆրանսացի զինուորներ: Վերջապէս Ֆրանսան կը բացատրէ թէ Թունուզի ընթացքը բացարձակապէս անընդունելի է: Այս երկու յուշագիրները Ապահովութեան Խորհուրդին սեղանին վրայ պիտի դրուին երեքշաբթի:

Որքան ալ որոշ ըլլայ Ֆրանսայի իրաւունքը Սաքիէթի խնդրին մէջ, հաւանական կը թուի որ Ֆրանսան դատապարտուի, նկատի առնելով որ Ապահովութեան Խորհուրդին 10 անդամներէն 3-4ը միայն (Ամերիկա, Քանատա, Անգլիա) կրնան Ֆրանսայի կողքին մնալ:

Ֆրանսական կառավարութիւնը կը մտածէ նաեւ իր Արտաքին Նախարարը՝ Քրիսթիան Փինօ, ղրկել Ուաշինկթըն :

Ուրիշ հարց մըն ալ սեղան պիտի դրուի .— Թունուզի մէջ գտնուող Ֆրանսացի զինուորներուն հարցը եւ Պիզերթի միջազգայնացման խնդիրը :

Դիւանագիտական այս մենամարտը, որ պիտի սկսի յառաջիկայ շաբաթ եւ որուն նախաքայլը առաւ Թունուզ, հաճելի չի թուիր Միացեալ Նահանգներուն :

Այս ուղղութեամբ մտահոգ են նաեւ Իտալիոյ եւ Մարոքի կառավարութիւնները: Հռոմ կը մտածէ թէ Թունուզի փորձելիք արկածախնդրութիւնը մեծ վնասներ կրնայ հասցնել: Մարոքի վախը այն է, թէ Պուրկիպա կրնայ «Նասրականացնել» Թունուզը :

Պուրկիպայի առած քայլերուն դէմ են նաեւ իրկարդ մը նախարարները: Առջի օր նախարար Լատղամ ցուցարարներուն կը յիշեցնէր թէ Ֆրանսացիներու հեռացման համար սկսած պայքարը խաղաղ պէտք է ըլլայ :

Արդարեւ Ուր. օր ընդհանուր գործադուլը որ յայտարարուած էր երկրին մէջ, տեղի ունեցաւ : Այդ օրը յատկացուած էր ոգեկոչելու համար Սաքիէթի զոհերը: Ինչպէս Եւրոպացիներու՝ այնպէս ալ Թունուզցիներու յատուկ բոլոր քաղաքներու մէջ վաճառատուները, սրճարաններ եւ չարժանկարի սրահները փակ էին :

Ժամը 14ին հանրակառքերը իրենց կեդրոնը ուղղուեցան եւ թաքսիները՝ կառատուն :

Մուհամէտ Ե. պողոտայի վրայ (նախապէս՝ Կամպեթթա) կէսօրէ ետք բացօթեայ աղօթք մը կատարուեցաւ՝ ի յիշատակ Սաքիէթի զոհերուն :

Արարողութենէն վերջ խումբ մը ցուցարարներ քաղաք գացին, ուր կը գտնուէր ֆրանսական դեսպանատունը : Ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք :

Իրիկունը մեծ միթինկ մը տեղի ունեցաւ «Պուրկիպա» հրապարակին վրամ :

Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատը

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿԻՆ ՔՕՂԸ ՎԵՐՑՈՒԱԾ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍԱՐԱՆ ՄԸ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿԻ ՁԵՏԵՂՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍԷՆ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Միջերկրականեան Կոմիտէն մեզի կը տեղեկացնէ թէ Պատերազմական Նախարարութենէն ստացած է զեկոյց մը որ կը հաղորդէ թէ «զինուորական պատիւները պիտի ընծայուին Էնվալիտէն բերուած հայկական լեգէոնին եւ 412րդ զօրամասին դրօշակներուն, Ս. Խաչ եկեղեցւոյ առջեւ բանակին՝ ցամաքային, , օդային եւ ծովային ջոկատներու կողմէ Կիրակի առաւօտեան պատարագին ժամանակ » :

ԲԱՂՐԱՄԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԹԱԼԻՆԻ ԵՒ ԺՈՒԿՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Փետրուար 23ին Մոսկուայի մէջ պիտի տօնուի Կարմիր Բանակին քառասնամեակը: Այս առիթով խորհրդային կարգ մը մարաջախտներ յայտարարութիւններ ըրած են Բ. Աշխարհամարտին մասին:

Նոյն առիթով, զինուորական Վորոշիլով ակադեմիայի տնօրէն մարաջախտ Բաղրամեան յօդուած մը հրատարակած է Կոմունիստ թերթին մէջ: Բաղրամեան կը յայտնէ թէ Գերմանացիները խորհրդային տնտեսութեան պատճառած են 2569 միլիառ ռուբլիի վնաս մը. մօտ՝ 100.000 միլիառ ֆրանք:

Պատերազմի սկզբնական շրջանին Կարմիր Բանակին դժուարութիւններն ու անել կացութիւնը Բաղրամեան կը վերագրէ Սթալինի գործած սխալներուն: Պատերազմի նախօրեակին Սթալին միջազգային կացութիւնը չէր հասկցած, հետեւաբար՝ բանակը պատրաստ չէր : Բաղրամեան կ'աւելցնէ թէ բանակը ենթարկուեցաւ նաեւ Եակոտայի, Եժովի եւ Բերիայի ոճրային արարքներուն. անոնք մաքրագործեցին բանակին բարձրաստիճան ղեկավարները, ինչպէս նաեւ՝ քաղաքական արժէքաւոր դէմքեր :

Այս բոլորը՝ անշուշտ Սթալինի գիտակցութեամբ եւ մասնակցութեամբ :

Միւս կողմէ, Բաղրամեան կ'ըսէ թէ Ժուկով, Մալինովսկի եւ Ռոքոսովսկիի. Աշխարհամարտի ընթացքին ցոյց տուին թէ իրենք զինուորական մեծ ղեկավարներ են :

“ԹՈՂԷՔ ՈՐ ՄԵԾՆԱՄ...”

Դաշտի մը մէջ կամ պարտէզի մը ան-կիւնը՝ հանդիպած չէ՞ք երբեք մատղաշ տունկի մը, սիրուն այլ աղաղուն, հազուագիւտ եւ անանուն, որ անմիջապէս աղուոր պատկեր մը բանայ ձեր հոգւոյն մէջ ի խորուստ,— գիծերու աղուոր ճարտարապետութիւն մը, գոյներու կախարդական երաժշտութիւն մը, զոր խոնարհ տունկե՛րը միայն գիտեն տալ իրենց հրաշահիւս ծաղիկներով։ Ձեր առաջին մտածումը կ՚ըլլայ պաշտպանել մատղաշ տունկը, քրքրել հողը իր արմատին շուրջ, ջուր տալ եւ արեւ, որպէսզի աճի՛, բարգաւաճի՛, մեծնա՛յ, ծաղի՛կ տայ։ Անասունը պիտի կոխէր եւ անցնէր, պիտի ճզմէր ու խիւսի վերածէր ցօղուն ու տերեւ, բողբոջ ու ծաղիկ։

Մարդո՛ւն է միայն յատուկ որքան մըտածումը՝ պաշտպանելու համար ինչ որ կը ծնի եւ կ՚աճի բնութեան մէջ, նոյնքան զգացումը՝ վայելելու համար ինչ որ գեղեցկագիտական արժէք կը ներկայացնէ եւ հոգեկան բերկրութիւն կը պատճառէ։

Մարդը որ մարդ է՝ կը հրճուի ի տես դաշտի անանուն ծաղկին, ափը կը լեցնէ հողով, թաղար կը շինէ իր ափը, յետոյ կը վերցնէ ծաղիկը, կը տնկէ ափին մէջ, պաշտպանելու համար անասուններու կճղակին հարուածին դէմ, պատսպարելու համար հիւսիսային ցուրտ հովին դէմ, եւ վերջապէս ընդդէմ բոլոր դժբախտ պատահարներու։

Հայաստանեայց աշխարհի՝ դաշտերուն մէջ բուսած մատղաշ տունկ մըն էր Վարուժան, աղաղուն այլ սիրուն, որ ծաղիկ էր բացեր՝ մեր երկրին գոյներուն այլիւրով աւելի եւս կախարդական, եւ ի՜նչ ծաղիկներ,— ուլունք կը կարծես՝ բայց ողջ ուլունքներ, աչուկ կը կարծես՝ բայց յաւերժահարսի աչուկներ, յանկարծ կը տեսնես՝ բոց կ՚առնէ տորոնին ներկը, երբ կրակի գոյն նափորտներ հագած, ճարմանդ ունենալովգոճազմ ու պերողակ, թեւ թեւի կ՚անցնին քրմուհիները, իրենց շրթներուն մէջ՝ «հեթանոս երգեր»։

Մովսէս, երբ իջաւ լեռնէն, ձեռքին մէջ ունէր տախտակ մը միայն՝ տասը պատուիրանքներով։ Վարուժան երբ կ՚իջնէր Հայկական բարձրաւանդակէն, իր շրթներուն մէջ ունէր Հայոց լեզուն, ջրվէ՛ժ փրփրադայր, մերթ տաւիղ հնօրեայ, որով ՆորՍաղմոս կը կարդար կամ ԵրգԵրգոց, աւելի քաղցր քան Դաւթի երգածը կամ եբրայական այլ բանաստեղծութիւն։ Վարուժան այսպէս երեւցաւ մեր գրականութեան անդաստանին մէջ, հարուստ ծաղկումներու խոստումներով, մատղաշ տո՛ւնկ տակաւին։

Մէկ իղձ միայն ունէր Վարուժան, մէկ բաղձանք միայն, զոր արտայայտեց սրտառուչ աղաղակով մը. Թողէ՜ք մեծնամ, հսկայանա՜մ մտքիս հետ...

Այսպէս երգեց Հայաստանեայց աշխարհի դաշտի այս մատղաշ տունկը, պիտի ըսէի՝ աղօթեց.

Թողէք մեծնամ, — ի՞նչ կենսաւէտ է
բնութիւնն,
Հոգիս թողէք անոր ծոցին մէջ տրո-
փուն...

Ստեղծագործ քերթողը, լեցո՛ւն՝ աւիշով, կարկաչուն՝ գոյներու հրաշագան աղբիւրով, թրթռուն՝ անմահական գինովնող բոյրերով, կը խոստանար նոր ծաղիկներ տալ իր ժողովուրդին եւ քաղաքակիրթ բոլոր ժողովուրդներուն, ու կ՚աղաղակէր.

Այսպէս արփւոյն տակ, Աստուծոյ յան-
դիման,
Բրած՝ բնութիւնն ինձ մայր, անհունն
օրրան,
Թողէ՜ք, թողէ՜ք զիս խոկում։

Վարուժանն է, արփաճաճանչ այս ծաղիկը, որ կը պաղատի՝ խոստանալով, կ՚աղաչէ՝ մեծ յոյսեր տալով.

Ո՞ւր կը քաշէք զիս, ապրուստի պահանջ-
ներ,
Ո՜վ սեւ երամ ագռաւներու, որ հրաւէր
Կուտաք կեանքի դէպ կրկէս,
Որ ձեր դժոխքի երգերով երգը քնարի
խեղդել կ՚ուզէք։ Հեռո՜ւ բուեր գիշերի,
Արշալոյսի մէջ եմ ես։

Այս ծաղիկն էր, արշալոյսի պէս քերթող՝ «արշալոյսի մէջ», մեծասքանչ բանաստեղծ շողերով հարուստ՝ ծագող արեւին պէս, որ զոհ գնաց անասուններու կճղակին։ Զոհ գնաց «ագռաւներու սեւ երամին»։ Զոհ գնաց գիշերայած «բուեբուն»։

Եւ իր մահէն ետք, որ գերեզման չունեցաւ, կը թեւածէր հոգին՝ անհունին մէջ, ափ մը հող փնտռելով՝ հանգչելու համար։ Իր յիշատակը կը թրթռար այն երկինքին տակ, ուրկէ շող էր առեր՝ երբ երիտասարդ էր դեռ։ Պատի՛ւ պելժ ժողովուրդին, որ թառ տուաւ հանգչելու համար իր թափառայած հոգիին։ Պելժ ժողովուրդը բացաւ իր ափը, թաղար շինեց իր ափը, հող տուաւ Վարուժանի ծաղկուն յիշատակին, այն ոգիին, որ կ՚աղաղակէր.

Թողէք մեծնա՛մ, հսկայանա՛մ մտքիս
հետ ...

Այժմ գիտեցէք հանդիտութեան եզրերը.—

Անասուն մը իր կճղակին տակ կը ճզմէ մատղաշ տունկը, որ ուրիշ ցանկութիւն չունեցաւ՝ բայց միայն աճիլ, ծաղկիլ.

... Արփւոյն տակ, Աստուծոյ յանդի-
ման։

Մինչ ժողովուրդ մը, որ ստեղծագործութեան պաշտամունքն ունի եւ գեղեցկութեան սէր, ափ մը հող կուտայ, սիրտը թաղար կը շինէ, իր կուրծքին մէջ տեղ կը շինէ, իր արեան ջերմութեամբ կը տաքցնէ, որպէսզի հանգչի հոգին անոր որ ծաղիկ մըն էր հազար ծաղիկներէ աւելի գեղեցիկ։

Բայց մի՛ մոռնաք որ Վարուժանը հայ ժողովուրդը ի՛նքն իսկ է։ Չէր կրնար Վարուժան ծնիլ՝ եթէ արգասաբեր չըլլար հողը, որ հայ ժողովուրդն է։ Արարատեան ծաղիկ, ծաղիկներուն մէջ աննման, ըսէք՝ ծաղկամայր, Հայութիւնն է որ Վարուժան է ստեղծեր, եւ դեռ կը ստեղծէ։ Եւ Հայութիւնն է դարձեալ, որ կ՚աղաղակէ իր քերթողին բերնով.

Թողէք մեծնա՛մ, հսկայանա՛մ մտքիս
հետ...

Փոքր ածուի մը մէջ բուսած տունկ, ինչպէս կը նկարագրէ Խորենացի, տունկ մատղաշ եւ աղաղուն, հայ ժողովուրդը չունի ուրիշ ցանկութիւն՝ բայց եթէ ափ մը հող։ Արարատեան դաշտի ծաղիկը, հայ ժողովուրդը, մէկ բան միայն կը ցանկայ.

Թողէք մեծնա՛մ ...

Կանտի համալսարանին մէջ զետեղած իր յուշատախտակով, Հռոմի հրապարակներուն վրայ թողած իր յուշարձաններով, պատմական Աթէնքի դիւաններուն մէջ կորսուած իր արձանագրութիւններով, Բիւզանդիոնէն մինչեւ Աղեքսանդրիա, ու դարերու մէջէն, հայ ժողովուրդը մէկ երազ միայն հետապնդեց.— Ունենալ ափ մը հող, իր քիչիկ մը հողը, որպէսզի աճի եւ զարգանայ,

... Հսկայանա՛մ մտքիս հետ ...

Եւ ոչ երբեք այլ նպատակաւ, բայց եթէ ծառայելու համար քաղաքակրթութեան, հարստացնելու համար մարդկային ստեղծագործութեանց թանգարանը։

Ու դուք, քաղաքակիրթ ժողովուրդներ, որ կը կոչուիք Պելժ, Ֆրանսացի, Անգլիացի, Գերման, Ռուս, Իտալացի կամ Ամերիկացի, գիտցէք որ Վարուժաններու ժողովուրդը, որ երգեր է

Ծաղիկ եմ ծաղկանց միջին ...

Մէկ իտէալ հետապնդեր է, մէկ իտէալ միայն պիտի հետապնդէ, — ունենալ իր հողը, որպէսզի

Թողէք մեծնա՛մ, հսկայանամ մտքիս
հետ ...

Ուրիշներ հող կ՚ուզեն՝ թաղելու համար իրենց մեռելները։ Եւ դամբանաքար դնելու համար իրենց մեռելներուն վրայ։ Մենք դամբանաքար դնող ժողովուրդ չենք։ Մեր մեծ մեռելներուն վրայ քար չենք դներ մենք, այլ ծաղի՛կ, ծաղիկ որ ծաղկի։ Վասն զի ծաղի՛կ ժողովուրդ է հայ ժողովուրդը, ծաղկուն ժողովուրդ, ծաղկող ժողովուրդ։ Մեր մեռելները, մեր բանաստեղծները, մեր հերոսները մէկ բան միայն կ՚ըսեն, իր յուշատախտակներով, իր տաղերով ու երգերով մէկ բան միայն կը պահանջէ մեր ժողովուրդը ու պիտի կրկնէ յաւիտեան.

Թողէք մեծնամ ...
Բնութիւնն ինձ մայր, անհունն օրրան,
Թողէք թողէք զիս խոկում,
Աստուծոյ հետ դէմ դիմաց։

Ափ մը հո՛ղ՝ ծաղկելու համար, ափ մը հո՛ղ՝ աճելու եւ մեծնալու համար, ափ մը հո՛ղ՝ որպէսզի ոտքի կանգնի նորէն, աճի՛ եւ ծաղկի՛, որպէսզի իր Վարուժանները խօսքի նստին Աստուծոյ հետ՝ դէմ յանդիման, յաւիտեան։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԽՄԲ.— Աիաւասիկ ճառը, զոր կարդաց Փիէր Մաէս, Փետրուար 9ին, Վարուժանի փառատօնին։ Փիէր Մաէս, ինչպէս գրեցինք, դասընկերն է Վարուժանի՝ Կանտ համալսարանէն։ Համակրելի պելժ այս գրողը, փառատօնէն առաջ, յօդուած մը եւս գրած էր Ֆլաման *Վերջին Լուր* օրաթերթին մէջ, ներկայացնելովՎարուժանի կեանքը, գործը եւ իր յուշերը։

Այս համալսարանին մէջ, նախկին դասընկերի հանգամանքովս (1906 – 1909) կուգամ յարգանքի տուրքս բերել հայ բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի յիշատակին, սպաննուած 1915ին ողբերգական պայմաններու մէջ բնի միջոցներով Փոքր Ասիոյ խորերը տարագրուած իր ցեղին բազմաթիւ մարտիրոսներուն հետ։

Յիսուն տարի առաջ հանդիպեցանք իրարու Իրաւաբանական Համալսարանի նստարաններուն վրայ, ուր միասին հետեւեցանք Քաղաքական Գիտութեանց։

Վարուժան ինձմէ երեք տարի մեծ էր։ Հակառակ տարիքի զգալի այս տարբերութեան, — երբ հազիւ լրացուցած ենք պարմանութեան շրջանը, — շուտով համակրեցանք իրարու, որովհետեւ հասարակաց կիրք մը ունէինք բանաստեղծութեան հանդէպ,— ինք իբրեւ ստեղծագործ, ես իբրեւ սիրող։

Ազատ ժամերուն, քանի՛ քանի՛ անգամ միասին կարդացինք իր տունը կամ իմ բնակարանիս մէջ, որովհետեւ իրարմէ հեռու չէինք բնակեր (ինք՝ Ժարտէն փողոցին մէջ, ես՝ Թրավերսիէռ)։ Կը կարդայինք Հիւկոյի, Ալֆրէտ տը Վինեիի, Էմիլ Վերհառնի բանաստեղծութիւնները, մանաւանդ՝ Վերհառնի, մեզի ժամանակակից,— որ հրատարակած էր իր դըլ խաւոր գործերը,—Լէ վիլթանթաքիւլէր, Լէ վիզաժ տը լա վի, Լէ զ'ՙէօր տ'Ափրէ-Միտի, Միւլթիփը Սփլանտէօր եւն.— Մանաւանդ այս վերջինը, իր նորութեամբ։ Դեռ կ՚ընչէ ականջիս Վարուժանի թաւ ձայնը, որ տողեր կ՚արտասանէր Լա ժուա քնարական թատերգութենէն։

1906ին էր. առաջին յօդուածներէս մէկը՝ Միւլթիփլ Սփլէնտէօրի մասին, հրատարակած էի մայրաքաղաքին փոքր թերթերէն մէկուն մէջ։ Բանաստեղծը սիրուն նամակ մը գրեց ինծի, եւ թղթակցութիւնը սկսաւ մեր միջեւ։ Նոյն տարուան աշնան Էմիլ Վերհառն Կանտ եկաւ եւ հրաւիրեց զիս որ միասին այցելենք Գեղարուեստից Վարժարանի եռամեայ ցուցահանդէսը։ Կ՚ուզէր տեսնել Վան Ռիզել-պերկի մէկ պաստառը՝ Ընթերցումը (այժմ Գեղարուեստից Վարժարանի թանգարանին մէջ), որ զինքը կը ներկայացնէր իր կարգ մը բարեկամներուն, — Ժիտ, Մեթերլինկ,— քերթուածներ կարդացած պահուն։ Հետաքրքրական հանդիպում մը՝ պաստառին եւ մոտէլին միջեւ, զոր երբեք պիտի չմոռնամ։

Անշուշտ այս հանդիպումէն ետք Վարուժան հարցումներու տարափ մը ենթարկեց զիս՝ Վերհառնի մասին։ Գոհ էի իր հետաքրքրութենէն եւ սքանչացումէն, մարդուն համար՝ որ նոյնքան մեծ էր, որքան բանաստեղծը։

Այդ շրջանին, բարեկամս տարուեցաւ նաեւ Փոլ Քլօտէլով,— որ տակաւին հազիւ ծանօթ էր,— երբ իրեն տուի «Արձակ եւ Բանաստեղծութիւն» հանդէսը, ուր կարծեմ առաջին անգամ ըլլալով լոյս տեսաւ Քլօտելի արձակ գեղօնը՝ Մուսաները։ Վարուժան անխառն հաճոյքով կարդաց այդ գեղօնը, անոր մէջ իրեն սնունդ ալ գտնելով։ Յաճախ տողեր ալ կ՚արտասանէր Մուսաներէն։

Ամբողջութեամբ չէր կրնար հասկնալ Քլօտելը եւ հարկ էր օգնել իրեն՝ երկար նախադասութիւններուն խորքին թափանցելու համար։ Երբ Կանտ հասաւ, Վարուժանի ֆրանսերէն բառամթերքը սահմանափակ էր։ Իր գիտցածը մեր լեզուին նախատարրէն քիչ մը աւելի էր, սորված՝ Վենետիկի Մխիթարեան հայրերու վարժարանին մէջ։ Այդ կղերականներն էին, որ թոշակ մը յատկացուցած էին իրեն, որպէսզի ուսումը շարունակէ Կանտի Համալսարանին մէջ։

Վարուժան շուտով զարգացուց իր ֆրանսերէնը եւ քանի մը ամիսէն պատմութեան հետեւող ուսանողներու մեր շրջանակին մէջ ասուլիս մը տուաւ իր երկրին մասին, — Արագ ակնարկ մը՝ Հայաստանի վրայ։ Ֆրանսերէնը այն ատեն մեր համալսարանին պաշտօնական լեզուն էր, որուն լաւ ծանօթութիւնը թոյլ տըւաւ իրեն որ առանց դժուարութեան հետեւի դասընթացքներուն։

25 տարեկանին՝ Վարուժան կազմուած էր արդէն։ Միջահասակ, թիկնեղ եւ քիչ մը գէր։ Նայուածքը միշտ աստղերուն, սեւ մազերով՝ գիծով մը բաժնուած։ Գիծերը համաչափ էին. սպիտակամորթ՝ մոխրագոյնի զարնող։ Թեթեւօրէն շլակն, որ չէր վնասէր իր նայուածքին, բայց երբեմն մելամաղձոտ արտայայտութիւն մը կուտար իրեն։ Ազնուականութիւն մը կար բանաստեղծին մէջ։ Միշտ՝ համեստօրէն հագուած, կապոյտ զգեստ մը ունէր վրան։ Պիտի մոռնայի իր ոլորուն պեխերը, լայն ռունգերով կոր քիթին տակ։ Կարմիր շրթներ, որ գիտէին խնդալ, ամենայն բարութեամբ։

Ընդհանուր առմամբ, յուշատախտակին հեղինակը, Ռոժէ Պառոն, յաջողած է տալ մեր սիրելի ողբացեալին բնական դիմագիծը, որ իրականութեան կը համապատասխանէ։

Առանց վերապահութեան, կարելի է ըսել թէ Դանիէլ շուտ մտերմացող մը չէր, բայց երբ հարցը կը վերաբերէր գեղարուեստին կամ իր դժբախտ հայրենիքին, կ՚ոգեւորուէր եւ կը գրաւէր բոլորին համակրանքը։

Կանտի մէջ բազմաթիւ լաւ ընկերներ ունեցաւ, որոնց հետ կը խմէր եւ բաժակ կը պարպէր անոնց կենացը, առանց միանալու անոնց աղմկարարութեան։

Կէս դար վերջ, դժուար է ծանրանալ մեր յարաբերութեանց մանրամասնութիւններուն վրայ։ Կը յիշեմ սակայն մեր գրական կապերը։ Թէեւ անծանօթ էի իր մայրենի լեզուին, բայց երբ կը կարդար իր քերթուածները, իր շեշտէն եւ նախադասութիւններէն կը զգայի, թէ ուժեղ շունչով մը վարակուած էր։ Այդ շունչն է որ կը գտնէք իր կարգ մը քերթուածներուն ֆրանսերէն թարգմանութեանց մէջ, զորս կատարած է Լիւք Անտրէ, Մարսէլ եւ ֆրանսերէն գրուած արձակ բանաստեղծութեան մը մէջ,— միակ ֆրանսերէնը թերեւս, — որ 1903ին տպեցի Կանտի Ազատական Ուսանողներու Ընկերակցութեան Ալմանաքին մէջ, 360 էջերէ բաղկացած հատոր մը, մեծ մասով ակադեմական, որուն խմբագրութիւնը ինծի վստահուած էր։ Արձակ այդ բանաստեղծութեան խորագիրն է Վան Արդեվելտի արձանին։ Ցարդանքի հոյակապ արտայայտութիւն մը,— որ չէ հինցած,— Ֆլաման մեր մեծ հերոսին եւ անոր միջոցաւ մեր քաղաքին, ուր երեք տարի անցուց Դանիէլ Վարուժան, իր կարճատեւ կեանքին թերեւս ամէնէն խաղաղ տարիները։

1909ին մեր բարեկամը անցուց իր վերջին քննութիւնները եւ ստացաւ քաղաքական գիտութեանց վկայական։ Յետոյ՝ վերադարձաւ իր սիրելի հայրենիքը, ուր կարճատեւ երջանկութիւն մը պիտի գտնէր եւ վայրագ մահ մը։

Մեկնելէն առաջ իր մէկ լուսանկարը տուաւ ինծի, հետեւեալ ձօնով.— «Անկեղծ բարեկամութեան հաւաստիք, բարեկամիս՝ Փիէր Մաէսի, 17 Յուլիս 1909, Կանտ»։ Այդ լուսանկարը քովս կը մնայ միշտ։

Ամիսներ անցան եւ իրմէ լուր չունէի։ Տարւոյն վերջը, իր հայ ընկերներէն մէկը, ուսանող՝ նոյն մեր համալսարանին, իր հասցէն տուաւ ինձ եւ իմացայ թէ ու-

սուցիչ կարգուած էր Սվազի Արամեան վարժարանին, իր ծննդավայր Բրդնիկէն քանի մը քիլոմեթր անդին: Անմիջապէս գրեցի եւ մինչեւ 1912 քանի մը նամակներ փոխանակեցինք, որոնք կը պահեմ տակաւին: Վերջինը Յունիս 17ին, Թոքատէն գրուած.— «Ինչպէս կը տեսնես, — կը յայտնէր ինծ,— Թոքատ փոխադրուեցայ, փոքր եւ սիրուն քաղաք մը, այգիներով եւ պտղատաններով շրջապատուած: Գինին առատ է: Յաճախ կը բարձրացնեմ դասական հեղուկով լեցուն բաժակս եւ կը պարպեմ երիտասարդութեան, մուսաներուն եւ Պելժիոյ բարեկամներուս կենացը: Ուսուցիչ եմ եւ ամսական թրքական ութ ոսկի կը ստանամ: Կը կարծեմ թէ բաւական է, որպէսզի Արեւելքի մէջ հարուստ մը ըլլամ:

Սիրելի Փիէր, երկու տարիէ ի վեր ամուսնացած եմ: Կինս կը կոչուի Արաքսի, խարտեաշ գեղուհի մը, զոր վիպային սիրով կը սիրեմ: Աւելին, մէկ տարեկան աղջնակ մը ունիմ կանխահաս ուշիմութեամբ: Արդէն «հայրիկ» կ'ըսէ եւ այս բառը անբացատրելի երջանկութեամբ կը համակէ զիս: Բանաստեղծութիւն մը նուիրեցի իրեն, «Վարուժնակիս» խորագիրով, որ միաժամանակ իր անունն է, այս հրեշտակին անունը, զոր կը սիրեմ ամբողջ սրտովս»:

Նոյն նամակին մէջ կը յայտնէ նաեւ, թէ գիրք մը հրատարակած է, «Ցեղին Սիրտը», որ մեծ յաջողութիւն գտաւ մամուլին եւ մտաւորական հասարակութեան մօտ, թէ կը պատրաստուի հրատարակել ուրիշ մը՝ «Հեթանոս երգեր», որուն ծախքերը պիտի հոգայ Ռուսահայ մը, զարգացած հարուստ մը, համաձայն ստացած տեղեկութիւններուս, որովհետեւ անձնապէս չեմ ճանչնար զայն: Լա՛ւ է, չէ՞, սիրուիլ եւ վճարուիլ միաժամանակ»:

Այդ միջոցին կ'աշխատակցէի հայերէն գրական գրեթէ բոլոր թերթերուն եւ կը վճարուի:

Վերջացնելով իր նամակը Դանիէլ շնորհակալութիւն կը յայտնէ ինծ, որ զինքը հրաւիրած եմ Կանտ, 1913ի միջազգային ցուցահանդէսին առիթով, միաժամանակ վերապահ ըլլալով նման ճամբորդութեան մը կարելիութեանց նկատմամբ.— «Ամէն պարագայի մէջ, — կը վստահեցնէր զիս,— կինս շատ կը փափաքի Եւրոպան տեսնել եւ ուշ կամ կանուխ այս հարցը պիտի լուծուի, յուսամ՝ շուտով, համաձայն սիրելի գեղուհիիս փափաքին»:

Վերջին նամակն է որ ստացայ բարեկամէս: Այնուհետեւ՝ լռութիւն, երեք տարի: Այդ լռութիւնը յանկարծ խզուեցաւ Ա. Աշխարհամարտին ընթացքին իր մահուան լուրով: Բոթը լսեցի Փարիզի իր բարեկամներուն մէկէն, «Անահիտ» պարբերականի խմբագիր Արշակ Չօպանեանէ: Սահմռկեցայ: Մեռնիլ՝ երբ հազիւ 31 տարեկան էր, մտաւորական լիութեան շրջանին, ընդվզեցուցիչ է: Ո՞ւր էին իր կինն ու զաւակները: Տակաւին կ'ապրէի՞ն: Այս վերջին հարցումը անպատասխան մնաց 43 տարի շարունակ, որովհետեւ քանի մը շաբաթ առաջ միայն իմացայ որ ազատուած էին: Լսեցի նաեւ, թէ Վարուժան յետ մահու փառքի մը տիրացած էր, իր երկերը բազմաթիւ տպագրութեանց արժանացած էին եւ յաջողութիւն գտած իր երկրին մտաւորական նոր սերունդին մօտ, նոյնիսկ՝ մաս մը Ֆրանսերէնի թարգմանուած: Այս էր որ թոյլ տուաւ ինծ վերջապէս դատելու անհուն իր տաղանդը, բանաստեղծական իր հանճարը: Չմոռնանք որ Կանտի Համալսարանին ուսուցիչներուն դասերը մեծապէս հարստացուցին իր միտքը եւ արուեստը, օժանդակեցին իր մտքին աճման: Հո՛ս է բուն պատճառը այսօրուան հանդիսութեան, — Դանիէլ Վարուժանի հայրենակիցներուն եւ բարեկամներուն յարգանքի տուրքը:

Դանիէլ Վարուժանի հոգին, իր գիրքերուն մէջ ցոլացող ամբողջ ժողովուրդի մը հոգին կը վերապրի հակառակ իր եւ Հայաստանի մտաւորականութեան մարտիրոսութեան, երբ 1915ին Թուրքերը խորհեցան փճացնել ամբողջովին:

Այժմ կ'ուզեմ փորձել յանդուգն համեմատութիւն մը հերոսական հայ բանաստեղծին եւ մեր Արքայ - Ասպետին միջեւ: Ձեզմէ շատեր կը յիշեն անշուշտ նկար մը, որ 1916ին տպուեցաւ անգլիական մամուլին մէջ եւ առաջին Աշխարհամարտի ընթացքին աշխարհի շրջանը ըրաւ — ցոյց կուտար Վիլհէլմ Բ. կայսրը, պատերազմէն ամայացած: Տեսարանի մը առջեւ, կոթնած արիւնոտ սուրի մը, մինչ իր առջեւ Ալպեր արքան, գլուխը բաց, ոտքի կը մնար մեր երկրին ազատ մնացած վերջին բեկորներուն վրայ: Նկարին տակ խորհրդանշական արձանագրութիւն մը կար, որ կը թարգմանեմ անգլերէնէ:

Աշխարհակալը կ'ըսէ թագաւորին.— Հիմա ամէն ինչ կորսնցուցիք:

Մեր վեհապետը կը պատասխանէ աննման ազնուականութեամբ.— Ամէն ինչ՝ բացի հոգիէս...:

PIERRE MAES

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԶԵՏԵՂՈՒՄԸ ԿԱՆՏԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Փառաշուք հանդիսութիւն մը, այո՛, որուն նմանը չենք տեսած մինչեւ հիմա: Փառաշուք եւ անթերի՝ ըստ ձեւի, պերճիմաստ՝ ըստ խորքի:

Իրական փառատօն մը, նուիրուած «Ցեղին Սիրտը»ին հեղինակին անմահ յիշատակին: Կարելի չէր պատուել Վարուժանը ասկէ աւելի արժանավայել ձեւով: Կարելի չէր ուստի պանծացնել հայ մշակոյթը աւելի մեծ վայելչութեամբ:

Ամէ՛ն ատենէ աւելի, եւ ամէ՛ն տեղէ աւելի, հոս, եւրոպական մտքի այս տաճարին մէջ, Փետրուար 9ի այս օրուան ընթացքին էր որ կ'իրականանար տարաբախտ մեծ քերթողին սրտայոյզ փափաքը. «Իմ բաղձանքն է ապագային, մարդոց նուիրել հզօր երգ մը, որ հայրենիքս այդպէս արարած մը ծնած ըլլալուն չզղջայ»:

Ոչ միայն չէին զղջար անոնք, այլ անոնցմէ իւրաքանչիւրը հպարտ ու երջանիկ կը զգար ինքզինք՝ Վարուժանի Ցեղին պատկանելուն համար:

Ու եթէ այդ օրը, բանաստեղծը կարենար յանկարծ գլուխը բարձրացնել, կարենար լսե՛լ ու տեսնե՛լ, գերագոյն երջանկութեամբ պիտի արբենար, ու իր ուրախութենէն պիտի արտասուէր հեկեկագին:

Նահատակ քերթողին փոխարէն, իր այրին էր որ, հանդէսին վերջաւորութեան, դողդոջուն շրթներով կը մրմնջէր:

— «Եթէ տեսնէ՜ր... եթէ գիտնա՜ր...

Բայց ես կ'ուզեմ, որ բոլոր Հայերը ապրին այս մեծ օրը: Կ'ուզեմ որ տեսնեն, ինչ որ հոն տեղի ունեցաւ, լսեն ինչ որ հոն ըսուեցաւ, սկիզբէն մինչեւ վերջը:

Այնքան, որքան բառերով կարելի է նկարագրել սրտառուչ տեսարան մը, որքան կարելի է տալ, նոյն անզօր բառերով, յուզումն ու հրճուանքը անմոռանալի պահերու, զորս իրական ապրում մը միայն կրնայ պարգեւել հոգիին ու մտքին:

Փորձենք սակայն: Ու կը խնդրեմ որ հետեւիք ինծի քայլ առ քայլ:

Կանտի համալսարանին մատենադարանին մէջն ենք: Նորակերտ շքեղ պալատ մը: Պելժիացի, Ֆրանսացի եւ Հայ հանդիսականներ կ'ուղղուին դէպի հանդէսի սրահը: Մեզ կ'առաջնորդեն դահլիճին կից ընդունելութեան սենեակ մը: Մօտաւորապէս յիսուն հոգի ենք, պաշտօնական անձնաւորութիւններ, նաեւ բանախօսները, սենեակին մէջ:

Ժամը ճիշդ կէսօրէ ետք, երեքն է: Քառորդ ժամ, ծանօթացումներ, մտերմիկ խօսակցութիւններ:

Արարողապետները, հագած թաւշեայ եւ ոսկեզօծ հագուստներ, միջնադարեան իրենց զարդարուն խոյրերով, իրենց ձեռքին մէջ ճաճանչաւուխտ գլուխով շքեղ գաւազաններ, կշռութաւոր քայլերով կը յառաջանային թափօրին առջեւէն, որ կը բաղկանար համալսարանին վերատեսուչէն, Կրթական նախարարին ներկայացուցիչէն, նահանգապետէն, զօրավարներէ եւ պելժեւհայ մտաւորականներէ, մինչ կը հնչէր պելժ ազգային քայլերգը:

Արարողապետները յուշարձանին առջեւ խոնարհութենէ մը ետք, կրօնական երկիւղածութեամբ, բաժնուեցան աջ եւ ձախ, ընդունելու համար օրուան մեծերը:

Գիրքերու պալատին մեծ սրահը մտած ենք, որ լեցուած է արդէն խուռն բազմութեամբ:

Աջակողմեան պատը, երկու յարկի վրայ, գիրքերով ծածկուած է, մինչեւ ձեղունը: Իսկ ձախին, ամբողջ երկայնքին եւ դարձեալ մինչեւ ձեղունը՝ ապակեպատ: Գարնան արեւ մը քաղցրօրէն կ'ողողէ անհամար դէմքերը:

Հիւրերը գրաւած են իրենց թուագրուած աթոռները:

Առաջին կարգին՝ Ֆլանտրի կառավարիչը իր կնոջ հետ, Կանտի Համալսարանին վերատեսուչը, Կրթական նախարարին ներկայացուցիչը, պարոն Պոտար, գրագէտ, բանաստեղծ, արքայական կաճառի անդամ: Զօրավարներ, իրենց համազգեստներով: Անոնց ետին բանախօսներն ու բարձրաստիճան հիւրերը: Ֆրանսայի հիւպատոսը, Փրոֆ. Ֆէյտին, Պ. Պ. Պալար ու Լիւք Անտրէ Մարսէլը, Արրակ Մխիթարեանը, Ռոժէ Պարոնը եւ ուրիշներ:

Ձախին՝ միշտ առաջին շարքի վրայ, Տիկին Դանիէլ Վարուժան - Արիկեան, Պ.Ժ. Արիկեան, Վ. Զպուքքեարեան, Վարուժանի եղբայրը, իր կինը եւ զաւակը: Պ. Մասը, Վարուժանի համալսարանական ընկերը, փառաւոր մարդ, փառահեղ իր գլուխով:

Իրարու մօտ՝ Հրանտ Սամուէլ, Շ. Նարդունի, Արփիկ Միսաքեան, Կ. Ալէմշահ, Ն. Յովհաննէսեան, Հայր Ադըլեան, տեսուչ Սէվրի Սամուէլ Մուրատ վարժարանին, Հայր Թալաթինեան Մխիթարեան աշակերտներով: Ուրիշներ:

Պելժիոյ հայ գաղութը՝ Տէր եւ Տիկին Էմիրզեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կարապետեան, Պ. Սէլճիքեան եւ քոյրը, Պ. Գ. Սահակեան, Պ. Մուրտիքեան, եւ ուրիշներ:

Բեմին աջ կողմը՝ Վարուժանի յուշարձանը՝ պելժիական դրօշով ծածկուած: Ծաղկեպսակներ շուրջը՝ գաղութահայ վարչութեան, ուսանողներու եւ Խ. Կարապետեանի կողմէ:

Ծաղկեպսակներ նաեւ Տիկին Վարուժանի եւ Պ. Արիկեանի կողմէ, ծաղկեպսակ՝ համալսարանին կողմէ:

Մինչ քաղցր երաժշտութիւն մը կը լեցնէ սրահը, լուսանկարիչներ, (որոնց մէջ Պ. Ճօլօլեան, Յ. Ճ. Սիրունիի եղբայրը), շարժանկարի եւ հեռատեսիլի ներկայացուցիչներ, կ'երթեւեկեն բեմին շուրջը:

Խոր լռութեան մէջ, Տիկին Վարուժանին քովէն ելլելով բեմ կը բարձրանայ Պ. Խոտի Էմիրզեան, յուշարձանի զետեղման յանձնախումբին նախագահը:

Հրաշալի հայ երիտասարդ մը, Պելժիա ծնած, նրբօրէն հագուած, բարեձեւ ու սլացիկ հասակով, գեղեցիկ իր հայորդիի գլուխով:

Նախ Ֆլամաներէն, ապա Ֆրանսերէն, անթերի շեշտով եւ պերճախօսութեամբ կը բանայ հանդէսը:

Ամփոփ պատմականը կ'ընէ յուշարձանի զետեղման աշխատանքներուն: Ապա մէկիկ մէկիկ կը թուէ անունները պելժ այն անձնաւորութիւններուն որոնք օժանդակեցին գործին յաջողութեան: Եւ անոնցմէ ամէն մէկուն համար կը գտնէ գեղեցկագոյն ասացուածքները, հայ ժողովուրդի երախտագիտութիւնը արտայայտող:

Ապա, յուշարձանը կը յանձնէ համալսարանի վերատեսուչին, խնդրելով որ անոր պահապանը ըլլայ ան:

Բեմէն իջնելէ առաջ, Պ. Էմիրզեան կը կարդայ Պելժիոյ մեծագոյն դէմքերէն, Ակադեմական Կոմս Ժաք Փիրէնի նամակը, համակրանքով լեցուն, Վարուժանի հանդէպ, զոր ան ճանչցած էր իրենց տան մէջ, յիսուն տարի առաջ:

Ապա, լարուած ժամացոյցի մը կանոնաւորութեամբ, իրարու ետեւէ բեմ կը բարձրանան օրուան բանախօսները:

Առաջինը՝ Փրոֆ. Լամպրեխթս, համալսարանին վերատեսուչը: Ահա իր եզրակացութիւնը:

«Կանտը, յաւիտենական ներշնչարան բանաստեղծութեան, կը սիրենք հաւատալ թէ յօրինած է նաեւ Դ. Վարուժանի հոգին եւ միտքը եւ Հայութեան տուած իր մեծագոյն բանաստեղծներէն մէկը, այնքան հարուստ արդէն: Այս պատճառով է որ իմ համալսարանս, որ հպարտ է Վարուժանը իր ծոցին մէջ ունենալուն 1906-1909, կը միանայ այսօր իր ամբողջ հոգիով, այն յուզիչ մեծարանքին, զոր դուք կ'ընծայէք ձեր մեծանուն հայրենակցին:

Երկրորդ խօսողը՝ Կրթական նախարարին կողմէ Պ. Պոտարն էր:

Մեր ցեղին եւ Վարուժանին հանդէպ անհուն համակրանքով լեցուն ճառ մը, որ կը սկսէր այսպէս.—

«Այսօր կը մեծարենք յիշատակը մեծ բանաստեղծի մը, որ իր մէջ կը բիւրեղացնէր ամբողջ ժողովուրդի մը հոգին: Անոր զգալու եղանակը շատ մօտ է մերինին»:

Պ. Պոտար վերլուծեց Վարուժանը, կարդաց «Լալագէ»ն, աւելցնելով «Վարուժանը գրած է սիրոյ այնպիսի տաղեր, որոնք ամէնէն պերճերէն են բոլոր ժամանակներու մէջ»:

Ահա եւ իր եզրակացութիւնը.— «Պելժիացի բանաստեղծ մը Օ. Փէրիէ ըսած է.— «Ով որ իմ երգս կը լսէ, զիս մահուընէ կը փրկէ»: Սիրելի բարեկամներ, միշտ լսենք Վարուժանի երգը, որպէս զի արգիլենք որ ան մեռնի»:

Երրորդ խօսողը՝ Պելժահայ Ուսանողական Միութեան նախագահն էր, Յակոբ Իսկէնտէրեան:

Էմիրզեանին նման փառաւոր հայորդի մը նաեւ ան. (ի՜նչ գեղեցիկ երիտասարդներ են այս Հայորդիները, առիւծներու ցեղէն):

Մաքուր ու գրական բարձր Ֆրանսերէնով ճառ մը, անոր խօսածը.

«Մեզի նման, հայ ուսանող մըն էր Վարուժանը, յիսուն տարի առաջ, այս լոյսի ոստանին մէջ: Անոր յուշարձանին զետեղումով, կ'առարկայանայ, հարիւր տարիներէ ի վեր հայ ուսանողութեան ներկայութիւնը պելժ համալսարաններու մէջ: Բոլոր ընկերներուս անունով, ակադեմական եւ համալսարանական իշխանութիւններուն կը ներկայացնեմ իմ ամենախոր շնորհակալութիւններս ու երախտագիտական զգացումներս»:

Լիւք Անտրէ Մարսէլ ուսումնասիրեց Վարուժանի քերթողութեան յատկանիշները: Փրոֆ. Ֆէյտի՝ բանաստեղծին լեզուին գեղեցկութիւնը:

Պ. Արրակ Մխիթարեան, անուանի եգիպտագէտը, ներկայացուց Վարուժանի կեանքը Պելժիոյ մէջ: Իսկ Պ. Մաէս, պատմեց իր յուշերը, Վարուժանէն իր ստացած նամակները, Պոլսէն, Թոքատէն 1910 - 1913:

Մեծ քերթողին ահաւոր մահը ողբալէ յետոյ, այս ազնուական Պելժիացին, եզրակացուց.

«Պատկեր մը կայ որ շատ կը յարմարի Հայերուն եւ մեզի, Պելժիացիներուս: Հոգեպէս մեզ միացնող:

1916ին աշխարհի թերթերը տպեցին Քայզերին պատկերը, իր համազգեստով եւ գլխարկով, ձեռքին բռնած արիւնլուայ սուր մը. Կայսեր դիմաց՝ մեր թագաւորը, ընկճուած. Նկարին տակ գրուած՝ հետեւեալը.

Քայզերը կ'ըսէ Պելժիոյ թագաւորին. «Հիմա ամէն ինչ կորսնցուցիր»: Մեր ազնուական թագաւորը կը պատասխանէ, հանդարտ հպարտութեամբ «Այո՛, ամէն ինչ, բացի հոգիէս»:

Վերջին երկու խօսողներն էին, այս տողերը գրողը եւ Պ. Ժան Պալար:

Արարողութեանց ընթացքին արտասանուեցան Վարուժանի քերթուածներէն, Լիւք Անտրէ Մարսէլի թարգմանութեամբ:

Կարդացուեցաւ նաեւ թարգմանութիւնը կոնդակին, զոր ուսանողներուն եւ պելժ իշխանութիւններուն ուղղած էր Զարեհ Ա., կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ:

Յուշարձանին քօղը վերցուեցաւ Կրթական նախարարին ներկայացուցիչին եւ համալսարանի վերատեսուչին կողմէ: Մինչ հանդիսականները յոտնկայս կ'ունկնդրէին պելժիական ազգային քայլերգը, Պրապանսոն:

Այսպէսով կը վերջանար փառատօնը, զոր կրնանք առանց վախի կոչել պատմական: Նման մեծարանքներ կը կատարուին՝ երբ մեծ պետութիւն մը կ'ուզէ պատուել ուրիշ պետութեան մը մեծագոյն զաւակը: Իր փրոթոքոլով՝ աննախընթաց աքթ մըն էր որ կատարուեցաւ այդ օրը: Կը յիշեցնէր տոքթոր Օնորիս Քոզայի արարողութիւնը:

Փառատօն, ուր մեծարուեցան Վարուժանը, հայ ժողովուրդը, անոր հինաւուրց, բայց միշտ կենդանի ու ստեղծագործ հանճարը:

Ազգային երախտագիտութեան արժանի են Պելժիոյ հայ ուսանողները: Անոնք արժանաւոր զաւակները հանդիսացան ցեղին՝ որ Վարուժաններ է տուած, Վարուժաններ պիտի շարունակէ տալ:

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

Յ. Գ.— Ճառերը ամբողջութեամբ պիտի տրուին «Յառաջ»ի մէջ, ուստի զանց ըրի մէջբերել անոնցմէ երկար մասեր:

Թունուզի կառավարութեան իմացուց թէ պատրաստ է իր կողքին կռուելու Ֆրան - սացիներուն դէմ : Ազատագր. Ճակատը արժէքաւոր զօրավիգ մը պիտի ըլլար Թուրքիայի, նկատելով որ նոյնիսկ Թու- նուզի մէջ գտնուող իր բանակը աւելի զօ- րաւոր է քան Թունուզեան բանակը :

Ուրբաթ օր Պատերազմական Նախա - րար Շապան - Տելմաս մամուլի ասուլիս մը տուաւ, ամբողջութեամբ յատկաց - ուած՝ Սաքիէթի միջադէպին հետեւանք - ներուն :

Պատերազմական նախարարը յիշելէ ետք թէ Թունուզի հարցը ներկայիս կը կազ - մէ Փարիզի գլխաւոր մտահոգութիւնը, չեշտեց թէ Թունուզի մէջ գտնուող 15.000 Ֆրանսացի զինուորներու պարենաւորումը ապահովուած է : Ճիգ պիտի չխնայուի զինուորները դժուարութեան չմատնելու համար : Ֆրանսա կ'աշխատի նաեւ որ նոր միջադէպ մը չծագի. այդ պարագային, միակ պատասխանատուն պիտի ըլլայ Թունուզի կառավարութիւնը :

Անշարժութեան մատնուած զինուորնե- րուն հրաման ալ տրուած է, որ ի հարկին ձիերը մորթեն եւ ուտեն :

«Նիւ Եորք Թայմզ» կը գրէ թէ առանց ներելու Սաքիէթի ռմբակոծումը՝ Ֆրան- սացիներու կողմէ, հարկ է ըսել թէ ներ- կայ կացութեան պատասխանատուները Թուրքիա եւ իր կառավարութեան միւս անդամներն են : Ինչ որ ալ ըլլայ Ֆրան- սացիներու դէմ ըլլալիք քննադատութեան դատողութիւնը՝ ո՛չ մէկ ձեւով կարելի է պատճառաբանել այն պարագան, որ Թու- նուզ չի յարգեր Ֆրանսայի հետ կնքած իր համաձայնագիրը :

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ ԿԱՏԱՂԻ ԿՌԻՒՆԵՐ

Ալժերիոյ եւ Թունուզի սահմանագլու - խին վրայ կատաղի կռիւներ եղան : 2-300 հոգինոց զինեալ խումբ մը Թունուզէն անցած էր Ալժերիա. Սէն - Ժոզէֆէն 3 քիլոմեթր անդին բանակայինները բախե- ցան ապստամբներուն :

Կռիւներու ընթացքին ութսուն անապա- տայիններ (ֆելլակա) սպաննուեցան եւ գրաւուեցան պատերազմական 115 զէն - քեր : Զինուորականները տուին ութ զոհ եւ քսան վիրաւոր : Գրաւուած զէնքերուն մէջ կը գտնուէին բազմաթիւ ցնդացիրներ :

Օրանի շրջանին արեւելեան մասին մէջ եղած կռիւները ապստամբներէն խլեցին քանի մը զոհեր : Երեւան ելաւ նաեւ Թա- քըստոց մը, ուր քսան անապատայիններ զինաթափ եղան . Ձերբակալուողներուն մէջ կը գտնուէին քաղաքական - վարչա - կան կոմիտէի մը չորս անդամները, եր - կուքը՝ կին :

Միչըլէի մօտերը պատահած բախումի մը ընթացքին 18 ապստամբներ սպան - նուեցան, չորս ուրիշներ ձերբակալուե - ցան . քանի չափ պատերազմական զէն - քեր գրաւուեցան :

Լը Թուրնէօյի մէջ ջոկատ մը ինկաւ ա- պըստամբներու կողմէ լարուած ծուղակի մը մէջ : 12 զինուորականներ սպաննուե - ցան եւ 17 ուրիշներ վիրաւորուեցան :

Օրանի մէջ ապրանքատար շոգեկառք մը օդը ելաւ : Ուղեվարն ու երկու ճամ - բորդներ ծանրօրէն վիրաւորուեցան :

Ապստամբները ահաբեկչական իրենց գործունէութիւնը կը շարունակեն, ռում- բեր աձակելով հանրային վայրերու մէջ :

Պու - Շէպքայի մէջ ոստիկանատուն մը յարձակում կրեց զինեալ ապստամբներու կողմէ : Զինուորները ուժգին դիմադրու- թիւն մը ցուցաբերեցին, որմէ վերջ ա - պըստամբները ապաստանեցան Թունուզ : Ո՛չ մէկ զոհ՝ Ֆրանսացիներու կողմէ : Այս պարագան անգամ մը եւս ցոյց կու- տայ, թէ Թունուզ իր հողամասը տրա - մադրած է Ազատագր. Ճակատին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ շնոր - հազրկման արշաւը կը շարունակուի . վերջին զոհը Պերլինի համալսարանին տնտեսական գիտութեանց դասախօս Քիւ- զինսքին է : Կը կարծուի թէ նոր պայքարը պատճառ պիտի ըլլայ որ Մշակոյթի նա - խարար Պեխեր տապալի : 1956ին հրապա- րակաւ յայտարարած էր թէ համաձայն է Նակիի կառավարութեան Մշակոյթի նախարար հունգար գրագէտ Լիւքաչի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ բացառիկ տաք օդ մը կ'ընէ քանի մը օրէ : Առջի օր Փարիզի մէջ 18ի բարձրացած էր ջերմաչափը, իսկ Մուլէն՝ 30ի : Ներկայիս Եւրոպայի ամէ-

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ Փե- տրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարե- դարձը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաննե - րու մարմիններուն եւ խումբերուն :

20 Փետրուար, Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Անքուրաժըմանի սրահին մէջ,

44, RUE DE RENNES
MÉTRO ST-GERMAIN DES PRÉS ET ST-SULPICE

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ (Հայաստանի հանրապետութեան խոր - հրդարանի անդամ) :

Կը խօսին ընկերներ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին, ընկերուհի Ա. Քէօսէեան՝ երգ, Օր. Շ. Յովհաննէս- եան եւ ընկեր Զ. Գարիպեան՝ արտասա - նութիւն :

Մուտքը ազատ է :

Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Րէիզեան, Տէր եւ Տիկին Մարվին Թոմսոն եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սերժ Վաֆիատիս (Ա - թէնք), Այրի Տիկին Օլկա Տէտէյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Գը- րէթեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Ճիլ - պերեան, Գարահիսարլեան, Կառավար - եան, Մուրատեան ընտանիքները խոր կս- կիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ, զարմուհիին եւ ազգա - կանին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀՈՐԹԱՆՍ ՀԻՍԷՅԻՆՃԵԱՆԻ (Ծնեալ Տէտէյեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, 14 Փետրուար, իր բնակարանին մէջ՝ 11պիզ, Րիւ Մոպէոժ, Փարիզ (9) :

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երկուշաբթի, 17 Փետրուար, կէսօրէն ետք ժամը 16ին, Փարիզի Հայոց եկե - ղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուե- լու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ԶԱՏԻԿ

? ? ? ?

նէն տաք երկիրը կը նկատուի Ֆրանսան, եւ կը կարծուի թէ գարնանային եղանա - կը պիտի շարունակուի :

ՓԱՐԻԶԻ երկրորդ շրջանին (1, 2, 8, 9, 16, 17, եւ 18րդ թաղամասերը) Մարտ 16ին տեղի պիտի ունենայ Մարսէլ Քա - շէնի յաջորդին ընտրութիւնը : Ազգ. կու- սակցութիւնները կ'առաջարկեն մէկ թեկ- նածուով ներկայանալ, համայնավար թեկնածուին դէմ : Այս ուղղութեամբ Պերնար Լաֆէ (դիմադրական) ժողովի հրաւիրած է բոլոր կուսակցութիւնները Փետրուար 19ին : Մէկ թեկնածուի պարա- գային հաւանական կը թուի՝ զօրավար Պիյօթ :

ՍՈՒՄԱԹՐԱ կղզիին մէջ Ինտոնեզիացի ապստամբ գնդապետները յեղափոխական կոմիտէ մը կազմեցին, միաժամանակ վե- րանորոգելով իրենց ազդարարութիւնը՝ կառավարութեան : Նախագահ Սուքարնօ այսօր Ճաքարթա կը հասնի, ուր կացու - թիւնը աւելի քան ծանր կը նկատուի :

ԻՐԱՔԻ եւ Յորդանանի Միացեալ Թա - գաւորութեան հռչակումէն վերջ, Նախա- գահ Նասր Ֆէյսալ Թագաւորին շնորհա - ւորական նամակ մը դրկեց : Արաբիոյ Սէուտ արքան վաւերացնելով հանդերձ երկու գահերուն միացումը, հաւանական չէ որ յարի այդ դաշնակցութեան :

ՍՈՒՐԻՈՅ համայնավար կուսակցու - թիւնը կը մերժէ լուծուիլ, ինչպէս պայ - մանն էր, Եգիպտոս - Սուրիա միացումէն ետք : Գահիրէի Էլ Աhրամը կը գրէ թէ շա- բաթ օր Դամասկոս հաւաքուած էին սու- րիական կուսակցութեանց ներկայացու - ցիչները լուծման զեկոյց մը հրատարա - կելու համար :

Հ.Մ.Ը.Մ.

Կը խնդրուի Լիոն - Տէսինի եւ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ականներէն իրենց հասցէն ղրկել ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետեւ- եալ հասցէին՝

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է 3300 Ֆր. Օր. Ժ. Փարթամեանի նշանախօսութեան առթիւ ի նպաստ Մշակոյթի Տան, իրենց ընտանեկան պարագաներէն :

Ընկեր Յարութիւն Քիւփճեան իր ապա- քինման առթիւ հազար Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան :

ՆՓԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե- րունդի «Սիամանթօ» խումբի :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վա - րանդեան» կոմիտէին :

22 Փետրուար, Լիոն, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Փլաս Պէլըքուր,

BERRIET MILLIET
PLACE BELLECOUR

ընդարձակ սրահներուն մէջ :

Կը նուագէ նշանաւոր

MARCEL LOUVIRAY

նուագախումբը :

Մասնակցութեամբ խումբին երգիչ՝ ԱԼՊԷՐ ՆԵԼԵԱՆԻ

Արդիական պարեր Ֆրանսայի ախոյեա- նի կողմէ :

Հայկական տարազով պարեր :

Հաճելի անակնկալներ, Փարիզի Նոր Սերնդականներու կողմէ :

Ճոխ պիւֆէ Մատչելի գիներով

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանի Մարտունի շրջանի, Ե - րանոս գիւղի բնակիչ, Ազվան Քարամ - եանը, որ կը գտնուի Մարսէյլ :

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդ - րուի լուր տալ մօրը՝ Մախմուս Յակոբ - եանին (նախկին Երանոս գիւղի բնակիչ, Քարամեան Սարոյի՝ կինը), որ ներկա - յիս կը բնակի Արտաշատի շրջանը, շոր - րորդ գիւղը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 18 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8122 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3923

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

Ահա՛ Թուական մը, որ անջնջելի կերպով արձանագրուած է Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ, իբրեւ նոր օրերու Վարդանանց մը :

Աչքի առջեւ բերէք 1921ի Փետրուար ամիսը եւ Հայաստանի վիճակը այդ բախտորոշ օրերուն :

Դարերով կաշկանդուած ստրկութեան ծանր շղթաներով, կեղեքուած ամէնազգի բռնակալներու լուծին տակ, ճաշակած Մեծ Եղեռնի եւ համաշխարհային պատերազմի սարսափները, հայ ժողովուրդը գերագոյն ճիգերով եւ օրհասական ճակատամարտներով հազիւ յաջողած էր 1918 Մայիս 28ին ափ մը հող խլել իր Նախահայրերու պատմական հայրենիքէն եւ անոր վրայ հիմնել՝ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Իրականացած էր դարերու երազը :

Սփիւռքի երկար ու աառղջարար շունչ մը քաշած էին մեր հայրենակիցները Հայաստանէն մինչեւ Ամերիկա, Հիւսիսէն մինչեւ Հարաւ, մինչեւ Չինումաչին ու Փաթաղոնիա... ուր որ վտարանդի բեկոր մը ծուարած էր :

Հնչած էր արդարութեան եւ ազատութեան գերագոյն ժամը : Ցիրուցան հայորդիները հետզհետէ կը համախմբուէին Նորազատ հայրենիքին շուրջ :

Հայաստան պանծալի անունը հպարտութեամբ կը լեցնէր անապատներէն եւ աքսորավայրերէն հրաշքով ազատուած Մնացորդացին սիրտը :

« Հայաստանի Քաղաքացի» դարձած կը ճամբորդէինք հայկական անցագրով : Ունէինք ամենայն Հայոց կառավարութիւն մը, որ իր հովանին եւ պաշտպանութիւնը կը տարածէր աշխարհացրիւ հայութեան վրայ :

Հայաստանի դուռները լայնօրէն բաց էին՝ ներս մտնողներուն եւ դուրս ելլողներուն առջեւ :

Աշխարհի մեծերուն հետ կողք կողքի եւ հաւասար աստիճանի վրայ նստած՝ դաշնագիր կը ստորագրէին Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակները :

Երեսուն ամիս միայն պիտի տեւէր այս գեղեցիկ երազը :

Ու օրին մէկը յանկարծ նոյն դաժան եւ դաւադիր ուժերը, որոնք դարերով մեր վզին նստած էին, դաշինք կնքած՝ աքցանի մէջ կը սեղմէին մեր փոքրիկ հայրենիքը՝ հարաւէն ու հիւսիսէն :

Խարեբայ խոստումներով եւ կարմիր սուիններու ուժով իշխանութեան տիրացած բոլշեւիկները իրենց չնաշխարհիկ վարդապետութիւնը ուզեցին փորձել մինուճար երկրի մը վրայ, որ տակաւին ժամանակ չէր ունեցած բուժելու պատերազմին, ջարդերու, սովին եւ հիւանդութեանց պատճառած անհուն աւերները :

Կողոպտեցին ամբողջ ժողովուրդը : Ահուսարսափ տարածեցին ամէն կողմ : Ցուրտին ու սառնամանիքին դէպի աքսոր քշեցին ծերունի զօրավար Նազարբէկեան ու իր հարիւրաւոր սպաները, որոնք հերոսական կռիւներու մէջ իրենց անձը վտանգելով անկախ հայրենիք մը կերտած էին :

Բանտերը լեցուցին մտաւորականներով, Թուրքերուն նախանձը շարժելու աստիճան ոճրագործ նպատակներով : Կացիններով սկսան սպաննել անմեղ ու անպաշտպան բանտարկեալները :

Կարմիր բռնակալներու սանձարձակ ոճիրները՝ գիշերանց թէ օր ցերեկով՝ յորդեցուցին բաժակը :

Փետրուար 18ի ժողովրդական տարերային ապստամբութիւնը հայ ազատատենչ ժողովուրդի հայրենասիրական բընածին զգացումներուն պոռթկումն էր կարմիր բռնակալութեան դէմ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀՈԳԵՐ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԲՈՂՈՔԸ

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը այսօր կէսօրէ վերջ կը գումարուի Նիւ Եորքի մէջ, քննելու համար օրակարգի երկու հարցեր.—

1.— Թունուզի բողոքը՝ Փետրուար 8ի ֆրանսական յարձակումին դէմ :

2.— Ֆրանսայի բողոքը՝ Թունուզի դէմ որ կ'օժանդակէ ալժերիացի ապստամբներուն :

Միւս կողմէ Թունուզի Արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ ՄԱԿի Թունուզեան ներկայացուցիչին տեղեկութիւններ ղրկած է, որպէսզի նոր բողոքագիր մը յանձնէ Ապահովութեան Խորհուրդին : Այս երկրորդ բողոքագիրը պատասխան մըն է ֆրանսական բողոքին : Այս ձեւով Թունուզ կ'աշխատի որ Ալժերիոյ հարցը դարձեալ արծարծուի ՄԱԿի մէջ :

Կը կարծուի նաեւ, թէ Պուրկիպա առաջարկէ որ Ապահովութեան Խորհուրդին նիստը յետաձգուի :

Ամէն պարագայի մէջ Ամերիկա կ'աշխատի որ երկու երկիրներուն տարակարծութիւնը շուտով լուծուի :

Ամերիկեան միջամտութիւնը Ֆրանսայի կողմէ ընդունուելէ ի վեր, Թունուզի մէջ որոշ մեղմացում մը նկատելի դարձաւ : Թունուզցիք թոյլ տուին որ Ֆրանսացի զինուորները պարէնաւորուին ոչ-զինուորականներու կողմէ : Անկախ զինուորներու ընտանեկան պարագաներէն, Թունուզցի առեւտրականներն ալ ուտեստեղէն կը ծախեն բանակին : Պիզերթի մէջ կացութիւնը աւելի ծանրացաւ : Թունուզեան նոր ջոկատ մը գնաց խստացնել հսկողութիւնը : Քաղաքին փողոցները շուտով ամայացան : Կառավարիչը՝ Նուիրա, որ Ելմտական նախարարին եղբայրն է, ֆրանսացի զինուորներու պարէնաւորումը արգիլեց : Թունուզցիք, որ կը պահեն զօրանոցին մուտքի դուռը, կը մերժեն ներս ձգել զինուորներու կիները :

Թունուզի մէջ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի դեսպանները տեսակցութիւն մը ունեցան Պուրկիպայի հետ եւ միասին ճաշեցին : Կը կարծուի թէ Հանրապետութեան Նախագահը երկու դեսպաններէն տնտեսական ու զինուորական օժանդակութիւն խնդրեց, փոխարինելու համար ֆրանսականը : Խօսուեցաւ նաեւ ամերիկեան միջամտութեան մասին : Նոր դժուարութիւն մըն ալ՝ այս հարցին մէջ : Ֆրանսա Ուաշինկթընի միջամտութիւնը կ'ընդունի միայն Սաքիէթի խնդիրը լուծելու համար, մինչդեռ Պուրկիպա կ'ուզէ որ ֆրանքօ-թունուզեան տարակարծութիւնը, բոլոր ճակատներու վրայ, լուծուի Ամերիկացիներու մասնակցութեամբ :

Թունուզի երկրորդ բողոքը, որ կոչուած է Ալժերիոյ հարցը արծարծելու, աւելի ծանր կացութիւն մը կը ստեղծէ : Ամերիկացիք ներկայիս կ'աշխատին որ երկու կողմէ ալ ներկայացուած բողոքները ետ քաշուին ՄԱԿէն :

Մինչ այս մինչ այն իտալական « Իլ Թէմփօ» թերթը տեսակցութիւն մը ունեցած է Պուրկիպայի հետ : Իր յայտարարութիւններուն մէջ Նախագահը կ'ըսէ թէ Թունուզ կ'ուզէ որ,—

1.— Ֆրանսա ընդունի պարպումի ըսկզբունքը :

2.— Պիզերթի եւ Սֆաքսի ֆրանսական բոլոր ուժերը անմիջապէս հեռանան :

3.— Խորհրդակցութեանց սկսիլ՝ Պիզերթի հարցը լուծելու համար : Պուրկիպա առաջարկած էր որ Պիզերթը տրամադրուի Ատլանտեան Ուխտին :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

''ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ'' ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՄԷՋ

•

Սումաթրա կղզին մէջ ապստամբ զինուորականները «Յեղափոխական կառավարութիւն» մը հաստատեցին, վեց անդամներով : Ճաքարթայի կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրապարակեց դատապարտելով ըմբոստ զինուորականները, որոնց նպատակն էր օրինաւոր կառավարութիւնը տապալել : Միւս կողմէ Սոքարնօ Ճաքարթա վերադառնալով ժողովրդական խանդավառութեան մը մէջ ընդունուեցաւ :

Ապստամբ զինուորները գրաւած էին նաեւ Սումաթրայի օդակայանը : Հակառակ Ճաքարթայի սպառնալիքներուն « յեղափոխական կառավարութիւն »ը յայտարարեց թէ զիջումի վերջին առիթ մըն ալ կ'ընծայէ Նախագահ Սոքարնոյի :

Ըմբոստ զինուորականները հակահամայնավար են եւ կը պահանջեն որ իշխանութեան գլուխ գայ Տոքթ. Հաթա «երկրին հակահամայնավար զօրաւոր մարդը » :

Հակառակ ասոր Սոքարնոյի կառավարութիւնը ըմբոստները ձերբակալելու իր հրահանգին վրայ կը մնայ :

Ծանր կացութեան մը առջեւ կը գտնուի Ինտոնեզիա : Երկու կառավարութեանց կազմութիւնը լուրջ բարդութիւններ կը ստեղծէ, տագնապը աւելցնելով :

—o—

ՄԻԱՑԵԱԼ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ ԻՍՐԱՅԵԼԻ ԴԷՄ

Յորդանան — Իրաք Միացեալ Թագաւորութեան ստեղծումէն վերջ Ֆէյսալ Թագաւոր մեկնեցաւ Իրաք : Ամմանի օդակայանը ողջերթի գացած էր Հիւսէյն արքան, որմէ ետք ձայնասփիւռէն ճառ մը խօսեցաւ մասնաւորապէս ծանրանալով Պաղեստինի հարցին վրայ.— Այսօր մեր սրտերն ու յոյսը կը դարձնենք դէպի Պաղեստին եւ Աստուծոյ առջեւ կ'երդնունք հաւատարիմ մնալ մեր նախնիքներուն՝ թշնամիին ձեռքէն ազատագրելու համար երկիրը : Զէնքերը վար պիտի չդնենք,— եղբակացուց ան,— մինչեւ որ մեր նպատակը իրականացած չըլլայ :

Նման յայտարարութիւն մըն ալ ըրաւ Իրաքի Թագաւորը :

Ամմանի կիսապաշտօնական շրջանակներուն համաձայն Քուէյթի եւ Պահրէյնի իշխանութիւններն ալ պիտի յարին Միացեալ Թագաւորութեան : Քարիւղով հարուստ այս երկու երկիրները մեծապէս պիտի զօրացնեն նոր պետութեան դիրքը արաբական եւ միջազգային աշխարհին մէջ :

Անգլիական եւ ամերիկեան շրջանակներուն կարծիքով Միացեալ Թագաւորութիւնը առիթ մը պիտի ըլլայ որ Իրաքի եւ Յորդանանի դիրքը աւելի զօրանայ եւ տնտեսութիւնը կայուն վիճակ մը ստանայ :

—o—

ՄԱՐՍԷԼ ՔԱՇԷՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Աւելի քան 50.000 հոգի կը հետեւէր Շաբաթ օր Մարսէլ Քաշէնի թափօրին : Մեծ մասը համայնավար կուսակիցներ եւ համակիրներ :

Ցանուն Ազգ. Ժողովին խօսեցաւ նախագահ Լը Թրոքեռ, ապա թափօրը ուղղուեցաւ դէպի Փեռ Լաշէզ : Գերեզմանատան մէջ խօսք առին էթիէն Ֆաժօն եւ Ժագ Տիւքլօ : Երկուքն ալ վերյիշեցին առաջնորդին կեանքը «ամբողջովին նուիրուած աշխատաւորութեան», մինչ կը հընչէին «Մարսէյեէզ»ը եւ «Միջազգայինը» :

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

—o—

Ինչպէս գրած էինք Կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագ Հայ Լեգէոնի Ռազմիկներուն եւ Կամաւորներուն Ֆրանսացի թէ Հայ նահատակներուն յիշատակին : Եկեղեցին շատ փոքր էր անշուշտ եւ բազմութեան մեծ մասը արարողութեան կը հետեւէր փողոցէն : Կը պատարագէր Գերապայծառ Կ. Ծ. Վ. Թ. Ամատունի, քարոզեց Գերապայծառ Պրեսօլ, ապա ֆրանսերէն քարոզ մը խօսեցաւ նաեւ Գերապայծառ Ամատունի, եւ կարդաց Կարտինալ Աղաճանեանի հեռագիրը այս յիշատակի հանդիսութեան առթիւ, ուղղուած Միջերկրականի Կոմիտէին — «Հոգեպէս միացած բարեպաշտ ոգեկոչման Ֆրանսացի եւ Հայ մարտիկներու ինկած Արեւելք Պատուոյ եւ Պարտականութեան դաշտին վրայ, կ'օրհնենք անոնց փառաւոր յիշատակը, կ'աղօթենք որ Աստուած պահպանէ անոնց ազնիւ ժողովուրդը վասն Կրօնի եւ Հայրենեաց» :

Զինուորական պատիւներէն ետք, Պ. Ժորժ Պիտօ եկեղեցւոյ դըրան առջեւ ճառ մը խօսեցաւ վեր հանելով Հայ-ֆրանսական եղբայրութիւնը երէկ ինչպէս այսօր :

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆՑԻՆԵՐՈՒ եւ Իսրայէլացիներու միջեւ նոր բախում մը պատահեցաւ Սքոփուս լերան շրջանին մէջ : Երեք իսրայէլացի զինուորներ վիրաւորած են :

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ մէջ հականգլիական շարժումը կը շարունակուի : Ահաբեկիչները Պլանտֆորտի զօրակայանին վրայ յարձակում գործելով երեք զինուորներ վիրաւորեցին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ պատասխանը՝ Բուլկանինի երկրորդ նամակին, այսօր կը յանձնուի Խ. Միութեան Արտաքին նախարար Կրոմիքոյի :

ՊՈՆԻ մէջ Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Զօրլու խորհրդակցութիւններ ունեցաւ, որմէ ետք հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտնէ թէ Գերմանիա տնտեսապէս պիտի օգնէ Թուրքիոյ :

ՍՊԱՆԻՈՅ Արտաքին նախարարութիւնը հերքեց այն լուրերը, որոնց համաձայն սպանական օդանաւեր ռմբակոծած էին Իֆնիի կուլիմին շրջանը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Նախագահ Հէօս Յունիս 4–6 պիտի այցելէ Միացեալ Նահանգները :

ՖՈՐՄՈԶԱՅԻ (Ազգ. Չինաստան) կառավարութիւնը իր հրաժարականը ներկայացուց Նախագահ Չան Քայ Չէքի, որ մերժեց ընդունիլ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Խ. Միութեան բնակչութեան թիւը 203 միլիոն է ներկայիս եւ 15 տարիէն պիտի բարձրանայ 245 միլիոնի :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ զինաթափութեան հարցի խորհրդական Հարոլտ Սթասըն հրաժարեցաւ իր պաշտօնէն, թեկնածու ըլլալու համար Փենսիլվանիոյ կառավարիչի ընտրութեան : Սթասըն ըսաւ թէ զինաթափութեան հարցը յաջողութեան վրայ է : Ծանօթ չէ թէ ո՛վ պիտի ըլլայ իր յաջորդը :

ԿԱՆՏԻ ՆԿԱՐՆԵՐԸ

Կիրակի օրուան մեր հրատարակած նըկարները Վարուժանի նուիրուած Կանտի հանդիսութեան մեզի տրամադրուած էին Պ. Գրիգոր Ծօլօլեանի կողմէ (Ֆօթօ Ա. րաքս), 31 Պուլվար Ռասփայ :

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԸՄԲՈՍՏԱՑԱՆ

Այս մէկ բառը ամէն բան կը բացատրէ, երբ կը խօսինք 1921 Փետրուար 18ի ապստամբութեան մասին :

Հայաստանի ժողովուրդը ենթարկուած էր սանձարձակ բռնակալութեան մը: Նորեկները կ'ուզէին որ պատմութիւնը արձանագրէր թէ իրենց իշխանութիւնը հաստատեցին «յեղափոխութեամբ», եւ ոչ թէ փոխադարձ համաձայնութեամբ :

Եւ ծայրագաւառ Հայաստանի մէջ ալ գործադրուեցան այն սարսափները որոնք ցնցեր էին ամբողջ Ռուսաստանը, 1917 Հոկտեմբերէն ի վեր:

Ամբողջ հատորներ գրուած են այդ ահուսարսափի մասին, հայերէն, ռուսերէն թէ ուրիշ լեզուներով:

Բոլորն ալ կը պարունակեն ջախջախիչ փաստեր որոնք անջնջելի, արիւնազանգ արատ մը կը կազմեն բոլշեւիկեան տիրապետութեան համար :

Դեռ կան բազմաթիւ ականատես վկաներ աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ:

Դասալիքներ, դաւանափոխներ, կամ դատարկամիտներ ի զուր կը փորձեն վարկաբեկել Փետրուար 18ի համաժողովրդական պոռթկումը, կամ խեղաթիւրել անոր իմաստը:

Այդ օրերուն չկար որեւէ հոսանք որ ժխտական դիրք բռնած ըլլար :

Ընդհակառակն, ամէնքն ալ հայրենասիրական պարտականութիւն կը համարէին բաժին մը ստանձնել ինքնապաշտպանութեան եւ ազատութեան այս նոր պայքարին մէջ, որ պայթած էր հակառակ իրենց կամքին:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ ռամկավարներն ալ ունէին իրենց առանձին զօրամասը եւ պարծանքով կը յիշեցնէին, որպէս զի այս կամ այն կուսակցութիւնը չվայելէ ամբողջ փառքը :

Հալածանքները եւ ձերբակալութիւնները բաւական չհամարելով նոր իշխանութիւնը Թրքավարի աւար մըն ալ սարքած էր, ինչպէս կը հաստատեն բոլշեւիկ տեսաբանը Բորեան եւ ողբացեալ Յ. Քաջազնունին :

Մինչ անճար երկիրը անմիջական օգնութիւն կը սպասէր դուրսէն, եկուորները իր կաթն ու շաքարն ալ կը բռնագրաւէին եւ կ'արտածէին :

Ստեղծուած ահուսարսափը զարմանք պատճառած էր մինչեւ անգամ Կովկասի կարմիր փոխարքային Օրժոնիկիձէի որ անհրաժեշտ կը գտնէր տեղափոխել հայ կարմրուկները:

Իսկ աւելի անդին Մոսկուայի մէջ, Լենինն էր որ իր դժգոհութիւնը կը յայտնէր, Երեւան ղրկելով Միասնիկեանը եւ զգաստութեան հրաւիրելով Կովկասի մոլեռանդ նորընծաները: :

Ինչ վրիպումներ ալ գործուած ըլլան, Փետրուար 18ի շարժումը կը պահէ իր ամբողջ արժէքը, իբրեւ ամբողջ ժողովուրդի մը ամեհի խոյանքը բարբարոսական եւ եղբայրասպան բռնակալութեան մը դէմ :

Շարժումը հասած էր իր նպատակին, փախուստի մատնելով նորեկները :

Եթէ ի վերջոյ վերադարձաւ, այդ կը պարտին ոչ թէ իրենց խեղճ ու կրակ ուժերուն, այլ Բագուի ռուսական բանակին, ինչպէս մինչեւ այսօր ալ պարծանքով կը պատմեն :

Փետրուար 18ը ուղենիշ մըն էր ազատագրական պատմութեան մէջ: Փոթորիկ մը որ կ'ապացուցանէ թէ կարելի չէ յաւիտենապէս լուծի տակ պահել որեւէ ժողովուրդ ներքին կամ արտաքին դաւերով:

Երբ ժողովուրդ մը ազատութեան կը ձգտի ոչ մէկ ուժ կրնայ մարել անոր ձայնը որ միշտ պիտի արձագանգէ լեռնէ լեռ: Երբեմն իբրեւ երգ ի խորոց սրտից, երբեմն իբրեւ ահազանգ :

1956 Շ.

ԳԻՒՂԱՑԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐ

(ԸՆԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Անցեալ Նոյեմբերի առաջին օրերին Թեհրանում հողին յանձնեցին Հ. Յ. Դաշնակցութեան հաւատարիմ ու անձնուրաց մարտիկ Բաշ–Գառնեցի Մարտիրոսին, աւելի ծանօթ «խմբապետ Մարտիրոս» անունով: Ողբացեալը վերջինն էր համագիւղացի մի երրորդութեան, միւս երկուքը Արտուշն ու Խնկօն վաղուց բաժանուած են մեզնից — իրենց հերոսական մասնակցութիւնը 1921 Թուի Փետրուար 18ի ապստամբութեան եւ նրան յաջորդող քաղաքացիական կռիւներին, մի քանի անգամ ճակատագրական նշանակութիւն ունեցաւ: Ապստամբութեան վաղաժամ պարտութիւնը՝ ջարդի եւ աքսորի կը դատապարտէր հազարաւոր հայ մտաւորականներ, բանուորներ ու գիւղացիներ :

Ռազմական համայնավարութեան ու Չեկայի մենատիրութեան շրջանն էր : Դատ, արդարութիւն, գթութիւն խեղդուած, թացն ու չորը միասին էին վառում: Բիւրաւոր անմեղների նահատակումը խոստովանելով հանդերձ Լենին ասում էր.— «Եթէ հարիւր գնդակահարուածների մէջ հինգը միայն մեր թշնամիներն են եղել, մենք բաւարարուած ենք»:

Նոր խորհրդայնացած Հայաստանի յեղկոմը.— Կասեան, Աւիս, Մռաւեան, Դիւրգերեան — պիտի կոտորէր բանտարկուած հազարաւոր պետական ու կուսակցական գործիչներին, խորհրդարանի անդամներից ու կառավարութեան նախագահներից մինչեւ Հ. Յ. Դ. գիւղական կոմիտէի անդամը, եթէ ըմբոստացած հայ աշխատաւորութիւնը փախուստի չմատնէր ոճրագործներին: Նրանք հազիւ ժամանակ ունեցան 40 հոգի կացնահարելու :

Երեւանից 20 – 25 քիլոմեթր դէպի արեւելք, լեռների գրկած փոքրիկ տափաստանի վրայ փռուած է հայկական տիպար Բաշ – Գառնի հնադարեան մեծ գիւղը, ամուր կառչած հազարամեայ բարքերին ու աւանդութիւններին: Գիւղի եզերքին կուտակուած են Տրդատ Թագաւորի ամրոցի տխուր քարասիւները նուրբ քանդակներով: Դրանցից միւս կողմ անդունդ է, ուղղահայեաց ու սարսափելի խորութեամբ: Հինգ քիլոմեթր հեռու, ազատ գետի եզերքին, աշտարականման ժայռերի ստուերներում, այրի վանքն է, հայ հաւատքի ու կամքի աննման յուշարձանը: Հողագործ էին ու խաշնարած Գառնեցիք — պատանի տարիքիս հիւր եմ եղել նրանց ամառուայ արօտատեղում — «Եայլաում», — ազատասէր ու հպարտ, այդ պատճառով նրանք աւելի քան մի ամիս առաջ համաժողովրդական ապստամբութիւնից, դէմ դուրս եկան յեղկոմին: Բռնագրաւումների առաջին փորձին գիւղը դուրս ըրաւ Կոմիսար ու միլիցիոնէր եւ հրաժարուեց ընդունել կարմիր իշխանութեան ոեւէ ներկայացուցիչ: Թէեւ թնդանօթներ հեռուից հեռու ռմբակոծեցին գիւղը ու փլցրին մէկի գոմը: Աւելի ծիծաղի առիթ տուին Գառնեցիներին, քան վախի: Յեղկոմը խորամանկութեան դիմեց. երգիծաբան Լեռ Կամսարին, անկուսակցական, Բաշ Գառնի կոմիսար նշանակեց (լսելով այդ լուրը մեր թաղստոցներում կուշտ խնդացինք. նա այնքա՞ն խեղճ մարդ էր). բայց գիւղացիները չթողին երգիծաբան Կոմիսարին գիւղը մտնել :

Այս ըմբոստ շինականների երեք ղեկավարներից Արտուշը ունեւորն էր. պարթեւ, լայնաթիկունք ու վայելչադէմ: Նրա սեղանը մատչելի էր ծանօթի ու անծանօթի: Տրդատի ամրոցը իրենն էր : Աւերակները շրջապատող հողաշերտի վրայ խաղողի այգի էր տնկեր նա. միակը գիւղում: Արտուշը միշտ մնաց միայն Բաշ – Գառնեցիների հրամանատար: Դարանակալ վագրի նման նա միշտ պատրաստ էր իր քաջերով անսպասելիօրէն հարուածելու թշնամուն: Ճակատագրական մի օր նա հերոսացաւ փրկելով մեզ անդունդը նետուելուց. երեսունեօթը տարի յետոյ, այս օր ալ, երբ յիշում եմ այդ երեկոն, յուզումս չեմ կարող զսպել:1921 Թուի Բարեկենդանի կիրակին Երեւանն ապրեց գերագոյն ողբերգութիւնը: Գիւղական վաշտերը հեռացել էին քաղաքից. տեղական ապստամբ ուժերը ցրուել էին— Բարեկենդան էր, ազատութեան մէջ:Մեր ճակատը դատարկ էր թէ մեր եւ թէ թշնամու կողմից: Մէկ էլ իրիկնապահին ահազանգ: Յեղկոմի զրահապատն ալ աջ ու ձախ կրակ տեղալով հասել է Երեւանի կայարանը, ուր կոխ է զրահապատից դուրս թափուած կարմիր բանակայիններին հետ :

Հրացանաձգութիւն եւ մեր թիկունքում ծպտուած մեծամասնականների կողմից : Մեր շփոթութիւնը հասած էր յուսալքման: Հինգ օր առաջ միայն ապստամբութեան շնորհիւ բանտից ելած Հայաստանի Հանրապետութեան տարեց գործիչներին — Քաջազնունի, Աւ. Սահակեան, Օհանջանեան, Տէր Դաւթեան եւ այլք, մօտ քառասուն հոգի, ի մի հաւաքեցին եւ ուղարկեցին Նորք, որպէս զի նոյն գիշերն իսկ, մինչեւ ծունկ ձիւների միջով նրանց հասցնեն Ջրվէժ գիւղն ու այնտեղից Բաշ Գառնի : Ամէն մէկին մի բաժակ գինի. եւ պահակների հետ ճանապարհ ընկան նրանք, իսկ մենք վազեցինք դէպի կայարան :

Թշնամին չկայ: Ամենայն արագութեամբ հաւաքելով իր ուժերը զրահապատը նահանջել էր արդէն: Արտուշը Բաշ Գառնեցից եւ Սմբատը Էջմիածնից յարձակման էին անցել թշնամու թիկունքի վրայ: Նա փախել էր վախենալով կտրուել Դաւալուից, այսինքն Յեղկոմի կայանից :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԴՎԶՈՒՄ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱԿԱՆ ԲՌՆԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Հայ – Թրքական պատերազմը, 1920 Սեպտեմբեր – Հոկտեմբերին, վերջացաւ Հայաստանի պարտութեամբ :

Իրական յաղթականը Խորհրդային Ռուսաստանն էր: Ան էր որ Թրքական ջարդարարներու «եղբայրական» գործակցութեամբ կը յաջողէր «չէզոքացնել»ու փոքրիկ Հայաստանը՝ «կապիտալիստական բէակցիոն ուժերու առաջաւոր ամրոցը »...

Ստեղծուած նոր պայմաններուն մէջ, այլեւս անկարելի էր ընդդիմանալ Հայաստանի խորհրդայնացման մասին ռուս բոլշեւիկներու սպառնական պահանջին :

Մեր երկրի եւ ժողովուրդի գոյութեան պահպանումը գերիվեր էր բոլոր նկատումներէ :

Տագնապին բովանդակ ծանրութեան գիտակից՝ մեր կառավարութիւնը ընդունեցաւ Լեգրանի, Խ. Ռուսաստանի լիազօր ներկայացուցչի վերջնագիրը: 1920 Դեկտեմբեր 2ին Խ. Ռուսաստանի եւ Հայաստանի Հանրապետութեան լիազօր ներկայացուցիչներու միջեւ ստորագրուած դաշնագրով կը փոխուէր մեր երկրին վարչաձեւը :

Այս փոփոխութեամբ սակայն, այդ նոյն դաշնագրով կ'երաշխաւորուէին Հայաստանի անկախութիւնը, իր սահմաններու ընդարձակումն ու ապահովութիւնը :

Խ. Ռուսաստանը յանձն կ'առնէր որ հայկական բանակի հրամանատարական կազմը, « պատասխանատու պիտի չըլլայ Հայաստանի խորհրդայնացման առաջ, իր կատարած քայլերուն համար »:

Դաշնակցութեան եւ միւս քաղաքական կուսակցութիւններու անդամները նոյնպէս հալածանքի պիտի չենթարկուէին « կոմունիստական կուսակցութեան դէմ մղուած կռիւներու մասնակցելու » պատճառով, Հայաստանի խորհրդայնացումէն առաջ:

Մեր երկրին վրայ ծանրացած տագնապները մեղմելու համար ուրեմն, սոսկ միջոց մը եղաւ Հայաստանի խորհրդայնացումը, բայց երբե՛ք նպատակ, ինչպէս

ՍՏԱԼԻՆԻ ՄԱՀԸ

Այս ջղայնութեան հետեւանքով է որ ուղեղային արիւնախռնում ունեցաւ ու սրահին մէջտեղը գետին փռուեցաւ: Իր անկենդան մարմինը ամբողջ գիշերը այդտեղ մնաց. ոչ ոք զբաղեցաւ իրմով. եւ այդպէս ալ մեռաւ :

Իլյա Էհրէնպուրկ իր նամակը կը վերջացնէր հետեւեալ բառերով. «Այն անձը որ փրկեց Խ. Միութիւնն ու մեր երկրին համայնավար կուսակցութիւնը՝ Լազար Քականովիչն է»:

Խորհրդային գրողին այս վկայութիւնը, իր կարեւոր գիծերուն մէջ, հաստատուեցաւ Էմվէտէի (Գաղտնի ոստիկանութիւն) նախկին բարձր պաշտօնատարի մը, վրացի Կապանաձէի կողմէ, որ Բերիայի մտերիմ բարեկամն էր, ու այս վերջինի ձերբակալուելէն վերջ փախաւ Խ. Միութենէն :

Ըստ Կապանաձէի յայտարարութեան, 1953 Փետրուար 28ին Կրեմլինի մէջ նիստ մը հրաւիրուած էր Կեդրոնական Կոմիտէի երկրորդ քարտուղար Խրուշչեւի կողմէ՝ Խ. Միութեան հողամշակութեան մեթոդները բարելաւելու մասին 1948 Փետրուար 28ին հանուած շրջաբերականին հինգերորդ տարեդարձը նշելու համար :

Ստալին, որ այլեւս Կրեմլինի մէջ չէր բնակեր (այլ՝ Մոսկուայի մօտերը գտնուող իր տաչային մէջ)-իրիկուան դէմ հասաւ Կրեմլին:

Մինչ այդ, Գերագոյն Խորհուրդի անդամներէն բազմաթիւ անձեր, որոնք «բժիշկներու խնդրէն» ի վեր որոշած էին Ստալինը մէջտեղէն վերցնել, համաձայնութիւն գոյացուցին Ժուկովի, Բուլկանինի եւ Մոսկալենքոյի(*) հետ՝ ձերբակալել տալու համար զօրավար Արտիէմիէվը (Մոսկուայի հրամանատար) եւ զօրավար Սինիլովը (Կրեմլինի հրամանատար), ու անոնց պաշտօնը յանձնելու համար Խրուշչեւի մտերիմ բարեկամ զօրավար Սերովին:

Սերովի հրահանգով, որ խումբ մը զինուորներով եկաւ, Կրեմլինի ու արտաքին աշխարհի միջեւ հաղորդակցութեան բոլոր միջոցները կտրուեցան :

Երբ Ստալին ժողովասրահէն ներս մտաւ, Գերագոյն Խորհուրդի բոլոր անդամները շրջապատեցին զինքն ու բացատրութիւններ պահանջեցին «բժիշկներու խնդիր»ին մասին: Ստալին, ծայրայեղ բարկութեամբ լեցուած, ժամէ մը աւելի պոռաց ու բոլորին գլխուն սպառնալիքներ տեղացուց: Ապա ուզեց հեռաձայնել իր քարտուղարութեան պետ Պոսկրեպիշեւին :

Տեսնելով թէ հաղորդակցութիւնը չի կրնար հաստատել ու հասկնալով թէ հեռաձայնի թելերը կտրուած են, ընկալուչ գործիքը գետին նետեց ու դէպի պատուհան վազեց պահակները օգնութեան կանչելու համար :

— Աւելորդ է հեռաձայնել կամ պահակները կանչել, յարեց Վորոշիլով: Արտիմէիէվ ու Սինիլով ձերբակալուած են. Կրեմլինի մէջ միայն մեզի՝ հաւատարիմ պահակներ կան. Ժուկով մեզի հետ է(*):

Այս խօսքերուն վրայ, Ստալին ուշաթափ գետին փռուեցաւ: Ներկաները դուրս ելան սրահէն՝ Ստալինը այդ վիճակին մէջ առանձին ձգելով :

Վերադարձան յաջորդ առաւօտ միայն՝ ամբողջ գիշերը Կեդրոնական Կոմիտէին ու կառավարութեան մէջ իւրաքանչիւրին դերը որոշելէ վերջ, Ստալինի մեռած ըլլալը հաստատելու համար :

×

... Ստալինի ժառանգութեան հարցը, ուրեմն, առաջին անգամ լուծուեցաւ 1953ի Փետրուար 28էն Մարտ մէկի գիշերը ...

Գերագոյն Խորհուրդի անդամները որոշած էին որդեգրել «խմբական կառավարութեան» ձեւը : Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար գոյութիւն պիտի չունենար այլեւս, ոչ ալ Կեդրոնական Կոմիտէի քարտուղար: Մալենկով նշանակուեցաւ վարչապետ :

Բայց գիտենք թէ հետագային Խրուշչեւ յաջողեցաւ մէջտեղէն վերցնել Բերիան. 1953 Օգոստոսին ինքզինքը հռչակեց Կեդրոնական Կոմիտէի առաջին քարտուղար : Իսկ 1955ին Մալենկովը հրաժարիլ տուաւ որուն տեղը գրաւեց Բուլգանին :

Թարգմ. Շ. Ս.

(6 եւ վերջ)

(*) Մոսկուայի զինուորական շրջանի հրամանատարը : –

(*) Ժուկովի աղջիկը ամուսնացած է Վորոշիլովի տղուն հետ :

կ'ուզեն ցոյց տալ բոլշեւիկները :

Եւ ասիկա այն պատճառով որ մեր նորագատ երկիրը, սկիզբէն իսկ Թիրախը եղաւ Թուրք – բոլշեւիկեան միացեալ ճակատի ծրագրուած եւ մեթոտիկ յարձակումներուն : Խորհրդային Ռուսաստանի համար Հայաստանի անկախութիւնն ու Հայկական Հարցը նոյնպէս միջոց մըն էր, իրականացնելու համար համաշխարհային յեղափոխութեան իր ծրագիրները:

Մեր ժողովուրդի մէջ արմատացած այդ տրամադրութիւնները, անշուշտ, յաւիտենական չէին:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, Դեկտեմբեր երկուքի համաձայնագրի ճշգրիտ եւ պարկեշտ գործադրութիւնը, կրնար չափով մը նպաստաւոր անդրադարձ ունենալ մեր ժողովուրդի տրամադրութիւններու վրայ՝ Խ. Ռուսաստանի եւ Հայաստանի մէջ իր պարտադրած վարչաձեւին հանդէպ :

Բոլշեւիկները հաշուի չառին այս իրողութիւնը :

Դեկտեմբեր 2ի համաձայնագրին տակ Խ. Ռուսաստանի ներկայացուցիչի ստորագրութեան մելանը դեռ չչորցած, համաձայնագիրը չեղեալ նկատուեցաւ Հայաստանի Յեղկոմի լիազօրներու կողմէն:

Դեկտեմբեր վեցին ստեղծուեցաւ Չեկան եւ անմիջապէս գործի անցաւ: Յաջորդաբար բանտարկուեցան Հայաստանի պետական եւ հանրային առաջնակարգ դէմքերը :

Դեկտեմբերի վերջերը արձանագրութեան ենթարկուեցան հայկական բանակի բոլոր սպաները եւ 70 ընտիր զինուորականներ անմիջապէս աքսորուեցան Բագու:

Յունուար 10ին Ռուսաստան աքսորուեցաւ Դրօն իր զինակից սպաներու հետ :

Յունուար 24ին Ռուսաստան աքսորուեցան Հայաստանի բանակին մնացած 1200 սպաները, որոնց հետ սպարապետ Նազարբէկեան, զօրավարներ Սիլիկեան, Հախվերտեան, Ղամազեան :

Երկրի բոլոր մասերուն մէջ, խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւնները այլեւս սովորական էին դարձած :

Բոլշեւիկներու այդ օրերու գործունէութեան մասին, վկայութիւն մը բոլշեւիկ պատմաբան Բորեանէ .—

« Յեղկոմը ձեռնարկեց անխնայ եւ վճռական բռնագրաւումներու, առանց խտրութեան եւ առանց դասակարգային ըսկզբունքի, առանց հաշուի առնելու գիւղացիութեան ընդհանուր տնտեսական դրութիւնը եւ անոր հոգեբանական վիճակը: Բռնագրաւումը տեղի կ'ունենար անկազմակերպ ձեւով, ծրագրուած ու յեղափոխական – դասակարգային բնոյթ չունէր եւ կը կատարուէր անհարկի բռնութիւններով: Առանց կազմակերպուած ու կարգապահ մեքենայի, առանց նախնական քարոզչական պատրաստութեան և առանց հաշուի առնելու երկրի իւրայատուկ պայմանները, Յեղկոմը կարգախօսք էր ուղղած՝ բռնագրաւել եւ պետականացնել պարէնը քաղաքներու մէջ մասնաւոր մարդոցմէ եւ հացի պաշարը գիւղացիներէ: Անկարգ կերպով կը գրաւուէր եւ կը պետականացուէր ամէն ինչ— զինուորական հագուստներ, արհեստաւորներու գործիքներ,, մասնաւոր եւ ամէն տեսակի բրինձի աղօրիքներ, անխտիր բոլոր ջրաղացները, սափրիչի գործիքներ, մեղուի փեթակներ, ճերմակեղէն, հագուստ, քաղաքացիներու տան կահ – կարասիները, առանց ի նկատի ունենալու անոնց դասակարգային վիճակը եւայլն ...: (Առնուած Ս. Վրացեանի «Հայաստանը Բոլշեւիկեան Մուրճի եւ Թրքական Սալի Միջեւ» գրքէն):

Շատ աղօտ պատկեր մը միայն, Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին երկու եւ կէս ամիսներուն :

Ստեղծուած այս պայմաններուն մէջ, խորհրդային վարչաձեւին հանդէպ անվստահութեան եւ ատելութեան տրամադրութիւնները ստեղծեցին վտանգաւոր կացութիւն մը:

Մեր ժողովուրդը՝ հիասթափուած էր Խ. Ռուսաստանէն եւ իր ստեղծած վարչաձեւէն :

Երկարատեւ պատերազմներէն ստացած իր վէրքերը դեռ չսպիացած, յոգնած ու մաշած, ան անգամ մը եւս հարկադրուած եղաւ բռունցք ցոյց տալ զինք ստրկացնող նոր բռնաւորին :

Փետրուար 18ի ըմբոստացումը այլեւս անխուսափելի էր :

Ոչ մէկ արտաքին ուժ դեր չունեցաւ բոլշեւիկեան ոճրային բռնատիրութեան դէմ մեր ժողովուրդի այդ հոյակապ ընդվզումին մէջ:

Ոեւէ քննադատութիւն չի կրնար մեղադրել ըմբոստացող Հայութիւնը : Եւ նըսեմացնել Փետրուար 18ի ամբողջ արժէքը, «իբրեւ ամբողջ ժողովուրդի մը ամեհի խոյանքը բարբարոսական եւ եղբայրասպան բռնակալութեան դէմ :

« Փետրուար 18ը ուղենիշ մըն էր ազատագրական պատմութեան մէջ: Փոթորիկ մը, որ կապացուցանէ թէ կարելի չէ յաւիտենապէս լուծի տակ պահել ոեւէ ժողովուրդ, ներքին կամ արտաքին դաւերով» : («Ծ.» «Յառաջ» 1956, Փետրուար 18) :

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՎԱՄՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

Պատմութիւն Տարօնի Աշխարհի հատորը որ լոյս տեսաւ 1957ի ամրան արդէն սպառած կարելի է հաշուել: Այս գիրքը սեփականութիւն դառնալով հայ ընթերցող հասարակութեան, կը ծառայէ նաեւ որպէս պատմական դէպքերու ճշգրտութեան աղբիւր մեր յետագայ պրպտողներուն համար :

Պատմական ճշմարտութեան համար պէտք կը զգանք քանի մը լուսաբանութիւններ արձանագրել այս բաց նամակին մէջ, ուղղուած անոնց, որոնք Պատմութիւն Տարօնի Աշխարհի հատորն ունին, որպէսզի ներկայ նամակը կտրոն մը ըլլայ եւ կցուի հատորին :

Դժբախտաբար սպրդած քանի մը անհատներ կան, որոնք դաւաճան եղած չեն եւ անարդար պիտի ըլլայ այս պարագան չըդգծել Տարօնի պատմութեան մէջ: Թուականի մը տպագրական սխալը կրնայ սրբագրուիլ որեւէ բանիմաց ընթերցողի կողմէ սակայն դաւաճանութիւնը պէտք է հերքուի վաւերական վկայութիւններով:

Ահա այդ դէպքերը.

1.— Յակոբ Սարկաւագ Տարօնացի,— որ մասնակից էր Կուկունեան խումբի կազմակերպութեան, դաւադրութեամբ սպաննուեցաւ Կուկունեանի կողմնակից փոքրիկ խմբակի մը կողմէ, եւ Յակոբ Սարկաւագի անուան կցուեցաւ դաւաճան անունը :

Պատմութիւն Տարօնի Աշխարհի հատորին մէջ, էջ 420, Տօքթ. Ալիխանեանը անդրադարձած է այդ խնդրին եւ մենք ալ մեր խօսքը ըսած ենք: Այսօր, դիւանական թուղթերու եւ մասնակիցներու յուշերու վրայ հիմնուած Վ. Վալատեանի մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւնը, տպուած Հայրենիք ամսագրի վերջին թիւերուն մէջ, ամէն կասկած ոչ միայն կը փարատէ, այլ Կուկունեանի արարքը ոճրագործութիւն կը նկատէ փորձառու եւ բանիմաց Յակոբ Սարկաւագի հանդէպ, որ պիտի մնայ հայ ազատագրական շարժման ամէնէն հին եւ ամէնէն հետաքրքրական դէմքերէն մէկը :

2.— Ցրօնք գիւղի գիւղապետ Սլօն որ Գուրգէնի խումբի մատնիչը կը նկատուէր, Մշօ բանտին մէջ կը տառապէր այդ անլուր զրպարտութեան համար –1899– : Սակայն Սահմանադրութեան օրերուն ըստուգուեցաւ թէ մատնիչը Օղունք գիւղացի Մկրտիչ Երամեանն էր, որ գաղտնի ոստիկան էր եւ ժողովուրդը չէր գիտեր այդ պարագան : Սլօն սրտի ցաւէն կաթուածահար մեռաւ բանտին մէջ: Արդարութիւնը եւ պատմական ճշմարտութիւնը կը պահանջեն որ այս անմեղ Հայու դէմքը պայծառ մնայ Տարօնի պատմութեան մէջ :

3.— Ստեփան Վրդ. Զուհարեան որ Դաշնակցութեան հին գործիչներէն էր Մշոյ դաշտի Նորշէն գիւղին մէջ, 1903ին սպաննուեցաւ Գէորգ Չաւուշի կարգադրութեամբ: Ստեփան վարդապետը մատնիչ եւ դաւաճան մը չէր, բայց դէմ էր Գէորգի յախուռն գործունէութեան : Անոր սպաննութիւնը այս անհասկացողութենէն առաջացաւ :

Յեղափոխութեան պայմանները, այն օրերուն, դաժան էին, բայց պատմութիւնը այսօր մատնիչի արատը կը սրբէ Ստեփան վարդապետի ճակատէն :

4.— Բերդակցի Ռէս Բարսեղը իսկապէս դաւաճան մը եւ մատնիչ մըն էր եւ անոր ցուցմունքով 1899ին Մշոյ բանտը լեցուած էին Տարօնի լաւագոյն զաւակները: 1899ի վերջերը ահաբեկուեցաւ մատնիչը: Այսպէս է վկայութիւնը Գէորգ Չաւուշին, Ռուբէնին եւ «Դրօշակ»ին :

Նոյն թուականին Խասգիւղի մէջ, ներքին հակառակորդութիւններու պատճառով սպաննուեցաւ Խասգիւղի Ռէս Բարսեղը: Խասգիւղի Բարսեղը պահպանողական մարդ մըն էր, բայց երբեք մատնիչ եւ դաւաճան: Անուններու այս շփոթութեան պատճառով, անոր անունը երբեմն շփոթուած է բերդակցի Բարսեղին հետ:

Արձանագրելով այս պարագան, յոյս ունինք թէ վերջ տուած կ'ըլլանք եղած շփոթութեան :

Այս ճշգրտումները յանձնելով Պատմութիւն Տարօնի Աշխարհի ընթերցողներուն ուշադրութեան, մամուլով յանձնած կ'ըլլանք ամբողջ հայ ժողովուրդի նկատողութեան :

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԻ ՀԱՅ ՎԱՐՊԵՏ ՄԸ

Պուքրէշի Արհեստաւորներու Համագործակցական Միութեան տարեկան մրցումը տեղի ունեցած է միութեան կեդրոնատեղիին մէջ, ուր գեղեցկօրէն դասաւորուած էին ռումանական ժողովրդական արուեստներու նմոյշները: Ցուցադրուած էին նուրբ հիւսուածքներ, կաշեգործական արտադրութիւններ, գեղարուեստական գործեր, արեւելեան հանգուցաւոր գորգեր՝ փարթամ գոյներու հմայիչ ներդաշնակութեամբ, բերուած զանազան քաղաքներէ :

Քննիչ յանձնախումբը, կազմուած 14 մասնագէտներէ, ներկայացուած արեւելեան գորգերու բաղդատական բոլոր եզրերը նկատի ունենալով, առաջին մրցանակի արժանի դատած է Հրանտ Ապաճեանի կողմէ ներկայացուած եւ իր ցուցմունքներով ու հսկողութեամբ հիւսուած գորգը:

Հրանտ Ապաճեան արեւելեան հանգուցաւոր գորգերու Ռումանիոյ մեծագոյն վարպետներէն մէկն է. մասնագէտ է գոյներու ներդաշնակման նուրբ արուեստին: Ներկայիս կը վարէ Պուքրէշի «Ա. Թա Փոփուլարը» Համագործակցական Միութեան արեւելեան հանգուցաւոր գորգերու ճիւղին մասնագէտ վերակացուի պատասխանատու պաշտօնը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԶ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱԲԵՂԱՆ

Հետաքրքրութիւնս սաստկեց ստուգել՝ արդեօք ո՞վ մարդ էր լողացողը, թէ կին: Մտածում էի՝ մի գուցէ նոյն ինքն Սօնան լինէր, որ ինձ դիտմամբ տեսութիւն նշանակեց արեւը մտնելուց յետոյ, որպէս զի ինքը վերջացրած լինի իր լողանալը :

Ես սկսեցի հեռուից նայել դէպի քարանձաւի ներսը. մանուկ մարդիկ այսպիսի անպատկառ հետաքրքրութիւններ շատ ունեն: Ցանկարծ ջրի մակերեւոյթից դուրս բարձրացաւ մի գեղեցիկ մարմին: Հրաշալի մի մարմին էր նա: Գլխի արձակուած գիսակները սքօղել էին դեռ նոր զարգացած կուրծքը: Նա երեխայական անմեղ զուարճութեամբ թաթռում էր, խաղ էր անում ալեկոծ ալիքների հետ: Արեւի վերջին ճառագայթներն ընկած էին նրա դէմքի վրայ: Որքան հրապուրիչ էր ջրի մանրիկ կաթիլներով ցօղուած այն կուսական դէմքը: Բայց նա երեսը շուռ տուեց, կարծես, չէր ցանկանում, որ արեգակն իր լուսեղէն շրթունքներով շօշափէր նրա անմեղ կուրծքը: Նոյն ժամուն նա երեւցրուց մի լիքն եւ հրաշալի թիկունք :

Դա մի բոպէական երեւոյթ էր: Մարմինը կրկին անհետացաւ ջրի մակերեւոյթի տակ :

Այսպէս երեւում են «հրեղէն կուսանքը» Վանայ ծովակի միջից, այսպէս հրապուրում են նրանք պատանիներին, որոնք լի սիրահարական ցնորքներով իրանց գցում են ալիքների մէջ, եւ ջրային աղջիկները յափշտակում, տանում են իրանց որսին դէպի ծովակի անդունդը, եւ այնտեղ՝ իրանց բիւրեղային պալատներում զուարճացնում են նրան ...:

Ջրային յաւերժահարսը կրկին յայտնուեցաւ: Այս անգամ նա հանդիստ էր. այս անգամ նա չէր թռչկոտում այս կողմ եւ այն կողմ: Նա կիսով չափ նստած ջրի մէջ, սանդրում էր իր երկայն գիսակները: Նա ինքն էր,— Սօնան էր: Ես վաղուց ճանաչում էի այն խարտեաշ մետաքսանման գիսակները, ինձ ծանօթ էր այն հրեշտակային կերպարանքը, որ իր մերկութեան մէջ աւելի սքանչելի էր :

Նոյն միջոցին ինձ տիրեց մի զգացմունք, դա նմանում էր այն սարսափելի զգացմունքին, որ տանջում է մի եղեռնագործին, որը մեղանչել էր մի որեւիցէ սրբութեան դէմ :

Զարհուրելի է խղճի խայթն, երբ նա սկսում է ծակոտել մի սիրտ, որ դեռ ոչ բոլորովին կորուսել էր իր կենսական զօրութիւնը ...: « Ես սիրում էի այս անմեղ աղաւնեակին... մտածում էի ես,— բայց Մարօն, կիսավայրենի Մարօն խլեց այն սիրտը, որ պատկանում էր Սօնային ...» :

Իմ մտածութիւնները ընդհատեց մի մարդ, որ ձորի միջով գալով, ինձ երեւաց, թէ ուղիղ դիմում էր դէպի քարանձաւը: Նա ոտքից ցգլուխ հագած ունէր սեւ զգեստ կօշտ մազէ չալերից: Նրա բոլոր կերպարանքից յայտնի էր, թէ անապատական աբեղայ պէտք է լինի: Նա ընթանում էր հանդարտ եւ հաստատուն քայլերով, եւ մեղմ ձայնով եղանակներում մի տխուր մեղեդի :

Ես իսկոյն վազեցի դէպի նրա կողմը եւ առաջը կտրեցի, ասելով .

— Հեռուից անցէք, չմօտենաք քարանձաւին, այնտեղ լողանում է մի օրիորդ, որ իմ ազգականն է :

— Ես դէպի այս կողմն եմ գնում, պատասխանեց աբեղան, ցոյց տալով ծովակը, եւ մի քննողական հայեացք ձգելով իմ երեսին, անցաւ :

Բայց ի՞նչ խորհրդական մարդ էր դա. ես մտածում էի. անտարակոյս նոյն լեռների մէջ առանձնացած ճգնաւորներից մէկը պէտք է լինէր: Երբ աւելի հեռացաւ, նա փոխեց երգի եղանակը, այժմ նրա ձայնը լսելի էր լինում աւելի բարձր հնչիւններով: Ես բոլորովին զարմացայ. այն մի հոգեւոր մեղեդի չէր, այնպիսի երգեր միայն կարելի է լսել Արաբիայի դաշտերում, երբ բէդուինը միայնակ անցնում է անապատի միջով :

Նոյն միջոցում ինձ զարմացրուց մի այլ երեւոյթ եւս. ես տեսայ, որ կախարդ Սուսանը իր փոքրիկ վհուկ ընկերի հետ դուրս վազեցին թփերի միջից եւ միացան աբեղայի հետ: Աբեղան գրկեց Հիւրբին, համբուրեց, եւ ապա միասին անհետացան բլուրների յետքում :

Ի՞նչ գաղտնիք էր այդ. ի՞նչ գործ ունէր աբեղան կախարդ պառաւի հետ օրուան մի այնպիսի տարաժամ պահուն : Նրա երգն անգամ, որպէս ես հասկացայ, իր խորհրդական հնչիւնների մէջ ունէր մի ծածուկ նշանակութիւն, որ դուրս կանչեց կախարդին իր թաքստեան տեղից: Եւ ի՞նչ լեզուի երգ էր այն :

Այս մտածութիւններն ինձ այն աստիճան զբաղեցրել էին, որ ես ամենեւին չէի նկատել, թէ արեւը վաղու մայր էր մտել եւ ձորի մէջ մութը բաւականին թանձրացել էր, իսկ Սօնան հագնուած, դուրս էր եկել քարանձաւից :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ԿԻ ՄՈԼԷ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ ՍԱՔԻԷԹԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ

Միջազգային ընկերվարականի դիւանը միաձայնութեամբ դատապարտեց Սաքիէթի ռմբակոծումը՝ մարդկային եւ քաղաքական տեսակէտէ միաժամանակ: 12 երկիրներէ հաւաքուած ընկերվարական ներկայացուցիչներուն այս որոշումին մէջ մեծ դեր ունի Կի Մոլէ, որ իր կարգին դատապարտեց ռմբակոծման պատասխանատուները:

Այս ուղղութեամբ զեկոյց մըն ալ հրատարակուեցաւ, ուր կ'ըսուի թէ դիւանը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Սաքիէթի ռմբակծման զոհերու ընտանիքներուն եւ կ'առաջարկէ որ ֆրանսացի ընկերվարականները Ազգ. Ժողովին պահանջեն որ վնասուց հատուցում մը ըլլայ զոհերու ընտանիքներուն:

Ինչպէս գրած էինք, Ազգ. Ժողովին մէջ Ընկերվարականները պահանջեցին արդէն որ վնասուց հատուցում մը ըլլայ: Այս ուղղութեամբ Նախարարաց Խորհուրդը զբաղեցաւ եւ ֆրանսական Կարմիր Խաչին առաջարկեց որ յարաբերութեան մէջ մտնէ Թունուզի Կարմիր Խաչին հետ, Սաքիէթի ռմբակոծման հետեւանքով սպաննուած քաղաքացիներու պարագաներուն հատուցում մը ընելու համար:

× Փարիզի մէջ Հիւս. Ափրիկեցի ահաբեկիչները վերջերս սկսած են յարձակումներ գործել ոստիկաններու եւ ոստիկանատուներու վրայ: Քանի մը օր առաջ ոստիկան մը սպաննելէ ետք, ահաբեկիչները առջի օր յարձակում գործեցին Նօթր Տամ տը Նազարէթի ոստիկանատան վրայ: Ոստիկանները դիմադրեցին երեք ահաբեկիչներ վիրաւորելով. չորրորդ մը յաջողեցաւ փախիլ:

Այս պարագան լուրջ մտահոգութիւն ստեղծեց մայրաքաղաքին մէջ: Մանաւանդ՝ երբ լսուեցաւ թէ ամէն ուրբաթ ահաբեկիչները նման յարձակումներ ընելու որոշում տուած են: Նոր խուզարկութիւններ պիտի ըլլան:

× Մարսէյլի մէջ Ժան Քրիսթոֆոլի (մեռած) տեղ նոր երեսփոխանի մը ընտրութեան յաջողեցաւ Համայնավարներու ներկայացուցիչը՝ Փիէր Տուազ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ Նոր համաձայնագիրով մը 98 միլիոն տոլարի տնտեսական օժանդակութիւն մը պիտի ընեն Լեհաստանի:

Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խրիմեան եւ զաւակը ելմաս կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 14ին, 55 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր երեքշաբթիի ժամը 10.15ին, Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը: Հաւաքուիլ գերեզմանատան առջեւ:

Մահագդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

(Հասցէ՝ Խրիմեան, 23 Փասաժ Փեբէն, Փարիզ 20):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Էզիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէօքմէճեան, Մարկոսեան, Թեւանեան ընտանիքները, եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ողբ. մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սէֆարեան, Պ. Ժանօ Սէֆարեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քուչոեան (Պիվեռ), Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէրտէրեան (Քան), Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Միքայէլեան, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն, ազգականներուն, բարեկամներուն եւ ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ հարսին, զաւակին, քեռորդիին եւ սանուկին, Տիկին Արաքսի Սէֆարեանի (ծնեալ Քուլոյեան) տխուր մահուան առթիւ (ինքնաշարժի արկած):

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Պոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ փետրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններուն եւ խումբերուն:

20 Փետրուար, Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Անքուրաժըմանի սրահին մէջ,

44, RUE DE RENNES
MÉTRO ST-GERMAIN DES PRÉS ET ST-SULPICE

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ (Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի անդամ):

Կը խօսին ընկերներ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, ընկերուհի Ա. Քէօսէեան՝ երգ, Օր. Շ. Յովհաննէսեան եւ ընկեր Զ. Գարիպեան՝ արտասանութիւն:

Մուտքը ազատ է:

Հ.Մ.Ը.Մ.

Կը խնդրուի Լիոն — Տէսինի եւ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ականներէն իրենց հասցէն ղրկել ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետեւեալ հասցէին՝

CHAUSSURE PIERRE
(ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ)
3, Rue des Treize Escaliers, Marseille

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին:

22 Փետրուար, Լիոն, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Փլաս Պէլըքուր,

BERRIET MILLIET
PLACE BELLECOUR

ընդարձակ սրահներուն մէջ:

Կը նուագէ նշանաւոր

MARCEL LOUVIRAY

նուագախումբը:

Մասնակցութեամբ խումբին երգիչ՝

ԱԼՊԷՐ ՆԵԼԵԱՆԻ

Արդիական պարեր Ֆրանսայի ախոյեանի կողմէ:

Հայկական տարազով պարեր:

Հաճելի անակնկալներ, Փարիզի Նոր Սերնդականներու կողմէ:

Ճոխ պիւֆէ Մատչելի գիներով

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Լուսանոյշ Տատուրեանի ցաւալի մահուան առթիւ (Պոլիս) փոխան ծաղկեպսակի Շաւիլի եկեղեցիին կը նուիրեն երկու հազարական ֆր. Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կէօչկարեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Գոչեան եւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պօղոսեան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մ. Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թէրզեան (Օրանժ) երկու հազար ֆրանք նուիրած են Շաւիլի եկեղեցիին, իրենց խնամիին Այրի Տիկին Ազնիւ Պատուականի մահուան առթիւ: (Ալֆորվիլ):

× Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Պատուական եւ եղբայրը իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց մօր ԱԶՆԻՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆԻ մահուան առթիւ:

×

Տէր եւ Տիկին Խորէն Նազարէթեան եւ զաւակները, Պ. Արշակ Արսլանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն հազար ֆր. Փարիզի Մշակոյթի Տան, հազար ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, հազար ֆր. Սէն Ժեռմի եկեղեցիին: (Մշակոյթի Տունը՝ ստանալ «Յառաջ»էն):

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Օթէլ Սէրիֆի գեղեցիկ սրահին մէջ:

(Բականինիի եւ Ժորժ Քլէմանսոյի փողոցներու անկիւնը, Սինեմա Էսքիւրիալի դիմացը):

Կը խօսին՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ, (Մարսէյլէն):

Կը մասնակցին՝ Պ. Ռափայէլ Զարդարեան, Օրիորդներ Շաքէ Գաբրիէլեան, Սալփի Գէորգեան եւ ուրիշներ:

Մուտքը ազատ է:

ՀՐԱՒԷՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Ազք. Ընկերակցութեան բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ երկրորդ արտակարգ ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ, շաբաթ 8 Մարտ, 1958, կէսօրէ վերջ, ժամը 15ին, ընկերակցութեան գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի: (Երկրորդ եւ վերջին հրաւէր): Օրակարգ.— Անտիյլի մէջ անբուժելիներու քսան անկողիննոց յաւելուածական շէնքի մը կառուցման առթիւ վարչական խորհուրդին որոշած փոխատուութեան վաւերացումը: ԿՆԻՔ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Ռուբէն Միութեան ժողովը այս չորեքշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ԶԱՏԻԿ
Հ. ? ? ?

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս չորեքշաբթի ժամը 21ին:

Պիտի խօսի Պ. ՎԱՀԱՆ ԶԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ, նիւթն է՝ «Երուսաղէմի Հայոց վանքը եւ այսօրուան տագնապը»:

Մուտքը ազատ է:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն նորակազմ Եկեղեցասիրաց Տիկնանց Միութիւնը պատիւն ունի հրաւիրելու մեր յարգելի ազգայինները յառաջիկայ Մարտ 8ի Շաբաթ իրիկուն եկեղեցւոյս խորհրդարանը, ուր ի յարգանս հիւրերուն գինեձօն մը պիտի տրուի եւ պիտի բացատրուի Ս. եկեղեցւոյս անհրաժեշտ կարիքները, որուն գոհացումէն կախում ունի մեր նորածիլ սերունդին հայապահպանումը, որպէս զի հետագային անոնք ալ ըմպեն ազգային իտէալի իրագործման, որն է պահել ազգին համրանքը:

ԴԻՒԱՆ

Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ
Եկեղեցասիրաց Տիկնանց
Նորակազմ Միութեան

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի մասնաճիւղի կողմէ,

Կիրակի 23 Փետր. ժամը 16էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ մասնաճիւղը կը ներկայացնէ ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ (Ծիծաղաշարժ զաւեշտ)

Կեդրոնական վարչութեան կողմէ խօսք կ'առնէ ընկեր ԶԱՐԷՆ ԽՏՇԵԱՆ

Ժամը 18էն սկսեալ՝ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

MANUEL PIZZAROի

Համբաւաւոր Թիփիք նուագախումբով: Հաղորդակց. միջոցներ.— Օթոպիւս՝ 268 Փորթ տը լա Շափէլէն, իջնել Փլաս տիւ 11 Նովամպրը, Սարսէլ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 23, Կիրակի օր, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր

ՕԹԷԼ ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ

MONSIEUR ROBERT LECOURTի

Garde des Sceaux, Ministre de la Justice

Երկու նուագախումբ. առաջնակարգ աթրաքսիոններ եւ անակնկալներ

Մուտքը 600 ֆրանք: Կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով ԹՐՕ 03-18

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղաններ ը պէտք է գրաւուած ըլլան մինչեւ ժամը 19.30ը, որմէ վերջ որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձնուիր:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր· վեցամս· 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MERCREDI 19 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8123 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3924

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՆՈՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ Հանրապետութեանց միացումէն վերջ, Իրաքի եւ Յորդանանի Թագաւորութեանց դաշնակցութիւնը պատմական այնպիսի կարեւոր դէպք մըն է, որ կոչուած է հիմնովին յեղաշրջելու Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական դիմագիծը :

Հիմա է միայն, որ կը սկսի իրականանալ համարաբական միութիւնը, որ բնական ճամբով պէտք է տեղի ունենար քառասուն տարի առաջ՝ 1918ին՝ երբ կործանեցաւ Օսմանեան Կայսրութիւնը :

Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը հոգատարութեան տակ կ'առնէր Թրքական լուծէն ազատագրուած ժողովուրդները՝ որոշ պայմանաժամով :

1919 – 20ին կատարուած աշխարհագրական բաժանումները արուեստական էին : Անոնք պարզապէս կը համապատասխանէին մեծ պետութեանց շահերուն :

Հոգատարութեան ենթակայ երկիրները քառորդ դար սպասեցին՝ կատարեալ անկախութեան տիրանալու համար :

Երկրորդ աշխարհամարտէն անմիջապէս վերջ ծնաւ համարաբական ընդհանուր միութիւն մը ստեղծելու գաղափարը, նախաձեռնութեամբ Եգիպտոսի եւ քաջալերութեամբ Անգլիոյ :

« Արաբական Լիկան» մարմին առաւ այդ գաղափարէն :

Տասը տարուան փորձը ցոյց տուաւ սակայն, որ տեղական շահեր յաճախ արգելք կը հանդիսանային համարաբական միացեալ ճակատով ներկայանալու քաղաքական աշխարհին առջեւ:

Անգլիական եւ ֆրանսական ազդեցութեան տկարացումէն օգտուելով, նախ Մ· Նահանգները, յետոյ ալ Խորհրդային Միութիւնը գետին շահեցան արաբական աշխարհին մէջ :

Ամերիկայի «Չորրորդ Կէտ»ին յաջորդեց «Այզընհաուըրի վարդապետութիւն»ը :

« Պաղտատի Ուխտ»ը պատճառ դարձաւ, որ Մոսկուա լրջօրէն զբաղի արաբական խնդրով, միանգամ ընդ միշտ չէզոքացնելու համար Խորհրդային Միութիւնը պաշարման ենթարկելու անգլեւամերիկեան ծրագիրը :

Ու յաջողեցաւ սիրաշահիլ Եգիպտոսն ու Սուրիան՝ օգտուելով Սուէզի տագնապէն :

Տարօրինակ էր միացումը այս երկու երկիրներուն, որոնք սահմանակից չեն :

Նախաձեռնութիւնը կը պատկանի անտառակոյս գնդապետ Նասրի, որ Սուէզի կրնակ յաջողութիւններէն քաջալերուած՝ հրապարակ իջած է իբրեւ ախոյեան համարաբական միութեան :

Սուրիոյ վարիչները չէին կրնար անտարբեր մնալ, երբ երկու տարիէ ի վեր կը տեսնէին թէ ի՜նչ մեծ համբաւ ունի ժողովուրդը հանդէպ Եգիպտոսի ազատարարին :

Խորհրդային քարոզութիւններն ու նիւթական օժանդակութիւնները եւս ունեցան իրենց վճռական ազդեցութիւնը :

Եգիպտոսէն վերջ Սուրիան ալ զէնք ըստացաւ խորհրդային երկիրներէն :

Եգիպտական զօրագունդ մը անցեալ աշնան իր բոլոր կազմածներով Սուրիա փոխադրուեցաւ :

Երկու երկիրներու միջեւ ստեղծուած գաղափարական եւ զինուորական եղբայրութիւնը յանգեցաւ իր տրամաբանական վախճանին :

Մանաւանդ որ փափուկ էր Սուրիոյ վիճակը: Իր բանակը առանձին ի վիճակի չէր դիմադրելու հիւսիսէն եւ հարաւէն գալիք յարձակումներուն :

Խորհրդային օժանդակութեան տաք օրերուն Իրաքի բանակը կը սպառնար գրաւել Սուրիան եւ իրականացնել «Արգաւանդ Մահիկ»ի ծրագիրը :

Աւելի վերջ նման սպառնալիք մը կուգար Թուրքիայէն, որ ռազմափորձի պատրուակին տակ զինուոր համախմբած էր Սուրիոյ սահմանին վրայ :

Մոսկուայի ազդարարութիւնը Թուրքիոյ՝ վերջ տուաւ վտանգին :

Եգիպտոսի հետ միացումը այժմ մեծապէս կ'ամրապնդէ Սուրիոյ դիրքը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶ-ԹՈՒՆՈՒԶ ՎԷՃԻՆ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԺՈՂՈՎԸ ՑԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարարութիւնը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Ֆրանսա եւ Թունուզ ընդունած են անգլեւամերիկեան բարեկամական միջամտութիւն մը, լուծելու համար երկու դրացի երկիրներու միջեւ առկախ մնացած զանազան հարցերը: Ամերիկա կը յուսայ որ Թունուզ եւ Ֆրանսա իրենց կարգին ետ պիտի քաշեն ՄԱԿին ներկայացուած բողոքագիրները :

Ապահովութեան Խորհուրդը երէկ պիտի գումարուէր քննելու համար երկու երկիրներու բողոքներն ու պահանջները : Այսուհանդերձ, անգլեւամերիկեան առաջարկին վրայ Թունուզ եւ Ֆրանսա մինչեւ ժամը ինը (ֆրանսական ժամ) ժամանակ ուզեցին, իրենց վերջին խօսքը ըսելու համար :

Թունուզեան լաւատեղեակ շրջանակներուն կարծիքով, Պուրկիպայի կառավարութիւնը պատրաստ էր իր զոյգ բողոքները ետ առնելու, քանի որ Միացեալ Նահանգները խոստացած էին լաւագոյն պայմաններով լուծել Սաքիէթի հարցը, Ալժերիոյ թնճուկը ինչպէս նաեւ Պիզերթի միջազգայնացման շուրջ յայտնուած կարծիքները :

Ամերիկեան աղբիւրները յայտարարեցին թէ Տըլլըս պաշտօնապէս պիտի դիմէ երկու երկիրներուն որպէս զի ետ քաշեն իրենց բողոքները: Մինչեւ իսկ Ամերիկայի Արտաքին նախարարը Ֆրանքեւ-Թունուզեան ժողովի մը կողմնակից է · Միացեալ Նահանգներն ու Անգլիան այդ ժողովին կրնան մասնակցիլ կամ ոչ, համաձայն կողմերու փափաքին :

Այս պայմաններուն մէջ յստակ է այլեւս որ Ֆրանսա եւ Թունուզ կրնան ետ առնել իրենց բողոքները եւ միասնաբար խորհրդակցիլ հրատապ հարցերու շուրջ: Ալժերիոյ խնդիրը պիտի արծարծուի դարձեալ· այս ուղղութեամբ բազմաթիւ տեսակէտներ կան: Ուշագրաւ է ընկերվարականներու առաջարկը — Ալժերիոյ սահմանը յանձնել Ատլանտեան ուժերու հսկողութեան :

Միւս կողմէ Թունուզի Արտաքին նախարարը Ֆրանսական դեսպանին հաղորդեց թէ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշըլտ խնդրած էր որ դիւրացնեն ֆրանսացի զինուորներու պարէնաւորումը· Թունուզի կառավարութիւնը իր համաձայնութիւնը յայտնեց: Այս ուղղութեամբ կարգադրութիւններ ալ եղած են արդէն:

Ինչպէս կը տեսնուի անգլեւամերիկեան միջամտութիւնը յաջողած է որոշ չափով մեղմացնել երկու երկիրներու միջեւ ըստեղծուած ծանր մթնոլորտը :

(Շարունակութիւնը կարդալ ·Դ· էջ)

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ԿՐՈՄԻՔՈՅԻ

«ՄԵԾ»ԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քրիսթիան Փինօ նամակ մը գրեց խորհրդային իր պաշտօնակից Կրոմիքոյի: Փինօ կը խօսի «Մեծ»երու ժողովին մասին, որ կոչուած է Արեւելք – Արեւմուտք լարուած մթնոլորտը մեղմացնելու :

Ծանօթ է որ նախապատրաստական աշխատանքներու համար Ֆրանսա կ'առաջարկէ Արտաքին նախարարներու ժողով մը : Արեւմտեան պետութիւնները համաձայն են այս տեսակէտին, բայց Խ· Միութիւնը կ'ընդդիմանայ անոր: Փինօ իր պաշտօնակիցին կը պարզէ այն առաւելութիւնները՝ զոր կրնայ ունենալ Արտաքին նախարարներու ժողով մը·— Օրակարգները պատրաստել, ինչպէս նաեւ ցանկը՝ կառավարական այն ղեկավարներուն, որոնք պիտի հրաւիրուին :

Արտաքին նախարարը պարզելէ վերջ իր մտահոգութիւնը, կը գրէ թէ այս ուղղութեամբ խորհրդային ոչ մէկ պատասխան եկաւ Քէ տ'Օրսէյ :

Դիւանագիտական միջոցներով ըլլալիք պատրաստութիւնները ժամանակի կորուստ պիտի նշանակէին: Փինօ ցաւ կը յայտնէ որ մառեշալ Բուլգանինի Նախագահ Այզընհաուըրի գրկած վերջին նամակին մէջ Արտաքին նախարարներու ժողովը պատճառ մը կը նկատէ որ «Մեծ»երու հանդիպումը ձախողութեան ենթարկուի :

Հարց է սակայն, թէ առանց Արտաքին նախարարներու նախապատրաստութեան ինչպէ՞ս պիտի լուծեն շարք մը հարցեր՝ կ'ըսէ Փինօ, որոնց կարգին յիշենք օրինակ մը·— Խ· Միութիւնը օրակարգի վրայ կը դնէ Ռափացքիի ծրագիրը, բայց կը մերժէ խօսիլ Գերմանիոյ վերամիացման մասին: Այս հարցերը այնքան կապուած են իրարու, որ կարելի չէ մէկը լուծել, առանց խօսելու միւսին մասին :

Մինսքի մէջ Խրուշչեւի խօսած ճառին ալ ակնարկելով, — որու ընթացքին Ֆրանսայի դէմ արտայայտութիւններ եղած էին, — Փինօ կտրուկ կերպով հարցը սեղան կը դնէ·— Խակն է գիտնալ՝ թէ ի՞նչ կ'ուզենք :

Եթէ Խ· Միութիւնը կ'ուզէ մթնոլորտը մեղմացնել, հարկ է աշխատանքի սկսիլ, պայմանաւ որ փոխադարձ յարգանք մը գոյութիւն ունենայ :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Նախագահ Այզընհաուըր պատասխանեց Բուլգանինի վերջին նամակին: Միացեալ Նահանգներն ու Խ· Միութիւնը, կ'ըսէ Այզընհաուըր, այլեւս պէտք է գտնեն այլ միջոցներ, փոխանակ երկարաձգելու եւ կրկնութիւններով շարունակելու հրապարակային վէճ մը, անշուշտ՝ եթէ Մոսկուա կ'ուզէ տեղ մը հասնիլ երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւման տեսակէտէն :

Նախապատրաստական աշխատանքներու մասին խօսելով, Նախագահն ալ շեշտը կը դնէ Արտաքին նախարարներու կամ դեսպաններու հանդիպումի մը վրայ, գիտնալու համար թէ «Մեծ»երու ժողով մը բաղձացուած արդիւնքը պիտի տա՞յ թէ ոչ :

Իր պատասխանին մէջ Նախագահ Այզընհաուըր Տըլըսի մասին եղած բոլոր տարակարծութիւնները կը հարթէ ·— Բնականաբար կը հասկնաք, թէ ի՛նչ որ ալ ըլլան նախապատրաստական միջոցները, Միացեալ Նահանգներու կողմէ անոնց պիտի մասնակցի Արտաքին նախարար Տըլըս :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՇՈՒՐՋ

Թայմզի մասնաւոր թղթակիցը երկար յօդուածի մը մէջ պատմականը ընելէ ետք Տէրտէրեան – Ներսոյեան պայքարին, եւ ըսելէ վերջ թէ այդ վերջինին ընտրութիւնը իբրեւ պատրիարքական փոխանորդ Յորդանանի կառավարութեան կողմէ անգամ մը վաւերացուած ըլլալուն հակառակ, հիմա արտաքսումի որոշում տրուած է, կը գրէ ի մէջ այլոց (17Փետր·) :

« Կը թուի թէ Տէրտէրեան Սրբազանի դիրքը այս պահուս խիստ կասկածելի է·· Կ'երեւի նաեւ որ Յորդանանի կառավարութիւնը ազդուած է ցոյց տրուած այն պատրուակէն՝ թէ Ներսոյեան Սրբազան համայնավարութեան կուսակից է եւ ականջ կախած է հակառակորդ անձերու որոնք կ'ուզեն վարկաբեկել զինք: Թէեւ անոր համայնավարական զգացումները ապացուցանող փաստեր չկան, անյաջող փորձեր եղան սակայն ցոյց տալու որ անոր աւելի 15 տարի առաջ գրած մէկ գիրքը՝ Քրիստոնէութիւն եւ Համայնավարութիւն *խորագրով, համայնավարական հակումներ կը պարունակէ :*

···Ներսոյեան Արք·ի պարագան քիչ մը բարդ է՝ անոր համար որ ամերիկեան քաղաքացի է, հետեւաբար իբրեւ Յորդանանցի իրաւունքներ չի վայելեր: Սակայն եւ այնպէս 1957 Մարտին պատրիարք ընտրուեցաւ Միաբանութեան կողմէ : Թէեւ Յորդանանի կառավարութենէն Պէրաթ *ստացած չըլլալով, չի կրնար պաշտօնապէս գործի լծուիլ:*

Իր դիրքին ունեցող անձնաւորութեան մը կառավարական պարզ ֆիաթով վտարումը կրնայ վտանգաւոր նախընթաց մը կազմել Երուսաղէմի մէջ, ուր քրիստոնեայ համայնքներու գոյութիւնը կախում ունի Յորդանանի կառավարութեան կողմէ անոնց եկեղեցական կանոնադրութիւններու յարգումէն :

Երուսաղէմի Պատրիարքութեան դիրքը մեծ կարեւորութիւն ունի Սփիւռքի Հայութեան համար եւ հետզհետէ կ'ուժեղանայ՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին Սովետական Հայաստանի մէջ գտնուելուն պատճառով ···

··· Քրիստոնեայ համայնքներու շահերը Միջին Արեւելքի մէջ միեւնոյնն են, այսինքն՝ կարելիութեան սահմաններուն մէջ եկեղեցական խնդիրները պէտք է կարգադրուին միայն եկեղեցական հիմերու վրայ, եւ ոչ թէ համաձայն մեծ Պետութիւններու քաղաքական նպատակներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՄԱԹՐԱՅԻ Ինտոնեզիական «յեղափոխական կառավարութիւնը» ճշդեց իր քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը·— Տնտեսապէս անշարժութեան պիտի մատնէ Ճաւան: Միւս կողմէ Ճաքարթայի մէջ կառավարութիւնը արտակարգ ժողով մը գումարեց Սոքարնոյի նախագահութեամբ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆ Կեդրոնական Եւրոպան զինաթափելու «Ռափացքիի ծրագիր»ին յուշամատեանը յանձնեց ինը երկիրներու, որոնց կարգին՝ Միացեալ Նահանգներ, Ֆրանսա, Անգլիա, Քանատա :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան երեք մեծերէն մէկն ալ՝ Ֆրէտ Էօլսնըր շնորհազրկուեցաւ, միաժամանակ հեռացուելով փոխ – վարչապետի պաշտօնէն :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ համայնավար կուսակցութիւնը ապօրէն հռչակուելէ ետք, Խալէտ Պէքթաշի գլխաւորութեամբ կազմակերպութիւնը կը շարունակէ իր գործունէութիւնը, կը գրէ Պէյրութի «Հայեաթ»ը :

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԿՈՎԿԱՍ

ԽՄԲ.— խորհրդային հարցերու մասնագէտ Անտրէ Փիէր «Լը Մոնտ»ի մէջ ստորագրած է ուշագրաւ յօդուած մը՝ Գերագոյն խորհուրդի ընտրութեանց առիթով. իր շահեկանութեան համար՝ բնտորեւ կը ներկայացնենք զայն:

Ինչպէս ծանօթ է, յառաջիկայ Մարտ 16ին տեղի պիտի ունենան Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի ընտրութիւնները: Այս առիթով «Իզվեստիա» հրատարակած է ցանկ մը, որ բազմաթիւ խորհրդածութեանց դուռ կը բանայ: Գերագոյն Խորհուրդը կ'ընտրուի 300.000 հոգիի վրայ մէկ երեսփոխանի համեմատութեամբ:

Հրատարակուած ցանկին համաձայն, այս տարի Գերագոյն Խորհուրդը 1954ի թիւին վրայ 31 երեսփոխան աւելի պիտի ունենայ: Նոր խորհրդարանը պիտի ունենայ 731 անդամ, փոխանակ 700ի: Եթէ իրապէս իւրաքանչիւր երեսփոխան կը ներկայացնէ 300.000 հոգի, շատ դիւրութեամբ կարելի պիտի ըլլար հասկնալ Խ. Միութեան բնակչութեան թիւը: Պարզ բազմապատկութիւն մը՝ եւ պիտի տեսնենք թէ 219 միլիոն 300.000 բնակիչ կայ ներկայիս: 1956 Ապրիլի պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Խ. Միութիւնը ունէր 200.200.000 բնակիչ: Հետեւաբար, երկու տարուան ընթացքին 19 միլիոն չի կրնար աւելնալ: Խորհրդային ազգագրութեան համար ընտրական արձանագրութեանց թիւերը անգործածելի են, որովհետեւ անոնց մէջ յաճախ աւելի քան 300.000 հոգի տեղ չեն գտներ: Նոյնիսկ եթէ ժողովուրդին թիւը տարեկան երեք միլիոն յաւելում կրէր (եւ ասիկա առաւելագոյնն է) 1958ին խորհրդային բնակչութեան թիւը 208 միլիոն պիտի ըլլար. 11 միլիոնը ուրկէ՞ եկաւ:

Ուրիշ հարց մըն ալ 31 նոր արձանագրութիւնները՝ Գերագոյն Խորհուրդի կազմին մէջ: Այս յաւելումը կուգայ զանազան շրջաններէ, մասնաւորապէս՝ Ուրալի արեւելքէն: «Իզվեստիա» կը գրէ թէ 31 թեկնածուներէն մէկը Պրացքէն է, ուր ամէնէն զօրաւոր ելեկտրակայաններէն մէկը կայ, «Անկարա» որ կ'արտադրէ 3.600.000 քիլովաթ: Թեկնածու մըն ալ՝ Սթաւրոփոլէն, Վոլկայի վրայ: Բայց «Իզվեստիա» պէտք է չեշտէր Ղազախստանի արագ բարգաւաճման վրայ, ուր 1954ի վրայ վեց թեկնածու աւելի արձանագրուած է. արդարեւ, փոխանակ 24ի, այս անգամ երեսուն արձանագրութիւն եղած է այնտեղ: Ասիկա լաւագոյն փաստն է, որ Ղազախստանի բնակչութեան թիւը աւելցաւ վերջին չորս տարիներու ընթացքին, շնորհիւ՝ խամ ու խոպան հողերու մշակման: Ներկայիս այս Հանրապետութիւնը ունի տասը միլիոն բնակիչ եւ Խ. Միութեան մէջ երրորդ տեղը կը գրաւէ Ուքրանիայէն վերջ:

«Իզվեստիա»յի փաստաթուղթը երեւան կը հանէ նաեւ, որ յարութիւն առած են Կովկասի դժբախտ ժողովուրդները, որոնք Սթալինի հրամանով տեղահանուած էին, գերմանական գրաւման շրջանին իրենց որդեգրած դիրքին համար: «Կապարդեան ինքնավար Հանրապետութիւն»ը 1954էն ի վեր, ներկայիս կը ստանայ իր նախկին անունը՝ «Կապարտինօ - պալքար Հանրապետութիւն»: Ցանկին վրայ կը գտնուի նաեւ «Չեչէն - Ինկուշ Հանրապետութիւն»ը, որ 1954ին չկար (*): Վերջապէս, վերջին որոշումներուն համաձայն, Մոլոթովի շրջանը վերածուեցաւ Փերմի շրջանի (երկու թեկնածու ալ աւելի. տասը՝ փոխանակ ութի) եւ Չխալովի շրջանը ստացաւ իր նախկին անունը՝ Օրէնպուրկ:

Մոլոթովի երկրորդ շնորհազրկումը եղաւ Մոսկուայի մէջ: «Մոլոթովի արձանագրութիւնը» որուն ընտրեալը ինք եղած էր միշտ, գոյութիւն չունի այլեւս ցանկին վրայ, մինչդեռ կը պահուին «Սթալինի արձանագրութիւն»ը՝ Լենինի, Ժտանովի, Գոյպիշեւի, Ֆրունզէի, Ձեպաքովի, Շերժինսքիի, Գալինինի եւ Սվերտլովի կողքին: Այնպէս կ'երեւի, թէ այլեւս Մոլոթով Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի անդամ ըլլալու պատիւը պիտի չունենայ այլեւս: Անկասկած թեկնածութեան իրաւունքէն զրկուած պիտի ըլլան «հակակուսակցական» խմբակին միւս անդամներն ալ. Մալենկով, Գականովիչ, Շէպիլով եւ մառեշալ Ժուկով՝ որ ցարդ Սվերտլովսքի շրջանին երեսփոխանն էր Գերագոյն Խորհուրդին մէջ:

×

ՑԱՆԿԵՐԸ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ

Մարտ 16ի ընտրութեանց համար նախագահաց Խորհուրդի անդամները որոշեցին թեկնածուները. իրենց բացատրութեանց համաձայն՝ կեդրոնական Կոմիտէն խորհուրդ տուաւ որ իրեն առաջարկուած անունները արձանագրուին իբրեւ թեկնածու այս կամ այն քաղաքէն:

Այս ձեւով. Շուերնիկ, տիկին Ֆուրցեւա եւ Խրուշչեւ կը ներկայանան Մոսկուայէն: Նախագահաց Խորհուրդին միւս անդամներն ալ իրարու մէջ բաժնած են կարեւոր քաղաքները: Մառեշալ Բուլղանին կը ներկայանայ Հիւս. Կովկասէն. այս պարագան կը բացատրուի իբրեւ նախաքայլ շնորհազրկման:

Միակ բացական է Փերվուխին: Արդարեւ, Նախագահաց Խորհուրդին միակ անդամն է ան, որուն անունը չկայ թեկնածուներու ցանկին մէջ: Այսուհանդերձ չարունակ կը տեսնուի կուսակցութեան պարագլուխներուն հետ. անցեալ շաբաթ օր տակաւին ներկայ էր Կրեմլինի մէջ խորհրդային ղեկավարներուն ի պատիւ տրուած հացկերոյթին:

«Ընտրապայքար»ը պաշտօնապէս սկըսած է, Կեդրոնական Կոմիտէի հրապարակած մէկ հաշուեկշիռով, որուն մէջ ցոյց կը տրուին 1954ի ընտրութիւններէն ի վեր ձեռք ձգուած յաջողութիւնները: Արդիւնաբերութեան զարգացումը, խոպան հողերու մշակումը, սպուտնիկներու արձակումը, կեանքի մակարդակին բարձրացումը մաս կը կազմեն վերջին չորս տարուան յաջողութիւններուն: Հաշուեկշիռին մէջ չեն յիշատակուած Հունգարիոյ դէպքերը եւ «հակակուսակցական» խմբակին շնորհազրկումը:

Ընդհանուր առմամբ կարմիր ղեկավարները լաւատես են եւ Կրեմլինի մէջ տրըուած խնջոյքի մը առեն գաւաթներ պարպեցին իրարու կենացը, իրար շնորհաւորելով:

(*) Ծանօթ է, որ 1956 Փետրուարի իր գաղտնի տեղեկագրին մէջ, Խրուշչեւ յիշած էր Ստալինի այս ոճիրները.— «1944 Մարտին Չեչէն եւ Ինկուշ ժողովուրդները տեղահանուեցան եւ չեչէն - ինկուշ հանրապետութիւնը լուծուեցաւ: 1944 Ապրիլին բոլոր Պալքարները աքսորուեցան Կապարդինօ - Պալքար հանրապետութենէն՝ դէպի հեռաւոր վայրեր եւ հանրապետութիւնը կոչուեցաւ Կապարտիան ինքնավար հանրապետութիւն:

ԳԻՒՂԱՅԻ ԱՍՊԵՏՆԵՐ

(ԸՆԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

1921 թ. Ապրիլ4ին Բաշ Գառնից 8 հազարանոց ապստամբների հետ Արտուշն եւս իր Բաշղառնեցիներով նահանջեց դէպ ի Վայոց Ձոր, Զանգեզուր ու Թաւրիզ: Բայց երբ Խորհրդ. Հայաստանի նոր կառավարութիւնը Ալէքս. Մեասնիկեանի նախագահութեամբ ներման հրովարտակ հրատարակեց, առաջարկելով ապստամբներին — բացի վաթսուն հոգի պարագլուխներից, յիշուած իրենց պաշտօններով — անարգել վերադառնալ իրենց տները, Արտուշը չբաժանուեց իր ընկերներից: Գիւղը հասնելուց մի քանի օր յետոյ խաբերայ ու նենգամիտ իշխանութիւնը վրայ հասաւ նրան ձերբակալելու: Քաջը խոյս տուեց ու լեռը բարձրացաւ: Ռուսիկանական ջոկատները վրայ հասան: Արտուշը նահատակուեց անհաւասար կռուի մէջ:

Բաշ Գառնեցի երկրորդ ասպետը Խընկօն խսկական հողագործ էր, արեւահար ու կոշտ դիմագծերով, որոնց տակ բաբախում էր անհունօրէն մի բարի սիրտ: Շաբաթներ միասին անցկացրինք քաղաքացիական կռուի յարափոփոխ ճակատներում: Նա ոչ միայն խիզախ էր բառի անսպառ իմաստով, այլ եւ օժտուած էր կռիւ վարելու բնածին ընդունակութեամբ: Քարիւղի մխացող ճրագի լոյսով նա կուտար իր հրամանները — «աջ թեւ. կապիտան Տէր Մարտիրոսեանին, կենդրոն Կոտայքի գումարտակի հրամանատար տեղակալ Շ.ին եւայլն» տալով ամէնքին իրենց յառաջխաղացման ժամերն ու յարձակման նպատակակէտերն ամենայն ճշգութեամբ: Երբ մի արարքի չհաւանէր, յօնքերը կը խոժոռէր՝ խոր ընկած աչքերի վերեւ ու դիմագիծը գինաթափ կը լինէր: Նա մնաց Պարսկաստան ու, եթէ չեմ սըխալւում, արկածի զոհ գնաց:

Վերապրողը՝ Մարտիրոս զէնքի մարդ էր: Հայդուկ ճաղատ Արշակի խմբում, փաշտապետ՝ Դրոյի կամաւորական բանակում, գումարտակի հրամանատար՝ օգնական զօրամասերում, անկախութեան տարիներին: Կազմակերպող էր ու առաջնորդող: Նրա երեւալը այս կամ այն վըտանգաւոր վայրում՝ վստահութիւն ու հաւատք էր ներշնչում զինուորներին: — Խմբապետ Մարտիրոսն եկաւ — լուր էին տալիս միմեանց ժպտադէմ ու ոգի առնում. կարծես նրա անձը մի զօրամաս էր:

Տասնեակ տարիների լռութիւնից յետոյ 1956 թուին յանկարծ լսեցի Մարտիրոսի ձայնը: Թեհրանի «Ալիք» թերթում նա «ճշգումներ» էր արել իմ մի յօդուածիս առթիւ: Հանգուցեալ ընկեր Շ. Միսաքեան ուղարկել էր ինձ «Ալիք»ի յիշեալ համարը: Ես գրել էի, որ Մարտիրոսը ներկայ չի եղել Ջառ գիւղի ժողովին:

Ակնարկուած այդ պատմական ժողովի մասնակցում էին Եփրեմ Սարգսեան, Յակոբ Տէր Յակոբեան, Մկրտիչ Յովհաննիսեան, Կուռօ Թարխանեան, Թ. Խ. Միհրան Տէր Գրիգորեան, Ծաղկաձորի ու Կոտայքի գիւղացիութեան ներկայացուցիչներ եւ տողերիս գրողը:

«Ալիք»ի յօդուածում Մարտիրոսը ճըշդում էր որ ինքն էլ ներկայ էր այդ ժողովին, ուր որոշում տրուեց Փետրուար 18ի համատարած ապստամբութեան: Այդտեղ իսկ նամակներ գրուեցին բոլոր շրջաններին ու դէրերը բաժանուեցին:

Մարտիրոսին ես մասնաւոր նամակ գըրեցի՝ եւ ներողութիւն խնդրեցի: Ահա մի հատուած նրանից:

«Սիրելի Մարտիրոս: Անհուն հրճուանքով սեղմում եմ քեզ գրկումս: Այն իրականութիւնը որ դուն ողջ ես եւ լսելի ես դարձնում հոգուդ ձայնը, — թէկուզ մի քիչ յանդիմանական — լցնում է, ինձ բուռն ուրախութեամբ: Հերոս մարդ. աչքովս տեսայ քո քաջութիւնը: Յիշում ե՞ս, Աղբաշից վերեւ մենք խմբուած էինք մի բլուրի ետեւ: Կային երկու տասնեակ ձիաւորներ: Թշնամու գնդակները սուլում էին մեր գլուխներից վեր: Դու հրամայեցիր — ձիաւորնե՛ր, ձիերդ հեծէք: Մարդիկ պտտւում էին ձիերի շուրջը, բայց չէին հեծնում:

—Տօ, շան որդիք, դուք տղամա՞րդ էք. թէ ոչ, գնացէք ձեր տները, լաչակ կապեցէք գլուխներիդ»: Թռար ձիուդ վրան ու առաջ սլացար, բոլորն էլ նոյնն արին քո ետեւից: Մենք էլ «հուռա՛» պոռալով դուրս վազեցինք:

Ով պատմեց մինչեւ այժմ, թէ ինչ փրկարար դեր էք խաղացել դուք, Բաշ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՊՈՒ - ԺԱՐԿԱԼ

Երբ կարգը եկաւ կապիտան Տելմարի, անիկա խոշոր մը բացաւ իր աչքերը եւ խոստովանեցաւ այս պարոններուն թէ՝ իրապէս չէր գիտեր յատկանշական դէպք մը իր կեանքէն, որ պիտի կրնար իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացնել:

— Բայց, Կապիտան, ըսաւ տեղակալ Հանրի, այսուհանդերձ դուք աշխարհ տեսած էք, գաղթավայրերը, Եգիպտոս, Գերմանիա, Իտալիա, Սպանիա... Ո՛հ, Կապիտան, ձեր կաղ շո՛ւնը...

Տելմար սարսռաց, վար ձգեց իր սիկարը, եւ ընդոստ դարձաւ ետեւ, դէպի վըրանին մուտքը՝ ճիշդ այն պահուն երբ հսկայ շուն մը կաղալով կը յառաջանար դէպի իրեն:

Շունը կոխկրտեց կապիտանին սիկարը, սակայն այս վերջինը ուշադրութիւն իսկ չդարձուց:

Մօտենալով Տելմարին, կենդանին սկըսաւ լիզել սպային ոտքերը, շարժելով իր պոչը: Ուրախ ոստումներ գործեց, կաղկանձեց եւ ապա եկաւ ու պառկեցաւ անոր առջեւ:

Վելմար յուզուած, ձախ ձեռքով մեքենաբար կը շոյէր կենդանին իսկ աջովը՝ քակելով իր բաճկոնին կոճակները, կը կրկնէր:

— Վերջապէս եկար, Ռասք...

Հուսկ ուրեմն, բացագանչեց.

— Բայց ո՞վ բերաւ քեզ...
— Ձեր թոյլտուութեամբ, կապիտան..

Քանի մը վայրկեաններէ ի վեր, տասնապետ Թատէ, վերցնելով վրանին վարագոյրը, ներս մտած ու ոտքի կանգնած էր՝ աջ թեւը իր վերարկուին մէջ փաթթուած, արտասուալից աչքերով, կը դիտէր լռութեամբ ողբսականին վախճանը: Վերջ ի վերջոյ, համարձակութիւնը ունեցաւ արտասանելու հետեւեալ խօսքերը.

— Ձեր թոյլտուութեամբ, Կապիտան..

Տելմար աչքերը վեր առաւ:

— Դո՞ւն ես, Թատէ, սատանան տանի սակայն, ինչպէ՞ս կրցար...: Խեղճ շուն, կը կարծէի որ Անգլիացիներու բանակատեղին էր: Ո՞ւր գտար զինքը...

— Շնորհակալ եմ Աստուծմէ, Կապիտան, եւ այս պահուս անսահման ուրախ եմ:

— Սակայն, ո՞ւր գտար զինքը:

— Զգտայ, կապիտան, այլ գացի զինքը փնտռելու:

Տելմար ոտքի ելաւ եւ ձեռքը երկարեց տասնապետին, սակայն այս վերջինոյն ձեռքը իր վերարկուին մէջ փաթթուած մնաց: Սպան ուշադրութիւն չդարձուց:

— Այսինքն... կը տեսնէ՞ք կապիտան...

Այն օրէն ի վեր երբ այս խեղճ Ռասքը կորսուեցաւ, խսկոյն նշմարեցի, ի հարկէ ձեր թոյլտուութեամբ, որ բան մը կը պակսէր ձեզի: Ամէն բան ըսած ըլլալու համար, կը կարծեմ թէ այն գիշերը ուր ան չեկաւ, ըստ սովորականին հացի պաշարս ինծի հետ բաժնելու, քիչ մնաց որ... Սակայն, փա՛ռք Աստուծոյ, կեանքիս մէջ երկու անգամ եմ լացած, առաջինը՝ այն օրը ուր...

Եւ տասնապետը մտատանջութեամբ իր պետը դիտելէ ետք պահ մը, աւելցուց.

— Երկրորդ անգամ՝ այն օրը ուր յիմար Պալթազարին խելքին փչեց ինծի սոխի գլուխներ մաքրել տալ...

— Ինծի այնպէս կը թուի Թատէ, ծիծաղելով ընդմիջեց տեղակալ Հանրի, որ դուք մեզի 'չէք ըսեր թէ ի՞նչ պատճառաւ լացիք ձեր կեանքին մէջ առաջին անգամ:

— Անկասկած այն օրը, երբ դուն այս խաչը ստացար, պատասխանեց Տելմար գորովագին շեշտով մը, միշտ շարունակելով շոյել իր ոտքերուն տակ պառկած կենդանին:

— Ո՛հ, Կապիտան, շարունակեց տեղակալը, եթէ տասնապետ Թատէն կրցած է լալ, ատիկա պատահած է անկասկած այն օրը, ինչ որ ձեզի ալ ծանօթ է, երբ անիկա «Կլակ»ի հրամանը արձակեց Պու-Ժարկալի վրայ, այլ անուամբ Փիէռօ:

Տելմարի ճակատը կնճռոտեցաւ եւ իր հանդարտ դիմագիծը պարուրուեցաւ տխրութեան ամպերով: Մօտեցաւ արագ կերպով տասնապետին եւ ուզեց անոր ձեռքը սեղմել: Հակառակ սակայն իրեն ընծայուած այս մեծ պատիւին, ծերունի զինուորականին ձեռքը փաթթուած մնաց իր վերարկուին մէջ:

— Այո, Կապիտան, շարունակեց Թատէ քանի մը քայլ ետ քաշուելով, մինչ Տելմար անոր վրայ սեւեռած էր տրտմաթախիծ արտայայտութեամբ մը լեցուն իր աչքերը, այո, այդ օրը ես լացի: Ի՛նչ մարդ էր, աստուած իմ, որքա՛ն ուժեղ էր, որքան ջղուտ եւ սեւամորթի մը համար որքա՛ն գեղեցիկ էր իր դէմքը: Եւ ըսէք, պարոն, երբ գրեթէ շնչասպառ հասաւ այն վայրկեանին իսկ ուր իր տասը ընկերներն ալ հոն էին — ճիշդը ըսելով հարկ էր եղած զանոնք իրարու կապել — ես էի որ կը հրամայէի: Եւ երբ ինքն իսկ արձակեց անոնց կապերը եւ ուզեց իրենց տեղը գրաւել, չուզեցին: Անըրդունելի մնաց... ինչ մարդ էր, իսկական ասպատ, իրական ճիպրալթար:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(1 Շար.)

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՄԱՔՄԻԼԸՆԻ ԱՅՑԸ ՀԱՄԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՈՉ ԱՆԳԼԻԱՔՍԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒՆ

ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ, ԲԱՅՑ ԴՈՑԶՆ ԱՐԴԻՒՆՔ

Ըսել է վերջ թէ Անգլիոյ մէջ ի՛նչ կարեւորութիւն տրուեցաւ այն մեծ եամ – բորդութեան զոր վարչապետ Մաքմիլըն կատարեց Քըմընուէլթի հարաւ – արեւելեան երկիրներուն մէջ (Հնդկաստան, Փաքիստան, Սէյլան, Աւստրալիա, Նոր – Զելանտա), Պ. Հրանդ Թորոսեան Քոն – պայի մէջ կը ճնէ այս կարեւորութեան աստիճանը :

Ճիշդ է որ Մեծն Բրիտանիոյ վարչա – պետը ջերմօրէն եւ մեծ խանդավառու – թեամբ ընդունուեցաւ ամենուրեք ուր խորհրդակցութիւններ ունեցաւ այդ երկիրներու վարիչներուն հետ : Երբ «խոր – հրդակցութիւն» կ'ըսենք, թերեւս ատիկա ճիշդ բառը չէ, որովհետեւ Մաքմիլընի տեսակցութիւնները աւելի մենախօսու – թեան բնոյթ կրեցին : Ամէն տեղ, ան Քոմընուէլթի գովաբանականը ըրաւ, եւ ըսաւ թէ Անգլիա ի՛նչ մեծ կարեւորու – թիւն կուտայ անոր մաս կազմող Պետու – թիւններուն :

Գեղեցիկ խօսքեր էին ասոնք, բայց ոչ պէտք եղածին չափ գեղեցիկ, որպէս զի հնդիկ վարիչները փոխեն տասնեակ մը տարիներէ ի վեր իրենց ունեցած ընթացքը : Պ. Նեհրու, ինքն ալ, կ'ընդունի այն մասնաւոր կապերը՝ որոնք իր հայրենիքը կը միացնեն Քոմընուէլթի : Եւ սակայն, այս Միութիւնը որ գաղթային տիրապե – տութեան մէկ հետքն է, կը սահմանափա–

կէ հնդիկ անկախութիւնը եւ Հնդկաստանի չի տար նիւթական եւ քաղաքական առաւելութիւններ, անմիջական եւ շօշա – փելի : Մաքմիլըն ի զուր ջանաց համոզել Նեհրուն թէ իր կարծածին պէս չէ : Հետեւաբար, ան քիչ մը շատ լաւատես եղած կ'ըլլայ երբ կը յայտարարէ թէ Տելհի կատարած իր այցելութիւնը «յուսացածէն շատ աւելի մեծ արդիւնք տուած է» :

Անգլիոյ Վարչապետին գործը շատ աւելի դիւրին եղաւ Քարաչիի մէջ : Փաքիստան Քոմընուէլթի ոչ անկլեւաքսեան անդամներուն ամէնէն անձնուէրն է Արեւմտեան Պետութեանց դատին, եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ : Ան Պաղտատի Ուխտին մասնակցող ամէնէն հաւատարիմ երկիրներէն է եւ տեւական պայքարի մէջ՝ իր դրացի Հնդկաստանի հետ, եւ կախում ունի Համարակապետութենէն որուն հետ իր կապերը, առ ի չգոյէ լաւագոյնի, երաշխիք են իր անկախութեան պահպանումին.

Բայց, ի՞նչ ըսաւ Մաքմիլըն Քարաչիի մէջ Փաքիստանի վարիչներուն : Ընդհանուր բնոյթ ունեցող խօսքեր միայն Քոմընուէլթի դերին մասին : Շատ վերապահութիւն ցոյց տուաւ այն երկու հարցերուն մասին՝ որոնք վերին աստիճան կը չահագրգռեն Փաքիստանը.— Քաշմիրի հարցը եւ հնդկական սահմանագլուխի ջուրերուն օգտագործման խնդիրը : Ըսաւ թէ կը նախընտրէ իր «բարեացակամ միջամտութիւնը» չառաջարկել : Եւ երբ որ, վարչապետ Մալեք Ֆերուզ Խան Նուն յուզել փափաքեցաւ խնդիրը Կվատուրի նաւահանգիստին որ Պելուճիստանի ծովեզերքին վրայ միջերկիր մըն է եւ մաքսանենդերու բոյն, եւ որուն համար Փաքիստան վերջին ատեններս բանակցութեան մէջ էր Օմանի Սուլթանին հետ, Մաքմիլըն խուսափողական պատասխան տուած է, կ'ըսուի : Դիւրաւ հասկնալի է, հետեւաբար, այն յուսախաբութիւնը որ պատճառեց Քարաչիի վարիչներուն Անգլիոյ վարչապետին այցելութիւնը :

Անշուշտ անոր այցելութիւնները բոլորովին անօգուտ չեղան բրիտանական շահերուն տեսակէտով : Բայց, ատկէ հետեւցնելով ըսել թէ անոնք փայլուն յաջողութեամբ վերջացան, ատիկա շատ հեռու երթալ կը նշանակէ : Ի զո՛ւր է Ափրիկեան եւ Ասիական ժողովուրդներուն ազգային իրաւունքներն ու ինքնիշխանութիւնը ուրանալ, ինչ որ Արեւմուտքէն կուգայ, տակաւին կասկածելի պիտի թուի անոնց :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Վարդանանց փառապանծ պատերազմի տօնախմբութիւնը 13 Փետրուար, Եշ. օր կատարուեցաւ հանդիսաւոր կերպով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ :

Ծնողքներու կոկիկ բազմութիւն մը եւ Մխիթարեան եւ Դպրոցասիրաց վարժարաններու, Իսի լէ Մուլինոյի, Պուա Քոլոմպի, Ժանթիյիի, Պելվիլ – Լիլայի, Հայկազեանի, Պանեէօ Քաշանի, Շաւիլի, Առնուվիլի, Եկեղեցւոյ կեդրոնի, կիրակնօրեայ միօրեայ դասընթացքներու երեք հարիւրէ աւելի աշակերտութիւնը փութացած էր եկեղեցի առաջնորդութեամբ իրենց ուսուցիչներուն եւ Կրթական Մարմիններու ներկայացուցիչներուն :

Եկեղեցական արարողութեան կը նախագահէր Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեան :

Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ Աւարայրի ճակատամարտին մէջ ինկող բոլոր նահատակներուն համար :

Վարագոյրը գոցուելէն վերջ հանդէսի բացումը կատարուեցաւ, խրախուսիչ եւ ներշնչող խօսքերով :

Բոլոր դպրոցներու աշակերտները արտասանեցին ազգային կտորներ եւ մեզ վերապրեցուցին 15 դար առաջուան մեր նախնեաց հաւատաւոր եւ ազատատենչ հայ ոգիով :

Երգուեցան դպրաց դասուն կողմէ, երգեհոնի ընկերակցութեամբ «Թէ Հայրենեաց Պաշտպանիք» և «Իմ Հայրենեաց հոգի Վարդան» խմբերգները. Օր. Պիւլպիւլեան մեներգեց «Լռեց Ամպերը» : Սրբազան հայրը իր խանդավառ խօսքերով բացատրեց օրուան տօնին պատմական արժէքը, յիշեց քրիստոնէութեան հաստատութեան, գիրերու գիւտին եւ Աւարայրի պատերազմին թուականները, առանց այս դէպքերուն մեր պատմութիւնը անփառունակ պիտի ըլլար, թելադրեց որ յառաջիկայ տարի աւելի հոծ բազմութեամբ յարգենք այս տօնը Հայ. Եկեղեցւոյ խորհրդաւոր կամարներուն ներքեւ :

Հանդէսը փակուեցաւ պահպանիչով եւ «Հայր Մեր»ով :

Շնորհաւորելի է կրթական յանձնաժողովը, որ գովելի նախաձեռնութեամբ պատրաստած էր գրքոյկ մը Աւարայրի նկարով եւ Վարդանանցի երգերով եւ Աւարայրի ճակատամարտի պատմականով, որոնք բաժնուեցան աշակերտութեան եւ ծնողքներուն :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՏԻՏԱՂ

Երկու խմաճներ կը խօսակցին.

— Ամէն ինչ սղեց, նոյնիսկ գինին, կ'ըսէ անոնցմէ մէկը :

— Գէշը այն է, որ ապրուստի սղութիւնը մոռնալու համար անգամ խմել չենք կրնար, կը պատասխանէ երկրորդը :

Գառնիի երեք առիւծներդ ձեր կորիւններով, Հայաստանի մտաւորականութիւնը փրկելու գործում » :

Անշուշտ մոռնալու չէ Սասունցիներին, Տարօնցիներին, Վանեցիներին, Սուրմալուցիներին, Կոտայքի, Ծաղկաձորի, Էջմիածնի, Աշտարակի ու Ապարանի գիւղացիներին, Սմբատին, Մուշեղին ու Կարոյին, Թադէոս Թադէոսեանին, Շ.ին, Պահլաւունուն, Հ. Կոսոյեանին ու հազարաւոր ուրիշներին : Բայց Մարտիրոսը, Խնկօն ու Արտաշն էին որ մի քանի անգամ վրայ հասան փրկելու Երեւանը կարմիր բաղնիք դառնալու հեռանկարից :

Իսկ 1921 Թ. Ապրիլ 3ի բուն Բաշ Գառնիի ու այնտեղ հաւաքուած բազմահազար նահանջողների պաշտպանութիւնը առաւելապէս երեք ասպետներին ենք պարտական, զուցէ եւ ճակատ բերուած Գեղարդայ մասունքների հրաշագործութեան :

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է մեծագոյն Պոսթընի Ս. Ստեփանոս եկեղեցին, Յունուար 26ին : Պատարագած է Տիգրան քհնյ. Խոյեան, որ իր քարոզին մէջ վեր հանած է ողբացեալ հրապարակագրին ազգային եւ մշակութային գործունէութիւնը :

ՓՐՈՖ. ԳՐ. ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆԻ յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Պոլսոյ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ, Փետրուար 12ին : Վաստակաւոր ուսուցիչ էր եւ հեղինակ կարգ մը գործերու :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէյրութի ֆութպոլի խումբը փետրուար իններին միջազգային մրցում մը ունեցած է Հունգարիոյ առաջին դասակարգի խումբերէն, «Զեկէտ»ի հետ : 12.000 մարզասէրներու ներկայութեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը յաղթանակը տարած են 0–1 արդիւնքով : Առաջին անգամն է որ լիբանանեան ֆութպոլի խումբ մը յաղթանակ կը տանի եւրոպական միջազգային խումբի մը վրայ :

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ծննդեան հարիւրամեակին առիթով Պոլսոյ Խասեան Սանուց Միութիւնը Փետրուար 14ին հանդիսաւոր երեկոյթ մը սարքած է իր սրահին մէջ : Ընթերցումներ կատարուած են «Նամուս»էն, «Պատուոյ համար»էն եւ «Զար Ոգի»էն :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ ոստիկանութիւնը սկըսած է հետապնդել դրամաշորթ հայ կին մը՝ Պերճուհի Վասիլեան, որ հազարաւոր ոսկիներ առած է խեղճ բանուորներէ (հայ եւ արաբ) իբրեւ թէ ամսական 15 առ հարիւր տոկոս տալու համար եւ օր մըն ալ անհետացած է, ոսկիները հետը տանելով : Կարգ մը ուրիշ անձեր ալ գործակցած են դրամաշորթ կնոջ :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՅՈՒՇԱՊԱՏՈՒՆ (ՅՈՒՇԱՊՍԱԿ), Լ. Գրիգորեանի (երաժշտագէտ) կեանքն ու գործը : Գրեց Հայկ Աճէմեան : Հրատ. Թեհրան :

ԲԺԻՇԿ, բժշկական եւ առողջապահական ամսաթերթի Յունուար – Փետրուարի թիւերը : Տարեկան տասը լիբ. ոսկի : Պուաթ Փոսթալ 4176, Պէյրութ :

ՀԱՍԿ Յունուարի թիւը, պաշտօնաթերթ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի, Անթիլիաս :

ՍԻՈՆԻ Դեկտեմբերի թիւը, պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի վանքին :

ՋԱՀԱԿԻՐ, Պէյրութի Փալանճեան Ճեմարանի Լսարանական Միութեան :

ՇԻՆԱՐԱՐ, Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի շրջանի պաշտօնաթերթը, Փարիզ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ, Նոյեմբեր Դեկտեմբերի թիւը, Պէյրութ :

ՀԱՅ ԾԵՐԱՆՈՑ, Հոկտ. – Դեկտ. եռամսեան : Հրատ. Հալէպ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԶ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱՐԵՂԱՆ

Երբ ես մօտենում էի նրան, իմ գլխում պտտւում էին խիստ քաղցր ցանկութիւններ. ես յոյս ունէի, թէ Սօնան ինձ կը գրկէ, կը համբուրէ, կը յայտնէ իր կարօտութիւնը ինձ երկար ժամանակ չտեսնելու համար, եւ շատ գեղեցիկ խօսքեր կ'ասէ : Բայց դրանցից եւ ոչ մէկը չեղաւ :

— Ֆարհատ, ասաց, նա խիստ սառն կերպով, — որոնիր մի ծածուկ տեղ, ուր մեզ չտեսնեն, ես մի քանի խօսքեր ունեմ քեզ ասելու :

Մենք բարձրացանք դէպի մերձակայ բլուրի զառիվերը, որ պատած էր վայրենի նշենիներով, եւ նստեցինք մի սեպացած ժայռի մօտ : Այնտեղից գիշերային մթութեան մէջ տեսնւում էր ուխտաւորների բանակը, որ լուսաւորուած էր գոյնզգոյն լապտերներով, որ բռնել էր ընդարձակ տարածութիւն վանքի չորեք կողմում, եւ մինչեւ այնտեղ լսելի էին լինում զանազան նուագածութեանց ձայներ : Բայց Սօնային ոչինչ չէր գրաւում, տխուր էր նա : Խեղճ աղջիկ, ես երբեք նրան ուրախ չէի տեսել ․․․ :

Սօնայի առաջին խօսքերը բոլորովին ընտանեկան էին, վերաբերում էին իր վիճակին : Նա ասաց, թէ զրկուելով մօրից, իր միակ մխիթարութիւնն էր Ստեփանը՝ իր սիրելի եղբայրը : Եւ չնայելով, որ Ստեփանը վերջին ժամանակներում բաւականին ուղղուել էր, այսուամենայնիւ նրա հայրը, Ստեփանի խելագարութիւնը Տիրամօր պատիժ համարելով, բերեց նրան եւ վանքի «խեղճերի» մէջ գցեց : Նա պատմում էր, թէ ինքը շատ աղաչեց հօրը, որ այս անգթութիւնը չանէ, Ստեփանին թողնէ տանը, թէ ինքը խոստանում է միշտ խնամել, պահպանել նրան, — բայց հնարք չեղաւ, հայրը չընդունեց : Այս պատճառով Սօնան ստիպուեցաւ Աստուածածին ուխտի գալ, որովհետեւ չէր ուզում չուտով բաժանուել իր եղբօրից : Եւ այժմ ամէն օր աղաչում է, պաղատում է հօրը, որ Ստեփանին «խեղճերի» մէջ չթողնէ, որ նրան վանքից յետ առնէ եւ կրկին տուն տանէ եւ այլն :

Այս բոլորը նա պատմեց խիստ ցաւալի եւ զառն եղանակով, բայց առանց մի կաթիլ արտասուքի : Խեղճ աղջիկ, այնքան անբախտ էր, որ լացել եւս չէր կարող :

Այնուհետեւ նա ինձանից երդում առեց եւ սկսեց պատմել մի գաղտնիք :

Նա ասաց, թէ որսորդ Ալոյի եւ նրա հիւրերի՝ այսինքն Կարոյի եւ նրա ընկերների դէմ սարքւում է մի մեծ դաւադրութիւն : Պատմեց, թէ իր հօր մօտ մի քանի անգամ եղել են գաղտնի ժողովներ, ուր հաւաքւում էին Տիրամօր վանքի վանահայր Կարապետ հայր սուրբը, իմ քեռի Պետրոսը, մի մեծ քուրդ իշխան եւ ուրիշ մի քանի մարդիկ, որոնց չէ ճանաչում : Յայտնեց, թէ ինքը մի քանի անգամ ծածուկ լրտեսել է նրանց խօսակցութիւնը, թէեւ բոլորը չէ հասկացել, բայց այսքանը իմանում է, որ նրանք խօսում էին որսորդ Ալոյի, Կարոյի եւ նրա ընկերների մասին «շատ վատ բաներ», եւ մտածում էին, թէ ի՞նչ հնարքով նրանց բռնել տան, ոչնչացնեն, որ «երկրի խռովութիւնը հանդարտուի ․․․» :

— Ի՞նչ. նրանք ի՞նչով են մեղաւոր, կտրեցի ես Սօնայի խօսքը, բոլորովին չփոթուելով :

— Ես չեմ իմանում, Ֆարհատ, պատասխանեց Սօնան նոյնպէս վրդովուած ձայնով : — Ասում են՝ նրանք չար մարդիկ են, աւազակներ են, ուր որ գնում են այնտեղից արիւնը եւ կոտորածը պակաս չէ լինում ․․․ :

— Ես չեմ հաւատում, Սօնա :

— Ես էլ չեմ հաւատում, բայց ի՞նչ անես, ասում են, չես կարող ասողի բերանը բռնել : Ես երբ որ այս խօսքերը լսեցի, շատ տխրեցի, մտածում էի, որ դու էլ նրանց հետ ես, քեզ էլ կարող է մի վտանգ պատահել :

Սօնայի աչքերը այդ միջոցին լցուեցան արտասուքով : Նա հեկեկալով շարունակեց .

— Ես հենց որ լսեցի, գնացի քո մօր մօտ, բոլորը պատմեցի, որ նա քեզ ասէր. մայրդ ժամանակ չգտաւ : Բայց որքան տխրեց մայրդ, Ֆարհատ, «որդիս կորաւ․․․» ասում էր նա :

Իմ վրդովմունքը հետզհետէ սաստկանում էր. ես չէի կարողանում հասկանալ, թէ այս ի՞նչ բան է, որ Հայոց վարդապետը, որ Հայոց քահանան եւ իմ քեռի Պետրոսի նման մարդը, միացած քուրդ իշխանի հետ, դաւադրութիւն էին հնարում մի քանի բարի, եւ խեղճ ժողովրդի արտասուքը սրբող, երիտասարդների դէմ : Նրանք աւելի բարւոք էին համարում քուրդ իշխանի անտանելի լուծը, այն իշխանի, որի սրբապիղծ ձեռքը մուտք էր գործել մինչեւ Հայոց տաճարի ներսը, որն ինչպէս իմ աչքով տեսայ, կանգնած սուրբ սեղանի մօտ, տաճարի գանձանակի վրայ էր հսկում ․․․ :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԹՈՒՆՈՒԶԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ ալժերիական սահմանին վրայ, Թունուզէն հոն գացող ապստամբներու զինեալ խումբի մը պատճառով։ Ապստամբները ինքնաշարժ զէնքերով կրակ բացին զինուորական խմբակի մը վրայ. բանակայինները շուտով օգնութեան հասան։ Օդանաւերն ալ ստիպուեցան միջամտել։ Ըմբոստները ստիպուեցան վերստին ապաստանիլ Թունուզ։

Այսուհանդերձ սահմանագլուխի կռիւները շարունակուեցան տարբեր կէտերէ։ Ալժերիա խուժող անապատայիններու (ֆելլակա) հետ։ Միլեզիմոյի մօտերը 19 անապատայիններ սպաննուեցան։ Կռիւը շարունակուեցաւ. ծանօթ չէր ապստամբներու տուած զոհերուն թիւը։ Երէկ առտու կ՚ըսէին թէ յիսնեակ մը անապատայիններ վիրաւորուած կամ ըսպաննուած էին։

Ճէպէլ Թատելիսթի մէջ հինգ ըմբոստներ սպաննուեցան։ Իսկ Ճեպէլ-Զէկ-գայի մէջ պատահած բախում մը 55 ապստամբներու սպանութեան պատճառ դարձաւ. ութ ուրիշներ գերի ինկան։

Օրանի Տիտի-Պէլ-Ապէս շրջանին մէջ ապստամբները մորթած են Եւրոպացի ընտանիքի մը չորս անդամները, որոնց մէջ՝ 12 տարեկան աղջիկ մը։

Հարաւային Օրանի մէջ վեց կառքեր յարձակումի ենթարկուեցան։ Երկու բեռնատար կառքեր կրակի տրուեցան, քանի մը մահմետականներ անհետացան, Եւրոպացի կին մը վիրաւորուեցաւ։ Յարձակում գործողները սպաննուեցան՝ զինուորականներէ հետապնդուելով։

Ալժէի մէջ երեք մահապարտներ առջի առաւօտ գնդակահարուեցան։

Յունուար մէկէն ի վեր 800 մահմետականներ զոհ գացած են Ազատագր. ճակատին ահաբեկիչներուն։

———o———

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ ինքնաշարժի արկածի մը զոհ գնաց Պաւարիոյ իշխան Ֆըրանսուա Կիյեոմ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ Արտաքին նախարար նըշանակուեցաւ Էնտրէ Սիք, 72 տարեկան։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գրողներու Միութիւնը աւարտեց իր Դ. համագումարը, տասը անդամներէ բաղկացած վարիչ մարմին մը ընտրելով։

ՆԻՒՄԱՆ ՄԵՆԵՄԷՆՃԻՕՂԼՈՒ, Թուրքիոյ նախկին արտաքին նախարարը առջի օր յանկարծամահ եղած է Պոլիս։ Թուրք երեսփոխանը որ 70 տարեկան էր երկար տարիներ Փարիզի դեսպան եղած է (1946–56)։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Պոյաճեան եւ զաւակները՝ Մուրատ եւ Լուսին, Տէր եւ Տիկին Սահակ Պոյաճեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճելոյեան կը ծանուցանեն թէ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աներհօր՝

ՊԱՊՈՒՇ ՊՈՅԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի եկեղեցին, այս կիրակի, Փետրուար 23։ Իր յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ։

ՙՙԱՆԴԱՍՏԱՆ՚՚Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Օթէլ Մոտէրնի շքեղ սրահին մէջ։ (Փլաս տը լա Րէփիւպլիք)։

Կը հովանաւորէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. Նախագահութեամբ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆԻ։

Կը ներկայացուի՝ ՎԱՀԷ ՔԱՉԱՅԻ «ԿԱՐԹ»ը վէպին հայերէն հրատարակութիւնը։

Խօսք կ՚առնեն թարգմանիչը Ա. Փափազեան եւ Վ. Քաչայ (գրող)։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր։

Կը մասնակցին Հայաստանէն նոր ժամանած մեծատաղանդ արուեստագէտ Ր. Պետրոսեան, Լիտիա Կարին, Իրիս Պիւլպիւլեան, Ա. Գմբէթեան, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան եւ Գ. Մելիքեան։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Պոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ Փետրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններուն եւ խումբերուն։

20 Փետրուար, Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Անքուրաժըմանի սրահին մէջ,

44, RUE DE RENNES
MÉTRO ST-GERMAIN DES PRÉS ET ST-SULPICE

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ (Հայաստանի հանրապետութեան խորհրդարանի անդամ)։

Կը խօսին ընկերներ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, ընկերուհի Ա. Քէօսէեան՝ երգ, Օր. Շ. Յովհաննէսեան եւ ընկեր Զ. Գարիպեան՝ արտասանութիւն։

Մուտքը ազատ է։

ՑՐԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի։

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին։

22 Փետրուար, Լիոն, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Փլաս Պէլըքուր,

BERRIET MILLIET
PLACE BELLECOUR

ընդարձակ սրահներուն մէջ։

Կը նուագէ նշանաւոր

MARCEL LOUVIRAY

նուագախումբը։

Մասնակցութեամբ խումբին երգիչ՝ ԱԼՊԷՐ ՆԵԼԵԱՆԻ

Արդիական պարեր Ֆրանսայի ախոյեանի կողմէ։

Հայկական տարազով պարեր։

Հաճելի անակնկալներ, Փարիզի Նոր Սերնդականներու կողմէ։

Ճոխ պիւֆէ Մատչելի գիներով

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկեր Արշակ Ասլանեանի հանգուցեալ Բարգէն քահանայի երեք եղբայրը, դառնաղէտ մահուան առթիւ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրէ Ց. Կապ. Խաչի տեղական մասնաճիւղին։

×

Ց. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղիս վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ 1700 Ֆր. Ադալակեան ընտանիքէն, Պ. Ա. Ադալակեանի մահուան առթիւ։ Այս առթիւ վարչութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ադալակեան եւ Համամճեան ընտանիքներուն։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կարտանէն Գինոսեան ընտանիքը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի տիկին Վարդուհի Ինկիլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն՝ իրենց հայրենակից Գէորգ Ինկիլեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար Ֆր. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՀՐԱՒԷՐ

Երիտասարդ Հայ Համալսարանականներու Մշակութային Ակումբը կը հրաւիրէ համալսարաններու եւ արհեստագիտական վարժարաններու աշակերտները ինչպէս նաեւ երիտասարդ մտաւորականները արդէն վկայուած եւ արուեստագէտները որ մասնակցին իր գործունէութեան։ Դիմել՝ Տօքթ. Վարուժան Պարսամեանի 29 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9)։

Հայ Կարմիր խաչի օրը 11 Մայիս 1958 ժամը 14ին Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրփրընէօր) մասնագէտ քօրսաժի։ Դիմել՝

ETBLS. FRANCINE
38, Rue d'Aboukir. Paris

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին։

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Օթէլ Սֆրիփի գեղեցիկ սրահին մէջ։

(Պուլվառ Վիքթոր Հիւկոյի եւ Ժորժ Քլեմանսոյի փողոցներու անկիւնը, Սինեմա Էսքիւրիալի դիմացը)։

Կը խօսին՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ, (Մարսէյլէն)։

Կը մասնակցին՝ Պ. Ռափայէլ Զարդարեան, Օրիորդներ Շաքէ Գաբրիէլեան, Սալփի Գէորգեան եւ ուրիշներ։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Հանրապետութեան քառասնամեակի առթիւ, մամուլի տակ է եւ Մայիսին, երկրորդ տպագրութեամբ լոյս կը տեսնէ Ս. Վրացեանի ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ հատորը, վերախմբագրուած եւ ամբողջացած հեղինակին կողմէ։

Հեղինակին հասցէն է.—

S. VRATZIAN
10, Rue Hussein Beyhoum, Beyrouth - Liban

ՑՈՒՑԱՀԷՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Ռուբէն Միութեան ժողովը այս չորեքշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Այս չորեքշաբթի ժամը 21ին։ Պիտի խօսի Պ. ՎԱՀԱՆ ՉԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ, նիւթն է՝ «Երուսաղէմի Հայոց վանքը եւ այսօրուան տագնապը»։

Մուտքը ազատ է։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

23 Փետրուար, կիրակի, ժամը 15.30ին

կը ներկայացուին

Ա. ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ՀԱՅՈՑ Յ(ոսկեդարեան բարբառով)

Բ. Tante Dorothée

DE E. RITIER

Գ. ՄՕՐՈՒՔԻ ՍԱՆՏՐԸ (ծիծաղաշարժ)

(Զաւէշտ, Հեղ. Առանձար)

Տոմսերը կը ծախուին տեղւոյն վրայ, կամ ստանալ ուղղակի վարժարանէն։

OBS. 18-28

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի մասնաճիւղի կողմէ, կիրակի 23 Փետր. ժամը 16էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ մասնաճիւղը կը ներկայացնէ

ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ (Ծիծաղաշարժ զաւէշտ)

Կեդրոնական վարչութեան կողմէ խօսք կ՚առնէ ընկեր ԶԱՒԷՆ ԽՏՇԵԱՆ

ժամը 18էն սկսեալ՝ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

MANUEL PIZZAROի

Համբաւաւոր Թիփիք նուագախումբով։ Հաղորդակց. միջոցներ.— Օթոպիւս՝ 268 Փորթ տը լա Շափէլէն, իջնել Փլաս տիւ 11 Նովամպրը, Սարսէլ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 23, կիրակի օր, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր

ՕԹԷԼ ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ

MONSIEUR ROBERT LECOURTի

Garde des Sceaux, Ministre de la Justice

Երկու նուագախումբ. առաջնակարգ աթրաքսիոններ եւ անակնկալներ

Մուտքը 600 փրանք։ Կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով ԹՐՕ 03-18

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները պէտք է գրաւուած ըլլան մինչեւ ժամը 19.30ը, որմէ վերջ որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձնուիր։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԾԻԾԱՂԻ ԳԻՇԵՐ

Երկուշաբթի, 24 Փետրուար 1958, ժամը ճիշդ 9ին

Théâtre Paul-Faralicq, 21, Rue Yves Toudic (République)

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ կը ներկայացնեն երկու ծիծաղաշարժ կատակերգութիւններ

ԱՅԾ Է ԹԷ ԿԻՆՍ Է Երկու արար եւ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ Երեք արար

Օր. Շուշան Գէորգեան, Օր. Նոյեմի Շահինեան, Նուրհան Մարգարեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Լեւոն Սապունճեան եւ երիտասարդ նոր ուժեր

Մուտքի սովորական գիներ։ Տոմսերը կը ծախուին՝ Գրատուն Հրանդ Բալուեան

43, Rue Richer, Paris 9 PRO 25-46

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 20 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8124 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3925

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Գարեգին Ա. Յովսէփեան կաթողիկոս վախճանած էր 1952 Յունիս 21ին :

Ամբողջ 44 ամիս Թափուր մնալէ վերջ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը 1956 Փետրուար 20ին ունեցաւ իր արժանաւոր յաջորդը յանձին Զարեհ Ա. Փայասլեանի :

Զուտ կրօնական — եկեղեցական խնդիր մը, որ սովորական ժամանակներու մէջ կը լուծուէր ազգային համերաշխական մթնոլորտի մէջ, ստացաւ քաղաքական հանգամանք :

«Երկփեղկում»ը սկսաւ ոչ թէ վեհ. Զարեհ Ա.ի ընտրութեան օրը, այլ կար անկէ շատ առաջ :

Ամենայն Հայոց հայրապետութեան Աթոռը Հռոմկլայէն 1291ին փոխադրուած էր Սիս՝ Կիլիկիոյ Թագաւորութեան մայրաքաղաքը : Այնտեղ ալ մնաց մինչեւ 1441, հակառակ անոր, որ 1375ին վերջ գտած էր Կիլիկիոյ անկախութիւնը :

Արեւելեան եպիսկոպոսները 1441ին որոշեցին Էջմիածին փոխադրել Ամենայն Հայոց հայրապետութեան աթոռը եւ հոն հրաւիրեցին օրուան կաթողիկոս Գրիգոր Թ. Մուսաբէկեանը, որ մերժ տեղափոխուիլ եւ շարունակեց մնալ Սիսի մէջ իբրեւ կաթողիկոս : Կիրակոս Վիրապեցի ընտրուեցաւ Էջմիածնի գահակալ :

Այսպէս՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ անկախ Աթոռին հիմը դրուեցաւ 1441ին :

Ճիշդ հինգ հարիւր *տարի պահուեցաւ այդ անկախութիւնը, հակառակ քաղաքական վերիվայրումներու, ոտնձգութեանց զանազան փորձերու եւ Աթոռին Անթիլիաս փոխադրուելուն :*

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին, երբ Խորհրդային Միութիւնը կը կռուէր դաշնակիցներու կողքին, Էջմիածնէն պատուիրակներ գացին Լիբանան 1941ին :

Կիլիկիոյ Աթոռին նոր Կանոնագիրը երկու վճռական ձայն կուտար Էջմիածնի ներկայացուցիչներուն՝ կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ :

Ահա՛ այդ օրէն սկսաւ խորհրդային իշխանութեան միջամտութիւնը Կիլիկիոյ անկախ Աթոռի գործերուն :

Էջմիածնի պատուիրակները 1941ին վէթօ *դրին Գարեգին արք. Խաչատուրեանի թեկնածութեան դէմ եւ ջուրը ձգեցին անոր ընտրութիւնը : Պոլսոյ այժմու պատրիարքը այն ատեն «անբաղձալի տարր» էր Էջմիածնի եւ Երեւանի համար …*

1941*ին սկսած այս «երկփեղկում»ը հետզհետէ պիտի խորանար : Կիլիկեան Աթոռի անկախութիւնն ալ նոր հարուածներ պիտի ստանար, մասնաւորապէս Գարեգին Ա. Յովսէփեանի օրով :*

Այս վերջինը չէր ուզեր փոխել իր խորհրդային հպատակութիւնը՝ հակառակ Լիբանանի իշխանութեանց թելադրանքին : քին :

Չէր ուզեր նաեւ հպատակիլ Ազգային Սահմանադրութեան եւ Կիլիկեան Աթոռի Կանոնագրին տրամադրութեանց :

Խորհրդային իշխանութեանց հետ իր կապերը աւելի սերտացան 1945ին՝ երբ Էջմիածին գնաց եւ նախագահեց Գէորգ Զ. Չէօրէքճեան կաթողիկոսի ընտրութեան :

Իր մահէն վեց ամիս վերջ պէտք է տեղի ունենար յաջորդին ընտրութիւնը : Տեղապահ Խադ Արք.ի երկդիմի ընթացքը եւ քաղաքական զանազան խաղեր պատճառ դարձան, որ տարիներով Թափուր մնայ Աթոռը :

Վերջապէ՛ս երկու տարի առաջ օրինաւոր կերպով ընտրուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը :

Սուգի քօղը վերցաւ Անթիլիասի մայր տաճարի հայրապետական Աթոռին վրայէն :

Սակայն 1941ին սկսած «երկփեղկում»ը աւելի խորացաւ եւ կը շարունակէ աւերներ գործել, շնորհիւ «անկախ համայնքային»ներու եւ «Համախմբում»ներու, որոնք կը յամառին մնալ իրենց ընդգրկած բացասական, աւելի ճիշդը թշնամական դիրքին վրայ :

Երկրորդ տարեդարձին առթիւ մաղթե՛նք, որ այլեւս հանդարտին կրակին վրայ իւղ լեցնողները եւ համերաշխութիւնը վերահաստատուի Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայաշատ գաղութներուն մէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԺՈՂՈՎԸ 62 ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՏԵՒԵՑ

Ինչպէս գրած էինք, առջի օր կը խօսուէր Ապահովութեան Խորհուրդին ժողովը յետաձգելու հաւանականութեան մասին : Այսուհանդերձ ժողովը բացուեցաւ որոշեալ ժամուն, քննելու համար Ֆրանսայի եւ Թունուզի բողոքագիրները : Կը նախագահէր խորհրդային պատուիրակ Արքադի Սոպոլեւ :

Մասնաւոր առարկութիւններ չեղան. Ժորժ Փ՚իքօ (Ֆրանսա) պարզապէս ըսաւ թէ ընդունելի չէր Թունուզեան բողոքագիրին շարադրութիւնը : Յատկապէս ծանրացաւ այնտեղ յիշուած «յարձակում» բառին վրայ, զոր Թունուզցիները գործածած էին բնորոշելու համար Փետրուար ութի Սաքիէթի ռմբակոծումը :

Ամերիկեան պատուիրակը իր կառավարութեան գոհունակութիւնը յայտնեց, որ անգլեւամերիկեան բարեկամական միջամտութիւնը ընդունուած է Ֆրանսայի եւ Թունուզի կողմէ. Միացեալ Նահանգները, ըսաւ ան, կը յուսան թէ խաղաղ լուծում մը կարելի պիտի ըլլայ գտնել այս հարցին :

Այնուհետեւ Անգլիոյ պատգամաւորը ցաւ յայտնեց Ֆրանսայի եւ Թունուզի միջեւ ստեղծուած տարակարծութեան համար եւ վստահութիւն՝ որ պիտի յաջողին լուծել խնդիրը :

Ապահովութեան Խորհուրդին անդամները հարց տուին թէ Թունուզեան յուշագիրին մէջ յիշատակուած Ալժերիոյ պատերազմով պիտի զբաղի՞ն թէ ոչ :

Ժորժ Փիքոյի վերապահութեան պատասխանելով, Թունուզի ներկայացուցիչ Մունկի Սլիմ ըսաւ թէ Անգլիա եւ Ամերիկա հարցերուն ամբողջութեամբ պէտք է զբաղին :

Ժորժ Փիքօ պատասխանեց թէ Թունուզեան երկրորդ յուշագիրին մէջ Ալժերիոյ հարցը միջազգային խաղաղութեան դէմ սպառնալիք մը՛ կը նկատուի եւ օրակարգին վրայ չկայ : Նախագահը՝ Սոպոլեւ (Խ. Միութիւն) ճշդեց.— Անիկա չատ ուշ ստացուած էր, հետեւաբար մաս չէր կրնար կազմել օրակարգին :

Փանամայի եւ Իրաքի պատգամաւորները խօսք առին եւ ակնարկութիւն ըրին Ալժերիոյ : Փիքօ նախագահէն խնդրեց որ յիշեցնէ օրակարգին կէտերը : Սոպոլեւ մերժեց գոհացում տալ Ֆրանսայի պատուիրակին եւ Իրաքի ներկայացուցիչը արաղ եղրակացութիւն մը ըրաւ :

Ճափոն առաջարկեց ժողովը յետաձգել :

Մունկի Սլիմ (Թունուզ) իրաւունք ուզեց, որ եթէ անգլեւամերիկեան բարեկամական միջամտութիւնը արդիւնք չտայ՝ անմիջապէս պիտի առաջարկէ որ ժողովը կրկին գումարուի :

62 վայրկեան տեւող վիճարանութիւններէ ետք նիստը յետաձգուեցաւ, ցնոր տնօրինութիւն :

Ֆրանսական կառավարութիւնը առաջարկեց որ անգլեւամերիկեան բարեկամական միջամտութեան ատեն մտածեն նաեւ ֆրանքեւթունուզեան խառն յանձնախումբ մը կազմելու մասին՝ Ալժերիոյ եւ Թունուզի սահմանին հսկողութեան համար :

ՊՈՒՐԿԻՊԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«Լը Մոնտ»ի աշխատակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Թունուզի Նախագահ Պուրկիպայի հետ, որ ըրած է կարգ մը յայտարարութիւններ :

Անգլիա եւ Ամերիկա, ըսած է Հապիպ Պուրկիպա, պէտք է զբաղին Ալժերիոյ հարցով, եթէ կ՚ուզեն որ Ֆրանսայի եւ Հիւս. Ափրիկէի միջեւ տարակարծութիւնները հարթուին : Դժուարութեանց գլխաւոր աղբիւրը Ալժերիոյ պատերազմն է :

Պուրկիպա յայտարարած է նաեւ, որ ֆրանսական ուժերը պէտք է պարպուին Թունուզէն.— Որքան կարելի է շուտ՝ ֆրանսական բանակը պէտք է հեռանայ Թունուզէն : Փոքր շրջաններուն համար պարպումի սկզբունքը վաղուց ընդունուած է արդէն : Իսկ գալով Պիզերթի պարպումին, թերեւս քիչ մը ուշանայ ան ու երկարաձգուի մինչեւ տարւոյն վերջը :

ՀՌՈՄԻ մէջ եգիպտական կառավարութեան եւ Միջազգային Դրամատան ներկայացուցիչներուն միջեւ խորհրդակցութիւնները սկսան՝ Սուէզի բաժնետէրերուն մասին :

Օրը Օրին

ԱՅԴ ՍԹԱՓՈՒՄԷՆ ԵՏՔ…

Արցունք, հառաչանք եւ սրտառուչ նամակներ ու դամբանականներ՝ անվերադարձ մեկնողներուն հողաթումբին վրայ : Ու նաեւ աղօթք : Սաղմոս ու Շարական : Մեծ մայրիկներէն ու մեծ հայրիկներէն ալ՝ սրտաբուխ մաղթանք .

— Լո՛ւս իջնէ իր գերեզմանին վրայ … Լոյսերուն մէջ պառկի… Աստուած հոգին լուսաւորէ …

Յետոյ, սգաւորները կը վերադառնան տուն : Կը վերադառնան իրենց բան ու գործին : Որովհետեւ, անհետացողը ո՛վ կ՚ուզէ թող ըլլայ, կեանքը պիտի շարունակէ իր նամբան :

Նորէն, արեւը պիտի ցնցուղէ իր նառագայթները աշխարհի բարիքներուն ու չարիքներուն վրայ ,նորէն դաշտ ու պարտէզ, սար ու ծմակ պիտի ծածկուին նաշխուն ծաղիկներով ու նորէն սոխակը , վարդի թուփին վրայ, պիտի երգէ փառքը անսկիզբ ու անվախնան Արշալոյսին , որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ կեանքը :

Չի նուազիր ու չի դարմանուիր միայն մնացող հարազատին կսկիծը : Արցունքը, որ սիրուած անձին հողաթումբին ի տես, կը սահէր անոր այտերուն վրայ, օրերու թաւալումին հետ, հիմա, կը կաթկթի անոր սրտին մէջ : Մա՛րդ չի տեսներ այդ արցունքը :

×

Ի՞նչ կ՚ընէ ազգը, երբ Անպարտելի թշնամին իր ծոցէն կը խլէ իր Մեծերէն մէկը :

Նախ, կուլայ : Յետոյ, կը խոստանայ .

— Անոր Ոգին՝ նրագ նամբուս վրայ… Այդ նրագը ինծի առաջնորդ… Երդո՛ւմ Աստուածաշունչով…

Այս երդումը, ամէնէն աւելի, կը լսուի մեր շրթունքներէն :

Իրա՛ւ է, չենք մոռնար : Ու անվերադարձ մեկնողին մահուան տարելիցին , կը յիշենք անոր անունը : Երբեմն, միայն անունը : Կատարուած գործը կը կորսուի անցնող տարիներու համրանքին ետին ու կը մնայ միայն անոր ստուերը, որ այլեւս հեռաւոր յիշատակի մը — յուշի մը — տպաւորութիւնն է եւ ուրիշ ոչինչ :

Մնացողներուն մէջ կան Հիները ու Նորերը : Գանգատ չունինք առաջիններուն դէմ : Որովհետեւ, անցեր է անոնց ժամանակը ու ազգը մեծ բաներ չակնկալեր իրենցմէ :

Բայց, գանգատ ունինք Նորերուն դէմ :

Ի՞նչ կ՚ընեն, որպէսզի վառ պահեն նրագը՝ ժողովուրդին համար իր ամէն ինչը զոհող բացակային : Գրեթէ ոչինչ , մանաւանդ այն հայրենիքներուն մէջ, ուր օտարին, հարեւանին Մեծերը աւելի Մեծ կ՚երեւան, քան մեր մինուճար ազգին Մեծերը :

Պատրանքներ չսնուցանենք եւ անձնատուր չըլլանք վարդավառ լաւատեսութենէ :

Ճրագով կը փնտռենք, այսօր, հարազատ շառաւիղները մեր անմահացած Մեծերուն : Ամէն տեղ, մեծ ու պզտիկ հայրենիքներէ ներս : Ու կը թզքտուի մեր հոգին, երբ կը տեսնենք պզտիկութիւնը անոնց համրանքին :

Կիսկատար հայրենասիրութիւնը վըտանգաւոր է մեզի չափ պզտիկ ժողովուրդներու համար : Հայրենասիրութիւնը պէտք է ըլլայ ամբողջական : Եւ անխորտակելի՝ ամէնէն ահաւոր սպառնալիքին առջեւ ալ :

Բայց, չմեղադրենք Նորերը : Երբ նրագը մարի, վաղը, պատմութիւնը յանցաւոր պիտի հռչակէ Հիները, եթէ անոնք չսթափին ու ձեռքէն չբռնեն իրենց զաւակներուն՝ առաջնորդելու համար զանոնք այն նանապարհէն, որուն վրայէն քալեցին ազգին իրա՛ւ նահատակները՝ սա վերջին վաթսունամեակին :

Այդ սթափումէն ետքն է որ լոյսերուն մէջ պիտի պառկին մեր նուիրեալները : Եւ լոյսը պիտի տարածուի ազգին վրայ : Ե՛ւ դուրսը, ե՛ւ ներսը :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ՎԷՃ ՄԸ ԾԱԳԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԵՒ ՍՈՒՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Ափրիկէի մէջ նոր տագնապ մը ծայր տուաւ : Եգիպտոս եւ Սուտան իրար կը դատապարտեն երկու երկիրներու սահմանին վրայ գտնուող անապատային հողամասի մը համար. (25.000 քառակուսի քիլոմեթր) :

Գահիրէի կառավարութիւնը սկսաւ պայքարի, հրատարակելով զեկոյց մը , ուր կը դատապարտուի Սուտան, որուն բանակները մուտք գործած են 1899ի համաձայնագիրով որոշուած եգիպտական սահմանէն ներս : Եգիպտոս կը պահանջէ որ Սուտան անմիջապէս հեռանայ իր հողամասէն :

Միւս կողմէ Սուտանի մէջ շրջան ըրաւ զրոյց մը, որուն համաձայն Նասըրի զինուորները Սուտանի հողամասը խուժած էին : Նախագահ Նասըր հեռագիր մը կը ղրկէր, հերքելով այդ լուրերը : Այսուհանդերձ Խարթումի մէջ մտահոգութիւն կը տիրէր : Սուտանի Վարչապետ Ապտալա Խալիլ փորձեց հեռաձայնային հաղորդակցութեան մէջ մտնել Նասըրի հետ, բայց ի զուր : Երէկ Սուտանի Արտաքին նախարարը գնաց Գահիրէ, որպէսզի միջնորդ մը չպատահած տարակարծութիւնները հարթուին :

Սուտան տեղի չի տար եգիպտական պահանջին առջեւ, պնդելով թէ Հաֆա եւ Քասալա իրեն կը պատկանին : Նասըր

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՅՈՒՇԵՐՈՒՍ ԱԾՈՒԷՆ

ԹԵՐԹԵՐ ՈՒ ՓԵՐԹԵՐ

«ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՎԷՐՔԵՐ»ՈՒ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կարճեմ վայելքի ճամբորդութիւն մը կատարելու նպատակով էր, որ 1914ի ամրան Իսահակեան եւ ընտանիքը եկան Ժընեւ, ուր եւ հարկադրուած մնացին ամբողջ պատերազմի ընթացքին :

Աղետալի՜ տարիներ, որոնք տնտեսապէս ալ շատ դժնդակ եղան քաղաքի հայ ուսանողներուն համար: Անշուշտ, այս նեղութիւնը աւելի խիստ եկաւ Իսահակեանին, որ ընտանիքի հոգ ալ ունէր, բայց ա՛յնքան խորունկ փիլիսոփայ, որքան զգայուն բանաստեղծ, Հայ – Գուսանը ստոյիկաբար տարաւ տագնապը, առանց երբեք զայն զգացնելու իր ընկերական յարաբերութեանց մէջ:

Ժընեւ իր ժամանումի առաջին օրէն իսկ, Իսահակեան փնտռեց հայ ուսանողները եւ ամէնուրեք անվերապահ ընդունելութիւն գրաւ անոնց: Խառնուածքով կենսասէր եւ զուարթախոհ, իր երեւումը ամէնէն տխրամած հաւաքոյթներու մըթնոլորտին մէջ անգամ սփոփարար թեթեւացում մը կը յառաջացնէր: Այս բնաւորութեան բերումովն էր անշուշտ, որ լրջօրէն կ'ազդուէր հայ տղոց քաշուած ու նկուն վիճակէն եւ երբեմն, կէս – կատակ կէս – չիտակ, կը յանդիմանէր.

— Ա՛յ խեղճեր, դուք ինչ ջահել էք, ես ջահել նրան կ'ասեմ, որ շաբթուայ երեք օրը ոստիկանատունն է անցկացնում:

Եւ իր յայտարարութիւնը ստուգելու համար, քովը նստած ուսանողին բազուկը ցնցելով, հարց կուտար.

— Դու ոստիկանատան ճամբան իմանո՞ւմ ես:

Եւ երբ տղան ամօթահար կը խոստովանէր, թէ ոչ, Իսահակեան զայն ետ կը մղէր՝ սաստելով.

— Դէ՛, որ էդպէս է, կորիր առջեւիցս, էլ աչքիս չերեւաս մինչեւ որ ձէնդ էնտեղից՝ ոստիկանատնից չլսեմ :

Ծայրայեղօրէն պարզ էր իր կենցաղական յարաբերութեանց մէջ: Քուէյքըրի մը անհոգութեամբ առաջին հանդիպած մարդուն հետ եզակիով կը խօսէր եւ աւազանի անունով կը կանչէր զայն, առանց հաշուի առնելու խօսակիցին դիրքն ու հանգամանքը, բան մը՝ որ դիմացինին համար բացայայտ արտօնութիւն մըն էր նոյն ընտանութեամբ վարուելու նաեւ իրեն՝ Իսահակեանի հետ եւ զայն պարզօրէն «Աւօ» կոչելու :

Միջանկեալ ըսեմ, որ մեղաւորս երբեք չհամարձակեցայ նոյն ազատութեամբ վարուիլ իրեն հետ: Ես զինք բանաստեղծ կը կոչէի եւ տպաւորութիւնս այն էր, որ Հայ – Գուսանը դժգոհ չէր այդ կոչականէն :

Աշխոյժ մաքի տէր՝ Իսահակեան գիտցաւ օգտագործել Ժընեւի մէջ իր բռնադատեալ բնակութիւնը, մատենադարաններու մէջ պրպտումներ կատարելով եւ համալսարանի մէջ ալ հրապարակային դասախօսութեանց հետեւելով: Գիտութեան համար իր հետաքրքրութիւնը այնքան անզուսպ էր, որ յաճախ ամենահամեստ ուսանողէն անգամ տեղեկութիւններ կ'ուզէր զինք զբաղեցնող որեւէ հարցի մասին:

Նոյն ատեն, սակայն, խիստ գիւրազգած էր դէպի իր անունն ու համբաւը, այս զգայուն կէտէն խոցուած՝ անգամ մը, ժողովի մը մէջ, ուժգին սաստով չչմեցուց ուսանողներս, որոնցմէ մէկերկուքը՝ ինչպէս կ'երեւէր, իրեն դէմ եղած բամբասանքի մը մասնակից եղած էին :

— Դուք, ըսաւ վիրաւոր առիծի մը մռնչիւնով, դուք՝ որոնց պատկերները զարդարում են ձեր սիրած սպասուհիների սենեակները, իսկ իմ պատկերները զարդարում են այն դասագրքերը, որոնցից դուք հայերէն էք սովորել :

Ակնարկուած ուսանողներու հետ ամէնքս ալ կախ երեսով ցրուեցանք այդ իրիկուն: Բայց Իսահակեանի զայրոյթը խոտի բոցի պէս էր, որ կը շիջի առանց ետեւը կրակ ձգելու: Յաջորդ օրն իսկ, սրճարանի սրահին մէջ, զինք շրջապատողներուն մէջ տեսանք նաեւ այն տղաքը, որոնք օր մը առաջ իր յանդիմանութեանց թիրախ եղած էին:

Իրեն ամէնէն աւելի մօտիկ էր Օննիկ Մաճառեանը: Օննիկ մեր խումբին մէջ ամէնէն համարձակն էր տարեցներուն հետ իր յարաբերութեանց մէջ, յաճախ զինք կը տեսնէինք անուանի եւ համբաւի տէր մեր մեծ ղեկավարներուն հետ դէմ առ դէմ նստած, կարծիք փոխանակելու վրայ: Իր տեղը՝ մենք նորեկներս ամօթէն հալ ու մաշ կ'ըլլայինք, երբ կ'իմանայինք իր ձայնը, որ առանց նեղուելու կ'ըսէր «ընկեր Վարանդեան, ընկեր Ռոստոմ, ընկեր Ահարոնեան» եւայլն :

Ապահով եմ, որ Օննիկին ցուցմունքո՛վ գիս ընտրեց իրեն օգնելու ֆրանսերէնի ընթերցանութեան մէջ:

— Այս օրերս, ըսաւ ինծի, մի վէպ եմ կարդում, ուրախ կը լինեմ, եթէ իրիկունները մէկ մէկ ինձ հանդիպես իմ չհասկացած բառերն ու դարձուածքները ինձ բացատրելու :

Ու կանխաւ չքմեղացնելու համար իմ ալ անբաւականութիւնս.

— Դէ, նեղուելու կարիք չկայ, եթէ պատահի, որ խնդրոյ առարկայ բառը քեզ էլ անծանօթ լինի: Ո՞վ կարող է պարծիլ, թէ իմանում է իր մայրենի լեզուի բոլոր բառերը, թող թէ մի օտար լեզուի :

Ինչպէս սպասելի էր, այս չքմեղանքը աւելի եւս խթանեց իմ արժանապատուութիւնս ու ես, ընտրուած վէպին անունը ստուգելէ ետք, փութացի անկէ օրինակ մը ճարել եւ խղճմտօրէն ուսումնասիրել գալիք դասի էջերը մօտաւոր թիւով :

Ընթերցումէն ետք, թէյը կը հասնէր եւ անոր քաղցրաբոյր գոլորշին հետ կը բացուէին Իսահակեանի համեղ մանրավէպերն ու զրոյցները իր անցած քաղաքներէն, հանդիպած անձնաւորութիւններէն եւ կարդացած գիրքերէն :

Եւ կրնաք երեւակայել, թէ որքան ճոխ էին անոնք: Այդ իրիկուններու ընթացքին էր, որ ինծի կարդացած էր վերամշակուած Աբու Լալա Մահարին, ուրիշ շատ քերթուածներ ու կտակը, իր դաւկին ուղղուած, զոր նոր գրած էր: Այնպէս որ վերջին հաշուով մեր այս հանդիպումներէն ես, անարժան ուսուցիչս, աւելի օգտուեցայ քան իմ մեծանուն աշակերտս :

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

—o—

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք Կրթական Նախարարութեան ներկայացուցիչ՝ Պ. Պօտարի ճառը, արտասանուած Կանտի մէջ Փետրուար 9ին:

Այսօր կը տօնենք յիշատակը բանաստեղծի մը, որ կը խորհրդանշէ ժողովուրդի մը հոգին՝ որ իր զգայնութեամբ այնքան մօտ է մեր հոգիին:

Հայ ժողովուրդը, մեզի պէս, բազմաթիւ դժբախտութիւններ ունեցաւ: Եւ միշտ՝ ճակատը բարձր, դիմադրաւեց զանոնք: Յաճախ, կը թուի թէ իր ճակատագիրը խորտակիչ եղած է, բայց այս ժողովուրդը երբեք խորտակուած չի ըլլար ինքզինք: Ինչպէս չեշտեց Լիւք Անտրէ Մարսէլ, ոչի՛նչ այնքան մօտ է իր սրտին, որքան՝ ձախողութեան մատնել ճակատագիրը :

Այս դիմադրութիւնը՝ ճակատագրի հարուածներուն դէմ, երեւոյթ մըն է որ հասկնալի է մեր երկրին մէջ, մասնաւորապէս՝ Արդեւելտի հպարտ քաղաքին մէջ:

Հասարակաց երկրորդ գիծ մըն ալ կայ հայ ժողովուրդին եւ մեր միջեւ :

Դժբախտութեան վարժութիւնը չկարողացաւ ցաւագար ժողովուրդ մը ընել Հայը: Ընդհակառակն: Դժբախտութիւնը զայն վերածեց ժողովուրդի մը՝ երջանկութեան սիրահար, կեանքին սիրահար, Սիրոյն սիրահար, Գործին սիրահար :

Լիւք Անտրէ Մարսէլ կը յիշեցնէ հայկական խրատ մը.— Մի երազեր Հնդկաստանի եւ մերկ գերիներու մասին, որ անոյշ կը բուրեն· աղիւսներ ա՛ռ եւ պատ մը հիւսէ:

Ասիկա մեզի ալ կրնար պատշաճիլ :

Այսպէս կը խօսի Վարուժան: Վերհաւրն՝ նոյն եղանակով: Երկուքն ալ ուժգնօրէն մղած են իրենց ժամանակին պայքարը: Ազատութեան պայքարը: Պայքար՝ մեծագոյն երջանկութեան համար, մարդկային ընկերութեան մը հաստատման համար:

Երրորդ նմանութիւն.— Մէկ կողմէ՝ միստիքականութիւն, միւս կողմէ՝ ազատ ու զուարթ զգայնութիւն մը:

Վեռհարն «Ֆլամաններ»ը գրելէ վերջ, կը գրէ «Վանականներ»ը:

Վարուժան գրած է սիրային բանաստեղծութիւններ, որոնք կը դասուին ամէնէն չքեղներու կարգին,— որ երբեւիցէ մէկը գրած ըլլայ :

Մեր խարդախ ընկերութիւններուն մէջ, սէրը դարձած է քօղարկուած ստուած մը, անծանօթ աստուած մը :

Վարուժանի բանաստեղծութեան մէջ մտնել, կը նշանակէ մտնել երկիր մը՝ ուր մարդ կը հանդիպի դարձեալ այդ Աստծոյն, ամէն անկիւնադարձի վրայ:

(Հոս բանախօսը կարդաց « Ով լալագէ»ի ֆրանսերէն թարգմանութիւնը):

Պատմագէտները կ'ըսեն, թէ Դանիէլ Վարուժան մեռաւ 1915ին: Ես կը կարծեմ թէ՝ շնորհիւ ձեզի, ան ծնելու վրայ է այսօր: Որովհետեւ, բանաստեղծները ամէն բանէ առաջ կ'ապրին մարդոց սիրտերուն մէջ :

Յանուն Կրթական Նախարարին, ինչպէս նաեւ բոլոր այն մարդոց՝ որ բանաստեղծութիւնը կը սիրեն, կ'ողջունեմ Տիկին Վարուժանը: Կ'ողջունեմ եւ կը շնորհաւորեմ Կանտի Համալսարանին վերատեսուչը, որ կը յիշէ Վարուժանի ուսանողութիւնը այս համալսարանին մէջ : Կ'ողջունեմ Վարուժանի հայ բարեկամները, որ ներկայ են այստեղ : Եւ վերջացնելու համար, յարգանքի խօսքս կ'ուղղեմ Դանիէլ Վարուժանի Ֆրանսայի բարեկամներուն.—Փրոֆ. Ֆէյտի, Ժան Պալար, Լիւք Անտրէ Մարսէլ, որ Քաիէ տիւ Սիւտը միջերկրականեան աշխարհին կենդանի, մեծ պարբերականը դարձուցին :

Պելժ բանաստեղծ մը, Օ. Ժ. Փերիէ, ըսած է.—

Ով որ երգս կը լսէ,
Ջիս մահէն գերծ կը պահէ:

Սիրելի բարեկամներ,

Վարուժանին երգը լսենք՝ մահէն գերծ պահելու համար զայն :

ROGER BODART

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱՒԱՍԱՐԴ ՕՐԱՑՈՅՑ, Արժանթինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի, կողմէ պատրաստուած :

ՐԱՖՖԻ ՕՐԱՑՈՅՑ ԺԷ. տարի, Թեհրան,: Պատրաստուած Տաճատ Պօղոսեանի կողմէ :

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՊՈՒ - ԺԱՐԿԱԼ

Եւ յետոյ, ըսէք խնդրեմ, կապիտան, երբ կանգնած էր հոն, հանդարտ, ուղիղ, եւ երբ պարը պիտի սկսէր, ինչպէս իր շունը — այս նոյն Ռասքը որ հոս է— երբ հասկցաւ թէ ինչ ընել կ'ուզէինք անոր, ցատկեց կոկորդիս ...

— Ընդհանրապէս, Թաղէ, ընդհատեց Կապիտանը, երբ պատմութեանդ այս կէտին կը հասնիս, միշտ ալ չես մոռցած շոյել Ռասքը. տես, ինչպէս կը նայի քեզի:

— Ա՛հ, որովհետեւ ... կը տեսնէ՞ք, Կապիտան, պատաւ Մալակրիտան ինծի ըսաւ որ ձախ ձեռքով շոյելը դժբախտութեան դուռ կը բանայ :

— Ինչո՞ւ ոչ աջով, հարցուց Տելմար, յանկարծակիի եկած ...

Եւ առաջին անգամ ըլլալով տեսաւ Թադէին ձեռքը՝ փաթթուած վերարկուին մէջ եւ նշմարեց անոր դէմքին վրայ տարածուած դալուկը :

— Ձեր թոյլտուութեամբ, պարոն, այն որ... արդէն կաղ շուն մը ունինք եւ շատ կը վախնա՞ք որ յետ այսու ունենանք նաեւ հաշմանդամ տասնապետ մը :

Տելմար նստած տեղէն վեր ցատկեց :

— Ի՞նչպէս, ի՞նչ ըսիր, իմ սիրելի Թադէս հաշմանդա՞մ... Տեսնեմ թեւդ: Հաշմանդա՛մ... Աստուած իմ :

Տելմար կը դողար: Տասնապետը դանդաղօրէն բացաւ վերարկուին ծալքերը եւ իր տիրոջ աչքերուն առջեւ պարզուեցաւ տասնապետին թեւը՝ արիւնլուայ թաշկինակի մը մէջ փաթթուած :

— Սատանան տանի, մրմնջեց Տելմար, զգուշութեամբ թաշկինակը վերցնելով :

Ըսէ սակայն, ըսէ իմ բարեկամս ...

— Ո՛հ, պարոն, հարցը խիստ պարզ է: Ըսի ձեզի որ նշմարած էի ձեր վիշտը այն օրէն ի վեր, երբ սա անիծեալ Անգլիացիները գողցան ձեր սիրուն շունը, խեղճ Ռասքը, Պու – Ժարկալին ... վերջապէս, կարճ ըսելով, այսօր որոշեցի, ի գին ամէն բանի, զայն գտնել ու բերել, որպէս զի կարենայի ախորժակով ճաշել: Ատոր համար, ձեր համազգեստը լաւ մը խոզանակելէ ետք, քանի որ վաղը ճակատամարտի օր մըն է, կամացուկ մը խոյս տուի բանակատեղիէն, վրաս առնելով միայն սուրս, եւ կարճ ճամբայ մը ընտրելով, ուղեցի կարելի եղածին չափ շուտ հասնիլ Անգլիացիներուն բանակատեղին : Տակաւին չէիի հասած անոնց առաջին գիծերուն, երբ, միշտ ձեր թոյլտուութեամբ, ճամբուն ձախին գտնուող անտառակի մը մէջ նշմարեցի համախմբուած կարմրազգեստ զինուորներ: Յառաջացայ, լաւ մը հասկնալու համար թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար հոն, եւ որովհետեւ ուշադրութիւն դարձնող չկար իմ վրաս, տեսայ որ Ռասքը ծառի մըն էին կապած, մինչդեռ երկու միլորդներ, հեթանոսներու նման մերկ, իրար կը հարուածէին բռունցքներով եւ որոնց հարուածները այնքան աղմուկ կը հանէին որքան 37րդ վաշտին մեծ թմբուկը: Երկու Անգլիացիներուն պայքարին կռուախնձորը ձեր շունն էր: Ճիշդ այդ պահուն, Ռասք գիս տեսաւ եւ այնպէս մը ցնցեց իր վիզը, որ զինքը կապող պարանը փրթաւ եւ ակնթարթի մը մէջ ըսկսաւ դէպի իմ կողմս վազել: Այս տեսնելով, միւսները սկսան հետապնդելթասքը, մինչ ես անտառին խորերը յառաջացայ արագավազ, Ռասքն ալ ետեւէս : Բազմաթիւ հրացանի գնդակներ բզզացին ականջներուս շուրջը: Ռասքը սկսած էր հաջել, սակայն բարեբախտաբար անոր հաջոցները անլսելի կը մնային, վասն զի մեզ հալածողները բարձրաղաղակ սկսած էին պոռալ. «Ֆրանսական շո՞ւնը, ֆրանսական շո՛ւնը ...»: Ցանկարծ զինուորներէն երկուքը հասան ինծի, սակայն սուրի հարուածով մը անոնցմէ մէկը ճամբեցի անդիի աշխարհ եւ երբ կը պատրաստուէի միւսն ալ ճամբել, իր ատրճանակէն արձակուած գնդակ մը ջախջախեց աջ թեւս... Ոչինչ, «Ֆրանսական շունը» յարձակեցաւ մարդուկին վրայ, խածաւ անոր կոկորդէն, եւ կը վստահեցնեմ ձեզ թէ իր հաստատակամ երախը որեւէ սակարկութեան չի մտաւ իր գործը վերջացնելու համար :

Վերջապէս, ահաւասիկ հոս եմ, Ռասքն ալ հետս: Միակ բանը որ անհուն վիշտ կը պատճառէ ինծի, այն է որ Աստուած չուզեց որ այս դէպքը ինծի պատահէր վաղուան կռուին ընթացքին :

Եւ ծերունի տասնապետին դէմքը տժգունեցաւ բոլորովին :

— Թադէ, գոչեց Կապիտանը թեթեւ յանդիմանական շեշտ մը դնելով իր խօսքին մէջ, եւ ապա, աւելի փափկութեամբ, աւելցուց.

— Իմ բարեկամս, ինչպէ՞ս կրցար ընել այս բանը, այն ալ շան մը համար ...

— Շան մը համար չէր որ ըրի, Կապիտան, այլ՝ Ռասքին համար ...

Տելմարի դէմքը բոլորովին մեղմ արտայայտութիւն մը ստացաւ, մինչ տասնապետը կը շարունակէր.

— Ռասքին համար... Պու – Ժարկալին շո՛ւնը ...

— Հերիք է, հերիք է, Թադէ, բացագանչեց Կապիտանը, ձեռքը աչքերուն վըրայ դնելով :

Եւ կարճ լռութենէ մը ետք, աւելցուց.

— Օ՛ն, կօթնէ ինծի եւ երթանք միասին դարմանատուն :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(2 Շար.)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ ԱՄԼՈՒԹԻՒՆԸ

Անցնող տարեշրջանը ցնցող նորութիւն մը չբերաւ շարժանկարի գետնին վրայ: Այս հաստատումը կ'ընենք նկատի ունենալով այն բոլոր ժապաւէնները, որոնք ցուցադրուեցան այս ժամանակաշրջանին մէջ: Ճիշդ է որ բեմադիրներու եւ արտադրիչներու մեծամասնութիւնը որեւէ նորութիւն բերելու յաւակնութիւն չունի: Անոնց համար հիմնականը նիւթական արդիւնքն է, զոր ձեռք կը ձգեն դասական դարձած միջոցներով: Արուեստի ծառայելու նշոյլն իսկ չէք գտներ անոնց մտածելակերպին մէջ, ոչ ալ գործելակերպին մէջ: Կան բնականաբար արուեստագէտներ, որոնք զերծ են այս մտայնութենէն եւ ովի ի բուն կ'աշխատին, ոտնակոխելով շատ մը դժուարութիւններ, նորութիւն մը բերելու այս մարզին մէջ: Հակառակ այս վերջիններուն ճիգերուն՝ տրւ է կայուն գործ մը չարտադրուեցաւ անցնող տարեշրջանին:

Ֆրանսական շարժանկարի ճարտարարուեստը կրնայ մեծապէս տուժել եթէ այս երեւոյթը շարունակուի: Բարեբախտութիւն մըն է, որ դեռ այս երկրին մէջ հեռատեսիլը շատ չէ ընդհանրացած եւ այս իսկ պատճառաւ մութ սրահներու հանդիսատեսները չեն նուազած: Բայց եթէ այդ ընդհանրացումը տեղի ունենայ,— ինչ որ շատ հաւանական է մօտ ապագայի մը մէջ, շարժանկարի ճարտարարուեստը պիտի ստիպուի բացառիկ խնամք տանիլ իր ցուցադրած ժապաւէններուն պատրաստութեան մէջ, չկորսնցնելու համար իր յաճախորդները: Ֆրանսայի մէջ տաղանդաւոր բեմադիրներ յանդուգն փորձեր ըրին նորութիւն մը մտցնելու համար մինչ այս ցուցադրուած նիւթերուն մէջ: Բայց ոչ Ա. Քայաթի «Ակն ընդ Ական», ոչ ալ Ժ. Քլուզոյի «Լրտեսները» ամբոխին կողմէ գնահատուեցան: Հակառակ ատոր այս երկու գործերն ալ պատիւ կը բերեն իրենց բեմադիրներուն, մինչ այս անկոխ ուղի մը ընդգրկած ըլլալնուն համար:

Աւելի քան տժգոյն է իտալական շարժանկարին վիճակը: Բացի Ֆէլինի «Քապիրիոյ գիշերներ»էն, ոչ մէկ արժէքաւոր գործ ցուցադրուեցաւ: Երբեմնի նուիրապաշտութեան դպրոցը կարծես ցամքեցուցած է իր բոլոր աղբիւրները եւ հիմա իտալացի արուեստագէտները նոր ուղի մը որոնելու հարկադրանքին մէջ կը գտնուին: Վիթթորիօ տէ Սիքան լռեց: Րոսէլլինին աւելի շատ արկածախնդրութիւններով կը զբաղի քան շարժանկարով: Տը Սանթիսը իր «Րի Ամէր»էն ի վեր արժէքաւոր գործ մը չտուաւ: Մէկ խօսքով այս անցնող տարեշրջանին իտալական շարժանկարի աշխարհը աւելի աղմուկ հանեց Լոլոբրիճիտայի զաւկին ծնունդով, Սոֆիա Լորէնի ամուսնութեամբը, եւ մասնաւորաբար Րոսէլլինի – Պէրկման ապահարզանով, քան թէ իր արտադրած ժապաւէններով:

Գերմանական եւ անգլիական շարժանկարները նոյնպէս ոչ մէկ յիշատակելի գործ մէջտեղ բերին: Գալով խորհրդայինին կարելի չէ վերջնական կարծիք յայտնել ու հաշուի առնել անոր արտադրութիւնները ցորչափ այդ երկիրներու արուեստագէտները ազատ չեն մեր հասկցած ձեւով կիրարկելու իրենց արուեստը:

Ահա ընդհանուր առմամբ եօթներորդ արուեստին համայնապատկերը Եւրոպայի մէջ:

Աւելի յուսադրիչ կ'երեւայ ամերիկեան շարժանկարը: Համեմատաբար հետաքրքրական են անոր ցուցադրած նիւթերը: Այս բարենշան երեւոյթին հիմնական պատճառը պէտք է փնտռել ամերիկեան հեռատեսիլի զարգացման եւ ընդհանրացման մէջ: Այս պարագան անմիջական վտանգ մը հանդիսանալով շարժանկարի ճարտարարուեստին, պարզ էր որ պիտի զգաստացնէր Հոլիվուտի իշխանները: Ասոնք տենդոտ աշխատանքի լծուեցան կասեցնելու համար այդ վտանգը: Նիւթերու ընտրութիւնը մեծ տեղ գրաւեց իրենց գործունէութեան մէջ: Բազմաթիւ արուեստագէտներ որ լռութեան մատնուած էին իրենց ըմբոստ գաղափարներուն համար, գործի բերուեցան եւ ազատութիւն տրուեցաւ անոնց իրենց ուզածը ստեղծագործելու: Ասոր հետեւանք, ամերիկեան շարժանկարը ճոխացաւ յանդուգն գործերով՝ «Մարդ մը ամբոխին մէջ», «Աթաք», «Քուայ գետի կամուրջը» եւայլն: Այս երեւոյթը եզրակացնել կուտայ մեզի թէ այնքան ատեն որ հեռատեսիլը մրցակից կը հանդիսանայ շարժանկարի ճարտարարուեստին, այս վերջինին արտադրութեանց որակը ստիպողաբար լաւ պիտի ըլլայ: Դեռ երկու տարի առաջ երբ հեռատեսիլը նոյն վտանգը կը ներկայացնէր, Հոլիվուտ բաւականացաւ հրապարակ հանելով իր լայն պաստառները,— Սինէմասքոպ, վիսթավիժըն, կարծելով որ անոնց ցուցադրած պատկերներուն հրապոյրը բաւական պիտի ըլլար ամբոխները դէպի մութ սրահները առաջնորդելու: Հիմա բոլորն ալ հասկցած են որ ժապաւէնի մը յաջողութիւնը պաստառին լայնութեան հետ կապ չունի, ոչ ալ անոր գունաւոր ըլլալուն, այլ պարզապէս նիւթին արժէքին: Այս է պատճառը որ Ամերիկացիք, աշխարհ ի բար կ'անցընեն հետաքրքրական նիւթեր ձեռք ձգելու համար: Այս հետեւողականութեամբ միայն անոնք կը յաջողին իրենց շարժանկարի առանձնաշնորհեալ դիրքը ապահովել թէ իրենց երկրէն ներս եւ թէ դուրսը:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան ծրագրած է 1958ի ընթացքին լոյս ընծայել 156 գիրքեր:

«Մ. Աբեղեան» գրականութեան հիմնարկը պիտի՝ հրատարակէ այս գիրքերէն 13ը: Շուտով լոյս պիտի տեսնէ Մ. Աբովեանի երկերու լիակատար ժողովածուին ութերորդ հատորը, որուն մէջ զետեղուած են մեծ լուսաւորիչին գրական, պատմական ու ազգագրական յօդուածները եւ ուսումնասիրութիւնները, ինչպէս նաեւ հրապարակախօսական աշխատութիւնները՝ գրուած երեք լեզուներով՝ գրաբար, ռուսերէն եւ գերմաներէն: Այս հատորին մէջ զետեղուած նիւթերուն հիմնական մասը առաջին անգամ ըլլալով կը հրատարակուի: Այս տարի լոյս պիտի ընծայուի նաեւ 9րդ հատորը, որ կ'ընդգրկէ Աբովեանի հայ եւ ռուս լեզուներու համեմատական քերականութեան նուիրուած աշխատութիւնը:

Ծրագրուած է այս տարի հրատարակել նաեւ Յակոբ Յակոբեանի երկերուն Դ. հատորը, ուր պիտի զետեղուին բանաստեղծին քննադատական եւ հրապարակախօսական յօդուածները, գրախօսականները եւ նամակները:

Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ հայկական ժողովրդական հէքեաթներու գիտական հրատարակութիւնը, որ պիտի ընդգրկէ առանձին ժողովածուներու եւ պարբերականներու մէջ ցրուած հէքեաթները, ինչպէս նաեւ ցարդ անտիպ մնացած նիւթեր:

Պիտի հրատարակուին Րաֆֆիի յօդուածները՝ «Րաֆֆին գրականութեան մասին» ընդհանուր խորագիրը կրող ժողովածուի մը մէջ:

Գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը պիտի հրատարակէ երկու հետաքրքրական ժողովածուներ. մէկը՝ հռչակաւոր դերասան Պետրոս Ադամեանի նամակներն են, որոնցմէ մեծ մասը ցարդ անտիպ մնացած էին. միւսը՝ «Գիտութիւնների ակադեմիայի թանգարանի գրական ժառանգութիւնը», որուն մէջ, ի միջի այլոց, տեղ պիտի տրուի թանգարանին մէջ պահուած անտիպ նամակներու՝ Ալ. Ծատուրեանի, Նար – Դոսի եւ Յովհ. Յովհաննիսեանի կողմէ գրուած:

Պիտի հրատարակուին նաեւ Ռ. Դրամբեանի «Հայ թատրոնի պատմութեան համառօտ ակնարկ»ը, Ռ. Աթայեանի Հայ խազային նօթագրութեան նուիրուած ուսումնասիրութիւնը, «Ռուս – հայերէն բառարան»ի վերջին (Դ.) հատորը, Աճառեանի «Հայոց լեզուի լիակատար քերականութեան» Դ. հատորը, որուն մէջ վաստակաւոր գիտնականը գիտականօրէն կը մեկնաբանէ Հայոց լեզուի բայը, զայն համեմատելով 562 լեզուներու բայերուն հետ:

Պատմութեան հիմնարկը պիտի հրատարակէ Ակադեմիկոս Յ. Օրբելիի «Ընտիր Երկեր» ժողովածուն, որ կ'ընդգրկէ աշխատութիւններ՝ նուիրուած կովկասեան ժողովուրդներու հնէաբանութեան, պատմութեան, բանասիրութեան եւ արուեստի զանազան հարցերուն, մասնաւորապէս Հայաստանի եւ Վրաստանի միջնադարեան պատմութեան:

Ակադեմիայի փիլիսոփայութեան բաժնին կողմէ պիտի հրատարակուին Վ. Չալոյեանի «Հայ փիլիսոփայական մտքի պատմութեան ուրուագծեր» աշխատութիւնը, Ս. Թովմասեանի «Մ. Նալբանդեանի էսթետիկական հայեացքները» եւ այլ ուսումնասիրութիւններ:

Մատենադարանի շարքին մէջ պիտի հրատարակուին «Կիրակոս Գանձակեցու Հայաստանի պատմութիւնը» (կազմող՝ Կ. Մելիք – Օհանջանեան), «Մատենադարանի պարսկական հրովարտակներ»ու Բ. գիրքը (կազմող՝ Յ. Փափազեան), «Բաղդասար Դպիրի բանաստեղծութիւնները» (կազմողներ՝ Ա. Մնացականեան եւ Շ. Նազարեան), եւ բազմաթիւ այլ հատորներ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ արհեստակցական միութեան վարչութիւնը որոշած է մասնակցիլ Ճափոնի Օսաքա քաղաքին մէջ 1958ին բացուող միջազգային առեւտրական ցուցահանդէսին: Արդէն իսկ ուղարկած են թանկարժէք գորգեր՝ հայկական ինքնատիպ զարդերով, բաժակակալներ, շաքարամաններ, սկահակներ, եւայլն, որոնց վրայ փորագրուած են Հայաստանի տեսարժան վայրերու, զանազան ճարտարապետական կոթողներու պատկերները: Ուղարկուած է նաեւ ազգային երաժշտական գործիքներու ամբողջական կազմած մը: Արհեստակցական Միութիւնը որոշած է մասնակցիլ նաեւ Գերմանիոյ Լայփցիկ քաղաքի տօնավաճառին, որուն բացումը պիտի կատարուի 1958ի գարնան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Նաւթային հիմնարկի օտար երկրացի 40 ուսանողներ իրենց ձըմեռնային արձակուրդները անցուցած են Երեւանի համալսարանի ուսանողութեան հետ: Պտտած են երկրին տեսարժան վայրերը, այցելած են ցուցահանդէսներ:

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Քաջ եղիր ազգիդ համար,
Խոհեմ եղիր անձիդ համար:

×

Ծանօթներ կան որոնք կ'արժէր որ անծանօթներ ըլլային:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԶ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԱԲԵՂԱՆ

Բայց Սօնայի երկիւղը միայն իմ մասին չէր. նա ափսոսում էր եւ Կարոյին եւ նրա ընկերներին: «Նրանք լաւ տղերք են, ասում էր նա, ես նրանց ոչ մի ժամանակ չեմ մոռանայ»: — Եւ նա խորհուրդ էր տալիս, բոլորը յայտնել նրանց, զգուշացնել, որ վտանգի չհանդիպին:

Մութը բոլորովին պատել էր, երբ մենք վերադարձանք ուխտաւորների բանակը: Թէ Սօնան եւ թէ ես այն աստիճան խռովուած էինք, որ մեր մէջ ուրիշ խօսակցութիւն չեղաւ: Լուռ իմ կողքով գնում էր Սօնան: Խեղճ աղջիկ, նա միանգամից կորցնում էր երկու մխիթարութիւն՝ — իր հարազատ եղբօրը, որին պէտք է թողնէր վանքի «խեղճերի» մէջ եւ այն տղամարդին, որին սիրում էր, որի ձեռքը բռնած, գնում էր այժմ:

Երբ մենք մօտեցանք ուխտաւորների բանակին, նա ասաց.

— Դու ինձ հասցրու մինչեւ մեր տիրացու Թաթոսի վրանը, եւ հեռացիր:

— Նա՞ էլ այստեղ է, հարցրի ես:

— Այստեղ է, ուխտի է եկած իր կնոջ և ազգականների հետ:

— Մի՞թէ նա այժմ կին ունի:

— Մի քանի ամիս է ինչ որ պսակուել է, միտք ունի շուտով քահանայ դառնալու:

— Հէնց ես մնացի առանց կնոջ, ամէնքը պսակուեցան …:

— Քեզ էլ Աստուած ողորմած է.. պատասխանեց Սօնան, խորհրդաւոր ձայնով. եւ այն ժամանակ միայն ես նկատեցի, որ ժպիտի նման մի բան շողաց նրա տխուր դէմքի վրայ:

Տիրացու Թաթոսն արդէն ծանօթ է մեր յիշատակարանի մէջ նրա սկզբից: Այս տխմարը մի ժամանակ մեր դպրոցի վեբակացուն էր, աշակերտները նրան կոչում էին «դպրոցի շուն». այժմ նա ամուսնացած էր, եւ շուտով պէտք է քահանայ դառնար… արդեօք, արժան է՞ր այդ պատուին …:

Հասցնելով Սօնային տիրացու Թաթոսի վրանը ես հեռացայ:

ԼԷ.

ԴԻՄԱԿԸ ՊԱՏՌՒՈՒՄ Է

Գիշերից բաւական անցել էր. ես իմ մտածութեանց մէջ բոլորովին մոլորուած, չգիտէի թէ ուր գնամ: Սօնայի հաղորդած տեղեկութիւններն ինձ բոլորովին շփոթել էին: Մէկ էլ տեսնեմ, առաջս կտրեց իմ քեռի Պետրոսը:

— Եկ, ասաց նա ծանր կերպով, — եկ, մոլորեալ ոչխար, գնանք ինձ մօտ, քեզ հետ խօսելիք ունեմ:

Ես հետեւեցի նրան ամենայն խոնարհութեամբ, որովհետեւ երեխայութիւնից սովորած էի նրան իբրեւ հայր ճանաչել: Նա ինձ տարաւ իր վրանը, կնոջը եւ միւսներին հրամայեց գնալ դրացիների մօտ եւ առանձին ինձ հետ սկսեց խօսել: Նրա խօսքերը դարձեալ վերաբերում էին ծերունի որսորդին, Կարոյին եւ նրա ընկերներին, եւ աւելի բացատրում էի Սօնայի ինձ հաղորդած գաղտնիքների ճշտութիւնը: Բայց ինչ որ նոր եւ հետաքրքրական էր քեռի Պետրոսի խօսքերի մէջ, դա վերաբերում էր ծերունի որսորդի երիտասարդական կեանքին եւ նրա աղմկալի անցեալին:

Քեռի Պետրոսն ասում էր, թէ ծերունի որսորդը մի ծպտեալ անձնաւորութիւն է, որ ծածկուած է հասարակ որսորդի կերպարանքում, թէ նա Մոկաց եւ Սասնոյ երկրից փախստական անցել էր Պարսկաստան, այնտեղ առժամանակ իրան թաքցնելու համար: Թէ նրա անունը առաջուց Ալօ չէ եղել, այլ նա կոչւում էր իր երկրում Մէլիք – Միսաք, եւ ամբողջ Սասունի եւ Մոկաց երկրի իշխանն է եղել: Նա ունէր այնտեղ իր սեփական ամրոցը, հարուստ կալուածներ եւ իր ձեռքի տակ բազմաթիւ քաջ պատերազմողներ: Ամբողջ Սասունը եւ Մոկաց երկրի կիսավայրենի ժողովուրդը դողում էին նրան զօրութիւնից: Նա իր իշխանութեան ներքոյ զսպել էր, ոչ միայն տեղացի Հայերին, այլ բոլոր նոյն երկրում բնակուող քուրդ եւ օտարազգի ցեղերին:

Մելիք – Միսաքը իր կառավարութեան մէջ նոյնն էր, ինչ որ է մի երեւելի քուրդ իշխան իր բոլոր միապետական գարհուրանքով: Նա նոյնպէս արշաւանքներ էր գործում հակառակ ցեղերի վրայ, կոտորում էր, յափշտակում էր աւարներ եւ գերիներ էր բերում: Այսպիսով նա իր իշխանութեան ներքոյ խոնարհեցրել էր, բացի Հայերից եւ մի քանի Քրդերի ցեղեր: Վերջիններն այնպէս սերտ կապուած էին իրանց հայ Մելիքի հետ, որ առանց խտրութիւն դնելու, մասնակցում էին եւ այն արշաւանքների մէջ, որոնք տարածւում էին հակառակ կողմի Քրդերի վրայ:

Այստեղ ես կտրեցի քեռի Պետրոսի խօսքը, հարցնելով.— Քրդերը նոյնը չէ՞ին անում Հայերի վերաբերութեամբ:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

խորհուրդ կուտայ Սուտանի որ հեռանայ այդ շրջանէն ։

Խարթումի կառավարութիւնը արտակարգ ժողով մը գումարեց եւ որոշեց զէնքի ուժով պաշտպանել իր երկիրը ։ Անմիջապէս օգնական ուժեր ղրկուեցան Խարթումի Հիւսիսային շրջանը ։

Միւս կողմէ Եգիպտոս – Սուրիա պետութեան եւ Միացեալ Թագաւորութեան (Իրաք – Յորդանան) հաստատումէ ի վեր խնդրոյ առարկայ է Լիբանան ։ Այս ուղղութեամբ Պէյրութի Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց, թէ Լիբանան անկախ պետութիւն մը պիտի մնայ, առանց կապուելու մէկին կամ միւսին ։ Բանբերը աւելցուց, թէ Լիբանան պիտի ճանչնայ երկու նոր պետութիւնները եւ պիտի աշխատի եղբայրական վերաբերում ունենալ ու գործակցիլ անոնց հետ ։

Իր կարգին սուրիական մամուլը կը հաղորդէ թէ Լիպիա պիտի յարի Սուրիա – Եգիպտոս դաշնակցութեան ։

Յորդանանեան Խորհրդարանն ալ միաձայնութեամբ վաւերացուց Իրաքի հետ Միացեալ Թագաւորութեան ստեղծումը ։ Հիւսէյն Թագաւոր, որ ներկայ էր Խորհրդարանի նիստին, դուրս ելած ատեն ողջունուեցաւ ժողովուրդին կողմէ ։

Ինչպէս ծանօթ է, Արաբ Միացեալ պետութեան մէջ (Սուրիա – Եգիպտոս) քաղաքական կուսակցութիւնները արգիլուած են ։ Այսուհանդերձ համայնավարները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը ։ Առջի օր Գահիրէ զինուորական Գերագ. Ատեանը մէկէն – երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտեց վերջերս ձերբակալուած վեց համայնավարներ, ուսանող եւ բանուոր ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ լարուած կացութիւնը կը շարունակուի ըմբոստ զինուորականներուն եւ կառավարութեան միջեւ ։ Ապստամբները իրենց ձայնասփիւռէն յայտարարեցին թէ Սումաթրան պիտի պաշտպանեն եթէ Ճաքարթայի կառավարութիւնը փորձէ յարձակում մը գործել կղզիին վրայ ։

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլլընի բնակարանին առջեւ մօտ հինգ հարիւր ուսանողներ ցոյց մը ըրին, պահանջելով որ զինաթափութիւն ըլլայ ։ Միւս կողմէ կը յայտնեն թէ անգլեւամերիկ. համաձայնութեամբ հրթիռներու առաջին արձակարանը պիտի հաստատուի Քէրթըն Լինտսէյի մէջ (Անգլիա) ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախկին նախագահ Փերոն «Անգիլ» նաւով Վիկօ հասաւ, ուր սպանական իշխանութիւնը պատրաստութիւններ տեսած էր հաւանական որեւէ միջադէպի առաջքն առնելու համար ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ լեհական գին. առաքելութիւնը կը հաղորդէ թէ 1957ին 148.472 հոգի գաղթած է Լեհաստանէն ։ 90.317 Գերմանացիներ վերադարձած են իրենց հայրենիքը, 30.331 հոգի գացած է Իսրայէլ, 660 հոգի՝ Միացեալ Նահանգներ, 426 հոգի Քանատա, 414 հոգի՝ Խ. Միութիւն, 300 հոգի Անգլիա եւ երկու հարիւր հոգի ալ՝ Աւստրալիա ։

ԼԻԹԼ ՐՈՔԻ (Ամերիկա) կեդրոնական լիսէին մէջ նոր միջադէպ մը պատահեցաւ ։ Սեւամորթ ուսանող մը արտաքսուեցաւ դպրոցէն ու երեք սպիտակամորթեր երեք օրով կախակայուեցան ։

ՀԱՒԱՑԵԱՆՆԵՐՈՒ մէջ կառավարական ուժերուն եւ ապստամբներու միջեւ նոր կռիւներ ծագեցան ։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ տնտեսական օժանդակութիւն առաջարկեց Լիպիոյ, հիւանդանոցներ եւ դպրոցներ կառուցանելու համար ։

ԳԱՀԻՐԷԻ Եմէնցի հիւպատոսը յայտարարեց թէ բրիտանական օդանաւերը ռմբակոծեցին Եմէնի Շոքէյի գիւղը ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը մինչ կը փնտռէր իրլանտացի՝ վեց ահաբեկիչներ, որ յարձակում գործած էին զօրանոցի մը վրայ, ոստիկանական խմբակ մը ահաբեկիչներու կողմէ պատրաստուած ծուղակի մը մէջ ինկաւ ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Պայծառ Տէօքմէճեանի մահուան առթիւ, Պանեէօյէն Տէր եւ Տիկին Մուսէյեան երկու հազար Ֆր. կը նուիրեն կապոյտ Խաչի կայանին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ Փետրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններուն եւ խումբերուն ։

20 Փետրուար, Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Անքուրաժըմանի սրահին մէջ,

44, RUE DE RENNES
MÉTRO ST-GERMAIN DES PRÉS ET ST-SULPICE

Կը նախագահէ ընկ. ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ (Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդարանի անդամ) ։

Կը խօսին ընկերներ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ եւ Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին, ընկերուհի Ա. Քէօսէեան՝ երգ, Օր. Շ. Յովհաննէսեան եւ ընկեր Զ. Գաբրիէլեան՝ արտասանութիւն ։

Մուտքը ազատ է ։

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ
ԽՆՁՈՅՔ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Դպրոցի սրահին մէջ ։
Մուտքը ազատ է ։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

23 Փետրուար, Կիրակի, ժամը 15.30ին

կը ներկայացուին
Ա. ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ
ՀԱՅՈՑ (ոսկեդարեան բարբառով)

Բ. **Tante Dorothée**

DE E. RITIER

Գ. ՄՕՐՈՒՔԻ ՍԱՆՏՐԸ (ծիծաղաշարժ)
(Զաւեշտ, հեղ. Առանձար)

Տոմսերը կը ծախուին տեղւոյն վրայ, կամ ստանալ ուղղակի վարժարանէն ։

26, Rue Troyon — Métro Pont de Sèvres

OBS. 18-28

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

27ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կիրակի, Մարտ 9ին, կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն.—

Պ. Մինժիկեան հազար ֆրանք, Տիկին Շաթէր, Պ.Պ. Սաատէթեան, Յակոբ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Խանտանեան հազարական ֆրանք ։

Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի գարմանատան կը նուիրեն.—

Պ. Պ. Մումճեան, Մուշմուլեան, Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան հազարական ֆր., Տիկին Էսաեան հինգ հարիւր ֆրանք ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պ. Գրիգոր Նաճարեան իր զաւկին Պաղտասարի ամուսնութեան առիթով եկեղեցիի բարեզարդութեան համար նուիրած է վեց հազար Ֆր. եւ երկու հազար Ֆր. ալ Դպրաց Դասին ։ Նոյն առիթով եւ նոյն նպատակով Պ. եւ Օր. Կաւկասեաններ հազար ֆրանք ։

× Ողբ. Տիկին Յովհաննէսեանի մահուան առիթով փոխան ծաղկեպսակի Պ. Սահակ Գաբրիէլեան նուիրած է հազար ֆրանք, եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքին համար ։

× Հայաստանէն Լեւոն Գումաշեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Վարդան, Մկրտիչ, Իսրայէլ Պալտայեան, Վերժին կը փնտռէ Հայկազ Արզումանեան, Սիրվարդ Անդրանիկեան կը փնտռէ Նաթալի եւ Մաքրուհի Ներկարարեան ։ Գրիգոր Պարպուտաբեան կը փնտռէ իր եղբայրը ։ Դիմել եկեղեցին ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) —

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին ։

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, Օթէլ Սէքիփի գեղեցիկ սրահին մէջ ։

(Բականինիի եւ Ժորժ Քլէմանսոյի փողոցներու անկիւնը, Սինեմա Էսքիւրիալի դիմացը) ։

Կը խօսին՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ, (Մարսէյլէն) ։

Կը մասնակցին՝ Պ. Ռափայէլ Զարդարեան, Օրիորդներ Շաքէ Գաբրիէլեան, Սալփի Գէորգեան եւ ուրիշներ ։

Մուտքը ազատ է ։

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի ։

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ։

22 Փետրուար, Լիոն, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Փլաս Պէլըքուր,

BERRIET MILLIET
PLACE BELLECOUR

ընդարձակ սրահներուն մէջ ։

Կը նուագէ նշանաւոր

MARCEL LOUVIRAY

նուագախումբը ։

Մասնակցութեամբ խումբին երգիչ՝
ԱԼՊԷՐ ՆԵԼԵԱՆԻ

Արդիական պարեր Ֆրանսայի ախոյեանի կողմէ ։

Հայկական տարազով պարեր ։

Հաճելի անակնկալներ, Փարիզի Նոր Սերնդականներու կողմէ ։

Ճոխ պիւֆէ — Մատչելի գիներով

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Ց. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, այս շաբաթ ժամը հինգին, ընկ. Է. Հանչէրեանի բնակարանը ։ Ձեկուցում պատգամաւորի ։

ՓԱՐԻԶ.— Ց. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Բէժանի մէջ ։ Օրակարգ.— Պատգամաւորական զեկոյց ։ Թէյասեղանի պատրաստութիւն ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն իրենց մօտ մնացած վիճակահանութեան տոմսերը եւ կամ ծախուածներուն հաշիւները միասին բերել նոյն ժողովին ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՍԵՒԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայր. Միութիւնը այս կիրակի ժամը 2ին, ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ կամ ոչ անդամ հայրենակիցները, Արմէնեան դպրոցը ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։ Օրակարգ.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն ։ Տարուան հաշուետուութիւն ։ Կարծիքներու փոխանակութիւն ։ Ներկան ընդունիլ իբրեւ հրաւիրագիր ։

ԼԻՈՆ.— Համախառն. Հայր. Միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր իր անդամները, այս Շաբաթ, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻՏԱԹՐՈՆԸ

Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 14.30ին,

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային Ֆոլքլորի փառատօն
Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ԺԱՆ ՍԱՐԱՅԻ
Նախագահութեամբ՝
ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅԻ

Ի նպաստ Սէնթ Իլէրի ուսանողներու Սանաթօրիոմին ։

Տոմսերը՝ 400, 300, 200, 100 ֆրանք ։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի մասնաճիւղի կողմէ, Կիրակի 23 Փետր. ժամը 16էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ — ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ — մասնաճիւղը կը ներկայացնէ
ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ — (Ծիծաղաշարժ զաւեշտ)

Կեդրոնական վարչութեան կողմէ խօսք կ'առնէ ընկեր ՉԱՒԷՆ ԽՏՇԵԱՆ
ժամը 18էն սկսեալ՝ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

MANUEL PIZZAROԻ

Համբաւաւոր Թիփիք նուագախումբով ։ Հաղորդակց. միջոցներ.—

Օթոպիւս՝ 268 Փորթ տը լա Շափէլէն, իջնել Փլաս տիւ 11 Նովամպըը, Սարսէլ

"ԱՆԴԱՍՏԱՆ"Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Օթէլ Մօտէռնի շքեղ սրահին մէջ ։ (Փլաս տը լա Րէփիւպլիք) ։

Կը Հովանաւորէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. Նախագահութեամբ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆԻ ։

Կը ներկայացուի՝ ՎԱՀԷ ՔԱՉԱՅԻ «ԿԱՐԹ»ը վէպին հայերէն հրատարակութիւնը ։

Խօսք կ'առնեն թարգմանիչը Ա. Փափազեան եւ Վ. Քաչայ. (գրող) ։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր ։

Կը մասնակցին Հայաստանէն նոր ժամանած մեծատաղանդ արուեստագէտ Ր. Պետրոսեան, Լիտիա Կարին, Իրիս Պիւլպիւլեան, Ա. Գմբէթեան, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան եւ Գ. Մելիքեան ։

ՇՔԵՂ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԻՋԻՆՔԻ ԱՌԹԻՒ

Փոքրիկներու ներկայացում
փոքրիկներու համար

"LA REVUE DES JEUNES"

Կազմակերպուած Որբ. Օգն. Մարմնի կողմէ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն), Հինգշաբթի (Մարտ 13), ժամը 14.30էն 18.30, Փավիյեօն Տօֆինի մէջ ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 21 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8125 34EME ANNÉE
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3926

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՇԷՄԻՆԵՐՈՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 14ին Շէրիֆ Հիւսէյնի երկու երիտասարդ թոռները՝ Իրաքի Ֆէյսալ Բ. եւ Յորդանանի Հիւսէյն թագաւորները Ամմանի մէջ հիմը դրին արաբական դաշնակցութեան մը :

Պատմական այս դէպքէն օր մը առաջ յորդանանեան Ալ Ճիհատ թերթը կը գրէր.

« Յորդանանի եւ Իրաքի միացումը զօրաւոր վահան մը պիտի ըլլայ համայնավարական փորձանքին դէմ Միջին Արեւելքի մէջ : Անիկա պիտի փրկէ արաբական ազգայնականութիւնը, պիտի պահպանէ սրբավայրերը եւ պիտի պաշտպանէ արաբական ազգը գեղծարարութեան եւ անաստուածութեան հոսանքին դէմ, վերջապէս անկիւնաքարը պիտի դառնայ բաղձացուած արաբական միութեան եւ պիտի լուծէ պաղեստինեան հարցը» :

Աւելցնենք, որ Հաշէմիներու դաշնակցութեան շնորհիւ փրկուեցան Յորդանանն ու մանաւանդ իր երիտասարդ թագաւորը :

Տասը տարի առաջ Յորդանան իշխանապետութիւն էր դեռ եւ կը կոչուէր Անդրյորդանան :

Առաջին աշխարհամարտէն վերջ Անգլիա կ'ուզէր աթոռ մը ապահովել Մարգարէի սերունդէն Հաշէմիներու պետ Շէրիֆ Հիւսէյնի անդրանիկ որդւոյն՝ էմիր Ապտուլլահի, որ 1916 – 18 իր եղբօր էմիր Ֆէյսալի հետ միասին կռուած էր Օսմանեան բանակին դէմ, Անգլիոյ կողքին : Երկու եղբայրները աջ բազուկն էին գնդապետ Լորէնսի :

Ֆէյսալ չէր յաջողած Հաշէմիներու կայսրութիւն մը հիմնել Դամասկոսի մէջ եւ իբրեւ հատուցում ստացած էր Պաղտատի գահը՝ դառնալով թագաւոր նորազատ Իրաքի :

Անգլիա իբրեւ հոգատար Պաղեստինի՝ իրեն բաժին ինկած հողէն մաս մը յատկացուց էմիր Ապտուլլահի՝ «յայնկոյս Յորդանանի» :

Այդ հողամասը կոչուեցաւ Անդրյորդանան : Մայրաքաղաքը՝ Ամման, այն ատեն 20.000 բնակչութեամբ աղքատ քաղաք մը :

1948 Մայիս 15ին, երբ Անգլիա վերջ տալով հոգատարութեան, պարպեց Պաղեստինը, Հրեաներն առին իրենց բաժինը եւ ստեղծեցին Իսրայէլի անկախ պետութիւնը : էմիր Ապտուլլահ իր երկրին կցեց «յայնկոյս Յորդանանի» գտնուող Պաղեստինեան հողամասերը՝ մինչեւ Երուսաղէմի հին քաղաքը :

Ու Անդրյորդանանը դարձաւ Յորդանան՝ պատմական գետին երկու ափերու հողամասերուն միացումով :

Արաբեւիսրայէլեան դժբախտ պատերազմին հետեւանքով՝ 1948ին հարիւր հազարաւոր Արաբներ արմատախիլ եղան եւ ապաստանեցան Կազա, Յորդանան, Լիբանան եւ Սուրիա :

Յորդանանի բնակչութեան թիւը գրեթէ կրկնապատկուեցաւ : Պաղեստինի գաղթականները դարձան խռովայոյզ տարր մը : էմիր Ապտուլլահ զոհ գնաց մոլեռանդ ազգայնականի մը գնդակին :

Ազգայնական շարժումը իր գագաթնակէտին հասաւ Պաղեստինցի Նապուլսիի վարչապետութեան օրով :

Եգիպտոսի օրինակը վարակիչ դարձած էր : Պաղեստինցի գաղթականներու ճնշումին վրայ, Յորդանանի թագաւորը յախուռն քայլ մը առաւ՝ պաշտօնանկ ընելով Արաբական Լեգէոնի հրամանատար անգլիացի Կլըպ փաշան :

Ու ստիպեաբար խզեց կապը Անգլիոյ հետ, որ ո՛չ միայն այդ պետութեան ստեղծիչն էր եղած, այլ անոր տարեկան ելմտացոյցին բացը կը գոցէր կանոնաւորաբար :

Յորդանան ինքնաբաւ երկիր մը չէ : Անգլիոյ նպաստը կտրուելէ վերջ, պետական գանձը դատարկ կը մնար :

Եգիպտոս, Սուրիա եւ Սէուտի Արաբիա՝ եղբայրական աջակցութեան ձեռք կարկառելով՝ յանձնառու եղան իրենց գանձէն վճարել Անգլիայէն ստացած գումարը :

Միայն վերջինն է, որ մասամբ գործադրեց իր խոստումը : Սուրիա եւ Եգիպտոս չուզեցին աջակցիլ Հիւսէյն թագաւորին, որուն դէմ շատ չանցած բուռն պայքար բացած էին :

Թագաւորը յաջողեցաւ ժամանակին ձերբակալել դաւադիրները : Իշխանութենէ հեռացուց վարչապետ Նապուլսին եւ բանակի հրամանատարները, որոնք Սուրիա ապաստանեցան :

Միջերկրականի ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմիղը օգնութեան հասաւ եւ փրկեց Հիւսէյն թագաւորի գահը : Ու իբրեւ առաջին նպաստ տասը միլիոն տոլար յատկացուց Յորդանանի :

Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումէն վերջ բոլորովին վտանգուած էր Յորդանան, որ կը գտնուի երկու երկիրներուն մէջտեղը :

Ուշ – կանուխ դատապարտուած էր կլանուելու այս վերջիններէն : Այս անգամ Հիւսէյն թագաւորի զարմիկը Ֆէյսալ Բ. օգնութեան հասաւ իրեն :

Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումէն վերջ անխուսափելի դարձած էր Իրաքի եւ Յորդանանի դաշնակցութիւնը :

Յորդանան փրկութեան ուրիշ ելք չունէր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԳՕՏԻ ՄԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միջազգային կացութեան հետ՝ Նախարարաց Խորհուրդը քննեց Թունուզի վերջին անցուդարձերը եւ Ալժերիոյ հարցը : Արտաքին Նախարար Փինօ եւ Պատերազմական Նախարար Շապան – Տելմաս իրենց տեղեկագիրները ներկայացուցին : Ալժերիոյ Նախարար Լաքոստ երկար գեկուցում մը ըրաւ :

Բանակը պիտի պահուի Ալժերիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ զինուորական ծառայութեան ժամանակաշրջանը :

Նախարարները կարգ մը առարկութիւններ ըրին Անգլեւամերիկեան բարեկամական միջամտութեան եւ Թունուզի վարած քաղաքականութեան շուրջ :

Նախարարաց Խորհուրդի զեկոյցին մէջ տեղական մամուլը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Ալժերիոյ եւ Թունուզի սահմանին վրայ արգիլեալ գօտի մը ստեղծելու ծրագրին.— «Նախարարաց Խորհուրդը որոշեց Ալժերիոյ մէջ ստեղծել բոլորովին արգիլեալ գօտի մը՝ բնակութեան եւ շրջագայութեան համար՝ Թունուզեան սահմանին ամբողջ երկայնքին վրայ » :

Կառավարական բանբերը յայտնեց թէ, արգիլեալ գօտիին խորութիւնը չէ ճշդուած տակաւին : Ներկայիս արգիլեալ շրջաններ կան արդէն սահմանագլուխի զանազան կէտերուն վրայ : Մնացեալը պիտի կարգադրուի Պատերազմական Նախարարութեան ծրագրին համաձայն : Այս կարեւոր որոշումը կը բացատրուի անով, որ Փարիզ չի փափաքիր Ֆրանքեւթունուզեան նոր միջադէպեր ստեղծել, ինչպէս է պարագան Սաքիէթի ռմբակոծման :

Մինչ Պուրկիպա կը պահանջէ որ Ֆրանսական ուժերը հեռանան Պիզերթէն, կառավարութիւնը միանգամ ընդ միշտ ճշդեց իր դիրքը այս հարցին նկատմամբ. — Պիզերթը Ֆրանսական նաւահանգիստ պիտի մնայ, ինչպէս որ է ներկայիս : Աւելին ըլլալով, նախարարները Պիզերթի միջազգայնացումը խնդրոյ առարկայ չեն ըրած իրենց խօսակցութեանց ընթացքին :

Փարիզի կառավարութիւնը Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մասնակցութեամբ Թունուզի հետ ունենալիք բանակցութիւններուն մէջ տեղ չի տար Ալժերիոյ հարցին : Այսուհանդերձ Պուրկիպա ամէն գինով պիտի աշխատի միջազգայնացնել Ալժերիոյ խնդիրը : Ծանօթ է այն պայմանը, որ Թունուզ դրած է Ապահովութեան Խորհուրդին գումարումը յետաձգելու համար .— Անգլեւամերիկեան միջամտութեան ձախողութեան պարագային դարձեալ պիտի դիմէ ՄԱԿին :

ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԿԱՐԾԻՔԸ

Միջազգային ընկերվարականին տեղեկագիր մը յանձնելով Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին ղեկավարները ըրած են կարգ մը յայտարարութիւններ, պահանջելով Ալժերիոյ անկախութիւնը : Հակառակ պարագային՝ կը սպառնան յարել արեւելեան ճակատին :

Տեղեկագրին մէջ կը դատապարտուի Արեւմուտքի դիրքը .— Երեք տարիէ ի վեր գերմարդկային ճիգեր ի գործ կը դնենք, շարունակելու համար մեր պայքարը ... Արեւմուտքի մեծ սխալն է երեւակայել՝ թէ Հիւս. Ափրիկէն պիտի սպասէ տակաւին չորրորդ, հինգերորդ կամ վեցերորդ տարուան մը : Պիտի գայ վայրկեան մը,

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

"ՄԵԾ"ԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգլիոյ Խորհրդարանին մէջ արտաքին քաղաքականութեան շուրջ բացուած վիճաբանութեանց ընթացքին Վարչապետ Մաքմիլըն անգամ մը եւս ճշդեց, թէ կը փափաքի որ կառավարութեանց ղեկավարներու նոր հանդիպում մը ըլլայ, — բայց կը փափաքի նաեւ որ յաջողութիւն մը ըլլայ ան : Վարչապետը էական կը համարէ, որ այդ հանդիպումէն առաջ կառավարութեան ներկայացուցիչներու խորհրդակցութիւն մը ըլլայ, նախապատրաստութեան համար : Ժընեւի ժողովին դասը չէ մոռցուած տակաւին :

Մաքմիլըն համաձայն է Նախագահ Այզընհաուըրի այն տեսակէտին, թէ մառեշալ Բուլգանին կ'աշխատի իր օրակարգը պարտադրել, միաժամանակ իրեն վերապահելով վեթոյի իրաւունքը :

Արդ, առանց նախապատրաստական աշխատանքի «Մեծ»երու հանդիպումը ձախողութիւն մը պիտի ըլլար եւ ժամանակի կորուստ :

Այսուհանդերձ, Վարչապետը ըսաւ թէ Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն չեն պնդեր Արտաքին նախարարներու ժողովին վրայ : Դիւանագիտական միջոցներն ալ ընդունելի են :

Անգլիոյ Վարչապետին եզրակացութիւնը այն է, թէ «Մեծ»երու հանդիպումի ո՛չ մէկ հաւանականութիւն կրնայ ըլլալ, այնքան ատեն որ մառեշալ Բուլգանին կ'աշխատի իր օրակարգերը պարտադրել :

ՉԸՐՉԻԼԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ծանօթ է Սըր Ուինսթըն Չըրչիլ քանի մը շաբաթէ ի վեր կը հանգստանայ Մոնթէ – Քարլօ, ամէն տարուան պէս : Նախկին վարչապետը որ 83 տարեկան է, առջի օր ծանր եւ մտահոգիչ անհանգստութիւն մը ունեցաւ : Համաձայն բժշկական տեղեկագրին, ծերունազարդ քաղաքագէտը թոքատապէ կը տառապի : Իր անձնական բժիշկը լորտ Մորըն անմիջապէս եկած է Լոնտոնէն : Հակառակ հիւանդութեան լրջութեան Չըրչիլի անմիջական շրջանակները կացութիւնը յուսահատական չեն նկատեր եւ նոյնիսկ բժշկական անմիջական դարմանումներու անհրաժեշտութիւնն ալ չի տեսնուիր : Չըրչիլ Ռոքպրիւն սէն Մաթէնի վիլլան կը բնակի ամիսէ մը ի վեր : Ներկայիս տրամադրութիւնը լաւ է : Երբ բժիշկին հարց տրուեցաւ թէ Չըրչիլ վտանգի մէ՞ջ է արդեօք, ան պատասխանեց .— «չեմ կրնար այդ հարցումին պատասխանել, եւ այս ըսածս այո չի նշանակեր » :

Չորեքշաբթի օր Ռօքպրիւն հասաւ նաեւ Տիկին Չըրչիլ որուն ճամբորդութիւնը պարզ զուգադիպութիւն մըն է Չըրչիլի հիւանդութեան հետ :

Հինգշաբթի առտու բժիշկները որեւէ պաշտօնական յայտարարութիւն չեն ըրած, կը կարծուի թէ հանգիստ գիշեր մը անցուցած է հիւանդը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ նամակով մը Խորհրդարանէն խնդրեց որ չորս միլիառ տոլարի օժանդակութիւն մը քուէարկէ արտասահմանեան երկիրներու համար :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ եւ Սուտանի տարակարծութիւնները հարթուելու վրայ են, Սուտանի Արտաքին նախարարին եւ Նասրի միջեւ Գահիրէի մէջ եղած խորհրդակցութենէն ետք :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ յայտարարեց թէ պատրաստ է զինաթափելու կեդրոնական Եւրոպան, եթէ Անգլիա եւ Ամերիկա համաձայն ըլլան :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ մէջ Նախագահ Սուքարնօ եւ երկրին «զօրաւոր» մարդը՝ Տօքթ. Հաթա, հանդիպում մը ունեցան տագնապը լուծելու համար :

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ պատերազմական օդանաւերու ամերիկեան նոր խարիսխ մը հաստատուեցաւ, Մատրիտէն 24 քիլոմեթր անդին՝ Թորեժանի մէջ :

ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ Մարտ 16ին Մոսկուա պիտի երթայ : Խ. Միութենէն վերադարձին Համըրշոլտ պիտի հանդիպի Անգլիա :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց Արեւելեան Գերմանիոյ իր զինուորներուն թիւը պակսեցնել : Նախկին 41 հազար զինուորներուն հետ Գերմանիայէն մեկնող կարմիր բանակայիններուն թիւը պիտի բարձրանայ հարիւր հազարի :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշեց իր ուժերը հեռացնել Հիւս. Քորէայէն 4350.000 զինուոր) : Առաջին խումբը պիտի մեկնի Ապրիլէն առաջ : ՄԱԿի 30.000 զինուորները պիտի մնան Հարաւ. Քորէայի մէջ :

ՄԱՐՈՔԻ ձայնասփիւռին համաձայն սպանական նաւ մը ռմբակոծած է երկու գիւղեր Իֆնիի մէջ :

ԵԳԻՊՏՈՍ պիտի մասնակցի Ափրիկէի անկախ պետութեանց համագումարին, յառաջիկայ ապրիլին :

ՍԱԿԱՐԱՆ (Փետրուար 19) .— Զոյլ ոսկի 524.000, նափոլէոն 3670, զուից 3490, անգլ. 4310, քսան տոլարնոց 17.760, թղթադրամ (անպաշտօն) սթերլին 1220, տոլար 446, զուից. 106, պելժ. 8.9, լիր 0.72 :

ՅՈՒՇԵՐՈՒՍ ԱԾՈՒԷՆ

ԹԵՐԹԵՐ ՈՒ ՓԵՐԹԵՐ

«ԵՐԳԵՐ ՈՒ ՎԷՐՔԵՐ»ՈՒ ՀԵՂԻՆԱԿԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իրիկուն մը, մեկնումիս պահուն մինչեւ դուռը ընկերանալով ինծի, ըսաւ.

— Իմացայ, որ դու ոտանաւորներ ես գրում, բե՛ր մէկ կարդամ։

Կարծեմ այս ալ Օննիկին «մատնութեան» կը պարտէի։

Շփոթեցայ, զգացի որ դէմքս կը շառագունէր յուզումէս, բայց Իսահակեան այս անյարմար կացութեանս վերջ տալու համար պնդեց.

— Մի մոռանար. տետրակդ բեր մէկ տեսնեմ։

Հասկնալի էր անշուշտ, որ իմ շփոթութիւնս արդիւնք էր ուրախութեանս. «Երգեր ու վէրքեր»ու հեղինակը գլուխը պիտի խոնարհեցնէ՛ր իմ մրոտումներուս վրայ։

Դէհ, ցնծա, հէյ լեռնականդ Տարօնի։

Տարի եւ բարախուն սրտով սպասեցի իր կարծիքին, որ չուշացաւ։

— Գրածներդ կարդացի, ըսաւ. ուրախութեամբ տեսայ, որ դու հայերէնի մէջ լաւ ես, ինչ վերաբերում է խորքին, պէտք է ասեմ, որ քերթուածներուդ մէջ աւելի մտածում գտայ, քան թէ զգացում։ Ցաւով պիտի ասեմ, որ մեր արեւմտահայ գրողները արտայայտութեան պարզ ու բնական ձեւերը թողած՝ ընտրում են զարդարուն ու անսովոր ձեւեր։ Բայց, լսիր ինձ. դու պարզ գրիր, եթէ փոշմանես՝ ինձ հայհոյիր։

Կարծեմ ատկէ ետք այլեւս ոչ պարզ գրեցի, ոչ ալ բաղադրեալ։

Վերաբերում մը, որ մենք զարմանալի կը գտնէինք մեր կովկասահայ ղեկավարներուն մօտ, այն էր որ անոնք շատ աւելի վերապահ էին Ռուսիոյ տրամադրութեանց մասին հանդէպ Հայերուս, քան արեւմտահայ հատուածը։ Մեր մէջ դեռ ի զօրու էր խաչապաշտ Ռուսիոյ հայասիրութեան առասպելը։

Պատերազմի վերջաւորութեան, ուսանողները սկսան մէկիկ մէկիկ ցրուիլ, այդ մեկնումները տեղի կուտային ողջերթի համեստ հաւաքոյթներու, որոնց ընթացքին մեզմէ շատեր խօսք կ'առնէին եւ հաստատ յոյս կը յայտնէին, որ շուտով նորազատ հայրենի հողին վրայ զիրար կը վերագտնենք։ Ի հարկէ, նոյն ատեն կը պանծացնէինք ասպետական Ռուսիոյ փրկարար պաշտպանութիւնը։

Այսպիսի խանդավառութեան պահու մըն էր, որ Իսահակեան, մեր ծափերը ընդհատելով, սեղանապետէն ձայն առաւ ու ըսաւ.

— Տղերք, դուք ի զուր էք ձեզ խաբում, թէ Հիւսիսի մեծ քեռին՝ ցարական Ռուսաստանը կը գայ մեզ կը փրկի։ Իմ անպիտան պէսիմիզմը ինձ թոյլ չի տալիս հաւատալ, որ նա կարող է մէկ հատիկ լաւ մտածում ունենալ Հայերիս հանդէպ։

Այս յայտարարութիւնը, այնքան հեղինակաւոր բերնէ մը արտաբերուած, սիրելիի մը մահուան գոյժին չափ ծանր եկաւ մեզի։

Մեր տարեց ընկերներէն հանգուցեալ Միսաք Ղազարեան, որ մեր դատարկ սեղանին կը նախագահէր, փորձեց մեր կըրած տպաւորութիւնը մեղմացնել։

— Դէհ, չեղաւ, Աւօ, դու սառը ջուր լեցրիր տղաների խանդավառութեան վըրայ։

Աւօն պատասխանեց.

— Դրա համար չեմ խղճահարւում, գալիք յուսախաբութիւնը կարող է աւելի ծանր կշռել, քան այժմու խանդավառութիւնը։ Լաւ է, որ սրանք այժմէն ջոկեն հայ ժողովուրդի թշնամին ու բարեկամը։

1919ի աշնան ես ալ մեկնեցայ Ժընեւէն եւ անգամ մըն ալ եօթը–ութ տարի ետք Փարիզ հանդիպեցայ Իսահակեանին։

Արեւոտ յետ–միջօրէ մըն էր։ Սէն-Միշէլի պողոտայէն անցնելու միջոցիս ծանօթ, հեղինակաւոր կանչ մը զպաւ ականջիս.

— Խտուար, ո՞ւր ես գնում, արի՛ տեսնենք, ի՞նչ ես անում։

Ետ դարձայ եւ տեղ գրաւեցի սրճարանի դռնառաջի կլոր սեղանին առջեւ, Իսահակեանի դիմաց։

Երբ խորհեցայ, թէ ան իր հարցումներուն շարքը վերջացուց (իմացած էի, թէ Հայաստանէն վերադարձած էր՝ իր ընտանիքը հոն տանելու համար), քաջութիւնս հաւաքեցի եւ հարցուցի.

— Հայրենիքի վիճակը ի՞նչպէս գտար, բանաստեղծ։

— Զգիտեմ, ես բան չեմ իմանում, պատասխանեց ծանր դժգոհանքով։

Բայց Իսահակեան իր նոր դաւանանքը մեծարելու համար հինը չծախեց։ Դէպի Հայաստան իր մեկնումի նախօրէին, Փարիզի հայ յառաջ-դիւական մամուլին մէջ Դաշնակցութեան դէմ երեւցաւ բողոք մը որուն տակ, քանի մը հայ եւ ֆրանսահայ երեւելիներու ստորագրութեանց կողքին, կար նաեւ Իսահակեանի անունը։ Զզարմացանք։ Բայց հիացանք, երբ յաջորդ օրն իսկ կարդացինք իր հերքումը, որ կարճ ու կտրուկ կերպով կը յայտնէր, թէ հրատարակուած բողոքը իրեն բացարձակապէս անծանօթ եղած է եւ թէ ինք նման գրութիւն մը չէ ստորագրած։

Հայ-Գուսանն էր, որ չէր ուզած իր քնարը պղծել ուրացումով եւ զրպարտութեամբ։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 19ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Յունուար 25էն 27 Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է Հայաստանի Կոմկուսի 19րդ համագումարը։

Պատգամաւորները, լսելէ վերջ զեկուցաբերներու ճառերը, ընտրած են 85 հոգիներէ բաղկացած կեդրոնական կոմիտէ մը։

Նորընտիր Կեդր. Կոմիտէն իր առաջին լիակատար նիստը գումարած է Յունուար 28ին եւ ճշդած՝ իր ներքին կազմը։

Հայաստանի Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէի առաջին քարտուղար վերընտրուած է Ս. Հ. Թովմասեան, երկրորդ քարտուղար՝ Հր. Խ. Մարգարեան. ուրիշ քարտուղարներ՝ Ե. Ն. Զարոբեան, Բ. Ե. Սարկիսով եւ Մ. Հ. Ադոնց։

Կեդր. Կոմիտէի դիւանի անդամ ընտրուած են վերոյիշեալներէն զատ՝ Շ. Մ. Առուշանեան, Ա. Ե. Քոչինեան, Յովհ. Մ. Բաղդասարեան, Հ. Վ. Յովհաննիսեան, Պ. Վ. Պիսկունով եւ Ս. Յ. Մովսիսեան։

Յունուար 28ին տեղի ունեցած է նաեւ 19րդ համագումարին կողմէ ընտրուած Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Վերստուգիչ յանձնաժողովի նիստը։ Այս յանձնաժողովին նախագահ վերընտրուած է Լ. Գ. Յովսէփեան։

×

19րդ համագումարի բացումէն անմիջապէս վերջ (Յունուար 25ի առաւօտեան), Կեդր. Կոմիտէի անցնող շրջանի (երկու տարի) աշխատանքներուն մասին զեկուցում կարդացած է առաջին քարտուղար Ս. Հ. Թովմասեան։ Մանաւորապէս ծանրացած է 18րդ համագումարէն ի վեր արձանագրուած յառաջդիմութիւններուն վրայ՝ արդիւնաբերութեան, հանրային փոխադրական սպասարկութեանց, շինարարութեան, գիւղատնտեսութեան, աշխատաւորներու նիւթական եւ մշակութային մակարդակի բարձրացման, եւ ներքին կուսակցական մարզերուն մէջ։

Այս զեկուցումէն կը տեղեկանանք թէ 1955էն մինչեւ 1957, Հայաստանի արդիւնաբերութիւնը աճած է քսան առ հարիւր տոկոսով։ Վերջին երկու տարիներուն ընթացքին կառուցուած եւ շահագործման յանձնուած են արդիւնաբերական երեսուն նոր ձեռնարկներ։ 1957ի ընթացքին երկիրը ոչ միայն իրագործած է պետական տնտեսական ծրագիրը, այլ նաեւ 134 միլիոն ռուբլիի յաւելեալ արտադրութիւն մը կատարած է։

Նոյն յաջողութիւնները նաեւ գիւղատնտեսութեան մարզին մէջ։ 1955 թուականի համեմատութեամբ, հացահատիկի արտադրութիւնը աւելցած է 15 առ հարիւր տոկոսով, շաքարի ճակնդեղինը՝ 20·5, խաղողինը՝ 8·2։ Միսի արտադրութիւնը, միշտ 1955ի համեմատութեամբ, աւելցած է մօտ ինը տոկոս, կաթինը՝ 19, բուրդինը՝ 15·3։

Ապա Ս. Թովմասեան քննադատած է գիւղատնտեսութեան նախարարութեան կարգ մը պատասխանատու մարմինները, որոնք պատշաճ ուշադրութիւն չեն ընծայած ծախսատարկութեան ու բամպակագործութեան։ Այս թերացումներուն պատճառը այն գտած է, որ գիւղատնտեսութեան նախարարութեան եւ կարգ մը շրջանային կազմակերպութիւններու մէջ գիւղատնտեսական ղեկավարութեան մակարդակը տակաւին չի համապատասխաներ ժամանակակից պահանջներուն։

Խօսելով երկրին տնտեսութեան զարգացման հեռանկարներուն մասին, Ս. Թովմասեան յայտնած է թէ 1965ին, Հայաստանի «գունաւոր մետաղագործութեան» արտադրութիւնը երեք անգամը պիտի ըլլայ 1958ի արտադրութեան։ Յառաջիկայ տարիներուն ընթացքին մասնաւոր զարկ պիտի տրուի նաեւ հագուստեղէնի եւ կօշիկներու արտադրութեան։ Հետագայ զարգացման լայն հնարաւորութիւններ ունի նաեւ երկրին քիմիական արդիւնաբերութիւնը, որու զարգացման մեծագոյն ազդակներէն մէկը պիտի ըլլայ բնական կազի օգտագործումը։

Զարգացման մասնաւոր ծրագիրներ կան նաեւ մետաղաշինութեան, էլէքթրօթէքնիք արդիւնաբերութեան, գործիքաշինութեան, ճշգրիտ գործիքաշինութեան, ռադիօթէքնիք արդիւնաբերութեան, շինանիւթերու արդիւնաբերութեան, եւ այլ արտադրութիւններու համար։

Վերջերս երեւան եկած ու հետախուզուած են կարգ մը նոր հանքավայրեր, ինչպէս՝ աղահանքեր Երեւանի շրջանին մէջ, պղինձի հանքեր՝ երկրին կարգ մը կողմերը, ոսկիի հանքեր՝ Բասարգեչարի շրջանին մէջ, երկաթի հանքեր՝ Գորիսի եւ Ղափանի շրջաններուն մէջ. եւն.։

Գիւղատնտեսութեան հետագայ զարգացումը կապուած է ոռոգելի հողերու աճին հետ։ Այս նկատումով, ծրագրուած է յառաջիկայ 5–7 տարիներուն ընթացքին կատարել ջրատնտեսական շինարարական կարեւոր աշխատանքներ, որոնց շնորհիւ ոռոգուած հողերու տարածութիւնը պիտի աւելնայ 45–50·000 հեկտար։ Այս նոր տարածութիւններէն 30 հազար հեկտարը պիտի յատկացուի խաղողի այգիներուն, իսկ քսան հազարը՝ պտղատու ծառերու մշակման։

×

Ս. Թովմասեանէն վերջ զեկուցումներ կարդացած են Վերստուգիչ յանձնաժողովի նախագահ Լ. Յովսէփեան, «մանդատային» յանձնաժողովի նախագահ Ս. Առաքելեան, Նախարարներու խորհուրդի

ՕՍԱՐ ԷՋԵՐ

ՊՈՒ-ԺԱՐԿԱԼ

Յարգալից ընդդիմութենէ մը ետք, վերջապէս Թաղէ հնազանդելով Տելմարի հրամանին, յառաջացաւ դէպի դարմանատուն։

Շունը, որ ամբողջ այս տեսարանին, ուրախութենէն կրծած եւ ծակ ծակ էր բրած գետինը տարածուած արջու մորթը, ելաւ իր պառկած տեղէն եւ հետեւեցաւ անոնց։

Այս դէպքը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջացուց ներկաներուն մէջ։

— Գրաւ կը դնեմ, բացագանչեց տեղակալ Հանրի, սրբելով իր կարմիր մօրուքը որոնց վրայ շունը անցնելու պահուն ցեխի լայն արատ մըն էր թողուցած, գրաւ կը դնեմ որ Կապիտանը իր շան վիրաւոր թաթը պիտի չփոխէր այն տասներկու Մատերի գինիով լեցուն կողովներուն հետ, զորս անցեալ օր մենք նըշմարեցինք մարեչալին կառքին մէջ...

— Օ՛հ, ըսաւ խնդալով Ֆիլիփէր, ատիկա դէշ առեւտուր մը պիտի ըլլար։ Հիմա այդ կողովները դատարկ են, ես այդ մասին լայն տեղեկութիւններ ունիմ։ Եւ յետոյ, աւելցուց կիսալուրջ ձեւով մը, անշուշտ որ հիմա այդ պարպուած երեսունէ աւելի շիշերը չեն արժեր այս խեղճ շունին թաթը, որով կրնանք զանգակի կոթ մը շինել...

Ներկաները սկսան ծիծաղիլ ի լուր Ֆիլիփէրի այս վերջին խօսքերուն։ Միայն Ալֆրէտ, որ խնդացած չէր, բոլորովին դժգոհ Ֆիլիփէրի արտայայտութիւններէն, ըսաւ.

— Զեմ հասկնար, պարոններ, ինչն է՞ որ ձեզ կը մղէ ծաղրել այն ինչ որ անցաւ հոս։ Այս շունը եւ այս տասնապետը, որ միշտ տեսած եմ Տելմարի քով զինքը ճանչնալէս ի վեր, ընդհակառակն ինծի կը թուի թէ արժանի են մասնաւոր հետաքրքրութեան մը։ Վերջապէս, այս տեսարա՛նը...

Ֆիլիփէր, Ալֆրէտի այս նկատողութենէն վիրաւորուած եւ միւսներուն ծիծաղներէն ջղայնացած, պատասխանեց հեգնանքով.

— Այս տեսարանը չափազանց զգայացունց է։ Ինչպէս, վերագտնուած շուն մը եւ փշրուած բազո՛ւկ մը...

— Անիրաւ էք, բացագանչեց Հանրի, վրանէն դուրս նետելով ձեռքին շիշը՝ զոր դատարկած էր։ Այդ Պու-Ժարկալը, ուրիշ խօսքով՝ Փիէրօն կը հետաքրքրէ զիս։

Ֆիլիփէր քիչ մնաց որ բարկանար, երբ տեսաւ որ ձեռքի գաւաթը զոր պարապ կը կարծէր, լեցուն էր։ Մէկ ումպով պարպեց զայն։

Տելմար ներս մտաւ եւ առանց բառ մը արտասանելու գնաց ու նստաւ իր տեղը։ Մտածկոտ էր թէեւ, սակայն իր դէմքին վրայ կը տիրէր արտակարգ անդորրութիւն մը։

Այնքան մտացրաւ երեւոյթ մը ունէր, որ չանդրադարձաւ նոյնիսկ թէ ի՞նչ կը խօսէին իր շուրջը։ Ռասք՝ որ կը հետեւէր իրեն, պառկեցաւ իր ոտքերուն տակ եւ սկսաւ կարծես մտատանջութեամբ մը դիտել իր տէրը։

— Ձեր գաւաթը, Կապիտան Տելմար, համտեսեցէք սա գինին...

— Ինչպէ՞ս է Թաղէն... Ըսաւ Տելմար, կարծելով որ կը պատասխանէր Ֆիլիփէրի հարցումին։ Օհ, փառք Աստուծոյ, վէրքը վտանգաւոր չէ, թեւը կոտրած չէ։

Իր անձին շուրջ տիրող ընդհանուր յարգանքն էր պատճառը որ ներկաները վերստին չխնդային այս յայտարարութեան վրայ։

Տեղակալ Հանրի, մէջ մտնելով ըսաւ.

— Քանի որ այլեւս մտահոգ չէք Թաղէի վիճակով, կը յուսամ, սիրելի Տելմար, որ պիտի կատարէք ձեր խոստումը, պատմելով մեզի ձեր կաղ շունին եւ Պու-Ժարկալի, ուրիշ խօսքով Փիէրոյի՝ այդ ճշմարիտ ծիպրալթարի պատմութիւնը։

Այս հարցումին, որ կատարուած էր կէս մը լուրջ եւ կէս մը կատակի ձեւով, թերեւս Տելմար չպատասխանէր, եթէ ներկաները իրենց պնդումներով չմասնակցէին տեղակալ Հանրիի խնդրանքին։

— Ձեզ պիտի գոհացնեմ, պարոններ, սակայն այս պատմութիւնը վստահ եղէք որ պարզ անէքթոտի մը հանգամանքը ունի, որուն մէջ ես շատ երկրորդական դեր մը ունիմ։ Եթէ Թաղէի, Ռասքի եւ իմ միջեւ գոյութիւն ունեցող սերտ կապերը ձեզի խորհիլ կուտան թէ արտակարգ պատմութիւն մը պիտի լսէք, կը նախազգուշացնեմ ձեզ թէ կը խաբուիք։

Խոր լռութիւն մը տիրեց։ Ֆիլիփէր իր լեցուն գաւաթը կրկին պարպեց եւ Հանրի փաթթուեցաւ կիսով վնասուած արջու մորթին մէջ, պատսպարուելու համար գիշերային զով օդէն, մինչ Ալֆրէտ քթին տակէն Մատաբէրրոսի եղանակը կը մըռլտար։

Տելմար պահ մը լուռ մնաց՝ մտածկոտ ու երազուն, կարծես վաղուց անհետացած յուշեր մտաբերելու ճգնումով մը։

Եւ ապա, սկսաւ պատմել։

×

— Թէեւ Ֆրանսա եմ ծնած, սակայն կանուխէն ղրկեցին զիս Սէն-Տոմէնկ, մօրեղբայրներէս մէկուն քով՝ մեծահարուստ հողատէր մը, որուն աղջկան հետ պիտի ամուսնանայի։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(3 Շար.)

ՀԱՅ ՌԱԶՄԻԿԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Հայարտութեան ու Մեծարանքի անմոռանալի օր մը ապրեցաւ Հայութիւնը անցեալ կիրակի, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ մէջ:

Անգամ մը եւս Հայ ժողովուրդը յանձինս իր Ռազմիկներուն եւ կամաւոր զինուորներու անձնազոհութեան եւ թափած արիւնին, փառաւորուեցաւ, պանծաց ու երախտագիտութեան ու եղբայրացաւ Ֆրանսացի ազատական ժողովուրդին հետ :

Միջերկրականի Կոմիտէն, որուն պատուոյ նախագահն է ժագ Պառտու եւ ընդհանուր նախագահը ժորժ Պիտօ, Վարդանանց պատերազմի տարեդարձին առթիւ, կազմակերպած էր տպաւորիչ արարողութիւն մը, ի յիշատակ Հայ լեգէոնի ռազմիկներու եւ կամաւորներու, 1915ին Մուսատաղի ինչպէս նաեւ 1919էն 1922 Կիլիկիոյ եւ Եփրատի կռիւներու, նահատակներուն: Նմանապէս Ֆրանսացի վեց հազար մարտիկներուն, Արեւելքի Ա.ին Բ., Գ. եւ Դ. զօրաբաժիններուն, ինչպէս նաեւ Արեւելքի ծովային զօրաբաժնին :

Բազմաթիւ զօրավարներ եւ բարձրաստիճան հրաւիրեալներ փութացած էին իրենց յարգանքի բաժինը բերել այս արարողութեան :

Երկար պիտի ըլլար յիշել բոլորը, գոհանանք տալով քանի մը անուններ. — Զօրավար Տիւֆիէօ որ հրամանատարը եղած է Կիլիկիոյ մէջ, վերոյիշեալ ուժերուն: Զօրավարներ Մօնճլար եւ Պօլիէօ, նախկին վարչապետ ժորժ Պիտօ :

Ընդունելութիւնը կը կատարէր Կոմիտէի փոխ նախագահ մարքիզ Փօլ տիւ վէու ընկերակցութեամբ հայ ռազմիկներու միութեան նախագահ Պ. Վ. Պարկիրճեանի եւ Ս. Խաչի հոգաբարձութեան անդամ՝ Պ. Կ. Մ. Ալէմշահի :

Դասին մէջ տեղ գրաւած էին Անքիալիւսի արք. Գերապայծառ Բիվիէր, Գերապայծառ Պրեսօլ, Տօմինիկեան հայր մը եւ ճօրթօյեան քահանան :

Հայկական Լեգէոնի եւ Ֆրանսական 412րդ զօրաբաժնի պանծալի դրօշները, որոնք Կիլիկիոյ պատերազմի դաշտերուն վրայ արիւնով եղբայրացած էին, այսօր պատմական, Էնվալիտէն դուրս ելած կրկին կուգային եղբայրանալ հայ եկեղեցւոյ խաղաղութեան Ս. Խորանին առջեւ, յաւերժացնելու համար յիշատակը պատմական յաղթանակներու :

Հայ Ռազմիկներու Միութեան եռագոյնը, շրջապատուած բազմաթիւ ուրիշ միութիւններու դրօշներով կը ծածանէր եկեղեցիէն ներս յաղթապանծ :

Դուրսը դրան առջեւ, օդանաւորդներու, ծովայիններու եւ սրահիներու ջոկատներ, պատիւներ կ'ընծայէին եկող հիւրերուն :

Ջեռեղուած էր բարձրախօս մը փողոցը գտնուող բազմութեան լսելի դարձնելու համար արարողութիւնը :

Պատարագիչն էր Գերախայծառ Ամատունի որուն կը սպասարկէին երեք վարդապետներ :

Երգեցողութիւնները տեղի ունեցան բազմաձայն ղեկավարութեամբ Պ. Տէվէճեանի :

Քարոզը խօսեցաւ Գերապայծառ Պրեսօլ որ պատմականը ըրաւ կռիւներուն եւ յիշեց թէ Հայերը Խաչակիրներու ժամանակէն միշտ եղած են իրենց քրիստոնեայ եղբայրներուն կողքին:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան արարողութիւն, փողահարը հնչեցուց «Մահակոչը», դրօշները խոնարհեցան ու խորհրդաւոր լռութեան յաջորդեց «Ի վերին Երուսաղէմ»ը:

Ցաւարտ պատարագի Գերապայծառ Ամատունի կարդաց քարոզ մը վեր հանելով Ֆրանսացի մեծ ժողովուրդին, մարդասիրական եւ ազատասէր յատկութիւնները, ջատագովեց հայ եւ Ֆրանսական եղբայրակցութիւնը որ դարերէ ի վեր գոյութիւն ունի, շնորհակալութիւն յայտնեց Հայութեան հանդէպ ցոյց տրուած տաք վերաբերմունքին համար : Գերապայծառ կարդաց նաեւ կարտինալ Աղաջանեանի հեռագիրը, զոր «Յառաջ» հրատարակեց առջի օր :

Կրօնական արարողութենէն յետոյ թափորը ուղղուեցաւ դէպի փողոց: Պատուիրակութիւնները տեղ գրաւեցին հայ եւ Ֆրանսական պատուոյ դրօշներուն կողքին :

Եկեղեցւոյ դրան առջեւ հայր Ամատունի գգեստաւորեալ օրհնեց երկու դրօշները, նոյնը ըրաւ նաեւ Գերապայծառ Րիվիէր :

Պ. Ժորժ Պիտօ որ շրջապատուած էր զօրավարներով եւ բարձրաստիճան հիւրերով, բարձրախօսի առջեւ, յանուն Միջերկրականեան կոմիտէին շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ անձնաւորութեանց որոնք եկած էին իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանելու հայ եւ ֆրանսացի նահատակներուն, այս համեստ բայց յաղթապանծ եկեղեցիին մէջ ներկայ գտնուելով հանդիսաւոր պատարագին եւ հոգեհանգիստին :

Խնդրեց որ ժողովուրդը հետեւի դրօշներու պաշտօնական տողանցքին զօրավար Տիւֆիէօի առաջնորդութեամբ :

Ներկաները երկիւղածութեամբ հետեւեցան մինչեւ Փլաս տ'Էսթրափատ, ուր տպաւորիչ մթնոլորտի մէջ վերջ գտան հանդիսութիւնները :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

պետական ծրագրի յանձնաժողովի նախագահ Լ. Ս. Խաչատուրեան (1958 թըւականի պետական ծրագրին մասին), Ելմտական նախարար Լ. Ա. Ստեփանեան (1956 եւ 57 տարիներու պիւտճէի կատարման եւ 1958 թուականի պետական պիւտճէին մասին), եւայլն :

Ձեկուցում կարդացողներէն զատ խօսք առած եւ վիճաբանութիւններուն մասնակցած են, ի միջի այլոց, Երեւանի «Բաղկոմի» առաջին քարտուղար Յովհ. Բաղդասարեան, գրականութեան ինստիտուտի տնօրէն Գ. Յովնան, Գիւղատնտեսութեան նախարար Յ. Յովհաննիսեան, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Շ. Առուչանեան, ժողովրդական տնտեսութեան խորհուրդի (ժողտնտխորհ) նախագահ Ս. Մովսիսեան, Շինարարութեան նախարար Մ. Սարուխանեան, Հայաստանի Գրողներու Միութեան պատասխանատու քարտուղար Էդ. Թոփչեան, Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ Վ. Համբարձումեան, Լուսաւորութեան նախարար Շ. Սիմոնեան, Նախարարներու խորհուրդի նախագահ Ա. Քոչինեան, եւայլն :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻՆ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք Կոմս Տը Փիրէնի նամակը ուղղուած յանձնախումբի նախագահ Պ. Էտի Էմիրզեանին: Ինչպէս գրած էինք Կոմսը ճանչցած էր Վարուժանը, անոր ուսանողութեան ժամանակ :

Ընտանեկան պատճառներով՝ կիրակի օր կանտ ներկայ պիտի չկարենամ ըլլալ, ձեզի հետ տօնելու համար յիշատակը հայ մեծ բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի :

Շատ կը ցաւիմ, որովհետեւ բախտը ունեցած էի անձնապէս ճանչնալու Դանիէլ Վարուժանը: Կանտի համալսարանին իր ուսանողութեան շրջանին, սերտօրէն կապուած էր եղբօրս՝ Հանրի–Էտուարի հետ, որ յետագային իմաստասիրութեան դասախօս եղաւ նոյն համալսարանին մէջ: Այդ միջոցին երկրորդական ուսումս նոր կ'աւարտէի եւ համալսարան կը մտնէի՝ երբ Դանիէլ Վարուժան կը մեկնէր Կանտէն: Ուրեմն՝ 48 տարի առաջ էր: Այսուհանդերձ, լաւ կը յիշեմ որ բազմաթիւ առիթներով հանդիպած էի իրեն, մեր տանը մէջ: Արդարեւ, երբեմն կուգար թէյ մը առնել մեր մօտ, եւ հայրըս, Հանրի Փիրէն, ինչպէս մենք, հմայուած իր անձով, մեծապէս հաճոյք կ'առնէր իրեն հետ խօսակցելէ :

Գալով ինծի, խորապէս տպաւորուած էի այն հմայքէն, որ կը բխէր իր անձէն: Ֆրանսերէնով մը, որու կը տիրապետէր կատարելապէս գիտէր արտայայտուիլ ամէնէն նուրբ երանգներով, եւ իր գաղափարը, յաճախ, երբ հարկ ըլլար խօսիլ անմիջական իրականութեան մասին, կը թուէր թէ բանաստեղծութեան մը լուսապսակը կը կրէր: Իր նուրբ քաղաքավարութիւնը, ինքնատպութիւնը, վերապահութիւնը եւ զարմանալի անկեղծութիւնը, որով հարցերը կը մեկնաբանէր, ցոյց կուտային թէ շատ հին քաղաքակրթութեան մը ներկայացուցիչն էր :

Եղբօրս փիլիսոփայական միտքը յաճախ իրեն կը քաշէր զինք եւ կը սկսէին խօսիլ մեծ հարցերու մասին: Ես շատ երիտասարդ էի մասնակցելու համար խօսակցութեան այդ երկու մարդոց, նոյնքան տարուած բացարձակապէս անչահախնդիր խէժալով մը, որ կը թրթռար գերազանցապէս իմացական մթնոլորտի մը մէջ :

Բայց մեծ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէի զիրենք, մէկն ու միւսը, եւ կը զգայի որ մտքիս հորիզոնը կը բացուէր :

Դանիէլ Վարուժան, հակառակ բանաստեղծ իր կեցուածքին, հակառակ նիւթական աշխարհէն հեռու ապրելուն, կատաղի հայրենասէր մը կը մնար: Հայ հայրենիքը իրեն համար կենդանի իրականութիւն մըն էր, միշտ ներկայ. իր մեծագոյն շահախնդրութիւններն անգամ, զինքը չէին կրնար բաժնել իր Ազգէն, որուն կապուած էր սերտօրէն... այն Ազգը, որուն զոհեց իր կեանքը և որուն որոշուած ու մտածուած խանդավառութեամբ մը կը պատրաստուէր սպասարկել :

Կը խոնարհիմ իր յիշատակին առջեւ : Եւ պատիւ կը զգամ՝ մասնակցելով արդար այս մեծարանքին: Լաւ է, որ յուշատախտակը մեզ յիշեցնէ այս մաքուր եւ ազնուական անձին ուսանողութիւնը՝ Կանտի Համալսարանին մէջ: Հպարտ ենք, մտածելով թէ արուեստի եւ մտքի մեր հին երկրին մէջ իր ներկայութիւնը, թերեւս ազդեցութիւն մը գործած ըլլայ իր վրայ եւ թերեւս՝ երջանկութեան քանի մը ժամեր պարգեւած ըլլայ իրեն :

Եւ կը խնդրեմ, Պ. Նախագահ, ընդունիլ գնահատութեանս հաւաստիքը, ինչպէս եւ այն անկեղծ մաղթանքը, զոր կը կատարեմ ձեր հայրենիքին համար, որ նոյնպէս հայրենիքն է Վարուժանի :

ԿՈՄՍ ԺԱԳ ՏԸ ՓԻՐԷՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ մահուան Ա. տարելիցին առիթով Պէյրութի Հ. Յ. Դ. Տիգրան Ծամհուր կոմիտէութեան նորակազմ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբին նախաձեռնութեամբ, Փետրուար 16ին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Գարանթինայի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին մէջ :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ մեծ շուքով տօնուած է Պէյրութի մէջ: Փետր. 13ին փակ մնացած են հայկական պաշտօնական հաստատութիւններն ու վարժարանները, ինչպէս նաեւ հայկական բոլոր խանութները: Եկեղեցիներուն մէջ հոգեպարար արարողութիւններ եղած են: Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի Մայր Տաճարին մէջ պատարագած է Տ. Արսէն արեղայ եւ Վեհափառ Զարեհ Ա. խօսած է ազգայնաշունչ քարոզ մը: Պատարագէն ետք կատարուած է հոգեհանգիստ՝ համայն ննջեցելոց հոգւոյն համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԷ.

ԴԻՄԱԿԸ ՊԱՏՌՒՈՒՄ Է

— Անում էին, պատասխանեց նա :— Բայց Հային ի՞նչ կը վայելէ աւազակ քրդից օրինակ առնել :

Ես մտաբերեցի այն խրատը, որ լսել էի ծերունի որսորդից. եւ պատասխանեցի նոյն ոճով.

— Աւազակի հետ պէտք է աւազակ լինել. աւազակի հետ չէ կարելի ճգնաւորի պէս վարուել: Երբ որ քուրդն իր սրով եւ նիզակով դիմում է մեզ վրայ, երբ որ նա գալիս է մեր տունը քանդելու, մեր կայքը յափշտակելու, մեր ընտանիքը անպատուելու, մեզ պէտք չէ խաչով եւ աւետարանով դուրս գալ նրա առաջը, այլ մեզ պէտք է նոյնպէս սրով պաշտպանել մեր պատիւը :

— Վարակուել է թշուառականը ... ասաց քեռի Պետրոսը գլուխը շարժելով :— Այսպէս կարող է խօսել միայն ծերունի որսորդի յառաջադէմ աշակերտը :

— Ուղիղ է, ես առաջ այսպէս չէի մըտածում, ես կարծում էի, թէ Աստուած Հային ստեղծելու ժամանակ նրա ճակատին գրել է, որ նա միշտ խեղճ լինի, օտարի ձեռքի տակ գերի լինի, ինքն աշխատէ եւ ուրիշին ուտացնէ, գլխին ծեծեն՝ լուռ կենայ, երեսին թքեն՝ լուռ կենայ, մի խօսքով աշխարհի բոլոր անպատուութիւններին պէտք է համբերէ նա: Բայց հիմա ես հասկանում եմ, որ Աստուած չէ ցանկանում, որ Հայը թըշուառ լինի, եւ եթէ նա թշուառ է, ինքն է պատճառը ...:

— Դու վարակուել ես... խեղճ տղայ, պատասխանեց քեռի Պետրոսը ցաւակցական եղանակով: — Դրանք այն երեւելի աւազակապետի (ծերունի որսորդի) խօսքերն են, որ դուրս են թափւում քո բերանից: Դրանք այն «հին գայլի» խօսքերն են, որի համար աղամորդու կեանքը մի ճանճի կեանք է, որն իր գլխի մազերի համրանքով մարդիկ է կոտորել, որը հազարաւոր տուներ է քանդել, որի սիրտը գութ եւ խիղճ կոչուած բաների հետ երբեք ծանօթ չէ եղել :

Վերջին խօսքերն աւելի զայրացուցին ինձ, նրանք խիստ կեղտոտ հայհոյանք էին մի մարդու դէմ, որն այնքան բարեսիրտ էր եւ մեծագոհի, որը թշուառի հայր էր եւ կարօտեալի բարերար: Ես պատրաստ էի իսկոյն վեր թռչել, բռնել քեռուս կոկորդից եւ խեղդել նրան, բայց մի անկարծակի այցելութիւն արգիլեց իմ կատաղութեանը :

— Ողջոյն, լսելի եղաւ մեր ետեւից եւ վրանի մէջ յայտնուեցաւ իմ վարժապետը — տէր Թօդիկը :

— «Անառակ որդին» երեւաց, ասաց նա ինձ տեսնելով: — Բայց արդեօք զըղջացե՞լ է նրա սիրտը :

— Ընդհակառակն, աւելի խստացել է, պատասխանեց, քեռի Պետրոսը :

Ես լուռ էի:

Տէրտէրը եկաւ նստեց :

Քեռի Պետրոսը մանաւորապէս պատմեց նրան այն վիճաբանութիւնը, որ անցել էր մեր մէջ, եւ խիստ սեւ գոյներով նկարագրեց իմ յամառութիւնը եւ մոլորութիւնը :

Տէրտէրը իր յատուկ կրօնական փիլիսոփայութեամբ սկսեց կշտամբել իմ ըմնորքները, ասելով.

— Մեր, Տիրոջ մեղաւոր ծառաներիս, ձեռքումը ոչինչ չկայ. մենք ոչինչ չենք կարող անել: Ամէն ինչ, որ լինում է, Աստուծոյ կամքովն է լինում. առանց Նրա կամքին տերեւն անգամ ծառից ցած չէ գալիս: Աստուած է ստեղծել բոլոր արարածներին եւ Նա է նշանակել բոլորի վիճակները: Օրինակ, եզին ստեղծել է, որ մարդու վարը վարէ, ոչխարին ըստեղծել է, որ մարդուն կաթ, կերակուր եւ հագուստ տայ. ձիուն ստեղծել է, որ մարդու ծանրութիւնները տանէ.— այսպէս, ամէն մէկին մի բանի համար է ըստեղծել Աստուած: Բայց մարդը գայլից չէ կարող կաթ եւ բուրդ ստանալ. առիւծին չէ կարող ստիպել, որ իր վարը վարէ, եւ արջին կարող չէ հրամայել, որ իր ծանրութիւնները տանէ: Դրանք գազաններ են. դրանց միւս անասունների համար որպէս պատիժ ստեղծել է Աստուած: Դրանք պէտք է յափշտակեն, կեղեքեն, միւսների մսով եւ արիւնով կերակրուեն:

Ես դարձայ դէպի վարժապետս, ոչ աշակերտի երկչոտութեամբ, այլ համարձակ կերպով հարցրի.

— Ի՞նչ համեմատութիւն կայ ձեր ասածների եւ մարդու մէջ :

— Համեմատութիւնը նոյն է, պատասխանեց տէրտէրը: — Մարդիկ էլ այնպէս են ստեղծուած. մէկը ոչխարային բնութիւն ունի, միւսը գազանային:

— Մենք, Հայերս, ո՞ր մէկիցն ենք :

— Մենք Աստուծոյ գառնուկներն ենք, պատասխանեց նա, աւելացնելով աւետարանական խօսքը՝ — «արածեա զոչխարս իմ», ասաց Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս Պետրոս առաքեալին. դրանից երեւում է, որ մենք գազան Քրդերի նման պէտք չէ լինենք :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

երբ Ալժերիա վճռապէս պիտի չարժի :
Այդ վայրկեանը կը մօտենայ... Նպատակ չունինք ձգելու՝ որ մեզ ճզմեն, երբ Արեւմուտքը ոչինչ կ՚ընէ : Եթէ դէրք կը բռնենք Արեւմուտքի դէմ, գիտենք թէ ինչ վտանգաւոր փորձ մը կ՚ընենք : Բայց անիկա վտանգաւոր է նաեւ Արեւմուտքին համար : Այս որոշումին պատասխանատուութիւնը կ՚իյնայ Արեւմուտքի վրայ :

Ազատագր. ճակատը անգամ մը եւս ճշդելով իր դիրքը Միջազգային ընկեր - վարականին կը յայտնէ թէ զինադադարի միակ պայմանը Ֆրանսական ուժերուն հեռացումն է եւ Ալժերիոյ անկախութիւնը :

Միւս կողմէ, ահաբեկիչները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը Մայր Երկրին մէջ : Առջի օր կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ քանի մը հոգի յարձակումի ենթարկուելով սպաննուեցաւ : Ալժերիացիները իրենց ոճրային գործունէութիւնը կը շարունակեն նաեւ Փարիզի եւ շրջաններու մէջ :

Վերջ տալու համար այս շարժումին նոր եւ վճռական միջոցներ ձեռք կ՚առնուին : Ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ պիտի դրուին պաշտպանութեան արդիական միջոցներ : Գիշերային հսկողութեան համար պիտի աւելնայ հրակէչ - ոստիկաններու թիւը : Հսկողութիւնը պիտի զօրացուի մասնաւորապէս այն թաղամասերուն մէջ, ուր մեծ թիւով Հիւս. Ափրիկեցիներ կ՚ապրին :

× Թունուզի կառավարութեան որոշումով ֆրանսական հինգ թերթերու վաճառումը արգիլուեցաւ Թունուզի մէջ .— Ֆրանս - Սուար, Փարի - Փրէս, լ՚Օրօր, Փարիզիէն Լիպէրէ, ժուր տը Ֆրանս :

Ֆրանսական դեսպանը այս արգելքին առթիւ բողոք մը ներկայացուց Թունուզի կառավարութեան :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մ. Սարգիսեան (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թէրզեան (Օրանժ) երկու հազարական ֆր. կը նուիրեն Շաւիլի եկեղեցիին, Այրի Տիկին Ազնիւ Պատուականի (իրենց խնամիին) մահուան առթիւ, Ալֆորվիլ :

× Օհաննէս Զըզըրգեան (Փարիզ) 5000 ֆրանք կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Պետրոսեան (Րուէյ - Մալմէզոն) իր ամուսնոյն մահուան տարեդարձին առթիւ երկու հազարական ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու որբերուն եւ հազար ֆրանք «Յառաջ»ին :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Հայ Առաքել. եւ Աւետ. եկեղեցիներու նախաձեռնութեամբ այս տարի եւս Վարդանանց մեծ եւ յաղթական ճակատամարտի տօնակատարութիւնը պիտի տօնուի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ երեքին, Պոմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :
Կը նախագահէ վերապ. Ս. ՊԱԳԳԱԼԵԱՆ
Կը խօսին Փրօֆ. Գ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ եւ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Խմբերգ, մեներգներ եւ արտասանութիւն :
Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ Չորեքշաբթի, 26 Փետր. Ֆրանսահայ Լսարանը իր հերթական հաւաքոյթը պիտի ունենայ Միւզէ Կէյմէնի սրահին մէջ (Փլաս տ՚Իէնա) ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8·30ԻՆ :

Պիտի խօսի յայտնի ճարտարապետ Պ. ԷՏՈՒԱՐ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ, պատմելով դըրուագներ Հայաստան եւ Էջմիածին ըրած իր ուղեւորութենէն, երբ կցորդ՝ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Էջմիածին ղրկուած քննիչ պատուիրակութեան :

Պ. Իւթիւճեան իր բանախօսութիւնը պիտի համեմէ իր քաշած գունաւոր հարիւրաւոր նկարներու լուսարձակումով :

Կ՚արժէ որ իւրաքանչիւր հայ երթայ լսելու այս շահեկան բանախօսութիւնը եւ վայելէ հայրենիքին եւ Էջմիածնի տեսարժան հնութիւններն ու հետաքրքրական վայրերը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓԵՏԿՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ ԽՆՋՈՅՔ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Դպրոցի սրահին մէջ :
Մուտքը ազատ է :

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

23 Փետրուար, Կիրակի, ժամը 15·30ին
կը ներկայացուին
Ա. ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ
ՀԱՅՈՑ Ց (ոսկեդարեան բարբառով)
Բ. **Tante Dorothée**
DE E. RITIER
Գ. ՄՕՐՈՒՔԻ ՍԱՆՏՐԸ (ծիծաղաշարժ)
(Զաւէշտ, հեղ. Առանձար)
Տոմսերը կը ծախուին տեղւոյն վրայ, կամ ստանալ ուղղակի վարժարանէն :
26, Rue Troyon Métro Pont de Sèvres
OBS· 18-28

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի :
Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին :
22 Փետրուար, Լիոն, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Փլաս Պէլըքուր,
BERRIET MILLIET
PLACE BELLECOUR
ընդարձակ սրահներուն մէջ :
Կը նուագէ նշանաւոր
MARCEL LOUVIRAY
նուագախումբը :
Մասնակցութեամբ խումբին երգիչ՝
ԱԼՊԵՐ ՆԵԼԵԱՆԻ
Արդիական պարեր Ֆրանսայի ախոյեանի կողմէ :
Հայկական տարազով պարեր :
Հաճելի անակնկալներ, Փարիզի Նոր Սերնդականներու կողմէ :
Ճոխ պիւֆէ Մատչելի գիներով

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

MANUTENTIONNAIRE - COURSIER մը 16 - 18 տարեկան, կանանց քոնֆէքսիոնի տան մը համար : Դիմել՝
LA MAISON DE LA ROBE
94, Rue de Cléry, Paris 2· GUT 62-06

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան .—

Տիկ. Նազելի Պէրպէրեանէ հազար ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Գասպարեանի մահուան առթիւ : Իրենց անուան տօնախմբութեան առթիւ Պ. Մկրտիչ Պալեօզեան կը նուիրէ հազար ֆրանք : Պ. Յովհաննէս Թօփալեան հինգ հարիւր, Պ. Կարապետ Խաչատուրեան հինգ հարիւր, Պ. Նազար Թէրզեան երեք հազար : Տէր եւ Տիկին Աշոտ Գէորգեան (սափրիչ) հինգ հազար ֆրանք : Պ. Օննիկ Եղիազարեան իր կնոջ Մարի Եղիաեանի (ծնեալ Ապպասեան) մահուան տխուր առթիւ երեք հազար ֆրանք : Տէսինի Կրօնական ընկերութեան կողմէ, իրենց պաշտօնակից Պ. Աբրահամ Սալլապաշեանի մօրը մահուան առթիւ վեց հազար ֆրանք :

Տէր Վռամշապուհ քհնյ. եւ Երիցուհի Զապէլ Գաբրիէլեան փոխան ծաղկեպսակի հինգ հազար ֆրանք կը նուիրեն եկեղեցւոյ շինութեան ֆոնտին, ողբացեալ Մարի Եղիաեանի (ծնեալ Ապպասեան) մահուան առթիւ :

Պ. Սարգիս Թաշճեան իր անուան տօնախմբութեան առթիւ հինգ հարիւր ֆր. կը նուիրէ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Տէր եւ Տիկին Սթատեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի, Կրընոպլի դպրոցի ֆոնտին, Օր. Ինճէեանի եւ Պ. Մարտիրոսեանի նշանախօսութեան առթիւ :

Պ. Ս. Տէիրմէնճեան հազար ֆր. կը նուիրէ նոյն առթիւ :

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին :

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Օթէլ Սէքիփի գեղեցիկ սրահին մէջ : (Բականինիի եւ Ժորժ Քլեմանսոյի փողոցներու անկիւնը, Սինեմա Էսքիւրիալի դիմացը) :

Կը խօսին՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ, (Մարսէյլէն) :

Կը մասնակցին՝ Պ. Ռափայէլ Զարդարեան, Օրիորդներ Շաքէ Գաբրիէլեան, Սալփի Գէորգեան եւ ուրիշներ :
Մուտքը ազատ է :

ՈՂՋԵՐԹԻ ՃԱՇ

Ի ՊԱՏԻՒ՝ ՏԻԿ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ԱԲԻԿԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ :
Այս կիրակի ժամը 13·30ին,
RESTAURNT NIÇOIS
33, BLD BEAUMARCHAIS
Կը հրաւիրուին ազգային միութիւններուն ներկայացուցիչները եւ փափաքող հայրենակիցները : Անյապաղ արձանագրուիլ Պ. Շիրվանեանի մօտ՝
MIC· 59 41
կամ Պ. Ցակոբեանի՝
ALE 20 55
ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 2000 ՖՐԱՆՔ :

ՕՐԻՈՐԴ ՄԻՇԸԼԻՆ ՄԱՐՇԱԼ
եւ
Պ. ՄԻՀՐԱՆ-ԺՈՐԺ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
15 Փետրուար 1958, Փարիզ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊԱՆԵԷՕ - ՔԱՇԱՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, այս շաբաթ ժամը հինգին, ընկ. Է. Հանչէրեանի բնակարանը : Զեկուցում պատգամաւորի :

ՓԱՐԻԶ .— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Րեժանի մէջ : Օրակարգ .— Պատգամաւորականի զեկոյց : Թէյասեղանի պատրաստութիւն : Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն իրենց մօտ մնացած վիճակահանութեան տոմսերը եւ կամ ծախուածներուն հաշիւները միասին բերել նոյն ժողովին : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայր. Միութիւնը այս կիրակի ժամը 2ին, ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ կամ ոչ անդամ հայրենակիցները, Խրիմեան դպրոցը : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Օրակարգ .— Նոր վարչութեան ընտրութիւն : Տարուան հաշուետուութիւն : Կարծիքներու փոխանակութիւն : Ներկան ընդունիլ իբրեւ հրաւիրագիր :

ԼԻՈՆ .— Համախարբ. Հայր. Միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր իր անդամները, այս Շաբաթ, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի մասնաճիւղի կողմէ,
Կիրակի 23 Փետր. ժամը 16էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ
ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
Ղեկավարութեամբ ԿԱՐԱՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ մասնաճիւղը կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԵՍ ԲԺԻՇԿԸ (Ծիծաղաշարժ զաւեշտ)
Կեդրոնական վարչութեան կողմէ խօսք կ՚առնէ ընկեր ՁԱՒԷՆ ԽՏՇԵԱՆ
ժամը 18էն սկսեալ՝ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ
MANUEL PIZZAROի
Համբաւաւոր Թիփիք նուագախումբով : Հաղորդակց. միջոցներ .—
Օթոպիւս՝ 268 Փորթ տը լա Շափէլէն, իջնել Փլաս տիւ 11 Նովամպրը, Սարսէլ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 23, կիրակի օր, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ՕԹԷԼ ԺՈՐԺ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ
Նախագահութեամբ
MONSIEUR ROBERT LECOURTի
Garde des Sceaux, Ministre de la Justice
Երկու նուագախումբ. առաջնակարգ աթրաքսիոններ եւ անակնկալներ
Մուտքը 600 ֆրանք : Կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով ԹՐՕ 03–18
ԿԱՐԵՒՈՐ .— Վերապահուած սեղանները պէտք է գրաւուած ըլլան մինչեւ ժամը 19·30ը, որմէ վերջ որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձնուիր :

"ԱՆԴԱՍՏԱՆ"Ի ԵՐԵԿՈՅԹ-ԹԷՅԱՍԵՂԱՆԸ

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Օթէլ Մոտէրնի շքեղ սրահին մէջ : (Փլաս տը լա Րէփիւպլիք) :
Կը հովանաւորէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ.
Նախագահութեամբ Պ. Ս. ՔԱՐԵԱՆԻ :
Կը ներկայացուի՝ ՎԱՀԷ ՔԱՉԱՅԻ «ԿԱՐԹ»ը վէպին հայերէն հրատարակութիւնը :
Խօսք կ՚առնեն թարգմանիչը Ա. Փափազեան եւ Վ. Քաչալ (գրող) :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :
Կը մասնակցին Հայաստանէն նոր ժամանած մեծատաղանդ արուեստագէտ Ր. Պետրոսեան, Լիտիա Կարին, Իրիս Պիւլպիւլեան, Ա. Գմբէթեան, Գ. Վահան, Ն. Մարգարեան եւ Գ. Մելիքեան : :

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրփրնէօր) մասնագէտ քօրսաժի : Դիմել՝
ETBLS· FRANCINE
38, Rue d'Aboukir. Paris

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՇԱԲԱԹ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 22 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8126 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3927

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՍՏՈՅԳ ՀԵՌԱՆԿԱՐ

Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումը պաշտօնապէս վաւերացուեցաւ երկու երկիրներուն մէջ ալ Փետրուար 21ի ժողովրդական հանրաքուէով :

Երկու հանրապետութեանց միաձուլումը անմիջապէս ունեցաւ իր հետեւորդները: Եմէնի միացումէն վերջ արաբական հանրապետութեան՝ արաբական հինգ պետութիւններ երկու խմբակցութեանց մէջ մտած կ'ըլլան: Դուրսը կը մնան միայն Սէուտի Արաբիան եւ Լիբանանը :

Արաբական երկիրներու համախմբումը կոչուած է զարգանալու օրէ օր :

Ազգայնական գաղափարը աստիճանաբար կը վարակէ ժողովրդական զանգուածները Եգիպտոսէն մինչեւ Պարսից ծոց :

Զանազան անդրադարձումներ կը նշմարուին նաեւ Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ: Լիբիա ծրագրած է հետեւիլ Եմէնի օրինակին՝ միանալու համար «Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան» :

Եւ սակայն կարելի չէ մէկ օրէն միւսը իրականացնել արաբական մեծ կայսրութիւնը: Ո՛չ միայն մեծ պետութիւնները շահ մը չունին քաջալերելու մէջ նման ձեռնարկ մը, այլ տեղական մանր-մունր իշխաններ, աւատապետներ, կալուածատէրեր եւ ցեղապետներ պիտի չուզեն դիւրութեամբ հրաժարիլ իրենց ներկայ առանձնաշնորհներէն :

Օսմանեան կայսրութեան օրով արաբական երկիրները չունէին այն կարեւորութիւնը, զոր ստացան քարիւղի հարուստ, անսպառ հանքերու երեւան ելլելէն ի վեր:

Թուրք «մէհմէտճիկ»ներուն համար անհուն գերեզմաննոց մըն էր մանաւանդ խռովայոյզ Եմէնը, ուր ապստամբ ցեղախումբեր տեւապէս պատերազմական վիճակի մէջ կը պահէին երկիրը :

Մեծ պետութիւնները մրցումի մէջ են իրարու հետ տասնեակ տարիներէ ի վեր՝ շահագործելու համար «սեւ հեղուկ»ը,— մշտահոս աղբիւր անսպառ հարստութեան:

Ամերիկա եւ Անգլիա առած են առիւծի բաժինը: Ֆրանսա, Հոլանտա, վերջերս նաեւ Իտալիա կարեւոր շահեր ապահոված են Իրաքի եւ Իրանի մէջ:

Եթէ իրականանայ արաբական մեծ կայսրութիւնը՝ քարիւղ արտադրող բոլոր հողամասերու միացումով, մեծապէս պիտի վտանգուին մենաշնորհ ունեցող ամերիկեան եւ եւրոպական ընկերութեանց շահերը :

Գնդապետ Նասր քանի մը ամիս առաջ ինքնատիպ գաղափար մըն էր յղացած : Կ'առաջարկէր, որ արաբական երկիրները հաւասարապէս իրարու միջեւ բաժնուին քարիւղէն ստացուած շահը: Որպէսզի չանիրաւուին այն պետութիւնները, որոնց հողերը թանկագին հեղուկէն կաթիլ մը անգամ չեն պարունակեր :

Ներկայ պայմաններուն մէջ կանխահաս է դեռ այդպիսի ծրագրի մը իրականացումը: Միայն համարաբական կայսրութիւնն է, որ կրնայ արդար բաշխում մը կատարել՝ համաձայն իւրաքանչիւրի կարիքներուն :

Քարիւղի հանքերուն ազգայնացումը պիտի ըլլայ առաջինքայլը արաբականմիացեալ պետութեան: Տարակոյս չկայ, որ Խորհրդային Միութիւնը ամէն կերպով պիտի քաջալերէ նման ձեռնարկ մը: Ո՛չ միայն Արաբները սիրաշահելու, այլ արեւմտեան պետութեանց վնաս հասցնելու նպատակաւ :

Մինչ այդ, Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Եմէնի միացումը մէկ կողմէն, Իրաքի եւ Յորդանանի դաշնակցութիւնը միւս կողմէն ծանր կացութիւն մը կը ստեղծեն Իսրայէլի համար :

Իրական տեսակէտով Իրաք տակաւին պատերազմի մէջ է Իսրայէլի դէմ, ստորագրած չըլլալով 1948ի զինադադարը : Յորդանանի հետ միանալով, Իրաք այժմ սահմանակից կը դառնայ Իսրայէլի :

Իրաքի տարածութիւն է 435·000 քառ. քիլոմեթր, Յորդանանինը՝ 95·000: Իրաք հինգ միլիոն, Յորդանան մէկուկէս միլիոն բնակիչ ունի: Հաշէմիներու միացեալ պետութիւնը այժմ կը դառնայ 530·000 քառ. քիլ. տարածութեամբ երկիր մը՝ վեցուկէս միլիոն բնակչութեամբ:

Եթէ Պարսից ծոցի շուրջ գտնուող փոքրիկ սուլթանութիւններն ալ միանան այս վերջինին, այդ պարագային անիկա պիտի դառնայ արաբական ամէնէն հարուստ դաշնակցութիւնը: Իբրեւ մրցակից Սէուտի Արաբիոյ, որուն դիրքը չէ ճըշդուած դեռ:

Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները կը գտնուին անակնկալներով յղի դարձակէտի մը վրայ :

Ոչ ոք կրնայ գուշակել այժմէն թէ ի վերջոյ ո՞ւր պիտի յանգին ներկայ խմորումները :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՀՈԳԵՐ

ՌԱԲԸՐԹ ՄԸՐՖԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԻՋՆՈՐԴ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ՄԻՋԵՒ

Մինչ Ալժերիոյ եւ Թունուզի հարցերը միջազգային տագնապ մը ստեղծած են, Ազգ. Ժողովը Սաքիէթի ռմբակոծման թղթածրարը քննելէ եւ իր դիրքը ճշդելէ ետք կը շարունակէ զբաղիլ Սահմանադրութեան բարենորոգման խնդիրով: Այս ուղղութեամբ եօթը նիստեր գումարուեցան ու տակաւին արդիւնք մը կարելի չեղաւ ձեռք ձգել: Ներկայիս մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի երեք նախկին վարչապետներու պատրաստած ծրագրին : Կը թուի թէ Վարչապետ Կայեառ ալ համաձայն է Փլեվէն – Էտկար Ֆոր – Փոլ Ռէնօ ծրագրին եւ պիտի աշխատի անոր շուրջ մեծամասնութիւն մը գոյացնել, խնդրոյ առարկայ ընելով մինչեւ իսկ կառավարութեան գոյութիւնը :

Արտաքին ճակատի վրայ առաւելապէս մտահոգութիւնները կեդրոնացած են ֆրանքեւթունուզեան տարակարծութեան շուրջ: Անգլիական խորհրդարանին մէջ Արտաքին նախարար Լոյտ յայտարարեց. — Պէտք է կարգադրութիւն մը ըլլայ Թունուզի ֆրանսական բանակին համար : Փափաքելի էր, որ ֆրանքեւթունուզեան խառն յանձնախումբ մը կազմուէր. հասարակաց այնքա՜ն շահեր կան այս երկու երկիրներուն միջեւ :

Կարգ մը շրջանակներուն կարծիքը այն էր, թէ Լոնտոն իր շահը կը փնտռէ Պիզերթի հարցին մէջ: Այս տեսակէտէն տեղական մամուլը մեծ արժէք կը ներկայացնէ Անգլիոյ Արտաքին նախարարին պաշտօնական յայտարարութեան. — Ըսուեցաւ՝ թէ Թունուզի խնդիրը կարելի չէ կարգադրել, այնքան ատեն որ Ալժերիոյ կացութեան համար լուծում մը չէ գտնուած: Թերեւս ճիշդ է ասիկա, բայց մեզի համար կարեւորը նախ Թունուզի հարցին լուծումն է: Ֆրանսական կարգ մը շրջանակներուն մէջ ալ յայտարարուեցաւ թէ Անգլիա իր շահը կը փնտռէ Պիզէրթի եւ Սահարայի մէջ: Աւելի՛ քան վճռական հերքում մը կը հակադրեմ այսպիսի գաղափարի մը դէմ :

Միւս կողմէ, ֆրանքեւթունուզեան տարակարծութիւնը շուտով հարթելու նպատակով իբրեւ միջնորդ ընտրուեցաւ Ռապըրթ Մըրֆի, որ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան ամէնէն վարպետ դիւանագէտներէն մէկն է:

Մըրֆի ուրբաթ օր գնաց Լոնտոն, ուրկէ պիտի անցնի Փարիզ եւ Թունուզ :

Ծանր կացութիւն մը ստեղծուած է արդէն՝ երբ Ռապըրթ Մըրֆի գործի կը ձեռնարկէ : Ֆրանսա հաստատ կը մնայ Ալժերիոյ հարցը վէճի առարկայ չդարձնելու իր որոշումին վրայ, մինչդեռ Թունուզ առանց անոր ոչ մէկ լուծում կը նախատեսէ: Ամէն պարագայի մէջ Ամերիկա մեծ վստահութիւն ունի իր պատուիրակին կարողութիւններուն վրայ :

Հակառակ այս բոլորին բազմաթիւ միջադէպեր պատահեցան զանազան շրջաններու մէջ :

Թունուզի հարաւը գտնուող Ռեմատայի օդակայանին մէջ ֆրանսական կառք մը օդը ելաւ: Զինուորական մը եւ սահարացի մը ծանրօրէն վիրաւորուեցան. սպան կորսնցուց իր տեսողութիւնը: Այս լուրը հազիւ հաղորդուած, երկրորդ միջադէպ մը պատահեցաւ :

Հարաւ. Թունուզի Սահարայի ուժերուն հրամանատար՝ գնդ. Մոլօ ձերբակալեց Թունուզցի նահանգապետ Տեհիպան, որ իր մօտ գացած էր բողոքելու եւ սպառնալու՝ որ ֆրանսացի զինուորները զօրանոցէն դուրս չելլեն :

Թունուզի շրջանակները կը հաղորդեն թէ ֆրանսացիները ձերբակալած են նահանգապետն ու իր երկու պահակները :

Միջադէպէն անմիջապէս վերջ Թունուզ բողոքեց Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարութեան: Քանի մը վայրկեան վերջ կը ներկայացուէր նաեւ ֆրանսական բողոքը :

Մթնոլորտը աւելի ծանրացած է նաեւ Պիզերթի մէջ, ուր լուրջ միջադէպի մը առաջքն առնուեցաւ առջի օր, շնորհիւ դեր-ծովակալ Լորէնի, որ անձնապէս միջամտեց Պիզերթի կառավարիչին մօտ, որպէսզի զսպէ Թունուզցի զինուորները :

Կացութիւնը լարուած բնոյթ մը ստացաւ մանաւանդ՝ երբ Թունուզի կառավարութիւնը արտաքսեց Մեճէզ-էլ-Պապի, Կալէսի, Կաֆսայի, Քէֆի եւ Սուք-էլ-Արպայի ֆրանսական հիւպատոսները:

Այս առիթով Թունուզի ֆրանսական դեսպանատունը կը հաղորդէ թէ ցարդ 193 ֆրանսացի ընտանիքներ (605 հոգի) երկրէն արտաքսուած են :

ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ապստամբները կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը Ալժերիոյ եւ Փարիզի մէջ:

Ալժերիոյ Կոստանդինի շրջանին մէջ բախում մը պատահեցաւ, որուն հետեւանքով ութ ըմբոստներ սպաննուեցան ու երեք ուրիշներ գերի ինկան: Գրաւուեցան բազմաթիւ զէնքեր եւ ռազմանիւթ: Ուրիշ բախում մըն ալ՝ Կելմայի մօտերը, ուր անապատայինները (ֆելլակա) կորսնցուցին յիսուն հոգի. գնդացիրներ եւ պատերազմական զէնքեր գրաւուեցան :

Փարիզի մէջ, Եշ. օր, ալժերիացի ահաբեկիչները սպաննեցին ոստիկան մը (մեթրօ Պոլիվարի առջեւ), միաժամանակ վիրաւորելով երկու անցորդներ :

Մինչ Ազատագր. Ճակատի ներկայացուցիչները կը շարունակեն գործել իրենց ոճիրները, ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կ'ընէ: Վերջին տասը օրերու ընթացքին աւելի քան հարիւր Ալժերիացիներ ձերբակալուեցան, որոնց մէջ կը գտնուին նաեւ «ղեկավար» տարրեր :

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԵՒ ՍՈՒՏԱՆ ՄԻՇՏ ՏԱՐԱԿԱՐԾԻՔ

Մինչ ուրբաթ օր հասարակութիւնը քուէատուփ կը դիմէր Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ՝ Միացեալ Պետութեան նախագահը ընտրելու համար, անդին, Եգիպտոսի եւ Սուտանի միջեւ ծագած տարակարծութիւնը կը խորանար :

Սուտանի Արտաքին նախարարը Նասրի հետ չորս ժամ շարունակ վիճելէ ետք չէ կրցած համաձայնութիւն գոյացնել: Գնդապետ Նասր նոյնիսկ զիջումներ ալ ըրաւ՝ առաջարկելով որ խնդրոյ առարկայ հողամասը չէզոք գօտի հռչակուի, բայց Սուտան վճռապէս մերժեց ընթացք տալ անոր, պատճառ դառնալով Գահիրէ կառավարութեան մէկ գեկոյցին, ուր կը յայտարարուի թէ երկու երկիրներու խզումին պատասխանատուն Խարթումի կառավարութիւնն է:

Սուտան անմիջապէս դիմեց ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին, բողոքագիր մը ներկայացնելով Եգիպտոսի դէմ: Առաջին անգամն է, որ Արաբական Լիկայի անդամ երկիր մը բողոք կը ներկայացնէ արաբական ուրիշ երկրի մը դէմ: Սուտանի այս քայլը շատ գէշ տպաւորութիւն ձգած է Գահիրէի մէջ:

Հարցը այնքան լրջացած է, որ Սուտանի Վարչապետ Ապտուլա Խալիլ «Տէյլի Հերըլտ»ի ներկայացուցիչին յայտարարեց.— Եթէ հարկ ըլլայ՝ ես անձնապէս մեր բանակին գլուխը պիտի անցնիմ եւ Նասրի զինուորները դուրս շպրտեմ Սուտանէն :

Սուտան ամէն գնով որոշած է պաշտպանել իր հողամասը, հակառակ ամէն ձեւի սպառնալիքներուն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ առաջարկեց որ երկու Քորէաները միացուին եւ զինաթափ գօտի հռչակուին :

ԱՆԳԼԻԱ Կեդրոնական Եւրոպան զինաթափելու Ռափացքիի ծրագրին տեղ կը պահանջէ որ ընդունուի Իտընի ծրագիրը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մամուլի գործակալութեան ընդհանուր պատասխանատուն ապաստանեցաւ Արեւմտեան Գերմանիա, յայտարարելով թէ անկարելի էր այլեւս լրագրական գործունէութիւնը՝ իբրեւ ազատ ասպարէզ :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահ Նասր յառաջիկայ ամրան պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Իտալիա :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Ասանսոլ շրջանին մէջ ածխահանք մը պայթեցաւ, որուն յաջորդեց ողողում մը: 17 հանքագործներ ազատեցան, կը կարծուի թէ մնացեալ երկու հարիւր հոգին զոհ գացած է պայթումին եւ ողողումին :

ՊԱՀՐԷՅՆԻ մօտերը պայթեցաւ անգլիական բեռնատար նաւ մը՝ «Սէյսթըն» որ 160 թոն նաւթուղիի վերաբերեալ պիտոյքներ կը տանէր: 18 հոգի ազատած է. զոհերուն թիւը կը հասնի 45ի:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Ալ Շարք» թերթին համաձայն, Կազայի մէջ պիտի հիմնուի Պաղեստինի Պետութիւն մը, որուն բնակիչները պիտի ըլլան արաբական զանազան երկիրներու մէջ ցրուած գաղթականները :

ԹՈՒՐՔԻԱ պաշտօնապէս ճանչցաւ Իրաք-Յորդանան միացեալ Թագաւորութիւնը :

ԱՆԳԼԻԱ ընթացիկ տարուան մէջ 45·000 զինուոր պիտի պակսեցնէ իր հետեւակազօրքէն :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ 224 հոգի ցուրտին զոհ գնաց :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԽՄԲ.— Մեր աշխատակիցը՝ Փրոֆ. Ֆրետերիք Ֆէյտիի արտասանած փրանսերէն ճառը Կանտի մէջ, Փետրուար 9ին.

Հայ չըլլալով, իրաւասութիւնը չունիմ շնորհակալութիւն յայտնելու պելժ քաղաքական եւ համալսարանական բարձր իշխանութիւններուն, որոնք յօժարեցան տեղ մը տալ հայ բանաստեղծ Վարուժանի յիշատակին՝ այս նշանաւոր համալսարանին մէջ։ Բայց կ՚ուզեմ յուսալ որ կրնամ գէթ շնորհաւորել զիրենք եւ հըրճուիլ հանդիսութենէն :

Ի՛նչ գեղեցիկ օրինակ մը կուտաք, Պարոն Վերատեսուչ, լայն եւ իրապաշտ հասկացողութեան մը՝ իմանիսմի մասին։ Որքան տարածուած ըլլայ, որքան հարուստ ըլլայ մեր դասական կրթութիւնը, պէտք է ըսել թէ ամէն բան չէ, եւ սահմանափակուելով անոր մէջ, մենք մեզի արգելք կը հանդիսանանք օգտուելու մարդկային տարբեր խմբակցութեանց կատարած գեղարուեստական, փիլիսոփայական եւ գրական փորձերէն։ Անշուշտ կարելի չէ անվերջ բազմապատկել դասաւանդութիւնները, բայց բնակութեան իրաւունք տալով այս հայ բանաստեղծին որ ուսանող մը եղաւ Կանտի մէջ, կը յայտնաբերէք այն հետաքրքրութիւնը զոր պելժ համալսարանը ցոյց կուտայ մարդկային մշակոյթին բոլոր երեսներուն :

Մնաց որ, լուրջ պատճառներ ունիք ձեզմէ նկատելու Դանիէլ Վարուժանը, քանի որ իր շատ կարճատեւ հասունութեան արտադրութեան մէջ, կը տեսնենք սերմեր, ուղղակի ձենէ, նոյնիսկ եթէ անոնք ծլած են օտար հողի վրայ :

Ծնած 1884ին, Սեբաստիոյ գիւղերէն մէկուն մէջ, Դանիէլ Չպուքքեարեան, որ հռչակաւոր պիտի դառնար Վարուժան ծածկանունին տակ, կը տեսնէ շուտով թէ հայրը Պոլիս կը գաղթէ ապահովելու համար տունին հացը, եւ մայրը «իր երեւակայութիւնը կ՚օրօրէ գայլերու եւ ենիչէրիներու պատմութիւններով, մինչ հովը մերթ կ՚ոռնայ մերթ կուլայ ծխնելոյզին մէջ ինչպէս պզտիկ դեւ մը»։ Հազիւ 12 տարեկան, կը տեսնէ 1896ի ջարդերը, երբ զինքը կը տանին Պոլիս, ուր երկար փնտռտուքներէ վերջ հայրը կը գտնէ բանտին մէջ։ Զքաւորութիւն՝ տան մէջ, սարսափ՝ Քաղկեդոն փողոցը, այս է իր մանկութեան մթնոլորտը :

Երկու տարի կ՚անցընէ Քաղկեդոնի Մխիթարեան Հայրերու մօտ, յետոյ կը շարունակէ իր ուսումը այս նոյն Մխիթարեաններու Վենետիկի երկրորդական վարժարանը։ Այդ միջոցին է որ իր մէջ կը զարգանան հայրենասիրական զգացումները եւ անման վարպետներու ղեկավարութեան տակ կը ստանայ հայ դասական եւ նոր-դասական գրականութեան ճաշակը, մայրենի լեզուի խոր ծանօթութիւն մը եւ ազնիւ ոճի ըղձացումը։ Ասկէ զատ, իր գեղարուեստական կազմութիւնը, գեղագիտական ձըգտումները Վենետիկի մէջ կը գտնեն յարմար միջավայր մը։

1905ին, վերջացնելով իր երկրորդական ուսումը, կուգայ այս Համալսարանը, կատարելագործելու համար իր ծանօթութիւնները։ Պիտի չծանրանամ իր կեանքին այս մասին վրայ, համոզուած որ այսօր ամէն ոք պիտի ջանայ այդ մասը երեւան հանել։

Այդ ժամանակ է որ առաջին անգամ, Մուսայէն կը խնդրէ որ փոխ տայ քնարը «որ իրեն համար պիտի ըլլայ իր սիրտը եւ իր աշխարհը»։ Եւ Մուսան զայն նախազգուշացնելէ վերջ վտանգներէն զոր պիտի ունենայ, կուտայ վերջապէս այդ քնարը «սեւ նոճիի փայտէ շինուած, սնած մահուան աւիշով» եւ որուն լարերը շինուած են «որբերէ պոկուած խոպոպներով»։ Այս ձեւով պիտի կրնայ կազմել «Սարսուռներ»ու հաւաքածոն որ լոյս կը տեսնէ 1905ին։ Այս քերթուածներուն ենթահողը՝ ցաւն է, որուն պատճառը բարոյական եւ ֆիզիքական թշուառութիւնն է։ Զաւկի մը մեկնումն է իր կեանքը ապրելու համար արտասահմանի մէջ, թըշուառներու կեանքէն տեսարաններ, «Ձիւնի դագաղը», «Հրդեհուած խրճիթը», «Մուրացկանին» թշուառութիւնները, մահը պանդուխտին՝ լքուած ընկերութենէն, երկիր մնացած ընտանիքի մը նեցուկ։ Բանաստեղծը արդահատանքով լեցուն է այս դժբախտներուն հանդէպ, որոնց տառապանքները բաժնած է իր մանկութեան օրերուն։ Եւ կը պսակէ այս գործը փիլիսոփ. խորհրդածութիւնով մը՝ «յաւիտենութեան սեմին վրայ», լքուած գերեզմանին վրայ անծանօթի մը որ կրնար եղած ըլլալ իշխան մը, հերոս մը, գիտուն մը կամ մուրացիկ մը։

Քիչ ժամանակ ետք առանձին լոյս կը տեսնէ բանաստեղծութիւն մը.— «Ջարդը», ներշնչուած 1895-96ի տխուր դէպքերէն։ Այս անգամ կը թուի թէ երիտասարդ բանաստեղծը — այժմ 23 տարեկան է — իր հասունութիւնը գտած է։ Կը զգանք թէ կը ճանչնայ եւ իւրացուցած է ոչ միայն իր նախահայրերուն բանաստեղծութիւնը, այլ եւ վերջին յիսուն տարիներու բանաստեղծական արեւմտեան արտադրութիւնները։ Կտորը կազմուած է կատարեալ ձեւով, եւ ողբերգական շունչը կը հասնի իր լիութեան։ Նախ սուրբ պատերազմի հրամանն է որ կը տարածուի.— «Քարոզին մէջ պիլալի, կը ցցէ Ոխն ահա ցուլի եղջիւրներ», յետոյ բանաստեղծը կը խօսի հայրենիքին.— «Լա՛ց, Հայաստա՛ն, ո՛վ թշուառ կին, եւ փետտէ վարսերդ սեւ ...» ապա կը պաղատի որ դադրի քանդումի ոգին.—

«Ո՛վ, բարբարոս դու ոգի,
Անցքիդ վրայ, ձայներն ոսկրի.
Փըշրումին, մինչեւ երկնի խոր,
Անձաւներն հրբեղէն կը հնչուին ...»:

Եւ սակայն, այս երկրին մէջ, Հայը «գուցէ վաղուան վարսակը կը խնամէ ձիուդ համար, որուն սմբակին տակ կեանքը կը վերադառնայ հողին, եւ հողը կը վերածուի փոշիի»։ Ջարդարարներէն ետք անդղերը կուգան։ Վերջապէս կը հասնին արտասուալից մայրերը եւ այրիները, որոնց բանաստեղծը կը խոստանայ վրիժառուներու սերունդ մը :

Այս բանաստեղծութիւնը յետագային մաս կազմեց «Ցեղին Սիրտը» հաւաքածոյին, որ նուիրուած է Հայրենիքի դժբախտութիւններուն, ողբով մը «Անիի աւերակներուն» վրայ, ինչպէս եւ «Մարած օճախը», (բնակիչին սպանութենէն ետք), «Դիակառքը», հեղինակին անձնական ցաւերը,— այցելութիւն հօրը բանտին մէջ, մօրը նամակը, եւն.— բայց Վարուժան չ՚ողբար միայն, կը նախատեսէ նաեւ շուտափոյթ երեւումը սերունդի մը որ պիտի դարմանէ այդ դժբախտութիւնները :

Այս նոյն բանաստեղծը,— հազիւ կը համարձակիմ այսպէս արտայայտուիլ որովհետեւ քանի մը բանաստեղծներ կան Վարուժանի մէջ,— քիչ մը ետքը կը հրատարակէ իր «Հեթանոս երգերը»։ Այս երկերէն քանի մը հատին մէջ կայ իսկապէս հեթանոս կրօնականութիւն մը։ Բանաստեղծին սիրտը կը տառապի, հայկական պանթէոնի այս հին աստուածներու մահէն.— Վանատուր, Անահիտ։ Եւ ինչ որ այս երգերը ունին իսկապէս հեթանոսական, կնոջ գեղեցկութեան եւ այր մարդուն ուժին անկեղծ պաշտամունքն է, հիացումը նախնական բարքերու։ Իրապաշտութիւնը իսկական առանձնաշնորհումներ կ՚առնէ բանաստեղծին մօտ։ Բայց ուրիշ դպրոցներ ալ ունեցան իրենց ազդեցութիւնը իր մտքին եւ ոճին վրայ։ Ինչ որ ուշադրութիւն կը գրաւէ՝ զանազանութիւնն է, նման նիւթերու առթիւ զանազանութիւնը նոյնիսկ հակադրութիւնը գրաւիչ են։ Ատիկա նշմարելու համար, կը բաւէ իրարու մօտ բերել Կլէոպատրայի նուիրուած պզտիկ կտորը քառեակներով, կարճ եւ թեւաւոր տողերով, սարսուռն զգայնութեամբ բայց միշտ գեղեցկագիտական, եւ Հարճը, երկար եւ լաւ զարնուած տողերով ուր կը նկարագրէ պարուհիին ճկուն մարմինը եւ մոլեգին շարժումները։ Գալով բանաստեղծութեան մնացեալ մասին, յափշտակիչին խելագար վազքը Հարճին տիրոջ կողմէ հետապնդուած, «Դարերու հէքեաթ»ի կշռոյթ մը ունի։ Եւ առանց որ չափը այլափոխումի ենթարկուի, ոգին եւ սեռը կրկին կը փոխուին։ Երբ իր ապաստարանը կը հասնի, յափշտակիչը կ՚անդրադառնայ որ Հարճը սպաննուած է ոսկիէ նետով մը ծոծրակին վրայ։ Կը թաղէ տարիքոտ բարտիի մը ոտքը։ Եւ այն ատեն, համաձայն հին հեթանոս հէքեաթներուն, բարտին նոր կեանք կ՚առնէ պարուհիէն յորդող աւիշով :

Բայց այս հաւաքածոյին երկրորդ մասին մէջ, որուն ենթախորագիրն է «Գողգոթայի ծաղիկները», Վարուժան կրկին կը հակի դէպի ժողովուրդին թշուառութիւնը.— աշխատանքի պայմաններուն պատճառով թոքախտաւոր դարձած բանուորին մահը, մեքենային «նիւթապաշտ նոր քաղաքակրթութեան եւ դրամատիրութեան զոհ» աշխատաւորը :

Իր վերջին գործը, վերջապէս, որ անաւարտ մնաց, «Հացին երգը», այն վիճակին մէջ որ մեզի կը ներկայանայ դաշտերու աշխատանքներու պատկեր մըն է։

Իր բանաստեղծութիւններուն մէջ, Վարուժան չի լքեր հայ դասականութիւնը, բայց արեւմտեան ազդեցութիւնը գերակշիռ է,— վիպականութիւն, սէնպոլիզմ, եւ մանաւանդ իրապաշտութիւն։ Երեւակայութիւնը վառ է, արտայայտութիւնը պատկերաւոր եւ գունեղ, (եւ հայերէն լեզուն այս տեսակէտով, շնորհիւ իր բառակազմութեան ծայրայեղ կենսունակութեան հրաշալի գործիք մըն է), ոճը, փոփոխական եւ պայմաններուն պատշաճեցուած, միշտ ազնիւ է եւ վայելուչ։ Գալով Վարուժանի իմացականութեան, մելամաղձոտ է,— տխուր հետեւանք է իր մանկութեան միջավայրին եւ Հայրենիքին դժբախտ ճակատագրին տեսութեան — մերթ ընդհատական զգայական կեանքով թրթռուն։ Հոս կը տեսնէք այն մտածումը զոր կ՚արտայայտէի ըսելով թէ Վարուժանը քիչ մը ձեզմէ է։ Կը պատկանի այնքան Արեւմուտքին որքան Հայաստանին, եւ իր տեղը, համաշխարհային գրականութեան մէջ, կրնայ ըլլալ որ այնքան հեռու չէ Կանտի այս համալսարանի «հիներ»էն մէկուն տեղէն՝ Էմիլ Վերհառնէն :

Հոս, տեղ մը տալով Վարուժանին, օտար մը չէ որ կ՚ընդունիք ձեր օճախին մէջ, բայց կէս-եղբայր մը։

Եւ մասնաւորապէս ուրախ եմ, Պարոն Վերատեսուչ, որ այս Համալսարանին մէջ, ֆրանսական լեզուի սահմաններուն վրայ, երեւի յուշատախտակը նշանաւոր մէկ ներկայացուցիչին արդի հայ բանաստեղծութեան, որ մերինէն կը տարբերի միայն լեզուով :

ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

ՓԻՆՕ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Վերջերս, Ամերիկացի յայտնի լրագրող Ճոզէֆ Օլսոփ, որ անծանօթ մը չէ մեր ընթերցողներուն համար, տեսակցութիւն մը ունեցած էր Ֆրանսայի Արտաքին նախարար Քրիսթիան Փինոյի հետ։ Ճ. Օլսոփ իր այդ տեսակցութեան արդիւնքը հրատարակած էր «Նիւ Եորք Հերըլտ»ի առաջին էջին վրայ։ Ըստ իրեն, Արտաքին նախարարը յայտնած է թէ Փարիզի կառավարութիւնը ոչ միայն անտեղեակ էր Սաքիէթ Եուսէֆի դէպքէն, այլ նաեւ եղածը «դժբախտ սխալ» մըն է։ Ք. Փինօ աւելցուցած է նաեւ, որ Ալժերիոյ ֆրանսական զօրքերուն ընդհանուր հրամանատարը, զօր. Սալան նոյնպէս լիովին տեղեակ պահուած չէ ռմբակոծման մանրամասնութիւններուն մասին։ Միշտ ըստ Ճ. Օլսոփի, Արտաքին նախարարը յայտնած է, որ համաձայն իր ստացած տեղեկութեանց, Սաքիէթ Եուսէֆի գիւղը գրեթէ ամբողջովին քար ու քանդ եղած է ալժերիացի ապստամբներու հակաօդային կայանին հետ միասին։ Ճիշդ է, աւելցուցած է Ք. Փինօ, վերջերս ֆրանս. զինուորական ուժերուն արտօնութիւն տրուած էր խիստ հետապնդման ենթարկել սահմանային ապստամբ ուժերը, քանի որ Թունուզի նախագահը, Պուրկիպա, անկարող եղած էր, կամ չէր ուզած զըսպել իր երկրին սահմաններուն մէջ ապաստանած ալժերիացի ֆէլլաղաները։ Սակայն հետապնդումի այս արտօնութիւնը ոչ մէկ կապ ունի Սաքիէթ Եուսէֆի ռմբակոծման հետ :

Ճոզէֆ Օլսոփի այս յօդուածին ու անոր մէջ Արտաքին նախարարին վերագրուած խօսքերուն մասին Ազգային Ժողովին մէջ հարց տրուեցաւ Ք. Փինոյի, որ պատասխանեց.—

« Ես պաշտօնական որեւէ տեսակցութիւն չեմ շնորհած Պ. Օլսոփի։ Զինքը պարզապէս ընդունեցի աշխատասենեակիս մէջ եւ զանազան հարցերու շուրջ անպաշտօն խօսակցութիւն մը ունեցանք, մասնաւորաբար՝ Արեւելք-Արեւմուտք բանակցութեանց մասին։ Երկու կամ երեք բառ միայն ըսի Թունուզեան խնդրին շուրջ։ Եղածը պաշտօնական տեսակցութիւն մը չէր. աւելին. այս լրագրողը որ եւ է նօթ չէր առներ։ Իր արհեստին օրէնքները ոտնակոխած եղաւ, անձնական այս խօսակցութեան ժամանակ իրեն ըսած խօսքերս չարափոխելով »։

Բայց միւս կողմէ, Ճ. Օսլոփ կը պնդէ թէ տեսակցութիւնը, որ նախապէս կարգադրուած էր, պաշտօնական հանդամանք կը կրէր. եւ թէ իր գրածները ետ չառներ։ «26 տարի է լրագրութեան մէջ եմ, եւ որեւէ մէկ ատենէ աւելի վստահ եմ թէ Պ. Փինոյի խօսքերը ճշդիւ արտայայտած եմ։... Թէեւ կատարեալ չէ ֆրանսերէնս, բայց գիտեմ թէ ֆրանսերէն ինչպէս կ՚ըսեն «խօսքը մեր մէջ». արդ, Պ. Փինօ ոչ մէկ ատեն չշեշտեց թէ իր ըսածները հրատարակութեան համար չէին» :

Խնդիրը գրեթէ վէճի հանդամանք առած է։

Այս առթիւ, հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ թէ ո՞վ է եւ ի՞նչ կը ներկայացնէ ամերիկացի այս լրագրողը :

Ճոզեֆ Օլսոփ եւ իր եղբայրը՝ Սթիւըրթ Օլսոփ, աշխարհի ամէնէն սուղ վճարուած լրագրողներն են. իւրաքանչիւրը տարեկան 25 միլիոն ֆրանք կը շահի։ Մեծ է իրենց ազդեցութիւնը եւ նոյնիսկ առթած վախը, որովհետեւ Մ. Նահանգներու եւ նոյնիսկ աշխարհի ամէնէն լաւատեղեակ լրագրողները ըլլալու համբաւը կը վայելեն :

Ճոզէֆ (49 տարեկան) եւ Սթիւըրթ Օլսոփ (45 տարեկան) շաբաթական չորս յօդուած կը գրեն «Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն»ի մէջ «Մէթթըր օֆ Ֆէքթ» (Իրողութիւններու հարց) ընդհանուր խորագրին տակ։ Այդ յօդուածները անմիջապէս կ՚արտատպուին ամերիկեան 125թերթերու կողմէ եւ գրեթէ նոյնքան առատօրէն կը թարգմանուին միջազգային մամուլին մէջ։ Իրենց սիւնակը միջազգային մամուլին մէջ ամէնէն աւելի կշիռ ունեցող սիւնակներէն մէկն է :

Յաճախ նոյնիսկ զանազան դէպքերէ առաջ նախատեսած են թէ ինչ պիտի պատահի, որովհետեւ առաջնակարգ կերպով տեղեակ են զանազան երկիրներու մէջ անցած-դարձածներէն, անձնական շըփումներ ունին պետական բարձրաստիճան անձերու, մեծ գիտուններու, տնտեսական կազմակերպութիւններու հետ։ Անվերջ կը ճամբորդեն աշխարհի չորս կողմը. շատ սուր հոտառութիւն ունին. աշխարհի որ կողմէն ալ ըլլայ, տագնապ մը ծագելէն առաջ արդէն իսկ տեղւոյն վրայ են :

Առաջին անգամ իրենք էին որ նախատեսեցին Ձեխոսլովաքիոյ մէջ համայնավար պետական հարուածը։ 1954ին կը գրէին արդէն, թէ միջ-ցամաքային առաջին հրթիռները պիտի ուղարկուին 1957ին կամ 1958ին։ Սպուտնիկի ուղարկուելէն շատ առաջ յայտնեցին թէ Ռուսերը յաջողած են արուեստական արբանեակ մը պատրաստելու իրենց փորձերուն մէջ. այդ միջոցին կը պնդէին նաեւ որ այս մարզին մէջ Ռուսերը շատ աւելի առաջ են քան Մ. Նահանգները։

Դարձեալ իրենք էին, որ առաջին անգամ ըլլալով երեւան հանեցին թէ խորհրդային դիւանագիտութիւնը արաբական երկիրներու ազգայնական զգացումները կը գրգռէր եւ թէ Միջին Արեւելքի մէջ թափուած ամերիկեան տոլարները կը գործածուէին արեւմտեան պետութեանց շահերուն դէմ։ Քանի մը ամիս առաջ, դարձեալ Ճոզէֆ Օլսոփն էր որ Վարշաւիայէն կը գրէր մարեշալ Ժուկովի սպառնացող վտանգին մասին :

Իրենց յօդուածներուն մէջ, երկու եղբայրները չեն բաւականանար լուրեր հաղորդելով. այլ՝ կարծիք ալ կը յայտնեն, դիրք կը բռնեն։ Այսպէս, օրինակ, Մաքքարթիականութեան դէմ պայքարեցան, մեծ հիացում ունին Այզընհաուըրի հանդէպ, սակայն առիթը չեն փախցներ Տըլըսը հարուածելու։ Տարիներէ ի վեր կը կրկնեն թէ ամերիկեան պիւտճէին կարեւոր մէկ մասը պէտք է յատկացուի ազգային պաշտպանութեան եւ միջ-ցամաքային հրթիռներուն :

Վերջերս, Ճոզէֆ Օլսոփ տեսակցութիւն մը ունեցած էր Մ. Նահանգներու հիւլէական ուժի յանձնաժողովի նախագահ Լուիս Սթրաուսի հետ։ Իր տուած հարցումներուն պատասխանները չստանալով, ձեռքի գաւազանով սեղանին զարկաւ

ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հայ եկեղեցական երաժշտութեան նուիրուած երկու արժէքաւոր երկեր լոյս են տեսել 1957 թուականին — առաջինը «Արեւագալի երգեր հայ եկեղեցւոյ» Վարդան Սարգսեանի դաշնաւորութեամբ, տպուած Երուսաղէմ (տպարան Սրբոց Յակոբեանց), իսկ երկրորդը Արա Պարթեւեանի երկրորդ ձայնապնակն է նուիրուած Հայ Եկեղեցւոյ երաժշտութեան :

Խօսենք դեռ առաջինի մասին : Ի՞նչ կը նշանակէ Արեւագալի երգեր. աւելորդ չեմ համարում դրա բացատրութիւնը յայտնել : Կը դիմեմ Յովսէփ վարդ. Գաֆտանճեանի օգնութեան .—

« Արեւագալի ժամերգութիւնը որ Հայաստանեայց եկեղեցիին կամարներուն տակ կ'երգեցուի դարերէ ի վեր մեծ պահոց շրջանին, ինչպէս կ'երեւի վերագրելու է Ս. Ներսէս Շնորհալիի մեծ հանճարին : Ինչ որ եզական է, այս է, մինչ Հայոց եկեղեցին փոխ առած է ուրիշ օտար ծէսերէ ինչ որ կը վերաբերի առհասարակ ժամերգութեան այլ մասերուն եւ նոյնիսկ Ս. պատարագի, Արեւագալի ժամը զուտ հայկական է, զի ուրիշ ծէսերը, ոչ լատինականը, ոչ յունականը, ոչ ալ ասորականը ունին յատուկէն եւ առանձին Արեւագալի ժամը : Այս պատճառաւ ալ Հայերը մասնաւոր գուրգուրանք եւ հոգածութիւն ունեցած են Արեւագալին հանդէպ : Զայն կը կատարեն միշտ հանդիսաւոր եղանակաւ եւ մեծ բարեպաշտութեամբ եւ երկիւղածութեամբ :

« Որպիսի վսեմ գաղափար է արեւու լոյսին առաջին շողերուն խառնել սաղմոսերգութեան եւ աղօթքի մրմունջը՝ գովաբանելու համար նոյն ինքն լուսոյ Արարիչը եւ առաջին լոյսը, ինչպէս կ'երգէ Շնորհալին : »

Վարդան Սարգսեան, որին անունը կապուած է Կոմիտասեան յանձնախումբին կողմէ այնքան հմտութեամբ եւ հաշ-

ՀԱՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ

բարկացած, եւ դուրս ելաւ ըսելով՝

— Պ. Սթրատս, իմ ժամանակէս կէս ժամ կորսնցնել տուիք ինծի :

Այս միջադէպը ցոյց կուտայ թէ Ճ. Օլսոփ որքան լուրջի առած է լրագրողի իր դերն ու պարտականութիւնը : Այդ պատճառով ալ պատրաստ է միեւնոյն կըշիռին վրայ դնելու իր ասպարէզն ու իր դրած մէկ նախադասութիւնը, որովհետեւ Պ. Փինոյի հետ ունեցած իր թիւրիմացութեան առթիւ յայտարարած է հետեւեալը .

«Քսանըվեց տարիէ ի վեր լրագրող եմ. եթէ այս ըրածս մեր արհեստին օրէնքներուն հակառակ է, պատրաստ եմ հրաժարիլ լրագրողի իմ արհեստէս» :

կացողութեամբ հաւաքուած վարդապետին անտիպ գործերուն հետ, այս անգամ եւս արժէքաւոր հատոր մը ընծայած է մեզի. ուրիշ գործեր ալ պիտի տայ նոյն նիւթին վերաբերեալ (Բ. եւ Գ. հատորներ) :

Չորս մաս ունի երգարանը, առաջին, երկրորդ եւ երրորդի կէսը քառաձայն՝ Սարգսեանի դաշնաւորումով, երգեհոնի մասնակցութեամբ : Չորրորդը՝ միաձայն : Միջոց չունիմ մի առ մի յիշելու այնքան վսեմ եւ յուզիչ երգերը :

Բայց ինչպէս շնորհապարտ չը լինենք Վարդան Սարգսեանին, որ այդ բոլոր երգերը կարողացել է հաւաքել, լոյս ընծայել եւ այդպիսով փրկել՝ շնորհիւ եւրոպական ձայնանիշերու : Ցանկալի պիտի լինէր, որ դաշնաւորումը աւելի պարզ լինէր եւ երգեհոնը չը կրկնէր եղանակները :

Հրատարակութիւնը շատ գեղեցիկ է, ունի անգլերէն թարգմանութիւն ծէսերի, կատարուած՝ Տիրան Արք. ի կողմէ :

Հրատարակութիւնը յանձն առած են ամերիկահայ երկու ընտանիքներ :

Լսում ենք, որ երկրորդ եւ երրորդ հատորները լոյս են տեսնելու շնորհիւ նոյն անձերի նիւթական օգնութեան : Ինչ գեղեցիկ օրինակ :

Զը մոռանամ յիշատակել Թորգոմ վարդապետ Մանուկեանի յառաջաբանը :

Անցնենք այժմու երգապնակների (տիսք) աշխարհը. Արա Պարթեւեան լոյս ընծայած է հայ կրօնական երգերի երկրորդ երգապնակը՝ ուրախալի է հաստատել, թէ մեծ յառաջդիմութիւն կայ նախորդին վրայ : Խմբերգ եւ մեներգ երգեհոնի մասնակցութեամբ :

Պարթեւեանը պահպանելով մայր եղանակները քառաձայնի վերածած է վեց եղանակներ, որոնցից մէկը Կոմիտաս վարդապետի գործն է (երկրորդ կողմի Ա. եղանակը, Հայր Մեր) : Իւրաքանչիւր երեսը ունի քառաձայն երեք գործեր.

1.— Յառաջաբան երգեհոնի դաշնաւորումով, խումբ եւ մեներգ Արա Պարթեւեանի կողմէ կատարուած :

2.— «Սուրբ, Սուրբ» խմբերգ :

3.— «Աղօթք», հեղինակը՝ Արա Պարթեւեան : Մեներգողներ՝ Իրիս Պիլպիլեան, սոպրանօ, Արա Սերոբեան՝ պարիթօն, դպիրը Ճիզմէճեան :

Երկրորդ կողքի Ա. երգը—«Հայր Մեր» Կոմիտաս վարդապետի դաշնաւորումով, սոպրանօ, դպիր, խումբ :

2.— «Քրիստոս», խումբ եւ դպիր :

3.— Էջմիածին : Արա Պարթեւեանի հեղինակութիւնը՝ ձօնուած Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին :

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ամսագիր, Յունուարի թիւը, 1958 : Հասցէ .—212 Սթուար Սթրիթ. Պոսթըն, (Մ. Նահանգներ) :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

« ԱԳՌԱՒՆԵՐԸ »...

Պոլսոյ « Հիւրիյէթ » թերթի քրոնիկագիրներէն մէկը նոյն թերթին մէջ գրութիւն մը հրատարակած էր «կերակրէ ագռաւները» խորագիրով : «Ազաւնի» քրոնիկագիրը Թուրքիոյ ոչ - մահմետական տարրերը անարգելով կը պահանջէր որ երկրէն արտաքսուին անոնք, այլապէս՝ Հայերը, Յոյներն ու Հրեաները բարեխնա՛մ Թուրքերէն կերակրուելով իրենց աչքը պիտի փորեն ... :

Վերջերս «Հաւատիս» թերթը իր առաջնորդողին մէջ պատասխանած է վերոյիշեալ ագռաւին, անշուշտ՝ չմոռնալով իր ծագումը .— «Կարգ մը անպատասխանատու մարդիկ, երբ գրիչը ձեռք առնեն, իբրեւ թէ իրենք ըլլային ղեկավարները այս երկրին, ամէն նիւթի շուրջ, ըստ իրենց խելքին կարգ մը վճիռներ կ'արձակեն, լեցնելով իրենց թերթերուն սիւնակները :

Անցեալ օր «Կերակրէ ագռաւը» վերնագիրով «Հիւրիյէթ» թերթին մէջ հրատարակուած գրութիւնն ալ այս կարգի ծանրակշիռ գրգռութեանց ցաւալի մէկ նմոյշն է :

Խմբագիրը, առանց պատճառի ձեռք առնելով ոչ - մահմետական հայրենակիցները, որոնք այս երկրին մէջ կ'ապրին եւ թրքահպատակ են եւ Հայուն, Յոյնին, Հրեային դէմ սանձարձակօրէն յարձակելով, քմածին վճիռ մը արձակած է.— Կերակրէ ագռաւը, աչքդ թող փորէ ... : Ասոնց բոլորն ալ պէտք է այս երկրէն դուրս հանել :

Անմիջապէս ըսենք թէ այն զոր կը սնուցանենք, ոչ թէ ագռաւ, այլ՝ նոյնիսկ Եդիմայ թռչուն (ճէնէթ քուշու) ալ ըլլայ, եթէ փորձէ մեր աչքը փորել՝ այդ մասին անհրաժեշտ տրամադրութիւններ կան մեր օրէնքներուն մէջ...» :

ՊԱՊԵՐՈՒՆ ՕՐԻՆԱԿՈՎ

Թրքական թերթերը արձագանգ հանդիսացած էին լուրի մը, որուն համաձայն անծանօթներ Իզմիրի Ամերիկեան Հիւպատոսին բնակարանը մտնելով կարասիները տակնուվրայ ըրած, ըմպելիները խմած, կարգ մը իրեր թռցուցած եւ սեղանին վրայ ալ չորս դաշոյններ մխրճելով անհետացած էին :

Դէպքը, որ մտահոգութիւն պատճառած էր քաղաքական շրջանակներուն, շուտով լուսաբանուած է. երեւան ելած է որ ... 10 – 13 տարեկան լակոտներ մտած են Հիւպատոսին տունը, ուրկէ թռցուցած քանի մը իրեղէնները շուկան ծախած ատեն ձերբակալուած են, խոստովանելով իրենց յանցանքը .— « Նախ խոհանոց մտնելով ճաշեցինք, ապա հիւրանոցին մէջ պնդակ խաղալէ ետք, քառասուն հատ քարեցնդակ, երկու կայծհան, երկու ծրար խաղաթուղթ, զոյգ մը նարտ, ծրար մը ծխախոտ, հեռադիտակ մը եւ լուսանկարչական գործիք մը առնելով փախանք...» :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

«Հայրենիք»ի (Պոսթըն) Փետրուար 7ի թիւով հրատարակուած է Մ. Նահանգներու Արտ. Նախարարութեան պաշտօնական յայտարարութիւնը Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ երկու կաթողիկոսական Աթոռներու — Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ — միջեւ գոյութիւն ունեցող վէճի մասին : Այս յայտարարութիւնով կառավարութիւնը որոշապէս կը չէզոքէ իր վերաբերումը Կիլիկեան Աթոռին հանդէպ :

Ահաւասիկ Արտաքին պաշտօնատան յայտարարութիւնը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼ. ԵԿԵՂԵՑԻՆ

«Վերջերս, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին ներսը, երեւան եկած է տարակարծիք ուժեղ հոսանք մը, որ կը մերժէ հպատակիլ Հայ Կաթողիկոսին (Եկեղեցիին Հայրապետին), որ կը գտնուի Էջմիածին, ի Խորհրդ. Հայաստան :

Այս հոսանքը նախապատիւ կը համարի ճանչնալ հոգեւոր իշխանութիւնը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, որ կը գտնուի Անթիլիաս, ի Լիբանան :

Կիլիկիոյ Զարեհ Առաջին Կաթողիկոսը, վերջերս, Ամերիկա ղրկեց գինքը ներկայացնող պատուիրակ մը, որ պիտի այցելէր Միացեալ Նահանգներու մէջ գտնուող Հայկական Եկեղեցիները :

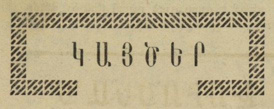
Արտաքին պաշտօնական քաղաքականութիւնն է չմիջամտել եկեղեցիներու ներքին գործերուն, ոչ այս երկրին, ոչ ալ արտասահմանի մէջ :

« Երբ, 1957ի Հոկտեմբերին, Բաբոյեան Արք. Ուաշինկթըն այցելեց նկատի առնելով Հայաստանեայց Առաքել. Եկեղեցիին ականաւոր Առաջնորդներէն մէկն ըլլալու իր հանգամանքը, իրեն պատշաճ մեծարանքը ընծայուեցաւ կառավարութեան պաշտօնատարներուն կողմէ, որոնց շարքին կար նաեւ փոխ – նախագահ, Նիքսըն, որ 1957 Հոկտեմբեր 28ին ունկնդրութիւն մը տուաւ անոր :

Արտաքին Պաշտօնատունս, կրօնական խնդիրներու չմիջամտելու իր քաղաքականութեան հաւատարիմ մնալով հանդերձ, պիտի շարունակէ քաջալերել պահպանումը սիրալիր յարաբերութեանց Մ. Նահանգներու կառավարութեան պաշտօնատարներուն եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին իրաւական իշխանութեան ենթակայ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցիին պաշտօնեաներուն միջեւ» :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ հայ գաղութը պատրաստակամութիւն յայտնած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին ի նպաստ հանգանակութիւն մը կատարելու համար : 7 անձերու մասնակցութեամբ հոգաբարձութիւն մը ընտրուած է : Ամէնքն ալ փափաք յայտնած են որ Քանատան եւս ունենայ իր սեփական եկեղեցին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԼԵ.

ԴԻՄԱԿԸ ՊԱՏՌՒՈՒՄ Է

Ես տէրտէրի խօսքերի մէջ մի նոր բան չգտայ, դարձեալ նոյն քարոզներն էին, որ հազար անգամ լսած էի, բայց այժմ նրանք իմ գլխում չէին մտնում. այժմ ես հասկանում էի, թէ որքան վնասակար էին նրանք :

Բայց ինձ նոյն րոպէում տանջում էր մի այլ միտք, ես շատ դժգոհ էի, որ տէրտէրը եկաւ եւ խառնեց իմ եւ քեռի Պետրոսի մէջ սկսուած խօսակցութիւնը : Նրա պատմութիւնը ծերունի որսորդի անցեալի մասին մնաց անկատար. ես ցանկանում էի մինչեւ վերջը լսել այս գաղտնածածուկ մարդու կեանքի պատմութիւնը :

Քեռի Պետրոսը ինքն առիթ տուեց շարունակելու ընդհատուած պատմութիւնը :

— Տեսա՞ր, որդի, ասաց նա, — տէրտէրն էլ նոյնն է խօսում, ինչ որ ես էի ասում քեզ. հեռացիր այս մարդկից, եթէ չես կամենում կորցնել քեզ :

— Ես ուզում եմ աւելի լաւ ճանաչել նրանց, քեռի, պատմեցէք, թէ ի՞նչպէս ընկաւ Մէլիք Միսաքը իր փառքից եւ ի՞նչը առիթ տուեց նրան հասարակ որսորդի կերպարանքով յայտնուել Պարսկաստանում :

— Դա մի երկար պատմութիւն է, որի մանրամասնութիւններն ինձ եւս յայտնի չեն, ասաց նա :— Միայն այսքանը գիտեմ, որ Մոկաց եւ Սասնոյ երկրներում մի քանի ուրիշ հայ իշխաններ եւ մի քանի տանուտէրներ հակառակ կուսակցութիւն էին կազմում Մէլիքի դէմ : Նրանք միացան տեղային Հայոց առաջնորդի հետ, եւ մի քանի վարդապետներ էլ իրանց կողմը գցելով, գրգռեցին ժողովուրդը Մէլիքի դէմ : Նրանք ասում էին, թէ մենք չենք ուզում, որ մեզ վրայ «հայ» տիրէ, մեզ համար լաւ է քուրդը, «Հայից բէկ (իշխան) լինել չէ կարող » :

Այնուհետեւ քեռի Պետրոսը խիստ արհամարհական կերպով նկարագրեց Մէլիքի անկումը : Ես նրա խօսքերից միայն այսքանը կը յիշեմ .

Ամերիկայի մէջ այն ժամանակ նստում էր մի քուրդ իշխան, նա մի քանի ցեղերի գլխաւորն էր եւ ունէր իր ձեռքի տակ բազմաթիւ պատերազմող տղամարդիկ : Քուրդ իշխանը Մէլիքի ոխերիմ թշնամիներից մէկն էր : Հայոց Առաջնորդը մի քանի տանուտէրների հետ ծածուկ գնում են նրա մօտ, յայտնում են, թէ որպէս իրանք, նոյնպէս եւ ժողովրդի մեծ մասը Մէլիքից գոհ չեն, եւ ցանկանում են նրա լուծը իրանց վզից գցել : Այս պատճառով հրաւիրում են քուրդ իշխանին յանձն առնել իրանց վրայ տիրապետելը : Եւ առաջնորդը իր տանուտէրների հետ խոստանում են, որ ամէն կերպով կ'օգնեն եւ ձեռնտու կը լինեն քուրդ իշխանին Սասունը եւ Մոկաց երկիրը տիրելու գործի մէջ :

Ես կտրեցի քեռի Պետրոսի խօսքը, հարցնելով .

— Առաջնորդը ի՞նչ մի առանձին օգուտ ունէր հայ ժողովուրդը քուրդ իշխանի ձեռքում մատնելու մէջ :

— Շատ օգուտ, պատասխանեց նա. — եթէ Մէլիքը մէջտեղից վերցուէր, միայն առաջնորդը կը մնար որպէս ժողովրդի հոգեւոր եւ մարմնաւոր ներկայացուցիչը : Բայց Մէլիքի ստուերի տակ, նա ուրիշ ոչինչ չէր, եթէ ոչ մի բարձր հոգեւորական :

Ես յետոյ, խիստ յետոյ ես հասկացայ Հայոց հոգեւորականութեան մշտական կռիւը մարմնաւոր իշխանութեան դէմ : Այս այն ժամանակ հասկացայ, երբ կարդացի մեր ազգի պատմութիւնը եւ ծանօթացայ նրա թշուառ անցեալի հետ ... :

Քուրդ իշխանի վաղուց փափաքած բաղձանքը հէնց այն էր, ինչ որ առաջարկում էին Հայոց առաջնորդն եւ տանուտէրները : Դաւադրութիւնը սահմանւում է, իսկ գործադրութիւնը նշանակւում է զատկի աւագ շաբաթի գիշերը : Նոյն գիշերը, երբ Մէլիքը իր ընտանիքով բոլորել էին ճրագալոյցը սեղանի շուրջը, յանկարծ նրա ամրոցը պաշարւում է բազմաթիւ քրդերով : Մի քանի րոպէում հրդեհը չորս կողմից սկսւում է տարածուել դէպի ներսը. ամրոցը կորչում է ծուխի եւ բոցերի մէջ : Պարիսպները խորտակւում են եւ ներս է թափւում կատաղի ամբոխը : Սկսւում է սարսափելի կոտորածը : Մէլիքը երկար քաջութեամբ կռւում է, բայց շատ վէրքեր ստանալով, վերջապէս ընկնում է նա : Մրհէն կրակի, սրերի եւ գնդակների միջից յափշտակւում է իր, դեռ ոչ բոլորովին անշնչացած, տիրոջը : Բայց նրա բոլոր որդիքը, աղջիկները, ծառաները եւ աղախինները կոտորւում են : Ազատւում է միայն Մէլիքի մի հատիկ աղջիկը՝ փոքրիկ Մարօն, որին ստնտուն փախցնում է :

Բայց դրանով բոլորը չէ վերջանում : Ժողովրդի մեծ մասը չէր ցանկանում զրկուել իր գլխաւորից, որ այնքան սիրելի էր բոլորին, որ միշտ հօր պէս խնամել էր նրանց կեանքը եւ պատիւը թշնամիներից :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Առաջին Արեւապալը այս կիրակի առաւօտ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Կրօն· Ընկերակցութեան Կրթ· Ցանձնաժողովը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները :

Պ· Նուպար Յովհաննէսեան իր զաւկին Միհրան Յովհաննէսեանի ամուսնութեան առթիւ 10·000 ֆրանք : Պ· Պ· Անդրանիկ Մալաճեան եւ Վահրամ Խաչատուրեան երկու հազարական ֆր· փոխան ծաղկեպսակի Օր· Վիքթորիա Վէլէտեանի մահուան առթիւ : Այրի Տիկին Ա· Տէր Դատուրեան երկու հազար ֆրանք իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ :

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ մեծ պահքի Արեւագալի արարողութիւնները պիտի կատարուին Փետրուար 23ի կիրակիէն ըսկսեալ յաւարտ Ս· պատարագի :

ԱՅՐԻ ՏԻԿ· ՀՈՐԹԱՆՍ ՀԻՒՍԷՑԻՆՃԵԱՆԻ

Մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ՚ընեն .—

Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Րէիզեան երկու հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման : Տիկ· Վիքթորիա Գմբէթեան հազար ֆր· «Յառաջ»ի բարգաւաճման : Տիկին Ագապի Խաչիկեան հազար ֆր· «Շ· Միսաքեան» սրահին : Օր· Ճիվէլեկեան հազար ֆրանք Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍԷՆ (Բալէթ), Տիկ· Զարուհի Հացպանեան իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնը կ՚ընէ .— Երկու հազար ֆր· Փարիզի Աղքատախնամին, երկու հազար ֆր· Անթիլիի ծերանոցին, հազար ֆր· Մշակոյթի Տան Շ· Միսաքեան սրահին, հազար ֆր· «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնս խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Եղիսաբէթ Ռստիքեանի եւ իր պարագաներուն իր ամուսնոյն Պ· Սարգիս Ռստիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ
ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Տ· Դատաւորեան եւ զաւակները, ողբացեալ Արտաշէս Տ· Դատաւորեանի մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ՚ընեն իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ հօրեղբօր յիշատակին երեք հազար ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ երկու հազար ֆրանք Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

ԻՍԻԷՆ Պ· Գարայեան երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, իր զոքանչ մօր Լուսիա Էլմաեանի մահուան առթիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԷՆՍԷՆ ընկ· Յակոբ Մըկրտիչեան, Գարեգին Աւետիսեան, Յակոբ Սարգիսեան, Սարգիս Գէնտոյեան, Յովհաննէս Բորթոյեան, հինգ հարիւրական ֆրանք կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի Մշակոյթի Տան Շ· Միսաքեան սրահին Տիկին Ովսաննայ Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ (ծնեալ Հացպանեան), եւ իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Յ· Յովհաննէսեանի եւ զաւակներուն, նաեւ Մարտիրոս եւ Խաչատուր Հացպանեան ընտանիքներուն :

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ
ԽՆՋՈՅՔ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Դպրոցի սրահին մէջ :
Մուտքը ազատ է :

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

23 Փետրուար, կիրակի, ժամը 15·30ին

կը ներկայացուին

Ա· ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ
ՀԱՅՈ Ց (ոսկեդարեան բարբառով)

Բ. **Tante Dorothée**
DE E. RITIER
Գ· ՄՕՐՈՒՔԻ ՍԱՆՏՐԸ (ծիծաղաշարժ)
(Զաւեշտ, հեղ· Առանձար)

Տոմսերը կը ծախուին տեղւոյն վրայ, կամ ստանալ ուղղակի վարժարանէն :

26, Rue Troyon — Métro Pont de Sèvres
OBS· 18-28

ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի :

Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէին :

22 Փետրուար, Լիոն, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Փլաս Պէլըքուր,

BERRIET MILLIET
PLACE BELLECOUR

ընդարձակ սրահներուն մէջ :

Կը նուագէ նշանաւոր

MARCEL LOUVIRAY

նուագախումբը :

Մասնակցութեամբ խումբին երգիչ՝
ԱԼՊԷՐ ՆԵԼԵԱՆԻ

Արդիական պարեր Ֆրանսայի ախոյեանի կողմէ :

Հայկական տարազով պարեր :

Հաճելի անակնկալներ, Փարիզի Նոր Սերնդականներու կողմէ :

Ճոխ պիւֆէ — Մատչելի գիներով

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Պոմոնի Հայ Առաքել· եւ Աւետ· եկեղեցիներու նախաձեռնութեամբ այս տարի եւս Վարդանանց մեծ եւ յաղթական ճակատամարտի տօնակատարութիւնը պիտի տօնուի, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ երեքին, Պոմոնի եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ :

Կը նախագահէ վերապ· Ս· ՊԱԳԳԱԼԵԱՆ
Կը խօսին Փրօֆ· Գ· ԽԱՅԻԿԵԱՆ եւ
ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Խմբերգ, մեներգներ եւ արտասանութիւն :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ Զորեքշաբթի, 26 Փետր· Ֆրանսահայ Լսարանը իր հերթական հաւաքոյթը պիտի ունենայ Միւզէ Կէյիմէնի սրահին մէջ (Փլաս տ'Իէնա) ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8·30ԻՆ :

Պիտի խօսի յայտնի ճարտարապետ Պ· ԷՏՈՒԱՐ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ, պատմելով դըրուագներ Հայաստան եւ Էջմիածին ըրած իր ուղեւորութենէն, իբր կցորդ՝ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Էջմիածին ղրկուած քննիչ պատուիրակութեան :

Պ· Իւթիւճեան իր բանախօսութիւնը պիտի համեմէ իր քաշած գունաւոր հարիւրաւոր նկարներու լուսարձակումով :

Կ'արժէ որ իւրաքանչիւր հայ երթայ լսելու այս շահեկան բանախօսութիւնը եւ վայելէ հայրենիքին եւ Էջմիածնի տեսարժան հնութիւններն ու հետաքրքրական վայրերը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կ՛ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրփրընէօր) մասնագէտ քօրսաժի : Դիմել՝

ETBLS· FRANCINE
38, Rue d'Aboukir. Paris

×

Տան մէջ աշխատող գործաւորուհիներ (մեքանիսիէն) շըմիզիէի համար : Դիմել՝

Ets. G. M.
107, Rue du Mesnil, Asnières — GRE 75-13

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նիսի «Գէորգ Չաւուշ» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէին :

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Օթէլ Սէքրիփի գեղեցիկ սրահին մէջ :

(Բականինիի եւ Ժորժ Քլէմանսոյի փողոցներու անկիւնը, Սինեմա Էսքիւրիալի դիմացը) :

Կը խօսին՝ ԱՍԱՏՈՒՐ ՔԷՕՍԷՑԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ, (Մարսէյլէն) :

Կը մասնակցին՝ Պ· Ռափայէլ Զարդարեան, Օրիորդներ Շաքէ Գաբրիէլեան, Սալփի Գէորգեան եւ ուրիշներ :

Մուտքը ազատ է :

ՈՂՋԵՐԹԻ ՃԱՇ

Ի ՊԱՏԻՒ՝ ՏԻԿ· ՎԱՐՈՒԺԱՆ-ԱԲԻԿԵԱՆԻ

Կազմակերպուած Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացի կողմէ :

Այս կիրակի ժամը 13·30ին,

RESTAURNT NIÇOIS
33, BLD· BEAUMARCHAIS

Կը հրաւիրուին ազգային միութիւններու ներկայացուցիչները եւ փափաքող հայրենակիցները : Անյապաղ արձանագրուիլ Պ· Շիրվանեանի մօտ՝

MIC· 59 41

կամ Պ· Յակոբեանի՝

ALE 2) 55

ՃԱՇԱԳԻՆ՝ 2000 ՖՐԱՆՔ :

ՑՈՒՑԱՏԵՍՏ

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ .— Ֆ· Կ· Խաչի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները, այս շաբաթ ժամը հինգին, ընկ· Է· Հանչէրեանի բնակարանը : Ձեկուցում պատգամաւորի :

ՓԱՐԻԶ .— Ֆ· Կ· Խաչի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս շաբաթ, կէս օրէ վերջ ժամը 4ին, Քաֆէ Բեժանի մէջ : Օրակարգ .— Պատգամաւորականի զեկոյց : Թէյասեղանի պատրաստութիւն : Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն իրենց մօտ մնացած վիճակահանութեան տոմսերը եւ կամ ծախուածներուն հաշիւները միասին բերել նոյն ժողովին : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Դաւրայի Հայր· Միութիւնը այս կիրակի ժամը 2ին, ընդհ· անդամական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ կամ ոչ անդամ հայրենակիցները, Խրիմեան դպրոցը : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Օրակարգ .— Նոր վարչութեան ընտրութիւն : Տարուան հաշուետուութիւն : Կարծիքներու փոխանակութիւն : Ներկան ընդունիլ իբրեւ հրաւիրագիր :

ԼԻՈՆ .— Համախարբ· Հայր· Միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր իր անդամները, այս Շաբաթ, ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կ՛ՈՒԶՈՒԻ՝

MANUTENTIONNAIRE - COURSIER

մը 16 – 18 տարեկան, կանանց քոնֆէքսիոնի տան մը համար : Դիմել՝

LA MAISON DE LA ROBE
94, Rue de Cléry, Paris 2e — GUT 62-06

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Առնուվիլի մասնաճիւղի կողմէ,

կիրակի 23 Փետր· ժամը 16էն 24, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ — ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ — մասնաճիւղը կը ներկայացնէ
ՎԱՐՊԵՏ ԲԺԻՇԿԸ — (Ծիծաղաշարժ զաւեշտ)

Կեդրոնական վարչութեան կողմէ խօսք կ'առնէ ընկեր ԶԱՐԷՆ ԽՏՇԵԱՆ
ժամը 18էն սկսեալ՝ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

MANUEL PIZZAROի

Համբաւաւոր Թիփիք նուագախումբով : Հաղորդակց· միջոցներ .—

Օթոպիւս՝ 268 Փորթ տը լա Շափէլէն, իջնել Փլաս տիւ 11 Նովամպրը, Սարսէլ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 23, Կիրակի օր, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր
ՕԹԷԼ ԺՈՐԺ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ
Նախագահութեամբ

MONSIEUR ROBERT LECOURTի
Garde des Sceaux, Ministre de la Justice

Երկու նուագախումբ· առաջնակարգ աթրաքսիոններ եւ անակնկալներ

Մուտքը 600 ֆրանք : Կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով ԹՐՕ 03–18

ԿԱՐԵՒՈՐ .— Վերապահուած սեղաններ ը պէտք է գրաւուած ըլլան մինչեւ ժամը 19·30ը, որմէ վերջ որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձնուիր :

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՇԱՐՔԸ — ՄՕՏ ՕՐԷՆ

MICROSSILLON 33 TOURS 1/3
30 centimètres

PATHÉMARCONI
SÉRIE ARTISTIQUE

1·— Կրօնական երգեր Տէր ողորմեա, Ո՛վ զարմանալի, Ուրախ լեր (Կոմիտաս վրդ·), նուագախումբով :
2·— Ինձ մի՛ խնդրիր (Յովհաննէս Թումանեան – Գրիգոր Սիւնի) :
3·— Եար նազանի (Համաստեղ – Ալան Յովհաննէս) :
4·— Արաքսի արտասուքը (Ռաֆֆի քաթիպա, ձայնագր· Հ· Թորոսեան), տաւիղով :
5·— Կ'անձրեւէ, տղաս (Վահան Թէքէեան – Համբ· Պէրպէրեան) :
6·— Խնձորի ծառի տակին (Ժողովրդ· բանաստեղծ·— Մեհրապեան) :
7·— Գեղջկուհին (Յ· Տապաղեան – Ա· Պարթեւեան) :
8·— Կարօտ Մարտիկին երգը (Գեղամ Սարեան – Աշոտ Սաթեան) :
9·— Խնջոյքի երգ, Հայաստանի կարմիր գինին (Աշոտ Գրաշի – Արամ Խաչատուրեան) :

Գեղարուեստական կողք, կտորներու վերլուծումով եւ թարգմանութեամբ : Գին՝ 2700 ֆրանք .— Ապսպրանքները կարելի է այժմէն ընել, դիմելով

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ, 221, Rue de Tol iac, Paris 13e
(առաւօտները) : Tél. : KEL. 34-24

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 23 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8127 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3928

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ա՛ՅՍՊԷՍ ՊԷՏՔ Է ՃԱՆՉՑՆԵՆՔ

Անցեալ Կիրակի օրուան Հանդիսաւոր տօնակատարութիւնը Ս. Խաչ եկեղեցիին եւ Թուէն փողոցին մէջ՝ բացառիկ էր իր չքեղութեամբ :

Առաջին անգամն էր, որ Փարիզի մէջ Հանդիսատես կ'ըլլայինք նման հայկական փառատօնի մը : Զինուորական ջոկատի մը ներկայութիւնը, մանաւանդ ֆրանսական եւ Հայկական եռագոյն դրօշակներուն կողք կողքի ծածանումը Հպարտութեամբ կը լեցնէին մեր Հայրենասէր Հայու Հոգիները :

Կազմակերպիչները մեծապէս արժանի են ո՛չ միայն շնորհաւորութեան, այլ եւ երախտագիտութեան :

Ա՛յս է ահա Հայը Ֆրանսացիին ճանչցնելու լաւագոյն միջոցը :

Ձէնքի եղբայրակցութի՛ւն :

Հազար ճառ կամ յօդուած պիտի չկրնային Հասնիլ այն նպատակին, որուն ձգտումն էին ունեցած նախաձեռնող կազմակերպութիւնները :

Միայն Ֆրանսացիին չէ, այլ Հայ նոր սերունդին եւս այս ձեւով պէտք է ճանչցնենք մեր ազգը, — արդար դատի եւ ազատութեան Համար ռազմաճակատներու վրայ կռուող, արիւն թափող եւ դափնիներ շահող ժողովուրդ : Եւ ո՛չ թէ իբրեւ մարտիրոս, նահատակ, ոչխարի պէս ըսպանդանոց տարուող ազգ մը, ինչպէս աւանդութիւն է դարձած հինէն ի վեր :

Բա՛ւ է որքան արեւմուտքի խաչապաշտներուն աղերսեցինք իբրեւ զոհեր մեր քրիստոնէական կրօնքին :

Աւելի քան 35 տարիէ ի վեր կ'ապրինք արեւմուտքի ոստաններուն մէջ : Մօտէն ճանչցանք այն ժողովուրդներն ու անոնց վարիչները, որոնց վրայ ա՛յնքան յոյսեր դրեր էինք տարիներով :

Այսօր կ'արդահատին մեր վրայ՝ երբ խօսինք ջարդերու մասին : Կ'արհամարհէին մեզ՝ իբրեւ վախկոտ եւ անարի ժողովուրդ :

Իսկ ի պատուի են դահիճներն ու ջարդարարները, որոնց շնորհներուն արժանանալու Համար բոլորը մրցումի ելած են Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա :

Մոռացկոտ են մարդիկ : Մանաւանդ օտարները շուտ կը մոռնան ուրիշին ցաւերը : Իսկ պետական վարիչները նկատի ունին միայն իրենց երկրին օրուան շահերը :

Անցեալը պատմութեան կը պատկանի : Որո՞ւն Հոգը Հայկական ջարդերը :

Միթէ՞ մոռցանք Հիթլէրի շնական յայտարարութիւնը — որ ճշմարտութեան խակական արտայայտութիւնն իսկ էր — Հրէական Հալածանքները արդարացնելու Համար :

— Այսօր ո՞վ կը խօսի այլեւս հայկական ջարդերուն մասին :

Ճիշդ է : Հայկական ջարդերը մոռցուած էին ոչ թէ 1943ին երբ այս խօսքերը կ'արտասանուէին, այլ անկէ քսան տարի առաջ՝ 1923ին, երբ Լօզանի մէջ ջարդարար Թուրքը կը ներկայանար իբրեւ «յաղթական» եւ ընդմիշտ կը թաղուէր Հայկական Դատը :

Ուրիշ լեզու պէտք է գործածենք այսուհետեւ Հայը ճանչցնելու Համար :

Պէտք է խօսինք մեր դարաւոր քաղաքակրթութեան, մեր ոսկեդարին, մեր լեզուին, մեր գրականութեան, գեղարուեստին, ճարտարապետութեան, փառապանծ պատմութեան, մանաւանդ օտարի լուծէն ազատագրուելու Համար մեր մղած Հերոսական կռիւներուն մասին :

Ա՛յս լեզուն է, որ կը Հասկնայ օտարը :

Ու կը յարգէ մեզ մեր քաղաքակրթական արժէքներուն, մեր մարդկային արժանիքներուն ու մանաւանդ մեր արի գործերուն *Համար :*

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ - ԵԳԻՊՏՈՍ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱՍՐԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ուրբաթ օր մօտ վեցուկէս միլիոն Եգիպտացիներ եւ 1.350.000 Սուրիացիներ քուէատուփ դիմեցին՝ Հաստատելու Համար երկու երկիրներու միացումը եւ ընտրելու Նասըրը՝ իբրեւ նախագահ նոր Պետութեան :

Իւրաքանչիւր ընտրողի կը յանձնուէին երկու թղթիկներ, որոնց Հարցումներուն պէտք էր պատասխանել.—

1.— *Կ'ընդունի՞ք Եգիպտոս – Սուրիա միացումն ու Արաբական միացեալ Հանրապետութիւնը :*

2.— *Համաձա՞յն էք որ Կամալ Ապտէլ Նասր Արաբական միացեալ պետութեան նախագահ ըլլայ :*

Ո՛չ մէկ կասկած՝ որ քուէատուփերուն մէջ լեցուելիք թղթիկներուն արդիւնքը 99 առ Հարիւր դրական էր :

Հանրաքուէն կատարուած է խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ : Ինչպէս կը գրէ Ֆիկառոյի թղթակիցը, յաղթական կամարներ շինուած էին Սուրիոյ մէջ եւ ուսանողները պար կը բռնէին քառուղիներու վրայ : «Ժողովրդական դիմադրութեան» զինուորները կը տողանցէին փողոցներէն՝ երգելով : Կ'արձակէին թղթիկներ, որոնց վրայ գրուած էր. «Կամալ Ապտէլ Նասր մեր Հայրն է», «Անթիւ Արաբները ծովուն ալիքներուն կը նմանին կամ անապատի աւազներուն պէս են» եւն. :

Մզկիթներու մէջ աղօթութիւններ եղան եւ կարդացուեցաւ Ուլէմաներու ընկերակցութեան — մահմետական կրօնապետեր,— կոչը, որ կը Հաստատէր թէ « ազգային եւ կրօնական պարտականութիւն մըն է քուէարկել՝ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Նախագահ Նասրի Համար» :

Այսուհանդերձ զինուորական եւ ոստիկանական բազմաթիւ ջոկատներ Հսկողութիւն կը կատարէին երկրին մէջ : Քաղաքացիներուն խստիւ արգիլուած էր զէնք կրել : Նախապատրաստական ամէն աշխատանք տարուած էր՝ որեւէ միջադէպի առաջքն առնելու Համար : Ցարդ Հասած տեղեկութիւններուն Համաձայն՝ միջադէպ չէ պատահած Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ :

Պէյրութէն Սուրիա տանող ճամբուն վրայ կառքերու շղթայ մը կար նոյն օրը : Լիբանան Հաստատուած Սուրիացիներ սահման կ'երթային յատկապէս պատրաստուած քուէատուփերուն մէջ ձգելու Համար իրենց թղթիկները : Պէյրութի մէջ իշխանութիւնները արգիլած էին ամէն կարգի ցոյց կամ Համախմբութիւն : Ոստիկանութիւնը կը Հսկէր մեծ քաղաքներու մէջ, պատրաստ՝ դիմագրաւելու որ եւ է խառնակութիւն :

Գիշերը, իշխանութեանց կողմէ Սուրիոյ մէջ Հրավառութիւններ եղան՝ իբրեւ փոխադարձ յարգանք ժողովուրդին :

Նախագահ Նասր Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի ժողովուրդին ձայները ապահովեց, բայց Հրաժարեցաւ Սուտանի սահմանին կից ընդարձակ Հողամասին վրայ ալ քուէատուփեր զետեղելու իր ծրագիրէն : Այս ուղղութեամբ Գահիրէի ձայնասփիւռը յայտարարեց, թէ կառավարութիւնը պիտի սպասէ մինչեւ Փետրուար 27, երբ պիտի կատարուին Սուտանի ընտրութիւնները :

Եգիպտոսի կառավարութիւնը զեկոյց մըն ալ Հրատարակեց, ուր կ'ըսուի թէ սահմանակից Հողամասը իրեն կը պատկանի, բայց եգիպտական բանակը նպա –

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՇԹՐԱՈՒՍԻ ԾՐԱԳԻՐԸ՝ ԸՆԴԴԷՄ ՌԱՓԱՑՔԻԻ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ինչպէս ծանօթ է, Ռափացքիի ծրագիրը արեւելեան ճակատի քարոզչական դրօշը դարձած էր վերջին ամիսներուն : Լեհաստան կ'առաջարկէր Կեդրոնական Եւրոպան զինաթափել եւ վերածել չէզոք գօտիի մը : Քանի մը օր առաջ Խ. Միութիւնն ալ իր Համաձայնութիւնը յայտնեց Ռափացքիի ծրագրին նկատմամբ եւ առաջարկեց որ Ամերիկա եւ Անգլիա վաւերացնեն զայն՝ «յանուն խաղաղութեան» :

Անգլիա նպատակայարմար չգտաւ ծրագիրը, առարկելով թէ այդ ուղղութեամբ Իտընի ծրագիրը աւելի տրամաբանական էր : Եթէ Խ. Միութիւն խաղաղութիւն կ'ուզէ՝ կրնար յարիլ Իտընի ծրագրին :

Արեւմտեան Գերմանիա Ռափացքիի ծրագրին դէմ պատրաստեց Շթրաուսի ծրագիր մը, որ Քրիստոնեայ — Դեմոկրատ ղեկավարներուն յանձնուելէ վերջ Պատերազմական Նախարարութեան կողմէ Հրապարակուեցաւ :

Այս ծրագիրը կը նախատեսէ ընդհանուր զինաթափութիւն մը՝ Գերմանիոյ վերամիացումով . կը բաղկանայ Հիմնական հինգ կէտերէ .

1.— *Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ զինաթափ գօտի մը ստեղծել, մասնակցութեամբ՝ բոլոր արբանեակ երկիրներու :*

2.— *Այս գօտիին մէջ ցամաքային եւ օդանաւային Հսկողութիւն մը Հաստատել :*

3.— *Հետզհետէ Հաւասարակշռել զինաթափ գօտիին դասական ուժերը՝ Արեւմտեան Եւրոպայի զինեալ ուժերուն Հետ :*

4.— *Հաստատել ապահովութեան միջոցներ՝ գօտիին վրայ արձակուելիք Հիւլէական ռումբերուն դէմ. այս խարիսխները պէտք է Հաստատուին զինաթափ գօտիէն դուրս :*

5.— *Գերմանիոյ վերամիացումը :*

ՍՓԱՔԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ատլանտեան Ուխտի ընդհանուր քարտուղար Սփաք, որ առջի օր Հիւրն էր Ֆրանսական դիւանագիտական մամուլի ընկերակցութեան, Ռափացքիի ծրագրին շուրջ Հարցապնդուելով յայտարարեց, թէ փոփոխութիւններէ ետք վերջին անգամ ներկայացուած ծրագիրը ունի կարգ մը նպաստաւոր կէտեր :

Այսուհանդերձ Սփաք վտանգաւոր կը նկատէ Ռափացքիի ծրագրին գլխաւոր մէկ կէտը.— Արգիլել՝ Հիւլէական զէնքերու արտադրութիւնն ու գործածութիւնը, ինչ որ ալ պատահի :

Իսկ եթէ այնպէս ըլլայ որ Հիւլէական յարձակումի ենթարկուին այդ երկիրները... ի՞նչ ձեւով պիտի պաշտպանուին :

Աւելին : Այս արգելքը պատճառ պիտի ըլլայ որ անգլեւամերիկեան ուժերը Հեռանան Եւրոպայէն, մինչդեռ խորհրդային ուժերը Հեռու չեն անկէ :

Ամէն պարագայի մէջ, ըստ Սփաք, անգլեւամերիկեան ուժերու Հեռացումը նախատեսող որեւէ ծրագիր պիտի բախի Արեւմուտքի ընդդիմութեան :

ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Ինչպէս գրած էինք ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Համըրշոլտ մօտերս պիտի երթայ Մոսկուա, վերադարձին Հանդիպելու Համար Լոնտոն : Այս առիթով մամուլի ասուլիս մը տուաւ, միաժամանակ պատասխանելով բազմաթիւ Հարցումներու :

Համըրշոլտ նախ խօսեցաւ Ֆրանքեւ-Թունուզեան տարակարծութեան մասին, յոյս յայտնելով որ շուտով պիտի Հարթուի անիկա :

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

'ԼՈՒՍՆԻՆ

Ճերմակ լուսին, ո՞ւր կ'երթաս ...
— «Հիւղակներուն խաւարին
Կը տանիմ շողը լոյսին » :
Գնա՛, լուսին, դիւր կ'երթաս :

Գոհար լուսին, ո՞ւր կ'երթաս ...
— «Դոյլերուն մէջ արծաթի
Կը տանիմ կաթ հիւանդի » :
Գնա՛, լուսին, դիւր կ'երթաս :

Լոիկ լուսին, ո՞ւր կ'երթաս ...
— « Կ'երթամ բերել ես քեզի
Եարիդ խոստումը կոյսի » :
Լուսի՛ն, լուսի՛ն, զո՛ւր կ'երթաս :

ՍՊԱՍՈՒՄ

Դրանս առջեւ կը ծփայ
Ծովն աստղերով ցոլցոլուն ,
Սիւներուն տակ մարմարեայ
Կը սպասեմ ետ դառնալուն :

Առագաստն ետ չեկաւ դեռ
Ըլլալու գէթ ինծ պատան ...
Արցունքներս են, ո՛չ աստղեր —
Պճներ ծովուն իր ճամբան :

Ալիքներ մեղմ կ'աղօթեն,
Կ'ողողէ լոյս մը սիւներ .
Եկա՞ւ ... Օ՛, ո՛չ ... իմ գաւթէն
Լուսնակն իր տեղ կ'ելլէ վեր :

ԱՆԳԼԻՈՅ Ներքին նախարար Պըթլը յայտարարեց թէ երկրին մէջ տակաւին կը գտնուին 14.710 Հունգար գաղթականներ : 1956ի ապստամբութենէն վերջ 21.667 Հոգի ապաստան գտած էր Բրիտանիոյ մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ լիբանանեան նոր դեսպան Մուսա Մոպարաք ներկայացաւ Նախագահ Քոթիի :

ՓԱՐԻԶԻ Օփերան եւ Օփերա – Քոմիքը փակ պիտի մնան ցնոր տնօրինութիւն, նկատելով որ բազմաթիւ պաշտօնեաներ կը մերժեն աշխատիլ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ խորհրդային դեսպանը տեսակցութիւն մը շնորհելով Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւնի թղթակիցին եկարգ մը Հարցումներու պատասխանելով ըսաւ թէ Խրուշչեւ շատ Հեռու է Խ. Միութեան ամենազօր տէրը ըլլալէ :

ԻՏԱԼԻՈՅ «Րեմփօ» թերթին Համաձայն, յառաջիկայ ընտրութիւններուն Համայնավար կուսակցութիւնը ձայներուն 2.8 տասերորդը պիտի ապահովէ : Քրիստոնեայ – Դեմոկրատները կէս միլիոնէն քիչ մը աւելի ձայն ունին, ինչ որ պիտի պակսեցնէ իրենց երեսփոխաններուն ներկայ թիւը :

Զինաթափութեան Հարցին ամէնէն խանդավառ ջատագովներէն մէկն է Համըրշոլտ : Մինչ ծրագիրներ կը պատրաստուին կեդրոնական Եւրոպայի զինաթափութեան Համար, ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարին օրակարգին գլխաւոր նիւթը կը կազմէ ընդհանուր զինաթափութիւնը. այս մասին պիտի խորհրդակցի խորհրդային ղեկավարներու Հետ՝ Մոսկուայի մէջ :

Գալով Միջին Արեւելքի, Համըրշոլտ Հաւատք ունի որ Իրաք – Յորդանան միացեալ թագաւորութիւնը առիթ մը պիտի ըլլայ որ արաբական աշխարհին մէջ մթնոլորտը Հանդարտի :

ՄԱԿի քարտուղարը պիտի երթայ նաեւ Քիւալա – Լիմփուր (Մալեզիա) ուր պիտի մասնակցի Մարտ Հինգին բացուելիք Ասիոյ եւ Ծայրագոյն Արեւելքի տնտեսական յանձնախումբին ժողովին :

ՔԱՆԴԵՆՔ ՉԻՆԱԿԱՆ ՊԱՐԻՍՊՆԵՐԸ

է.

Գերազանցօրէն հետաքրքրական է շըրջանը, որ ծննդեան թուական կը տրուի Յիսուսի: Այդ թուականէն կէս դարով առաջ եւ կէս դարով ետքը, աւելի քան հարիւր տարի՝ հոն ուր Նեղոսի քաղաքակրթութիւնը կը խոշտանգէ, կը տանջէ, կը հալածէ Եփրատի եւ Տիգրիսի քաղաքակրթութիւնը, հոն ուր Հերովդէսներուն մեծը, տաղանդաւոր երիտասարդ այլ վայրագ, կը փորձէ կայսրութիւն մը ստեղծել՝ պատմութեան մէջ Աղեքսանդրիոյ տեղը շնորհելով Երուսաղէմի, ինչպէս Բիւզանդիոն գրաւեց Հռոմի տեղը՝ աւելի ետքը,— ահա այդ շրջանին՝ հսկայ շուկայ մըն էր քաղաքը, որու անունը կը թարգմանուի, ըստ ոմանց, «ոստան խաղաղութեան»:

Ի՜նչ խաղաղութիւն, սակայն: Միջցեղային գերակշռութեան պայքարներուն կը յաջորդէր ապստամբութիւն մը հռովմէական իշխանութեան դէմ, ապստամբութեան կը յաջորդէր ասպատակութիւն մը արեւելեան երկու գետերն ի վար դէպ ի հարաւ-արեւմուտք, ասպատակութեան կը յաջորդէր ստամբակութիւն մը արեւմտեան կուսակցութեանց ներշնչումով, բայց ամէնէն աւելի աղմուկ կը յարուցանէին կրօնական վիճաբանութիւնները:

Աստուածաբանութիւնը իջած էր փողոց: Մեծ շուկան, որ կը բացուէր տաճարին արեւմտեան կողմը, դարձած էր իրական խառնարան մը,— այստեղ մարդիկ կը խօսէին եբրայերէն, արամայերէն, յունարէն, լատիներէն, եգիպտերէն, ասորերէն, պարսկերէն եւ այլ անծանօթ բարբառներ: Այստեղ կուգային վաճառականները՝ ծախելու իրենց հնդկական սընդուսը, պարսկական ապարանջանը, Եգիպտոսի սխտորը, Աթէնքի ներկուած բղուղները, ինչպէս գիւղացիները՝ իրենց չոր թուզը, կաթն ու մեղրը, աղած ձիթապտուղը, հօբալ ու ճերմակ աղաւնիներ՝ ուռիի ոստերով հիւսուած վանդակներու մէջ:

Ու մինչ մարդկային հեղեղը Վերին Երուսաղէմէն դէպի տաճար կը հոսէր Հերովդէսի աղեղնաձեւ կամուրջին վրայով՝ մանաւանդ տօնական օրերուն, առտուն կանուխ Աստուծոյ տանը գաւիթը լեցուած կ'ըլլար արդէն մատաղցու ոչխարներու մայիւնով ու սպտուրին հոտով, Երիքովի բրուտներուն թակոյկներով, Հեբրոնի լերան ձիթենիի փայտէ շինուած բազմատեղն աշտանակներով, կուժ մը եւ գաւաթ մը ի ձեռին՝ պաղ ջուր ծախող լաճերով, մանաւանդ աստուածաբանութեան տնաբոյս վարդապետներով, որոնք ճամբորդներու եւ անցորդներու բերնէն լսուած գաղափարները կ'ոսկեզօծէին, եւ փրփուր ի բերան՝ հմայքի առուտուր կ'ընէին իրենց անժուր ճամարտակութիւններով, ի խնդիր տաղանդի,— առաջինները ոսկի տաղանդ կը վաստկէին իրենց ապրանքներուն փոխարէն, վերջինները մտքի տաղանդ՝ իրենց բորբոքուն ու տենդավառ հոգիով:

Պատմութեան մէջ ոչ մէկ շրջան տեսած է այսքան... ռամկացում իմացական արժէքներու:

Ամէն մարդ կը խօսէր Աստուծոյ մասին, Հոգիի մասին, յարութեան մասին, եւ այլ փիլիսոփայական ու կրօնական տեսութեանց մասին, ինչպէս վաճառականը շուկային վրայ փռած իր սխտորին մասին: Փշրուած էր կապանքը, զոր Հնգամատեանը դրած էր Աստուծոյ եւ այլ սրբութեանց անունը արտասանելու ազատութեան վրայ,— Մովսէսի խիստ օրէնքը, որ արդար է ամէն, ամէ՛ն ժամանակ՝ պաշտպանելու համար մտածման վեհարանին մաքրութիւնը:

Մտածման վեհութիւնը երբեք կորսուած չէր այս աստիճան:

Չկա՛ր այն փառքը, զոր ծերունի իմաստուններ կը շինէին իրենց ապրած տարիներուն չափ երկար խոկումներով՝ թըզենիներու շուքին տակ, դպրոցներու կարգապահութեամբ՝ հին մատեաններու ընթերցումով եւ յարգելով բարձրարժէք եւ խորիմաստ աւանդութեանց նպաստը: Ամէն գաղափար թափուած էր շուկայ, ռամկացած, հազար անգամ ծամուած, այլեւս անշահ եւ անսնունդ:

Մանաւանդ կային երկու գաղափարներ, ծագումով ազնուական, որոնք ծայրայեղօրէն ըլկուած էին, բռնաբարուած, տանջուած, անճանաչելի դարձած նոյնիսկ իբրեւ բառ:

Ատոնք էին Թագաւորութեան գաղափարը եւ Հոգիի գաղափարը:

Թագաւորութեան մասին, թէ ի՛նչ կը մտածէին հինները, ի՛նչ գիտէին եւ ի՛նչ ձեւով կը պատկերացնէին, ոչինչ գիտենք այսօր, ոչի՛նչ: Դպրոցական աշակերտի ծանօթութիւնը, թէ թագաւորը այն է որ թագ կը կրէ, ոչ մէկ աղերս ունի բառին սկզբնական նշանակութեան հետ, ու զարմանալի չէ՝ եթէ ստուգաբանութեան մեծագոյն վարպետները անթափանցելի կը համարին ոչ միայն հայերէն արքայ բառին, այլեւ լատիներէն եւ յունարէն համապատասխան բառերուն արմատական իմաստը: Ես պիտի չփորձեմ տալ բացատրութիւն մը՝ աւելի չտարածելու համար նիւթս, բայց միայն կը մատնանշեմ որ քաղաքակրթութեան կախարդական ժառանգութեանց (մաժի) թանգարանին մէջ կը գտնուի բանալին:

Գալով հոգիին, ի՛նչ գաղափար կրնային տալ քրիստոնէութեան առաջին քարոզիչները, որոնք խեղճ էին միտքով, երբ անդին կ'անճրկէին նոյնիսկ Աթէնքի, Հռոմի, Աղեքսանդրիոյ փիլիսոփայական դպրոցներուն մեծագոյն ուսուցիչները՝ սահմանելու համար հոգին: Եւ զարմանալի չէ, եթէ Պօղոս, ամէնէն զարգացածը, արհամարհանքով դիմաւորուեցաւ՝ երբ, ունկնդիր փնտռելու չփոթութեան մը մէջ, յանդգնութիւնը ունեցաւ մտնելու Աթէնքի փիլիսոփաներու արիսպագոսէն ներս ու խօսեցաւ կարծր նիւթերու մասին:

Հին Կտակարանէն եկած տարտամ բառ մըն էր հոգին, զոր ռամիկ փիլիսոփայութիւնը նմանցուցած էր հովի, շունչի, ձեռքի, նոյնիսկ ... լեզուի:

Արդարեւ, Պենտէկոստէին (*) օրը (Գործք, Բ.), երբ Պետրոս եւ ընկերները, «բազմութիւն իբրեւ հարեւր եւ քսանից» (Ա. 15), հաւաքուած էին տան մը մէջ, «եղեւ յանկարծակի հնչիւն յերկնից՝ եկեալ իբրեւ սաստիկ հողմոյ, եւ ... երեւեցան նոցա բաժանեալ լեզուք իբրեւ ի հրոյ, եւ նստաւ իւրաքանչիւր ի վերայ նոցա, և լցան ամենեքեան ՀոգւովՍրբով, եւ սկսան խօսել յայլ լեզուս որպէս եւ Հոգին տայր բարբառել նոցա»: Պարզ խօսքով՝ երբ Սուրբ Հոգին կը հանգչի Պետրոսի եւ ընկերներուն վրայ, ամէն մէկը կը սկսի խօսիլ լեզուով մը՝ մէկը միւսէն տարբեր: Ս. Օգոստինոս կը կարծէ թէ իւրաքանչիւրը ամէ՛ն լեզու կը խօսէր, Յովհան Ոսկեբերան կը պնդէ թէ իւրաքանչիւրը մէ՛կ նոր լեզու միայն կը խօսէր, իսկ հեղինակ մըն ալ կը բացատրէ թէ 120 հոգինոց այդ բազմութեան մէջ իւրաքանչիւրը 15 լեզու կը խօսէր, այն վկայութեամբ թէ 15 ազգերու ներկայացուցիչներ կային «ի վերնատան»: Ոմանք ալ կը գրեն թէ ամէնքը միաժամանակ կը խօսէին, ուրեմն բնական է որ իրար չհասկնային, ոչ խօսողը գիտէր թէ ի՛նչ կ'ըսէր, ոչ ալ լսողը թէ ի՛նչ կ'ըսուէր: Ահա թէ ինչո՛ւ ներկաները, անոնք որ Սուրբ Հոգին ընդունած չէին, կ'ըսեն թէ «քաղցուալից իցեն», այսինքն՝ խմած են:

Այս նիւթին մասին, որ ծանօթ է լեզուախօսութիւն (կլոսոլալի) տարազին տակ, հրատարակուած են բժշկագիտական ուսումնասիրութիւններ,— զանց կ'առնեմ՝ թէեւ շատ հետաքրքրական:

Պետրոս կը պատասխանէ թէ գինով չեն իր ընկերները, որովհետեւ Իսրայէլի ժողովուրդը սովորութիւն չունէր խմելու նստելու՝ օրուան այդ ժամուն: Այստեղ վկայութիւն մը կը բերէ Յովէլէն. «Յետ այսորիկ հեղից յՈգւոյ իմմէ ի վերայ ամենայն մարմնոյ, և մարգարէասցեն ուստերք ձեր եւ դստերք ձեր ... եւ եղիցի ամենայն որ կարդասցէ զանուն Տեառն՝ կեցցէ» (բաղդատել Յովէլ, Բ. 28 – 31, Գործք, Բ. 17 – 21):

Այնուհետեւ, երբ Պետրոս կը շարունակէ իր առաքելութիւնը, ամէն անգամ որ Սուրբ Հոգին կ'իջնէ՝ ենթակաները «խօսէին լեզուս եւ մարգարէանային»: Յիշատակեցի արդէն թէ Սաւուղ եւս մարգարէացաւ՝ երբ Սուրբ Հոգին իջաւ վրան:

Ահա ասոնք էին, Սուրբ Հոգին ընդունած, (ուրեմն «լեզուախօսութեան» կամ մարգարէութեան շնորհ ստացած) մարդիկ էին, որ քրիստոնեայ կոչուեցան առաջին անգամ:

Այժմ հաստատենք մեր տեսակէտը բառին իմաստաբանական քննութեամբ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Անհամբեր ընթերցողներուն ի գիտութիւն՝ հարկ կը համարիմ կրկնել թէ վիճաբանական աշխատութիւն մը չէ որ կը ներկայացնեմ, այլ ակադեմական ուսումնասիրութիւն մը՝ նորագոյն պըրպըտումներու լոյսով: Շուտով այս ուսումնասիրութիւնը կը կապուի օրուան մեր վէճերուն, երբ քննութեան պիտի առնեմ էջմիածնայ կաթողիկոսին վերջին կոնդակը,— արեւելեան եւ արեւմտեան կաթողիկոսութեանց հին պայքարին վերլուծման ժամանակ՝ հրատարակելով նաեւ ցարական կառավարութեան մէկ վաւերաթուղթը, որով Ռուսիա դիրք կը բռնէ Կիլիկիոյ Հայոց կաթողիկոսութեան դէմ՝ ի նպաստ էջմիածնայ կաթողիկոսութեան, պատճառը բանիմաց ընթերցողին համար թափանցիկ:

(*) Կը փոխարինէր հեթանոսական հին տօն մը, նկարագրութիւնը այստեղ անելորդ, իր քրիստոնէացած ձեւով եւ անուամբ՝ Հոգեգալուստ:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք մեր աշխատակից՝ կ. Փօլատեանի ճառը, արտասանուած Կանտի մէջ, Փետրուար 9ին: Մեր յաջորդ թիւով կը հրատարակենք վերատեսուչին նամակը գրուած հանդէսէն ետք, որով կը փակենք այս հրատարակութեանց շարքը:

Պարագաները ուզեցին, որ ես ըլլամ հայ գրագէտներու ներկայացուցիչը այս արարողութեանց: Ամենափո՛քրը, որ կը խօսի անոնցմէ ամէնէն մեծերէն մէկուն մասին: Որեւէ տարբեր արժէք չեմ կըրնար վերագրել ուստի ես ինծի, բացի սէրէն, զոր կը տածեմ Վարուժանի հանդէպ. եւ այս՝ իմ միակ արդարացումս է:

Այսօրուան նպատակը արդէն ուսումնասիրել չէ գրական գործ մը, այլ ոգեկոչել յիշատակը մարդու մը, որ թանկագին է մեզի ամէնէն աւելի, որովհետեւ ան իր անձին մէջ կը բիւրեղացնէ մեր ժողովուրդին ամէնէն անեղծ գեղեցկութիւնները: Այն աստիճանի, որ իր դրական ժառանգութիւնը, մեր երկար պանդխտութեան ընթացքին, դարձած է ոգեղէն հայրենիք մը մեզի համար:

Բանաստեղծին այս գովքը, կը զգենու մեզի համար խորագոյն իմաստ:

Որքան բարեդէպ, նոյնքան աննախատեսելի դէպքերու զուգադիպութեամբ, այնպէս պատահեցաւ, որ Պելժիան խաղայ վճռական դեր մը, Վարուժանի քերթողական կազմաւորման մէջ:

Արդարեւ, իր միջնակարգ ուսումը ըստանալէ ետք Վենետիկ, ան եկաւ Կանտի համալսարանը, վկայուելու համար անկէ երեք տարի յետոյ, Քաղաքական Գիտութեանց բաժնէն: Այս կը պատահէր 1906ին երբ Վարուժանը քսան եւ երկու տարեկան էր: Վենետիկէն ան իր հետ կը բերէր քերթուածներու առաջին հատոր մը՝ «Սարսուռներ»ը, որ արդէն ուշադրութեան առարկայ եղած էր մեր գրական շրջանակներուն մէջ, այնքան բացայայտ էր, իւրաքանչիւր տողին ետին, երիտասարդ բանաստեղծին ինքնատպութիւնը: Եւ այս հակառակ այն տուրքին, զոր ան կը վճարէր, իշխող գեղեցկագիտական դասական ըմբռնումներուն:

Կանտի մէջ էր, որ ան պիտի ազատագրէր ինքզինքը այդ բոլորէն եւ լիովին պիտի արդարացնէր իր վրայ դրուած յոյսերը:

Զափելու համար Կանտի մէջ անցուցած երեք տարիներուն կարեւորութիւնը, կը բաւէ հաստատել թէ, Վարուժանի գործը, որ կը բաղկանայ մի միայն չորս մատեաններէ, ողբերգականօրէն ընդմիջուեցաւ 1915ին:

Այդ երեք տարիները ուրեմն կը կազմեն բանաստեղծին ստեղծագործական կեանքին մէկ երրորդը գրեթէ:

Այստեղ, Կանտի մէջ է որ ան կը գտնէ ինքզինքը, կը գրէ իր գեղեցկագոյն քերթուածներէն շատերը: Այստեղ, Կանտի մէջ է, որ ան կը խորհի ու կ'ուրուագծէ իր ապագայ գործերը նաեւ:

Իրաւ է որ ան երբեք չձերբազատուեցաւ Վենետիկի հմայքէն, չմոռցաւ երբեք Վենետիկը, ոչ ալ Արեւելքը, իր ժողովուրդը մանաւանդ: «Ցեղին սիրտը» գրեթէ ամբողջութեամբ գրուած է Կանտի մէջ:

Այս բոլորը հասկնալի է ի հարկէ: Իր կրած բոլոր ազդեցութիւններուն մէջ սակայն, զօրաւորագոյնն ու ամէնէն անջնջելին՝ Ֆլաման նկարիչներունն է: Անոնք է որ դարբնեցին հզօրապէս, Վարուժանի արուեստը: Հայ քերթողը անոնցմէ սորվեցաւ դիտելու մասնայատուկ եղանակը, թէքնիք գաղտնիքներ, նոր աշխարհներ վերակերտելու արուեստը: Ուսումնասիրեց այդ վարպետներուն գոյներուն խաղը, անոնց նկարչական ներքին նրբութիւնները, եւ այն շքեղ փարթամութիւնը մանաւանդ, որ կը պոռթկայ անոնց նկարներէն, տալով իրականութիւնը, գեղեցկագոյն եւ այնքան կենդանի արուեստով:

Ինչ որ ալ գրէ Վարուժան, իր մէջ համադրելու համար արեւմտեան եւ արեւելեան գեղեցկագիտական տարբեր աւանդութիւններն ու ըմբռնումները — համադրութիւն զոր գլուխ պիտի հանէր եզակի վարպետութեամբ —, ինչ որ ալ գրէր անկէ յետոյ, այդ պիտի ըլլար այդ հռչակաւոր նկարներու լոյսին ազդեցութեան տակ:

Շատ դիւրութեամբ կրնանք հաստատել այս իրողութիւնը, կարդալով իր գլուխ-գործոցը՝ «Հեթանոս երգեր»ը, ուր Վարուժան կը նկարէ Արեւելքը ճիշդ Ռուպէնսի մը պէս, տեսողական նոյն յափշտակութեամբ, եւ վրձինի նոյն ազատութեամբ:

Եւ չկարծէք թէ եղածը սնամէջ նմանութիւն մըն է, տափակ քլիշէ մը: Վարուժանի մէջ, ստեղծագործական նոր ինքնաժայթքում մըն է տեղի ունեցածը, արուեստի ուրիշ գործի մը ազդեցութեան տակ, անոր շփումով:

Ասով Վարուժան կը ճոխացնէ մեր լեզուն, անոր արտայայտչական կարելիութիւնները: Ան կ'ընդարձակէ նաեւ մեր քերթութեան սահմանները, այնքան լայնածաւալ արդէն:

Բացի ասկէ, Վարուժանի բարեկամութիւնը Վերհառնի եւ Մեթէրլինկի հետ,— թարգմանած է այս վերջինին մէկ թատերական գործը՝ «ինքնամուտը»,— որոշ ազդեցութիւն գործեց իր վրայ:

Բայց գրագէտներուն այս ազդեցութիւնը նուազ տեսանելի է եւ նկարիչներունն է, որ կը մնայ աւելի խորապէս դրոշմուած:

Վարուժանի քերթողութիւնը էապէս նկարչական է, տեսողական: Այն աստիճանի, որ ան կարծէք նկարիչի իր հզօր ձեռքերը կը ներմղէ (բըֆուլէ), գունադեղելու համար իր քերթուածները այդ նոյն կարողութիւններով: Ինչ որ չի կըրնար արտայայտել վրձինով, կը փոխանցէ գրիչին:

Պելժիոյ ազդեցութիւնը սակայն հոս ալ կանգ չառներ:

Ընկերվարական մեծ գաղափարները, որոնց ամէնէն յանդուգն պաշտպանները Պելժիացիներն էին, խոր անդրադարձումներ ունեցան Վարուժանի աշխարհահայեացքին վրայ:

Ան չէր մօտեցած այս հարցերուն այնքան սերտօրէն, որքան Պելժիոյ մէջ: Այստեղ է որ ան կ'ըմբռնէր գործաւորական դասը, ուսումնասիրելով մարդկային ընկերութեանց կազմութիւնը, իշխող դրութիւնը, անոր յեղաշրջումը:

Վարուժան պիտի պաշտպանէր ընկերվարութիւնը, այն թափով եւ այն ամբողջական հաւատքով, որոնք յատուկ էին իր խառնուածքին: Եւ այս բանաստեղծի ընկերվարութիւնը, շատ գեղեցիկ՝ գործադրելի ըլլալու համար, եւ որ կը մեղանչէ գուցէ իր կատարելութեան պահանջով միայն, իրեն ներշնչեց շատ գեղեցիկ քերթուածներ, որոնք իրենց եզակի ուժով, զերծ կը մնան այդ մարզին մէջ գրուած ուրիշներու տափակութիւններէն:

Պարզ պատահմունք մը չէ, ուրեմն, որ այս յուշարձանը այսօր հոս կը զետեղուի, շնորհիւ Կանտի համալսարանի բարեացակամութեան: Ընծայուած այս պատիւին արժանի է Վարուժանը, հաւատացէք: Ինչ որ կրնայ քօղարկել անոր կարեւորութիւնը յաչս Արեւմուտքին, կը

մնայ այն պարագան որ մեր քերթողը ստեղծագործեց լեզուով մը որ գրեթէ անծանօթ կը մնայ ձեզի: Հազիւ սկսած է ան յայտնուիլ ձեզի, քանի մը թարգմանութիւններով: Մղումը սակայն տրուած է արդէն: Ու Վարուժանը վերապահուած չէ այլեւս արեւելեան լեզուներու հազուագիւտ մասնագէտներուն: Շատ մը ֆրանսախօս գրականագէտներու համար երկրորդական բանաստեղծ մը չէ այլեւս Վարուժանը:

Եւ այս կը պարտինք նախ սիրուն ու տաղանդին ֆրանսացի բանաստեղծի մը, Լիւք Անտրէ Մարսէլին, որ իր թարգմանութեանց մէջ կը վերապրեցնէ Վարուժանը: Այս կը պարտինք նաեւ այն աղնիւ չհաղրդութեան որ «Քաիէ տիւ Սիւտ»ը, այս մեծ եւ արժէքաւոր պարբերականը, ցոյց կուտայ հայ բանաստեղծութեան համար: Նպաստելով Վարուժանի տաղանդին ծանօթացման, ծառայելով այսպէսով, իրաւ ու վաւերական բանաստեղծութեան:

Ժան Պալարն ու Լիւք Անտրէ Մարսէլը, երկուքն ալ այստեղ ներկայ, կը խնդրեմ որ ընդունին մեր խորին շնորհակալութիւնները:

Ու ես կը մաղթեմ նաեւ, ամբողջ հոգիովս, որ Վարուժանը այնքան մեծնայ, որ այդ փառքէն բաժին ելլէ նաեւ այս Համալսարանին, այնքան սիրելի արդէն հայ բոլոր սրտերուն:

Այս օրուընէ սկսեալ ան կը դառնայ աւելի բան մը, — ուխտատեղի մը, խորան մը՝ մեզի, Հայերուս համար, Մտքի բարձր վայր մը, բոլորին համար:

… Որքան որ ալ կարճ ու ողբերգական եղած ըլլայ Վարուժանի կեանքը, ան սկսած է տեղ գրաւել մեծ մարդոց կողքին, անոնց որոնք պատիւ կը բերեն մարդկութեան եւ իրենց ծնած երկրին:

Ըսի արդէն, այդ յարաճուն փառքին մէջ մեծ բաժին մը ունի Կանտի Համալսարանը: Առանց անոր Վարուժանը պիտի չըլլար այն, ինչ որ եղաւ: Ես վստահ եմ որ պիտի գայ այն օրը, երբ աւելի մեծ թիւով մտաւորականներ հայ բանաստեղծը պիտի գտան հարազատ՝ իրենց իմացական ընտանիքին մէջ:

Մինչ այդ, քանի որ մեծ թիւով Հայ ուսանողներ կը յաճախեն Պելժիական Համալսարանները, ես անոնց կը մաղթեմ Վարուժանի յաջողութիւնը: Կը մաղթեմ որ անոնցմէ իւրաքանչիւրը իր մարզին մէջ անուանի դառնայ այնքան որքան Վարուժանն է եղած իր ընտրած ճիւղին մէջ: Կենսական կարեւորութիւն ունի այս բոլորիս համար, Պելժիացի, Ֆրանսացի թէ Հայ:

Այժմ թոյլ տուէք յիշատակել քանի մը անուններ: Շատ մը ուրիշներու կարգին, բանաստեղծուհի Հուրի Իփէքեան, բանաստեղծ՝ Մ. Իշխան, փոխ-տնօրէն Պէյրութի «Համազգային» ճեմարանին, Օր. Գարագաշեան տնօրէնուհի Փարիզի «Դպրոցասէր»ի վարժարանին, Պ. Արբակ Մխիթարեան, անուանի եգիպտագէտ, եւ Հայ Եկեղեցւոյ ամէնէն լուսամիտ եւ զարգացած անդամներէն մէկը, Զարեհ Ա. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ այժմու Կաթողիկոսը, անցած են պելժ համալսարաններէ:

Աւելին կայ սակայն:

Այս արարողութիւնը, ի ներկայութեան պելժ բարձր անձնաւորութիւններու, պետական թէ կրթական, Ֆրանսացի եւ հայ գրագէտներու ու մտաւորականներու, ուսանողներու, հայկական պատուիրակութիւններու, ի ներկայութեան նաեւ Վարուժանի ընտանիքին, իր կնոջը, իր եղբօրը, այս արարողութիւնը, կ'ըսեմ, ինծի համար կը ստանայ տարբեր իմաստ ու նշանակութիւն:

Գիտէք որ Վարուժանը նահատակուեցաւ 1915ին, հայ բազմաթիւ մտաւորականներու հետ, թէ ան ահաւոր չարչարանքներու ենթարկուեցաւ եւ անոր խոշտանգուած մարմինը նետուեցաւ վայրի ձորի մը մէջ, անօթի շուներու եւ ագռաւներու կեր դառնալով:

Եւ այս իր կեանքին եւ ստեղծագործ հանճարին ամէնէն կենսայորդ տարիքին, — ան հազիւ բոլորած էր երեսուն եւ մէկ գարուններ:

Սիրելի պելժիացի բարեկամներ, կը հասկնա՞ք հիմա այն խռովքը, որ կը լեցնէ հոգիս, այն ցաւը, որ կը սեղմէ կոկորդս: Մեծ քերթողը, ձեր աշակերտը, սիրահարը կեանքին, մարդկային եղբայրութեան այս քարոզիչը, ներշնչեալ երգիչը սիրոյ ու մայր հողին, գերեզման մը անգամ չունեցաւ այս երկրին վրայ:

Ու յանկարծ, այս պահուս, ինծի այնպէս թուեցաւ թէ դուք հոս, դամբան մը կուտայիք անոր: Աւելին, դէմf կուտայիք թափառահալած ուրուականի մը, որ կը յածախէ տարիներէ ի վեր մեր տանջահար հոգիները…:

Ներեցէք ինծի, կը խնդրեմ որ ներէք ինծի, իմ այս տկարութիւնս: Աւելի զօրաւոր էր խռովքը, որ գիս ցնցեց: Այստեղ չեկայ ձեզ տխրեցնելու նպատակով: Իրաւունք չունիմ: Միայն երախտագիտական պարտք ունինք ձեզի հանդէպ:

Միտքս պարզօրէն ձեզի հասկցնել էր թէ աշխարհիս երեսին մենք չունինք ուրիշ վայր մը, բացի այս տեղէն, ուր կարենանք գալ ոգեկոչելու ու պատուելու Վարուժանի յիշատակը:

Ձեմ ուզեր սակայն որեւէ գնով, խօսքերս վերջացնել տխուր մտածումի մը վրայ:

Այս համալսարանը, որ այնքան նպաստեց Վարուժանի կազմաւորման, կը խնդրեմ որ կրկին ընդունի այսօր զայն, եւ այս նուիրական վայրը անոր համար ըլլայ, ոչ թէ տեսակ մը սէմպոլիկ շիրիմ (ինչպէս ցաւս ըսել կուտար ինծի քիչ մը առաջ), այլ եւ ընդհակառակն, ըլլայ ընծայարան մը, որ պիտի պահէ քերթողին անմահութիւնը:

Եւ կ'ուզեմ հաւատալ թէ, այս հանդիսաւոր օրուան մէջ, հինաւուրց սիրոյ ամուսնութիւն մըն է որ կը վերանորոգէ իր խոստումները այստեղ:

Սիրոյ ամուսնութիւն՝ Հայաստանին ու Արեւմուտքին միջեւ:

Որուն համար, յարգելի պարոնայք, յանուն մեր ժողովուրդին, կը յայտնեմ շնորհակալութիւններս:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Երբ 1933ի Յունուարին Գահիրէ հասայ, արդէն առջի տարուան Յունիսէն ի վեր, հոն մեռած էր դերասանուհի Սիրանոյշը:

Դեռ կը պատմէին թէ ինչպէս՝ անոր փոքրիկ մարմինը անփոփող չքեղ դագաղը, լայնանիստ եւ զարդարուն կառքի մը վրայ դրուած, ու ճզմուած ծաղիկներու տակ, եւ քաշուած մասնաւոր սեւութեամբ վեց ձիերէ, փետրազարդ գլխանոցներով, Յունիսի այրող արեւին տակ, փոխադրուած էր Մարմինայի գերեզմանատունը:

Կը հետեւէին, բազմաթիւ կառքերով, քաղաքին բոլոր երեւելիները: Ինչպէս թէ … Անշուշտ: Գերեզմաննոցին մէջ, խումբը յառաջացած էր դէպի մտաւորականներու թաղը, ուր Եգիպտոսի մէջ տառապած հայ մտաւորականներ, վերջապէս իրենց արժանի պատիւին հասած էին:

Այդ օրը Սիրանոյշին կարգը եկած էր: Արցունքներու մէջ, ճառերը իրարու յաջորդած էին:

Մե՛ծ էր, մե՛ծ էր… Անշուշտ, քանի որ մեռած էր, եւ այդ մեծութիւնը, այլեւս, մանաւանդ նիւթապէս, չէր կրնար վտանգ մը համարուիլ հոն ըլլալ եւ ոչ մէկուն: Հանգիստ պահ մը բոլորին համար, արուեստագէտի մը թանկագին կեանքին վրայ չահուած…

×

Թէ ի՛նչպէս Սիրանոյշ հասած էր Եգիպտոսի մէջ մեռնելու, եւ քաշուելու, մասնաւոր սեւութեամբ ծնած վեց փետրաւոր ձիերէ, եւ հետեւուած քաղաքին բոլոր երեւելիներէն…

Յայտնի է իր կեանքը Կովկասի մէջ, բաղդատաբար սքանչելի: Բայց հասած էր բոլշեւիկեան փոթորիկը:

Սիրանոյշ, հետը առած էր աղջիկը, թոռնիկը եւ պայուսակ մը գոհարեղէն, ճամբայ կ' իյնայ դէպի Պոլիս: Ճամբան, ճարպիկ առաջնորդ մը, կը խլէ ձեռքի գոհարեղէնները:

Պոլսոյ մէջ, կ'երթան այն տունը, որ Սիրանոյշը ունէր Վոսփորի ասիական ափին վրայ, եւ ուր, իր փառքի օրերուն, Կովկասէն երբեմն կուգար, բուրվառուելով Պոլսեցիներէն:

Այս անգամ, սակայն, հոն կը հասնէր առանց դրամական որեւէ միջոցի: Քիչ յետոյ, աղջիկը դաշնակի դասեր տալ ըսկըսած էր, ապրեցնելու համար ընտանիքը:

Յանկարծ, Սիրանոյշ կ'որոշէ թողուլ Պոլիսը եւ երթալ Եգիպտոս, ուր կը կարծէր գտնել փայլուն ընդունելութիւն մը:

Իր նպատակն էր հոն ներկայացնել «Գամելիազարդ Տիկինը»:

Նախ Աղեքսանդրիոյ մէջ, տեղական ուժերով, փորձերը կը սկսին: Սակայն, հակառակ ձա՛յնին, եւ դեռ գեղեցիկ խոշոր կապոյտ աչքերուն, նախկին Սիրանոյշը, հեռու է այլեւս Տիւմայի սիրուհին ներկայացնելէ: Բայց շարունակ կը կրկնէ — «Ես ան գիշերը, երբ հագուստներս հագնիմ, կը տեսնէք…»:

Աղեքսանդրիոյ, յետոյ Գահիրէի ներկայացումները կ'անցնին ամէն կերպով անբաւարար: Եւ ատկէ յետոյ, Եգիպտոսի մէջ, Սիրանոյշ շատ շուտով կ'իյնայ թշուառութեան մէջ: Ի՞նչ ընել: Անշուշտ դուռ շակուեցաւ — Յոբելեան մը սարքել:

Երեւելիներէ կոմիտէ մը կը կազմուի, տոմսակներ կը տպուին, ճառախօսներ… Բայց երկու ամիս կայ դեռ այդ որոշուած օրուան, եւ դժուար է դիմանալը:

Սիրանոյշ Գահիրէի մէջ կ'ապաստանի շատ համեստ հայ ընտանիքի մը տունը: Անոնց աղջիկը ինծի պատմած է թէ ինչպէս, Սիրանոյշ, անկողինին մէջ նստած, բարձերու յենած, օրերով կը գրէ իր Յոբելենական ճառը: Կը գրէ, կ'աւրէ, անշուշտ աւելի կ'աւրէ քան թէ կը գրէ:

Երբեմն հարուստ տիկիններ կուգան տունը, եւ կ'ուզեն տեսնել զինքը հեռուէն: Եւ երբ արուեստագիտուհին մէկէն դէպի իրենց կը դարձնէ իր Համլէթեան գլուխը, կը փախչին, հալածուած…

Սիրանոյշ կը մասնակցի ընտանիքին համեստ ճաշերուն: Վտանգ չկայ: Բոլոր պարտքերը շուտով պիտի վճարուին: Յոբելեանին տոմսակները դուռնէ դուռ կը ծախուին…

Այլեւս քանի մը օր մնացած է այն կիրակի օրուան, ուր Յոբելենական հանդէսը շքեղ սրահի մը մէջ պիտի կատարուի: Սիրանոյշ ջղային վիճակ մը ունի: Մանաւանդ որ դեռ չէ կրցած ճառը վերջացնել…

Օր մը, կէս օրին, ծանր Արեւելեան կերակուր մը կայ սեղանին վրայ: Դժուար է երեւակայել մէկը որ ուտէ այդ կերակուրը եւ դեռ ողջ մնայ… Ամէն պարագայի մէջ, Սիրանոյշը չէ որ պիտի զգուշանայ ուտելէ:

Նոյն երեկոն իսկ, ծանր տաղնապով մը կը հիւանդանայ: Եւ որոշուած կիրակի օրը, փոխանակ Յոբելեանին սրահը երթալու, կը փոխադրուի հիւանդանոց:

Հոս կը սկսի, ափսո՛ս, Սիրանոյշին վերջին չքեղանքը: Անշուշտ փոխադրութեան հանգիստ կառք, առաջին կարգի սենեակ, աչալուրջ խնամք…

Շուրջը թրվռացող տիկիններ երեւան կուգան: Այնքան որ, հիւանդապահներէն մէկը կը հարցնէ պատճառը. — «Ինչո՞ւ. բայց անիկա Համլէթ խաղացած է…»:

Երկու ամիս Սիրանոյշ կը մնայ այդ սենեակին մէջ, ապրելու մտահոգութենէն ազատած, որովհետեւ մահուան մտահոգութեամբ լեցուած է…

Ամէն օր, իր թիկնաթոռը կը քշեն սենեակին առջեւ գտնուող պատշգամբ: Հոտ է որ օր մը, կէս օրուան միջոցին, կը գտնեն զինքը մեռած, կապոյտ աչքերը բաց…

×

Հիմա, Մարմինայի հայ մտաւորականներու թաղին մէջ, անոր հողակոյտին վրայ կը բարձրանայ մարմարէ արձան մը, դերին մէջ:

Սիրանոյշը՝ «Գամելիազարդ Տիկինի» Եւ «Ան գիշերուան հագուստներով…»:

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Փետրուար 17ին Մոսկուայի մէջ արտասահմանեան երկիրներու հետ մշակութային կապի խորհրդային բոլոր կազմակերպութեանց համագումար մը տեղի ունեցաւ: Այս առիթով «Լը Մոնտ»ի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Խ. Միութիւն — Ֆրանսա մշակութային կապի ընկերակցութեան նախագահ գրագէտ Իլիա Էհրէնպուրկի հետ, որ կարգ մը տեղեկութիւններ տուած է իրենց գործունէութեան եւ ծրագիրներուն մասին:

Խ. Միութեան մէջ ֆրանսացի հեղինակներու երկերուն ռուսերէն թարգմանութիւնները աւելի կը սպառին քան ամերիկացի եւ անգլիացի գրողներուն գործերը: 1917էն ի վեր 130 միլիոն օրինակ ծախուած է ֆրանսացի հեղինակներու գործերէն, 77 միլիոն՝ ամերիկեան գրականութենէն եւ 65 միլիոն՝ անգլիականէն:

Վերջերս 240.000 օրինակով տպուած է Մարթէն տիւ Կարի Լէ Թիպոն եւ քանի մը օրէն ամբողջութեամբ սպառած: Հրատարակուած են նաեւ Մորիաքի, Լանուի, Սէնթ — Էքզիւփերիի գործերը: Պիտի վերահրատարակուին նաեւ կարգ մը բանաստեղծներու երկերը, Վիլոն, Էլիւար եւն.:

Յառաջիկայ Մարտին Պալշոյ թատերախումբը Փարիզ պիտի գայ եւ Քոմետի Ֆրանսէզը երթայ Մոսկուա: Բանակցութիւններ ալ կը տարուին՝ ֆրանսական կարգ մը ֆիլմեր գնելու համար: Անկախ այս բոլորէն, Մոսկուայի մէջ պիտի ցուցադրուին նաեւ Ֆրանսացի նկարիչներու պաստառները:

Էհրէնպուրկ եւ իր ղեկավարած կազմակերպութիւնը կը մտածեն նաեւ քարոզչական պայքարի մը ձեռնարկել՝ ի նպաստ ֆրանսերէնին: Ծանօթ է որ ներկայիս ուսանողներուն մեծ մասը կը հետեւի անգլերէնի: Պարագան նոյնն է նաեւ Ռուսիոյ մէջ: Այս կարծիքը փարատելու համար մտաւորականներու հետ տեսակցութիւններ պիտի կազմակերպեն՝ ձայնասփիւռէն, հեռատեսիլէն ու երիտասարդական թերթերէն ցոյց տալով թէ ֆրանսերէնը ոչ միայն մշակոյթի գեղեցկագոյն լեզուն է, այլեւ օգտակար՝ ապագայ գիտուններուն եւ բժիշկներուն: Այս նպատակով յառաջիկայ Ապրիլէն սկսեալ փոքր պարբերաթերթ մըն ալ լոյս պիտի տեսնէ, ամբողջութեամբ ֆրանսերէն:

Միւս կողմէ Էհրէնպուրկ յայտնած է, թէ աւարտելու վրայ է ուսումնասիրութիւն մը՝ ֆրանսական գրականութեան մասին: Այս գործին մէջ մեծ տեղ պիտի յատկացուի Սթանտալի, որուն հիացողներէն մէկն է կարմիր գրագէտը:

Սթանտալի կեանքին եւ գործին մասին նորութիւններ գտնուած են Խ. Միութեան մէջ: Ռիկայէն գտնուած են գրագէտին Փարիզէն Թրիէսթէ կատարած ճամբորդութեան նօթերը: Ռիկայի մէջ նոյնպէս գտնուած է Սթանտալի անտիպ մէկ կտորը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐՈՒԹԻՒՆ

Անհոգութիւնը մնաց յետեւում: Միանգամից ինչ որ բարձր, անտեսանելի պատնէշ բարձրացաւ աչքերիդ առաջ ու փակեց անցեալը: Ինչ որ տեղ, հեռւում, խեղդուեց աղջկան անզուսպ քրքիջը, երազի ետեւից մեկնուած աղաւնաթեւ ձեռքերդ քնքշօրէն հաւաքուեցին՝ ինքնակամօրէն ու հլու հոգսի ձայնին: Այդ տեղի ունեցաւ այն պահին, երբ յաղթահարելով մայրանալու զարմանքը՝ առաջին անգամ դիրկդ առար աշխարհի մեծագոյն հրա՛շքը… քո մակիկին:

Կեանքի ամենաանլուծելի անցումը մի գոյութիւնից միւսին, որի համար, քեզ թւում էր, ամենազօր բանակների երթ, երկրաշարժ ու ովկիանոսների շառաչ էր պէտք, տեղի ունեցաւ այնպէս խաղաղ ու հնազանդ: Սրտի ոչ մի թրթիռ չբողոքեց կատարուած անարդարութեան դէմ, ամենամեծ սորկութեան դէմ… Ըմբոստ հոգիդ ծալեց պիրկ թեւերը՝ զիջելով ազատութիւնը…

Այդ տեղի ունեցաւ այն պահից, երբ դու մայր դարձար… Դու նոյնիսկ չլսեցիր պատնէշի այն միւս կողմում անժամանակ խեղդուած աղջկական զնգուն ծիծաղիդ վերջին ելեւէջները… Քո մայրացած աչքերը յառած էին աղաւնային թեւերիդ մէջ պատսպարուած էութեանդ մի փշուրին, որ քեզ էր ուզում միայն, քեզ, ամբողջովի՛ն…

ՇՈՂԻԿ ՍԱՖԵԱՆ

տակ չունի Սուտանը գրաւելու. ընդհակառակն, զօրավիգ պիտի կանգնի անոր՝ հասարակաց թշնամիին դէմ իր մղած պայքարին մէջ :

Գալով Հանրաքուէին, Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ եգիպտական հողամասին վրայ քուէարկութիւնը կատարուած է խաղաղ մթնոլորտի մէջ :

× Իտալական շրջանակներու մէջ դըժգոհութիւն մը ծայր առած է՝ Նասըրի Հռոմ այցելութեան լուրէն ետք :

× Լիբանանի Ջզօրթա գիւղին մէջ զինեալ ապստամբութիւն մը ծագեցաւ անցեալ օր : Ըմբոստները գնդացիրներով զինուած երեք ժամ չարունակ դիմադրեցին շրջանին մէջ գտնուող 25 ոստիկաններուն : Օգնական ուժեր ղրկուած են ոստիկաններուն, որ ամբողջ շրջանը առած են իրենց հսկողութեան տակ : Կին մը սպաննուած եւ ոստիկան մը վիրաւորուած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՌԵՇԱԼ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ կարմիր բանակին քառասնամեակին առիթով գրած մէկ յօդուածին մէջ կ'ըսէ թէ խորհրդային ռմբակոծիչները մահացու ռումբեր կրնան արձակել մոլորակին որեւէ կէտին վրայ :

ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը գումարուեցաւ քննելու համար Եգիպտոսի դէմ ներկայացուած Սուտանի բողոքագիրը : Նկատի առնելով բոլոր պայմանները, նիստը յետաձգուեցաւ ցնոր տնօրինութիւն. կը կարծուի թէ խաղաղ լուծում մը պիտի գտնուի :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Պըթլըր պիտի կոչուի Արտաքին նախարարութեան՝ Սելվին Լոյտի տեղ :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ Նախագահ Սուքարնօ կոչ մը ըրաւ ժողովուրդին՝ որ կառավարութեան կողքին մնայ, ճզմելու համար Սումաթրայի ապօրինի ուժերուն ըմբոստութիւնը :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԹԻԹՕ խորհրդային ղեկավարները հրաւիրեց Եուկոսլաւիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Ապրիլին :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային դեսպան նշանակուեցաւ Փերվուխին : Այս լուրը անակնկալի բերաւ Արեւմտեան Գերմանիոյ շրջանակները, քանի որ Փերվուխին միակ անձն է որուն անունը չկայ Գերագոյն Խորհուրդի ընտրացանկին վրայ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ եւ Ֆրանսայի միջեւ մշակութային յարաբերութիւններ սերտելու համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ Վարշաւայի մէջ :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ անցեալ գիշեր 120 Ալժերիացիներ ձերբակալուեցան հարցաքննուելու համար : Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ Լիոնի ոստիկանատան մէջ ալժերիացի մը ձեռնառումբ արձակեց կոմիսար Ամիոյի գրասենեակին վրայ : Զոհ չկայ. դրան առջեւ գտնուող ոստիկան մը թեթեւօրէն վիրաւորուած է :

ՎԱՐԺԱՊԵՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ յառաջիկայ գարնան Լոնտոն այցելութեան նկատմամբ ցարդ ոչ մէկ որոշում տրուած է, կը հաղորդէ Պոնի կառավարութիւնը :

ՉԸՐՉԻԼԻ առողջական վիճակը հետզհետէ կը բարելաւուի, թէեւ Անգլիոյ նախկին վարչապետը Գչ. օրէն ի վեր անկողինին կը ծառայէ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Մանուկ եւ Մանուշակ Փափազեան Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին միջոցաւ տասը հազար ֆր. կը նուիրեն Միութեան կայանի շէնքին ի նպաստ :

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի նպաստ Ժանթիյիի, Պիւէթրի, Փորթ տ'Իթալիի շրջանի հայկական դպրոցին :

Շաբաթ, 1 Մարտ, երեկոյեան ժամը 20·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Ժանթիյի Նախկին Ռազմիկներու սրահին մէջ, 17 Րիւ Րէյմոն Լըֆէպիւր :

Կը հրաւիրուի՝ հասարակութիւնը վայելելու այս բացառիկ խնճոյքը, վերապրելով մեր հայրենի գիւղերու աւանդութիւնները :

Երգ, պար եւ անակնկալներ աչակերտութեան կողմէ :

Տաք եւ հանելի մթնոլորտ :

Մուտքը 200 ֆրանք :

Հաղորդակց. Միջոց.— Փորթ Ժանթիյի, օթօպիւս 125, իջնել Սինեմա Կալիայի առջեւ :

27ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 9, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին

CENTRE MARCELIN BERTHELOT

28 bis, Rue St, Dominique, Métro Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի Շրջանի Արիներուն, Արենոյշներուն եւ գայլիկներուն կողմէ

Ներկայացումներ, հայերէն եւ ֆրանսերէն, հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով : Սկաուտական տեսարաններ, խաղեր եւ զաւեշտներ : Արտասանութիւններ : Պիտի ցուցադրուին, Անգլիոյ յիսնամեակի ճէմպօրիէն տեսարաններ, մոգական լապտերով :

Մուտք 500 եւ 300 ֆրանք :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ Չորեքշաբթի, 26 Փետր. Ֆրանսահայ Լսարանը իր հերթական հաւաքոյթը պիտի ունենայ Միւզէ Կէյիմէնի սրահին մէջ (Փլաս տ'Իէնա) ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8·30ԻՆ :

Պիտի խօսի յայտնի ճարտարապետ Պ. ԷՏՈՒԱՐ ՈՒԹՈՒՃԵԱՆ, պատմելով ղըրուագներ Հայաստան եւ Էջմիածին ըրած իր ուղեւորութենէն, իբր կցորդ՝ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Էջմիածին ղրկուած քննիչ պատուիրակութեան :

Պ. Ութիւճեան իր բանախօսութիւնը պիտի համեմէ իր քաշած գունաւոր հարիւրաւոր նկարներու լուսարձակումով :

Կ'արժէ որ իւրաքանչիւր հայ երթայ լսելու այս շահեկան բանախօսութիւնը եւ վայելէ հայրենիքին եւ Էջմիածնի տեսարժան հնութիւններն ու հետաքրքրական վայրերը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

Պելժիոյ Փառատօնէն վերջ, եւ անոր իբրեւ լաւագոյն եզրակացութիւնը :

Որոշուած է հրատարակել՝ շքեղ տպագրութեամբ՝

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ՄԸ

Նուիրուած Դ. Վարուժանի, ուր պիտի հաւաքուին բոլոր խօսուած ճառերը, յօդուածներն ու ստացուած նամակները, ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուներով :

Նաեւ պիտի դրուի պատկերազարդ նըկարագրութիւնը հանդիսութեանց եւ այլ նորութիւններ Վարուժանի կեանքին եւ գործին վերաբերեալ :

Կազմուած է խմբագրական մարմին մը, համախորհուրդ՝ Տիկին Դ. Վարուժան–Արիկեանի, Պ. Ժ. Արիկեանի եւ Պ. Խաչիկ Կարապետեանի :

«Յուշամատեան»էն գոյացած ամբողջական հասոյթը պիտի կազմէ այն հիմնադրամը, որուն վրայ աւելցնելով ուրիշ նուիրատուութիւններ, պիտի յատկացուի հրատարակելու՝

Դ.ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆԳՈՐԾԵՐԸ

Խմբագրական մարմին.— Շ. Նարդունի, Բ. Թօփալեան, Յ. Իսկէնտէրեան, Եր. Բամպուքեան, Է. Ժախեան :

Պատասխանատու խմբագր. Կ. Փօլատեան :

Խմբագրութեան հասցէն՝

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

53, AV. DE ST JULIEN MARSELLE 12

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ (անթրփրնէօր) մասնագէտ ֆօրսաժի : Դիմել՝

ETBLS. FRANCINE

38, Rue d'Aboukir. Paris

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

MANUTENTIONNAIRE - COURSIER

մը 16 – 18 տարեկան, կանանց քոնֆէքսիոնի տան մը համար : Դիմել՝

LA MAISON DE LA ROBE

94, Rue de Cléry, Paris 2· GUT 62-06

Imprimé sur les presses du journal HARATCH

17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

23 Փետրուար, Կիրակի, ժամը 15·30ին

կը ներկայացուին

Ա. ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ՀԱՅՈՑ Յ(ոսկեդարեան բարբառով)

Բ. Tante Dorothée

DE E. RITIER

Գ. ՄՕՐՈՒՔԻ ՍԱՆՏՐԸ (ծիծաղաշարժ)

(Զաւէշտ, հեղ. Առանձար)

Տոմսերը կը ծախուին տեղւոյն վրայ, կամ ստանալ ուղղակի վարժարանէն :

26, Rue Troyon — Métro Pont de Sèvres

OBS. 18-28

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ հայ հասարակութեան թէ մեծ պահքի Արեւագալի արարողութիւնները պիտի կատարուին Փետրուար 23ի կիրակիէն սկսեալ յաւարտ Ս. պատարագի :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի ծերանոցին համար կին պաշտօնեայ մը կ'ուզուի որ կարող ըլլայ կարկտելու, արդուկելու եւ ճերմակեղէնները բաշխելու (լէնժըրի) : Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փետրուար 23, կիրակի օր, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր

ՕԹԷԼ ԺՈՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ

Նախագահութեամբ

MONSIEUR ROBERT LECOURT-ի

Garde des Sceaux, Ministre de la Justice

Երկու նուագախումբ. առաջնակարգ աթրաքսիոններ եւ անակնկալներ

Մուտքը 600 ֆրանք : Կանխաւ ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով ԹՐՕ 03–18

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Վերապահուած սեղանները պէտք է գրաւուած ըլլան մինչեւ ժամը 19·30ը, որմէ վերջ որեւէ պատասխանատուութիւն չի ստանձնուիր :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

ԾԻԾԱՂԻ ԳԻՇԵՐ

Երկուշաբթի, 24 Փետրուար 1958, ժամը ճիշդ 9ին

Théâtre Paul - Faralicq, 21, Rue Yves Toudic (République)

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ եւ ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆ

Կը ներկայացնեն երկու ծիծաղաշարժ կատակերգութիւններ

ԱՅԾ Է ԹԷ ԿԻՆՍ Է Երկու արար եւ

ՕՐՀՆՈՒԱԾ ԱՐՀԵՍՏԸ Երեք արար

Օր. Շուշան Գէորգեան, Օր. Նոյեմի Շահինեան, Նուրհան Մարգարեան Նազարէթ Պշտիկեան, Լեւոն Սապունճեան եւ երիտասարդ նոր ուժեր

Մուտքի սովորական գիներ : Տոմսերը կը ծախուին՝ Գրատուն Հրանդ Բալուեան

43, Rue Richer, Paris 9· PRO 25-46

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՃԱՄԲՈՎ

ՄԻԱԿ ՏՈՒՆԸ ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ՃԱՆՉՑՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

SICOMEX 20, RUE ROYALE, PARIS 8e

TÉL : OPE. 67-77

MÉTRO MADELEINE — C. C. P. 11-964-43

Ծրարները կը պարունակեն անգլիական առաջնակարգ ապրանքներ :

Ամթանտար 6 տեսակ ծրար կամ յաճախորդին ընտրած ապրանքները :

Յանձնումի բացարձակ ապահովութիւն, ամէնէն կարճ ժամանակներու մէջ առանց որեւէ ծախքի ստացողին համար : Ուզողին ճրի ցուցակ :

MORY et Cie

ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԻՆԹՈՒՐԻՍԹ – ՄՈՍԿՈՒԱ.յէն ստացած է մենաշնորհեալ իրաւասութիւնը ծրարներ ղրկելու Խորհրդային Միութիւն : Բոլոր տուրքերը կը վճարուին ղրկողին կողմէ, ստացողը ոչ մէկ վճարում ունի ընելիք : Ղրկողը ինք կը պատրաստէ ծրարը իր կողմէ գնուած եւ ընտրուած հագուստներով եւ ապրանքներ :

Սթանտար ծրար չենք պատրաստեր : Սակայն միայն նոր ապրանք կ'ընդունինք : Ներկայիս ծրարները աւելի արագ կը հասնին :

Բոլոր տեղեկութիւնները կը տրուին հեռաձայնով՝ N. R. 40-72 et 50-83

10, Rue St-Quentin, Service C, Paris 10

MÉTRO ET AUTOBUS : GARE DU NORD

réfrigération ménagère et commerciale

Kelvinator

le froid c'est moi! | 40 ans d'expérience

Société ROHDANIENNE DU FROID - VALENCE (Drôme)

7, RUE PASTEUR

MARKARIAN JEAN (ԳՐԻԳՈՐ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ)

ELECTRICIEN, 1, RUE PELLETERIE, VALENCE.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 25 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8128 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3929

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐԸ

Երէկ՝ Փետրուար 24, տարեդարձն էր Պաղտատի Ուխտին :

Ո՛չ մէկ դաշինք այնքան խօսեցնել տուած է իր վրայ, որքան Իրաքի մայրաքաղաքին անունը կրող Ուխտը :

Ո՛չ մէկ քաղաքական - զինուորական խմբակցութեան դէմ ա՛յնքան հակառակութիւն ցոյց տրուած է, որքան մէկ քըրիստոնեայ եւ չորս իսլամ պետութեանց այս զինակցութեան դէմ : Հակառակութիւն՝ ո՛չ միայն թշնամի նկատուած պետութենէն, այլ՝ նաեւ ու մանաւանդ բարեկամներէ :

Պաղտատի Ուխտին հեղինակն էր Մեծն Բրիտանիա, որ կ'ուզէր պատուար կանգնել Ռուսիոյ յառաջխաղացման դէմ՝ մէկ կողմէն դէպի Միջերկրականի տաք ջուրերը — որ Մեծն Պետրոսի օրերէն ի վեր կը մնայ իբրեւ հեռաւոր նպատակ —, միւս կողմէ դէպի Մերձաւոր Արեւելքի քարիւղի անսպառ հանքերը : Այս զինակցութենէն ամէնէն աւելի օգտուողը պիտի ըլլար Թուրքիա :

Պաղտատի Ուխտը կոչուած էր դառնալու երկարաձգումը, տեսակ մը լրացուցիչ մասը Ատլանտեան Ուխտին, որուն նպատակն էր արգիլել Համայնավարութեան ծաւալումը դէպի արեւմուտք :

Պաղտատի Ուխտին անդամներէն Իրաք, Իրան եւ Փաքիստան մաս չեն կազմեր Ատլանտեան Ուխտին, որուն սահմանները կանգ կ'առնէին Թուրքիոյ մէջ : Այժմ կ'երկարին մինչեւ Փաքիստան :

Պաղտատի Ուխտին հակառակ են՝ Ա. Խորհրդային Միութիւնը, Բ. Արաբական Լիկան, Գ. Ատլանտեան Ուխտի կարգ մը անդամները եւ Դ. Հնդկաստան :

Ուխտը հազիւ կեանքի կոչուած էր, երբ Խորհրդային Միութիւնը հարուածային կարգով գործունէութեան անցաւ՝ զինքը հարաւէն ու արեւելքէն եւս պաշարելու այս քաղաքականութեան դէմ : Եւ ուզելով բերդը ներսէն գրաւել՝ մօտիկութիւն ցոյց տուաւ արաբական երկիրներուն ու յաջողեցաւ սիրաշահիլ անոնց մեծ մասը :

Արաբական Լիկան — որուն անդամ է Իրաք — առաջին օրէն սկսեալ պայքար կը մղէ Պաղտատի Ուխտին դէմ, որ մեծ ճեղք մը բացած է համարաբական միացեալ ճակատին վրայ :

Հաշէմիներու դաշնակցութեան առթիւ անցեալ շաբաթ ըսուեցաւ թէ Իրաք պիտի հրաժարի Պաղտատի Ուխտէն : Սակայն Իրաքի Պոլսոյ դեսպանը հերքեց այդ լուրը :

Ֆրանսա, որ կարեւոր դիրք մը կը գրաւէ Ատլանտեան Ուխտին մէջ, սկիզբէն ի վեր վերապահ քաղաքականութեան մը կը հետեւի Պաղտատի Ուխտին հանդէպ :

Միացեալ Նահանգները իբրեւ «դիտող» միայն կը մասնակցին այս Ուխտին : Անցեալ վերջին խորհրդաժողովին մասնակցեցաւ արտաքին նախարար Ֆոսթըր Տըլըս, որ խոստացաւ տասը միլիոն տոլար յատկացնել Ուխտի երկիրներուն : Հակառակ իրենց նիւթական օժանդակութեան, Ամերիկացիները ցարդ չեն ընդունած պաշտօնապէս մասնակցիլ Պաղտատի Ուխտին :

Հնդկաստան հակառակ է Փաքիստանի մասնակցութեան : Մանաւանդ, որ այս վերջինը սահմանակից չէ Խորհրդային Միութեան : Պատերազմի մը պարագային՝ կրնան վտանգուիլ նաեւ Հնդկաստանի սահմանները :

Վերջապէս կատարեալ կռուախնձոր մըն է դարձած Պաղտատի Ուխտը :

Այս պայմաններուն մէջ չի գիտցուիր թէ ի՛նչ օգտակարութիւն պիտի կրնայ ունենալ անիկա՝ երբ հնչէ գերագոյն ժամը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԴԱՐՁԵԱԼ ԲՈՂՈՔԵՑ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԴԷՄ

ՄԸՐՖԻ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

Մինչ Նախագահ Այզընհաուըրի պատուիրակը Լոնտոնի մէջ խորհրդակցութիւններ կ'ունենար՝ Փարիզի եւ Թունուզի կառավարութեանց առաջարկելու համար բարեկամական իր միջամտութիւնը, Ֆրանսա նոր բողոքագիր մը ներկայացուց ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին, ֆըրանսացի հինգ հիւպատոսներու Թունուզէն արտաքսման դէմ :

Ֆրանքեւթունուզեան տարակարծութենէն ի վեր երեք փաստաթուղթեր յանձնուեցան Համըրշըլտի՝ ՄԱԿի ֆրանսական պատուիրակութեան ղեկավար Ժորժ Փիքոյի կողմէ :

Առաջին փաստաթուղթը կը վերաբերի Ռեմատայի միջադէպին, որուն վրայէն «լռութեամբ անցաւ» Թունուզի պատուիրակը :

Երկրորդը՝ պատասխան մըն է Թունուզի այն զրպարտութեան, որ Ֆրանսացիք Պիզերթի հիւանդանոցէն ճամբու դրած են Թունուզցի հիւանդները : Ժորժ Փիքօ հերքեց այդ ուղղութեամբ Թունուզի ըրած մեղադրանքները, միաժամանակ ճշդելով թէ Փետրուար 19ին 131 Թունուզցի հիւանդներ կային հաստատութեան մէջ, մինչ Ֆրանսացի հիւանդներուն թիւը հազիւ անոր կէսն էր :

Կարեւորագոյնը երրորդ փաստաթուղթըն է. Ֆրանսական կառավարութիւնը կը բողոքէ Թունուզի կառավարութեան որոշումով Ֆրասական չորս հիւպատոսարաններու փակման եւ հինգ հիւպատոսներու արտաքսման դէմ :

Փարիզ պաշտօնապէս կը բողոքէ Թունուզի դէմ, որ անտեսած է 1956 Սեպտեմբեր 12ի համաձայնագիրով սահմանուած իրաւունքի միջազգային օրէնքը. ասոր հետեւանքը լաւ պիտի չըլլայ Թունուզի կառավարութեան համար, կը ճշդէ բողոքագիրը :

Փարիզ ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղարէն կը խնդրէ որ այս տեղեկութիւնները հաղորդէ Ապահովութեան Խորհուրդի անդամներուն :

Այս ծանր մթնոլորտին մէջ Ռապըրթ Մըրֆի շաբաթ օր գնաց Լոնտոն, ուր կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ, երկու կողմերուն միջեւ բարեկամական լուծում մը գտնելու համար : Խորհրդակցեցաւ իր անգլիացի պաշտօնակից Պիլէյի հետ : Տեսակցեցաւ բարձրաստիճան անձերու եւ Վարչապետ Մաքմիլընի հետ : Լոնտոն գացած էր նաեւ Նախագահ Պուրկիպայի անձնական խորհրդատուն :

Մըրֆի անգլիական մայրաքաղաքին մէջ խօսակցութիւններ ունեցաւ նաեւ Ամերիկայի եւ Թունուզի դեսպաններունհետ, որմէ ետք յայտարարեց .— Բնականաբար ես լաւատես եմ հարցին լուծում մը գտնելու համար :

Այսուհանդերձ անգլիական շրջանակները թերահաւատ են Մըրֆիի առաքելութեան յաջողութեան նկատմամբ : Լոնտոնի մամուլը Մըրֆիի ձախողութեան գըլխաւոր պատճառը կը նկատէ այն պարագան՝ որ Ֆրանսա Ալժերիոյ հարցին մէջ որեւէ օտար միջամտութեան դէմ է :

Բարեկամական միջամտութեան յաջողութեան նկատմամբ թերահաւատութեան կը տիրէ նաեւ Փարիզի մէջ : Այս ձեւով կը բացատրուին շաբաթ օրուան Նախարարաց Խորհուրդի ժողովին մէջ Վարչապետ Կայեարի կողմէ տրուած երեք պայմանները .—

1.— Ֆրանսացի զինուորները ազատ պէտք է ըլլան Թունուզի մէջ, քաղաքացիները ապահով, ինչպէս նաեւ՝ հիւպատոսարանները :

2.— Ապահովութիւն՝ Ալժերիոյ եւ Թունուզի սահմանին վրայ :

3.— Ուղղակի բանակցութիւններ՝ Փարիզի եւ Թունուզի միջեւ :

Իր կարգին Թունուզ կը դնէ չորս պայմաններ, համաձայն «Ալ Ամալ» թերթին :

1.— Սաքիէթի զոհերու ընտանիքներուն վնասուց հատուցում եւ գիւղին վերաշինութիւնը :

2.— ՄԱԿի յանձնախումբ մը՝ սահմաններու հսկողութեան համար :

3.— Քանատա, Պրազիլիա, Յունաստան, Իտալիա, Փաքիստան եւ Ճափոն պէտք է հսկեն ֆրանսական ուժերուն Պիզերթէն հեռացման աշխատանքներուն վրայ :

4.— Ֆրանսական ուժերը աստիճանաբար պէտք է պարպուին Թունուզեան հողամասէն :

Այս պայմաններուն մէջ, պարզ է թէ Ռապըրթ Մըրֆիի առաքելութեան համար յաջողութեան շատ քիչ հաւանականութիւններ կը մնան :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՇՈՒՆ ՄԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ԳՆԱՑ ՈՒ ԵԿԱՒ»

Մոսկուայի ձայնասփիւռը Փետրուար 22ին յայտարարեց թէ «Ալպինա» անունով շուն մը հրթիռի մը միջոցաւ երկու անգամ արձակուեցաւ մթնոլորտային վերին խաւերուն մէջ եւ ողջ առողջ վերադարձաւ երկիր. շունը առողջ է ներկայիս :

Մոսկուայի ձայնասփիւռը այս լուրը հաղորդեց միայն անգլերէն լեզուով, Մինեսոթայէն ունկնդիրի մը հարցումին իբրեւ պատասխան : «Ալպինա»յի մասին կարգ մը տեղեկութիւններ եւս տալէ ետք, Մոսկուայի խօսնակը աւելցուց .— Խորհրդային գիտունները մթնոլորտին մէջ հրթիռներ արձակելու եւ մոլորակին վրայ վերադարձնելու գաղտնիքը լուծեցին : Փորձերը ցոյց տուին թէ ուղղահայեաց ձեւով շուն մը կարելի է մթնոլորտ ղրկել եւ վերադարձնել՝ բոլորովին անվնաս, — եզրակացուց Մոսկուայի ձայնասփիւռին կարմիր դասախօսը :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ եւ Սուրիոյ հանրաքուէին պաշտօնական արդիւնքները հաղորդուեցան : Նասր Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահ հռչակուեցաւ Եգիպտոսի մէջ ապահովելով ձայներու 99.99 առ հարիւրը եւ Սուրիոյ մէջ՝ 99.98 առ հարիւրը :

ԿԻՊՐՈՍԻ յունական ԷՈՔԱ կազմակերպութիւնը Անգլիոյ դէմ պատերազմի եւ տնտեսական պոյքոթի կոչ մը ըրաւ :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ Կիրակի օր տեղի ունեցան երեսփոխանական ընտրութիւններ, որոնց արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ այսօր :

ՔԱՐԹԻԷ ԼԱԹԷՆԻ մէջ աջակողմեան ուսանողներ երեսփոխան Լը Փէնի գլխաւորութեամբ (չարձանագրուած) Շաբաթ օր ցոյց մը ըրին, Սորպոնի մէջ Ֆրանսայի համար մեռած համալսարանականներու յուշատախտակին տակ ծաղկեփունջ մը դնելով. Լը Փէն ճառ մը խօսեցաւ, որմէ ետք ուսանողները տողանցեցին՝ պոռալով «Ֆրանսական Ալժերիա» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրաւտա»ն կը գրէ թէ վերջին տարիներու ընթացքին աւելի քան 400.000 երիտասարդ համայնավարներ ղրկուած են Խ. Միութեան զանազան շըրջանները՝ շինարաններու մէջ աշխատելու համար :

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԵՑԱՒ

ՀՐԹԻՌՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱԿԱՐԱՆ՝ ՍԿՈՎՏԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս ծանօթ է, Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ բանակցութիւններ կ'ըլլային՝ հեռաւոր (թելեկիտէ) հրթիռներու արձակարաններ հաստատելու համար Բրիտանիոյ մէջ : Համաձայնագիրը պաշտօնապէս ստորագրուեցաւ Փետր. 22ին : Քանի մը ամիսներէ ի վեր տարուող բանակցութեանց արդիւնքն ու համաձայնագրին ստորագրութիւնը միաժամանակ յայտարարուեցան Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի մէջ : Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն Բշ. օր կէսօրէ վերջ լուրը պիտի հաղորդէր նաեւ Խորհրդարանի անդամներուն :

Բրիտանական աղբիւրները կուտան համաձայնագրին գլխաւոր կէտերը .— Ամերիկեան օդային ուժերուն պատկանող «Թոր» հրթիռներ պիտի հաստատուին Անգլիոյ մէջ, Սկովտիոյ հողամասին վըրայ՝ Դեկտեմբերէն առաջ :

«Թոր» միջերկրային հրթիռը Անգլիոյ մէջ հաստատուելիք խարիսխներէն մեկնելով հիւլէական ռումբեր կրնայ արձակել Խ. Միութեան որեւէ մէկ կէտին վըրայ :

Հրթիռները պիտի տրամադրուին Միացեալ Նահանգներու կողմէ, խարիսխները՝ Անգլիոյ : Հիմնականին Ամերիկացիք պիտի ստանձնեն արձակարաններու ղեկավարութիւնը, որ Անգլիացիներու պիտի անցնի՝ երբ որ կարելի ըլլայ :

Գալով հրթիռներու գործածութեան, յարձակումի մը պարագային՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Բրիտանիոյ համաձայնութեամբ եւ որոշումով պիտի արձակուին :

Այս համաձայնագիրը օրինակ պիտի ծառայէ Ամերիկայի եւ Ատլանտեան Ուխտի անդամ միւս երկիրներուն մէջ ալ արձակարաններ հաստատելու համար :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

Անգլեւամերիկեան համաձայնութեան յաջորդ օրը, Խ. Միութեան Պատերազմական Նախարար Մալինովսկի կարմիր բանակին 40րդ տարեդարձին առիթով խօսք առնելով յայտարարեց .— Խ. Միութեան զինեալ ուժերը հրթիռներ ունին՝ որոնք հիւլէական ռումբեր կրնան արձակել երկրագունդի որեւէ մէկ կէտին վըրայ : Խորհրդային նաւատորմը կրնայ հարուածել ոեւէ թշնամի՝ ծովուն վրայ : Խորհրդային բանակը պատրաստ պէտք է ըլլայ՝ որեւէ մէկ վայրկեանին իր հողամասին կամ իր դաշնակիցներուն վրայ կատարուելիք անակնկալ յարձակում մը ետ մղելու համար :

× Անգլիոյ Վարչապետ Մաքմիլըն Արեւելեան եւ Արեւմտեան ուժերուն Եւրոպայէն հեռացման մասին խօսելով ձայնասփիւռէն յայտարարեց, թէ այդ հարցը լրջօրէն պէտք է ուսումնասիրուի, Ատլանտեան Ուխտին մէջ հերձուած չըստեղծելու համար .— Արեւմտեան եւ համայնավար ուժերը Եւրոպայէն հեռացնելով, ըսաւ ան, կրնայ ըլլալ որ ճիշդ հակառակ արդիւնքին հասնինք : Վըտանգը կը կայանայ հեռաւոր հրթիռներուն մէջ :

Եզրակացնելով իր խօսքը, Բրիտանիոյ Վարչապետը ըսաւ, թէ այս մարզին մէջ հաւանական անհամաձայնութիւն մը Ատլանտեան Ուխտին քայքայման պատճառ պէտք չէ ըլլայ՝ Գերմանիան լքելու եւ Միացեալ Նահանգները անգամ մը եւս մեկուսացնելու համար :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՆՈՐ ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ ԴԷՄ

Զ.

Ազրպէյճանի խորհրդայնացումով, 1920 Ապրիլ 28, Հայաստանի համար ստեղծուեցաւ սպառնական նոր վիճակ մը:

Խորհրդային Ռուսաստանը Հայաստանի կառավարութեան ուղղուած 1920 Մայիս մէկի հեռագրով կը պահանջէր Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի շրջաններէն դուրս հանել հայկական «զօրքեր»ը, եւ «անմիջապէս դադրեցնել ռազմական բոլոր գործողութիւնները Խորհրդային Ազրպէյճանի հետ»:

Իրականութեան մէջ «ռազմական գործողութիւններ» գոյութիւն չունէին Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի միջեւ: Խորհրդային Ռուսաստանը գիտէր այս իրողութիւնները: Ան գիտէր միաժամանակ, որ Ազրպէյճանի կառավարութիւնը կ'ուզէր անպայման իւրացնել հայկական Ղարաբաղը, հակառակ բնակչութեան վճռական ընդդիմութեան: Այս ընդդիմութիւնը խորտակելու համար Ազրպէյճանի ամբողջ բանակը՝ Խալիլ փաշայի եւ Թրքական սպաներու օժանդակութեամբ զինուորական գործողութիւններու բեմ դարձուցած էր Ղարաբաղը:

Խ. Ռուսաստանի համար սակայն, կարեւորութիւն չունէին այս իրողութիւնները: Հայկական Ղարաբաղի բնակչութեան կամքը՝ պաշտպանելու Հայաստանի այդ պատմական եւ արժէքաւոր շրջանը՝ նկատի չառնուեցաւ երբեք: Կարեւորը այս պարագային ալ Թուրք բոլշեւիկեան միացեալ շահերն էին: Ղարաբաղը Ազրպէյճանին միացնելով այլեւս դժուար պիտի չըլլար Զանգեզուր – Նախիջեւանի վրայով համեմատաբար ապահով կամուրջ մը ձգել Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Այդպէս ալ եղաւ դժբախտաբար: Մինչեւ 1920 Օգոստոս, Թուրք բոլշեւիկեան միահամուռ ճանքերով գրաւուեցաւ Ղարաբաղը, Զանգեզուրը եւ Նախիջեւանը:

Թուրքիա բաւարարուած չէր սակայն, ի նպաստ իրեն կատարուած այս գործողութիւններով:

Սեւրի դաշնագիրը, ստորագրուած 1920 Օգոստոս 10ին, Հայաստանի անբաժան մասը կը յայտարարէր Կարնոյ, Վասպուրականի, Պիթլիսի նահանգները եւ Տրապիզոնի մէկ մասը եւ կը ճանչնար Հայաստանի իրաւական գոյութիւնը:

Թուրքիան որոշած էր պայքարիլ ամէն գնով «Թուրքիոյ հանդէպ կատարուած անարդարութեան» դէմ:

Խորհրդային Ռուսաստանը Թուրքիոյ հետ էր՝ «կապիտալիստական աշխարհին հովանաւորուած» Հայաստանի դէմ:

Ժամանակը եկած էր միացեալ ուժերով վերջնականապէս խորտակելու Հայաստանը, եւ ատով, գործնապէս անկարելի դարձնելու Սեւրի դաշնագրի գործադրութիւնը:

Հայաստանի վրայ Թրքական յարձակումը՝ ներդաշնակուած Թուրք բոլշեւիկներու քաղաքական շահերուն, խորտակեց Հայաստանի անկախութիւնը:

Բոլշեւիկները ամէն միջոց ի գործ դրին ապահովելու «յեղափոխական» Թուրքիոյ յաղթանակը:

Կազմալուծելու համար Հայաստանի բանակը եւ շփոթ յառաջ բերելու հայ ժողովուրդի մէջ, անոնք առանձին կոչերով եւ թռուցիկներով կը յայտարարէին. —

«Հայ բանուոր, հայ գիւղացի ու հայ զինուոր.

«Քեմալական յեղափոխական բանակը՝ թուրք բանուորը, աշխատաւոր գիւղացին ու յեղափոխական ասկեարը, պարզած խորհրդային կարմիր դրօշը, կուգան փրկելու քեզի քո դահիճներու ձեռքէն եւ տապալելու *քո արիւնը ծծող Դաշնակներու անարգ լուծը*: (Ընդգծումները իմս են Ս. Տ. Թ.):

«Զկրակես, հայ աշխատաւոր զինուոր, եղբայրական թուրք բանակի վրայ, ան քեզի կը բերէ *ոչ թէ ստրկութիւն, այլ ազատութիւն*, ան կուգայ քեզի օգնելու քո սրբազան պայքարի մէջ: Երբ տեսնես կարմիր դրօշը, *առ զէնքերդ եւ միացիր եղբայրական Թուրք բանակին* ընդդէմ քո ոխերիմ թշնամիներու, *ընդդէմ անարգ Դաշնակներու*»: (Վ. Նաւասարդեան. «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ 70 – 71):

Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը «ազատագրուեցան» իրենց «ոխերիմ թշնամիներու» լուծէն: Գարաբեքիր փաշան՝ «եղբայրական Թուրք բանակի» յաղթական հրամանատարը յաջողեցաւ իր կամքը պարտադրել պարտուած Հայաստանին: Ստորագրուեցաւ Աղեքսանդրապոլի դաշինքը:

Երեւանի մէջ, միեւնոյն օրը, Խ. Ռուսաստանի եւ Հ. Հանրապետութեան կառավարութեան լիազօր ներկայացուցիչները ստորագրեցին 1920 Դեկտեմբեր 2ի համաձայնագիրը Հայաստանի խորհրդայնացման մասին:

Թուրք – բոլշեւիկեան յաղթանակը կատարեալ էր:

Այս յաղթանակէն գոհ էին հաւասարապէս Թուրքերը եւ բոլշեւիկները:

Դեռ նոր խորհրդայնացած Հայաստանի անդրանիկ Յեղկոմը Թուրքիոյ ուղղած իր ողջոյնին մէջ կը յայտնէր. —

«Կը հաւատանք, որ աշխարհակալ լուծէն ազատագրող հասարակական Թուրքիան, իրեն հետ մեզ եւս Սեւրի դաշնագրի հակառակորդ համարելով, մեզ եղբայրական ձեռք պիտի երկարէ, երբ մենք, մեր թշնամի դաշնակցականները տապալելով, Թուրքիոյ հետ միասին պայքարի կը լծուինք ընդդէմ Անտանտայի գիշատիչներուն»: (Բորեան, Հ. Բ. էջ 151):

Արդարեւ շարունակեցին պայքարը: Այս պայքարը սակայն, ուղղուեցաւ հայկական հարցին դէմ, Սեւրի դաշնագրի դէմ:

1921 Մարտ 16ին Մոսկուայի մէջ ստորագրուեցաւ ռուս եւ Թուրք ծանօթ դաշնագիրը: Այս նոր համաձայնութեամբ Թուրքիան Խ. Ռուսաստանէն ստացաւ Աղեքսանդրապոլի դաշնագրով ստացածէն աւելին:

Միշտ Հայաստանի հաշուին Թուրքիոյ կը ձգուէր Կարսի եւ Արտահանի գաւառները եւ ամբողջ Սուրմալուն:

Նախիջեւանի շրջանը կտրելով Հայաստանէն իբրեւ «ինքնավար հողամաս» կը յանձնուէր Ազրպէյճանին:

Հանդիսաւորապէս չեղեալ կը նկատուէր Սեւրի դաշնագիրը, որով կը թաղուէր Թրքահայաստանի հարցը:

Մոսկուայի դաշնագիրը վերջինը չէր: Թուրքիան կը պահանջէր նոր խորհրդաժողով, մասնակցութեամբ նաեւ Անդրկովկասեան երեք հանրապետութիւններու վաւերացնելու համար Մոսկուայի Մարտ 16ի դաշնագիրը:

Խ. Ռուսաստանը ընթացք տուաւ նաեւ Թուրքիոյ այս նոր պահանջին:

1921 Հոկտեմբեր 13ին ստորագրուեցաւ Կարսի դաշնագիրը:

«Կարսի դաշնագիրը, կը գրէ Ս. Վրացեան, որ կոչուած էր վերջնականապէս կարգաւորելու Թուրքիայի եւ Հայաստանի փոխ – յարաբերութիւնները, ոչ միայն ոչ մի խօսք չի անում Թրքահայոց հողերի եւ իրաւունքների մասին, այլ եւ, առանց առարկութեան, Թուրքերին է թողնում Արտահանի, Օլթիի, Կարսի, Կաղզուանի եւ Սուրմալուի շրջանները, այսինքն՝ ամբողջ Հայաստանը՝ այսինքն Ախուրեանից եւ Արաքսից դէպի հարաւ: Բացի այդ, Հայաստանի սրտում գտնուող Շարուր – Նախիջեւանը խլւում է Հայաստանից եւ տրւում Ազրբէյջանին, փոխանակ Ղարաբաղը յանձնելու Հայաստանին»: (Ս. Վրացեան, «Հայաստանը Բոլշեւիկեան Մուրճի եւ Թրքական սալի միջեւ» էջ 180 – 181):

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՏԱՐՕՆԻ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՌԸՆՉՈՒԹԵԱՄԲ)

Բարեկամս Մկրտիչ Պարսամեան յօդուած մը նուիրած էր Պատմութիւն Տարօնի Աշխարհի հատորին, ուր քանի մը հարցումներ կ'ուղղէր ինծի «Յառաջ»ի էջերէն: Տարօնի պատմագրքի էութեան թէեւ կապ չունէին այդ հարցումները, սակայն լուսաբանութեան կը կարօտէին:

Ահա այդ լուսաբանութիւնները, քանի մը ամիս ուշացումով: Ա. Պատմագրքին մէջ յայտնած էի թէ գրական եւ ազգագրական բազմաթիւ նիւթեր կան ձեռքիս տակ, բայց գիրքի սուղ էջերը թոյլ չեն տար զանոնք օգտագործելու:

Մ. Պարսամեանը իր յօդուածին մէջ մասնաւոր շեշտով մը կ'ենթադրէր որ այդ գրուածքները Գեղամ Տէր Կարապետեանին ըլլալու էին, եւ կը փափաքէր որ ազգագրական նիւթերուն յատկացուած գլուխը աւելի ընդարձակուէր եւ այդ նիւթերը տպագրուէին:

Կը յայտարարեմ թէ մեր ակնարկած գրական եւ ազգագրական նիւթերը Գեղամի ձեռագիրները չէին, այլ ուրիշ հեղինակներէ եւ աղբիւրներէ հաւաքուած էին:

Գեղամի ձեռագիրները մեր տրամադրութեան տակն էին եւ մինչեւ այսօր ալ պահ կը մնան ինծի մօտ, սակայն անոնց մէջ կայ Մշոյ բարբառի բառարան մը, մօտ 500 մեծադիր էջերով, որ մեծածախս հրատարակութեան մը կը կարօտի: Անկէ մասնակի բան մը հրատարակելը անիմաստ պիտի ըլլար: Տարօնի երգերու հաւաքածոյ չկայ Գեղամի ձեռագիրներուն մէջ: Վանքերու պատմութեան ստուար տետրակ մը կը մնայ անհրատարակելի, որուն բնօրինակէն Հայր Ոսկեան Տարօնի վանքերուն վրայ գիրք մը կազմեց եւ հրատարակեց Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան ծախքով: Այս իսկ պատճառաւ Տարօնի պատմագիրքին մէջ մենք վանքերուն ընդարձակ գլուխ մը չյատկացուցինք:

Այս առիթէն օգտուելով հրապարակաւ յայտնենք որ Գեղամի ձեռագիրներու մէկ կարեւոր մասը հարստահարութեանց ցուցակներն ու բողոքագիրներն են, որոնք մանրամասն ցուցակներով եւ անուններով իր օրերու աղէտը կը պարզեն: Այս ամբողջութիւնը կրնայ երկու ստուար հատոր կազմել Դիւան Հայոց պատմութեան, ինչպէս ժամանակին ըրաւ Գ. քհնյ. Աղանեանցը իր ԺԳ. հատորներով:

Գեղամ ունի ձեռագիրներու յիշատակարաններու հաւաքածոյ մը: 1929ին երբ Ամերիկայէն այդ ձեռագիրները Փարիզ ղրկեցին, երեք տետրակներ գոյութիւն ունէին: Չորրորդը կորսուած էր կամ կը մնար Վիէննա: Այժմ կայ մէկ տետրակ, միւս երկու տետրակները կը մնան Պոստոն, Հ. Յ. Դ. դիւանաթուղթերուն մէջ: Բարեբախտաբար Հայր Ակինեանը ժամանակին այդ տետրակները ընդօրինակած է, որով Վիէննան ունի այդ յիշատակարանները:

Ընդհանրապէս Գեղամի բանասիրական աշխատանքները գիտական հրատարակութեան եւ ծախսի կը կարօտին: Սպառուելիք գիրքեր չեն, սակայն հայ մշակոյթին անհրաժեշտ գանձերն են, որոնք մեծասիրտ եւ բանիմաց մեկենասի կը սպասեն:

Բ. Հարցումը կապ ունի վաղամեռիկ Կորիւն Մկրտիչեանի բանաստեղծութիւններու հրատարակութեան հետ:

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՊՈՒ - ԺԱՐԿԱԼ

Հօրեղբօրս բնակութիւնը հաստատուած էր Քալիֆէի զօրանոցին կից եւ իր ընդարձակ հողաշերտերը՝ որոնց վրայ անհամար տնկարաններ էին հաստատուած, կը տարածուէին մինչեւ Աքիւլի դաշտավայրերը: Այս դժբախտ դիրքը, որուն մանրամասնութիւնները անշուշտ ձեզի համար կարեւոր չեն թուիր, գլխաւոր պատճառներէն մին է եղած իմ ընտանիքիս ամբողջական սնանկութեան:

Ութ հարիւր Սեւամորթեր կը մշակէին հօրեղբօրս ընդարձակ հողերը: Պիտի խոստովանիմ որ այս դժբախտ գերիներուն վիճակը աւելի կը ծանրանար մանաւանդ իրենց տիրոջ անզգայութեան պատճառաւ, որուն սիրտը քարացած էր երկար ժամանակի մը ընթացքին ի գործ դրուած տիրակալութեան մը հետեւանքով: Առաջին իսկ հրամանին պէտք էր որ հնազանդէին իրեն եւ ամենաչնչին վարանում մը, գերիներուն կողմէ գործուած փոքրիկ սխալ մը կը պատժուէր խիստ կերպով, եւ յաճախ որեւէ միջամտութիւնն իր զաւակներուն կողմէ աւելի կը գրգռէր հօրեղբօրս բարկութիւնը: Այս պատճառաւ իսկ, յաճախ ստիպուած էինք գաղտնի կերպով մեղմացնել այս դժբախտներուն ցաւերը:

Այս թշուառներու ամբոխին մէջ, ուր յաճախ կ'անցընէի ես ամբողջ օրեր, նշմարած էի երիտասարդ սեւամորթ մը, որուն հանդէպ իր բախտակիցները կարծես կը տածէին խոր յարգանք մը: Հակառակ որ իրենց նման ինքն ալ ստրուկ մըն էր, սակայն իր կողմէ փոքրիկ ակնարկ մը բաւական կ'ըլլար որ հնազանդէին իրեն:

Այս երիտասարդը յաղթանդամ էր: Իր դէմքը, որուն վրայ սեւ ցեղը յատկանշող գիծերը նուազ զգալի էին քան միւսները, կը յայտնաբերէր չարքաշութեան եւ վեհութեան այնպիսի խառնուրդ մը որուն մասին դժուար էր յստակ գաղափար մը կազմել:

Անոր մկանները զօրաւոր էին եւ ուսերուն լայնութիւնը՝ որուն կ'ընկերանար արտակարգ ճկունութիւն մը շարժումներու, կը մատնէին բացառիկ ուժի մը ներկայութիւնը:

Յաճախ կը պատահէր որ, երբ իր ընկերներէն ոմանք յոգնած ու պարտասած ըլլալով զանց կ'առնէին իրենց աշխատանքին լրիւ կատարումը եւ այդպիսով ինքզինքնին կ'ենթարկէին անխուսափելի պատիժի մը, անիկա իսկոյն գործի կը լծուէր եւ մինակը ութ կամ տասը հոգիի գործը մէկ օրուան մէջ կատարելով, կը փրկէր իր դժբախտ ընկերները անխուսափելի պատիժէն:

Սիրուած էր ու յարգուած բոլորէն: Անոր հանդէպ տածուած սիրոյ ու յարգանքի զգացումը յաճախ կը հասնէր նոյնիսկ պաշտամունքի եւ ես կը խորհէի թէ ատոր համար ուրիշ աւելի կարեւոր պատճառ մը ունէին անոնք: Ինչ որ զիս ամէնէն աւելի կը զարմացնէր, այն էր որ ան միշտ ալ խոնարհ ու հեզ էր անոնց հանդէպ որոնք փառք մը կը համարէին իրեն հնազանդիլ, եւ արհամարհոտ ու հպարտ էր անոնց հանդէպ՝ որոնք կը հրամայէին իրեն:

Այսուհանդերձ անոր հրամայողներէն ոչ ոք երբեւիցէ չէր համարձակեր նուաստացուցիչ աշխատանք մը կատարել տալ իրեն: Եթէ պատահէր որ զինք պատժէին որեւէ յանցանքի համար, քսան սեւամորթեր իսկոյն յանձն կ'առնէին անոր սահմանուած պատիժը իրենց վրայ առնել, եւ այդ պարագային անիկա անայլայլ կերպով կը դիտէր պատիժին գործադրութիւնը, այնպէս անվրդով, կարծես թէ խեղճերը իրենց պարտականութիւնն էր որ կը կատարէին:

Այս արտակարգ մարդը ճանչցուած էր Փիէռօ անունով:

Պէտք է գիտնաք պարոններ որ ես երկար ժամանակ յատկացուցած եմ ճանչնալու համար այս մարդուն իսկական նկարագիրը եւ մինչեւ այսօր ալ, հակառակ որ տասնը հինգ տարիներ են անցած այդ օրերէն, կը խոստովանիմ որ տակաւին մարդոց մէջ չեմ հանդիպած անձի մը որ ներկայացնէր այդքան ազնուութիւն, վեհութիւն եւ քաջութիւն:

Արգիլուած էր ինծի որեւէ յարաբերութիւն ունենալ Փիէռոյի հետ: Տասնըեօթը տարեկան էի երբ առաջին անգամ խօսեցայ անոր հետ:

Օր մը, հօրեղբօրս հետ կը շրջագայէի իր ընդարձակ հողերուն վրայ: Գերիները կը դողային հօրեղբօրս ներկայութեան եւ կը կրկնապատկէին իրենց աշխատանքին թափը: Բնաւորութեամբ դիւրագրգիռ, հօրեղբայրս միշտ ալ հակամէտ էր բարկանալու առանց որեւէ պատճառի:

Այդ օրը, մեր շրջագայութեան ընթացքին, հօրեղբայրս յանկարծ նշմարեց որ, յոգնած ու պարտասած սեւամորթ մը, աշխատանքը դադրեցուցած, կը մրափէ արմաւենիի մը շուքին տակ: Վազեց անոր մօտ, բիրտ ցնցումով մը արթնցուց զայն եւ հրամայեց որ իսկոյն վերսկսէր իր աշխատանքին: Սարսափած սեւամորթը երբ ոտքի կանգնեցաւ, հօրեղբայրս նշմարեց որ անիկա պառկած էր նոր տնկուած տունկի մը վրայ, որ հօրեղբօրս մասնաւոր խնամքին առարկան էր: Տունկը փճացած էր:

ՎԻՔԹՕՐ ՀԻՒԿՕ

(4 Շար.)

Պատմագրքին մէջ շատ քիչ տեղ տուած էի գրական գրուածքներու, եւ յատկապէս մատնանշած էի թէ այդ ընտրուած կտորները Տարօնի շուրջ բան մը կ'ըսեն, բան մը կը գունաւորեն։ Ու Կորիւն Մկրտիչեանէն գրուածք մը առած չէի, ինչպէս որ առած չէի նահատակուած Մուշեցի վրդ. Տէր Սահակեանէն, պատրիարք Նարոյեանէն, Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեանէն։ Նշան Պէշիկթաշլեան այս դիտողութիւնը արձանագրելով Հայրենիք օրաթերթին մէջ՝ բարի եղած էր մատնանշելու որ իմ գրական ստեղծագործութիւններէն ալ հատուած մը կամ գրուածք մը այդ մասին մէջ զետեղած չէի։ Պատճառաբանութիւնը գրական հատուածի յառաջաբանի մէջ արդէն ըսած եմ եւ առով ալ խնդիրը ինծի համար փակուած է։

Սակայն Մ. Պարսամեան յայտնութիւն մը կ'ընէր, յայտարարելով որ Կորիւն Մկրտիչեանի բանաստեղծութեանց ամբողջութիւնը իր ձեռքին տակն է եւ ինձմէ կը պահանջէր որ «Յառաջ»ի մէջ ժամանակին Պալաքեան սրբազանին հրապարակաւ տուած խոստումս իրականացնեմ։ Պալաքեան սրբազանը ժամանակին ինծի պատասխան մը չտուաւ։ Կորիւն Մկրտիչեանի ձեռագիրները իր քովը մնացին, ու հիմա կ'իմանամ որ Մկրտիչ Պարսամեանին փոխանցուած են։ Անշուշտ Պարսամեան այս պարագաները գիտէր եւ սակայն ինծի բան մը գրած չէր, երբ ես հրատարակեցի Գալուստ Անդրէասեանի ամբողջական գործը, ինծի չգրեց այս վերջին չորս տարիներու ընթացքին երբ մամուլով յայտներ էի թէ եսկլխմբագրեմ Տարօնի պատմութիւնը։ Ու հիմա ինձմէ կը պահանջէ որ երեսուն տարի առաջ ըրած խոստումս կատարեմ։ Զարմանալի ուշացում մը։

Ուրեմն, եթէ Գրադէտներու Բարեկամներու Միութիւնը, որուն կարծեմ թէ Մ. Պարսամեան կը նախագահէ, չի կրնար այդ փոքրիկ հատորը տպել իր հրատարակած գրքերու շարքին մէջ, ու եթէ Կորիւն Մկրտիչեանի զուտ բանաստեղծական ստեղծագործութիւնները (թարգմանութիւնները նկատի չունիմ, կարեւորը բանաստեղծի խկական գրուածքներու հրատարակութիւնն է), ամբողջութեամբ ղրկէ ինծի, հոս Պէյրութի մէջ այդ գիրքը տպել տալու յանձնառու կ'ըլլամ, ինչպէս որ յանձնառու եղած էի երեսուն տարի առաջ, եւ սակայն Պալաքեան սրբազանը զանոնք իմ տրամադրութեան տակ չդրաւ։

Փակելով այս հարցը, կ'ուզեմ հրապարակային ճշդում մը ընել Գեղամ Տէր Կարապետեանի ձեռագրին ու փոխադրութեան մասին։ Պատմութիւն Տարօնի Աշխարհի գիրքին մէջ գլուխ մը յատկացուած է Հայրենակցական Միութեան պատմութեան։ Այդ հատուածը գրած է Հայրենակից Եղիշէ Մելիքեանը, կեդրոնական վարչութեան վերանայումով։ 1925 – 1926ի տետրակներն ու արձանագրութիւնները պակսած են։ Այդ պատճառով սխալ արձանագրութիւն մը կայ պատմագրքին մէջ, որ իբր թէ 1914ին Գեղամ այդ ձեռագիրները յանձնած է Հայր Անտոն Ճնտոյեանին Եւրոպա փախցնելու համար։ Մինչդեռ, Գեղամի մահէն յետոյ 1922ին յանձնուած են Հայր Արսէն Ճնտոյեանին որ փոխադրած է Վիէննա։ Այս մասին 1922ի Տարօնի Հայրենակցական Միութեան վարչական անդամներէն Պետրոս Վարդանեան ինծի գրած է նամակ մը եւ ճշգրիտ պատմութիւնը ըրած է թէ ի՛նչպէս կրցած են փրկել այդ ձեռագիրները։ Պետրոս Վարդանեանի վկայութիւնը վաւերական է։ 1921ի աշնան երբ արդէն Պոլիսը կը գրաւուէր Քեմալականներէն, Պատուհասեան վարդապետը, Արամ Տարօնացին (որդին Նշանաւոր Սարկաւագ Յակոբին) եւ Պետրոս Վարդանեանը այդ ձեռագիրները Միութեան դրասենեակէն կը փախցնեն Արսէն վրդ. Ճնտոյեանի քով, որ ճամբայ պիտի ելլէր դէպի Վիէննա։ Եւ այդպէս ալ կ'ըլլայ։ Միութիւնը Գեղամի այրիին, ողբացեալ Նիւլիզարին տուած է 150 Թրք. ոսկի, որ այն ատեն 150 տոլար արժէր։ Անկէ ետք Միութիւնը քանի մը անգամով դրամ ղրկած է Գեղամի այրիին եւ պատմագրքին մէջ արձանագրուած է ամբողջ գումարը վեց հարիւր տոլար։

Պատմագիրքը ունեցողները այս ճշդումը կրնան արձանագրել կամ կցել այն էջին, ուր Գեղամի ձեռագիրներու փոխադրութիւնը նկարագրուած է։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՈՎ Է ՌԱԲԸՐԹ ՄԸՐՖԻ

Ինչպէս գրած էինք, Միացեալ Նահանգներու կողմէ Ռապըրթ Մըրֆի նշանակուեցաւ իբրեւ միջնորդ՝ ֆրանքեւթունուզեան տարակարծութիւնը լուծելու համար։ Թէեւ մէկ այս միջնորդը կէս ճամբան չէ մնացած երբեք եւ գրեթէ միշտ հասած է իր նպատակին, ինչպէս դիտել կուտայ տեղական մամուլը։

Ծագումով Իրլանտացի՝ կաթողիկէ եւ աղքատ ընտանիքի մը զաւակ, փոքր տարիքէն Ռապըրթ որոշած էր արդէն «մէկը ըլլալ եւ շատ ճամբորդել»։ 13 տարեկան էր, երբ կրթաթոշակը չկարենալով վճարել՝ ստիպուեցաւ դպրոցէն հեռանալ։ Այդ միջոցին կը շինուէր Սէն – Փոլի երկաթուղին, ուր սկսաւ աշխատիլ։

Տարի մը վերջ, շահած դրամէն որոշ գումար մը խնայած վերադարձաւ իր ծննդավայրը, Միլուոքի, արձանագրուելու համար Յիսուսեան Հայրերու վարժարանը։ Իր ամբողջ կեանքի ընթացքին երբեք պիտի չմոռնար իր առաջին ուսուցիչներուն դասերը։

Վկայականներ ստանալէ ետք մտաւ Պետական սպասարկութեան մէջ։ 1916ին, երբ 22 տարեկան էր, նամակատան պաշտօնեայ եղաւ, յաջորդ տարին սակայն խնդրագիր մը ներկայացուց՝ Արտաքին նախարարութեան մէջ մտնելու համար։ Այնուհետեւ իր ճամբորդութիւնները ըսկըսան։

1917 – 1919 կը վարէ Միացեալ Նահանգներու Պերնի դեսպանատան դիւանապետութիւնը։ Կարճ ժամանակ մը Ելմտական նախարարութեան մէջ մնալէ ետք՝ 1921ին Ցիւրիխի փոխ հիւպատոս կը նշանակուի եւ նոյն տարուան վերջաւորութեան՝ Միւնիխի փոխ – հիւպատոս։

Սկիզբէն իսկ կը հետաքրքրուի Նացիներու խլրդային աշխատանքներով եւ տեղեկագիրներ կը պատրաստէ «վտանգաւոր» շարժումին մասին։

Շատ չանցած Հիթլէրի թելադրութեամբ ամենօրեայ պայքար մը ծայր տուաւ Մըրֆիի դէմ։ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարութիւնը կը ստիպուի դիմել Ուոշինկթըն՝ որ ետ կանչէ իր երիտասարդ դիւանագէտը։

1930ին կը նշանակուի Փարիզի հիւպատոս եւ շուտով կը գրաւէ բոլորին համակրանքը։ Կը սորվի ֆրանսերէնը եւ կ'այցելէ Ֆրանսայի բոլոր շրջանները։

Երբ Ուիլըըմ Պըլիթ դեսպան նշանակուեցաւ, Արտաքին նախարարութենէն խնդրեց որ Մըրֆին իր մօտ աշխատի։ 1939ին դեսպանին խորհրդականը կը կարգուի, Պըլիթի «աջ ձեռքը» դառնալով։

Իր անունը կապուած է Հիւս. Ափրիկէի մէջ ամերիկեան բանակը զօրացնելու ծրագրին։ Արդարեւ, առաջին անգամ Մըրֆի տեսաւ «Առանցք»ին վտանգը եւ իր կառավարութեան թելադրեց որ ամերիկեան դիրքը զօրանայ Ափրիկէի մէջ, որպէսզի ի հարկին վճռական ըլլար ամերիկեան մասնակցութիւնը՝ պատերազմին։

1943 Նոյեմբեր 22ին Ռապըրթ Մըրֆի նշանակուեցաւ միջդաշնակցային հսկողութեան յանձնախումբի անդամ։ Մասնակցած էր Զինադադարի բանակցութեանց, անգամ մը եւս կարեւոր դեր մը խաղալու համար այս անգամ՝ Թրիէսթէի թնճուկը լուծելու համար։ Իր տաղանդը երեւան ելաւ նաեւ Սուէզի տագնապին մէջ, Եգիպտացիներուն վստահութիւն ներշնչելու համար։

Մասնագէտ՝ ափրիկեան հարցերուն, Ռապըրթ Մըրֆի այս անգամ եկած է լուծելու ֆրանքեւափրիկեան տարակարծութիւնները։

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 2ին, կիրակի օր Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ Թաղխտիկիններուն փափաքով տեղի ունեցաւ հաւաքոյթ մը, որուն նըպատակն էր սատարել եւ զօրավիգ հանդիսանալ հոգաբարձութեան, որուն առաջին գործը պիտի ըլլար կազմակերպել Թաղխ տիկինները եւ զարկ տալ եկեղեցիին։

Ուրախ ենք յայտնելու թէ, Թաղեցի տիկինները սիրով պատասխանեցին եղած կոչին։ Սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ Հոգաբարձութեան կողքին կազմուեցաւ «Եկեղեցասիրաց Տիկնանց Միութիւն» մը, որուն գործը պիտի ըլլայ օժանդակել եկեղեցիին մատակարարութեան եւ բարեզարդման։ Միեւնոյն ատեն յարգելի տիկինները սիրով յանձն առին եկեղեցւոյ յարակից սրահի մը կառուցման համար գործի լծուիլ եւ գլուխ հանել ծրագիրը, որ արդէն երկու տարիէ ի վեր սեղանի վրայ էր եւ այդ նպատակով ալ հաւաքուած՝ վեց հարիւր հազար ֆրանքի մօտ գումար մը։

Հաւաքոյթի ընթացքին ընտրուեցաւ տասը հոգինոց դիւան մը եւ գործի ձեռնարկեց։ Փետրուար 9ին, կիրակի օր տիկիններ դարձեալ շարունակեցին իրենց բարենպատակ խորհրդակցութիւնը եւ կազմեցին իրենց յառաջիկայ գործունէութեան ուղեգիծը։ Սիրով յանձն առին օժանդակել եկեղեցիին։

Եկեղեցիին կողքին բարձրանալիք շէնքը պիտի ծառայէ մեծերուն եւ փոքրերուն միաժամանակ։ Նոյն յարկին տակ տեղի պիտի ունենան դասախօսութիւններ՝ բոլորին համար առհասարակ, ազգային կեանքը շօշափող հարցերու շուրջ։ Վերջապէս յարմարութիւն մը ըստեղծել՝ Հայութեան ճրագը վառ պահելու համար նորածիլ սերունդին մէջ։

Այս եկեղեցին 25 տարիներու ընթացքին բաւականին աշխատած եւ յաջողած է հասցնել հայ տղաք եւ աղջիկներ, որոնք իրենց հոգիներուն մէջ Հայութեան ոգին կը կրեն՝ ծառայելով եկեղեցիին։ Մեծ դպիրներու կողքին ունինք նաեւ փոքրիկներ, 7 – 15 տարեկան, որոնք կ'երգեն ներդաշնակ եւ գոհացում կուտան ազգայիններու. շատեր հեռուներէն կուգան յատկապէս ունկնդրելու համար այս փոքրիկ երգիչները։

Եկեղեցասէր տիկինները որոշած են յառաջիկայ Մարտ 8ին, Շաբաթ իրիկուն գինեձօն մը տալ բոլոր անոնց, որոնք կը հետաքրքրուին հայ եկեղեցական կեանքով. այդ առթիւ պիտի ջանան լուսաբանել միտքերը, մղում տալու համար առաջադրուած նպատակին։

Սիրենք եւ պահենք մեր փոքրիկները, սիրենք եւ գուրգուրանք մեր սրբազան հայրերուն կերտած եկեղեցին եւ՝ վերջապէս սիրենք մեր ազգը եւ մեր նախահայրերէն աւանդ մնացած սրբութիւնները։

ԱԴԴԻ ՔՀՆՅ. ՓԱՅԼԱԿԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԷ.

ԴԻՄԱԿԸ ՊԱՏՌՈՒՈՒՄ Է

Ժողովուրդը ոտքի է կանգնում, սկըսում է ընդդիմանալ քուրդ իշխանին։ Բայց ի՞նչ կարող է անել մի անգլուխ ժողովուրդ, որ առաջնորդող չունի։ Մի քանի ամբողջ շաբաթներ Սասունը եւ Մոկաց երկիրը դարձել էին արեան կոտորածի ասպարէզ։ Մէլիքը վիրաւորուած առիւծի նման, հեռուից մռնչում էր, բայց ոչնչով չէր կարող օգնել։ Քրդի սուրն անխնայ կոտորում էր, եւ նոյն սուրին ուժ եւ զօրութիւն տուողներն էին նոյնպէս Հայեր, չար եւ եղեռնագործ եկեղեցականներ ...։

Ժողովուրդը վերջապէս նուաճւում է օտարի լծի տակ... քուրդ իշխանը տիրում է ...։

Այնուհետեւ հազարաւոր մարդիկ որոնում էին Մէլիքին, որովհետեւ նրա գլուխը ամբոխի կոտորածի մէջ չգտնուեցաւ։ Բայց նա Մըհէի հսկայական ուսերի վրայ, անմատչելի լեռներից եւ ձորերից անցնելով, արդէն փոխադրուել էր Պարսկաստան։

Քեռի Պետրոսի պատմութիւնը ինձ վըրայ սարսափելի տպաւորութիւն գործեց. ես բոլոր մարմնով դողում էի, եւ մանաւանդ աւելի եղաւ իմ բարկութիւնը, երբ տէրտէրն՝ այս բոլորը լսելուց յետոյ՝ ասաց առածի ձեւով.

— «Չարը միշտ չարով կը սատանուի».

— «Սրի հետ խաղացողը միշտ սրով կը մեռնի». եւ աւելացրուց.— Այսպիսի մարդիկն ոչ միայն իրանց՝ անձի կորստեան պատճառ են դառնում, այլ ժողովըրդին էլ արեան եւ կրակի մէջ են գցում։

— Բոլորովին ուղիղ է ձեր խօսքը, տէր հայր, ասաց քեռի Պետրոսը։ — Մէլիքը Պարսկաստան գալուց յետոյ, նա երկար ժամանակ իր գաղտնի նպատակներով կարողացաւ թաղնուած մնալ որսորդի անուան տակ, բայց երբ որ նկատեց, թէ այնտեղ եւս պէտք է մերկացուի ինքը, նա թողեց Սալմաստը եւ անցաւ Հաղբակ։ Ժողովուրդն այնտեղ ռամիկ էր եւ կիսավայրենի, իսկ մի այսպիսի ժողովուրդ պէտք էր նրան։ Նա շուտով կարողացաւ գրաւել ռամկին եւ բոլորի հաւանութեամբ նոյն գաւառի «Միր» ընտրուեցաւ։ Այնուհետեւ խռովութիւնը այս երկրից պակաս չէ։ Հասպիստանու կռիւը իր յաջողութեամբ խրախոյս տըւեց նրան. այժմ նա իր նպատակին մաւամբ հասել է, եւ կամենում է Հաղբակայ(*) լեռների վրայ այն խաղը խաղալ, ինչ որ խաղում էր մի ժամանակ Սասնոյ մէջ։

— Այսպիսի մարդիկը ժանտախտ են, ուր եւ գնում են, իրանց հետ տանում են մահ եւ կոտորած, ասաց տէրտէրը։

— Եթէ ծերունի որսորդի միտքն այն է, պատասխանեցի ես, — որ Հայը ազատուած լինի օտարի լծից, որ նա իր տունը, իր երկիրը ինքը կառավարէ, — դրա մէջ ես մի վատ բան չեմ տեսնում։ Եւ ես ինքս կը լինեմ առաջինը, որ կը նըւիրեմ իմ արիւնը նրա նպատակին։

— Եւ դու ինքդ կը լինես առաջին խելագարը ... լսելի եղաւ մի նոր ձայն։

Ես մինչ այն ատրճան խռովութեան մէջ էի, որ ամենեւին չէի կարողացել նկատել, որ մի վարդապետ ներս էր մըտած քեռի Պետրոսի վրանում եւ ականջ էր դնում մեր խօսակցութեանը։ Դա մի եւ նոյն արեղան էր, որին ցերեկով տեսած էի «Կաթնաղբիւրի» ձորում։ Նա եկաւ նստեց։ Քեռի Պետրոսի եւ տէր Թոդիկի ընդունելութեան ցոյցերից երեւաց, որ չափազանց յարգանք ունէին դէպի հայր սուրբը։ Ճրագի լուսով ես աւելի լաւ կարողացայ զննել նրան։ Նա մի մարդ էր ալեխառն մօրուքով եւ նոյնպէս դեռ նոր ճերմակած երկայն մազերով։ Հագուստը խիստ անշուք էր, այնպէս հագնւում են միայն անապատական ճըգնաւորները։ Ինչ որ նշանաւոր էր նրա կերպարանքի մէջ, դոքա էին կենդանի եւ կրակոտ աչքերն, որոնք իրանց առոյգութեամբ մի յայտնի բացառութիւն էին կազմում նրա զառամեալ հասակի մէջ։

Նա առանց ինձ վրայ ուշադրութիւն դարձնելու, սկսեց խօսել քեռի Պետրոսի եւ տէրտէրի հետ։ Քանի րոպէից յետոյ ես ինձ բոլորովին աւելորդ զգացի նրանց հասարակութեան մէջ, մանաւանդ երբ նշմարեցի, որ իմ ներկայութիւնը նրանց հաճոյ չէր. ուստի բարի գիշեր ասելով, հեռացայ։

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

(*) Մեր յիշատակարանի մէջ բազմիցս յիշուած Հաղբակը Վասպուրականի Փոքր Հաղբակ կոչուած գաւառը հասկանալու է. որն այժմեան Վանայ փաշալիկի գաւառներից մէկն է։ Փոքր Հաղբակը իր լեռնային դրութեամբ կազմում է մի բարձրաւանդակութիւն, որ սառը կլիմայի պատճառով աւելի յարմար չէ երկրագործութեան համար, բայց ունի նոխ արօտամարգեր, որ շատ նպաստաւոր են խաշնարածներին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին Նախարար Փելլա յայտարարեց թէ Նախագահ Նասրի Հռոմ այցելութիւնը միլիմեթր մը անգամ չի կրնար շեղել Իտալիոյ քաղաքականութիւնը։

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ կառավարական ուժերը ռմբակոծեցին Սումաթրայի ըմբոստ զինուորականներուն կեդրոնները։ Իսկ Նախագահ Սոքարնոյի եւ Տոքթ. Հաթայի տեսակցութենէն վերջ յայտարարուեցաւ թէ համաձայնութիւն չէ գոյացած երկուքին միջեւ։

ԱՐԵՒԵԼԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Շոնեֆել — տի օդակայանը Խ. Միութեան կողմէ վստահուեցաւ Գերմանիոյ կառավարութեան։ Արեւելեան Գերմանիոյ մեծագոյն օդակայանն է ան, որ կապ կը պահէ Արեւելեան Եւրոպայի միւս երկիրներուն հետ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ Խ. Միութեան հաշւոյն աշխատող ամերիկացի լրտես մը՝ Ռոյ Ռոտս, հինգ տարուան տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցաւ։ Ընդունած էր որ խորհրդային իշխանութենէն երեք հազար տոլար ստացած էր։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Խ. Միութեան մէջ ջրածին ռումբի նոր փորձ մը կատարուեցաւ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ 1957 Հոկտեմբերէն ի վեր վեցերորդ անգամ ըլլալով գինիին գինը տասը փրանքի յաւելում մը կրեցին։ Անցեալ տարի 83 ֆրանքի ծախուող գինին (լիտրը) այսօր կ'արժէ 153 ֆր.։ Ուտեստեղէններու գիներն ալ կը սղեն։ Վերջերս Վիլէթի շուկային միսի քանակութիւնը պակսած է, նկատելով որ սղութեան հետեւանքով յաճախորդները շատ միս չեն գներ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ Չորեքշաբթի, 26 Փետր. Ֆրանսահայ Լսարանը իր հերթական հաւաքոյթը պիտի ունենայ Միւզէ Կէյիմէնի սրահին մէջ (Փլաս տ'Իէնա) ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8·30ԻՆ։

Պիտի խօսի յայտնի ճարտարապետ Պ. ԷՏՈՒԱՐ ՈՒԹՈՒՃԵԱՆ, պատմելով դըրուագներ Հայաստան եւ Էջմիածին ըրած իր ուղեւորութենէն, երբ կցորդ՝ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Էջմիածին ղրկուած քննիչ պատուիրակութեան։

Պ. Ութիւճեան իր բանախօսութիւնը պիտի համեմէ իր քաշած գունաւոր հարիւրաւոր նկարներու լուսարձակումով։

Կ'արժէ որ իւրաքանչիւր հայ երթայ լսելու այս շահեկան բանախօսութիւնը եւ վայելէ հայրենիքին եւ Էջմիածնի տեսարժան հնութիւններն ու հետաքրքրական վայրերը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի նպաստ Ժանթիյիի, Պիւէթրի, Փորթ տ'Իթալիի շրջանի հայկական դպրոցին։

Շաբաթ, 1 Մարտ, երեկոյեան ժամը 20·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Ժանթիյի Նախկին Ռազմիկներու սրահին մէջ, 17 Րիւ Րէյմոն Լըֆէպիւր։

Կը հրաւիրուի՝ հասարակութիւնը վայելելու այս բացառիկ խնճոյքը, վերապրելով մեր հայրենի գիւղերու աւանդութիւնները։

Երգ, պար եւ անակնկալներ աշակերտութեան կողմէ։

Տաք եւ հաճելի մթնոլորտ։

Մուտքը 200 ֆրանք։

Հաղորդակց. Միջոց.— Փորթ Ժանթիյի, օթօպիւս 125, իջնել Սինեմա Կալիափ առջեւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Փետրուար չորս, երեքշաբթի օրուայ ձեր թերթին մէջ երեւցած Թիմոնի հիւանդանոցէն Պ. Գ. Իշխանեանի ձայնը մեր զգացումներուն թարգմանն էր։ Ես ալ Լիոնի Կլրանժ Պլանշի մէջ երկար ատեն տառապողներու կարգին ըլլալով արժանացայ ազնիւ եւ բարի հոգածութեան կարգ մը անձերու։ Մեր երկու քահանայ հայրերը, հայ կաթողիկէ համայնքին կրօնապետ հայր Մոմճեանի, Կապոյտ Խաչուհիներուն, Ազգատախնամի Տիկիններուն, Շինութեան յանձնախումբի տիկիններուն կը պարտիմ անհուն երախտիք, որոնք իրենց յաճախակի այցելութիւններով, նուէրներով ու յուսատու խօսքերով մխիթարեցին մեզ, քաջալերեցին եւ կարծես ցաւերս ու հոգերս թեթեւցուցին։ Ոչ միայն ինծի, այլ բոլոր հայ հիւանդներու յաճախակի այցելելով շատ մեծ հոգեկան մխիթարանք մը կը բերեն։

Բոլորին կը յայտնեմ անհուն երախտիքըս եւ շնորհակալութիւններս։ Մաղթելով իրենց առողջութիւն, ուժ եւ կարողութիւն որ կարենան շարունակել իրենց մխիթարիչի ազնիւ դերը։

Մ. ՋԱԳՐԵԱՆ

×

ԼԻՈՆԻ Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը շընորհակալութեամբ ստացած է Յիսուն երեք հազար ֆրանքը, Յ. Կ. Խաչի պատգամաւորական ժողովին առթիւ, նորաշէն եկեղեցին եւ Ազգային Տունը այցելող Կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչներէն ու մասնաճիւղերու պատգամաւորներէն ոմանք հետեւեալ նուէրները ըրած են ի նպաստ շինութեան ֆոնտին, խանդավառուած շինութեան յառաջացած վիճակին ի տես։

Կեդր. վարչութիւն տասը հազար ֆր.։ Փարիզի մասնաճիւղ հինգ հազար ֆրանք, Ալֆորվիլի մասնաճիւղ հինգ հազար ֆր., Պանեօ Քաշանի մասնաճիւղ 2000 ֆր., Շալի մասնաճիւղ երկու հազար ֆրանք, Տէսինի մասնաճիւղ երեք հազար ֆրանք, Լիոնի մասնաճիւղ 20·000 ֆրանք։

Տիկին Աղապապ Պարսամեան – Թօփալեան երկու հազար ֆրանք, Պ. Խաչիկ Մկրտիչեան հազար ֆրանք։

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի շինութեան ֆոնտին.—

Փարիզէն Տիկին Իսկուհի Հիրշ հազար ֆրանք, Տիկին Վարդեր Գալուստեան հինգ հազար, Տիկին Նուրիկ Ջագարեան հազար, Պ. Վարդան Տէրտէրեան իր տիկնոջ ապաքինման առթիւ հինգ հազար ֆր. Վիէնէն Պ. Տիգրան Մուրատեան իր զաւկին Գրիգոր Մուրատեանի, սկաուտներու խմբապետ, մահուան 8րդ տարելիցին առթիւ հինգ հազար ֆրանք։ Պ. Պ. Յովհաննէս Ունանեան իր անուան տօնախմբութեան առթիւ հազար ֆրանք, Մկրտիչ Դերձակեան նոյն առթիւ հազար ֆրանք, Մկրտիչ Մնայեան նոյն առթիւ հինգ հարիւր, Կարպիս Ջիլինկիրեան նոյն առթիւ 5000, Սարգիս Փողարեան նոյն առթիւ հազար ֆրանք։ Ոմն տիկին մը Պ. Կարպիս Ջիլինկիրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հինգ հազար ֆրանք։ Նոյն առթիւ Սէնթ Էթիէնէն Պ. Համալեան 1500 ֆրանք, Պ. Կարպիս Պզտիկեան հազար ֆրանք Էպրուհի Ջիլինկիրեանի հոգեհանգստեան առթիւ։

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ «Անի» կոմիտէին, այս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը երեքին։ «Համօ – Օհանջանեան» սրահին մէջ, խնճոյքով մը։ սիրայօժար մասնակցութեամբ։

Նոր Սերունդին եւ զանազան միութիւններու։

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ։

Խմբերգներ, մեներգներ, արտասանութիւններ։

Մուտքը ազատ է։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի Եկեղեցիի Շինութեան Յանձնախումբին կողմէ։

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ Փարիզի Հայոց Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութեան։

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի քաղաքապետարանի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

Կը ներկայացուին՝

«ՏԱՄՆԸԵՈԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ»

Դրամ 3 արար

Un Mari sur mesure

Comédie en un acte en langue française

Սիրայօժար ղեկավարութեամբ՝ դերասան ԱԻԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆԻ։

Յանձնախումբը պիտի տայ իր գործունէութեան չորրորդ տեղեկատուութիւնը։

Տոմսերու գիները են՝ 300 եւ 200 ֆր.։

Ստանալու համար դիմել՝ Եկեղեցիի Շինութեան Յանձնախումբի անդամներուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրերուն, ներկայացման օրը՝ Սալ տէ Ֆէթի կիշէն, ժամը 14էն սկսեալ։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Մէթրօ՝ Մէրի տ'Իսի, Օթօպիւս՝ 123 եւ 190։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Վահրամ Շաքարեանէ իր անէրհօր Նշան Կազարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երկու հազար ֆր.։

Ընկեր Բարգէն Շաքարեանէ Նշան Կազարեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք։

Պ. Թորոս Շամշոյեանէ Ինկիլեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 2500 ֆրանք։

Արամ Գափրիէլեան իր քրոջ հոգեհանգստեան առթիւ հազար ֆրանք։

Տիկ. Կասաուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆր. ընկ. Յ. Սիմոնեանէ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք: Հատը 15 ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
26 FEVRIER
1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8129 34EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3930

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒՆԱՀԱՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Տագնապի մէջ է յունահայ գաղութը մէկ տարիէ ի վեր :

Պատճառը նախկին առաջնորդական տեղապահ Իսահակ վրդ. Ղազարեանն է, որ կռթնած Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին եւ հակադաշնակցական տարրերու վրայ, չուզեր ենթարկուիլ գաղութի ազգային գերագոյն մարմնին՝ Յունահայ Կեդրոնական Վարչութեան որոշումներուն :

Մտքերու մէջ թարմ են տակաւին առաջնորդ Կարապետ եպիսկ. Մազլըմեանի ախրագործութիւնները, որոնք տարինե-րով խռովեցին յունահայ գաղութին հանգիստը :

Մազլըմեան եպիսկ. վախճանեցաւ 1951ին : Ազգային Կեդր. վարչութիւնը անոր տեղ առժամաբար ընտրեց Եգիպտոսի առաջնորդ Մամբրէ արք. Սիրունեանը, որ պարբերաբար կ'այցելէր Յունաստան : Սրբազանը նոյն ձեւով կը հովուէր նաեւ Սուտանի եւ Եթովպիոյ թեմերը :

Իր առաջնորդութեան շրջանին յունահայ գաղութը ապրեցաւ խաղաղ կեանք մը :

Մամբրէ արք. 1954ին հրաժարած ըլլալով, Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը 1956ին Երուսաղէմէն հրաւիրեց Իսահակ վրդ. Ղազարեանը իբրեւ տեղապահ՝ փորձի շրջանի մը համար :

Վարդապետին քմահաճ գործունէութենէն դժգոհ՝ Կեդր. վարչութիւնը վերջ տուաւ անոր պաշտօնին, որ առժամեայ հանգամանք ունէր :

Պաշտօնանկ տեղապահը չուզելով հպատակիլ տրուած որոշման, դիմեց աջակցութեանը ռամկավար — բարեգործական խմբակցութեանց, որոնք Վազգէն Ա.ի միջոցաւ Յունահայոց «Կաթողիկոսական Նուիրակ եւ առաջնորդ» նշանակել տուին զայն, Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան գլխուն վրայէն :

Այս վերջինին եւ Յունահայերու չնչին փոքրամասնութեան միջեւ ծագած վէճը տեղի տուաւ բուռն պայքարներու :

Հելլէն կառավարութիւնը՝ հայ գաղութին մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու նպատակով՝ ընդ առաջ գնաց օրինապէս ճանչցուած Ազգ. Կեդր. Վարչութեան դիմումին եւ արգիլեց վարդապետին քահանայագործել Յունաստանի մէջ :

Ձեռնթափ չեղաւ սակայն Իսահակ վարդապետ, որ տակաւին կը վայելէ էջմիածնի գահակալին եւ մութ տարրերու պաշտպանութիւնը :

Միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար վէճերուն, կառավարութիւնը արտօնեց, որ թեմական ընտրութիւններ տեղի ունենան ամբողջ Յունաստանի մէջ՝ ժողովրդական քուէարկութեամբ՝ համաձայն երկու տարի առաջ պատրաստուած կազմական կանոնագրին : Այս վերջինը իբրեւ հիմ ունեցած է գաղութին նախկին կանոնագրութիւնը, Ազգային Սահմանադրութիւնը եւ Յունաստանի օրէնքները :

Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը ժամանակին այս կանոնագրութիւնը ներկայացուցած էր կրօնից եւ Կրթ. Նախարարութեան :

Ընտրութիւնները, որ տեղի պիտի ունենային Փետրուար 16ին, կառավարական կարգադրութեամբ յետաձգուած են Մարտ 2ին, որպէսզի անոնց մասնակցի նաեւ փոքրամասնութիւնը :

Ուրեմն յառաջիկայ կիրակի օրուան օրինաւոր թեմական ընտրութիւնները վերջ պիտի տան յունահայ տագնապին :

Նոր թեմական ժողովը իրաւունք պիտի ունենայ պատրաստելու նոր կանոնագրութիւն մը եւ ուզած վայրէն առաջնորդ հրաւիրելու :

Հիմա այլեւս խօսքը կը պատկանի ժողովուրդին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԸՐՖԻ - ԿԱՅԵԱՌ - ՓԻՆՕ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԲՈՒՐԿԻԲԱ ԿԸ ՏԵՍԱԿՑԻ ԱԶԱՏԱԳՐ. ՃԱԿԱՏԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Անգլեւամերիկեան բարեկամական միջամտութիւնը կատարելու եւ կողմերը հաշտեցնելու առաքելութեամբ, Րապըրթ Մըրֆի Բշ. . . Փարիզ եկաւ ու տեսակցութիւն մը ունեցաւ Վարչապետ Կայեառի եւ Արտաքին նախարար Փինոյի հետ : Ֆրանսացիք Մըրֆիի տրամադրութեան տակ դրին Հիւս. Ափրիկէի եւ մասնաւորապէս Թունուզի վերաբերեալ ֆրանսական թղթածրարը :

Պետական երեք մարդոց խորհրդակցութիւնը մէկուկէս ժամ տեւեց, որուն շուրջ բացարձակ լռութիւն կը պահուի : Պաշտօնական շրջանակներն ալ կը մերժեն բացատրութիւն մը տալ Այզընհաուըրի պատուիրակին ունեցած խօսակցութեանց շուրջ :

Րապըրթ Մըրֆի Միացեալ Նահանգներու դեսպանատան մէջ ճաշելէ ետք, երէկ առաւօտ օդանաւով մեկնեցաւ Թունուզ :

Միւս կողմէ լաւատեղեակ շրջանակները կը հաղորդեն թէ Պուրկիպա խորհրդակցութիւն մը պիտի ունենար Ազատագր. Ճակատի ղեկավարներու հետ՝ Մըրֆիին հետ տեսակցելէ առաջ : Պուրկիպա խնդրած էր որ Գահիրէ ժողով գումարող Ալժերիոյ Ազատագր. Ճակատը պատուիրակութիւն մը ղրկէ Թունուզ : Խնդրանքը ընդունուած է եւ առաքելութիւնը շուտով ճամբայ պիտի ելլէր Ալժերիոյ Ազատագր. բանակին ընդհանուր հրամանատար Գրիմ Պելքասէմի գլխաւորութեամբ :

Մինչ այս մինչ այն Պատերազմական նախարար Շապան - Տելմաս կ'աշխատի իրականացնել Թունուզեւալժերիական սահմանին արգիլեալ գօտիին ծրագիրը : Լուրջ դժուարութիւններ կան՝ իրականացնելու համար այս հարցը : 70.000 հոգի պիտի պարպուի :

Պատերազմական նախարարը միաժամանակ յայտնեց թէ Ալժերիոյ ֆրանսական ուժերը պիտի չպակսին :

Երբ բանակցութիւններ կ'ըլլան լարուած մթնոլորտը մեղմացնելու համար, անդին, Կոստանդինի շրջանին մէջ կատաղի կռիւներ եղան. հարկ եղաւ նաեւ օդանաւերու միջամտութիւնը :

Ապստամբներու զինեալ մեծ խումբ մը կը հսկէր շրջանին մէջ ժողով գումարող իր ղեկավարներուն վրայ, երբ նկատուեցաւ բանակայիններու կողմէ : Կռիւը այնքան սաստիկ էր, որ զինուորներն ու ապստամբները դանակ - դանակի անցան : 67 ըմբոստներ սպաննուեցան :

Այս կռիւներուն ընթացքին բանակայինները բախեցան նաեւ ապստամբական ուրիշ խումբի մը, որ քսան զոհ տուաւ :

22 զինուորներ սպաննուեցան եւ քառասուն ուրիշներ վիրաւորուեցան : Գրաւուած են բազմաթիւ պատերազմական զէնքեր, ինչպէս նաեւ գնդացիր մը :

Սիտի - Պէլ - Ապէսի մէջ ալ ապստամբները մորթեցին 12 մահմետականներ, որոնք չէին ուզեր ենթարկուիլ Ազատագր. Ճակատի հրահանգներուն :

Օրան - Այն Սէֆրա շոգեկառքը օդը ելաւ, պատճառ դառնալով ուղեւորին ըսպանութեան. քանի մը հոգի վիրաւորուած է : Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ ոճրագործները :

✕ Թունուզի մէջ «Ֆրանս Սուար», «Փարի Փրես», «Լ'Օրոր», «Փարիզիէն - Լիպերէ» եւ «Ժուր տը Ֆրանս» թերթերէն վերջ արգիլուեցաւ նաեւ «Ֆիկառօ» :

ՆԱՍԸՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուելէ 48 ժամ վերջ, մառեշալ Ամերի եւ եգիպտական կառավարութեան բազմաթիւ այլ անդամներուն ընկերակցութեամբ Նասըր գընաց Դամասկոս :

Նախագահ Նասըրը դիմաւորելու համար Դամասկոսի օդակայանը գացած էին սուրիական բանակի նախկին հրամանատար Պըզրի եւ քանի մը բարձրաստիճան սպաներ :

Նասըրի Գահիրէէն մեկնումը գաղտնի կը պահուէր մինչեւ վերջին վայրկեանը : Կ'ըսուի թէ Դամասկոս գնաց ընդառաջելով Սուրիոյ նախկին Նախագահ Քուաթլիի հրաւէրին : Դամասկոս հասնելէ անմիջապէս վերջ ձայնասփիւռէն խօսելով Նասըր իր ուրախութիւնը յայտնեց, որ Քուաթլի զինքը հրաւիրած էր Սուրիա :

Երբ այս լուրը իմացուեցաւ, բազմահազար մարդիկ ուղղուեցան դէպի նախագահական պալատ՝ Նասըրի անունը պոռալով : Ցուցարարները ծաղկեփունջեր ունէին, որոնց վրայի ժապաւէններուն վըրայ գրուած էր.— Բարիգալուստ հերոս Ապտէլ Նասըրին :

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ հազարաւոր ունկնդիրներու առջեւ խօսք առնելով Նախագահ Նասըր ըսաւ.— Նոր Պետութեան քաղաքականութիւնը. դրական չէզոքութիւնն է. ան չի պատկանիր որեւէ խըմբակցութեան եւ այս քաղաքականութիւնը երբեք պիտի չփոխուի :

Միւս կողմէ, Մատրիտի եգիպտական դեսպանը յայտարարեց թէ Նախագահ Նասըր ընդունած էր սպանական կառավարութեան հրաւէրը եւ մօտ ատենէն պիտի այցելէ Սպանիա :

Եգիպտոս - Սուրիա Միացեալ Պետութիւնը ցարդ ճանչցուեցաւ 25 երկիրներու կողմէ.— Խ. Միութիւն, Համայնավար Չինաստան, Չեխոսլովաքիա, Աֆղանիստան, Եուկոսլաւիա, Իտալիա, Վատիկան, Սէյլան, Սպանիա, Նորվեկիա, Զուիցերիա, Պելժիա, Ալպանիա, Թունուզ, Հունգարիա, Ճափոն, Լեհաստան, Ռումանիա, Դանիա, Յունաստան, Արեւմտեան Գերմանիա, Հոլանտա, Շուէտ, Ինտոնեզիա եւ Պուլկարիա :

Արաբական երկիրները պաշտօնապէս չճանչցան տակաւին : Միւս կողմէ Մոսկուայի ձայնասփիւռը հաղորդեց, թէ Իրաքի զանազան քաղաքներու մէջ Նասըրի ի նպաստ ցոյցեր եղած են :

Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը յայտարարեց, թէ Լոնտոն չի ճանչնար Սուրիա - Եգիպտոս Միացեալ Հանրապետութիւնը :

—o—

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Խորհրդարանին մէջ կռիւ մը ծագեցաւ, երկրին պիւտճէին շուրջ բացուած վիճաբանութեան մը ընթացքին : Երկու հարիւր երեսփոխաններ զիրար հարուածեցին, որմէ ետք բազմաթիւ վիրաւորներ կային :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը Անգլիոյ մէջ հաստատուելիք ամերիկեան հրթիռներու արձակարաններուն մասին խօսելով, ըսաւ թէ անոնք նոյնքան վտանգաւոր են Միացեալ Նահանգներու եւ Բրիտանիոյ համար՝ որքան Խ. Միութեան :

ԱՆԳԼԻՈՅ Վարչապետ Մաքմիլըն հերքեց այն զրոյցները, որոնց համաձայն Արտաքին նախարար Սելվին Լոյտ պիտի հրաժարէր իր պաշտօնէն :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Վարչապետ Ատընաուըր յառաջիկայ մայիսին դէպի Հարաւ. Ամերիկա կատարելիք իր ճամբորդութիւնը յետաձգեց :

ԱՐԺԱԹԻՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, կիրակի օր տեղի ունեցան Արժանթինի ընտրութիւնները : Փերոնականները, որ ցարդ ճերմակ քուէ կը նետէին, այս անգամ հրահանգ ստացած էին նախկին նախագահ Փերոնէն՝ որ քուէարկեն ի նպաստ Արթիւրօ Ֆրոնտիզիի :

Ինչպէս կը նախատեսուէր արդէն, Ֆըրոնտիզի ընտրուեցաւ Արժանթինի Նախագահ, ձայներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ :

Փերոն կարեւոր դեր մը խաղաց իր աքսորավայրէն՝ ի նպաստ Ֆրոնտիզիի յաղթանակին : Այսուհանդերձ ճեղք մըն ալ գոյացաւ փերոնականներու մէջ, որոնց մէկ մասը դէմ էր Խուան Փերոնէն զատ ուեւէ մէկուն ընտրութեան : Այս էր պատճառը, որ ընտրողներուն ութ առ հարիւրը դարձեալ ճերմակ քուէ նետեց :

Փերոնի անկումէն ետք, Ֆրոնտիզի աշխատած էր փերոնականներուն մօտենալ, հակառակ անոր, որ նախապէս հակառակ էր այդ շարժումին : 1957 Յուլիսին հրապարակաւ ներողութիւն խնդրեց անցեալին մէջ իր վարած քաղաքականութեան համար :

Յառաջիկայ Մարտ 17ին Արամպուրու պաշտօնապէս Ֆրոնտիզիի պիտի յանձնէ նախագահութիւնը : Կը կարծուի թէ Փերոնն ալ պիտի վերադառնայ իր հայրենիքը, ուր բազմահազար կուսակիցներ ունի :

Այսուհանդերձ նախկին նախագահը յայտնեց, թէ տակաւին որոշ ժամանակ մը պիտի մնայ տոմինիքեան Հանրապետութեան մէջ, հանգստանալու համար :

Ֆրոնտիզիի կապը՝ փերոնականներու հետ կը բացատրուի անով, որ նախկին նախագահին կուսակիցները երկրին ձայներուն առնուազն քսան առ հարիւրը ունին տակաւին : Եւ պարզ է, թէ այդ ձայներուն շնորհիւ ընտրուեցաւ :

Ֆրոնտիզի մաս կը կազմէր Արմատական կուսակցութեան, որմէ բաժնուեցաւ՝ կազմակերպութեան անդամներուն կէսը տանելով իրեն հետ : Ծագումով իտալացի է, բայց դէմ է Արժանթինի մէջ օտար որեւէ միջամտութեան : 1930ին Պուէնոս - Այրէսի մէջ ստացաւ փաստաբանի վկայական : Ներկայիս 50 տարեկան է :

—o—

ՖԱՆՃԻՈՅԻ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄԸ ԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ինչպէս ամէն տարի՝ երկուշաբթի տեղի պէտի ունենար Քուպայի Մեծ Մրցումը (կառքի) որուն կը մասնակցէր նաեւ աշխարհի լաւագոյն կառավարը՝ Մանուէլ Ֆանճիօ : Վերջին պահուն ըմբոստները, որ կ'ուզէին ձախողութեան մատնել այդ մրցումը, պանդոկէն առեւանգեցին Ֆանճիօն՝ յուսալով որ այդ ձեւով մըրցումը տեղի չունենար : Հակառակ այս դէպքին սովորականին պէս մրցումը պիտի սկսէր, երբ խօսնակը յայտնեց թէ քառորդ ժամէն Ֆանճիօ պիտի վերադառնար. ուրեմն մրցումը կը սկսի քառորդ ժամէն : Սակայն շուտով յայտնուեցաւ որ խօսողը մրցումին պաշտօնական խօսնակը չէր : Մրցումը սկսաւ բայց հազիւ 15 վայրկեան վերջը Ալպերթօ Քառեռասի կառքը սահեցաւ (ըմբոստները իւղ թափած էին) եւ խուժեց ժողովուրդին վրայ. համաձայն առաջին տեղեկութեանց՝ 15 մեռեալ եւ 28 ծանր վիրաւոր կը հաշուեն :

Անշուշտ ի վերջոյ ըմբոստները հասած եղան իրենց նպատակին, քանի որ մրցումը կեցուցին :

Երեքշաբթի առաւօտ ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ ըմբոստները ֆրանսական ժամով առաւօտեան 7ին Ֆանճիօն յանձնած էին Արժանթինի դեսպանատունը :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

19րդ դարի վերջին տասնամեակում արեւմտահայ գրականութեան ասպարէզն իջաւ մի նոր գրական սերունդ (Ռ. Որբերեան, Մ. Մեծարենց, Դ. Վարուժան, Ռ. Սեւակ: Վ. Թէքէեան), որի մէջ իր առանձնակի տեղն ունի Սիամանթօն:

Սիամանթօն (Ատոմ Եարճանեան) ծնուել է Արեւմտահայաստանում՝ Ակն քաղաքում, 1878 թուականին: Նախնական կրթութիւնն ստանալով տեղի Ներսիսեան դպրոցում, 1892 թուականին ծնողների հետ տեղափոխւում է Պոլիս և յաճախում յայտնի մանկավարժ ու հասարակական գործիչ Ռ. Պէրպէրեանի վարժարանը:

Այնուհետեւ, սկսած 1896 թուականից, նրան տեսնում ենք Եւրոպայում, ուր մընում է մինչեւ 1908 թուականը: Այս տարիներին, սկզբում լինելով Ժընեւի գոլէճի, ապա Փարիզի Սորպոնի համալսարանի ուսանող, Սիամանթօն ուսումնասիրում է հասարակական գիտութիւններ, գրականութիւն, հաւաքում է գիտելիքների հարուստ պաշար: 1902 թուականին լոյս է տեսնում նրա բանաստեղծութիւնների առաջին ժողովածուն՝ «Դիւցազնօրէն» խորագրով: Հետագայում, Ամերիկայում եւ Կովկասում տպագրւում են բանաստեղծի առանձին գործերը, որոնք ջերմութեամբ (?) ընդունւում գրաքննադատութեան կողմից:

1915 թուականի Ապրիլի 24ին, հայկական արիւնոտ կոտորածի օրերին, բանաստեղծը պոլսահայ շատ մտաւորականների հետ ձերբակալւում է եւ թուրք գազազած մարդասպանների կողմից մորթաղերծ արւում Անատոլիայի խորքերում:

Որդեգրուելով դարասկզբին արդէն հաստատուած նէօ-ռոմանտիզմին, Սիամանթօն իր յախուռն ու հզօր պոէզիայով պատկերեց արեւմտահայութեան ծանր վիճակը բռնակալական Թուրքիայում: Նա չերգեց «եասնուէր ու սնոտի սէրը» եւ ոչ էլ «աստուածներու եւ քուրմերու օրրան Արեւելքը» իր կախարդանքով, այլ հայ ժողովրդի տառապանքը, նրա յոյզերն ու յոյսերը, նրա անհաւասար, բայց անօրինակ մաքառումն ընդդէմ «մեռելատիպ մարդասպանի»՝ սուլթան Ապտիւլ Համիտի ոդեսպան եաթաղանի:

Ինչի՛ մէջ էր տեսնում Սիամանթօն մեր ժողովրդի մի հատուածի փրկութիւնը: Նա, ի հարկէ, հեռու էր սոցիալական յեղաշրջման ռեւոլուցիոն ուղղու միակ ու ճիշդ գաղափարից, բայց նրա համար պարզ էր մի բան, որ բռնակալութիւնը կարող է տապալուել, երբ հայրը, զաւակը, եղբայրը, ընկերը ոտքի կանգնեն եւ բազուկների ամբողջ թափով իրենց երկաթները — զէնքերը, փոթորկեն թշնամու, բռնակալութեան վրայ: Նման հասարակական բովանդակութեամբ օժտելով իր ամբողջ պոէզիան, բանաստեղծը խրախուսում էր մարդկանց դառնալ դիւցազներ («Դիւցազնօրէն»), պատկերում էր արիւնալի ու ցնցող դրուագներ («Կարմիր լուրեր բարեկամէս» եւ, ի հատուցումն, մարտական կոչ էր նետում ժողովրդին («Հայորդիներ»), վառում յոյսի ջահերը («Հոգեվարքի եւ յոյսի ջահերը»), գուշակելով մօտալուտ յաղթանակը («Զա՛րկ կովկաս», «Ասպետին երգը», «Ես երգելով կ'ուզեմ մեռնիլ»):

Սիամանթօն հայրենասէր բանաստեղծ է: Չկայ նրա համար աւելի վեհ ու ազնիւ բան, քան հայրենիքը: Շղթայուած, տառապանքի եւ արեան ծովում ընկած հայրենիքը դառն արցունք է քամում նրա աչքերից: Հայրենիքի ազատագրութեան գաղափարը նրա խոհերի միակ աղբիւրն է: Իր անձի երջանկութիւնը եւ խնդութիւնը, տխրութիւնն ու թախիծը, յոյզերն ու յոյսերը նա տեսնում է դէպի կռիւ եւ ազատութիւն ընթացող ժողովրդական երկաթէ զանգուածների մէջ:

Սիամանթօն Հայ ժողովուրդին հայրենիքում հաւաքելու, չէները ջերմացնելու, արտերն ազատօրէն հնձելու եւ «ոսկեայ ցորեանի չեղջեր» ստանալու մեծ ջատագով է: «Հայրենի հրաւէր» բանաստեղծութիւնների շարքում նա տենչում է տեսնել թափառական եւ օտար երկինքների տակ դեգերող պանդուխտ Հայերի վերադարձը հայրենիք:

Հայրենադարձութիւնը բանաստեղծի ներաշխարհի վեհագոյն զգացմունքներից մէկն է, ջերմացած նրա լայն ու պայծառ հոգու հալոցքում («Մօր մը երազը», «Հարսին երազը», «Եղբայրն իր եղբօրը», «Հայրը հոգեւարք», եւն.):

Սիամանթօն իր պոէզիայով չի յիշեցնում ոչ ոքի: Ոմանք կարծում են թէ նա ամբողջովին սերում է Նարեկացուց: Ճիշդ է, կան չփման կէտեր այս երկուսի միջեւ, բայց ըստ էութեան տարբեր են նրանք իրենց երկերի մոտիւներով ու պոէզիայի հասարակական բովանդակութեամբ: Ընդհակառակն, ազդուելով մեր հնագոյն ժողովրդական – գուսանական բանաստեղծութիւնից, յատկապէս շարականների, դէն նետելով վերջիններիս կրօնա-միստիկական բովանդակութիւնը, Սիամանթօն մեծ վարպետութեամբ օգտագործել է նրանց տաղաչափական ձեւերն ու կանոնները՝ հանդէս բերելով անմրցելի ինքնատիպութիւն:

Սիամանթօն իր գրական առաջին իսկ փորձերում ընթերցողի համար բաց արեց բանաստեղծական համեմատութիւնների ու փոխաբերութիւնների մի աշխարհ, որը մինչ այդ չկար մեր կլասիկ պոէզիայում: Ցախուռն տողն օժտելով թարմ ու շլացուցիչ պատկերներով, նա տիպականացնում է տուեալ հոգեկան մոմենտը կամ դրուագը՝ ներդնելով անսանձ տաբերք՝ յոյզի ու խոհի սրտագրաւ ջերմութեամբ: Այս առումով, նրա ստեղծագործութեան բարձրագոյն կէտերն են «Ափ մը մոխիր, հայրենի տուն», «Ասպետին երգը», «Զա՛րկ կովկաս»ը եւ մանաւանդ «Սուրբ Մեսրոպ» լիրիկական պոէմը, որ մեր պոէզիայի գլուխ-գործոցներից մէկն է:

Սիամանթօյի հզօր տաղանդն ունէր թերութիւններ, որոնց մասին չի կարելի չխօսել: Դրանք պայմանաւորուած էին ժամանակով: Աշխարհայեացքի ռոմանտիկական կողմը, հասարակական յարաբերութիւնների ընթացքը յստակ չտեսնելու հանգամանքը՝ բանաստեղծին երբեմն նետում էին ազգայնականութեան մէջ, նեղացնում նրա յուզաշխարհի սահմանները:

Սակայն այս մոմենտը չի իջեցնում նրա պոէզիայի մարտական շունչը: Սիամանթօյի բանաստեղծութիւնները ոգեւորել եւ մարտի են մղել սերունդների, որոնք յանուն հայրենիքի ազատագրութեան մաքառել են ասիական բարբարոս բռնակալութեան դէմ, չկորցնելով ոգու արիութիւնը՝ երազել են պայծառ արշալոյսը որ պիտի բացուէր հանուր հայրենիքի վրայ: Նրա պոէզիան բառիս լայն առումով նորութիւն էր մեր գրական անդաստանում՝ արժանի խորհրդային ժողովրդի ուշադրութեանը, քննադատական խորացմանը եւ անկողմնակալ գնահատմանը:

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՈՆՑԻ

(«Սով. Հայաստան»)

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ ԵՒ ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱ

ԿԱՏԱՐԱԾ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Պ. Հրանտ Թորոսեան *Քոնպայի* մէջ երկրորդ յօդուածով մը կը շարունակէ իր խորհրդածութիւնները Անգլիոյ վարչապետ Մաքմիլըրնի *Քըմընուէլթի* անդամ պետութեանց մէջ կատարուած վերջին մեծ ճամբորդութեան մասին: Ըսելէ ետք թէ ո՛րքան վտիտ եղան անոր ձեռք բերած արդիւնքները ոչ անգլեւասխոսն երկիրներու մէջ, զանոնք արդիւնաբեր կը գտնէ Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի մէջ, ինչպէս որ նախատեսած էր իր նախորդ յօդուածին մէջ (*Յառաջ*, 19 Փետրուար):

Անշուշտ, կը գրէ յօդուածագիրը, որ եւ է գրաւոր համաձայնութիւն չկնքուեցաւ, բացի Ընկերային Ապահովութեան վերաբերեալ համաձայնութենէ մը: Բայց, շատ մը թիւրիմացութիւններ փարատեցան: Մասնաւորելով մեր խօսքը Աւստրալիոյ վերաբերեալ խնդիրներուն, ասոնց կարգին յոռեպէս մեկնաբանուած կամ հասկցուած խնդիրները կը դառնան Միացեալ Նահանգներու հետ յարաբերութեանց, ազգային պաշտպանութեան, կարգ մը տնտեսական հարցերու եւ արտաքին յարաբերութիւններու շուրջը:

Աւստրալիոյ մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ քիչ մը Միացեալ Նահանգներու «տնտեսական կայսերապաշտութեան» մասին: Այս երկիրը Անգլիայէն աւելի լաւ ըմբռնած է Աւստրալիոյ տնտեսական կարիքները եւ հետզհետէ կ'աւելցնէ իր դրամագլուխները երկրին ճարտարարուեստին մէջ. վերջին պատերազմէն ի վեր ասոնք գրեթէ կրկնապատկուած են:

Իրաց այս վիճակը մտահոգութիւն չի պատճառեր Մաքմիլընի: Ընդհակառակն, հրճուանք կուտայ իրեն: Իր կարծիքով, Ամերիկայի օժանդակութիւնը օտար երկիրներու, որ ժողովուրդն ալ ըլլայ անկէ օգտուողը, կը նպաստէ ամէնուն բարօրութեան:

Տարակոյս չկայ որ ամերիկեան մըրցակցութիւնը Քըմընուէլթի երկիրներուն մէջ հետզհետէ աւելի ակներեւ կը դառնայ: Ունայն է անոր կարեւորութիւնը անտեսել, բայց շատ հեռուները երթալ կ'ըլլայ ատկէ հետեւցնել «տնտեսական կայսերապաշտութիւն»:

Յայտնի է թէ Աւստրալիոյ վարիչները ո՛րքան մտահոգ են Հարաւ-Արեւելեան Ասիոյ մէջ տիրող անհանդարտութիւններուն, ինչպէս նաեւ համայնավար թափանցումին պատճառով, որ անոնց հետեւանքն է, եւ որ կը սպառնայ Աւստրալիոյ ապահովութեան: Այս երկիրը կը փափաքի որ Եւրոպա աւելի լաւ ըմբռնէ թէ Ատլանտեան Ուխտի եւ Ասիոյ Հարաւ-Արեւելեան երկիրներու Ուխտին միջեւ անհրաժեշտ է աւելի սերտ կապեր հաստատել...

Պարզելէ ետք թէ ի՛նչպէս Մաքմիլըն յաջողեցաւ իր խօսակիցները լուսաբանել եւ ապահովցնել զանոնք այս բոլոր մտահոգութիւններուն մասին, եւ մասնաւորաբար այն զինուորական ուժերուն մասին զորս Անգլիա տրամադրած է Հարաւ-Արեւելեան Ասիոյ պաշտպանութիւնը ամրացնելու համար, Պ. Թորոսեան կը յանգի հետեւեալ եզրակացութեան.—

Մաքմիլընի ճամբորդութիւնը ընդհանուր կերպով արդիւնաւոր եղաւ... Ան իր նպատակին հասաւ եւ յաջողեցաւ փարատել այն մեղադրանքները՝ զորս Քըմընուէլթի երկիրները կ'ուղղէին ցարդ Անգլիոյ՝ իր անտարբերութեանը կամ անհոգութեանը վերաբերմամբ՝ հանդէպ այս երկիրներուն:

Նշենք, սակայն, որ Վարչապետը քիչ մը շատ լաւատես եղած է երբ կը յայտարարէ թէ Քըմընուէլթը կոչուած է կենսական դեր խաղալու այն բարոյական մեծ հարցին մէջ՝ որ աշխարհը երկուքի կը բաժնէ. պայքար բռնապետութեան եւ ազատութեան միջեւ: Լաւատեսութիւն ցոյց տուած կ'ըլլայ նաեւ, երբ կ'ըսէ թէ

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ (?)

ՊՈՒ-ԺԱՐԿԱԼ

Մօրեղբայրս՝ որ արդէն չափազանց զայրացած էր սեւամորթին իր գործին հանդէպ անփութութենէն, երբ տեսաւ փճացած տունկը, բարկութենէն ինքզինքը բոլորովին կորսնցուցած, խլեց այն կացինը որ սեւամորթը իր մրափի պահուն գետին էր դրած, եւ յարձակեցաւ խեղճին վրայ ու բազուկը բարձրացուցած ուզեց կացինը իջեցնել դժբախտ ստրուկին գլխուն:

Բազուկը առկախ մնաց օդին մէջ: Հարուածը չիջաւ...

Այս վայրկեանը երբեք պիտի չկրնամ մոռնալ:

Ուժեղ ձեռք մը բռնած էր մօրեղբօրս բազուկը: Ցաղթանդամ սեւամորթ մը, ֆրանսերէնով պոռաց.

— Սպաննէ՛ զիս, որովհետեւ թերեւս վիրաւորանք մը հասցուցի քեզի, սակայն յարգէ կեանքը իմ եղբօրս, որ քու տունկիդ միայն վնաս հասցուց:

Այս խօսքերը, փոխանակ ամօթնէ չիկնեցնելու մօրեղբայրս, բազմապատկեցին անոր զայրոյթը: Չեմ կրնար ձեզի ըսել հիմա թէ ինչ ըրած կրնար ըլլալ այդ վայրկեանին եթէ ես անմիջապէս կացինը խլելով նետած չըլլայի հեռուն տարածուող մարգագետնին մէջ:

Իմ բոլոր աղաչանքներս օգուտ չունեցան: Անփոյթ սեւամորթը պատժուեցաւ քանակոծութեամբ, իսկ անոր պաշտպանութիւնը ստանձնողը՝ նոյնպէս սեւամորթ, նետուեցաւ Քալիֆէի զօրանոցին գետնախորշ նկուղներէն մէկուն մէջ:

Այդ սեւամորթը Փիէրօն էր:

Տեսարանը, որուն ականատես էի եղած, այնքան գրգռած էր հետաքրքրութիւնս որ վճռեցի անպայման տեսնել Փիէրօն, եւ ի հարկին օգնել իրեն: Միջոց մը կը փնտռէի անոր հետ կարենալ խօսելու համար:

Թէեւ շատ երիտասարդ էի, սակայն, այդ շրջանին ամենահարուստ հողատէրերէն մէկուն քեռորդին ըլլալուս հանգամանքով, Աքիւլի շրջանակին պահակախումբին հրամանատար կարգուած էի:

Քալիֆէի զօրանոցին պահպանութիւնը յանձնուած էր ձիաւոր վաշտի մը, որոնց կը հրամայէր սնանկացած նախկին հողատէրի մը որդին, որուն անսահման ծառայութիւններ մատուցած էի ես եւ որ այժմ բոլորովին նուիրուած էր ինծի...

— Եւ կը կոչուէր Թատէ՞...

— Այո, նոյնիքն, սիրելի տեղակալ: Անշուշտ առանց դժուարութեան կրնաք դատել թէ ինծի համար ծանր գործ մը չեղաւ անկէ ձեռք բերել սեւամորթին բանտէն ներս մուտքի արտօնութիւն մը: Իբրեւ պահակախումբի հրամանատար թէեւ կրնայի ամէն առթիւ այցելել զօրանոցը, սակայն մօրեղբօրս մօտ կասկածի տեղի չտալու համար, որոշեցի սեւամորթին այցելութեան երթալ այն ժամերուն միայն, ուր ամէն ոք քունի մէջ էր. գիշերները:

Առաջին գիշերը, բոլոր զինուորները արդէն քունի մէջ էին, բացի քանի մը հատէ, որոնք պահակի պաշտօն ունէին:

Թատէի կողմէ առաջնորդուելով, հասայ արգելարանին դուռը:

Դուռը բացաւ Թատէն եւ ինք հեռացաւ: Ներս մտայ:

Սեւամորթը նստած էր, որովհետեւ ուրիշ կերպ չէր կրնար ընել իր յաղթ հասակին պատճառով:

Մինակ չէր: Հսկայ շուն մը կար քովը, որ իմ ներս մտնելուս սկսաւ հռնդիւններ արձակելով յառաջանալ դէպի իմ կողմս:

— Ռասք, պոռաց սեւամորթը:

Շունը լռեց եւ հեզիկ գնաց ու պառկեցաւ իր տիրոջ ոտքերուն առջեւ:

Համազգեստով էի: Լոյսը, որ նեղ բացուածքէ մը ներս կը մտնէր, բաւարար չէր ամբողջութեամբ լուսաւորելու համար խուցը, այնպէս որ առաջին առթիւ Փիէրօն չճանչցաւ զիս:

— Պատրաստ եմ, ըսաւ հանդարտ ձայնով մը:

Խօսքը վերջացնելով, կիսով ոտքի կանգնեցաւ եւ կրկնեց.

— Պատրաստ եմ:

Իր ազատ ու համարձակ շարժումները զիս զարմացուցին: Հարցուցի.

— Կը կարծէի թէ ձեզ շղթայած էին:

Գետնին վրայ տարածուած երկաթի կըտորները ոտքովը հրեց, ու ըսաւ.

— Փշրեցի զանոնք...

Այս վերջին խօսքերը արտասանեց այնպիսի շեշտով մը, որ կարծես ըսել կ'ուզէր. «ես շղթայակապ ըլլալու համար չեմ ծնած»:

Խօսակցութիւնը շարունակելով, ըսի.

— Ինծի չէին ըսած որ շուն մը ձգած էին ձեր քով:

— Ես էի որ զայն ներս առի:

Հետզհետէ աւելի զարմացած էի: Արգելարանին դուռը երրեակ կղպանքով մը փակուած էր դուրսէն: Պատուհանի նմանող փոքրիկ բացուածքը հազիւ վեց մատնաչափ լայնութիւն մը ունէր եւ շրջապատուած էր երկաթեայ ձողերով: Կարծես դուշակեց զարմանքս, ոտքի ելաւ խուցին պատերէն մէկուն խոշոր քարը անջատեց եւ ահա երեւան եկաւ բացուածք մը, ուրկէ դիւրութեամբ պիտի կրնային երկու մարդիկ անցնիլ:

ՎԻՔԹՕՐ ՀիՒԿՕ

(Ե Շար.)

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՄԵԾ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

ԽՄԲ.— Խորհրդային «Սովետսկի Սայուզ» հանդէսը, որ լոյս կը տեսնէ բազմաթիւ լեզուներով, իր 12րդ թիւին մէջ «Աթոմ եւ տիեզերք» խորագիրին տակ հրատարակած է ակադեմական Վիկտոր Համբարձումեանի մէկ յօդուածը, որուն սկիզբը Հանդէսին խմբագրութիւնը կը խօսի աշխարհահռչակ գիտունին մասին. ստորեւ՝ խմբագրութեան ծանօթութիւնը.—

Վիկտոր Համբարձումեան 23 տարեկան էր երբ աւարտեց Պուլկովոյի աստղադիտարանի ուսումնական շրջանը եւ մտաւ Լենինկրատի համալսարանը ուր սկսաւ հետեւիլ տեսական աստղագիտութեան:

Սկզբնական կարգ մը աշխատանքները բաւական եղան որ երիտասարդ գիտնականը ուշադրութիւն գրաւէ: 1935ին, երբ տակաւին 27 տարեկան էր առանց թէզ պատրաստելու ստացաւ գիտահաշուական տոքթորի տիտղոս. չորս տարի վերջ Խ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի՝ թղթակից անդամ ընտրուեցաւ: Ներկայիս, ականաւոր այս գիտնականը անդամ է Խ. Միութեան ակադեմիային եւ Նախագահը՝ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային:

Վ. Համբարձումեանի գիտական, աստղային դրութեան ուժականութեան, լոյսի տարածման տեսութեան եւ այլ բազմաթիւ հարցերու նուիրուած գործերը համաշխարհային հռչակ կը վայելեն: Ունի գիտական աւելի քան 120 աշխատութիւններ, որոնցմէ շատերը հրատարակուած են նաեւ Խ. Միութենէն դուրս, այլ երկիրներու մէջ:

Վ. Համբարձումեանի առաջնորդութեամբ Հայկական Գիտութիւններու ակադեմիան Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ մեծ կարեւորութիւն ունեցող գործեր կը կատարէ:

Իրեն կը պատկանի այն տեսութիւնը՝ թէ աստղերու կազմութիւնը տեղի կ'ունենայ զանազան շրջաններու մէջ եւ այդ ժամանակաշրջանը կը շարունակուի ներկայիս. մեծ տարողութեամբ գիւտ մը կը համարուի ասիկա:

Քըմընուէյթի երկիրներուն մէջ գոյութիւն ունի միութեան ոգի մը միջազգային գլխաւոր խնդիրներուն լուծման հանդէպ:

Այս հաստատումը ճիշդ է Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի համար: Բայց, կը կարծենք թէ ան բոլորովին չի համապատասխաներ իրականութեան երբ խնդիրը ոչ անկլօսաքսոն Պետութիւններու մասին է, եւ մասնաւորաբար Հնդկաստանի համար, ինչպէս որ նախապէս մատնանշած էինք արդէն:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք իբրեւ Հուսկ Բանք Կանտի փառատօնին, ստորեւ կը հրատարակենք Պ. Է. Էմիրզեանի ստացած նամակը համալսարանի վերատեսուչէն, հանդէսի վաղորդայնին:

Հոլանտա երթալէ առաջ, ուր շարք մը դասախօսութիւններ պիտի տամ Ամսթերտամի եւ Լէյտընի համալսարաններուն մէջ, անգամ մը եւս կուզամ անկեղծօրէն շնորհաւորել ձեզ՝ փայլուն յաջողութեանը համար յուզիչ այն արարողութեան, որուն ներկայ եղայ երէկ:

Կանտի մէջ մէկն էր ան, լաւագոյն այն արարողութիւններէն, որոնց ներկայ եղած եմ եւ ձեր շնորհիւն՝ էր որ ամէն ինչ կատարեալ անցաւ: Ճիշդ է, որ ձեզի հետ կը գործակցէր խանդավառ եւ համակրելի ուսանողներու խումբ մը, աքանչելիօրէն: Ինձ թուեցաւ թէ երէկ մեր գրադարանին ընթերցասրահին մէջ լսեցի բովանդակ ժողովուրդի մը հոգիին թրթռացումը եւ համոզուած եմ, որ իմ բոլոր հայրենակիցներս, ինձ նման արդուեցան արարողութիւնը յատկանշող տաք հաղորդականութենէն: Աւելին՝ ձեր միջոցով, կը շնորհաւորեմ բոլոր ձեր հայրենակիցներն ու մեծ բանաստեղծ Վարուժանի բարեկամները, որ այնքան ջերմօրէն խօսեցան Կանտի համալսարանին մասին:

Յուսալով որ երէկուան արարողութիւնը համալսարանիս եւ Պելժիոյ հայ ուսանողներուն միջեւ աւելի սերտ յարաբերութեանց սկիզբը պիտի ըլլայ, հաճեցէք ընդունիլ լաւագոյն զգացումներուս հաւատիքը:

Փ. ԼԱՄՊՐԵԽԹՍ
Վերատեսուչ Կանտի Համալսարանի

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Բիւրականի աստղադիտարանը սերտ կապ կը պահէ զանազան երկիրներու 300 աստղագիտական կեդրոններու հետ: 1956ին, Բիւրականի մէջ տեղի ունեցաւ Խ. Միութեան, Չինաստանի, Ֆրանսայի, Մեքսիկայի, Եուկոսլաւիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու աստղագէտներու խորհրդակցութիւնը: Տարիներ շարունակ Վ. Համբարձումեան Միջազգային Աստղագիտական Միութեան փոխ-նախագահն էր: Միաժամանակ ան պատուակալ անդամն է արտախորհրդային գիտական կարգ մը ընկերութիւններու:

Տեսական աստղագիտութեան խորհրդային դպրոցին հիմնադիրն ու առաջնորդն է Վիկտոր Համբարձումեան, որ բեղնաւոր աշխատանք տարած է: Իր գործակիցներէն շատեր յայտնի աստղագէտներ դարձած են այսօր:

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

ԳՈՐԳԵՐՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի հանդուցաւոր գործերու ձեռարուեստին տաղանդաւոր վարպետներէն մէկն է գորգանկարիչ Յարութիւն Թարաքեան:

1935 *Թուականէն ան սկսած է աշխատիլ Հայաստանի Գործմիութեան նկարչական բաժնին մէջ: Հետզհետէ կատարելագործելով իր արուեստը, ձեռք բերած է մեծ յաջողութիւններ:*

Յ. Թարաքեան խորապէս ուսումնասիրած է դարերու խորերէն մեզի հասած հայկական մանրանկարչութեան գեղեցիկ մոթիֆները, *անոնց գոյներու հրաշալի ներդաշնակութեան նրբագոյն արուեստը եւ ասոր համար ալ կրցած է յօրինել ո՛չ միայն աւանդական* մոթիֆներով *ծաղկազարդուած գորգեր, այլեւ առանձնապէս բացառիկ արտայայտութեամբ դիմանկարային գորգանկարներ, որոնցմով Հայաստանի մէջ հիւսուած են բազմաթիւ հանգուցաւոր գորգեր. ասոնցմէ քանի մը հատը արժանացած է ժողովրդական ըստեղծագործութեան Տան առաջին կարգի մրցանակին:*

1954*ին Թարաքեան յօրինած է բանաստեղծ Յ. Թումանեանի դիմանկարային հանգուցաւոր գորգը:*

Այս գորգին կեդրոնական գոց կարմիր խորքով մետալիոնին մէջ հիւսուած է Թումանեանի լայն եւ բարձր ճակատով պայծառ դիմանկարը: Արուեստագէտը մեծապէս յաջողած է տալ դիմանկարին նուրբ գիծերը այնպիսի արտայայտութեամբ մը, որուն կատարելութիւնը կը վկայէ անոր գեղարուեստական խոր ըմբռնումին ուժը:

Յովհաննէս Թումանեանի հանգուցաւոր գորգանկարին ծաղկազարդուած խորքին մէջ նրբօրէն հիւսուած են հայկական նըշանաւոր հէքեաթներու մէջ գարունը խորհրդանշող հազարան պլպուլները, որոնց երգերով կը կանաչէին դաշտերն ու լեռները, կը ծաղկէին չորցած պարտէզներն ու ամայացուած այգիները:

Այս գորգին չափն է մէկ մեթր 40 լայնք եւ երկու մեթր քառասուն երկայնք, առըքառակուսի սանթիմեթրի մէջ իբրեւ խտութիւն ունենալով մօտ երեք հազար հանգոյց: Այժմ գորգը կը գտնուի «Յովհաննէս Թումանեան» տուն-թանգարանին մէջ:

ՍԻՐԱԿ ԳՍԳԱՆԵԱՆ

×

ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ Խորհուրդը, «ընդառաջելով աշխատաւորների բազմաթիւ առաջարկութիւններին, ու ցանկութիւններին», որոշած է 1958ի առաջին եռամսեակէն սկսիլ պետական վիճակախաղի: Կան դրամական նուէրներ ինչպէս նաեւ առարկաներ (ինքնաշարժ, կարի մեքենայ, Թեւի ժամացոյց, եւայլն): Վիճակախաղը, ցարդ, կը նկատուէր «կապիտալիստական» խաբեբայութիւն:

«ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՌԵԶԵՐՎՆԵՐ» մարզական ընկերութեան կեդրոնական խորհուրդը Լենինկրատի մէջ կազմակերպած է պասքէթ-պոլի միջ-խորհրդային մրցումներ: Երեւանի աշխատաւորներու խումբը գրաւած է երկրորդ տեղը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, (Յառաջ).— *Շաւարշ Միսաքեանի տարելիցին առթիւ հոգեհանգիստով ոգեկոչուեցաւ իր յիշատակը՝ հայ մատուռին մէջ:*

Ներկայ էին ընկերներ եւ Նոր Սերունդը՝ յարգելու համար բոլորին սիրելի մեծ ընկերոջ յիշատակը:

Այս անգամ ալ Անուշաւան վարդապետ խօսեցաւ իր հոգեշունչ քարոզներուն լաւագոյններէն մէկը, եզրակացնելով.— Շաւարշ Միսաքեան տարիներ շարունակ անխոնջ եւ անխարդախ մշակը եղաւ հայ լեզուին եւ մշակոյթին, իր ոգիով, շունչով, տենչերով խանդավառեց գաղութահայութիւնը, աշխատեցաւ իր ազգին համար: Հայութիւնը եւ նորահաս սերունդը մեծ բան կը պարտին իր խօսքին եւ հմայիչ գրիչին: Յարգանք իր յիշատակին:

Ն. Ա.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Կաթողիկոսին՝ Զարեհ Առաջինի նուիրակ Խորէն Արք. Բարոյեանի կատարած կոչին ընդառաջ երթալով՝ Քալիֆորնիոյ Հայերը, երեք կարեւոր կեդրոններու մէջ, նուիրեցին աւելի քան երկու հարիւր հազար տոլար, յօգուտ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան: Լոս Անճըլըսցիները Յունուար 26ին տուին 64.000 տոլար, Սան Ֆրանսիսքոցիները Փետրուար երկուքին 46000 տոլար, Ֆրէզնոյցիները Փետրուար 9ին տուին 67.000 տոլար: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի երեք վայրերուն մէջ ալ: Առաջին երկուքի գումարները վերջին երկու շաբաթուան մէջ որոշ յաւելումներ կրած են:

ԱԼԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ վերջերս կարգ մը նուագահանդէսներ տուած է Ամերիկայի զանազան քաղաքներուն մէջ, արտակարգ յաջողութիւն գտնելով: Պէյրութի Ամերիկեան Տեղեկատու Դիւանը Փետր. 10ի պարբերական իր նուագահանդէսին ընթացքին յայտագրին վրայ անցուցած է հայ երգահանին շարք մը գործերը.— Ծաղկող դեղձենին, Վահագն Արքայ, Աղթամար, Սուրբ Վարդան սենֆոնին, *եւայլն:*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

Կ Ա Յ Ծ Ե Ր

ԼԸ.

ԲԱՐԿԱՑԱԾ ՄԱՐՕՆ

Դուրս վազեցի քեռի Պետրոսի վրանից: Ես երկար չէի կարողանում մոռանալ անապատական ճգնաւորին: Այս արեղան ինձ երեւում էր որպէս մի կախարդական անձնաւորութիւն: Քանի ժամ առաջ ես տեսայ նրան «Կաթնաղբիւրի» ձորում. Նա անցաւ այնտեղից որպէս մի աներջային ուրուական, մեղմ կերպով եղանակելով մի արաբական երգ: Նրա ձայնը թփերի միջից դուրս կանչեց կախարդ Սուսանին: Նա գրկեց Հիւբբիին եւ անհետացաւ բլուրների մէջ: Այժմ կրկին ես տեսայ նրան երկու մեծ դաւադիրների վրանում: Ի՞նչ գործ ունէր Սուսանի եւ Հիւբբիի բարեկամը Կարոյի եւ Ծերունի որսորդի թշնամիների մօտ.— այդ ես հասկանալ չէի կարողանում:

Այդ մտածողութեան մէջ ես անցայ ուխտաւորների բանակը: Հասնելով մեր վրանը, տեսայ, այնտեղ բոլորը քնած էին. արթուն էր միայն Մարօն. Նա դեւի պէս նստած վրանի մուտքի մօտ սպասում էր ինձ:

— Ո՞րտեղ կորար դու, հարցրուց նա, երբ տեսաւ ինձ:

Ես ոչինչ չպատասխանեցի, եւ տեսնելով, որ վրանի մէջ կանայքը քնած են, ներս չմտայ, այլ նստեցի դրսում կանաչ խոտերի վրայ: Բայց իմ լռութիւնը աւելի շարժեց Մարոյի բարկութիւնը:

— Շատ հարկաւոր է, ասաց նա ինքն իրան խօսելով. չի էլ ուզում պատասխան տալ, կարծես, ինձ համար կարմիր հարս է դարձել, սպասում է, որ ես դրան «բերանբացուկ»(*) պէտք է տամ:

Այս խօսքերը մի այնպիսի հեգնական եղանակով արտասանեց Մարօն, որ անկարելի էր չծիծաղել: Բայց ես մտածեցի ծանր երեւացնել ինձ, այս պատճառով եբեսս շուռ տուի, որ նա չտեսնէ իմ ծիծաղը:

Մարօն նստած էր վրանի դրանը ներսի կողմից. ես նրանից փոքր ինչ հեռու էի:

— Եթէ դու կը գաս ինձ մօտ, այն ժամանակ քեզ հետ կը խօսեմ, ասեցի ես:

— Շատ հարկաւոր չէ, պատասխանեց նա արհամարհանօք: — Ինչ մեծ տղայ է դարձել, պէտք է նրա սպասին գնալ, վնաս չէ:

Ես նկատեցի, որ Մարօն բարկացած էր իմ վրայ, պէտք էր գիտենալ պատճառը. դրա համար ես մօտեցայ եւ նստեցի նրա մօտ:

— Դու այսօր շատ ես խօսացել, ասաց նա այժմ աւելի ծանր կերպով—լաւ է որ, գնաս քնես, գիտեմ, յոգնած կը լինես:

— Ի՞նչ գիտես, հարցրի զարմանալով:

— Ես գիտեմ...:— Բայց դու լաւ ընկեր չես, Ֆարհատ, ամօթ քեզ համար, փոխեց նա իր խօսքը: — Քեզ հետ ժամադիր եղող աղջիկը այնքան շտապեց, որ թողեց «Կաթնաղբիւրի» մօտ իր սանտրը. բայց դու այնքան աչնորհք դըտնուեցար, որ չկարողացար նկատել: Առ, քեզ եմ տալիս, տար, առաւօտեան իրան տուր, գլուխդ գովիր, ասա, ես գտայ, թող երեսդ սպիտակի:

Այժմ ես հասկացայ, թէ ինչու էր Մարօն բարկացել իմ վրայ: Նա տուեց ինձ մի սանտր. դա Սոնայի սանտրն էր, որ մոռացմամբ թողել էր «Կաթնաղբիւրի» մօտ լողանալու ժամանակ: Բայց ո՞րտեղից էր ընկել Մարոյի ձեռքը:

— Ո՞վ տուեց քեզ այդ սանտրը, հարցրի ես:

— Ես ինքս գտայ այնտեղ:

— Դու մեզ տեսա՞ր:

— Կոյր չէի, որ չտեսնէի:

— Բայց մենք ինչո՞ւ չտեսանք քեզ:

— Ես շատ անգամ դեւի պէս աչքի չեմ երեւում, պատասխանեց նա ծիծաղելով:

Մարոյի խորամանկութիւնները ես վաղուց գիտէի, այդ պատճառով իսկոյն չկարողացայ հաւատալ նրան, եւ ասեցի:

— Դու սուտ ես խօսում, այս սանտրը ուրիշ կերպով հասել է քո ձեռքը:

— Չե՞ս հաւատում ինձ, պատասխանեց նա պինդ ձայնով: — Կ'ուզե՞ս բոլորը կը պատմեմ. Նա աղբիւրի մէջ լողանում էր, դու հեռուից ապուշի պէս նայում էիր. յանկարծ անցաւ ձորի միջով ճգնաւորը. Նա երգում էր մի տխուր մեղեդի: Յետոյ յայտնուեցան Սուսանն ու Հիւբբին. իսկ դուք բարձրացաք բլուրի վրայ, նըստեցիք նշենիների թփերի մէջ: Թէ կ'ուզես, կը պատմեմ, դուք ինչ խօսեցիք:

— Հիմա հաւատում եմ:

Մարօն մտածութեան գնաց եւ բոլէկական լռութիւնից յետոյ խօսեց.

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

(*) Հայաստանում դեռ շատ տեղերում մնացել է այս սովորութիւնը, որ նորահարսը, առաջին անգամ փեսայի տունը գնալով, տանտիրոջ ոչ մէկի հետ չէ խօսում, բացի իր ամուսնու փոքրիկ քոյրերից եւ փոքրիկ եղբայրներից: Նա եւ իր փեսայի հետ չի խօսի առաջին գիշերում, մինչեւ չստանայ նրանից մի ընծայ. այս ընծան կոչւում է «բերանբացուկ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԻ երեք անդամներէ բաղկացած մէկ պատուիրակութիւնը պիտի երթար Պելկրատ, եռ-կողմանի կառավարութեան հետ քննելու համար երեք ընկերվարականներու բանտարկութեան պարագան։ Անգլիոյ կողմէ պատուիրակութեան կը մասնակցէր աշխատաւորական պարագլուխ Պեւան։ Բայց վերջին պահուն Պելկրատ մերժեց անցագիր տալ։

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ բացուեցաւ Եւրոպայի ազատ մամուլին խմբագիրներու եւ տնօրէններու համագումարը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Մարտ մէկ, քննելով Եւրոպայի միացման հարցերը։ Համագումարին կը նախագահէ Աւստրիոյ Արտաքին Նախարարը։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ մեծ շուքով տօնուեցաւ երկրին համայնավարացման տասներորդ տարեդարձը։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ դեմոկրատ կուսակցութիւնը Շր. օր սկսաւ իր ընտրապայքարին, նախկին նախագահ Թրումընի մէկ ճառով, զոր արտասանեց Ուաշինկթընի մէջ կազմակերպուած հացկերոյթի մը ընթացքին։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ առեւտրական առաքելութիւն մը գնաց Համայնավար Չինաստան, առեւտրական չորրորդ համաձայնագիր մը ստորագրելու համար։

ՄԱՐՈՔ բողոքեց Մատրիտի կառավարութեան, որ սպանական ուժերը ռազմափորձեր կը կատարեն իր սահմանին վրայ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Պալշոյ Թատրոնին պալէի խումբը յառաջիկայ Մայիսին Փարիզ կու գայ, Օփերայի մէջ ներկայացնելու համար չորս պալէներ.— Կարապներու լիճը, Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ, Միրանտոլինա եւ Ժիզէլ։ Խումբը կը բաղկանայ 120 հոգիէ, եթէ մինչեւ այդ թուականը բեմի մեքենավարները գործի չվերսկսին, խումբը իրեն հետ մասնագէտներ պիտի բերէ Մոսկուայէն։

ՍԱԿԱՐԱՆ (Փետրուար 24).—Ձոյլ ոսկի 525.000, Նափոլէոն 3680, զուից. 3480, անգլ. 4240, քսան տոլարնոց 17.800, Թղթադրամ (զուգահեռական շուկայ) ստերլին 1220, տոլար 448, զուից. 106.25, պելժ. 8.90, լիր 0.71։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկ. Զարուհի Քէլէշեանի միջոցաւ մի ոմն տասը հազար ֆրանք, Պ. Սարգիս Ծունտուրեան, Պէյրութ, հինգ հազար ֆրանք, բարեսէր տիկին մը երեք հազար ֆր.։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մեծպահքեան կը նուիրեն հազար ֆրանք Հայ Կարմիր Խաչի անտէր հիւանդներու ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Տիկին Կիւլիզար Պէնլեանի մահուան առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Թադէոս Ահարոնեան իրենց անբախտ աղջկան Գայեանէ Գալոյեանի մահուան 10րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն երկու հազար ֆր., Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին։

Ա Զ Դ

Անցնող Օգոստոս ամսոյն Էքս լէ Պէնի մէջ տեղի ունեցած դաշտահանդէսի մը ընթացքին հաւաքուած գումարով յարմար դատուած է գնել Պ. Հ. Թորոսեանի նոր հրապարակ հանած ֆրանսերէն լեզուով «Հայոց Պատմութիւն»էն հարիւր օրինակ։ Այս գիրքերը պիտի յատկացուին մեր հինգշաբթի օրուան դպրոցներու յաջողագոյն աշակերտներուն։

Բաշխումը կը կատարուի հետեւեալ կերպով.— Մարսէյլ՝ 20 օրինակ, Լիոն՝ 15, Տէսին՝ հինգ, Կրընոպլը հինգ, իսկ մնացեալը Փարիզի դպրոցներուն համար։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

14, Փասֆալ փողոց, Ռոնի սու Պուա (Սէն)

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
—— 17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e) ——

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վալանսի Շ. Միսաքեան խումբը, խմբագրապետ Շ. Միսաքեանի մահուան տարելիցին առթիւ երկու հազար ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար։

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻՏԱԹՐՈՆԸ

Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 14.30ին,

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային Ֆոլքլորի փառատօն

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՍԱՐԱՅԻ

Նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅԻ

Ի նպաստ Սէնթ Իլէրի ուսանողներու Սանաթօրիոմին։

Տոմսերը՝ 400, 300, 200, 100 ֆրանք։

ՀՐԱՒԷՐ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Ազք. Ընկերակցութեան բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ երկրորդ արտակարգ ընդհ. ժողովին որ տեղի պիտի ունենայ, շաբաթ 8 Մարտ, 1958, կէսօրէ վերջ, ժամը 15ին, ընկերակցութեան գրասենեակը, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ։

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։ (Երկրորդ եւ վերջին հրաւէր)։ Օրակարգ.— Անտիյիի մէջ անբուժելիներու քսան անկողիննոց յաւելուածական շէնքի մը կառուցման առթիւ վարչական խորհուրդին որոշած փոխառութեան վաւերացումը։ ԿՆԻՔ

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի նպաստ Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Փօրթ տ'Իթալիի շրջանի հայկական դպրոցին։

Շաբաթ, 1 Մարտ, երեկոյեան ժամը 20.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Ժանթիյի Նախկին Ռազմիկներու սրահին մէջ, 17 Րիւ Րէյմոն Լըֆէպիւր։

Կը հրաւիրուի՝ հասարակութիւնը վայելելու այս բացառիկ խնջոյքը, վերապրելով մեր հայրենի գիւղերու աւանդութիւնները։

Երգ, պար եւ անակնկալներ աշակերտութեան կողմէ։

Տաք եւ համեղի մթնոլորտ։

Մուտքը 200 ֆրանք։

Հաղորդակց. Միջոց.— Փօրթ Ժանթիյի, օթօպիւս 125, իջնել Սինեմա Կալիաի առջեւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համա – Խարբերդ. Միութեան Մարսէյլի շրջանի պարահանդէսը՝ Մարտ 15ին, Շաբաթ երեկոյ, Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, 340 Պուլ. Շավ, Մարսէյլ։

ORCHESTRE CLAUDE BESSET

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ «Անի» կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը երեքին։ «Համօ – Օհանջանեան» սրահին մէջ, խնջոյքով մը։ սիրայօժար մասնակցութեամբ։

Նոր Սերունդին եւ զանազան միութիւններու։

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ։

Խմբերգներ, մեներգներ, արտասանութիւններ։

Մուտքը ազատ է։

Զ Ա Տ Ի Կ
Հ. Մ. Ը. ?

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի Եկեղեցիի Շինութեան Յանձնախումբին կողմէ։

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ Փարիզի Հայոց Եկեղեցիի Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութեան։

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի քաղաքապետարանի Սալ տէ Ֆէթին մէջ։

Կը ներկայացուին՝

«ՏԱՍՆԸԵՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ»
Դրամ 3 արար

Un Mari sur mesure

Comédie en un acte en langue française

Սիրայօժար ղեկավարութեամբ՝ դերասան ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆԻ։

Յանձնախումբը պիտի տայ իր գործունէութեան չորրորդ տեղեկատուութիւնը։

Տոմսերու գիները են՝ 300 եւ 200 ֆր.։

Ստանալու համար դիմել՝ Եկեղեցիի Շինութեան Յանձնախումբի անդամներուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրերուն, ներկայացման օրը՝ Սալ տէ Ֆէթի կիշէն, ժամը 14էն սկսեալ։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Մէթրօ՝ Մէրի տ'Իսի, Օթօպիւս՝ 123 եւ 190։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Յոյներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի՝ կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.—Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Էթիէն Տոլէի Պ. Մկրեանի սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորական ժողովի, նոր վարչութեան ընտրութիւն։

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերուհիները այս Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Պուա Քոլոմպի կայարանին դիմացի սրճարանը (O Տէփառ)։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Յառաջիկայ Չորեքշաբթի, 26 Փետր. Ֆրանսահայ Լսարանը իր հերթական հաւաքոյթը պիտի ունենայ Միւզէ Կէյմէնի սրահին մէջ (Փլաս տ'Իէնա) ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 8.30ԻՆ։

Պիտի խօսի յայտնի ճարտարապետ Պ. ԷՏՈՒԱՐ ԻՈՒԹԻՒՃԵԱՆ, պատմելով դըրուագներ Հայաստան եւ Էջմիածին ըրած իր ուղեւորութենէն, երբ կցորդ՝ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ Էջմիածին ղրկուած քննիչ պատուիրակութեան։

Պ. Իւթիւճեան իր բանախօսութիւնը պիտի համեմէ իր քաշած գունաւոր հարիւրաւոր նկարներու լուսարձակումով։

Կ'արժէ որ իւրաքանչիւր հայ երթայ լսելու այս շահեկան բանախօսութիւնը եւ վայելէ հայրենիքին եւ Էջմիածնի տեսարժան հնութիւններն ու հետաքրքրական վայրերը։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ն Ո Ր Ս Ե Ր Ո Ւ Ն Դ Ի Օ Ր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի Ահարոնեան խումբին

Կիրակի, 9 Մարտ, ժամը 15էն 24 ը. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ։ Խնամուած գեղարուեստական բաժին։

Երգ, պար, արտասանութիւն, զաւեշտ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 փր. վեցամսեայ 1900

Արտասահման՝ տարեկան 4000 փրանք : Հատը 15 փր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 27 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8130 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3931

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ԺԻԳԵՐ

Տնտեսական – ելմտական խնդիրները կը շարունակեն զբաղեցնել կառավարու – թիւնը :

Վարչապետ Ֆելիքս Կայեար քանի մը օր առաջ կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ երեքհարիւրյիսուն գործարանատէ – րերու եւ ընկերութեանց տնօրէններու առջեւ :

Կառավարութեան վերջին ամիսներու գործունէութեան պատկերը տալէ ետք , չեչտեց որ «Ֆրանսայի վերականգնումին համար նախապայման է յարգել քուէար – կուած ելմտացոյցը եւ անոր սահմաննե – րէն անդին չանցնիլ : Կառավարութիւնը խստապահանջ է այս մասին» :

Ինչպէս կը յիշուի , 1958ի ընթացքին պետական ծախքերը պէտք չէ անցնին 5300 միլիառ ֆրանքը , իսկ ելմտացոյցին բացը 6 հարիւր միլիառէն աւելի՝ պէտք չէ ըլլայ :

Վարչապետը անգամ մը եւս չեշտը դնե – լով արտաքին առեւտուրի կարեւորու – թեան վրայ , ըսաւ թէ անհրաժեշտ է հա – րիւրին քան համեմատութեամբ աւելցնել արտածումները :

Սակայն ատոր համար պէտք է պակ – սեցնել վաճառումները ներքին շուկային վրայ : Գործարանատէրերը ներկայիս շատ մեծ դիւրութեամբ յաճախորդ կը գտնեն Ֆրանսայի մէջ : Եթէ քիչ մը պակսի տե – ղական սպառումը , այն ատեն անոնք պի – տի ստիպուին զարկ տալ արտածումին :

Ուշագրաւ է , որ Ֆրանսա ներկայիս կը բոլորէ բարգաւաճման շրջան մը : Գործա – զրկութիւն չկայ : Արտադրուած ապրանք – ները անմիջապէս կը ծախուին տեղւոյն վրայ :

Մինչ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ ներ – քին սպառումը մեծապէս ղանդաղած է եւ այս երկու մեծ երկիրները տնտեսական տագնապի մը նախօրեակին կը գտնուին :

Միացեալ Նահանգներու մէջ չորսուկէս միլիոն անգործներ կան ներկայիս : Լաւ նշան չէ նկատուիր ճմրան եղանակին այսքան շատ գործազուրկ ունենալը : Տն – տեսագէտներու համաձայն , ամերիկեան տագնապին առաջքը կարելի պիտի չըլլայ առնել տարեվերջէն առաջ :

Ֆրանսայի համար կենսական նշանա – կութիւն ունին արտածումները :

Օգոստոս 11ի «հարիւրին քանի գոր – ծողութենէն» վերջ ներածումները , որ Օ – գոստոսէն Նոյեմբեր ամսական 125 մի – լիառէն պակաս եղած էին , Դեկտեմբերին ու Յունուարին 150 միլիառէն աւելի ե – ղան : Իսկ արտածումները , որ կանոնա – ւոր յաւելումով Դեկտեմբերին մինչեւ 128 միլիառի բարձրացած էին , Յունուա – րին 111 միլիառի իջան :

Յոյս կայ սակայն , որ շուտով կացու – թիւնը պիտի բարելաւուի :

Կառավարական ծրագիրը 900 միլիառի ներածում կը նախատեսէ 1958ի առաջին վեցամսեակին համար :

Կը վախցուի սակայն , որ այսքանը բա – ւարար չըլլայ գոհացնելու համար ֆր – րանսական ճարտարարուեստի նախանիւ – թի պահանջները : Արտադրութիւնը անց – եալ տարուան նոյն եղանակին հետ բաղ – դատելով այս տարի հարիւրին տասը ա – ւելի է :

Կառավարական ծրագրին համաձայն ելմտական առնուազն 125միլիառի արտա – ծում պէտք է կատարել :

Արժեզրկումը խայծ մըն է օտար ա – ռեւտրական տուներուն համար : Միայն թէ տնտեսական տագնապը , որ հետզհե – տէ կ'ընդհանրանայ , շատ մեծ յոյսեր չի ներշնչեր այս ուղղութեամբ :

Ամէն պարագայի մէջ տարին կը սկսի լաւ պայմաններու տակ : Փոխ առնուած 655 միլիոն տոլարը մեծապէս կը դիւրա – ցնէ կառավարութեան գործը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԸՐՖԻ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

•

ԹՈՒՆՈՒԶ ԿԸ ՊՆԴԷ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՀԱՐՑԻՆ ՎՐԱՅ

—o—

Միացեալ Նահանգներու պատգամաւորը Փարիզէն գնաց Թունուզ . օդակայանին մէջ՝ լրագրողներու հսկայ խումբ մը կը սպասէր : Մըրֆի բաւարարուեցաւ միայն յայտարարելով .— Ուրախ եմ կրկին տեսնելով Թունուզեան այս հողամասը , որ 15 տարիէ ի վեր տեսած չէի :

Մըրֆի անմիջապէս գնաց ամերիկեան դեսպանատուն : Քանի մը ժամ ետք , դես – պանատան մէկ կառքը զինքը կը տանէր Պուրկիպայի քով :

Նախագահական պալատին մուտքին առջեւ հաւաքուած էին բազմահարիւր Թունուզցիներ , որ կը պոռային . — « գէ՛նք» , «պարպը՛ւմ» :

Պուրկիպայի եւ Մըրֆիի խօսակցութիւ – նը տեւեց երկու ժամ քառորդ , որմէ ետք ամերիկացի դիւանագէտըյայտարարեցթէ շատ գոհ է արդիւնքէն .— Ես միշտ լա – ւատես եմ , ըսաւ ան . այս տեսակցու – թեան շնորհիւ քայլ մը եւս յառաջացանք :

Մըրֆի աւելցուց թէ կրնայ ըլլալ որ տակաւին տեսնուի Պուրկիպայի հետ :

Ինչպէս ծանօթ է Ալժերիոյ հարցը մը – տահոգութեան գլխաւոր առարկան է , եր – կու կողմերուն համար ալ : Մըրֆի ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ , հաստատելու կամ հերքելու համար այն զրոյցները , որոնց համաձայն Պուրկիպայի հետ խօ – սած է Ալժերիոյ մասին : Միւս կողմէ , Թունուզի Հանրապետութեան Նախագա – հը յայտարարեց .— Ալժերիան մեր խօ – սակցութեանց առանցքն էր :

Պուրկիպա անգամ մը եւս չեշտեց այն տեսակէտը , թէ առանց Ալժերիոյ՝ ոչ մէկ հարց կարելի է լուծել :

Ամերիկեան շրջանակներն ալ կը յայտ – նեն , թէ Մըրֆի մտիկ պիտի ընէ Պուր – կիպայի բոլոր ըսածները՝ Ալժերիոյ Ա – պագայ . Ճակատի մասին :

Ալժերիոյ ապստամբական շարժումին մասին խօսելու համար՝ Պուրկիպա լրջօ – րէն պատրաստուած է . Ամերիկացիք գի – տեն նաեւ , թէ ան տեսնուեցաւ Ճակատին ղեկավարներուն հետ :

Ուշագրաւ է այն լուրը , որ կը հաղոր – ուեն տեղական դրեթէ բոլոր թերթերը : Անգլիա եւԱմերիկա նոյն տեսակէտը չու – նին բարեկամական միջամտութեան շուրջ : Միացեալ Նահանգներու կառավա – րութիւնը համաձայն էր , որ Ալժերիոյ հարցը արծարծուի Պուրկիպա – Մըրֆի տեսակցութեան ընթացքին : Անգլիացիք Թունուզեւալժերեան սահմանին հսկողու – թենէն զատ Ալժերիոյ մասին ըլլալիք որ եւ է խօսակցութեան դէմ էին :

Իր կարգին ֆրանսական կառավարու – թիւնը բարեկամական միջամտութիւնը կը սահմանափակէ երեք կէտերու մէջ :

1.— Ֆրանսացի զինուորները ապահով պէտք է ըլլան Թունուզի մէջ :

2.— Ալժերիոյ եւ Թունուզի սահմանին ապահովութիւնը :

3.— Ուղղակի բանակցութիւններ՝ Փա – րիզի եւ Թունուզի միջեւ :

Տակաւին յստակ ոչինչ կարելի է ըսել այս մասին , մանաւանդ երբ Թունուզցիք առանց Ալժերիոյ՝ ճամբայ ելլելու նպա – տակ չունին :

Գալով Պիզերթի միջազգայնացման հար – ցին , Արտաքին նախարար Փինօ ըսաւ , թէ այդ պարագային՝ Մալթան եւ Ճիպրալ – թարը միջազգ . խարիսխներ պէտք է ըլ – լան՝ Ատլանտեան Ուխտի հսկողութեան ներքեւ :

Օրը Օրին

ՄԱՆՉՈՒԿԻ ՄԸ ԽՆԴԻՐԸ

—o—

Միացեալ Նահանգներու նախկին նա – խագահներէն , Պ. Հըրպըրթ Հուվըր , որ 83 տարեկան «երիտասարդ» մըն է , յա – ճախ իր բարեկամներուն կը պատմէ եղեր իր կեանքին հետեւեալ շահեկան դրուա – գը .

— Զարանեհի մանչուկ մը պանդոկիս նրբանցքին մէջ , ինծի կը սպասէր ... Մօտեցայ իրեն եւ հարցուցի — «Ի՞նչ կ'ուզես , զաւակս ... » Պատասխանեց — «Ձեզմէ երկու ստորագրութիւն կ'ուզեմ՝ սա տետրակիս մէջ ...» : Զարմացայ — «Բայց , ինչո՞ւ երկու , մէկ հատը չի՞ բա – ւեր ...» : Մանչուկը կարմրեցաւ ու պա – տասխան տուաւ — « Ըսե՛մ ... Եթէ ձեզ – մէ երկու ստորագրութիւն ունենամ , կր – նամ անոնցմով «գնել» Թէտ Ուիլիըմսի մէկ ստորագրութիւնը ...

Այս պատմութեան համը ճաշակելու համար , հայ ընթերցողը պէտք է յիշէ որ Թէտ Ուիլիըմս *պէյզպոլ*ի «աստղ»երէն մէկն է եւ նորահաս սերունդին համար , «աշխարհի ամէնէն մեծ մարդը » :

Դպրոցականները , մանչ թէ աղջիկ , շատ աւելի ծանօթ են անոր կեանքին պատմութեան քան , օրինակ , Ճորճ Ուա – շինկթընի մը դիւցազնամարտին մանրա – մասնութեանց : Կան , նոյնիսկ , մազով , մօրուքով ծերմկած քաղաքացիներ , ո – րոնց համար Թէտը աւելի կ'արժէ քան Լինքըլը : Բոնեցէք անոնցմէ մէկուն ա – կանջէն ու հարցուցէք .

— Նախագահ Այզընհաուըր ի՞նչ գոր – ծեր տեսած էր՝ Սպիտակ Տուն մտնելէ առաջ :

Պատասխան չկայ :

Բայց , հարցուցէք թէ Թէտ Ուիլիըմսը ինչ գործեր տեսած էր եւ ինչ գործեր կը տեսնէ , հիմա :

Ճպուռ կը կտրին :

×

Այսպէս կը մեծնայ , կը դաստիարակուի նոր սերունդը՝ թէ այստեղ եւ թէ ուրիշ տեղեր :

Անգլիացի դպրոցականին համար ալ *քրիքէթ*ի թագաւոր Պրէտմընի մը մէկ ստորագրութիւնը աւելի բարձր գին ու – նի , դպրոցականներու « սակարան»ին մէջ , քան Չրչիլի մը ձեռագիր մէկ նա – մակը :

Կան փախուկներ , որոնք կ'առնեն տուն կը տանին յայտնի — եւ ետքն անգամ կարգուած — դերասանի մը կամ դերա – սանուհիի մը նկարը ու ոսկեզօծ շրջա – նակի մը մէջ կ'առնեն զայն , բայց վրան անգամ չեն նայիր՝ իրապէս մեծ մարդու մը նկարին :

Ամբոխը , իրա՛ւ չի կրնար գնահատել վաւերական արժէքները եւ իրա՛ւ չի կըր – նար մակերեսն ու խորքը իրարմէ զա – տել : Ատոր համար է որ միլիոններով կը վարձատրէ կիսկատար արուեստագէտնե – րը եւ միայն հացուպանիրի մը բաւելիք գումարը կը վճարէ՝ անվիճելիօրէն տա – ղանդաւոր արուեստագէտին կամ գրողին :

Այս ողբերգութիւնը աչքի կը զարնէ մանաւանդ սա մեծ երկիրներուն մէջ , ուր երկրորդական , տասներորդական ու – ժերը ձեռքի վրայ կը պտտցնեն ,իսկ հան – ճարեղ մարդուն բարեւ մը կուտան ու կ'անցնին :

Իմացուած է որ իր ժողովրդական եր – գերով հանրածանօթ այսինչ երգչուհին , երեսուն , քառասուն միլիոն տոլար վաս – տրկած ըլլայ , քսան տարուան մէջ , բայց իմացուած չէ որ Այնշթայնի մը «գլուխ»ը ունեցող մէկը , յիսուն հազար տոլար մէկ կողմ դրած ըլլայ՝ յիսուն տարուան մէջ :

Ի՞նչ եկամուտ ունին , օրինակ , հիւ – լէին խօսք հասկցնող գիտունները եւ ի՞նչ պայմաններուն մէջ կ'ապրին : Հալիուտի դերասանները իմանան , կը խնդան , կը մեղքնան :

Զոյգ Սպուտնիկներուն արձակումը պի – տի դարմանէ այս սխալը , վստահ եղէք : Այսինքն , Ընէրլ Սեմն ալ , Ճան Պուլն ալ , հետզհետէ , պիտի հասկնան որ Արուեստ , Գրականութիւն եւ Գիտութիւն հազար անգամ աւելի կ'արժեն քան *պէյզպոլ*ն ու *քրիքէթ*ը : Այն ատեն , վարի լուսինը , վերի լուսինին հասցնող գիտունն է որ ուսամբարձ պիտի պտտցնեն , ո՛չ թէ պորտ խաղցնող երգիչը :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Յ. Կապ. Խաչի Փարիզի մաս – նաճիւղ	50.000
Ազգային մը	40.000

45 ԶՈՀ 70 ՎԻՐԱՒՈՐ

Մինչ բանակցութիւններ կ'ըլլան Ֆը – րանսայի եւ Հիւս . Ափրիկէի միջեւ ստեղ – ծուած ծանր մթնոլորտը մեղմացնելու համար , կատաղի բախումներ կը պատա – հին Ալժերիոյ մէջ : Վերջին երկու օրերու ընթացքին Նեմենչայի , Քապիլիի եւ Ալ – ժերուայի մէջ տեղի ունեցած կռիւներու ընթացքին 45 բանակայիններ սպաննուե – ցան , 11 ուրիշներ անհետացան եւ 70 հոգի վիրաւորուեցաւ : Ծանր կորուստ մը որ ցոյց կուտայ տեղի ունեցած կռիւնե – րուն սաստկութիւնը , ինչպէս կը գրէ տե – ղական մամուլը : Ապստամբները 146 զոհ տուին , զանազան կռիւներու մէջ :

Նախորդ տարուան հետ բաղդատելով բանակայիններու տուած զոհերը զգալա – պէս աւելցած են : Փետրուար մէկէն ի վեր 150 զինուոր սպաննուեցաւ եւ 170 հոգի վիրաւորուեցաւ : Ասկէ զատ մօտ քսան զինուորներ անհետացան :

Անդրադառնալով այս իրողութեան՝ գնդապետ Պիժար յայտարարեց .— Տարի մը առաջ կը կռուէինք որսի հրացաններու դէմ . ներկայիս ապստամբները գնդացիր – ներ եւ պատերազմական ծանր զէնքերով կը կռուին մեզի հետ :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրէ ի վեր տեղատարափ անձ – րեւները պատճառ եղան ողողումներու : Գետերը յորդեցան : Մեծ Մորէնի ջուրերը ողողեցին Քուլոմիէի փողոցները . Ջուրը բարձրացաւ մինչեւ մէկ մեթր . ներքնա – յարկերու եւ Ա. յարկերու մէջ բնակող – ները ստիպուեցան տեղափոխուիլ :

Երէկ առաւօտ ձիւնի թանձր խաւ մը կար Փարիզի մէջ : Կը ձիւնէ ամբողջ Ֆրանսայի վրայ , պատճառ դառնալով որ երթեւեկը դադրի մեծ ճամբաներու վրայ : Փոթորիկին հետեւանքով Հաւրէն նաւ դուրս չելաւ . դէպի Փարիզ շոգեկառքերը չկարողացան մեկնիլ ոչ միայն Հաւրէն , այլ՝ գաւառի բոլոր կեդրոններէն :

Կառավարներուն արգիլուեցաւ ճամբայ ելլել , նկատելով որ կարգ մը տեղեր ջու – րը բարձրացած է մինչեւ 40 սանթիմեթր :

Ձիւնախառն փոթորիկ կար Հիւսիսային շրջանին եւ մասնաւորաբար Լիլի մէջ : Կարկուտ ալ տեղաց՝ մեծ աւերներ գոր – ծելով :

Ձիւն – ձմեռ է ամբողջ Եւրոպայի մէջ : Անգլիոյ Հիւսիսային շրջանին մէջ 11 շո – գեկառքեր անշարժութեան մատնուած են «տեղ մը» : Ոչ ոք գիտէ թէ ուր կը գըտ – նուին այդ շոգեկառքերը : Սկովտիոյ գի – շերային շոգեկառքերը 10 ժամուան յա – պաղում ունեցան : Անգլիոյ ամէն կողմը կառավարները իրենց կառքերը ձգած են հանդիպած տեղը : Մինչեւ իսկ ներքնըն – թացի (մեթրօ) կարգ մը գիծեր փակուած են ձիւնի թանձր խաւին հետեւանքով :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿՈՆԴԱԿԸ

ԽՄԲ. — Կը հրատարակենք այս յօդուածը, իբրեւ լաւագոյն պատասխանը Էջմիածնի Կաթողիկոսին վերջին կոնդակին: Յօդուածագիրը, ծերունազարդ մըտաւորական, մասնագէտ Կիլիկիոյ պատմութեան, գիտական ոգիով եւ արդար խիղճով կը հրատարակէ այս գրութիւնը, որ պատմութիւն է, հմտութիւն է, հայրենասիրութիւն է, ազգասիրութիւն է, կատարեալ է ամէն տեսակէտով: Ոչ միայն դաս կուտայ կուսակցական ատելութեամբ կուրացած մարդոց, այլ եւ կը սրբագրէ պատմական սխալներ, որ սպրդած են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կոնդակին մէջ: Մեր կողմէ կրնանք ըսել միայն որ եթէ կոնդակներու մէջ չնուազին այդպիսի սխալներ, խոհեմութիւն է գոհանալ այն կոնդակներով, որոնք կը դրկուին հարսնիքներու առթիւ կամ խաչ եւ օրհնութիւն շնորհելու համար ասոր կամ անոր:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա., 20 Դեկտեմբեր եւ համար 104 կոնդակով հրահանգներ կուտայ սփիւռքի Հայութեան ընդհանրապէս, Կիլիկիոյ եւ Ամերիկայի Հայութեան մասնաւորապէս, որպէս զի չճանչնան Կիլիկիոյ ընտրեալ Կաթողիկոսը, չհամակերպին անոր հրահանգներուն: Եկեղեցականները ըմբոստանան, ժողովուրդը պառակտի, քայքայումը շարունակուի... ի պայծառութիւն Էջմիածնի Ս. Աթոռին:

Կոնդակը նոյնպէս կը ծանրանայ ուրիշ երկու կէտերու վրայ:

Առաջին.— *Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութիւնը եղած է ապօրինի, օծումը՝ ոչ - օրինաւոր, ուրեմն անընդունելի:*

Երկրորդ.— *Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը վերջերս, իր նեղ սահմաններէն դուրս գալով, Ամերիկայի Թեմը իրեն կցած է անիրաւօրէն: Այս երկու զանցառութիւնները հիմ բռնելով ուրեմն, Վազգէն Ա. Կաթողիկոս իր կոնդակին միջոցաւ սուր սլաքներ կ՚արձակէ Կիլիկիոյ ընտրեալ Կաթողիկոսին եւ համախոհ եկեղեցականներուն ու ժողովականներուն դէմ:*

Ո՞րքան իրաւացի է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր հրատարակած այս կոնդակովը:

Ա.— Անշուշտ փափաքելի է, որ Կաթողիկոսի մը ընտրութիւնը կատարուի համերաշխ մթնոլորտի մէջ: Պատգամաւորները նախապէս իրենց քուէները միացնեն անձի մը վրայ, եւ ընտրութեան նախօրեակին ջանքեր թափուին միաձայնութեամբ յաջողցնելու ընտրութիւնը: Բայց սակայն շատ հազուադէպ պարագաներու միայն կարելի կը դառնայ: Ընտրութիւնները կը կատարուին ընդհանրապէս վէճով ու բանակռիւներով: Պատգամաւորները նոյն իսկ երկու երեք խումբերու կը բաժնուին եւ իւրաքանչիւրը իր համակրած կամ սիրած անձին կը քուէարկէ, ինչ որ ժողովականի ազատութիւնը յարգելու միակ պայմանն է:

Երջանկայիշատակ Գարեգին Կաթողիկոսի վախճանումէն ետք անցան երկու երկար տարիներ, այս ժամանակամիջոցին աշխատանքներ տարուեցան համերաշխութեան գալու եւ միակ ընտրելիի մը վրայ կեդրոնացնելու քուէները, բայց դժբախտաբար այս ուղղութեամբ տարուած ջանքերը եղան ապարդիւն, վերջապէս դիմուեցաւ ազատ ընտրութեան: Արդիւնքը եղաւ յաջող: Պատգամաւորներէն քանի մը հոգի, միաբանութենէն փոքրամասնութիւն մը չմասնակցեցան ընտրութեան, բայց ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ բացարձակ մեծամասնութեամբ եւ օրինական բոլոր ձեւակերպութիւններով: Օծումը անհրաժեշտօրէն տեղի պիտի ունենար, եւ տեղի ալ ունեցաւ «մեր սուրբ կանոններուն եւ աւանդութեանց լոյսին տակ», փառահեղ արարողութեամբ մը:

Թովմաս Մեծոփեցի կ՚ընդգծէ, թէ նըւազագոյն երեք եպիսկոպոսներով Կաթողիկոս կրնայ օծուիլ: Պատմութիւնը, սակայն, այդ մասին որոշապէս կը լռէ:

Ծանօթ է մեզի, որ Հոնիի մէջ օծուած Սարգիս եւ Թէոդորոս Ալախօսիկ Կաթողիկոսները հազիւ մէկ կամ երկու եպիսկոպոսներով օծուած են: Նոյնպէս 1858ին Պետրոս Պլպուլ մէկ եպիսկոպոսով Կաթողիկոս կ՚օծուի Աղթամարի Աթոռին: Դեռ դար մը առաջ Աջապահեան Կաթողիկոսները կ՚օծուէին նոյնիսկ մէկ եպիսկոպոսով: Աջապահեաններէն Միքայէլ, Կիրակոս, Եփրեմ Կաթողիկոսները թունաւորուելով կը վախճանին եւ քսանչորս ժամ ետք եղբայրը կամ եղբօրորդին արդէն օծուած Կաթողիկոս կը դառնար Կիլիկիոյ Աթոռին վրայ:

Գիտենք նոյնպէս, որ անկարելի էր Սսոյ մէջ չորս եպիսկոպոսներու ներկայութիւնը, նոյնիսկ երկու եպիսկոպոսներու: Կիլիկեան եպիսկոպոսները կը գտնուէին Հալէպ, Անտիոք, Մարաշ, Ատանա եւ Հաճըն, որ Սիսէն օրերով հեռու էին եւ չէին կրնար մասնակցիլ օծումին: Վազգէն Վեհ.ին «երկու եպիսկոպոսներով օծում չէ կարելի ըլլալ, մեր Ս. Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ երբեք չէ պատահած նման արարողութիւն մը, որ վաւերական ու օրինական օծում նկատուի» յայտարարութիւնը պատմական հիմ չունի:

Իսկ գալով ուղղափառ ասորի եպիսկոպոսի մը ներկայութեան, արդէն իր նախընթացը ունի: Մեր ամէնէն մեծ Կաթողիկոսներէն Գրիգոր Տղայի ձեռնադրութեան եւ օծման իրենց մասնակցութիւնը բերին Քեսունի եւ Թրպանի ասորի երկու եպիսկոպոսներ:

Էջմիածինը եւ Կիլիկիան, դարերէ ի վեր ունենալով անջատ *ու* անկախ *Կաթողիկոսներ, միշտ եղած են իրարու հանդէպ բարեացակամ ու սիրալիր՝ իրենց յարաբերութեանց մէջ. եթէ եղած են չնչին տարակարծութիւններ, անոնք հարթուած են երկուստեք զիջումներով: Պէտք է ընդունուի, թէ երկու Կաթողիկոսները, Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ,* համահաւասար *ու* համազօր *իրաւունքներով օժտուած են:*

Այս հիմնական օրէնքի մասին Ներսէս Լամբրոնացի կը գրէ. «Կաթողիկոս անունը կը թարգմանուի ընդհանրական*, եւ անոր պատիւը առաւել է, քան արքեպիսկոպոսինը, եւ իշխանութիւն ունի ոչ միայն* իր վիճակին մէջ*, այլ ամէն տեղ, ուր* իր ազգը համասեռ է*, եպիսկոպոս ձեռնադրել անոնց համար, եւ մեռոն տալ, ասոր համար կ՚ըսուին Կաթողիկոս»:*

Ըստ Ներսէս Լամբրոնացիի վճիռին՝ ենթակայութեան *խնդիր չի կրնար ըլլալ Կաթողիկոսներու միջեւ, այլ միայն իւենց իշխանութեան տարածումին ենթակայ բազմութեան թիւին համապատասխան յարգանք ու պատիւ: Եւ այդ յարգանքն ու պատիւը, մենք՝ Կիլիկեան Թեմի Հայերս, կուտանք Էջմիածնի Աթոռին՝ զայն ընդունելով Նախամեծար:*

Վազգէն Կաթողիկոսի կոնդակին մէջ յարուցուած երկրորդ խնդիրը Ամերիկայի Թեմին Կիլիկեան Աթոռին միացումի պարագան է:

Միացումը ստիպումի տակ տեղի ունեցած դէպք մըն է: Էջմիածին կը քաջալերէ Կիլիկեան ըմբոստ միաբանութիւնը: Իսկ անդին աժան թերթերը իրենց սիւնակները կը լեցնեն գարշահոտ լուտանքներով ու զրպարտութիւններով: Եւ այս բոլորէն ետք, աստուածային էակ մը *իսկ ըլլայ Թիրախը, ծալապատիկ պիտի չկրնար նստիլ, այլ պիտի դիմէր ինքնապաշտպանութեան, միշտ նկատի ունենալով Կիլիկեան Աթոռին վարկը, անոր գոյութեան ու յարատեւութեան պաշտպանի զգացումը իր սրտին մէջ:*

Պէտք է յիշել, թէ դեռ 1600 թուականին, Երուսաղէմ, Պոլիս, Տիգրանակերտ, Խարբերդ, Կեսարիա եւ այլ քաղաքներ Կիլիկիոյ Թեմին կը պատկանէին:

Այս բոլորը անցան Էջմիածնի, եւ մենք՝ Կիլիկեցիներս՝ այսօրուան պէս չփոթութիւններ ու ըմբոստութիւններ չյարուցանեցինք. համակերպեցանք եւ քաշուեցանք մեր նեղ շրջանակին մէջ, միշտ ի սէր համերաշխութեան ու միասնականութեան:

Այս անգամ քառորդ դարէ ի վեր Էջմիածնի կողմէ մոռացութեան տրուած Ամերիկայի Թեմը ձեռք կ՚երկարէ Կիլիկիոյ Աթոռին, կ՚ուզէ վայելել անոր բարձր հովանաւորութիւնը: Այս պայմաններուն մէջ. զայն մերժել՝ կը նշանակէ յուսալքել Հայ Եկեղեցւոյ զաւակները, եւ անտէր թողուլ զանոնք՝ կեր դառնալու եւ ուրիշ փարախներ մտնելու համար:

Կիլիկեան Աթոռը առաւ զանոնք իր հովանաւորութեան տակ, նոր ոգի, նոր եռանդ ու խանդ ներշնչելով անոնց, իբրեւ հոգածու ծնողք: Այս արարքը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ կը նկատուի անբարեխիղճ ոտնձգութիւն, պատմութեան խեղաթիւրում — Մինչ անդին ինք՝ Էջմիածինը կ՚ուզէ անչքացնել, քայքայել «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ» Թեմը եւ Աթոռը, ինքնարդարացումով մը, թէ միակ գլուխը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ինքն է: Նոյնիսկ կը յանդգնի «նզովքի» ենթարկել Կիլիկիոյ Աթոռակալը եւ անոր հետեւորդները:

˘Կը մոռնայ Էջմիածնի Վազգէն Կաթողիկոսը, թէ Ժէ. դարուն Գրիգոր Կեսարացի Պատրիարքը, այդ նշանաւոր գիտականը, կ՚անիծէ ու կը նզովէ այն անձը, որ կը յանդգնի քայքայել Կիլիկիոյ Աթոռը: Ահա Կեսարացի Պատրիարքին խօսքերը:

Որեւ հնազանդեսջիք այսմ աթոռոյս, — Սսոյ աթոռին – օրհնեսցի յԱստուած եւ յամենայն Սրբոց նորա եւ ի մէնջ. Ամէն:

« Իսկ անհնազանդքն եւ հակառակողքն եւ թշնամանողքն այսմ Աթոռիս — Սսոյ Աթոռ — դատապարտեսցին յԱստուծոյ եւ յամենայն Սրբոց նորա, եւ անիծեալ եղիցին ի կեանս եւ ի մահ : ... Իսկ եթէ ընդդիմանան բանիւ կամ թղթով կամ այլով իւիք իրօք, անիծեալ եղիցին կրկին անգամ յԱստուծոյ եւ յամենայն Սրբոց նորա, իսկ ընդունողքն սորա օրհնեալ լիցին յԱստուծոյ եւ յամենայն Սրբոց նորա եւ ի մէնջ. Ամէն»:

Ահա տանելի կամ անտանելի, ընդունելի կամ անընդունելի առեղծուած մը խեղճ հայ ժողովուրդի գլխուն: Որո՞ւն հաւատալ. Գրիգոր Կեսարացի Պատրիարքի՞ն, որ կ՚անիծէ ու կը նզովէ Սսոյ Աթոռին հանդէպ ոտնձգութիւն ընողները եւ Աթոռին ջնջումը փափաքողները, թէ Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ին, որ կ՚ուզէ Սսոյ *Աթոռը վերածել պարզ վանահայրութեան, անշքացնել զայն, Կաթողիկոսութեան տիտղոսէն մերկացնել եւ պատմութեան էջէն ի սպառ անհետացնելու աշխատանքներ կը տանի:*

Բայց հանդուրժող է հայ ազգը, գիտակից է ան իր ազգային եկեղեցիի աստուածային զօրութեան: Մեծ յոյս ունի, որ մօտիկ ապագային ընդդիմադիրները, ղղջալով իրենց արարքին վրայ, պիտի գան ու գուրգուրան եւ մօտենան Կիլիկիոյ Աթոռին եւ անոր այժմու Գահակալին եւ եղբայրական սիրով ու ակնածանքով պիտի համերաշխին իրարու հետ:

Այս բոլոր անտեղի բանակռիւներէն ետք, երկու Աթոռներուն մէջ սիրոյ եւ համերաշխութեան վերահաստատումը դժուար լուծելի խնդիր մը չէ: Ներկայ աշխարհի մեծամեծները ժողովներ կ՚ունենան զիրար հասկնալու համար. ո՞ւր մնաց մեզի պէս փոքր ազգ մը: Գումարել երկրորդ ժողով մը, այս անգամ աշխարհականներու իսկ մասնակցութեամբ, անկրայ եմ թէ ամէն ինչ դիւրութեամբ վերջ կը գտնէ:

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՊՈՒ - ԺԱՐԿԱԼ

Այս բացուածքը կը նայէր ուղիղ արմաւենիներով լեցուն դաշտի մը վրայ, որուն կռթնած էր զօրանոցը:

Շունը երբ տեսաւ բացուածքը, կարծեց որ իր տէրը կը փափաքէր որ ինք դուրս ելլէր: Ոտքի ելաւ, պատրաստ՝ բացուածքէն դուրս խոյանալու: Սեւամորթին ձեռքի մէկ շարժումը բաւական եղաւ որ կենդանին վերադառնար իր տեղը:

Զարմանքէս համրացած էի: Հիմա արդէն խուցը բաւական լուսաւորուած էր, սեւամորթը անկասկած զիս ճանչցած էր, սակայն բնաւ յայտնի չըրաւ:

— Կրնամ տակաւին երկու օր առանց ուտելու ապրիլ:

Սարսափեցայ իր խօսքերէն եւ այդպահուն միայն նշմարեցի իր արտակարգ նիհարութիւնը:

— Շունս միայն իմ ձեռքէս կ՚ուզէ ուտել, շարունակեց ան: Եթէ այս լայն բացուածքը յառաջացուցած չըլլայի, խեղճ Ռասքը հիմա արդէն մեռած կ՚ըլլար: Կը նախընտրեմ որ ես մեռնիմ քան թէ ան, վասնզի վստահ եմ որ ես պէտք է մեռնիմ...

— Ո՛չ, աղաղակեցի, ո՛չ, դուք անօթութենէ պիտի չմեռնիք:

Չհասկցաւ ըսածս:

— Անշուշտ, վերսկսաւ ան դառն ժպիտով մը, անշուշտ որ կրնայի տակաւին երկու օր առանց ուտելու ապրիլ, բայց ...: Ես պատրաստ եմ, պարոն սպայ, այսօր աւելի նախընտրելի է քան վաղը: Ռասքին որեւէ վնաս մի պատճառէք:

Այն ատեն միայն հասկցայ թէ ինչ ըսել կ՚ուզէր իր «ես պատրաստ եմ»ովը: Ամբաստանուած ըլլալով ծանր ոճիրով մը, կը կարծէր թէ եկած էի զինքը առաջնորդելու մահուան: Եւ այս յաղթանդամ մարդը, որուն համար փախուստի բոլոր ճամբաները բաց էին, հանդարտութեամբ եւ քաղցրութեամբ կը կրկնէր պատանիի մը.

— Ես պատրաստ եմ... միայն Ռասքին որեւէ վնաս մի պատճառէք:

Չկրցայ համբերել:

— Ի՞նչ, գոչեցի, ոչ միայն զիս դահիճի մը տեղ կը դնէք, այլեւ կը կասկածիք իմ մարդկային զգացումներուս վըրայ, դէպի խեղճ անասո՞ւն մը:

Յուզուեցաւ: Ձայնը դողաց:

— Սպիտակ մարդ, ըսաւ ձեռքը ինծի երկարելով, սպիտակ մարդ ներէ ինծի, կը սիրեմ շունս ...

Եւ կարճ լռութենէ մը ետք, մրմնջեց.

— Յետոյ... քուկիններդ շատ ցաւ պատճառեցին ինծի ...

— Չճանչցա՞ք զիս, հարցուցի ձեռքը սեղմելով:

— Գիտէի որ սպիտակ մըն էիր, եւ սպիտակներուն համար, որքան ալ բարի ըլլան անոնք, սեւ մը շատ քիչ բան կ՚արժէ: Այսուհանդերձ ես քեզմէ ստորադաս ատիճանի մը վրայ չեմ գտնուիր իբր մարդ, աւելցուց ան մասնաւոր հըպարտութեամբ մը:

Հետաքրքրութիւնս երթալով կ՚աճէր: Ստիպեցի իրեն ըսել թէ ո՞վ էր եւ ինչո՞ւ տանջուած էր այդքան:

Քար լռութիւն մը պահեց՝

Սակայն իմ պնդումներս, իրեն օգնելու առաջարկներս ի վերջոյ յաղթեցին կեանքին հանդէպ ունեցած իր անտարբերութիւնը: Դուրս ելայ, գնաց ու բերաւ քիչ մը արմաւ եւ խոշորկէկ հնդկա - ընկոյզ մը: Յետոյ պատին բացուածքը վերստին գոցելով, նստեցաւ եւ սկսաւ ճաշել:

Իր հետ խօսակցութեանս ընթացքին, նշմարեցի որ առանց դժուարութեան կը խօսէր Ֆրանսերէնն ու սպաներէնը եւ հեռու էր տղէտ մը ըլլալէ:

Այս մարդը, բազմաթիւ տեսակէտներով այնքան արտակարգ էր, որ մինչ այդ իր խօսակցութեան մաքրութիւնն ու լեզուագիտութիւնը ուշադրութենէս վրիպած էին:

Վերստին փորձեցի իրմէ մանրամասն տեղեկութիւններ քաղել: Միշտ լուռ մընաց:

Այդ օրը հեռացայ իր քովէն եւ պատուիրեցի իմ հաւատարիմ Թատէիս որ պէտք եղած խնամքը տանէր անոր նըկատմամբ:

Այնուհետեւ, ամէն օր կը տեսնէի զինքը որոշեալ ժամուն: Իր վիճակը զիս կը մտահոգէր: Հակառակ իմ թախանձանքներուս, մօրեղբայրս անդրդուելի կը մընար իր վրէժխնդրութեան մէջ: Այդ մասին մտահոգութիւնս չէի ծածկեր Փիէրոյէն, որ սակայն զիս մտիկ կ՚ընէր անտարբերութեամբ:

Մեր միասին եղած պահերուն, յաճախ վրայ կը հասնէր Ռասքը՝ վզէն կախուած լայն արմաւենիի տերեւ մը: Սեւամորթը կը հանէր այդ տերեւը, կը կարդար անոր վրայ գրուած ինծի անծանօթ գիրերը եւ յետոյ կը պատռէր, ու կը նետէր մէկ կողմ: Այլեւս վարժուած ըլլալով, ոչ մէկ հարցում կ՚ուղղէի իրեն այդ մասին:

Օր մը, երբ ներս մտայ արգելարանէն, կոնակը դարձուցած էր մուտքի դրան, եւ առանց նկատելու իմ ներկայութիւնս, մեղմ ձայնով մը կ՚երգէր սպանական մեղեդի մը:

Երբ վերջացուց իր երգը, յանկարծակի դարձաւ ինծի, եւ բացագանչեց.

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(6 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Հ. Յ. Դ.: Վալանսի Շրջ. կոմիտէի կազմակերպած Փետրուար 18ի տօնակատարութեան խրնջոյքը, տեղի ունեցաւ Փետրուար 16ին՝ Արգիի սրճարանի ներքնասրահին մէջ :

Սրահը լեցուած էր: Ներկայ էր խումբով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը: Նոյնպէս եկած էին ընկերներ՝ հեռաւոր վայրերէ:

Օրուան նախագահը ընկեր Յ. Կօչկարեան խնջոյքը բացուած յայտարարելով, իր աւուր պատշաճի խօսքերէն վերջ հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը այն բոլոր նահատակներուն՝ որոնք ինկան ազատութեան գաղափարին համար :

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ս. Սխլեան (Կրընոպլէն) որ փաստացի տուեալներով լայնօրէն վերլուծեց Փետրուար 18ի ապստամբութեան իմաստը :

Մասնաւորաբար չեշտեց այն պարագան թէ Փետրուար 18ը, ժողովրդական արդար ընդվզումն է, ընդդէմ բոլշեւիկեան բռնակալութեան :

Ընկեր Սխլեան, կարդաց քանի մը փաստաթուղթեր որոնք անվիճելիօրէն կը հաստատէին թէ Փետրուար 18ի շարժումը կանխեց Ապրիլեան Նոր եղեռն մը :

Ընկեր Սխլեանի մէկ ժամ տեւող բանախօսութիւնէն վերջ, ներկաները սկսան իրենց կեր ու խումին :

Ոգեւորութիւն ստեղծելու համար առաջարկուեցաւ երգ մը՝ Տիկին Ա. Առաքելեանէ, որ հմայիչ ձայնով երգեց «Կռունկ»ը, որմէ վերջ Նոր Սերնդականներու խումբը երգեց «Ձայն մը հնչեց»ը : Խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ :

Նախագահին հրաւէրով, հետզհետէ խօսք առին ընկերներ Մ. Պօյաճեան, Աշոտ Առաքելեան, Ե. Գասեան, որոնք ազատատենչ ոգիով լեցուած իրենց յարգանքի խօսքը բերին մեր անմահ հերոսներու յիշատակին :

Նոր Սերնդականները, մէջ ընդ մէջ ազգային երգերով կը թնդացնէին սրահը :

Խօսք տրուեցաւ նաեւ ընկեր Գէորգ Բիրէճեանի, որ քաջալերանքի խօսքերով իր վրայ կեդրոնացուց երիտասարդներու ուշադրութիւնը : Դուք սիրելի Նոր Սերնդականներ, դուք էք մեր հետեւորդները, եւ դուք պիտի ըլլաք վաղուան մեր յոյսերը : Ձեր կատարելիք դերը պէտք է ըլլայ՝ մեր ժողովուրդին գոյատեւումը ապահովել :

Խնջոյքը վերջացաւ ուշ ատեն :

Մ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.Ի Միացեալ Նահանգներու մէջ կատարած հանգանակութիւնը մեծ յաջողութեամբ պսակուեցաւ : Կէս միլիոն տոլար հաւաքուեցաւ Անթիլիասի կաթողիկոսարանին համար: Ասկէ զատ, Քալիֆորնիոյ գաղութը դպրեվանքի 25 սաներ որդեգրած է, իւրաքանչիւրը 500 տոլար. տարեկան երեսուն հազար տոլարի աթոռատուրքն ալ հաշուելով Ամերիկայի Հայութիւնը տարեկան վաթսուն հազար տոլար պիտի տայ Անթիլիասին : Խորէն Արք. Մայիսի վերջը պիտի վերադառնայ Պէյրութ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ի ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը տօնուած է Գահիրէի «Յուսաբեր»ի Թատերասրահին մէջ, Փետրուար 18ի գիշերը: Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը. խօսած է ընկեր Երուանդ Խաթանասեան: Հանդէսը փակուած է «Յառաջ Նահատակ»ով :

ԳՈՅԱՄԱՐՏ շաբաթաթերթը (Պաղտատ) երկար դադարէ մը ետք սկըսած է հրատարակուիլ: Առաջին թիւը լոյս տեսած է Փետրուար 15ին :

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ Պէյրութի «Նայիրի» շաբաթաթերթին խմբագիրը, Էջմիածնի Հոգեւոր Խորհուրդին հրաւէրով մեկնած է Հայաստան, ուր քանի օր հիւրը պիտի ըլլայ Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին :

ԳԱՌԼՈՍ ԽԸԼԱԳԵԱՆ Պրազիլիոյ Խորհրդարանի հայ երեսփոխանը (Մարաշցի) գացած է Պէյրութ, ուր այցելութիւն մը տուած է Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին, ինչպէս նաեւ ընկեր Ս. Վրացեանի: Ծնած է 1931ին, Պրազիլիա :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէյրութի Ֆութպոլի խումբը, Հունգարական «Ջեկեր»ը 0 – 1 արդիւնքով պարտութեան մատնելէ վերջ, Փետրուար 16ին մրցում մը ունեցած է ռումանական հռչակաւոր «Էներկիա» խումբին հետ 15.000 հանդիսականներու ներկայութեան յաղթանակ մը եւս արձանագրելով (0 – 1):

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՖՐԻՏՅՈՖ ՆԱՆՍԷՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ

«Իմ հայրս Ֆրիտյոֆ Նանսէն, աշխարհախոյզը եւ մարդասէրը» անունով գիրք մը հրատարակած է հռչակաւոր մարդասէրին աղջիկը՝ Լեւ Նանսէն – Հոյեր :

Այս գրքին մէջ լայնօրէն բացատրուած է 1918 – 1922ի Մերձաւոր Արեւելքի եղերական անցքերը : Լիվ Նանսէն – Հոյեր այն քաջ կինն է, որ, հակառակ մեր օրերու «յարմարուող»ականութեան, մարդկութեան խղճի ձայնը կը բարձրացնէ:

Հայերու եւ Յոյներու տեղահանութիւնները մարդկային կորուստները, մանաւանդ Իզմիրի դէպքերը՝ թիւերով եւ տուեալներով արձանագրուած կը գըտնենք այս գրքին մէջ: Անվիճելի փաստերով այս գործը անգամ մը եւս կը հաստատէ ոճրային քաղաքականութեան վերջին փուլերը :

Ծանօթ է արդէն Ֆրիտյոֆ Նանսէնի Հայոց վերաբերմամբ գրած գիրքը «խաբուած ժողովուրդ մը» անունով. բայց իր աղջկան այս գործը կուգայ տարբեր ուղղութեամբ մըն ալ ցոյց տալ իրականութիւնը, փրկելով զայն մոռացութենէ. միաժամանակ արձանագրելով այն բոլոր ջանքերը, զոր կատարած է Նանսէն ազգերու ժողովին միջոցով մեղմացնելու համար ծովածաւալ թշուառութիւնը :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԴՐՕՇԱԿՆԵՐՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏՈՂԱՆՑՔԸ՝ ՓԵՏՐ. 16Ի ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Այս տարի եւս, Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց փառատօնը մեծ շուքով տօնուեցաւ Հայկական Տան մէջ, Փետրուար 16ին, կազմակերպուած՝ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան եւ Հայկ. Տան վարչութեան կողմէ :

Օրուան պատուակալ բանախօսն էր՝ Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ՝ Հ. Եղիա Վ. Փէշիկեանը, որ հպանցիկ կերպով պատմականը ընելէ յետոյ ճակատագրական օրը կանխող դէպքերուն՝ առաւելապէս ծանրացաւ հերոսամարտին բարոյական յաղթանակին վըրայ, յորում Հայութիւնը դիմակալից Սասանեան բռնակալութիւնը, փրկելու համար իր կրօնքն ու հայրենիքը: Հ. Եղիայի խօսքերը խորապէս խանդավառեցին ներկաները :

Ապա, Պ. Ա. Պէքտեմիրեան արտասանեց Ա. Ծառուկեանի «հերոսներուն»ը, որուն յաջորդեց Պ. Գ. Կլօրիկեան, որ յուզումով երգեց «Լռեց. ամպերը ...»: Դաշնակով կ՚ընկերանար Տիկին Ք. Եղիկեան :

Գրաւոր պատշաճ ճառով մը՝ Տիկին Նուարդ Ա. Տիլսիզեան հանգամանօրէն ծանրացաւ Հայուն հոգեկան եւ բարոյական առաքինութիւններուն վրայ :

Հանդէսը փակուեցաւ Դ. Վարուժանի «Ջօն» քերթուածին արտասանութեամբ, Ա. Տիլսիզեան պատանեակին կողմէ, աշակերտ՝ Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի :

Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԸ.

ԲԱՐԿԱՑԱԾ ՄԱՐՕՆ

— Խեղճ Սօնա, որքան անբախտ է նա.. իմ սիրտը չդիմացաւ, երբ նա այնպէս ցաւալի կերպով խօսում էր իր մօր մահուան մասին եւ իր եղբօր կորստեան մասին: — Իմ սիրտը չդիմացաւ, եւ ես թաքնուած թփերի մէջ, լաց էի լինում, Ֆարհատ :

Վերջին խօսքերի միջոցին ես նկատեցի Մարոյի աչքերում արտասուք :

— Դու հիմա էլ լաց ես լինում, ասեցի նրան :

Նա ոչինչ չպատասխանեց: Բայց յանկարծ մի կատաղի ցնցում փոխեց նրա հեզ, ցաւակցական դէմքը, եւ նա խօսեց լի սպառնալիքով.

— Ֆարհատ, Աստուած վկայ, ես նրա հօրը շան պէս կը սատկացնեմ, թող նա տէրտէր լինի, մեղքից չեմ վախենայ, գիտեմ, որ նա սատանայ է :

— Բայց նա Սօնայի հայրն է :

— Ղորդ է, ես Սօնային շատ եմ սիրում, նա լաւ աղջիկ է, եթէ ես մի քոյր ունենայի, նրանից աւել չէի սիրի, բայց իմ հօրը աւելի եմ սիրում ...:

Մարոյի կատաղութեան պատճառը յայտնի էր. բայց նրա վրդովմունքը ինձ ծիծաղելի էր թւում, եւ ես փորձելու համար հարցրի.

— Տէրտէրն ի՞նչով է մեղաւոր :

— Դու կարծում ես, ես չլսեցի՞, պատասխանեց նա,— ես բոլորը իմանում եմ, թէ որպիսի հոր է ուզում տէրտէրը փորել իմ հօր, Կարոյի եւ նրա ընկերների համար: Նրանք ի՞նչ են արել, ի՞նչով են մեղաւոր :

Ես աշխատեցի հանգստացնել կատաղած Մարոյին, որից ամէն բան սպասելի էր:

— Չէ, Մարօ, այդ լաւ չէ, ինչ որ դու մտքիդ դրել ես: Ճշմարիտ է, քո հօր դէմ դաւադրութիւն կայ, բայց մենք պէտք է խոհեմ լինենք, մենք պէտք է շտապենք շուտով վերադառնալ տուն եւ բոլորը յայտնել քո հօրը :

— Շտապել պէտք չէ, նա մի օրից յետոյ բոլորը կ՚իմանայ, պատասխանեց Մարօն անխռով կերպով:— Բայց ես իմ ուխտածը պէտք է կատարեմ ...:

— Այդ թող մնա, ինչ որ դու ուխտել ես: Բայց դու ինձ այն ասա, թէ քո հայրն ո՞րտեղից կարող է իմանալ :

— Ես նրա մօտ մարդ ուղարկեցի :

— Ե՞րբ, ո՞ւմը:

— Մըհէն կէս ժամ առաջ այստեղ էր. նա այս կողմով անցնելով, եկել էր սուրբ Աստուածածինը համբուրելու: Նրան ասել էին, թէ մենք եւս ուխտաւորների թւում ենք, տեսայ՝ ուրախ ուրախ գալիս է : Ո՞րտեղից էր գալիս, նա ինձ չասաց, բայց շատ ուրախ էր: Ես պատմեցի նըրան իմ լսածները հօրս մասին: Նա բարկացաւ, եւ էլ չսպասեց որ գնայ սուրբ Աստուածածինը համբուրէ, իսկոյն վեր առաւ իր ահագին լախտը եւ շտապեց հօրս մօտ:

— Բայց նա իմանո՞ւմ էր հայրդ որտեղ է :

— Իմանում էր: Ասաց. «էդ ի՞նչ սատանայական բան է, ես մի օրից յետոյ բոլորը կը պատմեմ որսորդին»: Թէեւ հայրս այժմ Շատախի մէջն է գտնւում, որ այստեղից մի քանի օրուան ճանապարհով հեռու է, բայց ես գիտեմ, որ Մըհէն քամուց աւելի արագ է գնում, նա էգուց չէ՝ միւս օրը հօրս մօտ կը լինի :

Մըհէն չէր ասել Մարոյին, թէ որտեղից է գալիս, բայց ես գիտէի, թէ ուր էր գնացել նա եւ որտեղից էր վերադառնում: Նա եկել էր իր արիւնոտ շրթունքով Աստուածածինը համբուրելու ...: Զարմանալի է, կրօնական զգացմունքը գտնւում է եւ ամենակատաղի եղեռնագործի մէջ...: Բայց մի՞թէ կարելի էր նրան եղեռնագործ համարել ...:

Մարոյի կարգադրութիւնները թէեւ բաւականին հանգստացրին ինձ, բայց ես դարձեալ պնդեցի, թէ մեզ պէտք է շտապել շուտով տուն վերադառնալու : Նա դարձեալ ընդդիմացաւ ինձ :

— Ես չեմ գնայ, մինչեւ ասածս չկատարեմ, ես այս գիշեր պատրաստուել էի, բայց ... :

Հեռուից լսելի եղաւ մի մեղմ երգեցողութեան ձայն, նոյն իսկ եղանակով, որ ես լսել էի այնօր «Կաթնաղբիւրի» ձորում : Մարօն լսելով ձայնը, փոխեց իր խօսքը.

— Այդ «ճգնաւորն» է, որ երգում է, ասաց նա.— ինչպէս լաւ երգում է, լըսիր, Ֆարհատ :

Եւ իրաւ, գիշերային լռութեան մէջ երգը հիանալի էր: Մարօն երկար ականջ դնելուց յետոյ հարցրուց :

— Դու գիտե՞ս նա ով է, Ֆարհատ :

— Ես նրան չեմ ճանաչում, այսօր առաջին անգամ տեսայ նրան «Կաթնաղբիւրի» ձորում, եւ նա երգում էր մի եւ նոյն այս երգը: Իսկ յետոյ երեւցաւ նա իմ քեռի Պետրոսի վրանում :

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ խորհրդային ուժերը սկսած են մեկնիլ դէպի Մոսկուա, կը հաղորդէ Փեշտայի մամուլը : Յունուար վերջին յայտարարուած էր արդէն թէ 17 հազար ռուս զինուորներ պիտի պար – պուին : Արեւմտեան շրջանակներուն համաձայն, 17·000 հոգիի մեկնումէն ետք տակաւին 60 – 80 հազար խորհրդային զինուորներ պիտի մնան Հունգարիոյ մէջ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ կառավա – րութիւնը յայտարարեց թէ պիտի ճանչ– նայ Սուրիա – Եգիպտոս միացեալ Հան – րապետութիւնը :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ընտրութեանց վերջնա – կան արդիւնքը յայտարարուեցաւ : Փերօ – նականներու ձայներուն հետ՝ Ֆրոնտիզի ստացած է չորս միլիոն 84·586 ձայն. իր հակառակորդը՝ Ռիքարտօ Պալպէն՝ եր – կու միլիոն 580·269 ձայն : Ինչպէս գրած էինք փերօնականներու մէկ մասը կը մերժէր Փերոնէն զատ ոեւէ մէկուն քուէ տալ. ա՛յս թեւին կը պատկանին 710·815 ճերմակ քուէները :

ՍՈՒՏԱՆԻ հողամասին վրայ գտնուած եգիպտական ուժերը կը հեռանան. այս առիթով Նասր յայտարարեց .— Աշխար– հակալները վերջերս փորձեցին ատելու – թեան մթնոլորտ մը ստեղծել Եգիպտոսի եւ Սուտանի միջեւ, բայց սէրը յաղթա– նակեց վերջապէս :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ օդանաւային գիտութեանց ղեկավար Փըթ յայտարարեց թէ մէկ տա– րիէն կարելի պիտի ըլլայ հրթիռ մը ար – ձակել դէպի լուսին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին Նախարար Տըլըս առանց ընդհատելու ըն– թացիկ իր գործերը Գշ. օր տօնեց 70րդ տարեդարձը :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ երեւան եկած է « ծանր» դաւադրութիւն մը՝ Պետու – թեան ապահովութեան դէմ, որուն կը մասնակցէին ամերիկացի եւ պարսիկ սարձրաստիճան անձեր, որոնց ութ հա – տը ձերբակալուած է, կը հաղորդեն լա – ւատեղեակ շրջանակները :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մամուլի գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ հակա– յեղափոխական գործունէութեան վրայ բռնուելով ձերբակալուած է Քանթոնի Ա– ռաջնորդ Եի – Մինկ :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ գործազուրկներու թիւը բարձրացած է 415·000ի :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան իրենց թոռնիկին ծննդեան առթիւ երկու հազար ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի տեղւոյն մասնաճիւղին :

Այրի Տիկին Խոնարհիկ Տատոյեան ի – րենց թոռնիկին ծննդեան առիթով երկու հազար ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Ալ– ֆորվիլի մասնաճիւղին :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կեդր. վարչութիւնը շնոր – հակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Նուպար Յովհաննէսեանէ տասը հազար ֆրանք, իրենց որդւոյն ամուսնութեան առթիւ : Պ. Վահրամ Ոսկանեանէ (Վիլ – մոմպլը) հազար ֆրանք :

ՀԱՅԱԾԽՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը վեցին, Գեր. Յովհաննէս Վ. Փարթամեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Պրինոյի մատրան մէջ :

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի նպաստ Ժանթիյիի, Պիէէթրի, Փորթ տ'Իթալիի շրջանի հայկական դպրոցին :

Շաբաթ, 1 Մարտ, երեկոյեան ժամը 20·30էն մինչեւ կէս գիշեր, Ժանթիյի Նախկին Ռազմիկներու սրահին մէջ, 17 Րիւ Բէյմոն Լըֆէպիւր :

Կը հրաւիրուի՝ հասարակութիւնը վա – յելելու այս բացառիկ խնջոյքը, վերապ – րելով մեր հայրենի գիւղերու աւանդու – թիւնները :

Երգ, պար եւ անակնկալներ աշակեր – տութեան կողմէ :

Տաք եւ հաճելի մթնոլորտ :

Մուտքը 200 ֆրանք :

Հաղորդակց. Միջոց .— Փորթ Ժանթի – յի, օթօպիւս 125, իջնել Սինեմա Կալիաէ առջեւ :

27ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 9, կէսօրէ վերջ
ժամը 2·30ին

CENTRE MARCELIN BERTHELOT
28 bis, Rue St, Dominique, Métro Invalides

Կազմակերպուած Փարիզի Շրջանի Արիներուն, Արենոյշներուն եւ գայլիկներուն կողմէ

Ներկայացումներ, հայերէն եւ ֆրան– սերէն, հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով : Սկաուտական տեսա – րաններ, խաղեր եւ զաւեշտներ : Ար – տասանութիւններ : Պիտի ցուցադրուին, Անգլիոյ յիսնամեակի Ճէմպօրիէն տե – սարաններ, մոգական լապտերով :

Մուտք 500 եւ 300 ֆրանք :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն :

Ֆասօնիէներ որոնք հիւսելու մեքենայ ունենան տունը՝ ԺՕԺ 5 եւ 10 : Դիմել՝

GIL, 25, Rue Dufour, Paris

ՆՈՒԷՐՆԵՐ Ֆ.Կ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆԻՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղէն 50·000 ֆրանք :

Մարի – Լուիզ Եազուպեանէ 1000 ֆր. :

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Սարգիս Պօղոսեան Փետրուար 28ին Պո– լիս կը մեկնի, այնտեղ դրական համերգ– ներու շարք մը տալու համար, ֆրանսե – րէն եւ հայերէն :

Histoire de l'Arménie et du Peuple Arménien

Այս է խորագիրը Հայոց Պատմութեան գիրքին զոր Պ. Հրանդ Թորոսեան վերջերս լոյս ընծայեց ֆրանսերէն լեզուով, եւ զարդարուած քարտէսներով ու բազմա – թիւ պատկերներով, յառաջաբանը Պ. Լուի Մարէնի, նախկին նախարար, նա – խագահ Ընկերային եւ Քաղաքական Գի – տութեանց Կաճառին :

Կարեւոր երկ մըն է այս հատորը որ իր յստակ ոճովն ու զասաւորեալ գլուխնե – րովը ամբողջական գաղափար կուտայ Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին պատ – մութեան ինչպէս նաեւ մեր ազգային մշակոյթին վրայ, ամենահին դարերէ ըս– կսեալ մինչեւ մեր օրերը :

Դիմել հեղինակին,

5, Rue François-Pinton, Paris-19e. Tél. BOT. 57-44

եւ հայ ու ֆրանսացի բոլոր գրավաճառ – ներուն :

Գին՝ 1000 ֆր., թղթատարի ծախքով՝ 1070 ֆր., քոնթր ռամպուրսման՝ 1170 :

Ֆրանսական մամուլը արդէն իսկ վեր հանել սկսաւ այս գրքին արժանիքները : Ահա՛ մէկ երկու նմոյշ :

La Vie Française :

« Այս գեղեցիկ գիրքը, յառաջաբանովը Լուի Մարէնի՝ որ եղած է եւ կը մնայ հայ դատին պաշտպաններէն մէկը, յըս – տակ ձեւի տակ հաւաքած է քաջարի ազգի մը Պատմութեան արդիական բոլոր տըւ– եալները, սկիզբէն եւ առաջին առասպել– ներէն մինչեւ ամենավերջին օտար լու – ծերը : Ան սքանչելիօրէն կ'ամբողջացնէ նոյն հեղինակին Հայ Գրականութեան Պատմութիւնը .— բարձր որակով տիփ – դիկոն մը :

La Tribune des Nations :

« Հեղինակը, գիտութեան մարդ, հարկ տեսած է ունենալ նաեւ երաշխաւորու – թիւնը Պ. Լուի Մարէնի՝ որ, թէեւ մաս– նաւորաբար ծանօթ է իր քաղաքական գործունէութեամբ, պէտք չէ մոռնալ սա– կայն թէ ֆրանսացի ամէնէն մեծ ազգա – գիրներէն մէկն է : Պատմութիւնը զոր հե– ղինակը կուտայ մեզի իր կենդանի ման– րամասնութիւններուն մէջ, ամէնէն յան– կուցիչ պատմութիւններէն մէկն է որ գո– յութիւն ունեցած ըլլայ : Արդիական եղ – րակացութիւնները՝ զորս հեղինակը անկէ կը հանէ, կիրքէ եւ կանխակալ կարծիք– ներէ զերծ են, եւ իրենց կնիքը կը դնեն բառին ամենալայն իմաստով մշակութա – յին երկի մը վրայ :

Imprimé sur les presses du Journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնու – թեամբ «Անի» կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը երեքին : «Համօ – Օ– հանջանեան » սրահին մէջ, խնջոյքով մը: սիրայօժար մասնակցութեամբ :

Նոր Սերունդին եւ զանազան միութիւն– ներու :

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՄԼԵԱՆ :

Խմբերգներ, մեներգներ, արտասանու – թիւններ :

Մուտքը ազատ է :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ պաշտամունք տեղի պիտի ու– նենայ այս կիրակի (Մարտ 2) ժամը 10·45ին, Փարիզի Հայ Աւետարանական մատուռին մէջ, Ցպիս, Րիւ տէ Թեռն :

Պիտի խօսի՝ Վերապատուելի ՍԻՄԼԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Ի՞նչ ըրինք մեր նախնեաց ա – ւանդը» :

Կը մեներգէ Տիկին Ժիւլիէթ Սրապեան, ջութակի ընկերակցութեամբ :

Սիրով կը հրաւիրուին հայ հասարա – կութիւնը :

ՁԱՏԻԿ
Հ. Մ. Ը. Մ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի Եկեղեցիի Շի – նութեան Յանձնախումբին կողմէ :

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ եւ Փարիզի Հայոց Եկեղեցիի Կրօն. Ըն – կերակցութեան վարչութեան :

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի քաղա– քապետարանի Սալ տէ Ֆէթին մէջ :

Կը ներկայացուին՝

«ՏԱՍՆԸԵՕԹԸ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ »
Տրամ 3 արար

Un Mari sur mesure
Comédie en un acte en langue française

Սիրայօժար ղեկավարութեամբ՝ դերա – սան ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆԻ :

Յանձնախումբը պիտի տայ իր գործու– նէութեան չորրորդ տեղեկատուութիւնը :

Տոմսերու գիներն են՝ 300 եւ 200 ֆր. :

Ստանալու համար դիմել՝ Եկեղեցիի Շինութեան Յանձնախումբի անդամնե – րուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրերուն, ներկայացման օրը՝ Սալ տէ Ֆէթի կիշէն, ժամը 14էն սկսեալ :

Հաղորդակց. միջոցներ .— Մէթրօ՝ Մէ– րի տ'Իսի, Օթօպիւս՝ 123 եւ 190 :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո– միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո– լոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը20·30– ին, Յոյներու սրահը : Կարեւոր օրա – կարգ :

ՊԱՆԵԽՕ ՔԱՇԱՆ .— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի՝ կը հրա – ւիրէ բոլոր ընկերները այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ .—Կապոյտ Խաչի մաս – նաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, էթիէն Տոլէի Պ. Մկրեանի սրճարանը : Կարեւոր օրա – կարգ .— Զեկուցում պատգամաւորական ժողովի, նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ .— Ֆ. Կապ. Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հը– րաւիրէ իր շրջանի ընկերուհիները այս Հինգշաբթի, ժամը 16ին, Պուա Քոլոմ– պի կայարանին դիմացի սրճարանը (Օ Տէփառ) : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Համախորհրդ. Միու – թեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչու – թեան ընդհ. անդամական ժողովը այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, սովո – րական հաւաքատեղին : Պար տիւ Կլոպ : Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը ան – հրաժեշտ է : Օրակարգ .— Պարահանդէ – սի կարգադրութիւն :

ՌՈՆԻ – ՍՈՒ – ՊՈՒԱՅԻ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չա– րաթ գիշեր, ժամը 21ին, Քաֆէ տիւ Քո– մէրս : Դասախօս՝ Տոքթ. Համբարձում– եան : Նիւթ՝ «Երուսաղէմի վանքին գոր– ծերը, առաջ եւ հիմա» :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա եւ գաղութներ, տարեկան 3500 ֆր. վեցամս. 1900
Արտասահման՝ տարեկան 4000 ֆրանք : Հատը 15 ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — VENDREDI 28 FEVRIER 1958

34ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8131 — 34EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 14ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 3932

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԴՈՒՐՍ ԳԱԼ ԱՆԵԼԷՆ

Օրուան ամէնէն հրատապ հարցն է Հիւսիսային Ափրիկէի թնճուկը :

Կառավարութիւն եւ խորհրդարան տարիներէ ի վեր ճամբայ մը կ'որոնեն՝ դուրս գալու համար անելէն :

Կողմերը յստակ կերպով ճշդած են իրենց դիրքերը :

Զիջում եւ տեղատուութիւն կարելի են մինչեւ որոշ աստիճան մը :

Սակայն սկզբունքներ կան, որ անտեղիտալի են :

1954 Նոյեմբերէն ի վեր եկող ու գացող բոլոր դահլիճները համաձայն են մէկ կէտի շուրջ, որ էական է ու հիմնական, — Ալժերիան անբաժանելի մասնիկն է Ֆրանսայի :

1830էն մինչեւ այսօր՝ հարիւր քսանեւութ տարիներէ ի վեր Ֆրանսական դրօշակը կը ծածանի Հիւսիսային Ափրիկէի այդ հողամասին վրայ, որ մայր հայրենիքէն բաժնուած է միայն Միջերկրականի կապոյտ ջուրերով :

Այդ դրօշակը, որ կը խորհրդանշէ մարդոց ազատութիւնը, հաւասարութիւնն ու եղբայրութիւնը, խաւարի եւ տգիտութեան փոխարէն լոյս ու քաղաքակրթութիւն տարաւ ուր որ գնաց :

Անոր շնորհիւ էր, որ խոպան անապատները ծաղկեցան, խեղճուկ հիւղակներն ու խրճիթները արդիական շէնքերու եւ պալատներու վերածուեցան : Դպրոցներ ու համալսարաններ բացուեցան : Վաչկատուն ցեղախումբեր տունտեղ եղան :

Վերջապէս աստուածպետական վարչակարգի ենթակայ յետամնաց ցեղեր ստրկութենէ ազատելով ժողովրդավար կարգերու տակ քաղաքակիրթ ազգ դարձան :

Երէկ խոր քունի մէջ ապրող մարդիկ այսօր զարթօնքի շրջան մը կը բոլորեն :

Գաղթատիրութեան, աշխարհակալութեան ենթակայ ազգեր հետզհետէ գտան իրենց ազատութիւնը եւ դարձան անկախ պետութիւն Ասիոյ եւ Ափրիկէի մէջ :

Օսմանեան կայսրութենէն խլուած երկիրներ քառորդ դար հոգատարութեան բարիքները վայելելէ ետք վերջնապէս ազատագրուեցան :

Ֆրանսա անկախութիւն շնորհեց Հնդկաչինի, Թունուզի ու Մարոքի, անոնց բարգաւաճման համար անհուն զոհողութիւններ ընելէ վերջ :

Հիմնական Օրէնքը որոշ ինքնավարութիւն կը շնորհէ Ալժերիոյ, որ սերտ կապերով միացած պիտի մնայ Ֆրանսայի :

Աւելի քան մէկ միլիոն Ֆրանսացիներ կ'ապրին այնտեղ :

Ֆրանսական մշակոյթը խոր հետքեր ձգած է Միջերկրականի եզերքներէն մինչեւ Սահարայի աւազուտքը :

Հարիւր հազարաւոր Ալժերիացիներ կ'աշխատին Ֆրանսայի մայր հողին վրայ :

Հազարաւոր Հիւսիսային Ափրիկեցիներ կ'ուսանին Ֆրանսայի միջնակարգ վարժարաններուն եւ համալսարաններուն մէջ :

Ֆրանսա իր ճարտարարուեստով, Ալժերիա իր երկրագործական բերքերով կ'օգնեն իրարու :

Վերջին պատերազմը ցոյց տուաւ նաեւ թէ ո՛րքան կարեւոր է Ալժերիան ռազմագիտական տեսակէտով, Ֆրանսան, նոյնիսկ Եւրոպան պաշտպանելու համար :

Դաշնակիցները Մանշի եզերքներէն վերջ իբրեւ կամրջագլուխ օգտագործեցին Ալժերիան՝ Ֆրանսան ազատագրելու եւ թշնամին ջախջախելու համար :

Իսկ այսօր Ատլանտեան Ուխտին համար կենսական նշանակութիւն ունի անիկա :

Ազատ աշխարհի ապահովութիւնը եւ Ֆրանսայի վերականգնումը ստիպողական կը դարձնեն բանաւոր լուծում մը գտնել Ալժերիոյ կնճիռին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՓԱՓԱՔԻ ՈՐ ՖՐԱՆՍԱՆ ՄՆԱՅ ՊԻԶԵՐԹԻ ՄԷՋ

Մինչ ամերիկեան պատուիրակը՝ Մըրֆի, Լոնտոնէն եւ Փարիզէն վերջ Թունուզ գացած կ'աշխատի բարեկամական լուծում մը գտնել կողմերուն միջեւ, դէպքերը կ'ընթանան հակառակ ուղղութեամբ :

Վարչապետ Կայեար եւ Արտաքին Նախարար Փինօ Նախարարաց Խորհուրդի ժողովին մէջ տեղեկութիւններ տուին Մըրֆիի հետ իրենց ունեցած խօսակցութեան շուրջ : Այսուհանդերձ, ուշագրաւ է այն պարագան, որ քանի մը օրէ ի վեր Ալժերիոյ պատերազմը նոր փուլի մէջ մտած է : Շարունակ նոր զէնքեր կը հասնին Հիւս. Ափրիկէ : Թունուզ հետզհետէ աւելի կը քաջալերէ իր դրացիները, ապաստան եւ ռազմանիւթ ալ հայթայթելով անոնց :

Այս բոլորը կը յանգին այն եզրակացութեան՝ որ հարցը պիտի դրուի միջազգային սեղանի վրայ : Թունուզ ամէն միջոցի կը դիմէ որ Ալժերիոյ հարցը արծարծուի ՄԱԿի մէջ : Ֆրանսա կը խուսափի : Ամերիկեան պատուիրակ Մըրֆին ալ յայտնեց, թէ Ալժերիոյ հարցով զբաղելու նպատակ չունի :

Վարչապետ Կայեար ֆրանսական հեռատեսիլէն կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ ներկայ տագնապին մասին :

Յայտնելէ ետք թէ համաձայն է ին Մըրֆիի հետ, վարչապետը աւելցուց.— Ես բացատրեցի Պ. Մըրֆիի թէ Ֆրանսայի եւ Թունուզի գլխաւոր դժուարութիւնը այն է, որ ալժերիացի ապստամբները ապաստան կը գտնեն Թունուզեան հողամասին վրայ : Անկասկած, բնական պիտի ըլլայ Ալժերիոյ եւ Թունուզի սահմանին ամբողջերկայնքին արգիլեալ գօտի մը ստեղծել : Այս է պատճառը, որ կ'ուզենք կազմել ֆրանքօ-թունուզեան խառն յանձնախումբ մը՝ չէզոք մարդու մը ղեկավարութեամբ :

Գալով Պիզերթին, Վարչապետը ըսաւ թէ Ֆրանսա ութսուն տարիէ ի վեր ունեցած իր դիրքը պիտի պահէ այնտեղ :

Այս ուղղութեամբ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի Մոսկուայի կարծիքին :

Փարիզի խորհրդային դեսպան Վինոկրատով առջի օր այցելութիւն մը տուաւ զօրավար Տը Կոլի : Պետական երկու մարդոց խօսակցութիւնը կեդրոնացած է Հիւս. Ափրիկէի վրայ : Ռուս դեսպան Վինոկրատով Տը Կոլի՛ն յայտնած է, թէ Խ. Միութեան փափաքն է՝ Ֆրանսան տեսնել Պիզերթի մէջ :

Հակառակ անոր որ բանակցութիւններ կ'ըլլան ֆրանքօ-ափրիկեան լարուած մթնոլորտը մեղմացնելու համար, Ալժերիոյ մէջ կատաղի կռիւները կը շարունակուին, մասնաւորապէս՝ Թունուզեան սահմանին մերձակայքը : Ապստամբները նոր զէնքերով կը կռուին : Առջի օրուան ամէնէն ծանր միջադէպը պատահեցաւ Տիվիվիէի մօտ (Թունուզի սահմանէն ոչ շատ հեռու) : 110 ըմբոստներ սպաննուեցան : Գրաւուեցան վեց գնդացիրներ եւ պատերազմական ծանր զէնքեր :

Երէկ առաւօտ Փարիզի ձայնասփիւռը յայտնեց թէ վերջին քանի մը օրերուն սպանուած զոհերուն թիւը կը հասնի ութսունի : Ապստամբներու զոհերուն թիւը՝ մօտ 400 :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Օրէ Օրին

« ԱԳՌԱՒ »ՆԵՐԸ ...

Տիգրան Չուխաճեանի մահուան վաթսունամեակն է այս տարի : Ծանօթ է որ թուրք երաժշտութեան «հայր»ը կոչուած էր ան, Թուրքերուն կողմէ :

Այս առթիւ *Վաթանի* քրոնիկագիրը անդրադարձած է «Լէպլէպիճի հոր հոր աղայ»ի հեղինակին կեանքին եւ գործին : Թուրք լրագրողը կը խոստովանի թէ Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով Չուխաճեան ներկայացուց օփերէթ մը եւ վաթսուն տարի առաջ ... թշուառ վիճակի մէջ մեռաւ, Իզմիր :

Ո՞վ կը յիշէ այսօր Չուխաճեանի անունը :

Պատասխանը կուտայ քրոնիկագիր Արբատ.— ո՛չ ոք :

Թուրքիան Պետական Օփերա ունի այսօր, երաժշտական մարզանքներ ընող Օսմանցիներ, Արեւմտեան ձայնասփիւռի կայանները նուագահանդէսներու իրենց յայտագիրներուն մէջ կ'առնեն թուրք երաժշտա...գէտներու գործերը :

Քանի՞ տարուան պատմութիւն ունի սակայն այս բոլորը :

Թրքավայե՛լ առատաձեռնութեամբ՝ Արբատ էֆ. 15 տարի կը գնահատէ զայն : Անկէ առա՞ջ...

«Երբ աւելի ետ երթանք, ընդարձակ պարապութիւն մը եւ սեւ – սեւ ոչնչութիւն մը կը գտնենք » :

Սակայն այդ «սեւ – սեւ ոչնչութիւն»ը լուսաւորող մարդը մոռացութեան կը դատապարտուի պարզ այն պատճառով որ.. Հայ է :

Ինչպէս գրած էինք «*Հիւրիէթ*»ն ալ «*ագռաւ*»ներու կը վերածէր Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց կարգին նաե՛ւ Հայերը :

*Ագռաւ*ներ էին ուրեմն Չուխաճեանները, Նորատունկեանները, Պալեանները, Կիւլլի Յակոբները, Նիկողոս էֆ.ները եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք մոնկոլեան թաթերու տակ ինկած Փոքր Ասիոյ քաղաքականութեան, ճարտարապետութեան, թատրոնին, երաժշտութեան եւ մշակոյթին դրօշակիրները եղան :

Թուրքիան այսօր քաղաքակիրթ երկրի մը փողկապը անցուցած ժողովի կը նստի ասոր – անոր հետ : Քաղաքական ճակատի վրայ ալ ճարպիկութիւն եւ տաղանդ ցոյց կուտայ ... բայց իր տաղանդը անգերազանցելի է մասնաւորաբար մէկ մարզի մէջ.— ջարդ, աւեր, առեւանգում : Հարկ չկայ թուականներ ու դէպքեր յիշելու ... այնքան որ կը վխտան անոնք գիրքերու, թերթերու եւ մարդոց յիշողութեան մէջ :

Այս պարագային չէ միայն որ յստակ պիտի դառնայ *մէհմէտճիկ*ներու նկարագիրը, եթէ ունին : *Ագռաւ* կը յորջորջեն միլիոնաւոր զոհերը, որոնց անթաղ մարմիններուն վրայ ագռաւահանդէս սարքեցին իրենք, գիշատիչի իրենց բնազդով ապշահար ձգելով նաե՛ւ ագռաւները :

Բայց այդ բոլորը 15 տարի առաջ էր, կ'ենթադրէ մարդ, կարդալով *Վաթանի* քրոնիկը, որ միաժամանակ յոխորտալո՛վ կը յայտարարէ, թէ Թուրքիան Օփերա եւ երաժշտութիւն ունի 15 տարիէ ի վեր :

Աւելի լաւ պիտի չըլլա՞ր որ *Վաթան* Թուրքիոյ պատմութեան հրատարակութեան ձեռնարկէր, սկսելով իր ժողովուրդին ծագումէն՝ 1942... այսինքն՝ 15 տարի առաջ, քանի որ մինչեւ այդ թըւականը Թուրքիոյ մէջ ագռաւներ կային միայն :

Հարց է, թէ պատկերը ի՛նչ պիտի ըլլայ 15 տարի վերջ ... :

ԱՐՄԵՆԱԿ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏԷ

ՈՉ ՄԷԿ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՆՑ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻՆ

Զինաթափութեան հարցը կը զբաղեցնէ շարունակ արեւելեան թէ արեւմտեան գրեթէ բոլոր շրջանակները : Խորհրդային մամուլը ամէն օր կը գրէ այս մասին, միաժամանակ շեշտելով թէ միջազգային հանրային կարծիքը զինաթափութեան կողմնակից է :

Մինաքէն ի վեր Խրուշչեւ ճառ չխօսեցաւ եւ պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ՝ զինաթափութեան համար : Այսուհանդերձ կ'աշխատի ուղղակի համաձայնութիւն մը գոյացնել Ամերիկայի եւ Խ. Միութեան միջեւ : Անցեալ կիրակի գիշեր Կրեմլինի մէջ տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին Խրուշչեւ տասը վայրկեան խօսեցաւ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպան Թոմփսընի հետ : Հակառակ անոր որ կարգ մը թերթեր այս խօսակցութիւնը դարձեալ կը վերագրեն Խրուշչեւի Միացեալ Նահանգներու հետ բարեկամութիւն հաստատելու փորձերուն, Ուաշինկթըն ոչ մէկ կարեւորութիւն կ'ընծայէ անոր :

Նախագահ Այզընհաուըր զինաթափութեան առնչութեամբ անգամ մը եւս ճշդելով Միացեալ Նահանգներու դիրքը, յայտարարեց, թէ Ամերիկա զինաթափութեան մէջ ոչ մէկ քայլ կ'առնէ առանց Ատլանտեան Ուխտի մասնակցութեան :

Միացեալ Նահանգները Խ. Միութեան հետ համաձայնութիւն գոյացնելու համար նախ պէտք է հաւանութիւնը առնեն իրենց դաշնակիցներուն : Ատլանտեան Ուխտի երկիրները լայն իրաւասութիւններ ունին այս տեսակէտէն :

Նախագահ Այզընհաուըր այս ձեւով զօրաւոր հակազդեցութիւն մը գործեց անոնց վրայ՝ որոնք կը մտածեն Ամերիկա-Խ. Միութիւն դաշնագիրով մը բաւարարուիլ :

Հարըլտ Սթասըն իր կարգին յօդուած մը գրած էր Նիւ Եորք Թայմզի մէջ, առաջարկելով որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն անկախ՝ մօտենայ Խ. Միութեան, այս ձեւով իրականացնելու համար զինաթափութեան ծրագիրը :

Հակառակ անոր որ Այզընհաուըրի հեղինակաւոր ձայնը մեծ ազդեցութիւն կրնայ գործել, իր նախկին խորհրդատուն՝ Սթասըն, նոր պայքարին գլուխը անցնելով իր կարգին կրնայ խոր ազդեցութիւն գործել ամերիկեան հանրային կարծիքին վրայ, կը գրեն տեղական թերթերը :

ԼՈՆՏՈՆ – ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Մոսկուայի մէջ համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ անգլիական եւ խորհրդային օդանաւային ընկերութեանց միջեւ, Մոսկուա – Լոնտոն օդանաւային ուղղակի գիծ մը հաստատելու համար, Քոփենհակի վրայով : Բացումը պիտի կատարուի այս ամառ :

Տակաւին կարգ մը հարցեր կան, որ պէտք է լուծուին, մասնաւորաբար՝ Մոսկուա – Քոփենհակ գիծին իրաւասութիւնը ձեռք ձգելու համար : Այս ուղղութեամբ մօտ ատենէն խորհրդային պատուիրակութիւն մը պիտի երթայ Լոնտոն :

Խրուշչեւ անդրադառնալով այս համաձայնութեան, յայտարարեց.— Աւելի լաւ է որ մեր օդանաւերը ճամբորդներ փոխադրեն, փոխանակ՝ ռումբերու :

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՄՊԻՈՆ

Շատ քիչ բան գիտէինք Սէն – Ժոզէֆ Համալսարանի հայագիտութեան ամպիոնի մասին, զոր հիմնած է եւ կը վարէ քաջարի վանական մը՝ Հ. Յովհաննէս վրդ. Մըսըրեան, Պէյրութի մէջ։

«Ազդակ»ի բացառիկը, նուիրուած՝ Հայ ուսանողութեան, այս ձեռնարկի մասին կուտայ չահեկան մանրամասնութիւններ, որոնց կ'ուզենք հաղորդ պահել նաեւ մեր ընթերցողները ։

«Ազդակ»ի աշխատակիցներէն մէկը կը հարցնէ Հայր Մըսըրեանի, թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ, ե՞րբ եւ ի՞նչպէս հիմնուած է հայագիտութեան ամպիոնը ։

Գերյարգելի Հայրը կը պատասխանէ ․

— Հայագիտութեան ամպիոնը հիմնուած է 1933ին․ ներկայ տարեշրջանը — 1957 – 1958 — այդ հիմնարկութեան քսանհինգամեակն է ։ Համալսարանի վարչութիւնը հանգուցեալ կամ ուրիշ պաշտօններու կոչուած փրոֆեսորներուն տեղ նորեր պատրաստած էր ։ Իր նախաձեռնութեամբ վերսկսան արեւելագիտական եւ հնախօսական դասընթացքներ, որոնց պահանջը զգալի դարձած էր Լիբանանի մէջ։

Քանի մը տարի ետք, Լիոնի պետական Համալսարանը, գնահատելով դասաւանդութեանց նիւթերն ու մեթոտները, զանոնք իր հովանաւորութեան տակ առաւ, եւ հիմնարկութիւնը պաշտօնապէս կոչուեցաւ «Արեւելեան Դպրութեանց Կաճառ», որուն մաս կը կազմէ հայագիտութեան ամպիոնը ։

Համալսարանը, իր հիմնարկութենէն ի վեր (1846), Ղազիրի մէջ պահած է կղերանոց մը, որ յետոյ փոխադրուած է Պէյրութ, 1875ին ։ Այս կղերանոցն ու աստուածաբանական կաճառը պատրաստած են ուսեալ հայ եկեղեցականներ ։

Կաճառին փրոֆեսորներէն հանգուցեալ Հայր Ֆրանսուա Թուրնըպիզ, 1895ի ջարդերէն ետք, ինքզինք նուիրեց Հայոց քաղաքական եւ եկեղեցական պատմութեան ուսումնասիրութեան ։ Իր հրատարակած գործերը մեծապէս սատարեցին հայ անցեալը ծանօթացնելու օտար գիտական շրջանակներուն ։

Հայր Թուրնըպիզ կը վախճանի 1926 Մայիսին․ յաջորդ տաեշրջանին Պէյրութ կը հրաւիրուի Հայր Մըսըրեանը ինք, ստանձնելու համար հանգուցեալ փրոֆեսորին աստուածաբանութեան ամպիոնը և ձեռնարկելու հայկական ուսումներու դասաւանդութեան ։

Այս «ուսում»ներուն վրայ ետքէն աւելցաւ Հայագիտութիւնը ։

«Նոր կարգադրութիւններ ըրինք, — կը շարունակէ Հայր Մըսըրեան, — դասերը բազմապատկելով, եւ երեք տարուան վրայ բաժնուած ծրագիր մը պատրաստեցինք ։ Այս նոր ծրագիրը վեց – եօթը տարիէ ի վեր փորձի դրինք եւ գոհացուցիչ արդիւնքներ ստացանք ։

«Մեր նպատակն էր հայ ընթերցողին կամ հայագիտութեան թեկնածուին հայթայթել հիմնական եւ ընդհանուր ուսում մը, գիտական պրպտումներու լոյսին տակ։ Ուստի՝ բացի գրաբարէն, որ անհրաժեշտ է, հայագիտական նիւթերը բաժնեցինք չորս դասընթացքի կամ խումբի ․

«Ա․ Հայ լեզուի ծագում եւ հոլովոյթ ։

«Բ․ Հայ մատենագրութիւն ։

«Գ․ Քաղաքական պատմութիւն ։

«Դ․ Հայկական ուսումներ ։

«Զանք կը թափուի, որ առաջին դասընթացքը աւարտի երկու տարիէն, մատենագրութիւն եւ պատմութիւն՝ երեք տարիէն, իսկ չորրորդ բաժանումին տակ խմբած ենք գրչութեան արուեստ, գեղարուեստ, գիցաբանութիւն, ֆէոտալիզմ, իրաւունք, կանոնագիրք, եւայլն, եւ այլն ։

«Թեկնածուն կրնայ այս չորս խումբերէն ուզածը կամ ուզածները ընտրել, քննութիւն անցընել եւ ստանալ համապատասխան վկայագիր ։ Բայց հայագիտական բուն վկայականը կը տրուի անոնց, որ այդ չորս խումբերու դասընթացքներուն հետեւած են եւ յաջող քննութիւն անցուցած »։

Զենք գիտեր, թէ վկայագիր կամ վկայական ստացողներ կա՞ն ։ Այսինքն՝ հայագէտներ պատրաստուա՞ծ են ։ Եթէ այո, ո՞ւր են, ի՞նչ կ'ընեն, հայագիտական գործեր գրա՞ծ են ։

Այս հարցումներուն, դժբախտաբար, պատասխանած չէ Հայր Մըսըրեան ։ Այս պատճառով ալ՝ մենք խարխափումի մէջ ենք․ հայագէտներ չենք տեսներ մեր շուրջը, ուստի՝ կը շարունակենք հարցընել. — Ո՞ւր են մեր հայագէտները, ո՞վ եւ ո՞ւր պիտի պատրաստէ զանոնք ։

Պարբերաբար տրուած հրապարակային բանախօսութիւնները եւ սալոնները, որոնց կ'ակնարկէ Հայր Մըսըրեան, հայագիտական դասընթացք չեն եւ հայագէտներ չեն պատրաստեր ։

Մենք ալ համաձայն ենք Գերյարգելի վարդապետին, որ կը հաստատէ անքող դառնութեամբ ․

«Յաջորդաբար տապալելու վրայ են արտասահմանի մէջ հայագէտ հայ եւ օտար կաղնիները եւ գործնական շատ քիչ խնամք կը տարուի նորեր հասցնելու համար, թէպէտ ամէն օր կը յեղյեղուին ձուլման վտանգ, ազգապահպանումի անհրաժեշտութիւն, ազգային փրոփականտի կազմակերպութիւն, եւայլն, եւայլն ։ Ազդին բարերարները հիմնած են «ֆոնտ»եր ամէն տեսակ ասպարէզներու համար, բացի այն ասպարէզէն, որ ամէնէն դըժուարն է եւ ամէնէն կարեւորը ազգային տեսակէտով» ։

Մենք ալ, Հայր Մըսըրեանին պէս եւ անոր չափ, կը զգանք Հայագիտութեան եւ հայագէտներ պատրաստելու անհրաժեշտութիւնը, որովհետեւ գիտենք, թէ ազգերը կ'ապրին ու կը տեւեն ոչ այնքան իրենց բանակներով, որքան մշակոյթով ։

Զուլման վտանգը, գէթ Սփիւռքի մէջ, գրեթէ կը դադրի վտանգ ըլլալէ, եթէ միայն հայագէտներ պատրաստենք, կանգուն պահենք հայ լեզուն, զօրացնենք ու դարգացնենք հայ մշակոյթը ։

Գերյարգելի վարդապետը պատրաստուած հայագէտ մըն է ։ Ծանօթ է իբրեւ բիւզանդագէտ ։ Մասնակցած է արեւելագէտներու համաժողովներուն ։ Գրած է արեւելագիտութեան եւ բիւզանդագիտութեան վերաբերեալ արժէքաւոր գործեր (ֆրանսերէն) ։ Պրպտած է թերթերու հաւաքածոներ հայ եւ օտար լեզուներով եւ պատրաստած է մատենագիտական ցուցակներ վերջին հարիւրամեակի ընթացքին հայ եւ օտար գիտուններու հետազօտութեանց մասին ։

Հմուտ է, ուրեմն, ոչ միայն իբրեւ բիւզանդագէտ, այլեւ իբրեւ մատենագէտ ։

Հետեւած է Անթուան Մեյէի եւ Հայր Լուի Մարիէսի բաղդատական քերականութեան դասընթացքներուն, Փարիզի մէջ ։

Հիմա վարիչն է Սէն – Ժոզէֆ համալսարանի Հայագիտութեան ամպիոնին ։

Ճշդիւ չենք գիտեր, թէ այս ամպիոնը ինչ դեր կը կատարէ իբրեւ կեդրոն հայագիտութեան եւ հայկական ուսումներու ։ Կա՞ն հայագիտական դասընթացքին հետեւող հայեր կամ օտարներ ։ Կա՞ն մանաւանդ այդ դասընթացքը աւարտողներ ։

Մեզի համար, ինչպէս ուրիշ շատերու, օգտակար աշխատանք մը կատարած պիտի ըլլար Հայր Մըսըրեան, եթէ առիթ եւ ժամանակ գտնէր լուսաբանութիւններ տալու մեզ հետաքրքրող կարգ մը հարցերու մասին, որոնց անդրադարձանք անցողակի ։

Ամէն գործ, ամէն աշխատանք, ամէն ձեռնարկ պէտք ունի ծանօթացուելու ։

Մենք իսկ, որ քիչ կամ շատ, մօտէն կամ հեռուէն, կը հետեւինք հայ եւ օտար մտաւորական շարժումին, մանաւանդ հայագիտական ուսումներու հետ կապ ունեցող հարցերու, կը խոստովանինք ահաւասիկ, որ Սէն – Ժոզէֆ համալսարանի հայագիտութեան ամպիոնը եւ իր կատարած գործը շատ քիչ ծանօթ էին մեզի ։

Հիմա որ, շնորհիւ «Ազդակ»ի բացառիկին, այդ «քիչ»ին վրայ ուրիշ ... քիչ մըն ալ աւելցաւ, պիտի ուզէինք ընդլայնել մեր ծանօթութեանց սահմանները Հայագիտութեան ամպիոնի գործունէութեան եւ առաջադրութեանց մասին ։

Եթէ պատահի, որ այս տողերը գրաւեն Հայր Մըսըրեանի բարեհաճ ուշադրութիւնը, ինքնին ստեղծուած կ'ըլլայ առիթը աւելի լայնօրէն խօսելու հայագիտութեան եւ ... կցորդ խնդիրներու մասին ։

(Խմբագրական ՅՈՒՍԱԲԵՐի)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ՀԻՆԳ ՄԱՐԴ ԵՒ ՄԷԿ ՀԱՅ"

Ըսած էինք թէ՝ Հէպէրթօյի թատրոնը, շնորհիւ իր ձեռներէց եւ չափազանց խիզախ տնօրէնին, յաճախ կը բեմադրէ ժամանակակից թատերական գրականութեան առաջաւոր ըմբռնումներ եւ հոգեբանական խորհրդածութիւններ պարունակող թատերակներ ։ Եւ իբր օրինակ, նկարագրած էինք այդ բեմին վրայ վերջերս ներկայացուած «Վաքօ» անունով խաղը ։

Վերջերս, այդ նոյն բեմին վրայ կը ներկայացուէր բոլորովին իրապաշտ ըմբռնումով կառուցուած գործ մը՝ «Հինգ մարդ եւ մէկ հայ» տիտղոսով, հեղինակութիւն ծանօթ թատերագիր Հ. Ռոսմանի ։

Նիւթը շատ պարզ է, սակայն լեցուն ցնցող ու սահմռկեցուցիչ դրուագարանութեամբ ։

Հինգ հոգի, (կին գոյութիւն չունի այս խաղին մէջ) հինգն ալ ճակատագրին միեւնոյն անողոք կարգադրութեամբ, կ'ապրին իրենց բանտին չորս պատերուն մէջ, թշուառութեան, տանջանքի ու քաղցի ճիրաններուն տակ տապլտկելով ։ Անոնց այս յաւատանջ դրութիւնը գիրենք վերածած է նախապատմական այն արարածներուն, որոնք քարայրի բնակիչներ էին ։

Ո՞ւր կ'անցնի այս տեսարանը ։

Կը գտնուինք պատերազմական գերիներու յատուկ ճամբարի մը մէջ ։ Հոն է որ արգելափակուած են հինգ մարդերը ։

Անոնցմէ մէկը՝ կը մեռնի, ուրիշ մը՝ բնաւ հիւանդ չըլլալով հանդերձ, զանազան մեքենայութիւններ ի գործ դնելով եւ լքելով իր բախտակից ընկերները, կը յաջողի իբր ծանր հիւանդ մը ներկայացնել ինքզինքը եւ հայրենիք վերադարձի արտօնութիւն մը ձեռք ձգել ։

Մնացեալներէն երկուքը՝ իրենց կեանքը ազատելու, կարենալ վերապրելու համար չեն վարանիր դիմելու ամենաստոր միջոցներու ։

Կը մնայ մէկը ։ Այս մէկը, սակայն, մաքուր նկարագրի մը տէր, կը մերժէ զոհել իր մարդու արժանապատուութիւնը եւ պատիւը իրեն ընծայուած առանձնաշնորհումներուն ։

Այս եղերական թատերակին հեղինակը՝ Հ. Ռոսման, նախկին պատերազմական գերի մըն է եղած ։ Եւ ուրեմն, գիտէ թէ ի՛նչ բանի մասին կը խօսի ։

Անիկա ճշմարիտ անկեղծութեամբ մը պատկերացուցած է պատերազմական գերիներու ճամբարի մը կեանքը, ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս ինքը ապրած է ։

Ինչպէս կ'ըսէ մեծ Անգլիացին՝ Պէրնըրտ Շօ, «Ամէն եղերական դէպքի մէջ կայ անպայման ծիծաղելի կողմ մը», այնպէս ալ Հ. Ռոսման իր սահմռկեցուցիչ եւ ցնցող տեսարաններուն կողքին ու-

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՊՈՒ - ԺԱՐԿԱԼ

— Եղբա՛յր, խոստացիր ինծի, որ եթէ երբեւիցէ դոյզն կասկած մը ունենաս իմ մասիս, հեռացնես քեզմէ այդ կասկածները, երբ իմանաս որ այս եղանակը կ'երգեմ ...

Իր ակնարկը թախանձագին էր ։ Խոստացայ իրեն ինչ որ կը խնդրէր ։

Առաջին այցելութեանս իր քաղած հնդկա – ընկոյզին խոր ու լայն կեղեւը առաւ, լեցուց զայն գինիով, եւ նախ առաջարկեց ինծի իմ շրթունքներս դպցնել այդ տարօրինակ բաժակին, եւ ապա մէկ ումպով պարպեց ամբողջ գինին ։

Այդ օրէն սկսեալ, այլեւս զիս «եղբայր» կոչեց ։

Տակաւ սկսած էի յոյսի նշոյլներ ունենալ ։ Մօրեղբայրս այլեւս կարծես այնքան ալ դաժան չէր բանտարկեալին նկատմամբ ։ Իրեն բացատրեցի թէ Փիէրօն իր գերիներէն ամէնէն քաջառողջն ու աշխատասէրն էր, որ կրնար տասը հոգիի աշխատանքը միայնակ կատարել, եւ վերջապէս ըսի իրեն թէ խեղճ մարդը ուրիշ յանցանք չէր գործած, այլ արգելք եղած էր որ ինքը զարհուրելի ոճիր մը գործէր ։

Մօտիկ կ'ըլլէր մօրեղբայրս, եւ ապա հանդարտութեամբ կը յայտարարէր որ այլեւս ընթացք պիտի չտար հետապնդումին եւ թէ որոշած էր ներել ։

Սեւամորթին այս մասին բան մը չէի ուզեր ըսել, որովհետեւ կ'ուզէի միանգամայն իր վերջնական ազատագրման լուրը հաղորդել իրեն, եթէ կարողանայի ձեռք բերել ։

Ինչ որ կը զարմացնէր զիս, այն էր որ, այս մարդը վստահ էր իր անխուսափելի մահուան մը դատապարտուած ըլլալուն, եւ հակառակ որ փախուստի բոլոր միջոցները ունէր իր տրամադրութեան տակ, երբեք ալ չէր խորհեր օգտուիլ այդ դիւրին միջոցներէն եւ փրկել իր կեանքը ։

— Պէտք է որ հոս մնամ, պատասխանեց ինծի օր մը պաղարիւնութեամբ, կընան խորհիլ թէ կը վախնամ մահէն ...

Մօրեղբայրս, ի վերջոյ, ներեց Փիէրոյին ։ –

Վազեցի դէպի զօրանոց, հաղորդելու համար երջանիկ աւետիսը ։

Նախ Թասէին հաղորդեցի բարի լուրը եւ անոր հետ միասին մտանք խուցէն ներս ։

Մարդ չկար, բացի Ռասքէն, որ երբ զիս տեսաւ, մօտեցաւ ինծի եւ սկսաւ ձեռքերս լիզել ։

Անսասնին պարանոցին կապուած էր արմաւենիի լայն տերեւ մը ։ Առի տերեւը եւ հոն գրուած գտայ հետեւեալ տողերը ․

«Շնորհակալ եմ, կեանքս փրկեցիր ․ մի՛ մոռնար խոստումդ ...» ։

Թասէն աւելի զարմացած էր՝ քան ես ։ Անիկա կ'անդիտանար բացուածքին գաղտնիքը եւ կ'երեւակայէր թէ սեւամորթը կերպարանափոխուած էր շունի մը ։

Թողուցի որ իր համոզման վրայ մնար, սակայն պատուիրեցի գաղտնապահ ըլլալ իր տեսածին վերաբերմամբ ։

Ուզեցի Ռասքը ներս տանիլ, սակայն երբ զօրանոցէն դուրս ելանք, կենդանին խօլարշաւ փախաւ եւ անհետացաւ դաշտերուն մէջ ։

Մօրեղբայրս սաստիկ զայրացաւ սեւամորթին փախուստէն եւ հրամայեց լուրջ հետախուզութիւններ կատարել, որոնք սակայն ապարդիւն մնացին ։

Այս յանկանշական փախուստէն երեք օր ետք, 1791 Օգոստոս 21էն 22 լուսնալու գիշերը, Աքիւլի ամրութիւններուն մօտ կը շրջագայէի, ուր եկած էի քննութիւն մը կատարելու պահակազօրքերու շարքերուն մէջ ։ Մտածկոտ ու երազուն, կը յառաջանայի դանդաղ, երբ յանկարծ հորիզոնին վրայ նշմարեցի կարմրաշառայլ լոյս մը որ կը բարձրանար եւ կը տարածուէր Լէմպէյի տափաստաններուն վըրայ ։

Ներկայ զինուորները, ինչպէս եւ ես, այս երեւոյթը վերագրեցինք յանկարծական կերպով յառաջացած հրդեհի մը, սակայն մէկ վայրկեանէն միւսը բոցերը այնքան նկատելի դարձան, թանձր ծուխը հովերէն քշուած այնպիսի արագութեամբ մը նստաւ շրջապատին վրայ, որ այլեւս առանց վարանումի քայլերս ուղղեցի դէպի զօրանոց՝ ահազանգը հնչեցնելու համար ։

Երբ կ'անցնէի սեւամորթներուն յատուկ բնակարաններուն մօտէն, պահ մը ապշած մնացի՝ տեսնելով այն արտակարգ խլրտումը որ կը տիրէր անոնց շարքերուն մէջ ։

Բոլորն ալ տակաւին արթուն էին եւ իրարու հետ կը խօսէին տարօրինակ խանդավառութեամբ մը ։ Լսեցի խօսքեր, որոնք ինծի ենթադրել տուին թէ Լէմպէյի տարածութիւններուն վրայ բնակող սեւամորթերը ըմբոստացած էին եւ իրենց կատաղութեան մոլուցքէն տարուած հրոյ ճարակ կը դարձնէին շրջակայքի անկարաններ ։

Արդար մտահոգութեամբ մը, իսկոյն զէնքի կոչեցի Աքիւլի պահակախումբը եւ հրամայեցի մօտէն հսկել Սեւամորթերը ։ Քիչ յետոյ հանդարտութիւնը տիրած էր ։

Դժբախտաբար, սակայն, խռովութիւնները կը շարունակուէին տակաւին Լիմպէյի կողմը ։ Նոյնիսկ կը լսուէին թնդանօթի եւ հրացանաձգութեան ձայներ ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(7 Շար․)

նի պահեր՝ որոնք ծիծաղ կը յառաջացնեն :

Ցաջող Թատերակ մը՝ անպայման, արժանի իր տիտղոսին: Վասնզի հեղինակը այդ տիտղոսով կ'ուզէ ապացուցանել թէ՝ մարդիկ որքան ալ ունենան տարբեր խառնուածքներ, ըլլան տարբեր նկարագիրներու տէր, անոնց գերագոյն ձգտումը հացն է...

Խաղին դերակատարները՝ Գլոտ Տըրիէօ, Ժէրար Պիւհր, Ժէրար Տարիէօ, Փոլ Քրոշէ, Ռոպէր Պազիլ եւ ուրիշներ, ներդաշնակ ամբողջութիւն մը կազմելով արժանաւոր կերպով կը մեկնաբանեն հեղինակին գործը :

Կ'արժէ սակայն, կարեւոր փակագիծ մը բանալ խաղին բեմադրին՝ Ռէյմոն Հէրմանթիէի մասին :

Այս երիտասարդ արուեստագէտը ֆրանսական Թատերական շրջանակներուն մէջ մականուանուած է «Ֆրանսական Թատրոնի սարսափելի տղան»:

Այդ կոչումը տրուած է անոր, վասնզի Ռէյմոն Հէրմանթիէ այնքան « սարսափելի » է, որ երբեք չի վարանիր յանդուգն ձեռնարկներ ընելէ :

Տակաւին շատ երիտասարդ, անիկա իր « գլխէն վեր » գործերու բազմաթիւ անգամներ ձեռք զարկած է եւ ամէն անգամ ալ պատուով դուրս գալով է որ ստացած է «սարսափելի» կոչումը :

Օրանժի հինաւուրց Թատրոն – կրկէսին քարերը կենդանի վկաներն են մինչեւ այսօր Ռէյմոն Հէրմանթիէի յանդուգն գործերուն : Հոն էր, արդարեւ, որ քանի մը տարիներ առաջ, այս երիտասարդ արուեստագէտը, բուռ մը իրեն նման «սարսափելի»ներու գլուխն անցած, բեմադրեց Շէյքսփիրի «Յուլիոս Կեսար»ը, արժանանալով ընդհանուր գնահատութեան եւ քաջալերանքի :

Ինչ որ ուրախալի եւ ցնծալի է մեզ՝ Հայերուս համար, այն է թէ՝ ֆրանսական Թատրոնի այս «սարսափելի տղան » ուրիշ մէկը չէ, եթէ ոչ Լիոնահայ ընտանիքէ մը ծնած զաւակն հայորդի մը :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԷԹԵԱՆ

ՕՐ. ԱՆԱՀԻՏ ԻՓԼԻՔՃԵԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Խաչէն հրատարակուող «Տի Վելթ» գերմանական մեծադոյն թերթին 14 Փետր. 1958ի թիւին մէջ կը գտնենք Թատերական յօդուած մը՝ ·րթիւր Միլլէրի «վերջին պահակը» գործին ներկայացման շուրջ, որ ներկայացուած է Վիրզբուրգնի մէջ : Նախապէս հեռատեսիլէն տրուած է նոյն կտորը, որուն բեմադրութիւնը մեծապէս կը գնահատուի :

« Վերջին պահակը» գործին նիւթն է երկու աշխարհամարտներու գերմանական քաղաքական անփառունակ պատմութիւնը, եւ ցոյց կուտայ զինապաշտութեան դժբախտ հետեւանքները :

Աղնիւ եւ պատուախնդիր կոմսուհի Իզաբելլայի դերը կատարած է Օր. Անահիտ Իփլիքջեան, որուն մասին գնահատական տողեր գրեցին գերման Թատերական քննադատները :

Պ. Ֆ.

"ԱՆԴԱՍՏԱՆ"Ի ԵՐԵԿՈՆ

Ուրբաթ իրիկուն Օթէլ Մոտէռնի շքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Անդաստան» պարբերաթերթին չորրորդ գրական երեկոն: Ինչպէս ծանօթ է, այս երեկոյթը կազմակերպուած էր Վահէ Քաչայի «Լ'Ամրատ» (Կարթը) վէպին հայերէն թարգմանութեան հրատարակութեան առթիւ (մատենաշար՝ Անդաստան): Թարգմանութիւնը կատարած է Պ. Աւլէն Փափազեան: Մօտ երկու հարիւր հոգի հաւաքուած էր սրահը :

Երեկոյթը կը ղեկավարէր Պ. Արտաշէս Դմբէթեան, որ առաջին առթիւ խօսքը տուաւ, օրուան նախագահ Պ. Սեդրակ Քարեանի: Բանախօսը իր գոհունակութիւնը յայտնեց երկու հայ երիտասարդներու տարած այս աշխատանքին համար, եւ ջատագովեց հայ ժողովուրդին յաղթանակը մշակոյթի գետնին վրայ :

Պ. Աւլէն Փափազեան վերլուծումը ըրաւ Վահէ Քաչայի հրատարակած երեք վէպերուն, ինչպէս նաեւ նոր լոյս տեսնելիք հատորին՝ «Ետ մի դառնար՝ Քիլեան» :

Պ. Դմբէթեան ապա զրոյց մը ունեցաւ Պ. Քաչայի· հետ: Երիտասարդ գրագէտը յայտնեց թէ շատ ուրախ է հայկական միջավայրի մէջ գտնուելուն, եւ սահուն հայերէնով մը բացատրեց թէ ինչպէս գրուած է «Կարթը» եւ ի՞նչ են ապագայ ·իր ծրագիրները: «Կարթ»էն հատուածներ կարդաց Պ. Գրիգոր Վահան :

Այս առթիւ զրոյց մը եղաւ նաեւ դաշնակահար Րաֆֆի Պետրոսեանի եւ Գ. Համբարձումեանի միջեւ: Երիտասարդ արուեստագէտը, որ նոր կը վերադառնար հայրենիքէն, իր տպաւորութիւններըպատմեց, ինչպէս նաեւ իր տեսակցութիւնները Արամ Խաչատուրեանի, Բաբաջանեանի, Յարութիւնեանի եւ ընդհանրապէս հայ երաժշտագէտներու հետ: Ր. Պետրոսեան քանի մը շաբաթէն կրկին կը մեկնի Հայաստան, ուր պիտի տայ շարք մը նուագահանդէսներ· յայտնեց նաեւ թէ Օհան Դուրեան նշանակուած է Երեւանի Հայ Ֆիլարմոնիայի պաշտօնական ղեկավար :

Նուրհան Մարգարեան երկու կտոր արտասանեց Ֆրանսերէն Նարեկացիէն եւ Բիւզանդ Թօփալեանէն: Պ. Արտաշէս Դմբէթեան արտասանեց Ահարոնէն եւ Թօփալեանէն:

Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան երգեց քանի մը սիրուն երգեր :

Վերջին խօսքը տրուեցաւ Սերովբէ Եպիսկոպոս Մանուկեանի որ յայտնեց թէ ինչ դժուար է յաջողիլ Արեւմուտքի մէջ օտարի մը համար: Արեւմուտքի երկինքը, բսաւ Կաթ. Պատուիրակը, շատ փայլուն աստղեր ունի իր երկնակամարին վրայ եւ այդ աստղերէն մէկը դառնալ իսկապէս գնահատելի է :

Հաւաքոյթը փակուեցաւ ուշ ատեն :

Ներկայ էր Հայր Կ. Ծ. Վ. Ամատունի, առաջնորդ Ֆրանսահայ Կաթողիկէ համայնքին :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Ինչպէս բոլոր շրջաններու մէջ՝ Պանեէօ Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդն ալ տօնեց իր Օրը, Կիրակի 16 Փետրուարին, Քաշանի Քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Որոշեալ ժամուն սրահը լեցուած էր Թաղիս հայրենակիցներով, եւ շրջաններու Նոր Սերնդականներով :

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյեզ»ով եւ «Մշակ բանուոր»ով, զոր երգեցին խումբ մը Նոր Սերնդականներ: Օր. Անայիս Սթատեան հայերէն ուղերձ մը կարդաց: Օր. Մ. Հանչէրեան եւ Պ. Արբահամեան շատ յաջող կերպով արտասանեցին: Վիգէն Թորոսեան որ ներկայիս մասնաճիւղին ուսուցչի պաշտօնը կը կատարէ, Ֆրանսերէն ուղերձ մը կարդաց, պատմականը ընելով Ֆրանսահայ գաղութին եւ թուելով կարգ մը անուններ՝ որոնք այսօր կը փայլին Ֆրանսական արուեստի աշխարհին մէջ :

Խօսք առաւ նաեւ Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչ Օննիկ Ալթունեան, գովաբանեց Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդի խումբը, որ 13 տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի, յաջողութիւն մաղթելով եւ միաժամանակ թելադրելով որ միշտ այսպէս շարունակեն իրենց գործունէութիւնը :

Թորոսեան եղբայրներու եւ Կ. Մուսէեանի կողմէ ներկայացուեցաւ Պարոնեանի « Մեծապատիւ Մուրացկաններ»էն մաս մը, երեքն ալ լաւ էին իրենց դերերուն մէջ :

Կարգը եկաւ հայկական պարերու. Տիկին Թորոսեանի ղեկավարութեամբ Պանեէօ Քաշանի պարախումբը շատ սիրուն կերպով պարեց· քանի մը մենապարեր եւ խմբապարեր՝ որոնք բուռն ծափեր խլեցին ժողովուրդին կողմէ :

Բացառիկ երեւոյթ մը եղաւ գաղութիս համար Քաշանի քաղաքապետին ներկայութիւնը մեր մէջ· ան հաճոյքով հետեւեցաւ գեղարուեստական յայտագրին որ տեւեց մէկուկէս ժամ, եւ փափաք յայտնեց յետագային ալ այսպիսի հանդէսներուն ներկայ գտնուիլ :

Եւրոպական պարերէ վերջ հանդէսը վերջացաւ գիշերուան ժամը 11ին:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ ԿԸ ԽՕՍԻ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՌՋԵՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԿԱՅԾԵՐ

ԼԸ.

ԲԱՐԿԱՑԱԾ ՄԱՐՕՆ

— Որքան միամիտ ես, Ֆարհատ ,

— Ինչո՞ւ :

— Նրա համար որ, դու չկարողացար ճանաչել քո վաղեմի ընկերին :

— Ո՞վ էր նա :

— Ասլանը :

— Չեմ հաւատում, դու ինձ վրայ ծիծաղում ես, Մարօ :

— Վեր կաց, գնանք, նա մեզ կանչում է. ես հասկանում եմ նրա երգի միտքը· գնանք, մի ուշացիր· նրան մէկ էլ կը տեսնես ու կը հաւատաս :

Թէեւ այս խօսքերը Մարօն արտասանեց խիստ պինդ համոզմունքով, այսուամենայնիւ, ես չէի կարողանում հաւատացնել ինձ, թէ մի զառամեալ անպատական աբեղայ կարող էր Ասլանը լինել : Բայց Մարօն հաստատեց իր խօսքը մի ուրիշ փաստով, որ շատ հաւանական էր : Նա յիշեցրուց ինձ այն նկատողութիւնը, որ արել էր նա, երբ առաջին անգամ տեսաւ պառաւ կախարդին եւ փոքրիկ Հիւրբիին, որ նստած ժայռի վրայ, ուխտաւորների համար գուշակում էր: Նա այն ժամանակ ասաց. «Կարօն կամ նրա ընկերներից մէկը պէտք է այստեղ լինի»· եւ աւելացրուց, թէ «այս պառաւն իսկոյն յայտնւում է այնտեղ, ուր նրանք լինում են»: Եւ ես այնօր միթէ չէի՞ տեսել միեւնոյնը, երբ «Կաթնաղբիւրի» ձորում ծպտեալ աբեղան միացաւ պառաւ կախարդի հետ եւ համբուրեց Հիւրբիին :

Իմ տարակոյսը փարատուած էր. ես յօժարուեցայ գնալ եւ գտնել «ճգնաւորին», բայց մտածում էի մեր վրանը անտէր եւ առանց պահապանի չթողնել : Երբ այդ մասին յայտնեցի Մարօյին, նա պատասխանեց .

— Սուրբ Աստուածածինը իր ուխտաւորներին կը պահէ, գնանք :

Ես չհամոզուեցայ : Նա խնդրեց ինձ փոքր ինչ դրսում սպասել, իսկ ինքը մըտաւ վրանի ներսը : Մինչեւ նրա դուրս գալը, ես գտայ վանքի գիւղացիներից մէկին, եւ նրան մի քանի ղուրուշ տալով, պատուիրեցի հսկել վրանին մինչեւ մեր վերադարձը :

Քանի րոպէից յետոյ դուրս եկաւ Մարօն. ես հազիւ կարողացայ ճանաչել նրան. նա փաթաթուած էր մի լայն Վանայ արայի (վերարկուի) մէջ եւ գլխին քրդի ձեւով ապարօշ էր կապել :

— Դա ո՞վ է, հարցրուց նա, տեսնելով գիւղացուն :

— Ես պատուիրեցի նրան հսկել վրանին մինչեւ մեր վերադարձը :

— Խաթունը արթուն է: — Լաւ, գնանք :

Երբ փոքր ինչ հեռացանք, նա ասաց.

— Դու չես իմանում, Ֆարհատ, նա ինքը կը գողանայ: Այստեղ բոլորն էլ աւազակներ են :

— Վանքի սպասաւորն երկիւղած կը լինի, պատասխանեցի ես :

— Չէ, այդպէս չէ, ես իմ աչքով տեսայ, թէ ինչպէս մի վարդապետ գողացաւ եւ գրպանը դրեց իմ գցած դանձանակը: Նրանք մեզ խաբում են, Ֆարհատ նրանք այն չեն, որպէս դրսից երեւում են.. հայրս շատ է պատմել ինձ նրանց գործերի մասին ...:

— Քո վերարկուի տակից զէնքի ձայն է լսում, Մարօ :

— Հայրս պատուիրել է ինձ, երբ գիշերով հեռու տեղ ես գնում, պէտք է միշտ ունենաս :

Ճանապարհին ես Մարօյից հարցրի, թէ ո՞րպէս նա կարողացաւ ճանաչել ծպեալ « ճգնաւորին» :

— Սկզբում ես չկարողացայ ճանաչել, երբ տեսայ նրան «Կաթնաղբիւրի» ձորում, պատասխանեց նա : — Թշուառականը մի այնպիսի մօրուք եւ ծամեր էր չինել, որ ինքը սատանան չէր կարող հընարել, երբ կամենում է ծերի կերպարանք ընդունել : Երեսը ներկել էր եւ պառաւի գոյն էր տուել, մինչեւ անգամ խորշոմներ կային: Բայց աչքերը մնացել էին անփոփոխ: Ո՞վ չէ կարող ճանաչել Ասլանի գեղեցիկ աչքերը, եթէ մի անգամ տեսել է նրան :

— Բայց ո՞ր դեւը բերեց քեզ այնտեղ , «Կաթնաղբիւրի » ձորում :

Մարօն բոլորովին անկեղծաբար խոստովանեց , թէ նա հէնց այնօր Տիրամօր տաճարի մէջ նկատել էր, երբ Սօնան մօտեցաւ եւ շշնջաց իմ ականջին, նշանակելով տեսութիւն «Կաթնաղբիւրի» ձորում. թէ այն շշունջը ծնուցել էր նրա սրտում կասկած եւ նախանձ... եւ ինքը չկարողացաւ համբերել, եկաւ այնտեղ..:

— Եւ քո կասկածանքը փարատուեցա՞ւ, հարցրի ես, երբ նա վերջացուց իր խօսքը :

— Դեռ ոչ բոլորովին...: Բայց ինձ համար մի եւ նոյն է... Սօնան լաւ աղջիկ է... ես սիրում եմ նրան... դու էլ պէտք է սիրես ...

Այս խօսքերը Մարօն արտասանեց կարմրելով, կարծես , նրա լեզուն այրում էին:

ՐԱՖՖԻ

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ նախկին վարչապետ Էթլի յայտարարեց թէ Ռափացքիի ծրագիրը կրնայ որոշ յոյսեր ներշնչել ապագային համար։ Էթլիի համաձայն՝ չէզոք Գեր - մանիա մըեւրոպայի համար մեծ առաւե - լութիւն մը կրնայ ըլլալ ։

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ խորհրդային զինուորներու թիւը կը գնահատուի մօտ կէս միլիոն. 700 պատերազմական նա - ւեր, որոնց մօտ հարիւրը՝ սուզանաւ եւ չորս հազար օդանաւ։ Իր կարգին Հա - մայնավար Չինաստան ունի երկուքուկէս միլիոն զինուոր, չորս հազար պատե - րազմական նաւեր ու երեք հազար օդա - նաւ ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ընտրութիւնները, մի - ջազգային մամուլին, համաձայն, Փերո - նականներու յաղթանակը ցոյց կուտան ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Զինուորական Ատեանը մահուան դատապարտեց երկու համայ - նավարներ, որոնցմէ մէկը՝ Խոսրով Ռուզպէ որ ծանօթ էր պարսիկ Լենինը ա - նունով ։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերուն համա - ձայն Սամի Սոլհի կառավարութիւնը պի - տի հրաժարի ։

ՅՈՐԴԱՆԱՆ – ԻՐԱՔ միացեալ թագա - ւորութեան կարեւոր մէկ պատուիրակու - թիւնը գնաց Ռիատ, Սէուտ արքան հրա - ւիրելու՝ որ յարի Միացեալ Թագաւորու - թեան։ Եթէ Սէուտ արքան հաւանութիւն յայտնէ՝ նոր պետութեան ղեկավարը պի - տի ըլլայ ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անգլիական դեսպանը մօտ ատենէն Լոնտոն պիտի երթայ իր կառա - վարութեան հետ խորհրդակցութիւններ ունենալու համար ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Պատժ. Ատ - եանը երեքուկէս տարուան բանտարկու - թեան դատապարտեց զինուորական գրա - սենեակի մէջ աշխատող քաղաքացի մը՝ որ գաղտնիքներ հաղորդած էր Արեւել - եան Գերմանիա ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ Դչ. օր ճանչ - ցան Սուրիա – Եգիպտոս միացեալ պե - տութիւնը։

ՊՈՆԻ մէջ կնքուած համաձայնութեամբ մը Արեւմտեան Գերմանիա 660 միլիոն մարք պիտի տայ Հնդկաստանի, երեք տարուան համար ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Պատերազմական նախա - րարութեան քարտուղարը յայտնեց թէ ամերիկեան զինուորական պիւտճէին վը - րայ կարեւոր յաւելում մը պիտի ըլլայ մօտ ատենէն ։

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ կառավարական ուժերը գործի անցնելով գրաւեցին Կորոնթալս քաղաքը, որ կը գտնուէր ապստամբնե - րուն ձեռքը ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բնակչութեան թիւը վեր - ջին մէկ տարուան ընթացքին 435.000 հո - գիով աւելցած է. Ներկայիս երկիրը ունի 44.289.000 բնակիչ։ Համեմատաբար մա - հերու թիւը նուազած է։ Աւելցած են ա - մուսնութիւններն ու ծնունդները։ Միւս կողմէ վերջերս աւելցած է անգործներու թիւը։ Յունուար մէկին 17.000 գործա - զուրկներ կային. Փետրուար մէկին՝ 19.648։ Անցեալ տարի Փետրուար մէկին անգործներու թիւը կը հասնէր 25.630ի։ Ելմտական նախարարն ալ յայտարարեց թէ Խորհրդարանին մէջ պիտի քննուի պատերազմական ծախքերը աւելցնելու հարցը ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Վարուժան Աբիկեան եւ ամուսի - նը Պ. Ժ. Աբիկեան իրենց խոր շնորհա - կալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, անհատ եւ կազմակերպութիւն, որ ջանք չի խնայեցին արժանաւորապէս պատուե - լու համար յիշատակը եղերաբախտ մեծ բանաստեղծ եւ ուսուցիչ Դանիէլ Վարու - ժանի եւ այս առթիւ պատուեցին նաեւ զիրենք ի Պրիւսէլ, Կանտ եւ Փարիզ ։

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնս շը - նորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գալայճեանէ իրենց թոռնիկին ա - պաքինման առթիւ երկու հազար ֆրանք ի նպաստ Կապոյտ Խաչի դպրոցներուն ։ մար ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գասգասեան, Տէյիրմէնճեան եւ Վա - նոյեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 11ին հոգե - հանգիստ պիտի կատարուի Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին Տիկին Փեբրոնի Գասգասեանի համար՝ մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշա - տակը յարգողները ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արղութեան» խում - բը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ տեղւոյն եկեղցւոյ վարչութեան, արժա - նապատիւ քհնյ. հօր, դպրապետ Պ. Նը - շան Սերգոյեանի եւ բոլոր դպիրներուն, որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցու - թիւնը բերին մեր մեծ ընկերոջ ողբ. Շա - ւարշ Միսաքեանի հոգեհանգստի արարո - ղութեան ։

×

Մարսէյլէն Գասգասեան, Տէյիրմէն - ճեան եւ Վանոյեան ընտանիքները շնոր - հակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որ անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ բարենպատակ հաստատութեանց նուիրա - տուութիւնով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ սիրելիին՝ Այրի Տիկին Փեբրոնի Գասգասեանի մահուան առթիւ։

×

Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Րէիզեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտա - նեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ փոխան ծաղկեպսակի նուի - րատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին՝ իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝ Այրի Տիկին Հոքթանս Հիւսէյինեանի մահուան առթիւ ։

×

Այրի Տիկին Եղսա Ռստիկեան եւ զա - ւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Ռստիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազ - գականները իրենց խորին շնորհակալու - թիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, հեռագիրներով, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուս - նոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին, ՍԱՐԳԻՍ ՌՍՏԻԿԵԱՆի զառնաղէտ մահ - ուան առթիւ (Փետր. 15ին)։

Վիէնի կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Կա - պոյտ Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Եղսա Ռստիկեանի, զաւակներուն եւ ազգականներուն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր Սարգիս Ռստիկեանի մահուան առթիւ ։

×

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 25.000 ֆրանք Պ. Նուպար Յովհաննէսեանէ իր զաւկին ամուսնութեան առթիւ ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ, (Մարսէյլ) — Սէն Ժե - րոմի Թաղ. Խորհուրդս խորին շնորհա - կալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկե - պսակի հետեւեալ նուէրները Ալժերիոյ մէջ սպաննուած զինուոր Նազարէթ Ջէյ - թունցեանի կսկծալի մահուան առթիւ ։

Պ. Նշան Կիրիշճեան հինգ հազար ֆր., Պատ. Անթուան երկու հազար, Պ. Պ. Մել - քոն Գոնտրաճեան, Ռուբէն Ասարլըքեան հազարական ֆրանք, Կարապետ Կիւլի - միրեան, Յակոբ Սանիփանեան 500ական, եկեղեցւոյ պայծառութեան ։ Պ. Մելքոն Գոնտրաճեան հազար ֆր. Թաղիս աղ - քատներուն, իսկ Օննիկ Տօրումեան 500 ֆր. Թաղիս Կարմիր Խաչին ։

Պ. Պ. Տէր Մինասեան եղբարք, Մե - լիմէճեան ընտանիք 2000ական, Տօքթէօր Յակոբ Սիփրիհասլեան, Սուրէն Մի - նասեան, Օննիկ Մակարեան, Վարպետ - եան եղբարք, Թոմաս Մարկոսեան, Պերճ եւ Ժագ Կարապետեան եղբարք, Գրիգոր Դաւիթեան, Սամուէլեան ընտանիք, Յա - րութիւն Նէվշէհիրլեան, Թորիկ Նիկո - ղոսեան, Միսակ Ժամկոչեան, Բարէն Սէ - ֆիրեան, Արշամ Պապազեան, Զալեան հա - զարական ֆր., Պ. Պ. Շէրպէթեան, Մա - նուկ Գասպարեան, Կարպիս Աճէմեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Մելքոն Զոր - պաճեան, Յովհ. Ժամկոչեան, Սարգիս Չրպլաքեան, Միքայէլ Եղիաեան 500ական ֆր. ի նպաստ Թաղիս դպրոցին ։

Imprimé sur les presses du journal HARATCH
17, Rue Bleue, 17 — PARIS (9e)

ՓԵՏՐ. 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 37րդ տարեդարձը կը տօնուի, նախաձեռնու - թեամբ «Անի» կոմիտէին, այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը երեքին։ «Համօ – Օ - հանջանեան» սրահին մէջ, խնջոյքով մը։ սիրայօժար մասնակցութեամբ ։

Նոր Սերունդին եւ զանազան միութիւն - ներու ։

Կը խօսի ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ ։

Խմբերգներ, մեներգներ, արտասանու - թիւններ։

Մուտքը ազատ է ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբին տարեկան պարահանդէսը, կի - րակի 9 Մարտ, Ե. Թաղամասի քաղաքա - պետարանի սրահին մէջ ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻՏԱԹՐՈՆԸ

Կիրակի, Մարտ 16, ժամը 14.30ին,

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Միջազգային Ֆոլքլորի փառատօն

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ԺԱՆ ՍԱՐԱՅԻ

Նախագահութեամբ՝

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅԻ

Ի նպաստ Սէնթ Իլէրի ուսանողներու Սանաթօրիոմին։

Տոմսերը՝ 400, 300, 200, 100 ֆրանք։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ պաշտամունք տեղի պիտի ու - նենայ այս կիրակի (Մարտ 2) ժամը 10.45ին, Փարիզի Հայ Աւետարանական մատուռին մէջ, 8պիս, Րիւ տէ Թեռն ։

Պիտի խօսի՝ Վերապատուելի ՍԻՍԼԵԱՆ։

Նիւթ՝ «Ի՞նչ ըրինք մեր նախնեաց ա - ւանդը» ։

Կը մեներգէ Տիկին Ժիւլիէթ Սրապեան, ջութակի ընկերակցութեամբ։

Սիրով կը հրաւիրուին հայ հասարա - կութիւնը ։

ԶԱՏԻԿ
Հ. Մ. Ը. Մ.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Իսիի Եկեղեցիի Շի - նութեան Յանձնախումբին կողմէ ։

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ Փարիզի Հայոց Եկեղեցիի Կրօն. Ըն - կերակցութեան վարչութեան ։

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Քաղա - քապետարանի Սալ տէ Ֆէթին մէջ ։

Կը ներկայացուին՝

«ՏԱՄՆԸՆՈՒԸ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԸ»

Տրամ 3 արար

Un Mari sur mesure

Comédie en un acte en langue française

Սիրայօժար ղեկավարութեամբ՝ դերա - սան ԱՒԵՏԻՍ ՄԻՍԻՐԵԱՆԻ։

Յանձնախումբը պիտի տայ իր գործու - նէութեան չորրորդ տեղեկատուութիւնը ։

Տոմսերու գիները են՝ 300 եւ 200 ֆր.։

Ստանալու համար դիմել՝ Եկեղեցիի Շինութեան Յանձնախումբի անդամնե - րուն, ինչպէս նաեւ Իսի լէ Մուլինոյի հայ սրճարանատէրերուն, ներկայացման օրը՝ Սալ տէ Ֆէթի կիչէն, ժամը 14էն սկսեալ։

Հաղորդակց. միջոցներ.— Մէթրօ՝ Մէ - րի տ'Իսի, Օթօպիւս՝ 123 եւ 190։

ՌՈՆԻ – ՍՈՒ – ՊՈՒԱՅԻ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս չա - րաթ գիշեր, ժամը 21ին, Քաֆէ տիւ Քո - մէրս։ Դասախօս՝ Տոքթ. Համբարձում - եան։ Նիւթ՝ «Երուսաղէմի վանքին գոր - ծերը, առաջ եւ հիմա»։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի երեկոյեան ժամը վեցին, Գեր. Յովհաննէս Վ. Փարթամեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Սէն Պրինոյի մատրան մէջ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո - միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո - լոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30 - ին, Յոյներու սրահը ։ Կարեւոր օրա - կարգ ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.—Կապոյտ Խաչի մաս - նաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Էթիէն Տոլէի Պ. Մկրեանի սրճարանը։ Կարեւոր օրա - կարգ.— Զեկուցում պատգամաւորական ժողովի, նոր վարչութեան ընտրութիւն ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդ. Միու - թեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչու - թեան ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, սովո - րական հաւաքատեղին ։ Պար տիւ Կլոպ ։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը ան - հրաժեշտ է ։ Օրակարգ.— Պարահանդէ - սի կարգադրութիւն ։

ՇԱՒԻԼ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 21ին, դպրոցի սրահը։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։ Զեկու - ցում պատգամաւորուհիի, եւ ընթացիկ խնդիրներ։

ԳԻՆԵՁՕՆ

Ի նպաստ Ժանթիյիի, Պիսէթրի, Փորթ տ'Իթալիի շրջանի հայկական դպրոցին ։

Շաբաթ, 1 Մարտ,. երեկոյեան ժամը 20.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Ժանթիյի Նախկին Ռազմիկներու սրահին մէջ, 17 Րիւ Րէյմոն Լըֆէպիւր ։

Կը հրաւիրուի՝ հասարակութիւնը վա - յելելու այս բացառիկ խնջոյքը, վերապ - րելով մեր հայրենի գիւղերու աւանդու - թիւնները ։

Երգ, պար եւ անակնկալներ աշակեր - տութեան կողմէ։

Տաք եւ հանելի մթնոլորտ ։

Մուտքը 200 ֆրանք ։

Հաղորդակց. Միջոց.— Փորթ Ժան Թի - յի, օթօպիւս 125, իջնել Մէրիմա կալիֆի առջեւ։

ԿՈՒԶՈՒԻՆ

Փօնփիէներ տունը աշխատող այր մար - դու եւ կանանց գլխատի։ Դիմել՝

DUVAL

119 bis, ue Cardinet Tél. CAR. 20-83

AGENCE LEVET

9, BOULEVARD DES ITALIENS

RIC. 36-75

ՊԱԶԱՐ (Սէն է Ուազ) անկիւնի շէնք, խանութ 80 քառ. մեթր, 3 սենեակնոց յարկաբաժին, խոհանոց, յարակից բա - ժանմունքներով, սպայ վեց տարուան, վարձք 40.000 տարեկան գործառնու - թիւն՝ 7 միլիոն, ԲԱՑԱՌԻԿ ԳԻՆ 3 մի - լիոն, անմիջապէս առնելիք ։

ՊՈՒԱ – ԲՈԼՈՄՊ, Փաւիյօն միքսթ, գլխաւոր պողոտայի անկիւն, խանութ 37 քառակուսի մեթր, ճակատը՝ վեց մեթր, խանութի ետեւի մաս եւ փոքրիկ բակ, ա - ռաջին յարկ, երկու սենեակ, խոհանոց, սալ տ'օ, ամբողջ սեփականութիւն, 5 միլիոն 5, դիւրութիւններով ։